ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ
2
MARDI
2 JUIN
1981

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 2 F.

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
Directrice: ARPIK MISSAKIAN
Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ : 160 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 350 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.

56րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.919 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 56e ANNÉE — No 14.919

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԷՅՐՈՒԹ

ՆՈՐ ԶՈՀԵՐ

—o—

ԴՊՐՈՑՆԵՐԸ ՄԻՇՏ ՓԱԿ ԿԸ ՄՆԱՆ

Պէյրութ եւ Հարաւ – Լիբանան կրկին կրակի տակ են եւ Կիրակի, Մայիս 31-ը «արիւնալի Կիրակի» մը կը նկատուի, քանի առնուազն 18 մեռեալ եւ 250 վի – րաւոր կայ:

Երկուշաբթի առաւօտ, հեռաձայնով առած մեր լուրերուն համաձայն, դըպ – րոցները միշտ փակ կը մնան (կ'ըսէ՝ եր – կու ամիս) եւ Շաբաթ օրուընէ ի վեր Պէյրութի բնակչութիւնը կրկին ներքնա – յարկ պատսպարաններու մէջ ապաստա – նած է եւ դուրս չելլեր:

Կիրակի օր, ռմբակոծութիւնները ա – ռաւելաբար կատարուած են արեւմտեան Պէյրութի վրայ բայց արեւելեան (քրիս – տոնեայ) գօտին ալ չէ խնայուած, մինչ Հարաւ – Լիբանանն ալ իսրայէլեան ու – ժերու թիրախը կը մնար:

Երկուշաբթի առաւօտ, ժամը 8·30-ին, Պէյրութ խաղաղ էր:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԳԻՒՂ (Հոլշթայն) քա – ղաքին մէջ շատ ծանր բախումներ պա – տահած են աջ եւ ձախ Թուրքերու մի – ջեւ: Եօթը հոգի թեթեւօրէն վիրաւոր – ուած են: Բախումները ծայր տուած են դպրոցի մը առջեւ, որու մէջ Թրքական աջ կազմակերպութիւն մը ժողով մը կ'ու – զէր գումարել հակառակ, նախապէս, իրեն եղած արգելքին:

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ՎԻՇԻՆՍԿԻԻ յուղարկա – ւորութիւնը բացառիկ շուքով կատար – ուած է, Կիրակի օր Վարշաւա: Շուրջ 400 հազար հոգի հաւաքուած են «յաղ – թանակի հրապարակը» եւ արարողու – թեան իր մասնակցութիւնը բերած է կա – ռավարութիւնը: Տպաւորութիւնն այն է թէ ցարդ ոեւէ կրօնապետ նման փառա – ւոր յուղարկաւորութիւն չէ ունեցած: Վատիկանի կողմէ, ներկայ էր կարդինալ Քազարոլի, որ օսքփոլիթիքի մարդը կը նկատուի: Պապը, որ դեռ հիւանդանոցն է, ուղերձ մը արձանագրած էր, ուր կ'ըսէր «որքան կ'ուզէի ձեր մէջ ըլ – լալ»:

ՊԱՐՍԵԼՈՆԱՅԻ մէջ, ուր ապահովու – թեան արտակարգ միջոցներ ձեռք առ – նուած էին, Խուան – Կառլոս Թագաւո – րը ժողովրդային մեծ ոգեւորութիւն ըս – տեղծեց: Կը նախագահէր զինուորական տողանցքի մը, որ կը նշէր «Բանակի Օրը»: Ոչ մէկ միջադէպ եւ անպատեհ – խանգարութիւնը հաստատեցին Թա – գաւորին վայելած վարկը եւ իրեն «յաղ – թանակ» մը ապահովեցին:

ՊԵՆԿԼԱՏԵՇԻ պետական հարուածը բաւական չփոթ առեղծած է եւ կարելի չէ, որեւէ յստակ գաղափար կազմել: Անցի զէնքեր սպաննուած էր նախագահը՝ Ռահման, որ վեց տարի է երկիրը կը վարէր: Փոխարինող նախագահը պատե – րազմական վիճակ հռչակեց անմիջապէս եւ 40 օրուան ազգային սուգ: Ապստամբ ուժերը եւ իրենց ձայնասփիւռը կ'ըսեն թէ Տաքքայի վրայ կը քալեն մինչ օրի – նաւոր իշխանութիւնները կը պնդեն թէ բազմաթիւ ապստամբ սպաներ անձնա – տուր եղած են:

ՀՈԼԱՆՏԱՅԻ երեսփոխանական ընտրու – թիւնները շատ անորոշ արդիւնքներու յանգեցան: Քրիստոնեայ – Դեմոկրատ

կուսակցութիւնը կը մնայ ամէնէն զօրա – ւորը, 48 աթոռով (նախապէս՝ 49), մինչ աջակողմեան Ազատականները ունին 26 (նախապէս՝ 28): Ուրեմն՝ իր 74 քուէով աջը մեծամասնութիւն չունի 150 երես – փոխանէ բաղկացած խորհրդարանին մէջ: Միջոցին, ձախը կոտորակուած է: Աշ – խատաւորականները ապահոված են մի – այն 44 աթոռ (նախապէս՝ 53), եւ ու – րեմն Դեմոկրատ – 66 կուսակցութիւնն է որ իր 17 երեսփոխանով (նախապէս՝ 8) կարեւոր դիրքի տէր է: Սակայն անոր ա – ջին հետ գործակցիլը հաւանական չի թուիր առ այժմ, քանի որ ձախին նը – ման հակառակ է ատոմական ռումբերով զինուած ամերիկեան նոր հրթիռներու զետեղման՝ Հոլանտայի հողին վրայ:

ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆ Փոսթի թղթակիցը, Քէյլին Քլոզ, տեսակցութիւն մը ունե – ցած է Թուրքիոյ զինուորական կառա – վարութեան առաջնորդ Զօրավար Քէնան Էվրէնի հետ: Ըստ անոր, Թուրքիոյ տնտեսական ու քաղաքական ներքին վի – ճակը կը պահանջէ յետաձգում դէպի ժողովրդավարութիւն դարձի՝ գոնէ եր – կու տարի: Եւ երբ այդ վերադարձը պա – տահի, կը խորհրդածէ ամերիկացի լը – րագրողը, կասկած չկայ որ նոր սահ – մանադրութիւնը նախագահին շատ աւե – լի մեծ ուժեր պիտի տայ, եւ պիտի տը – կարացնէ միշտ պառակտուած խորհըր – դարանի դիրքը: Քլոզ կ'ենթադրէ որ Զօրավար Էվրէն կրնայ թեկնածու ըլ – լալ ապագային՝ նախագահական ընտ – րութիւններու առեն:

ԲԱՔՈՒԻ մէջ արտադրութեան նախա – րարութեան մէկ քննիչը, դատախազ մը եւ կերպասեղէնի գործատան մը ճար – տարագէտը գնդակահարուած են «տըն – տեսական յանցանքի» համար: Շուրջ ե – րեք տարիներու ընթացքին, երեքը յա – ջողեր են պետական գանձէն 3 միլիոն տոլար շորթել, անձնական ձեռնարկի վերածելով գործատան մէկ բաժինը:

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

Հ.Բ.Ը.Մ.Ի ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆԻ ԴԷՄ ԵՂԵՌՆԱՓՈՐՁԻՆ ԵՏՔ

—o—

Թուրք թերթերը մեծ տեղ չեն տար դէպքին եւ ընդհանրապէս կը գոհանան արձագանգ հանդիսանալով Փարիզի ֆը – րանսական օրաթերթերու տուած տեղե – կութեանց: Այսպէս, Մայիս 30-ի «Հիւր – րիյէթ»ը կը գրէ թէ «Ֆրանսայի մէջ, ա – ռաջին անգամ ըլլալով Հայկական Մշա – կութային կեդրոնի մը դէմ կատարուած յարձակումի մը հետեւանքով, Փորթու – կալցի մը մեռած է եւ նիւթական մեծ վնասներ պատահած են»: Թերթը կը նը – կարագրէ թէ ռմբապանը փլատակներու ծը – րարին դպելով է, որ պայթումը յառա – ջացուցած է եւ իր մարմինն ալ՝ բզիկ – բզիկ եղած է: Կրկնելով ֆրանսական թերթերուն տուած կարգ մը առնուազն «տարօրինակ» լուրերը, «Հիւրրիյէթ» կ'ըսէ թէ «ձեռնհաս շրջանակները ուշա – դրաւ կը գտնեն որ դէպքը պատահած ըլլայ 1918 Մայիս 25 թուականէն, այ – սինքն Խորհ. Միութեան կապուած Հայկ. Հանրապետութեան հիմնադրութեան տա – րեդարձէն քանի մը օր վերջ»...

×

Մայիս 29-ի «Թէրճիւման»ն ալ շատ կարճ ձեւով կ'անդրադառնայ, դէպքին հակիրճ նկարագրականն ընելով, չի յի – շեր «Հիւրրիյէթ»ի նման «ուշագրաւ թը – ւականը» ու կ'եզրակացնէ թէ «ոչ մէկ կազմակերպութիւն տէր եղած է»:

ՊՈԼՍՈՅ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ ԴԱՍԱԽՕՍՆԵՐԸ ԵՒ «ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ»

—o—

ԽՄԲ. – Այժմէական նիւթերու պատ – ճառով, ընդհատումներով կուտանք Պոլսոյ «սիմպոզիոմին» մանրամասնու – թիւնները: Ստորեւ Յակոբ Սվասլեանի ուղղուած հարցումներու եւ պատասխան – ներու շարունակութիւնը (սկիզբը՝ Մա – յիս 28-ին):

×

«Սօն Հաւատիս»ի թղթակիցը կը հար – ցընէ Յակոբ Սվասլեանի.

«Շատ մը Հայեր, կ'ըսեն թէ իրենք ալ Թուրք են, ուստի այս դէպքերուն տար – բեր հակազդեցութիւն մը ցոյց տալու կամ ուրիշ շարժումներ ընելու պէտք չկայ: Ես ներկայ պայմաններուն մէջ դէմ եմ այս տեսակէտին: Որպէսզի այլեւս յայտնի ըլլայ թէ Հայերը այս երկրին մէջ Պետութեան կողքին են, չէ՞ք խոր – հիր որ իբրեւ Թրքահայեր անհրաժեշտ է հաւաքական շարժում մը ցոյց տալ: Արդեօք այդպիսի համայնական ձեռնար – կի մը պատրաստութիւն կը տեսնո՞ւի: Օրինակի համար, գնացք մը կամ բողոքի ցոյց մը կատարելու ձեւին տակ:

– Այդպիսի ձեռնարկ մը չէ մտած – ուած, որովհետեւ մենք՝ Թրքահայերս մենք զմեզ երկրին միւս զանգուածէն տարբեր չենք նկատեր ամէն տեսակէ – տով: Ուստի, Պետութիւնը այս բոլոր դէպքերուն դէմ ինչ որ կը խորհի կամ պիտի խորհի անոր կը միանանք, բոլոր միւս հայրենակիցներուն հետ միատեղ:

Ձենք խորհիր անջատ կեցուածքով, համայնական տարբեր ցոյցերու, շար – ժումներու դիմել: Բայց մեր հաւաքա – կանութեան իւրաքանչիւր անհատ, ա – ռանձին առանձին ազատ է իր մտածելա – կերպին մէջ:

Ցետոյ, երբ Թրքահայութիւնը այդ ձեւով բողոքի ցոյց մը կամ ուրիշ ձեռ – նարկ մը կատարէ, այդ շարժումը ար – տասահմանի մէջ Թուրք կառավարու – թեան կողմէ թելադրուած պիտի նկատ – ւի, նոյնիսկ պիտի մեկնաբանուի իբրեւ պետութեան ճնշումով կատարուած գործ, ինչ որ բոլորովին հակառակ տը – պաւորութիւն մը պիտի ստեղծէ եւ անդ – րադարձ պիտի ունենայ:

Ուրիշ ունկնդիր մըն ալ կը հարցնէր.

– Գիտենք թէ հիմէն ի վեր հայերէն օրաթերթեր կը հրատարակուին Իսթան – պուլի մէջ: Ի՞նչ է արդեօք անոնց տպա – քանակը:

– Ներկայիս մեր երկու օրաթերթերու տպաքանակը, առանձին առանձին առած 2000-էն 2500-ի շուրջ է: Թերեւս առա – ջին ակնարկով շատ քիչ կ'երեւի այս թի – ւը, սակայն, երբ Թուրքիոյ 45 միլիոն բնակչութեան համար հրատարակուած թրքերէն թերթերու տպաքանակը համե – մատենք 30 – 35 հազարնոց հաւաքակա – նութեան մը թիւին հետ, կը տեսնուի թէ կրկին կարեւոր ընթերցասիրութիւն մը կայ Հայոց մօտ:

Լրագրող, հեղինակ եւ հրատարակիչ Իպրահիմ Մինինէօղլու կը հարցնէ.

– Դուք, Թուրքիոյ մէջ ապրող մեր Հայ բարեկամները, արդեօք ձեր արտասահ – մանի ցեղակիցներուն մեր միջեւ գոյու – թիւն ունեցող մտերմութիւնն ու բարե – կամութիւնը բացատրելու համար ձեռ – նարկներ կը կատարէ՞ք: Ձեր հոգեւորա – կանները, առեւտրականները, մտաւո – րական եւ արուեստագէտները, գրողներ եւ մամլոյ ծառայողներ այս ուղղու – թեամբ արդեօք աշխատանք կը տա – նի՞ն:

– Շատ բնական է. կ'ըլլան այսպիսի բազմաթիւ ձեռնարկներ, բայց կարելի չէ ազդու նկատել զանոնք: Արդարեւ ինչ – պէս դուք կը յիշէք, անհատական երե – ւոյթներ ըլլալէ անդին չեն կրնար անց – նիլ այդ եղածները:

Օրինակի համար Պատրիարքը ինչ ինչ առիթներով յայտարարութիւններ կ'ընէ եւ նոյնիսկ յաճախ հաղորդագրութիւն – ներ կը հրատարակէ արտասահմանի հո – գեւորականութեան եւ ժողովուրդին ուղ – ղուած: Անհատներ ալ նամակներով կամ ճամբորդութիւններու ընթացքին կը յայտնեն անշուշտ իրենց անկեղծ զգա – ցումները եւ ցաւը բոլոր այս պատա – հածներուն դէմ:

Բայց ինչպէս ըսինք արտասահմանի Հայն ալ չի հաւատար ու երբեք համոզ – ուած չէ որ ոճիրները Հայոց կողմէ կա – տարուած են:

Ուրիշ աւելի կարեւոր պարագայ մը կայ սակայն: Ձեր ըսածները կատարելու եւ անկէ արդիւնք մը կարենալ առնելու համար մեր եւ արտասահմանի Հայոց միջեւ ըլլալիք անհրաժեշտ հաւասարա – կշռութիւնը խախտած է դժբախտաբար այլեւս:

Ինչպէս յայտնի է վերջին 20 – 30 տա – րիներու ընթացքին պատահած կարգ մը դէպքեր, աւելի ճիշդ կ'ըլլայ ըսել կարգ մը պատահարներ, ցաւով պէտք է ըսել, Թուրքիայէն արտագաղթ մը ստեղծեց ու մեծ թիւով Հայեր մեկնեցան արտա – սահմանի զանազան երկիրները: Մօտ անցեալի մէջ հարիւր հազարներու վրայ եղող Պոլսահայութիւնը, այսօր հազիւ 30 – 35 հազար կը հաշուէ: Ուստի քանա – կութեամբ այսքան տկարացած հաւաքա – կանութեան մը ձայնն ալ անշուշտ տկար կ'ելլէ ու չունենար սպասուած ազդեցու – թիւնը արտասահմանի մեծ զանգուած – ներու վրայ:

Սէրտար Քէչիճի հարցումը.

«Անցնող շաբաթներու ընթացքին, երբ մամուլէն կը հետեւէինք Աթէնքի մէջ կատարուած ցոյցերուն եւ գնացքնե – րուն տեսանք որ Հայ հաւաքականութեան հոգեւորականութիւնն ալ մաս կը կազ – մէր ցուցարարներուն: Ինչո՞ւ: Արդեօք մեր երկրի Հայ համայնքը եւ Յունաս – տանի Հայութիւնը դէպքերը նոյն տե – սանկիւնէն կը դիտեն, թէ տարբեր կը խորհին:

Յակոբ Սվասլեան կուտայ հետեւեալ պատասխանը.

– Նախ հարցումին առաջին մասին պա – տասխանեմ: Աշխարհի բոլոր կողմերը ապրող հայ գաղութները, անշուշտ պե – տական կառոյցէ զուրկ են ու իբրեւ հա – մայնքներ իրենց գոյութիւնը կը ջանան շարունակել: Ունին իրենց յատուկ կա – ռոյց մը: Անոնք ամբողջականութիւն մը կը կազմեն իրենց եկեղեցիով, դպրոցով, բարեսիրական ու մշակութային հաստա – տութիւններով ու կազմակերպութիւննե – րով: Իրենց ուժը, զօրութիւնը եւ տե – ւականացումը այս ամբողջութեան մէջ է: Ուստի երբ արտասահմանի մէջ հայ հաւաքականութիւնը, իբրեւ համայնք որեւէ շարժում մը կը կատարէ, հայ ե – կեղեցին ու հոգեւորականը չեն կրնար անկէ դուրս մնալ:

Գալով ձեր երկրորդ հարցումին: Տարբեր երկիրներու մէջ գտնուող Հայեր հարցերը կրնան նոյն ձեւով ալ խորհիլ, տարբեր ձեւով ալ, նոյն արտայայտու – թիւններն ալ կ'ունենան, տարբեր ար – տայայտութիւններ ալ, անշուշտ նայած իրենց կարելիութիւններուն եւ իրենց ապրած երկրին պայմաններուն: Կարելի չէ որոշ ճշդում մը ընել այդ մասին:

Գալով Թրքահայերուս. մենք բոլորո – վին տարբեր ենք անոնցմէ: Իբրեւ այս երկրին հարազատ հայրենակիցները դէպ – քերը բոլորովին տարբեր տեսանկիւնէ մը կը դիտենք, երկրին ցաւերը կը բաժ – նենք: Այս ցաւալի հարցին լուծում մը գտնելու անհրաժեշտութեան կը հաւա – տանք ու անոր կ'աշխատինք:

(Շար.)

ԳՐԱԽՕՍԱԿԱՆ

ARMENIA
The Survival of a Nation

By Christopher J. WALKER

ՀԱՅԱՍՏԱՆ
ԱԶԳԻ ՄԸ ՎԵՐԱՊՐՈՒՄԸ

Գրեց՝ Ա. ՊԷՅԼԷՐԵԱՆ (Պատմական Գիտութեանց Տոքթոր)

(Բ. և Վերջին Մաս)

Ուոլքըր 1905-ի Պաքուի պատահար-ներուն մասին ալ կ'անդրադառնայ (տե՛ս էջեր 76 – 78): Միայն կը թուի որ իրեն անծանօթ մնացած են երկու Թուրքերու գաղտնի յարաբերութիւնները եւ գրգռութիւնները Ազրպէյճանի Թաթարներու մօտ ընդդէմ Հայոց եւ Ռուսերուն:

Գլուխ Բ.ը (էջեր 85 – 240) նուիրուած է Օսմանեան կայսրութեան տիրապետութեան ենթարկուած Արեւմտահայաստանին: Այս բաժնին մէջ հեղինակը հայ-թուրք յարաբերութիւնները ԺԱ. դարէն սկսեալ ձեռք կ'առնէ եւ կը հասնի մինչեւ Ա. Համաշխարհային պատերազմի 1916 տարւոյ վերջը կամ աւելի ճիշդ ռուսական Մարտ 17-ի յեղափոխութիւնը: Բնականաբար 1877 – 1878-ի պատերազմին կրկին կ'անդրադառնայ, որ իր հետեւանքներով անկիւնադարձ մը կը ներկայացնէ Արեւմտահայաստանի համար: Պերլինի խորհրդաժողովը իր տխրահռչակ 61-րդ յօդուածով քանի մը էջի մէջ ամփոփուած է: Նորութիւններ չկան այդ շրջանի պատմութեան ծանօթ եղողներու համար:

Ուոլքըր մանրամասնօրէն Սասունի դէպքերէն մինչեւ Պանք Օթոմանի (26 Օգոստոս 1896) դէպքը, թէեւ ոչ նոր փաստերով բայց առնենք հրատարակուած կապոյտ գրքերու օժանդակութեամբ ընդարձակօրէն եւ երբեմն ալ շատ մանրամասնօրէն, կը նկարագրէ: Ան յատկապէս կուսակցականներու գործունէութեան վրայ կը ծանրանայ: Բայց այս կարեւոր շրջանին մասին որքան որ կապոյտ գրքերը կարեւոր տեղեկութիւններ կը հաղորդեն որոնցմով Ուոլքըր բաւականացած է, իրականութիւնը շատ աւելի տարբեր է մանաւանդ մեծ տէրութիւններու դիրքորոշումին մասին: Մենք արդէն Անգլիոյ վարչապետ Լորտ Սալզպըրի ընդգրկած ուղղութեան վերեւ անդրադարձանք: Ուոլքըր Կլէտըսթընի Պանք Օթոմանի դէպքէն գրեթէ 1 ամիս յետոյ Լիվըրփուլի մէջ արտասանած մեծ ճառին մասին կ'անդրադառնայ ուր Ազատական կուսակցութեան նախկին նախագահը խստիւ կերպով քննադատած էր Լորտ Սալզպըրին: Միայն Ուոլքըր չի բաղդատեր թէ երբ Կլէտըսթըն 1880 – 1885, եւ 1892-էն 1894 վարչապետ եղաւ ի՞նչ բարեփոխում կրցաւ ներմուծել տալ Արեւմտահայաստանի գաւառներուն ի նպաստ: Մենք ըսենք. Ոչի՛նչ:

Ուոլքըր հայ ազատագրական շարժման ծաւալման գլխաւոր դրդապատճառ կը նկատէ «ոչ թէ Եւրոպայէն ներածուած ազգայնականութեան պատուաստը» ինչպէս շատեր կ'ուզեն վերագրել, այլ կը շեշտէ թէ «Հայերը որ տասնեակ տարիներով իրենց հայրենակիցներուն հետըզհետէ վատթարացող դրութիւնը տեսան չկրցան այլեւս հանդուրժել մնալ»: Այսօր ծանօթ է թէ Թուրք կամ կարգ մը «ծախուած» արեւմտեան պատմաբաններ հայ ազատագրական շարժումը կ'ուզեն վերագրել «օտար էնթրիկներու» կամ «թելադրութիւններու արդիւնք»: Սա մի անհիմն վերագրում է եւ զուրկ ամէն փաստէ: Ինչպէս Ներսէս Պատրիարք անգամ մը կը յայտարարէր 1878-ին Ազգային Ժողովի առաջ «Հայկական Հարցը անկարելի էր որ 1878-ին չծագէր»: Միայն թէ մեր կարծիքով յաջողութեան գլխաւոր ազդակներէն երկուքը պակսեցան Հայերուն մօտ: Եթէ սկզբնական շրջանին կարգ մը հայ պետական անձեր (ինչպէս Օտեան, Սաեփան Փաշա Ասլանեան), Խրիմեան Հայրիկ՝ յետագային կամ Մկրտիչ Փորթուգալեան նշմարեցին մեծ եւ անանցելի խոչընդոտները, կուսակցականները բնաւ չկրցան նախատեսել դահավէժը: Այս երկու ազդակներն էին.

Ա. Հայ ժողովուրդին մեծամասնութիւնը դեռ 1895 – 1896-ին ինչպէս աւելի յետոյ մինչեւ Ա. Համաշխարհային պատերազմը հեռու էր «ապստամբական» ուղին ընդգրկելէ: Մենք մեր ձեռքը փաստեր ունինք որոնք ցոյց կուտան թէ 1895 – 1896-ի արհաւիրքի տարիներուն կարգ մը գիւղերու մէջ հայ գիւղացիները նոյնիսկ կը վտարեն յեղափոխականները ըսելով թէ իրենք «չեն ուզեր յեղափոխականները իրենց միջեւ»: Ասիկա չապացուցաներ թէ այդ գիւղացիները գոհ էին Օսմանեան կառավարութենէն, այլ պարզապէս որովհետեւ իրենք դեռ ազատագրական ուղին ընտրելու մակարդակին չէին հասած:

Բ. Կուսակցականները ոչ թէ չեփոռով եւ թմրուկով այլ առանց աղմուկի պարտ էին ժողովուրդը ինքնապաշտպանութեան եւ ազատագրումի ուղիին պատրաստելու: Այս պարագային յաջողութեան հաւանականութիւնը շատ աւելի պիտի ըլլար:

Եթէ յետագային, 1915-ին, ոչ թէ բովանդակ հայութիւնը այլ նոյնիսկ մեծամասնութիւնը փրկութեան իբր միակ միջոց զէնքով ինքնապաշտպանութեան ուղին ընտրէր տարագրութիւնը ոչ այդքան մեծ ծաւալ կրնար ստանալ եւ ոչ ալ դիւրութեամբ կարելի կ'ըլլար Օսմանեան «բարեխնամ» կառավարութեան բնաջնջել հայ ժողովուրդը: Օրինակները չեն պակսիր: Վանի ինքնապաշտպանութիւնը, Մուսատաղի հերոսամարտը սոսկ անհերքելի փաստերն են:

Ուոլքըրի ուսումնասիրութիւնը 1914 – 1916 տարիներուն մասին նոր փաստերու լոյսին տակ խիստ շատ հետաքրքրական է: Վստահաբար ընթերցողները նորութիւն պիտի գտնեն հոն (տե՛ս էջեր 202 – 236): Միայն թէ կ'ուզենք հոս նշել թէ երկու կարեւոր կէտերու մասին հեղինակին համոզումը չենք բաժներ:

1). – Ուոլքըր կը գրէ (էջ 199) թէ մեծ թուով Թրքահայեր որոնց կարգին Արմէն Գարօն, Ռուսիոյ կողմէ կազմակերպուած կամաւորներու խումբերուն միացած էին: Ասիկա մեր համոզումով ոչ թէ ճիշդ չէ այլ նաեւ մեծ սխալ մըն է և իրականութեան չի համապատասխաներ: Նախ որովհետեւ պատերազմի ժամանակ այնքան ալ դիւրին չէր հայ զինուորներուն ռուսական բանակներուն միանալ: Արդէն եթէ նկատի առնենք թէ հայ կամաւոր 4 վաշտերու զինուորներու թիւը հազիւ 6000-ի կը հասնէր 1915-ին եւ երբ գիտենք թէ այս զինուորներուն ստուար մեծամասնութիւնը կովկասահայ էր ուրիշ մեկնաբանութեան հարկ չիտեսնուիր: Հայ զինուորներուն թիւը որքա՞ն էր Օսմանեան բանակին մէջ: Որքա՞նը չզին – ուորագրուելու համար 1914-ի Օգոստոսին 43 Թրքական ոսկի (1) կրցաւ վճարել: Ճշգրիտ թիւերը մեզ կը պակսին բայց անտարակոյս հայ զինուորներուն թիւը 60.000-ը կը գերազանցէր: Մինչ կամաւոր Կովկասի վաշտերու թիւը 10.000-ը չգլեց բնաւ:

2). – Անգլիացի հեղինակը Գերմանիոյ պատասխանատուութիւնը հայկական ցեղասպանութեան մէջ գրեթէ չընդունիր: Հոս եւս համամիտ չենք: Նախ ճշդենք թէ գերման դեսպան՝ Վանկէնհայմ Ջանոց աքսորին նպատակն ու խժդժութիւնները թէթեւ կերպով ներկայացնել իր կառավարութեան:

Բայց գերման դիւանագիտութեան պատասխանատու՝ Պէթման – Հոլվէկ նոյնիսկ եթէ հարկ եղածին պէս ճշգրիտ կերպով չէր ստանար ցեղասպանութեան լուրերը Վանկէնհայմի կողմէ, ուրիշ աղբիւրները չպակսեցան իրեն: Այսօր Վիլհէլմշթրասէի արխիւները մեզ կը թոյլատրեն հաստատել թէ գերմանական կառավարութիւնը իր պաշտօնական քաղաքականութեամբ քաջալերեց Հայոց բնաջնջումը: Եթէ ոչ ինչպէ՞ս կարելի է արդէն բացատրել Վիլհէլմ Բ. կայսեր ընթացքը որ 1916-ի գարնան աւազակապետ Թալէաթի կուրծքը գերմանական արծիւ շքանշանով զարդարեց:

Վանկէնհայմի յաջորդը Վոլֆ – Մեթերնիխ իր նախորդին ուղղութեան չհետեւեցաւ եւ այս պատճառաւ ալ դեռ տարի չեղած Պերլին ետ կանչուեցաւ:

Ուոլքըր Հայերու ցեղասպանութեան վերաբերեալ այս բաժնին մէջ արդարօրէն կ'եզրակացնէ. «1915-ի հայկական ցեղասպանութիւնը 20-րդ դարու ցեղապաշտական հոսանքի խակական օրինակն է» (էջ 237):

Գլուխ Գ.ին մէջ (էջեր 243 – 335) կը ներկայացուին այն բոլոր խառնաշփոթ վիճակները որոնց ենթարկուեցաւ Հայաստան ռուսական Ա. յեղափոխութենէն մինչեւ սովետականացում: Հայաստանի հանրապետութեան հռչակումն ու առաջին մէկ վայրկեանէն իր դէմ առ դէմ գտնուած անհամար դժուարութիւնները, տնտեսական, քաղաքական եւ անջատուած դաշնակիցներէն ու շրջապատուած թշնամի ժողովուրդներէ յաջող կերպով կը պատկերացուին:

Վերջաբանին մէջ Ուոլքըր կը հաստատէ եւ կ'եզրակացնէ թէ Սովետական պաշտպանութեան շնորհիւ այսօր Արեւելահայաստանը կարող է հակայ վերաշինութեան աշխատանքի մը ձեռնարկել (տե՛ս էջ 339):

Ուոլքըր Սթալինեան սարսափի տարիները եւս կը յիշէ: Փաստաթուղթերու յենլով կ'ապացուցանէ թէ ինչպէս Հայաստանի համայնավար կուսակցութեան Ա. քարտուղար Աղասի Խանճեան որ Քրեմլինի թիւ 1-ին վստահութիւնը եւ պաշտպանութիւնը կը վայելէր Պերիայի էնթրիկներուն եւ մրցակցութեան 1936ին զոհ կ'երթար:

Անգլիացի հեղինակին աշխատասիրութիւնը կը շօշափէ նաեւ Լօզանի դաշնագրէն (1923) յետոյ դեռ Թուրքիա մնացած Հայոց դրութիւնը, Բ. Համաշխարհային պատերազմի ընթացքին Սովետական Հայաստանի դերը, Թուրքիոյ գերմանասէր քաղաքականութիւնը, յետ պատերազմին Խորհ. Միութեան Թուրքիայէն պահանջած Արեւմտահայաստանի հողերն ու Դաշնակիցներուն ընդդիմութիւնը եւ վերջապէս 1946 – 1947-ի տարիներուն բազմահազար Հայոց գաղթական երկիրներէ դէպի մայր հայրենիք ներգաղթը:

Ուոլքըր այսօրուան հայ Սփիւռքին ալ քանի մը էջեր յատկացնելով կ'եզրակացնէ թէ թէպէտեւ միայն Հայաստանի մէջ Հայերը կրնան վստահ լալ իրենց ժողովուրդին յաւերժացման բայց արտասահմանի մէջ եւս անկարելի չէ որ անոնք իրենց ինքնութիւնը պահեն եթէ երիտասարդ սերունդները հայերէն լեզուն եւ իրենց պատմութիւնը սորվին: Կը թուի թէ մեզմէ նուազ տեղեակ Արեւմտեան երկիրներու մէջ երկու սերունդ վերջ դեռ «Հայ եմ» ըսող զաւակներուն թուին Քրիսթոֆըր Ուոլքըր յոռետես չերեւիր Սփիւռքի գոյատեւման համար: Արդարեւ երբ դեռ քանի մը շաբաթ առաջ 24 Ապրիլի պատմական Սալ Կավոյի սրահներուն մէջ երիտասարդներուն թիւը հազիւ 700 հոգի կրցանք հաշուել, ուր Ֆրանսահայերուն թիւն ալ հազիւ կէսը կը կազմէր, չենք կրնար ըսել թէ սա շատ յուսադրիչ է:

Հայ ժամանակակից պատմութեան նուիրուած այս գիրքը խնամքով պատրաստուած անուանացանկ մըն ալ ունի որ կը փաստէ անգամ մը եւս թէ հեղինակը անխոնջ եւ համբերատար պատմաբան մըն է: Անգլերէն լեզուին տեղեակ մեր հայրենակիցներուն կը յանձնարարենք այս գիրքը: Ընթերցողը մերթ ընդ մերթ թերեւս պիտի հանդիպի Ուոլքըրի հայանպաստ արտայայտութիւններուն կամ վերլուծումներուն բայց կրնայ վստահ ըլլալ թէ Ուոլքըր պատմական ճշմարտութիւնը չէ զոհած յաչս իր հայասէր տրամադրութիւններուն: Երբ այսպիսի երկրորդական թերութիւններ գտանք յուսանք արտագրութիւնը բ. տպագրութեան ընթացքին, որուն մաղթենք կ'արժանանայ:

(1) 1914-ին մէկ թրքական ոսկին հաւասար էր 1 Նափոլէօն եւ 3 ոսկի Ֆ.ֆ.:

ԹՈՒՐՔԻԱ

Յունաստան՝ «Մղձաւանջ»ը

Թուրքերը, համաձայն Նիւ – Եորք Թայմզի լրագրող Մ. Հաուի, ընդհանրապէս ձանձրացած են Յոյներուն հետ ունեցած իրենց տարակարծութիւններէն, վէճերէն: Եւ, միշտ համաձայն լրագրողին, տրամադիր են վերջ տալու լուծման կարօտ հարցերուն, անշուշտ, պահպանելով ազգային արժանաւորութիւնը:

Թուրքերը, պարզ է, «վտանգ» մը չեն նախատեսեր Եգէականի կողմէն: Ասիկա հիմնական տարբերութիւնը կը մնայ երկու ժողովուրդներուն միջեւ. այսինքն՝ Յոյները միշտ սպառնալիք մը կը նկատեն Թուրքիոյ քաղաքական ձգտումներն ու ռազմավարութիւնները:

Հարցերը լուծելու տրամադրութեան գլխաւոր պատճառները մէկէ աւելի կը մնան: Բոլորն ալ այս կամ այն ձեւով կապ ունին երկրին ներքին կացութեան հետ. – տնտեսութեան ազետալի վիճակը, դրամահոսութեան արտակարգ տոկոսը, աշխարհի բարձրագոյններէն մէկը, անաշխատութեան, խափանարարութեան դըրդապատճառներուն գոյութիւնը՝ հակառակ զինուորական իշխանութեանց ձեռք առած կտրուկ միջոցներուն եւ սանձումներուն. կայ նաեւ զինուորական մենատիրութեան մը իրողութիւնը, որ կը հակասէ ժողովրդավարութեան սկզբունքներուն. պէտք չէ մոռնալ նոյնպէս Թուրք – Խորհրդային սահմանագլուխը՝ մնայուն վտանգը եւ, վերջապէս, Իրաք – Իրան պատերազմին անդրադարձները ներքին կեանքին վրայ:

Լրագրողը չանտեսեր հիմնական կէտ մը, որ յաճախ աննկատ կը մնայ. – Թուրքերու գերազանցութեան զգացումը: Թուրք պաշտօնատար մըն է, որ կ'ըսէ՝ չենք մոռնար, որ Յունաստանի տիրեցինք մօտ 400 տարի եւ 1922-ի ազատագրական պատերազմին պարտութեան մատնեցինք յունական բանակները: Վերջապէս, առաւել մեծ երկիր ենք, բնակչութեան թիւով հնգապատիկը:

Զինուորականները, տարբեր ակնոցով կը դիտեն կացութիւնը ըսելով, թէ Խորհ. Միութեան հետ բախումի մը պարագային, կ'ապահովէին օժանդակութիւնը Ատլանտեան Ուխտի իրենց դաշնակիցներուն, սակայն միեակ պիտի մնանք, եթէ Յունաստանի հետ բախում ունենանք: Հաւանականութի՞ւն կայ: Այո, կը պատասխանեն զինուորականներ: Արդէն երկու առիթներով պատերազմի սեմին կը գտնուէինք. առաջին անգամ 1974-ին, երբ Կիպրոսի մեր ազգակիցները պաշտպանելու համար հարկադրուեցանք միջամտել. երկրորդ անգամ, երբ 1976-ին քարիւղի հետազօտութիւններու ձեռնարկեցինք Յոյներուն յաւակնած Եգէականի ջուրերուն մէջ:

Աւելորդ է ըսել, թէ Նիւ – Եորք Թայմզի լրագրողը հոս կ'արձանագրէ Թուրքերուն տեսակէտները՝ համապատասխան մեկնաբանութիւններով:

Թուրք զինուորական մասնագէտները ռազմագիտական – զինական բնոյթի «բացատրութիւններ» ալ կուտան: Ամերիկացին հիմնուելով անոնց վրայ կը գրէ. – Ճիշդ է, որ Թուրքիա քանակապէս աւելի ուժ ունի, բաղդատմամբ Յունաստանի 130.000 զինուոր հաշուող բանակին: Սակայն Յոյները առաւել լաւ զինուած են, մանաւանդ նուազ սփռուած են: Թուրքերը կարեւոր թիւով ուժեր մնայուն կերպով կը պահեն խորհրդային սահմանագլուխին վրայ, այլ ուժեր լծուած են պայքարի երկրին ծայրայեղ ձախակողմեան եւ աջակողմեան տարրերուն դէմ: Յունաստանի օդուժը, Եգէական գօտիին մէջ, գերազանց դիրք կը գրաւէ, իսկ նաւատորմը աւելի լաւ պատրաստուած է հաւանական յարձակումի մը դէմ դնելու համար: Թուրքերը կ'աւելցնեն.– Յունաստան վերջերս ապահովեց ամերիկեան ԹԱ – 7Հ մեքենաւոր ռմբակոծիչներ. անոնք կրնան հարուածել Անատոլուի խորքը:

Թուրք զինուորականներուն կատարած մատնանշումներէն մէկն ալ, իբրեւ «լուրջ հարց» Եգէականի յառաջացնել կղզիներուն ռազմականացումներու վերածումն է: Անոնք կրնան յարձակումի համար յատուկ ծառայել: Յոյները կ'ամրացնեն իրենց դիրքերը մեր երկրին մերձ կղզիներուն վրայ, վտանգ մըն է ասիկա:

Նիւ – Եորք Թայմզի լրագրողին համաձայն, Թրքական զինուորական վարչակարգը կը ձգտի բարելաւել իր յարաբերութիւնները Աթէնքի հետ: Ոչ միայն հաւանական բախումի մը առաջքն առնելու համար, այլեւ, որպէսզի, աւելի դիւրութեամբ ապահովէ իրեն անհրաժեշտ արեւմտեան զինուորական եւ նիւթական օժանդակութիւնը:

Հիմնական գիծերու մէջ ներկայացուցինք լրագրողին արձանագրածը, որ ընդհանուր ձեւով Թրքական հայեցակէտն է: Եւ անհրաժեշտ է ծանօթանալ:

Թ. Ա. Բ.

5-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Իր կեանքի 5-րդ տարին է որ բոլորեց Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տունը:

Տարիներն ու տարեդարձները իմաստ մը կը ստանան եթէ այս տօնախմբութիւններուն առիթով գիտակցինք նման հաստատութիւններու նպատակին ու կոչումին ու սատարենք անոնց յաջողութեան:

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տունը բարձրացաւ ժողովուրդին կամքով, ժողովուրդին անվերապահ աջակցութեամբ, ժողովուրդին քիչով եւ շատով՝ ծառայելու համար անոր կարիքներուն եւ տենչերուն:

Հայը՝ հայ եւ հայ մշակոյթը միշտ կենդանի ու յարաճուն պահելու ձգտումով է որ Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան վարչութիւնը կ'աշխատի, վայելելով ժողովուրդին խոր վստահութիւնը: Տունը կ'ապրի ու կը զարգանայ ժողովուրդին շունչով, ժողովուրդին կենդանի ներկայութեամբ:

Այս ապացոյցը անգամ մը եւս ունեցանք քանի Տարօն սրահէն Վասպուրական սրահը ժողովուրդը խուներամ ներկայ եղաւ 5-րդ տարեդարձի առիթով սարքուած հացկերոյթին, Կիրակի, Մայիս 17-ին, նախախնամութեամբ Սուրէն Ալեքսանեանի:

Հացկերոյթը սկսաւ Եղիշէ Աւագ Քհնյ. Փանոսեանի սեղանօրհնութեամբ եւ ընթացաւ «Կարօտ» նուագախումբի հայկական ժողովրդական երգերու ու եղանակներու կշռոյթով: Կարօ Յովսէփեան Մշակոյթի Տան Վարչութեան անունով ողջունեց ներկաները, շնորհակալութիւն յայտնեց անոնց ներկայութեան եւ գիտակից օժանդակութեան Մշակոյթի Տան զանազան ձեռնարկներուն, ներկայացուց օրուան նախագահը որպէս տիպար նուիրեալ Հայուն, եւ ապա վերյիշեց Մշակոյթի Տան մը առանցքը եւ իմաստը կազմող ազդակները. ան իր խօսքը եզրակացուց, ըսելով. — «Պէտք է ընենք այնպէս որ մեր մտաւոր ու հոգեկան այս Տուները ըլլան պարիսպ, ըլլան վահան մեր հայկականութեան համար, մինչեւ որ զանոնք կարողանանք տանիլ մեր բարգաւաճող Հայրենիքէն ներս, իրականացնելով մեր քաղաքական հիմնական առաջադրութիւնը՝ ամբողջական հայրենիք, ամբողջական հայութեամբ»:

Բաժակաճառով մը Կարօ Փօլատեան դրուատեց արժանիքը անոնց, որոնք իրենց օժանդակութիւններով կ'ապրեցնեն նման կեդրոններ եւ այս պատեհ առիթով ընդգծեց Մշակոյթի Տան Վարչութեան նախագահուհի Հայկուհի Շալճեանի վաստակը՝ որ հաստատման օրէն մինչեւ կառուցում, մինչեւ այսօր պատնէշի վրայ, կը տանի Տան ընդհանուր կազմակերպման եւ մատակարարման ծանր աշխատանքը՝ շրջապատուած վարչութեան նուիրեալ անդամներով: Ճաշի ընթացքին եղան մէջ ընդ մէջ մեներգներ եւ արտասանութիւններ: Երէցկին Եղիսաբէթ Տէտէեան, Սիմոն Աւտոյեան, Մ. Ժան Կարապետեան, Սիրանոյշ Մանուկեան, Խոտի Շալճեան քաղցրացուցին սեղանները իրենց հաճելի մեներգներով:

Վահրամ Ճառայեան, ի գոհունակութիւն ներկաներուն, արտասանեց քերթուածներ Զարենցէն եւ Ահարոնեանէն: Ֆիլիփ Ղազարեան ցոյց տուաւ իր տաղանդը դաշնակի վրայ:

Առանց հանդամանակութիւն ըլլալու, ներկաները, միութիւնները ըրին ինքնաբուխ նուէրներ, որոնցմէ գոյացաւ քսան հինգ հազար հարիւր փրանք: Շահան Խաչակիր Քհնյ. Տէտէեան գնահատեց Մշակոյթի Տան կատարած մշակութային եւ գեղարուեստական գործունէութիւնը, մաղթեց բեղուն աշխատանք, շեշտեց անոր կարեւոր դերը, այնքան ատեն որ օտար հողերու վրայ ենք: Աստուր Քէօսէեան ըսաւ թէ որքան դժուար է սեղծել, շինել եւ գոյատեւել. բայց այս առաքինութիւնները կը պատկանին հայ ժողովուրդի ազգային աւանդին՝ որուն հաւատարիմ է Մշակոյթի Տունը: Տիգրան Թադոյեան ընդգծեց Հայ Մշակոյթի Կեդրոններու անհրաժեշտութիւնը: Վերադծեց ճանապարհը տարագիր հայութեան որ անապատ վաթսուն տարիներ առաջ այս վայրերուն վրայ, այսօր ունի իր տուները եւ կոչ ըրաւ երիտասարդութեան որ գան այս յարկէն ներս գտնելու համար ազգ. ներշնչում: Եղիշէ Աւագ Քհնյ. Փանոսեան ծանրացաւ մշակոյթի կարեւորութեան վրայ մեր դարաւոր պատմութենէն ներս, գնահատեց Մշակոյթի Տան վարչութիւնը իր ժրաջան աշխատանքներուն համար եւ մաղթեց յարատեւութիւն եւ յաջողութիւն:

Հացկերոյթի պատրաստութիւնը արդիւնքն է Մշակոյթի Տան Տիկնանց Միութեան անդամուհիներուն, որոնք, գիտակից նուիրումով թիկունք կը կանգնին վարչութեան:

×

ԲԱՑՈՒՄ ԳՈՀԱՐ ԵՒ ՍՈՒՐԷՆ ԱԼԵՔՍԱՆԵԱՆ ՍՐԱՀԻ

Հացկերոյթի աւարտին ներկաները բարձրացան երրորդ յարկը ու ծափահարութիւններու մէջ Սուրէն Ալեքսանեան վերցնելով եռագոյնը, որ կը ծածկէր արձանագրութիւնը, բացումը կատարեց «Գոհար եւ Սուրէն Ալեքսանեան սրահին»:

Սուրէն Ալեքսանեան կը պատկանի Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան բարերարներու կարգին: Ան Մշակոյթի Տան հաստատման առիթով, 1973-ին, եւ ապա այս վերջին տարուան ընթացքին յաջորդական առիթներով ըրաւ կարեւոր նուիրատուութիւններ՝ որոնց ընդհանուր գումարը կը հասնի հարիւր հազար փրանքի: Սուրէն Ալեքսանեան տիպարն է այն համեստ Հայուն, որ իր ծննդավայ-

ՏԻԿԻՆ ԺԱՆԷԹ ՆՈՅՄԱՆ – ԳԱՋԱՆՃԵԱՆԻ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԳԵՐՄԱՆԱՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԻՆ ՄԷՋ

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա.ի Միւնիխի հայկական գաղութին տըւած այցելութեան առթիւ, Մայիս 3 ժամը 13-ին, եկեղեցական վարչութիւնը ի պատիւ Հայրապետին ճաշ մը տուած է Քունսթլէր Հաուսի մէջ: Գեղարուեստական յայտագրին մասնակցած է նաեւ Տիկին Ժանէթ Նոյման – Գաջանճեան, որ իր գրաւիչ ձայնով մեկնաբանած է քանի մը երգեր, արժանանալով ներկաներու ջերմ գնահատանքին: Տիկին Նոյման – Գաջանճեան երաժշտական մարզին մէջ իր ունեցած տարիներու փորձառութեամբ կարեւոր աշխատանք կը տանի գաղութին մէջ, պատարագի երգեցողութեանց իր մասնակցութեամբ եւ հայկական ձեռնարկներու եւ հաւաքոյթներու գեղարուեստական յայտագիրներու ճոխացումով:

×

Մարսէյլի երիտասարդ պարուսոյց՝ Եդուարդ Պօլիկեան, հրաւիրուած է Ալժերիոյ մայրաքաղաքը՝ Ալժէ, Ազգ. Թատրոնի եւ Ֆրանս. Մշակութային կեդրոնին կողմէ, ներկայացնելու հայկ. պալէներ, Արամ Խաչատրեանի եւ Կոմիտասի պարերգներու հիման վրայ, 29 Մայիսէն մինչեւ 16 Յունիս:

րէն՝ Տիվրիկէն, Պոլիս, Սամսոն եւ այլ վայրեր ճաշակեց դառն ճակատագիրը իր ազգակիցներուն: 1912-ին, Պոլսոյ մէջ, մտաւ շարքերը Հ. Յ. Դաշնակցութեան ստանձնելով յեղափոխական գործունէութիւն: Կորսնցնելով ընտանիք ու հարազատ, առանց երդիքի տարագրութեան ճամբաները զինքը բերին Ֆրանսա 1923-ին, Մարսէյլ, Փարիզ եւ 1924-էն ի վեր Նիս: Այս քաղաքին մէջ եղաւ հիմնադիրներէն եւ սպասարկուներէն Հ. Յ. Դաշնակցութեան Գէորգ Զաւուշ խումբին: Նուիրեալ դաշնակցական, ճշմարիտ հայ մարդ, իր ամբողջ կեանքի ընթացքին իր կարողութիւններն ու կարելիութիւնները միշտ ի սպաս դրաւ իր ժողովուրդին: Կամեցաւ ու տուաւ ինչ որ կրնար: Իմաստաւորեց իր կեանքը մանաւանդ իր այս վերջին ազնուական, գիտակից արարքով:

×

Մշակոյթի Տունը կը շարունակէ իր ճանապարհը: Վարչութիւնը աւելի քան երբեք վճռակամ իր աշխատանքներուն մէջ պիտի ընէ այնպէս որ Տունը մնայ հաւատարիմ իր յանձնառութիւններուն՝ ըլլալով եւ մնալով կեդրոնը բոլորին:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԻՋ – ԱՐՈՒԵՍՏԱՎԱՐԺ ԽՄԲԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՃԱՇ - ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ

Երեքշաբթի Մայիս 19-ի ցերեկը տեղի ունեցաւ առաջին ճաշ – հանդիպումը Հայկական Միջ – Արուեստավարժ Խմբակցութեան (Կրուփըման Էնթէրփրոֆեսիոնէլ Արմէնիէն), որ հիմնուած է շուրջ վեց ամիս առաջ Փարիզի մէջ: Ներկայ էին եօթանասունի մօտ ասպարէզի մարդիկ՝ առեւտրականներ, ճարտարապետներ, երկրաչափ, փաստաբաններ, եւ այլն: Ճաշի աւարտին խօսք առաւ Գրէտի Սուիսի Միջին Արեւելքի մասնաճիւղի տնօրէնը՝ Պր. Վահէ Ճազմատարեան, նիւթ ունենալով արաբական քաղաքի եկամուտներն ու անոնց ստեղծած հարցերը դրամատնային մարզէն ներս:

Ինչպէս կը հասկցուի, հանդիպումին նպատակն էր հաճելին ու օգտակարը միատեղ հրամցնել ներկաներուն, որոնք եկած էին ծանօթանալու թէ՛ իրարու, թէ՛ ալ նորաստեղծ Խմբակցութեան: Այս վերջինին անունով խօսք առաւ Պր. Ժեբար Լուսինեան: Բացատրեց թէ ինչպէս ծնած է գաղափարը նման մարմին մը ստեղծելու. Ֆրանսայի մէջ Հայերը յաճախ յաջողած են իրենց ասպարէզներէն ներս. սակայն ժամանակները դժուար են տնտեսական տագնապին պատճառաւ: Արդ, «միութիւնը զօրութիւն է» ու ատենն է, որ ասպարէզի նետուած հայ մարդիկ քով քովի գան ու փորձեն միասնաբար զարգացնել իրենց ձեռնարկները, իւրաքանչիւրը իր մարզին մէջ մնալով հանդերձ: Հայկական Միջ – Արուեստավարժ Խմբակցութիւնը իր անդամներուն տրամադրութեան տակ կը դնէ օժանդակութեան միջոցներ բազմազան գետիններու վրայ, ինչպէս օրինական կամ վարչական գործողութիւններ, առեւտրական կամ հաշուապահական ծառայութիւններ, եւայլն:

Ամէնէն աւելի Խմբակցութեան նպատակն է ասպարէզի հայ մարդիկ իրարու ծանօթացնել, մէկը միւսին հետ կապի մէջ դնել որպէսզի միասնաբար դիմագրաւեն հարցերը ու լուծումներ գտնեն: Անդամակցութեան համար փափաքողները կրնան դիմել հետեւեալ հասցէին.—

Groupement Interprofessionnel Arménien
B. P.: 120 - 75763 Paris Cedex 16
Tél.: (1) 723. 72. 24

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՆԻՒ ՃԸՐԶԻԻ Ս. Վարդանանց Եկեղեցւոյ սրահին մէջ, Ապրիլ 15-ին, 10 նորագիրներ անցած են Հ. Յ. Դ. շարքերը: Կնքահայրը՝ ընկ. Հրաչ Աբրահամեան թեկնածուներուն երդումը ընդունելէ առաջ խօսած է Հ. Յ. Դ.ի դաղափարաբանութեան, ծրագրի ու կանոնագրի մասին, հաւատք թելադրելով նորագիրներուն՝ հայ ժողովուրդի եւ բոլոր ճնշուած ժողովուրդներուն ազատագրական պայքարին հանդէպ:

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ
ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Վարդան իր զգուշաւոր կասկածներուն մէջ նոյնիսկ կ'ուզէր Վարդաձորի գիւղացիները տեղափոխել Ջիաթռնուկի բարձունքը: Սակայն, կը մտածէր, որ ժողովուրդը ջուրի դժուարութիւն պիտի ունենայ: Յետոյ, եթէ Վարդաձորի լեռը թշնամիի ձեռքն անցնէր, այդ պաշարային վտանգաւոր պիտի դառնար նաեւ Ջիաթռնուկը. թշնամին կրնար շատ հեշտութեամբ պաշարման տակ առնել եւ ժողովուրդը անօթի ծարաւ քանդել կմախքներու պէս ու արեւին տակ ձգել անոնց ճերմակ ոսկորները: Վարդան եթէ աւելի ուժ ունենար, կ'ուզէր պահել նաեւ Ջիաթռնուկը, որ թշնամիին ուժերը չհասնէին այնտեղ:

Տոքթ. Նայիրեանէն տակաւին լուր չկար: Անտարակոյս, կռիւը ակնկալուածէն աւելի երկար պիտի տեւէր, եթէ Տոքթ. Նայիրեան վտանգի մէջ իյնար եւ Կովկասի սահմաններէն նոր ուժեր չմըտնային Երկիր:

Նայիրեան արտաքին դեսպաններու միջամտութիւնը հետաքրքրող միակ մարդն էր: Սակայն, Սուլթանին մարդերն ալ աչքերու պէս կրնկոխ կը հետեւէին անոր, զայն թակարդին մէջ ձգելու համար: Ի հարկէ, եթէ Մարտիկը երեւան չգար, այն ատեն պէտք պիտի ըլլար վըտանգաւոր ճամբաներով բերել տալ Գէորգի եւ Մանուկի խումբը: Բայց այդ երկու խումբերը խախտելով իրենց տեղերէն, խախտուած պիտի ըլլար այն շրջանի հայ ժողովուրդի խաղաղութիւնը, եւ աշիրէթապետները նորէն գլուխ պիտի բարձրացնէին: Այդ բոլորը Վարդանի դէմքին տուած էին տժգոյն մտահոգութիւն մը եւ աչքերու անգութ փայլ:

Վարդանին ու Խէչոյին համաձայն էր նաեւ Արջ Սաքօն, որ յանձն առաւ գիշերով ճամբայ ելլել ու լուսաբաց չեղած՝ հասնիլ Ճէլալի շրջանը:

– Սաքօն լաւ է. միայն թէ այս անգամ թոյլ չպէտք է տայ, որ հովիւի շուները միզեն երեսին վրայ, – կատակեց Խէչօն՝ ակնարկելով Սաքոյի մէկ վտանգաւոր ճամբորդութեան, որ ան իր ընկերները զուարճեցնելու համար պատմած էր յաճախ: Պատմած էր թէ ինչպէս հաւրի վտանգէն ազատելու համար՝ լեռան կողին պահուեր էր եւ հովիւի երկու գամբռները մօտեցեր՝ ու Սաքօն ապառաժ կարծելով՝ անոր դէմքին վրայ միզեր էին:

Արջ Սաքոյի այդ պատմութենէն էն շատը Մարգարը հաճոյք կը զգար ու կատակով կ'աւելցնէր.

– Եթէ Սաքոյի երեսը շան մէզով չմըկըրտուէր, պէտքի մեր գործերը լաւ դուրս գային:

– Ընկերներ, – ըսաւ Սաքօն, – իմ բախտը Ջէրչի Կիրոսին սնտուկն է: Որ Եմէն գնացող Թրքաց բանակն ալ հանդիպի, գիտցած ըլլաք որ Սաքօն քարի մը տակէն դուրս կուգայ: Որ Ջէրչի Կիրոսն ալ կռուող դարձաւ, մեր գործը լաւ է: Տեսնէք, շատ չէ, երկու օրէն Մարտիկով ու ձիաւորներով լեռ կ'ելլենք, Կիրոսն ալ ուսիս առած:

– Սաքօ, լաւ է որ ընկերներէն մէկը քու հետ առնես, որ վտանգի մը պահուն նեղը չմնաք:

– Սաքոյի հետ ես երթամ, – ըսաւ Սարկաւագ Սարգիսը:

Սարկաւագ Սարգիսը իր կեանքին մէջ այդքան յանդուգն ձայնով խօսած չէր, միշտ ալ մասնակցած էր կռիւներու, կարծես առանց իր գոյութիւնը զգացնելու: Կռուի մտնելէ առաջ կը խաչակընքէր երեսը, լաւ սերտած էր մանաւանդ՝ բայց Հին Կտակարանի թագաւորներու քաջութիւնն ու իմաստութիւնը եւ կը հաւատար, որ Աստծոյ երկաթէ թեւով հրեշտակը ֆետայու խումբերուն հետ է միշտ, ըլլայ կռուի, ըլլայ ձիւնամրրիկի ատեն: Հրեշտակը խումբին վերեւէն կը սաւառնէր հովին մէջ բացուող լայն դըրօշակի մը շարժումներով:

(Շար. 328)

Տիկին Անգէն Սայեան, Տէր եւ Տիկին Գեղամ Սայեան, Սայեան, Ակոբեան, Իճատճեան, Խօզէր ընտանիքները, ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր եւ ազգականին՝

Տիկին ԱՇԽԷՆ ՍԱՅԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Մայիս 27-ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի, 4 Յունիս ժամը 16-ին Փարիզի Ս. Յովհ. - Մկրտիչ Եկեղեցին, եւ մարմինը կը փոխադրուի Պաթինյօլի գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Այրի Տիկին Օսէֆար Սիրվանեանի մահուան քառասունքին առթիւ իր զաւակները՝ Ժան - Անտրէ եւ Ալիս 100 Ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ին:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴՑԻԱԿԱՆ Միութեան Վալանսի մասնաճիւղի վարչութիւնը, կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները՝ ընդհ. անդամական ժողովի, Հինգշաբթի, Յունիս 4, ժամը 21-ին, Հ.Բ.Ը.Մ.-ի Հիւսիսեան սրահին մէջ. 6 ռիւ Ֆավանթին: Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Խանում Ստեփանեան ընտանիքը կը փնտռէ.— Յակոբեան Մանուկ. հօրը անունը՝ Յակոբեան Յակոբ, մօրը՝ Վարդեր, եղբայրը՝ Խաչիկ, քոյրը՝ Զարուհի: Ծնած՝ Պաթում, 1922ին, փողոց Կալեանվայ:

Փնտռողին հասցէն. — Խանում Ստեփանեան, Էրէբունի փողոց, շէնք 27, բնակարան 29, Երեւան, Ս. ՀԱՅԱՍՏԱՆ:

×

Երեւան բնակող Մարգարեան Արուէն Դանիէլի, ծնած Հայաստանի Մեղրիի շրջանի Լիճք գիւղը. կը փնտռէ մօրեղբայրը՝ Գաբրիէլեան Հրանդուշ Քրիստափորի, քոյրը՝ Արաքսիա (Ազիզ), եղբայրները՝ Պետրոս, Խաչօ. մայրը՝ Սանդի. ծնած՝ Հայաստանի Մեղրիի շրջանի Վանք գիւղը, 1941-ին մեկնած ռազմաճակատ: Կը կարծուի թէ՝ կը գտնուի Մարսէյլ: Տեղեկացնել հետեւեալ հասցէին.—

Մարգարեան Արուէն Դանիէլի
Սարի թաղ, 5 շարք, թիւ 7
375017 – Երեւան 17 Ս. ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ.

ՍԱՄՈՒԷԼ – ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ
Մրցանակաբաշխութեան Հանդէսը՝
ՅՈՒՆԻՍ 21-ԻՆ

ՈՒԽՏԻ ՕՐ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ
Ս. ԿԱՐԱՊԵՏ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

Այս տարի, Ս. Կարապետ Եկեղեցւոյ 15-րդ տարեկան Ուխտի Օրը կը կազմակերպուի՝ Կիրակի, Յունիս 7-ին, Հոգեգալուստի տօնին առթիւ:

Ուխտի Օրուան կրօնական եւ աշխարհիկ հանդիսութիւններուն կը նախագահէ, կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՅԱԿՈԲ ԵՊՍ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Սկիզբ ժամերգութեան.— 8.30:
Պատարագ.— 10.00:

Յաւարտ Պատարագի՝ Մատաղօրհնութիւն, որմէ յետոյ ախորժակաբեր մը կը հրամցուի ներկայ հաւատացեալներուն: Ըստ տարիներու աւանդութեանց, այս տարի եւս կը կազմակերպուի՝ Ուխտաւորի Սեղան, Եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ:

Homenetménagan

Si vous aimez le tennis de table, entraînez-vous les Mardi et Jeudi, de 18 h. à 22 h. à la Maison de la Culture Arménienne.- 17, Rue Bleue - 75009 Paris; Salle du premier étage.

Si vous souhaitez apprendre le tennis de table, nos entraîneurs sont à votre disposition.

CENTRE CULTUREL
ST. MESROB
10 bis, Rue Thouin - 75005 PARIS
Ս. ՄԵՍՐՈՊ ՄՇ. ԿԵԴՐՈՆ

Հայերէնի դասընթացքները կը շարունակուին Երեքշաբթի օրերը, ժամը 20 – 21.30, սահմանուած չափահաս սկսնակներու:

×

Թատերական արուեստի վերապահուած օրը փոխուած է եւ անկէ ետք՝ հաւաքոյթները կը կատարուին Չորեքշաբթի օրերը, ժամը 20.30-ին:

×

ՄԵԾԱՐԱՆՔ
ՈՒԻԼԵԸՄ ՍԱՐՈՅԵԱՆԻ
Յունիս 4, Հինգշաբթի, ժամը 21-ին:
Դասախօս՝ ՅԱԿՈԲ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

A VENDRE

A la Clusaz (Haute - Savoie)
Petit appartement moderne - Duplex
TOUT CONFORT — MEUBLE
Tél. pour renseignements: 015. 50. 84

Հ. Բ. Ը. Մ.

Հ. Բ. Ը. Մ.-ի Փարիզի մասնաժողովը ցաւով կը տեղեկացնէ իր անդամներուն եւ յարգոյ հասարակութեան թէ Մայիս 28-ի վատ եղեռնափորձին հետեւանքով Ալեք – Մանուկեան Մշակութային կեդրոնը առժամապէս փակ կը մնայ, մինչեւ անհրաժեշտ նորոգութեանց աւարտիլը: Այս պատճառով Յունիս ամսուան նախատեսուած ձեռնարկները տեղի պիտի չունենան:

Մասնաժողովը կը յուսայ շուտափոյթ կերպով իր գործունէութեան վերսկսիլ:

Dans le cadre de l'année de l'obtention de la PLAQUETTE du CINQUANTENAIRE de la FEDERATION FRANCAISE de FOOTBALL, l'U.S.G.A. - VIENNE organise un:

Grand Tournoi de FOOTBALL

Le 7 Juin (Dimanche de Pentecôte)
Avec la participation de:
- U.G.A. LYON - DECINES
- U.J.A. ALFORTVILLE
- A.S.A. ISSY-LES-MOULINEAUX
- U.S.J.O.A. VALENCE
- U.G.A. ARDZIV - MARSEILLE
- U.S.G.A. VIENNE

Ce grand rassemblement de la Jeunesse Arménienne de France doit être un pole d'attraction national.

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission paritaire : N° 55935

Վիէնի Հայ Գաղութին

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Վիէնի Հայ Ազգ. Միութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ Յունիս 6-ի երեկոյեան Սալ – Ռամոյի թատերական ներկայացման («ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺԸ») մասնաւոր օթոքառով երթուդարձը ապահովուած է: Տոմսերը կարելի է գնել օթոքառին մէջ: Փափաքողներէն կը խնդրուի հեռաձայնել մինչեւ Յունիս 4.—

– Լուսարիւեան.— 85. 60. 53
– Ուլուսուզեան. – 85. 49. 26
– Ալթունեան.— 85. 88. 26

Հ. Բ. Ը. Մ. – ՎԱԼԱՆՍ

Տիկնանց Օժանդակ Յանձնախումբի կազմակերպութեամբ՝
ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐ-ուան Տօնակատարութիւն
Հ.Բ.Ը.Մ.-ի Հիւսիսեան սրահին մէջ
Rue Faventine
Շաբաթ, Յունիս 6, ժամը 15-ին
Օրուան խորհուրդը կը ներկայացնէ՝
Նարեկ Խչկր. Քհնյ. Վարդանեան
Հոգեւոր Հովիւ Վալանսի Հայոց
Գեղարուեստական ճոխ բաժին եւ հիւրասիրութիւն:
– Մուտքը ազատ է –

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղին դպրոցի եւ պարի դասերու Ամավերջի Հանդէսը՝ Յունիս 13, Շաբաթ օր, ժամը 14.30-ին, Իսիի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ:

Le Théâtre d'Art Dramatique d'EREVAN

Sous le haut patronage et la présence effective de:
Dr. RITA PARSADANIAN
Présidente de la Croix Rouge d'Arménie
à l'occasion du 60ème anniversaire de la
CROIX ROUGE ARMENIENNE
présente

Sous la Présidence de: HENRI VERNEUIL
SAMEDI, 13 JUIN, A 20h.30
ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺԸ
(LE DENTISTE ORIENTAL) ՅԱԿՈԲ ՊԱՐՈՆԵԱՆ (Արեւմտահայերէն)

×

DIMANCHE, 14 JUIN, A 14h.30
Sou la Présidence de: JEAN CARZOU
(de l'Académie des Beaux-Arts)
ՍԷՐ ԵՒ ԾԻԾԱՂ
(AMOUR ET RIRES) ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ (Արեւմտահայերէն)

Mise en scène: HRATCHIA KAPLANIAN (Artiste Emerite d'URSS)

MAISON DE LA MUTUALITE
24, Rue Saint Victor, 75005 Paris — Métro: Maubert-Mutualité

Assurez vos billets... sont en vente..:
— PARIS; Ets. BAKERDJIAN: 35, Rue de Trévise - Tél.: 770.07.25
— PARIS; Librairie PALOUYAN: 9 Rue de Trévise - Tél.: 523.24.97
— Alfortville; Maison DANY: 10 bis, Rue Etienne Dolet - Tél.: 378.03.65
— Alfortville; CAPPADOCE: 67 bis, Quai Blanquai - Tél. 375.05.30
— Arnouville; Alim. NIGOGHOSSIAN 121 Av. Henri Barbusse - Tél.: 985.04.46
— Bois-Colombes; DJIZMEDJIAN: 31, Rue Paul Déroulède - Tél.: 781.09.72
— Clamart; SEVAN: 4, Rue Lazare Carnot - Tél.: 642.16.07
— Issy-les-Mlx.; Ets. SANOSSIAN, 109. Rue J.J.Rousseau - Tél.: 645.13.52

Réservation par téléphone:
— NAVASSARTIAN: 985. 36. 53 — SAGHATELIAN: 854. 35. 74

LE THEATRE D'ART DRAMATIQUE D'EREVAN
présente également à:

«LE DENTISTE ORIENTAL»
— Lyon: Salle Rameau; Samedi, 6 Juin, à 20h.45
Sous la Présidence de: A. AUBOZIAN et Dj. BAHADOURIAN
Billets en vente: Au Bureau de l'Eglise Arménienne
40, Rue d'Arménie
SEVAN VOYAGES: 48, Cours de la Liberté
Réservation par téléphone:
DEYIRMENJIAN: 824. 65. 24 — FELLAHIAN: 862. 83. 42
TCHALIKIAN: 862. 97. 67
— Nice: Théâtre du Vieux Nice; 7 Juin, à 20.45
Sous le haut patronage de: R.P. DARON GEREJIAN
Avec la collaboration du Foyer Culturel Arménien
Billets en vente: Ets. AZAD; 6, Rue Oscar II — Tél.: 88. 19. 59
Réservation par téléphone:
IKEDJIAN: 83.35.03 - MARDOYAN: 88.43.04 - BALIOZIAN: 87.00.12
DJEVISIAN: 43. 79. 08

«AMOUR ET RIRES»
— Nice: Casino Club; Lundi, 8 Juin, à 15h.30
— Valence: Salle des Fêtes; Mardi, 9 Juin, à 20h.30
Avec la collaboration des Associations Arméniennes
Billets en vente: chez les Dames de l'U. G. A. B.
et 8 jours avant la représentation à la SALLE DES FETES DE VALENCE
Prix des places pour chaque séance: 40, 60, 80 *et* 100 *F.*

TRANSTOURS

ORGANISE PLUSIEURS VOYAGES POUR L'ANNEE 1981
AVEC LES MEILLEURES CONDITIONS ET DES PRIX IMBATTABLES.
Hôtel COSMOS à MOSCOU et Hôtel ARMENIA à EREVAN 1e classe

De PARIS:
du 5 Août au 20 Août — Prix: 4400 F.
3 Sept. au 18 Sept. — Prix: 4400 F.
du 5 Oct. au 20 Oct. — Prix: 3800 F.

De MARSEILLE:
— 1e Voyage: du 1 Août au 14 Août
— 2e Voyage: du 5 au 18 Septembre — 3e Voyage: du 3 au 16 Octobre

○ PARIS — MR. OUNDJIAN: 25, Rue d'Argenteuil, 75001. Tél.: 261.58.28
Mercredi et Vendredi: de 14 à 18 h.
○ MARSEILLE — Z. ALEXANIAN: 11, Rue du Bassin, SAINT - JULIEN
Tél. 93. 04. 90 — (42) 83. 31. 55
○ LYON — CHEMIDIKIAN: Rue Chardonnet, N° 16, 69120 Vaulx-en-Velin
○ VALENCE — N. KASBARIAN: 9, Rue Sully; Tél.: 868. 53. 05

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը, շնորհակալութեամբ ստացած է փ.ծ.-ի, եկեղեցւոյ պայծառութեան համար, Յակոբ Զաքուրեանի մահուան առթիւ.— Տէր եւ Տիկին Սարգիս Գիզարճեան 100, Տէր եւ Տիկին Մալճեան, Տէր եւ Տիկին Մէս – ճեան, Տէր եւ Տիկին Վարդգէս Վար – դանեան, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Օ – հանեան 50-ական, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Թիւֆէնքճեան 40 Ֆ.:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սամուէլ – Մուրատեան Վարժ.ը շնորհակալութեամբ ստացած է 1050 Ֆ. փոխան ծաղկեպսակի, Նուարդ Զաքարեանի մահուան առթիւ, ողբացեալին բարեկամներէն:

×

Իսի – լէ – Մուլինոյի Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութեան անդամները, Յարութիւն Պօղոսեանի մահուան առթիւ՝ 500 Ֆ. կը նուիրեն Իսիի Եկեղեցւոյ միօրեայ դպրոցին, փոխան ծաղկեպսակի:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ
3
MERCREDI
3 JUIN
1981

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 2 F.

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
Directrice: ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա: Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ: 160 Ֆ.
Արտասահման: Տար. 350 Ֆ. - Հատը: 2 Ֆ.

56րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.920 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 56e ANNÉE — No 14.920

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱՅԻՄ ԽԱՏԷՐ, չափաւոր Պաղեստին-ցի մը, որ ՊԱԿ-ի ներկայացուցիչն էր Պրիւքսէլի մէջ, սպաննուեցաւ առջի օր եւ անհարկւոր յաջողած է խոյս տալ: 41 տարեկան, Խատէր Պելժիա կ'ապրէր 1968-էն ի վեր ուր նաեւ կատարած էր իրաւաբանական իր ուսումը, աւարտե-լով Լուվէնի կաթողիկէ համալսարանը: Կողմնակից էր Իսրայէլի հետ խօսակցու-թեան եւ խաղաղասէր: Ֆրանսայի Ար-տաքին Ցարաբերութեանց նախարարը յայտարարած է թէ «յատկապէս ցնցուած է»: Ոչ ոք տէր եղած է արարքին եւ մինչ Պաղեստինցիք կ'ամբաստանեն Իսրայէլ-եան գաղտնի սպասարկութիւնները, ան-կարելի չի նկատուիր նաեւ որ պաղես-տինեան զանազան մրցակից հոսանքնե-րու, մանաւանդ ծայրայեղ, հաշուեյար-դարն ըլլայ:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ երկու գօտիներուն մէջ ալ հրադադարի եւ ռմբակոծութիւն չեն դադրիր: Հրադադարը կ'իյնան նոյն-իսկ ծովափը: Քրիստոնեայ շրջանը 5 հոգի վիրաւորուած է Երկուշաբթի եւ 3 երախայ ալ մեռած:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Արտաքին Ցարաբերու-թեանց նոր Նախարարը՝ Շէյսոն կը շա-րունակէ այն միջամտութիւնը զոր սկը-սած էր Փոնսէ ի նպաստ այն երկու Ֆը-րանսացիներուն, որոնք բանտարկուած են Թուրքիա, («Յառաջ» Մայիս 30/31): Ցարդ բոլոր դիմումները արդիւնք չեն տուած:

«ՄԻԼԼԻՅԷԹ» կը հաղորդէ որ Թուր-քիոյ ապահովութեան ուժերը կազմալու-ծած են ձախ զինեալ 28 խմբակներ, ո-րոնք գոյութիւն ունէին երկրին մէջ:

ՇԻՐԱՔ տրամադիր է «Ազգ. Միու-թիւն» մը կազմելու առանց համայնա-վարներուն: ՀՀՀ-ի (այսինքն՝ իր) եւ ընկերվարականներու համաձայնութեան մը հաւանականութեան մասին եղած հարցումին (հեռատեսիլէն) Շիրաք յայ-տարարեց. - «Եթէ ընկերվարական կու-սակցութիւնը յստակ կերպով ցուցադրէ համայնավարներու հետ իր խզումը, ա-մէն բան պէտք է ի գործ դրուի որպէս-զի ազգ. իրական մեծամասնութիւն մը կարենայ տագնապին դժուարութիւննե-րուն յաղթահարել»:

ԻՐԱՆԻ նախագահը՝ Պանի Սատր պաշ-տօնապէս ամբաստանուած է երեք կրօ-նաւորներէ կազմուած յանձնախումբի մը կողմէ, որ Սահմանադրութիւնը բռնա-բարած է եւ դէմ գործած Խոմէյնիի հը-րահանգներուն:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ Օդուժի ներքին հակիչ ստորիկանութիւնը ձերբակալած է տեղա-կալ մը, Քրիստոֆըր Քուք: Տեղակալը կասկածի տակ է, երբ լրտես, որովհետեւ Ֆ - Պի - Այ-ի գաղտնի լուսանկարչա-կան մեքենաները, որոնք միշտ կը լուսա-նկարեն Ուաշինկթընի սովետական դես-պանատուն այցելողները, «արձանագրած» են իր երեք այցելութիւնները: Հարցը շատ լուրջ կը նկատուի, որովհետեւ Քուք կը պատկանի Օդուժի ընտրանիին: Հիւ-լէական զէնք կրող հրթիռներու արձա-կումի մասնագէտ է, եւ Քանսըս նահան-գի Տիտան հրթիռներ պարունակող գըը-խաւոր խարիսխին մէջ պատասխանատու դիրք ունի: Վերջին երկու տարիներու ընթացքին, Օդուժը՝ որուն պատասխա-նատուութիւնն է նաեւ լրտես արբան-եակներու վարումը, ստիպուեցաւ ձեր-բակալել թէ՛ զինուորական, թէ՛ ալ քա-ղաքական պաշտօնեաներ, որոնք կարե-ւոր գաղտնիքներ ծախած են Սովետա-կան Միութեան:

ՊՈԼՍՈՅ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ ԴԱՍԱԽՕՍՆԵՐԸ ԵՒ «ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ»

—o—

ՅԱԿՈԲ ՍՎԱՍԼԵԱՆԻ ՈՒՂՂՈՒԱԾ ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒՆ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԹԻՒՆ

Պոլսոյ մամուլի բարձրագոյն վարժա-րանէն Քէնան Իփէք կը հարցնէ.

«Ձեր խօսքերուն մէջ շեշտեցիք, թէ կարելի չէ ընդունիլ այս ոճիրներուն Հա-յոց կողմէ գործուած ըլլալը, երբ միայն հեռաձայնային խօսակցութեամբ մը ա-նոնք կը վերագրուին Հայերու: Եթէ այդ մասին որեւէ փաստ ունենայ կը կարծէք, ինչո՞ւ կ'ըլլան ուրեմն ոճիրներէ վերջ ե-ղած հայկական ցոյցերը:

— Կ'երեւի այս հարցումը ուղղող յար-գելի բարեկամը դէպքերը իրարու հետ կը շփոթէ: Եթէ հարցին լաւ մօտենայ, պի-տի տեսնէ որ իր յիշած ցոյցերը, ոչ մէկ կապ ունին ոճիրներուն հետ: Եթէ ինք ոճիրներէն անմիջապէս վերջ կատար-ուած եւ ոճիրներուն կապակցութեամբ կատարուած ցոյցեր ու գնացքներու մա-սին տեղեկութիւն մը ունի կ'ուզէինք գիտնալ, որովհետեւ մենք այդպիսի բա-նէ մը լուր չունինք:

Գալով փաստի եւ փաստելու հարցին, իմ արտայայտութիւններս մտածումներ ու դատողութիւններ են միայն: Որքան ատեն ոճիրներուն իրապէս Հայոց կողմէ կատարուած ըլլալու փաստ մը գոյու-թիւն չունի, եւ ըսուածները ենթադրու-թիւններէ անդին չեն անցնիր, հակառակը փաստելու պէտք չկայ արդէն:

Կրկին կը պնդեմ որ արտասահմանի հայ գաղութներու վիճակը, իրենց կազ-մակերպչական կարելիութիւնները եւ հարցին մօտենալու եղանակը երբեք Թոյ-լատու չէ եւ կարող չէ այսպիսի յար-ձակումներ կազմակերպելու, ոճիրներ գործելու, առանց հետք մը ձգելու իրենց ետեւ:

Օրինակի համար, որքան մեծ, զօրա-ւոր ու խիկապէս գաղտնի կազմակերպու-թիւն մը պէտք է ունենան Հայերը, որ-պէսզի օր ցերեկով Վիէննայի բանուկ մէկ պողոտային մէջ, քանի մը հոգի, առանց զգացնելու Թրքական դեսպանա-տունէն ներս մտնեն, առանց զգացը-նելու իրենց ինքնութիւնը կարենան սպրդիլ Աւագ Դեսպանին սենեակը, զայն մեռցնել իր աշխատութեան սեղանին վը-րայ ու յետոյ կրկին ձեռքերնին ոտքեր-նին շարժելով շէնքէն դուրս ելլեն ու ան-յայտանան:

Ես նախ, այսպիսի Հայկական կազմա-կերպութեան մը գոյութեան հաւատացած չեմ:

Մէհմէտ Կիւնկէօրի շահեկան հար-ցումը.

«Յարգելի Յակոբ Սվասլեան,

Լսեցինք ձեր արժէքաւոր բանախօսու-թիւնը, բայց անմիջապէս ըսենք որ ա-նոնց մէջ կան մասեր, որոնք կը հակա-սեն, միւս յարգելի բանախօսներու ար-տայայտած պատմական իրականութիւն-ներուն: Հայոց կողմէ 1974-էն վերջ բը-կսած արիւնալի դէպքերով ու անիրաւ պայքարի մը հետեւանքով կրկին օ-րակարգի վրայ բերուեցաւ այս հարցը: Ինչպէս ուրիշ զեկուցող մը ըսաւ, կարգ մը վիճակագրութիւններ ցոյց կուտան թէ ժողովուրդին հարիւրին 90-ը ծանօթ չէ այս խնդիրներուն: Յետոյ, այս դարու սկիզբներուն պատահած այդ ցաւալի դէպքերը թուրք ժողովուրդին կողմէ ար-դէն շատոնց մոռցուած են: Ձեր խօսքե-րուն մէջ շեշտեցիք մասնաւորաբար թէ 1915-ի դէպքերը մարդկութեան ճակտին քսուած սեւ մուր մըն է, ուստի պէտք է ձեռք ձեռքի տանք ու աշխատինք զայն սրբել այլեւս: Բայց ձեր նոյն խօսակ-ցութեան ընթացքին, ըսիք նաեւ թէ 24 Ապրիլի յիշատակումները անբնական ե-րեւոյթ մը պէտք չէ նկատել: Հարցումս հետեւեալն է ուրեմն.

Այս երկու տեսակէտները իրարու հա-կասող արտայայտութիւններ չե՞ն արդ-եօք: Եթէ Թուրքերն ալ իրենց կարգին պատմութեան մէջ կրած շատ մը անի-րաւութիւնները յիշել ուզեն, ի՞նչ կ'ըլ-լայ արդեօք հետեւանքները: Շնորհակա-լութիւն:

— Նախ ամփոփենք ձեր հարցումը: Կ'ըսէք թէ արիւնալի դէպքերը սկսան 1974-էն ի վեր: Թուրք ժողովուրդը մե-ծամասնութեամբ ծանօթ չէ հարցին, ցաւալի դէպքերը շատոնց մոռցուած են արդէն: Ես հակասութեան մէջ կը գտնուիմ. երբ 1915-ի մուրը սրբելու մա-սին կը խորհիմ, ինչո՞ւ ուրեմն 24 Ապ-րիլի յիշատակումները:

Երբ նիւթս սկսայ, մանաւորաբար ըսի թէ «Հայկական Հարց»ը լաւ հասկը-նալու եւ անոր լուծման մասին կարենալ խորհելու համար, այսօր ամէն բանէ ա-ռաջ կարգ մը երեւոյթները, կարգ մը դէպքերը իրարմէ պէտք է զատել եւ զատ զատ ձեռք առնել:

Այս առթիւ շեշտած էի որ ինչպէս դուք ալ կը յիշէք ձեր հարցումին մէջ արդէն, վերջին մէկ քանի տարուան մէջ կատար-ուած եւ Հայոց վերագրուող ահաբեկչու-թիւններն ու ոճիրները պէտք է անջատել ընդհանուր նիւթէն ու առանձինն մեկ-նաբանել մերօրեայ միջազգային տագ-նապներու սահմանին մէջ:

Իսկ «Հայկական Հարց»ը պէտք է քըն-նել իր ընդհանուր իմաստով, որուն սահմանին մէջ կ'իյնայ 24 Ապրիլի յիշա-տակումը:

Նոյնիսկ այս հարցը լաւ ըմբռնելու հա-մար կարելի չէ նաեւ մեկնակէտ ընդու-նիլ 1915-ի տեղահանութիւն, տարագը-րութիւն, ցեղասպանութիւն եւ այլ ձեւե-րով մեկնաբանուող ցաւալի դէպքերը, քանի որ ան 60 - 70 տարուան տագնա-պալի շրջանի մը տխուր վախճանն է մի-այն:

Պատմութեան մէջ շատ մը դէպքեր պա-տահած են ու պիտի պատահին անշուշտ: Անոնցմէ շատեր, պատմութեան հին է-ջերուն մէջ կը կորսուին կ'երթան, ան-յիշատակելի նիւթեր կը դառնան: Իսկ ուրիշներ ալ չեն մոռցուիր, մարդոց յի-շողութեան մէջ կենդանի կը մնան: Այս վերջիններէն մէկն է «Հայկական Հար-ց»ը: Չէ մոռցուած: Ինչո՞ւ: կարելի չէ կարգ մը երեւոյթներու բացատրութիւն գտնել. տեսնուածէն պէտք է դատել: Այսօր ուզենք թէ չուզենք հարցը այժ-մէական բնոյթ ունի եւ իր կարգ մը ան-տեղի զարգացումներով կ'անհանգստա-ցընէ բոլորս:

Ոչ միայն մեր երկրին, այլ օտար եր-կիրներու մամուլը եւ հաղորդագրութեան այլ միջոցները կը զբաղին այս նիւթով: Նոյնիսկ կարելի է ըսել թէ համաշխար-հային ընդհանուր կարծիքը 1915-ին ան-գամ, թերեւս այսքան չէր հետաքրքր-ուած այս հարցով: Մեր այս հաւաքոյթն ալ այս պարագան հաստատող երեւոյթ մըն է: Ուստի հարցին մոռցուած ըլլալու մասին խորհիլը անտեղի կ'ըլլայ:

Ուրեմն, մէկ կողմ թողելով օտարնե-րու ազդեցութիւնը եւ անտեղի միջամը-տութիւնները, մենք՝ այս երկրի Թուրք եւ Հայ հայրենակիցները, պէտք է ձեռք ձեռքի վերջ մը տանք այս անհաճոյ կա-ցութեան:

Ատոր համար ալ պէտք է նախ հարցը լաւ ճանչնանք, քանի որ շատեր արդէն ծանօթ չեն անոր, որուն հետեւանքով զանազան անհասկացողութիւններ եւ սը-խալ մեկնաբանութիւններ կը տեսնուին մեր մէջն իսկ:

Ինչ որ ալ ըլլան, դէպքերու մասին զանազաններու բացատրութեան ձեւե-րը, 1915-ին Արեւելքի մէջ անհամար մա-հեր պատահեցան: Բազմաթիւ Հայերու հետ բնական է Թուրքեր ալ մեռան: Կա-րելի չէ ժխտել այս պարագան:

24 Ապրիլը սուգի եւ յիշատակումի օր մըն է միայն: Ինչպէս անհատներ, նոյն-պէս ալ հաւաքականութիւնները ատեն ատեն կը սգան իրենց մեռեալները:

Գախարակելի կը գտնենք այս պարա-գան, որքան ատեն որ այդ նպատակով կրկին թշնամութեան, ատելութեան եւ նոր անհամաձայնութեան առիթներ ըս-տեղծելու կ'աշխատին ոմանք:

Կը կրկնեմ անշուշտ, բոլորս դէմ պէտք է ըլլանք այս երեւոյթին, որ խորքին մէջ որքան հակառակ է բուն իսկ իր նը-պատակին, նոյնքան վնասակար է նաեւ ներկայ կացութեան:

Ինչպէս որ բոլոր ժողովուրդները յաղ-թանակի, ցնծութեան եւ ուրախութեան օրեր ունին, անխուսափելիօրէն ունին նաեւ իրենց տխրութեան եւ ցաւի օրերը: Աչք մը նետեցէք նաեւ Թուրք ժողովուր-դի անցեալ կամ մօտակայ պատմու-թեան, ինչպէս անհամար յաղթանակ-ներու, պիտի գտնուին նաեւ սուգի յիշա-տակութեան օրեր:

(Տար.)

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՄԱՅԻՍ 19 - 21)

ՅԱԿՈԲ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ ԿԻՊՐՈՍԻ ՄԷՋ

Կիպրոսի Խորհրդային Մշակութային Կեդրոնին մէջ բացուած է Յակոբ Յա-կոբեանի նկարչական ցուցահանդէսը, ուր ներկայացուած են մօտ 50 գործեր:

×

ՀԱՄԱՍՏԵՂԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԵՐԵԿՈՅԹ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Հայաստանի Գրողներու Միութեան սը-րահին մէջ տեղի ունեցած է գրական երեկոյթ մը, նուիրուած՝ Համաստեղի (Համբարձում Կելենեան): Սփիւռքի հայ գրականութեան ծանօթ դէմքերէն Հա-մաստեղի կեանքն ու գործը ներկայա-ցուցած է «Սովետական Գրականութիւն» ամսագիրի խմբագրապետ Ստեփան Կուր-տիկեան: «Համաստեղը, - ըսած է ան, - կերտեց հին հայկական գիւղի անմոռաց պատկերներ, խիկական մարդկային վե-հութիւն ունեցող պարզ եւ համեստ Ա-րեւմտահայերի կերպարներ: Թէեւ գը-րողը անդրադարձել է նաեւ ուրիշ թե-մաների՝ ամերիկեան իրականութեան պատկերներ, խոհական արձակ, բայց արեւմտահայ գիւղը միշտ էլ եղել է նրա ուշադրութեան կենտրոնում: Համաստե-ղի բոլոր հերոսները ոչ միայն տոգոր-ուած են Հայաստանի սիրով, հանդիպ-ման երազանքով, այլեւ հոգեպէս միշտ ապրում են այնտեղ»: Խօսք առած են Գէորգ Էմին, Գեղամ Սեւան եւ Անդրա-նիկ Անդրէասեան (Միացեալ Նահանգնե-րէն): Երեկոյթի գեղարուեստական բաժ-նին մասնակցած են Լուսինէ Զաքարեան, Մելանիա Աբովեան, Ազատ Գասպար-եան:

×

ՆՈՐ ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶ ՄԸ ԲԱՑՈՒԱԾ ՇԱՀՈՒՄԵԱՆԻ ՇՐՋԱՆԸ

Երեւանի Շահումեանի շրջանի թաղա-մասերէն մէկուն մէջ բացուած է 280 տեղով նոր մանկապարտէզ մը, ընդար-ձակ խաղասենեակներով, ննջարաննե-րով, երգի ու պարի, մարզանքի դահ-լիճներով: Ծրագրուած է նոյն շրջանին մէջ կառուցանել հինգ մանկապարտէզ-ներ եւս:

ԵՐԿՈՒ ՆՈՐ ԳԻՐՔ, ԵՐԿՈՒ ՆՇՄԱՐ

Սփիւռք ըլլալ կը նշանակէ սփռուիլ ու ցրուիլ աշխարհի չորս կողմը: Սփիւռք բառին արմատը կապ ունի բոյսերու հունտի սփռումը նկարագրող յունարէն բառի մը հետ. ինչպէս յայտնի է, բոյսերը հովին պէտք ունին, որպէսզի իրենց հողմացրիւ հունտերը տարուին դէպի նոր ու բերրի հողեր:

Սակայն եթէ «սփիւռքային» սփռումը բոյսերուն համար օգտակար եւ կենսական է, մեր ժողովուրդը ուրի՛շ պատճառներով եղած է հողմացրիւ, ի սփիւռս աշխարհի, եւ դարձած է ցիրուցան համայնքներու հաւաքածոյ մը: Այս վիճակը անպայման վնասակար ըլլալու սահմանուած չէ: Ինչպէս գրած է Պետրոս Թերզեան, «որքան ալ յարակարծական թուի... Սփիւռքահայութեան աշխարհագրիւ վիճակը, միայն անպատեհութիւններ չունի, այլ նաեւ առաւելութիւններ կը ներկայացնէ երբեմն: ... Տուեալ կացութեան մը մէջ, երբ հայկական գաղութ մը ճնշումի կ'ենթարկուի բնակութեան երկրի մը մէջ, Սփիւռքի մնացեալ գաղութները, որոնք զերծ են այդ ճնշումէն, կրնան թիկունք կանգնիլ ճնշուած գաղութին»: (Յառաջ Միտք եւ Արուեստ, 10 Մայիս 1981, էջ 3):

Գեղեցիկ գաղափար մըն է այս, որ կը հաստատէ Սփիւռքի կարողականութիւնն ու կարելիութիւնները, կը թուէ անոր ճկունութեան ու բազմազանութեան յաճախ անտեսուած առաւելութիւնները: Բայց եւ այնպէս թէ՛ Պ. Թերզեան, թէ՛ ալ, կ'ենթադրեմ, «Յառաջ»ի ընթերցողներու ծանր մեծամասնութիւնը շատ լաւ գիտէ թէ որքա՜ն ողբալի է մեր վիճակը, այսօր, գաղութներու կազմակերպութեան եւ իրերօժանդակութեան հարցին մէջ:

Պատճառները շատ են, բարդ, եւ գուցէ տկարութիւնները՝ անլուծելի: Անկասկած, սակայն, մեր գաղութներու տկարութեանց պայմաններէն ոմանք իրենց կրցածը կ'ընեն, այս ուղղութեամբ:

Առաջինն է «Անգլիահայ Հասցէարան», (Լոնտոն, 1981) որուն գաղափարը յղացողն ու միս-մինակը իրականացնողը եղած է յանդուգն եւ իրատես հայ մը, Յ. Ս. Մանուկեան, որ ներկայիս կը բնակի Լոնտոն: Գրքին գաղափարը անծանօթ չէ բոլորովին: Յայտնի է որ գաղութի մը ներքին կազմակերպութեան առաջին պահանջը պարզ գիտելիքներ ձեռք ձգելու հարց մըն է: Սակայն եթէ գիտելիքները պարզ են, զանոնք ձեռք ձգելը աւելի դժուարութիւններ կը ներկայացնէ, մանաւանդ Եւրոպայի եւ Միացեալ-Նահանգներու յարաճուն եւ յարափոփոխ գաղութներուն մէջ: Հոսհոն եղած են փորձեր, տարրական գիտելիքներ ապահովելու, – ո՞վ կ'ապրի գաղութին մէջ, անուն-մականուն, հասցէ, հեռաձայնի թիւ, գործ, եւայլն: Սակայն, ինչպէս ըսի, նման գիտելիքներ ամփոփ ու դիւրամատչելի տեղ մը գտնել յուսալ կարելի չէ: Ցարդ կատարուած եւ ինծի ծանօթ գործերուն մէջ ամէնէն յաջողն է Ամերիկայի ու Գանատայի ... Քեսապահայերու հրատարակած ցուցակագիրք-տարեգիրքը, ուր զետեղած են անուններ, հասցէներ, եւ լուրեր (ծնունդ, ամուսնութիւն, նոր վկայականներ, եւլն.): Սակայն պէտք է աւելցնել անմիջապէս, որ Քեսապցիներու պարագան բացառիկ է, անոնց աշխարհագրական, պատմական եւ էթնիքական շատ իւրայատուկ գոյավիճակին շնորհիւ:

Արդ, Յ. Ս. Մանուկեանի «Անգլիահայ Հասցէարան»ը, որ արդիւնքն է մէկ անձի յղացումին, կազմակերպական ոգիին, նուիրման ու շշմեցուցիչ աշխատանքին, 80 էջնոց հասցէատետր մըն է, ուր ցուցակագրուած են անունները, հասցէները ու հեռաձայնի թիւերը բոլոր այն Անգլիահայերուն՝ որոնց մասին հեղինակ-համադրողը կրցած է տեղեկութիւններ ձեռք ձգել: Միջին հաշուով կայ 35 անուն, իւրաքանչիւր էջի վրայ, եւ ուրեմն՝ 3200 անձի անուն: Ըստ իմ լսածիս, 5000-է աւելի հայ կայ Անգլիոյ մէջ, սակայն կարծեմ ամէն հայ ծանօթ է թէ որքա՜ն անհիմն են հայկական վիճակագրութիւնները՝ այս մարզին մէջ: Կրնայ աւելի բարձր թիւը ճիշդ ըլլալ, կրնան շատ մը Հայեր ապրիլ Բրիտանիոյ մէջ, որոնց մասին ոչ Պ. Մանուկեան, ոչ ալ հայ եկեղեցին ու կազմակերպութիւնները լուր ունին, – նման անձեր արդէն հայութեան զանգուածէն հեռանալ ուզողներն են, կորուսեալներն են: Կը մնայ եղած, աւարտուած ու մեր առջեւ դրուած գործը, որ յարգանքի եւ ... ընդօրինակուելու արժանի է: Եթէ Սփիւռքը օր մը իսկապէ՛ս պիտի կազմակերպուի, որպէսզի միջ-գաղութային իրականութիւն ունենան մեր տկար կապերը, եւ եթէ Պետրոս Թերզեանի նկարագրած կարողականութիւնը օր մը պիտի իրականանայ, Մանուկեանի երախտաշատ աշխատանքին նման ուրիշ գործերու ալ պէտք ունինք:

Ճէպէճեան Հիմնարկի հրատարակած, անգլիագիր OVENA-ն (Ո՞վ է Նա, Պէյրութ, 1980) հեռու կը մնայ նման գործ մը ըլլալէ: Յղացքը լաւ է, – կազմել միջ-Սփիւռքեան ցանկ մը, գաղութ-առ-գաղութ տալով անուններ թէ՛ կարեւոր հաստատութիւններու, թէ՛ ալ կարեւոր անձերու, ներառեալ՝ վերջիններուն մասին ամփոփ տեղեկութիւններու:

Գաղափարի կամ յղացքի իրականացումը բաւական հեռու է գոհացուցիչ ըլլալէ, սակայն կոյրերու աշխարհին մէջ միականին ալ բան մը կ'արժէ: Կը յուսանք որ այս անկատար գործը առաջին քայլ մը կ'ըլլայ՝ դէպի աւելի հմտօրէն յղացուած ու իրագործուած նպատակ: Ունինք սկզբնական մէկ թելադրութիւն միայն, – Սփիւռքեան կազմակերպութիւններու, միութիւններու եւ հաստատութիւններու ցանկ մը շա՛տ աւելի կարեւոր եւ օգտակար կ'ըլլայ, գոնէ ներկայիս, քան ... «կարեւոր» անձերու անուանացանկ մը, մանաւանդ որ գոնէ ինծի ծանօթ գաղութներուն մէջ, անձերու կարեւորութիւնը (ազգային դիտակէտէն դատուած, անշուշտ) եւ անոնց յատկացուած տողերը իրարու չեն համապատասխաներ:

Խ. Թ.

ՔԱՆՈՆԱՀԱՐՈՒՀԻ

ԷԼԻԱ ՓԷՀԼԻՎԱՆԵԱՆԻ

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Հինգշաբթի, Մայիս 21, ժամը 21-ին Փարիզի Կիմէ թանգարանի սրահին մէջ տեղի ունեցաւ Էլիա Փէհլիվանեանի քանոնի նուագահանդէսը: Արուեստագիտուհին, ծնած Երեւան եւ մասնակցած «Թաթուլ Ալթունեան» երգի ու պարի համոյթի նուագախումբին, ծանօթ անուն մըն է ֆրանսահայ գաղութի կեանքին մէջ, մշակութային բնոյթով հանդիսութիւններու իր մասնակցութեամբ, վերջին հինգ տարիներու ընթացքին: Անոր տաղանդը ուշադրութիւնը գրաւած է նաեւ ֆրանսական ձայն-հեռատեսիլի, ուրկէ յաճախ երեւցած է եւ քանոնի վրայ հնչեցուցած հայկական մեղեդիները:

Մայիս 21-ի նուագահանդէսը կազմակերպուած էր Ֆաքոպյան Արտադրական Հիմնարկին կողմէ հրապարակ հանուած Էլիա Փէհլիվանեանի անդրանիկ սալին առիթով:

Յայտագիրը զոր կը վարէր Աննա Գաբաղայա, բաղկացած էր երկու մասերէ:

Առաջին մասին մէջ Էլիա Փէհլիվանեան մեկնաբանեց Սայաթ Նովայէն Քամանչան եւ Քանի վուր ջան իմը, Ալ. Սպենդիարեանէն Էնզելին, Տղոց պարը, Արամ Խաչատուրեանէն Բամպակի պարը, որոնց դհոլով կ'ընկերանար Արթօ Փէհլիվանեան: Արուեստագիտուհին առանձին մեկնաբանեց նաեւ Օտար ամայի ճամբէքի վրայ եւ Երազ մեղեդիները, ցուցաբերելով հմուտ քանոնահարուհիի իր տաղանդը, իսկ Ուկրաճական ժողովրդական պարի մեկնաբանութեամբ Էլիա Փէհլիվանեանի մօտ ցայտուն կը դառնային նուագարանի տիրելու թէքնիքն ու ճկունութիւնը, անսայթաք անցքերը: Առաջին մասը վերջ կը գտնէր Ա. Խաչատուրեանի «Գայեանէ» բեմապարէն հատուածի մը (Աղջիկներու պար) մեկնաբանութեամբ, որուն դաշնակով կ'ընկերանար Արմինէ Գասպարեան:

Երկրորդ բաժնին Էլիա Փէհլիվանեան մեկնաբանեց Սարգիս Բարխուդարեանէն, Սայաթ Նովայէն, Կոմիտասէն, Խաչատուր Աւետիսեանէն գործեր: Երաժշտական վայելք մըն էր ունկնդրել Սայաթ-Նովայի Էշխէմէդը եւ Բլբուլի հիդը, Խ. Աւետիսեանի Իմ տաւիղը, որոնք տպաւորիչ մթնոլորտ մը ստեղծեցին սրահին մէջ: Արուեստագիտուհին նուագեց նաեւ իր ամուսինէն՝ Արթօ Փէհլիվանեանէն երկու գործեր՝ Կուժերու պար եւ Վարդերու պար: Յայտագիրը վերջ կը գտնէր Խաչատուր Աւետիսեանի գրած քանոնի համար քոնչերթօյի մեկնաբանութեամբ, որուն դաշնակով կ'ընկերանար Արմինէ Գասպարեան: Բարդ կառուցուածքով ստեղծագործութիւն մըն էր քոնչերթօն, որ բաւական դժուարութիւն յարոյց դաշնակահարուհիին համար: Փարիզի Երաժշտանոցի Ա. մրցանակի դափնեկիր Արմինէ Գասպարեան ապագայ խոստացող դաշնակահարուհի մըն է:

Յաջող նուագահանդէս մը, արժանի գնահատանքի:

ՀՐԱՆԴ ԱՃԷՄԵԱՆ

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՏՕՆ ԵՒ ՄԵԾԱՐԱՆՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ (ՅԱՌԱՋ). – Սէն Ժերոմի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը, Կիրակի, Մայիս 24-ին, կազմակերպեց ցերեկոյթ մը նուիրուած Մայրերու Տօնին, Թաղին եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ:

Ազնիւ ուշադրութիւն մը, գեղեցիկ եւ գնահատելի նախաձեռնութիւն մը որուն պատասխանած էին նկատառելի բազմութիւն մը: Սրահի պատերուն եւ բեմի վարագոյրին վրայ նախադասութիւններ առնուած Պարոյր Սեւակի քերթուածներէն եւ ձօնուած մայրերուն. «Մեր տան ամրոցն է մայրս». «Մեր յոյսի դուռն է մայրս»: «Մեր տան աղբիւրն է մայրս» ... եւայլն:

Մասնաճիւղի վարչութեան անունով Ալիս Պիւլկիւրեան հակիրճ խօսքերով բացատրեց ձեռնարկին նպատակը. գովքը հիւսել հայ կնոջ, հայ մօր եւ մեծարել երեք անդամուհիները՝ ապրելով շէն ու հայկական օր մը: Շէն մթնոլորտը առաւելաբար ստեղծեց Կարպիս Յարութիւնեան իր սեղանապետի պաշտօնին մէջ. իր երգերով, իր կատակներով միշտ բարձր պահեց տրամադրութիւնները եւ իրենց մասնակցութիւնը բերին նաեւ՝ Ալիս Պիւլկիւրեան որ Պարոյր Սեւակէն արտասանեց «Մօր ձեռքերը» եւ Սիրանոյշ Մանուկեան, Լուսի Շալճեան եւ Տիկին Յակոբեան օրուան պատշաճ իրենց մեներգներով: Շրջանի հոգեւոր հովիւը՝ Եղիշէ Աւագ քհնյ. Փանոսեան Գրիգոր Նարեկացիի մէկ գրութիւնը առնելով, ուղղուած մայրերուն՝ «Ոսկիէ սափոր չի մանանայիւ» բացատրեց թէ ինչ կը նշանակէ եւ կը բովանդակէ մայր բառը, գովքը հիւսեց հայ մօր, հայ կնոջ, ընդգծելով անոր կատարած ծառայութիւնները, հայ ընտանիքէն եւ հայ աշխարհէն ներս, յատկապէս ըսելով՝ «հայ մայրերը աշխարհ մը կ'արժեն»: Տէր հայրը գնահատեց իր շրջանի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղի գործունէութիւնը՝ եւ կոչ ըրաւ ներկաներուն միշտ զօրավիգ կանգնիլ այս կանացի կազմակերպութեան:

Կարօ Յովսէփեան վեր առաւ մօր մը արժանիքները, անոր տեղն ու դերը ընտանիքէն ներս եւ ապա օրինակներ թըւեց մեր պատմութենէն ցոյց տալով թէ հայ կինը միշտ արժեւորած է իր կեանքը մասնակցելով մեր ազգ. գոյապայքարին, եղած է իր արժանաւոր պատուանդանին վրայ զօրաւոր դրոշմը դնելով մեր պատմութեան էջերէն ներս: Յետոյ, շեշտը դրաւ Սէն Ժերոմի Կապոյտ Խաչի վարչութեան ազնիւ եւ երախտագիտական զգացումներուն արտայայտութեան վրայ որ այս առիթով մեծարեց, պատուեց նախկին վարչութեան երեք անդամուհիները: Կարօ Յովսէփեան իր խօսքի աւարտին պարզեց Կապոյտ Խաչի դաստիարակչական գործունէութիւնը ծանրանալով յատկապէս կայանի վրայ որպէս մենաշնորհեալ վայր հայեցի հոգեկան եւ մտաւոր զարթօնումի եւ զարգացումի:

Ապա, Տիկիններ՝ Հայկուհի Շալճեան, Մաքրուհի Խօրտէքեան, Սանդուխտ Մանուկեան, Նոյեմզար Ենոքեան, Հայկուհի Ճանիկեան, Սիրարփի Սիմոնեան ստացան արծաթէ մետալ մը Կապոյտ Խաչի զինանշանով զարդարուած: Նաեւ յուշիչ մտածում մը Նազենի Կիրակոսեանի յիշատակին որ քանի մը ամիս առաջ արկածի մը հետեւանքով բաժնուած էր իր ընկերուհիներէն: Արդար է այս վարձատրութիւնը քանի անոնք տասնեակ տարիներ տուին իրենց լաւագոյնը այս Միութեան, տուին առանց սակարկելու, տուին վսեմ եւ ազգանպաստ խնդիրներու համար:

Կարապետ Ճանիկեան շնորհաւորեց վերոյիշեալ տիկինները, ընդգծեց անոնց բարձրածառայութիւնները եւ բաժակ բարձրացուց Կապոյտ Խաչի գործունէութեան յաջողութեան համար:

Ցերեկոյթը շարունակուեցաւ հիւրասիրութեամբ: Զանազան խմորեղէններ, անուշեղէններ, ըմպելիներ հրամցուեցան ներկաներուն եւ որոնք առիթը ունեցան նաեւ դիտելու ժապաւէն մը կայանի կեանքէն, իրագործուած 1971-ին, Տիկին Գազազեանի անօրէնութեան օրով: Ժապաւէնը կը պատկերացնէր կայանը ... առօրեայով, Յուլիս 14-ի եւ Օգոստոս 15-ի դաշտահանդէսով եւ իր զանազան կազմակերպական, դաստիարակչական երեւոյթով: Ժապաւէնը կիրարկած է Պ. Ֆրանսուա Խօրտէքեան: Ներկաները խանդավառուած ձեռնարկէն ու անոր նպատակէն ըրին ինքնաբուխ նուէրներ որոնց գումարը բարձրացաւ 2440 Ֆրանքի:

Շնորհաւորելի է Սէն Ժերոմի Կապոյտ Խաչի այս նախաձեռնութիւնը եւ գնահատելի են թափուած ջանքերը Միութիւնը միշտ տիրական պահելու այս հայաշատ շրջանէն ներս:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԷՆ

Տարեկան հանդէսներէն ետք, Հայ Արիներու Միութեան շրջանները շարունակեցին կիրակնօրեայ իրենց արշաւները եւ խմբային հաւաքոյթները: Շատ մը նորեկներու մուտքով բարձրացան խումբերու անդամներուն թիւերը եւ սկսած է արդէն գարնանային գործունէութիւնը իր գրաւիչ բանակումներով:

Լիոնի եւ Տէսինի շրջանները սկսած շաբաթավերջի բանակումները՝ արշաւանքի յայտագիրներով: Ալֆորվիլի շրջանը սկսած է իր տեղական եւ շրջանային գործունէութիւնը, շարունակելով սկաուտական թէքնիք յայտագրին գործադրութիւնը իր սեփական հաւաքավայրին մէջ:

×

Զատկուան դպրոցական արձակուրդներուն առթիւ Փարիզի շրջանի սկաուտական խումբը հրաւիրուած էր Պելժիա, Օսթանտի շրջանի սկաուտներու կողմէ, որոնք վերջին տարիները երկու անգամ եկած էին Փարիզ, մասնակցելու Հայ Արիներու Միութեան տարեկան հանդէսներուն: Խումբին պետերուն ղեկավարութեամբ հայ արիները բանակեցին 8 օր Օսթանտի սկաուտներու ձմեռնային բանակավայրը: Եղան պտոյտներ ու այցելութիւններ. Հայ արիները այցելեցին Պրիւժ քաղաքը, անոր գեղարուեստական թանգարանները, պատմական շէնքերը եւ արուեստի կեդրոնները: Կազմակերպուեցան բանակումի խարոյկներ, ծովային պտոյտներ Նաւահանգիստի շրջանը: Հայ արիները ջերմ ընդունելութիւն մը գտան եւ վերադարձան գեղեցիկ յիշատակներով:

Սկաուտական միջազգային հանդիպումները կամ բանակումները կարեւոր կը նկատուին, քանի որ այս հաւաքոյթներու ընթացքին շատ մը երկիրներու սկաուտները առաջին անգամ ըլլալով կը հանդիպին Հայերու եւ կը ծանօթանան Հայութեան:

Այդպէս ալ եղաւ Ֆլանտրի բանակումը, ուր տեղւոյն բնակիչները եւ սկաուտները ճանչնան Հայերը եւ գնահատեցին անոնց սկաուտական ոգին եւ եղբայրական վերաբերումը:

×

Պէյտըն Փաուլ, սկաուտական շարժումին հիմնադիրը, Ս. Գէորգի տօնը նշանակած է իբրեւ բոլոր սկաուտներու Օր: Այդ օր ամէն երկրի սկաուտները կը կազմակերպեն բանակումի խարոյկներ, միջազգային հաւաքոյթներ, հանդէսներ, որոնց ընթացքին իւրաքանչիւր սկաուտ

Կրթա— մշակութային

ԶՕՀՐԱՊԻ
ՆԿԱՐՉԱԿԱՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ ԼՈՍ ԱՆՃԵԼԸՍԻ ՄԷՋ

Լոս Անճելըսի Ս. Նահատակաց Ֆերահեան վարժարանի «Տիգրանեան» սրահին մէջ, Մայիս 16 – 20, տեղի ունեցած է լիբանանահայ նկարիչ Զօհրապի ցուցահանդէսը, կազմակերպութեամբ Վարժարանի Շինութեան Տնտեսական Յանձնախումբին։ Զօհրապ ցայժմ ցուցահանդէսներ տուած է Լիբանան, Քուէյթ, Իտալիա, Կիպրոս եւ Նիւ – Եորք, ջերմ ընդունելութիւն գտնելով արուեստասէր հասարակութեան մօտ եւ արժանանալով հայկական, արաբական, ֆրանսատառ եւ անգլիատառ մամուլի գրուատանքին։ Զօհրապի գործերուն մէջ միշտ ներկայ է Հայը՝ իր ցասումով ու յուզումով, իր երգերով ու վէրքերով, երազներով։

կը յիշէ իր շարժումին հիմնադիրը եւ սկաուտական իր խոստումը։

Հայ Արիներու Փարիզի շրջանը, Կլիշիի, Մայիս 17-ին կազմակերպած էր այս առթիւ ծնողական եւ բարեկամական հաւաքոյթ մը, ընթրիքով, Սեւրի Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի պարտէզը, զոր տեսուչը՝ Հ. Յովհաննէս Վրդ. Դերձակեան, սիրով տրամադրած էր Միութեան։

Ներկայ էին Միութեան ընդհ. պետը, վարժարանին տեսուչը եւ հայրերը մօտ բարեկամներ եւ ծնողքներ, Միութեան վարչական անդամներ, շրջաններու պետեր եւ խմբապետներ։ Խօսք առին ընդհ. պետն ու Հ. Յովհաննէս վրդ. Դերձակեան։ Փարիզի շրջանին ներկայացուցիչը իր խօսքին մէջ գնահատելէ ետք ծնողական խմբակին ջանքերը, ուրախութիւն յայտնեց վարժարանէն 20 աշակերտներու ներկայութեան համար։

×

Հոգեգալուստի օրերուն, Փարիզի շրջանի արենոյշները եւ Թեւիկները պիտի բանակին Սէն է Մառնի շրջանը՝ Մորսէրֆ, իսկ սկաուտները պիտի ունենան հեծելարշաւներ, շրջուն բանակումներ։

Յուլիս ամսուան ընթացքին Լիւխթէնշթայնի սկաուտները պիտի տօնեն իրենց հիմնադրութեան 50-րդ տարեդարձը։ Այս առթիւ կազմակերպած են նաեւ միջազգային բանակում մը։ Իշխան Էմմանուէլի հրաւէրով Փարիզի շրջանի արիները եւ արենոյշները 12 օրուան բանակում մը կ'ունենան Վատուզ քաղաքին մօտ։

Գ. Մ.

ԳՈՂՈՒԹԷ ԳՈՂՈՒԹ

ԹԵՀՐԱՆԻ Հայ Ակումբին մէջ, Ապրիլ 26-ին տեղի ունեցած է «Քուչեշ – Դաւթեան» ազգային վարժարանի երկու ուսուցիչներու՝ Հայկ Օհանեանի եւ Արտակ Բաղալեանի մեծարանքի ցերեկոյթը։ Ներկայ եղած են Թեմին առաջնորդը՝ Արտակ Արք. Մանուկեան եւ Հ. Մանուէլ Վրդ. Բոլադեան։ Խօսք առած են Ծնողական Խորհուրդին կողմէ Երուանդ Շահվերդեան, Ուսուցչական կազմին կողմէ Ժենիկ Բառումեան, վարժարանին պարսիկ նախկին տեսուչը Պ. Աթէֆի եւ առաջնորդը, վեր առնելով երկու ուսուցիչներու տարիներու վաստակը սերունդի դաստիարակութեան մէջ։ Շնորհակալութեան խօսք արտասանած է Հայկ Օհանեան։

×

ՄԻԱՑԵԱԼ – ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՄԱԽՄԲՈՒՄԸ, որ Ուաշինկթընի մէջ Հայկական Հարցեր յետապնդող պաշտօնեայ կը պահէ, կը տեղեկացնէ որ Հրեաներու կողքին, Հայերն ու Հայոց վրայ գործադրուած Եղեռնն ալ պիտի յիշուին ապագային։ Միացեալ – Նահանգներու Ողջակիզման Յիշատակի Յանձնախումբը կառավարական նոր հիմնարկ մըն է, որուն գլխաւոր գործն է Հրէական ցեղասպանութեան յիշատակը յաւերժացնել, յուշարձաններ շինելով ու պատմութեան դասագրքերու նոր նիւթեր հայթայթելով։ Յանձնախումբը որոշած է Հայկական ցեղասպանութեան մասին նիւթեր ցուցադրել իր հիմնելիք «Ողջակիզման Թանգարան»ին մէջ։ Այս լուրը ոգեւորած է Գոնկրէսի Հայ երեսփոխան Չիփ Փաշայեան, եւ իրենց ընտրական շրջաններուն մէջ շատ Հայ ունեցող օտար երեսփոխաններ, որոնք արձագանգած են այս լուրին։ Ա. Մ. Ն.-ի մէջ նման դէպք կարեւոր է, որովհետեւ պաշտօնական բնոյթ կուտայ Եղեռնին, մինչ անոր գոյութիւնը կը մերժուի պետական շատ մը հաստատութիւններու կողմէ, որոնք կը խօսին միայն «ջարդերու» մասին, ու կը մերժեն պետական հրամանով մը գործադրուած ցեղասպանութիւնը։

×

ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆԻ Համալսարանի Երաժշտանոցի սրահին մէջ, Ապրիլ 24-ին տեղի ունեցած է Գեղարուեստական երեկոյթ մը, մասնակցութեամբ Հայաստանէն արուեստագէտներու՝ Վերա Յակոբեան (արտասանութիւն), Վիլլի Զարչօղլեան (ջութակ), Արամ Կարապետեան (դաշնակ), Արեւ Պաղտասարեան (երգ) եւ Պօրիս Կրեքով (պաս)։

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԹԱՆԳԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷԻ ԱՐՏԱԿԱՐԳ ՆԻՍՏԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Երեւանի մէջ գումարուած է Թանգարաններու Միջազգային Խորհուրդի կազմին մէջ մտնող Գրական Թանգարաններու Միջազգային Կոմիտէի արտակարգ նիստը, նախագահութեամբ Տոքթ. Մաքս Քունցէի։ Ժողովին մասնակցած են Արեւելեան Գերմանիոյ, Լեհաստանի, Խորհ. Միութեան եւ Ֆրանսայի ներկայացուցիչները։ Քննուած են Թանգարաններու Միջազգային Խորհուրդի Մեքսիքօ գումարուած ժողովին արդիւնքները, արդի ժամանակաշրջանին թանգարաններու կառուցման, անոնց կապերու ամրապնդման հարցերը, ինչպէս նաեւ Արեւելեան Գերմանիա եւ Լոնտոն գումարուելիք ժողովներու նախապատրաստական աշխատանքները։ Հիւրերը ծանօթացած են Յովհաննէս Յովհաննիսեան, Աւետիք Իսահակեան, Յովհաննէս Թումանեան եւ Եղիշէ Չարենց տուն – թանգարաններու գործունէութեան, այցելած են Մատենադարան, Պատմութեան Պետական Թանգարան, Ազգագրութեան Պետական Թանգարան եւ տեսարժան այլ վայրեր։ Ժողովականները ընդունուած են Հայաստանի Մշակոյթի նախարար Գուրգէն Առաքելեանի կողմէ։ Երեւանէն մեկնելէ առաջ, Թանգարաններու Միջազգային Կոմիտէի պրեզիտիումի նախագահը՝ Տոքթ. Քունցէ, ի մէջ այլոց ըսած է. «Գրական թանգարանները կամուրջ են անցեալի ու ներկայի միջեւ։ Աշխարհի մէջ մասնագէտները շատ կը խօսին գրական ժառանգութեան պահպանման մասին, բայց միշտ եւ ամէն տեղ չէ, որ բծախնդրութիւն ցոյց կը տրուի։ Հայաստան, ժողովրդական հարուստ աւանդութիւններ ունեցող այս սքանչելի Հանրապետութեան մէջ, ես իսկապէս թանգարանային եռուզեռի ականատեսը եղայ։ Ասիկա չափազանցութիւն չէ. ես գործի բերումով կը գտնուիմ շատ երկիրներու մէջ, կը հանդիպիմ թանգարանային հարցերու, այդ կարգին նաեւ այցելուներ փնտռելու լուրջ մտահոգութեան։ Հայաստանի մէջ, իմ կարծիքով, թանգարանները յաճախ կը ստեղծուին մարդոց պահանջներու, մշակութային ծանօթութիւններու տեղեակ ըլլալու անոնց ձգտումին շնորհիւ, եւ Պետութեան կը մնայ միայն կառուցանել զանոնք, գոհացում տալ այդ գեղեցիկ պահանջքին»։

×

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵԶՐԵՐ ՀՈՒՆԳԱՐԱԿԱՆ ԲԱՌԱՊԱՇԱՐԻ ՄԷՋ

Հունգարները փոխ առած են հայերէն բժշկական կարգ մը եզրեր, որոնք արձանագրուած են միջնադարեան հունգարական բառարաններուն մէջ։ Կարգ մը մաշկային հիւանդութիւններու անուններ, ինչպէս՝ մրմնջուկ, կեղ, պիսակ եւայլն, որոնք մտած են հունգարական բառապաշարի մէջ, յստակօրէն հայկական ծագում ունին։ Այս եզրակացութիւնը գիտականօրէն հիմնաւորած է Գայեանէ Պինգիրեան, որ տարիներէ ի վեր կը զբաղի հայ – հունգարական կապերու ուսումնասիրութեամբ։ Հետազօտութիւնները մասնագէտը հասցուցած են մինչեւ այն ժամանակաշրջանը, երբ Փոքր Ասիա, Կիլիկիոյ հայկական թագաւորութեան մէջ, Լեւոն Բ. թագաւոր եւ երկրի ամբողջ բնակչութիւնը հիւրընկալեցին խաչակիրներու արշաւանքէն վերադարձած հունգարական զօրքը։ Այդ շրջանին հաստատուեցան առաջին եւ շատ սերտ քաղաքական ու մշակութային կապերը Հունգարներու եւ Հայերու միջեւ, որ վաւերացուեցաւ 1218-ի հայ – հունգարական քաղաքական դաշինքով։ Այդ ժամանակ երկրի զանազան վայրերը վանքերուն կից կը կառուցուին օթեւաններ եւ հիւանդանոցներ, ուր կուգային արշաւանքներու ընթացքին համաճարակով բռնուած հունգար բանակները։ Ասոնք են որ փոխ առած են հիւանդութիւններու հայկական անունները եւ իրենց հետ տարած հայրենիք։ Գայեանէ Պինգիրեանի ուսումնասիրութիւնը լոյս տեսած է «Գիտութիւն եւ Տեխնիկա» եւ «Բանբեր Մատենադարանի» թերթերուն մէջ։

ՀՍԿՈՒՄԻ ԵՐԵԿՈՅԹ
ՊԱՆԹԷՈՆԻՆ ԱՌՋԵՒ

Մայիս 8-ի Յաղթանակի Օրուան նախօրէին, Ֆրանսայի Նախկին Դիմադրական Մարտիկներու Ազգային Ընկերակցութիւնը եւ Տարագրեալներու եւ Քաղաքական Բանտարկեալներու Ազգային Դաշնակցութիւնը հսկումի երեկոյթ մը կազմակերպած էին Մայիս 7-ին, Փարիզի Պանթէոնին առջեւ։ Հակառակ աննպաստ օդին, ֆրանսացի եւ օտար նախկին դիմադրականներու հոծ բազմութիւն մը ներկայ էր։ Հոն էր նաեւ Հայ Նախկին Դիմադրականներու պատուիրակութիւն մը։

Փարիզի քաղաքապետութիւնը կը ներկայացնէր զօրավար Քասօ, պատուոյ նախագահ Ա. Ն. Ա. Ք. Ռ.-ի, որուն կողմէ ներկայ էին նաեւ գնդապետ Ռօլ Թանկի եւ ընդհ. քարտուղար Ք. Ֆուանիէ – Պօքէ։

Իվրիի չարժուն քաղաքագօրքի 78 հոգինոց փողերախումբը հնչեցուց փառերգը, որուն յաջորդեց կազմակերպիչ զոյգ միութիւններու անունով Ռոժէ Մաեայի արտասանած ուղերձը։ Փարիզի ժողովրդական երգչախումբն ու փողերախումբը մեկնաբանեցին «Պարտիզաններու երգը», «Արձագանգ դատապարտեալներուն» եւ «Զարթիր ժողովուրդ» երգերը։ Կը մասնակցէր նաեւ ծանօթ երգչուհի Մարի Տիւպուա։ Մէջընդմէջ քերթուածներ արտասանուեցան դիմադրական բանաստեղծներէ՝ Փիէռ Սէկէրս, Ռոպէր Տեսնօ, Ռընէ Շառ, Փօլ Էլիւառ, Միսաք Մանուշեան, Լուի Արակոն։

Ցայտագիրը «Մարսէյէզ»ով աւարտելէ ետք, պատուիրակութիւնները մտան Պանթէոնէն ներս եւ ծաղիկներ դրին Ժան Մուլէնի, Ժան Ժօրէսի ու Վիկտոր Հիւկոյի դամբարաններուն։

ՆԵՐԿԱՅ ՆԱԽԿԻՆ ԴԻՄԱԴՐԱԿԱՆ ՄԸ

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ
= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ
ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

– Բա, Սարգիս, – կը կատակէր Սաքօն յաճախ, – դուն սարկաւագ, պապդտէրտէր, ո՞ր տեղէն ես էս Հին Կտակարանի Սաւուղն ու Ռոբոմամը։

Սաքօն այնպէս համոզուած էր, որ Հին Կտակարանը փրոտինն է, իսկ Նոր Կտակարանը Հայ Առաքելական Լուսաւորչական եկեղեցւոյ։ Սաքօ այդ եկեղեցիէն զատ ուրիշ եկեղեցի չէր ճանչնար, բողոքական հայ ԸԼԼԱԼԸ խելքին չէր հասներ։

– Շնորհքով, միւռոնը երեսին մէկն ունէինք մեր մէջ, եկուր տես որ՝ չունեցողը Նոր երեսին միւռոնն ալ պիտի լուան, – նորէն Խէչօն է կատակողը՝ սարկաւագ Սարգիսի ակնարկելով։

Ֆետային կը սիրէր կատակել նոյնիսկ վտանգաւոր կռուի ատեն, որովհետեւ վտանգը, կռիւը անոր ամէն օրուան ապրումն էր – այնպէս, ինչպէս մագոգներու սլուըլան չարժումն ու տփայի ձայնն էր ջուլհակին համար։ Սակայն, Վարդան այդ օրը սիրտ չունէր կատակելու։ Լերան վրայ ժողովուրդին բարի աչքերուն մէջ լաւ օրերու երազը կար, ինչպէս մեղուի մը ձայնին մէջ դաշտերու գոյնն ու տարածութիւնը։

Թնդանօթի ռումբը լերան կողը կը ծեծէր։ Համազարկ բացուած էր Այծի Սարի գագաթէն, մինչ ջուլհակ Կարօն մագոգները կը նետէր, ընճպէր Ղուկասեզներուն կապ կը շինէր, մշակ Ղազար իր նշանածը տեսնալու տենդով բռնուած էր ու Սարխոշ Գեւօն կը մտածէր, որ Փրոտ Մինասի երեք շիշ օղին տակաւին կը մնար կարմիր ծրարի մը մէջ փաթթուած։

Կռիւը տեւեց ամբողջ օրը։ Արեւը իջած էր։ Այս անգամ անցքի դիրքերէն սկսած էր հրացանաձգութիւնը, երբ Արջ Սաքօն, Մարգարի գերեզմանին ու գիւղացիներու վրանները այցելելէ յետոյ, սարկաւագ Սարգիսի հետ ճամբայ ինկաւ։ Ամբողջ գիշերը լեռներուն մէջէն պիտի անցնէին. լուսաբաց չեղած՝ գիշերով պիտի անցնէին գետը ու պիտի մտնէին Շէյխ Ճէլալի հողը։ Պիտի ըզգուշանային հոլիներու վրաններէն եւ հայ գիւղերէն ներս չպիտի մտնէին։

Մութն իջած էր։ Արջէրու պէս լեռներու գաղտնիքներուն ծանօթ երկու ֆետայիներ՝ Սաքօն ու Սարգիսը հեռացած էին թնդանօթի ու հրացանի ձայներէն եւ ինկած բարձրադիր լեռներու ու հովիտներու պարապին մէջ։ Բարակ ու նիհար լուսնկան մերթ ամպերուն ետեւ կը ծակուէր, մերթ ամպերէն դուրս կուգար, կարծես միայն եղնիկներու աչխարհին համար ծագած ըլլար։

Երբ Գրիգորիոս Ճգնաւորի քարայրէն անցան, Սաքօն ու Սարգիսը լուրջ խօսակցութեան մէջ էին։ Սարկաւագ Սարգիսը Գրիգորիոս Ճգնաւորին պատմութիւնը կ'ընէր. կը պատմէր, որ հարիւրաւոր տարիներ առաջ այդ քարայրին մէջ ապրած էր Գրիգորիոս անունով ճգնաւոր մը, որ ազօթած էր աշխարհի չարիքներուն համար, որովհետեւ ինք աշխարհի չարիքներէն փախած՝ այդ քարայրի ու ապառաժներու ամայութեան մէջ ինկած էր։

– Սարգիս, չե՞ս կարծեր, որ եթէ Գրիգորիոս Ճգնաւորը այս օրերուն ապրէր, աշխարհի չարիքները վերցնելու համար ֆետայի կ'ըլլար, – հարցուց Սաքօն, որ այնքա՜ն ուշադրութեամբ մտիկ կ'ընէր։

– Ի հարկէ, Սաքօ, եթէ բոլորն ալ մարդոց չարիքներէն ու անիրաւութիւններէն փախած քարայրներուն մէջ ճգնաւոր ըլլային, աշխարհը կը դառնար Սոդոմ Գոմոր։ Ի՞նչ պիտի ըլլար Իսրայէլացիներուն վիճակը, եթէ Մովսէս, Փարաւոններու գործած չարիքը տեսնալէն յետոյ, քաշուէր Սինա լեռը ու դառնար վայրի մեղրով ու մարախով կերակրուող ճգնաւոր մը։ Ան ժողովուրդը Եգիպտոսէն դուրս հանեց, ոսկի հորթերը քանդեց ու Սինայէն պատգամներ վար բերաւ։

(Շար. 329)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Սարգիս Քիւմիւշեան եւ զաւակը՝ Ստեփան, Այրի Տիկին Աստղիկ Փափազեան, Տէր եւ Տիկին Տիգրան Փափազեան եւ զաւակները, կը ծանուցանեն թէ՝ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի, Յունիս 7-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Եկեղեցին, իրենց մօր, մեծ - մօր եւ քրոջ՝

ՏԻԿԻՆ ՅԱՍՄԻԿ ՔԻՒՄԻՒՇԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն՝ ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.- Այրի Տիկին Ս. Խայիկեան, Այրի Տիկին Պերճուհի Խայիկեան եւ զաւակները՝ Վարուժան եւ Տէր եւ Տիկին Րաֆֆի Արզումանեան եւ զաւակը՝ Նայիրի, Տէր եւ Տիկին Վահան եւ Գէորգ Խայիկեան եւ իրենց զաւակները, կը ծանուցանեն թէ՝ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի, Յունիս 7-ին, Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցին, իրենց զաւկին, ամուսնոյն, հօր, մեծ - հօր, եղբօր եւ հօրեղբօր՝

ՏԻՐԱՆ ԽԱՅԻԿԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն՝ ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն

CENTRE CULTUREL
ST. MESROB
10 bis, Rue Thouin - 75005 PARIS

Ս. ՄԵՍՐՈՊ ՄՇ. ԿԵԴՐՈՆ

Հայերէնի դասընթացքները կը շարունակուին Երեքշաբթի օրերը, ժամը 20 - 21.30, սահմանուած չափահաս սկսնակներու:

×

Թատերական արուեստի վերապահուած օրը փոխուած է եւ անկէ ետք՝ հաւաքոյթները կը կատարուին Չորեքշաբթի օրերը, ժամը 20.30-ին:

×

ՄԵԾԱՐԱՆՔ

ՈՒԻԼԵԸՄ ՍԱՐՈՅԵԱՆԻ

Յունիս 4, Հինգշաբթի, ժամը 21-ին:

Դասախօս՝ ՅԱԿՈԲ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Վեհանոյշ Պայրամեան, իր ամուսնոյն՝ Հայկ Պայրամեանի մահուան 4-րդ տարելիցին ի յիշատակ՝ 100-ական Ֆ. կը նուիրէ Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Եկեղեցւոյ, Կարմիր Խաչին, Կապոյտ Խաչին (սատնալ «Յառաջ»էն) եւ 200 Ֆ. «Յառաջ»ին:

VACANCES 1981

Prix au départ de Paris,
A/R à partir de:

○ BEYROUTH:	2.290 F.
○ DAMAS:	2.350 F.
○ ALEP:	2.450 F.
○ ATHENES:	1.400 F.
○ ISTANBUL:	1.350 F.
○ NEW YORK:	2.065 F.
○ MONTREAL:	2.100 F.
○ TORONTO:	2.300 F.

CHARTERS - VOLS VACANCES
TOUTES DESTINATIONS

N'ATTENDEZ PAS
LA DERNIERE MINUTE
POUR RESERVER VOS PLACES!

orientours
30, Rue Monsieur le Prince
75006 — PARIS
Tél.: 329. 49. 00

Licence A 762

ՈՒԽՏԻ ՕՐ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ
Ս. ԿԱՐԱՊԵՏ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

Այս տարի, Ս. Կարապետ Եկեղեցւոյ 15-րդ տարեկան Ուխտի Օրը կը կազմակերպուի՝ Կիրակի, Յունիս 7-ին, Հոգեգալուստի տօնին առթիւ:

Ուխտի Օրուան կրօնական եւ աշխարհիկ հանդիսութիւններուն կը նախագահէ, կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՅԱԿՈԲ ԵՊՍ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Սկիզբ ժամերգութեան.- 8.30:
Պատարագ.- 10.00:

Յաւարտ Պատարագի՝ Մատաղօրհնութիւն, որմէ յետոյ ախորժաբեր մը կը հրամցուի ներկայ հաւատացեալներուն: Ըստ տարիներու աւանդութեանց, այս տարի եւս կը կազմակերպուի՝ Ուխտաւորի Սեղան, Եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴՑԻԱԿԱՆ Միութեան Վալանսի մասնաճիւղի վարչութիւնը, կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամները՝ ընդհ. անդամական ժողովի, Հինգշաբթի, Յունիս 4, ժամը 21-ին, Հ.Բ.Ը.Մ.-ի Հիւսիսեան սրահին մէջ. 6 ռիւ Ֆավանթին:

Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Հ. Բ. Ը. Մ.

Հ. Բ. Ը. Մ.-ի Փարիզի մասնաժողովը ցաւով կը տեղեկացնէ իր անդամներուն եւ յարգոյ հասարակութեան թէ Մայիս 28-ի վատ եղեռնափորձին հետեւանքով Ալեք - Մանուկեան Մշակութային կեդրոնը առժամապէս փակ կը մնայ, մինչեւ անհրաժեշտ նորոգութեանց աւարտը: Այս պատճառով Յունիս ամսուան նախատեսուած ձեռնարկները տեղի պիտի չունենան:

Մասնաժողովը կը յուսայ շուտափոյթ կերպով իր գործունէութեանը վերսկսիլ:

Հ. Բ. Ը. Մ. - ՎԱԼԱՆՍ

Տիկնանց Օժանդակ Յանձնախումբի կազմակերպութեամբ՝

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐ-ուան Տօնակատարութիւն Հ.Բ.Ը.Մ.-ի Հիւսիսեան սրահին մէջ

Rue Faventine

Շաբաթ, Յունիս 6, ժամը 15-ին

Օրուան խորհուրդը կը ներկայացնէ՝ Նարեկ Խչկր. Քհնյ. Վարդանեան

Հոգեւոր Հովիւ Վալանսի Հայոց Գեղարուեստական նոխ բաժին եւ հիւրասիրութիւն:

– Մուտքը ազատ է –

CENTRE D'ENSEIGNEMENT UGAB
STS. SAHAK — MESROB

33, Cours Pierre-Puget;
13006 Marseille — Tél.: 37. 75. 97

339, Ave. du Prado;
13008 Marseille — Tél.: 77. 84. 70

Vacances Enfants

du Dimanche 12
au Vendredi 31 Juillet

Le Centre Agréé de Vacances: RIVIERA accueillera vos enfants de 7 à 15 ans à ANGELLE (05) 1350 m. d'altitude, 16 km. de Gap. Les enfants seront logés en chambre de 2, 4, au 6, nourris, blanchis et encadrés par des moniteurs d'origine arménienne.

Pour tous renseignements veuillez téléphoner aux numéros suivants:
- M. M. Harounian: 40. 08. 74 et
- U. G. A. B.: 37. 75. 97

CONCERT

DE MUSIQUE ARMÉNIENNE

par

L'ENSEMBLE INSTRUMENTAL TRADITIONNEL ARMENIEN

de Paris (10 Musiciens)

Dir.: Gérard DER-HAROUTIOUNIAN

Le Vendredi 12 et le Samedi 13 Juin à 20 h. 45

à DUNOIS

28, Rue, Dunois; Paris 13e - Tél.584.72.00

Place: 30 F.

Avec: Gérard Der-Haroutiounian (Tar)
Gérard Carcian (Kamantcha)
Takouhi Aprahamian, Agnès Agopian (Kanones)
Ara Hovsepian (Chévi)
Vahé Der-Kaloustian, Hovassap Sarkissian, Hovsep Kousiguian (Doudouks)
Edmond Zartarian, Hagop Kalfayan (Dholes).

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ASSOCIATION
DES SCOUTS ARMENIENS DE LYON

Grand Fête Champêtre Scoute

Sous la Présidence du:
Dr. K. MEZADOURIAN

10e ANNIVERSAIRE DE LA REGION

Dimanche, 21 Juin, de 10 h. à 20 h. 30
au Clos Monderoux à BEYNOST

- Jeux pour Petits et Grands
- Buvette, Buffet à l'arménienne.
- Ambiance arménienne avec Orchestre.

TOMBOLA: 1 Voyage aux BALEARES
Velo demi-course, Polaroïd, Barbecue, Duvets, etc...

ԿՈՉ

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԻՆ

Աղքատախնամը վերջերս բազմաթիւ գործի դիմումներու դէմ - յանդիման կը գտնուի: Կը խնդրուի գաղութիս գործատէրերէն, որ եթէ պաշտօնեայի կամ գործաւորի անհրաժեշտութիւն ունենան՝ փութով տեղեկացնեն գրասենեակ:

Աղքատախնամի Վարչութիւն
Հեռ.- 878.02.99 - 281.17.80
77. Rue Lafayette - 75009 Paris

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կրընոպլի Կապոյտ Խաչի դպրոցի
Ամավերջի Դաշտահանդէսը
Յունիս 21, Կիրակի օր,
Ֆոնթէն Սէ. Ը. Թէ.-ի դաշտը

Ayez la joie de posséder une médaille symbolisant notre patrie;

le Mont Ararat

finement ciselée sur bronze et habillée d'or 18 carats le mont Ararat apparait en relief

dimensions de la médaille:
H. 51mm l. 39mm E. 3,5mm
prix: 550 F

Pour toute commande joindre un chèque ou mandat-carte à

M. Gérard ADJEMIAN
4, square Surcouf Parly 2
Le Chesnay 78
(*délai* 15 *jours*)

Possibilité d'effectuer cette réalisation en or massif sur commande.

Le Restaurant

EREVAN

a ouvert

son magasin
de TRAITEUR et de COMESTIBLES
29, RUE BERGÈRE - 75009, PARIS

RESTAURANT
EREVAN

26, Rue Bergère, 75009 Paris
Tél.: 770.85.81 - Fermé le Mardi

40 Sortes de Hors - d'œuvres
25 Sortes de Plats

TRAITEUR
EREVAN

29, Rue Bergère, 75009 Paris
Tél.: 523.44.73

Toutes sortes de Hors-d'œuvre, Charcuterie et Spécialités Arméniennes

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ Վարչութիւնը, շնորհակալութեամբ ստացած է, Ազատ Մուրատեանի մահուան առթիւ.- Տիկին Էլիզ Ջրբաշեան ե.պ., Ս. Սահակ - Մեսրոպ Երգչախումբին, Հ.Բ.Ը.Միութեան 500-ական, Տիկին Ն. Մելքոնեան, Տիկին Զ. Մորէնոն, Տէր եւ Տիկին Լ. Խօքխզեան, Տէր եւ Տիկին Թ. Աթոյեան, Վ. Պօղաճեան, Սահակ - Մեսրոպ Երգչախումբի Վարչութիւն, Գ. Ահարոնեան ընտանիք՝ դպրոցին, Տէր եւ Տիկին Դ. Պանտիկեան՝ երգչախումբին 200-ական, Տէր եւ Տիկին Տ. Տէր - Պօղոսեան, Տէր եւ Տիկին Բ. Մաշոյեան, Տէր եւ Տիկին Պ. Նազարեան, Տէր եւ Տիկին Թիլքի՝ դպրոցին, Վասպուրականի Հայր. Միութիւն դպրոցին, Տոքթ. Ռ. Սիսակեան Հ.Բ.Ը. Միութեան, Ա. Այթունեան Հայ Մարտիկներու եւ Դիմադրականներու Միութեան 100-ական, Տէր եւ Տիկին Զ. Ալիքսանեան, Տիկին Մէնչուրեան, Մ. Աւտոյեան 50-ական Ֆ.:

× Պաղտասար Ասատուրեանի մահուան առթիւ.- Պ. Վանանեան եւ զաւակները 300, Տէր եւ Տիկին Ս. Փափազեան, Տէր եւ Տիկին Պ. Մէրէկեան, Տէր եւ Տիկին Ր. Նազարեան, Տէր եւ Տիկին Ֆ. Սէնտէրեան, Քէնտիքեան ընտ. 100-ական, Խ. Ասատուրեան 70, Վ. Շարիկեան, Յ. Սիմոնեան, Գ. Ասատուրեան 50-ական, Մ. Բարակեան 20 Ֆ.:

× Անտիս Թոքոյեանի մահուան առթիւ.- Գ. Ահարոնեան ընտ. դպրոցին, Այրի Տիկին Մ. Կիւլպասեան ե.պ. 100-ական, Էէր եւ Տիկին Ե. Ահարոնեան դպրոցին 50 Ֆ.:

× Յովհաննէս Քէսմէճեանի մահուան առթիւ.- Տէր եւ Տիկին Ս. Քէչիչեան ե.պ. 200, Այրի Տիկին Ե. Զուքուրեան Սահակ - Մեսրոպ Երգչախումբին, Տէր եւ Տիկին Ա. Թորոսեան, Տէր եւ Տիկին Բ. Նազարեան, Տիկին Ե. Գէորգեան 100-ական, Տէր եւ Տիկին Մ. Մուրատճալեան, Տէր եւ Տիկին Ա. Մուրատճալեան 50-ական Ֆ.:

×

Կապոյտ Խաչի Տէսինի մասնաճիւղը, շնորհակալութեամբ ստացած է Պալիկեան ընտանիքէն 100 Ֆ. դպրոցին համար, Տիկին Գայեանէ Պապիկեանի մահուան առթիւ:

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ
4
JEUDI
4 JUIN
1981

LE NUMERO 2 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
Directrice: ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ : 160 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 350 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.

56րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.921

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

56e ANNÉE — No 14.921

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱՐԱՐԱՑ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ իր երկ–րորդ նիստին ընթացքին, ակնկալուած որոշումները կուտար նուազագոյն աշխա–տավարձքի, ընտանեկան նպաստներու եւ ծերութեան նուազագոյն թոշակի յաւե–լումներու վերաբերեալ:

ՏՈԼԱՐԸ նոր մրցանիշ մը կոտրեց առ–ջի օր 5 Ֆր. 62–ի հասնելով: Այս անըն–նական յաւելումը կը վերագրուի այն անող շահարաժնին զոր Միացեալ – Նա–հանգները կուտան կարճ ժամանակի վը–րայ:

ՆԱԽԱԳԱՀ ՄԻԹԵՐԱՆ մերժեց Մշա–կոյթի նախարար Ժան Լանկի հրաժարա–կանը: Նոր նախարարը յարմար նկատած էր իր հրաժարականը տալ երբ իր եղ–բայրը՝ Շառլ – Քլօտ Լանկ գինով վիճա–կի մէջ եւ առանց դրդապատճառի սըր–ճարանի մէկ յաճախորդը սպաննած էր, Նանսի:

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ եւ Համայնավար կու–սակցութեանց 2 պատուիրակութիւններ, որոնք կը գլխաւորէին՝ Ժոսփէն եւ Մառշէ առաջին հանդիպում մը ունեցան առջի օր եւ հինգ ժամ վիճաբանութենէ ետք, համաձայնութեան չյանգեցան ու որոշե–ցին նոր հանդիպում մը ունենալ Հինգ–շաբթի, մինչ Չորեքշաբթի օր աւելի սեղմ յանձնախումբ մը պիտի փորձէր հող պատրաստել: Ընկերվարականները, սա–կայն, անզիջող կը թուին իրենց նախա–պայմաններուն շուրջ եւ երաշխաւորու–թիւններ կ'ուզեն որ համայնավարներու յանձնառութիւնները ընտրական չըլլան միայն եւ յետագային անոնք չկարենան յետս կոչում ընել, լեզու փոխելէ ետք: Ժոսփէն շատ յստակ էր այդ մասին մա–մուլի ասուլիսին, Երեքշաբթի իրիկուն, հեռատեսիլի Ա. կայանէն, երբ դիմացը նստած զանազան հոսանքներու լրագրող–ներ չէին դադրեր խօսելէ ու հարցում–ներու տարափի մը տակ խեղդելէ Ժոս–փէն, մինչ անդին, մէկ լրագրող, լուռ, ժպիտ կ'ընէր...: Այդ լրագրողն էր՝ «Իւմանիթէ»ի խմբագիրը՝ Ռընէ Անտ–րիէօ: Ճիշդ է որ Համայնավար կուսակ–ցութիւնը երբեք այսքան զիջում չէ ը–րած, այսքան անոյշ լեզու չէ գործա–ծած: Այս ընթացքով երբ Համայնավար պատուիրակութիւնը ռիւ տը Սոլֆերինօ կ'երթայ, ի վերջոյ Գանոսա գացած պի–տի ըլլայ:

ԹՐՔԱԿԱՆ «Հօտը» ֆիլմին գերասանը՝ Թարըք Աղան, 32 տարեկան ձերբակալ–ուած է Պոլիս երբ Գերմանիայէն կը վե–րադառնար, ուր յայտարարեր է. – «Ա–զատագրման Բ. պատերազմը պիտի շա–հինք»:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Արտաքին Ցարաբերու–թեանց նախարարը Քլօտ Շէսոն Պոնի մէջ տեսնուեցաւ իր պաշտօնակիցին հետ, ապա կ'ընդունուէր նաեւ նախա–րարապետ՝ Հելմութ Շմիտի կողմէ:

ԱԹԱԹԻՒՐՔԻ ծննդեան հարիւրամեակի ոգեկոչումով, Թուրքիա կը փորձէ տագ–նապէն դուրս ելել, կը գրէ Ֆիկառօ–ի աշխատակիցը՝ Քրիսթին Տըվալ, որ արձագանգ կը հանդիսանայ նաեւ ծովա–կալ Պիրէնի կարգ մը յայտարարու–թեանց. – «Պատերազմական վիճակը, կ'ըսէ ապահովութեան Ազգ. Խորհուրդի հրամադրողը, եւ որոշ ուժի մը դիմելը անհրաժեշտ են: Թուրքիոյ վերապրումն է որ խնդրոյ առարկայ է: Բայց կը մեր–ժենք մենատիրական վարչակարգի կո–չումը: Իրականին մէջ, ապահովութեան վարչակարգ մըն ենք»: Լուսարգելը միշտ ի զօրու է երկրին մէջ (ժամը 1–էն 5) եւ գործադուլի իրաւունքն ալ՝ ջնջուած,

ՊՈԼՍՈՅ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ ԴԱՍԱԽՕՍՆԵՐԸ ԵՒ «ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ»

ԽՄԲ. – Առաջին ամփոփումէ մը եւ Յակոբ Սվազլեանին ուղղուած հարցում–ներու եւ իր պատասխաններուն հրատա–րակութենէն ետք, ամբողջ պատկերը տալու համար թուրք դասախօսներու կազմակերպած այս «աննախընթաց» վի–ճաբանական հանդիպումին, կը սկսինք լոյս ընծայել թուրք իւրաքանչիւր դա–սախօսի ելոյթին ամբողջութիւնը: Առա–ջինը՝ Փրոֆ. Նէժատ Կէօյիւնչ, նախա–գահն է Պոլսոյ համալսարանի գրական ճիւղի Նորագոյն Շրջանի ամպիոնին: Հոն պիտի չգտնենք, անշուշտ ՄԵՐ ակնկա–լած նորութիւնները բայց երեւոյթն իսկ կարելի է նորութիւն համարել...: Մը–նացեալը նոյն հին ու մաշած յան–կերգն է:

×

Փրոֆ. Կէօյիւնչի ելոյթը.

«Տակաւին Ֆաթիհի շրջանէն կը ծաղ–կին Թուրքեւհայ հաւաքականութիւննե–րու սիրալիր ու առողջ յարաբերութիւն–ները: Հայ հաւաքականութիւնը արժէ–

մինչ 26 հազար հոգի կայ բանտը: Ար–տաքին Նախարարութեան մէկ պաշտօ–նատարն ալ ըսեր է. – «Շատ ազդուած ենք Արեւմուտքի ցոյց տուած մտահո–գութենէն ժողովրդավարութիւնը վերա–հաստատելու Թուրքիոյ մէջ: Բայց ժա–մանակ ձգեցէք, որ մեր կարելիութիւն–ները ցոյց տանք»:

ՊԷՆԿԼԱՏԷՇԻ մէջ ապստամբ զօրա–վարն ալ մեռած է, սպաննուելով կառա–վարական ուժերու կողմէ: Այս ձեւով, առայժմ վերջ կը գտնէ, քանի մը օր ա–ռաջ ծնած ապստամբական շարժումը:

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ Համայնավար կուսակցու–թեան մէջ պայքարը կը զօրանայ, եւ կը թուի թէ Մոսկուայի պատգամախօսները փոքրամասնութիւն են: Քաթովիցէ քա–ղաքին մէջ, Երկուշաբթի, այս կարգած փոքրամասնութիւնը «Ֆորում» մը կազ–մակերպած էր եւ յայտարարութիւններ ըրած՝ որոնց նմանը ամիսներէ ի վեր չէր լսուած Լեհաստանի մէջ: Այս «պահ–պանողականները» հաստատած են որ «ա–մէն օր, Լեհաստանի մէջ կը զօրանան քաղքենիական, թրոցքիական ու սիոնա–կան մօտեցումներ, եւ միաժամանակ ազ–գայնամոլ, հողատէր, կրօնամոլ եւ հա–կախորհրդային մարդիկ կը խմբաւոր–ուին»: Անշուշտ այս հակումներու շա–րանը տեսակ մը հանրագիտակ է՝ Մոս–կուայի մէջ մահացու յանցանք նկատ–ուող ամէն շեղումներուն: Այլ հարց, որ Սիոնականութիւնն ու Կաթողիկէ կրօնքը իրարու հետ խառնելն ալ շատ տրամա–բանական չէ: Ինչ որ վտանգաւոր կը նկատուի, Մոսկուայի հապճեպ վաւե–րացումն է Քաթովիցէի յայտարարու–թեան, որուն հետեւած է Երեքշաբթի, կտրուկ հակազդեցութիւն մը Լեհաստա–նի Համայնավար կուսակցութեան մեծա–մասնութենէն: Կուսակցութեան քարտու–ղարը՝ Ս. Քանիա եւ վարչապետ Վոյժէք Եարուժելսքի, կը պատրաստուին Հա–մայնավար կուսակցութեան Ընդհանուր Ժողովին, որ Յուլիսին տեղի կ'ունենայ, եւ ուր կ'ակնկալեն որդեգրել բաւական ազատամիտ որոշումներ: Ուրեմն կը դա–տապարտեն Քաթովիցէի յայտարարու–թիւններուն մեծամասնութիւնը, եւ Վարշաւայի հեռատեսիլի խօսնակը բացէ ի բաց կը յայտարարէ Լեհաստանի թէ Պոլիտպիւրօն կը քննադատէ այս հաս–տատումները, որոնց մէկ մասը եթէ հասկնալի է, ուրիշ շատ մը կէտեր ա–նընդունելի են»: Մոսկուա – Վարշաւա խրամատը կ'ընդլայնի:

քաւոր զաւակներ նուիրեց այս երկրին: Դիւրին է հաստատել այս կէտը եթէ մեր շուրջը նայինք: Ահաւասիկ Տոլմապահչէի պալատը, որ կառուցուած է հայ ճար–տարապետ Պալեանի ձեռամբ եւ յօրինու–մով: Հայերը Օսմանեան շրջանի մէջ կարեւոր պաշտօններ գրաւած են ելմտա–կան ու քաղաքական գետիններու վրայ: Փողերանոցը յանձնուած է անոնց: Ե–րախտաշատ նպաստ բերած են մեր երա–ժըշտութեան: Ահա այսքան իրարու հետ ձուլուած են երկու հաւաքականութիւն–ները: Կան վայրեր, ուր հայ կիները Թրքուհիներու նման չարշաֆ կը հագ–ուէին: Շատ մը հայկական թաղերու մէջ կարելի էր հանդիպիլ Սիւլէյման Շահի նման թրքական անուններու: Հայերը առ–հասարակ գիրենք կը նկատէին քրիստոն–եայ Թուրքեր:

Երրորդ Սէլիմի շրջանին արտօնու–թիւն տրուեցաւ համայնական վարժա–րաններու: Կրնամ յիշել Սկիւտարի Շահ–նազարեան, Էրզրումի Սանասարեան վարժարանները, որոնք բարձր մակար–դակ ունեցող ուսումնարաններ էին:

Ինչ մեղք սակայն որ հետզհետէ տես–նուեցաւ հակաթուրք աշխատանքը Կա–թողիկէ եկեղեցիի: Այս աշխատանքները յառաջ տարուեցան Վիէննայի, Վենետի–կի, Ժընեւի նման կեդրոններու մէջ: Վե–նետիկի Մխիթարեան միաբանութիւնը պարբերաբար հակաթուրք գործունէու–թիւն ցոյց կուտար: Այս միաբանութիւ–նը հիմնուած էր հոգեւորականի մը կող–մէ, որ ծնած էր Սեբաստիոյ մէջ: Այս–պիսի խլրտումներու ու աշխատութիւն–ներու հետեւանքով է որ 19–րդ դարուն ծագում առաւ Հայոց ազգայնական մէկ շարժումը, որ նետեց յեղափոխա–կան շարժումին հիմերը: Հայկական հարցը կը դառնար մեր Արեւելեան վեց նահանգներուն շուրջ: Այս վեց նահանգ–ները այն վայրերն են, ուր Նախադար–եան շրջաններուն հիմնուած էին Հայկա–կան Իշխանութիւններ: 600 թուականնե–րուն կը հանդիպինք Աշոտ անուն կառա–վարիչի մը, որ հիմնեց Անիի թագաւո–րութիւնը: Անին 1045–ին գրաւուեցաւ Բիւզանդացիներու կողմէ: Պատմաբան Լուիզ Նալպանտեան, երբ կը խօսի այդ շրջանի դէպքերու մասին, կը գրէ թէ Բիւզանդացիները մեծ ցաւեր պատճա–ռեցին Հայոց: Անկէ վերջ, 1064–ին ալ Անին գրաւուեցաւ Ալփասլանի կողմէ: Այս անգամ նոյն պատմաբանը, Լուիզ Նալպանտեան կը գրէ թէ Թուրքերը ցե–ղասպանութիւն ըրին Հայոց վրայ: Հայ պատմաբանը Յոյներուն համար տար–բեր, Թուրքերուն համար տարբեր բառեր կը գործածէ, սակայն յայտնի է որ եր–կուքին մէջ ալ տարբերութիւն չկար:

Դէպքերը շարունակուեցան եւ 1894 – 1896–ին եւ 1915–ին միշտ արձագանգ գը–տան որպէս հայկական ցեղասպանու–թիւն: Մինչդեռ ամէն ինչ սկսած էր 1878–ին Այա Սթէֆանոսի դաշինքին եւ Պերլինի Ժողովին 61–րդ յօդուածին հետ: Օտար պետութիւններ կը պաշտ–պանէին Հայերը Թուրքերու եւ Չէրքէզ–ներու դէմ, եւ կարգ մը բարեկարգում–ներ կ'ուզէին: Աշխատանք տարուեցաւ բարեկարգումներ ընելու համար: Կլէ–տըսթոն չորս ձեռքով փարեցաւ այս գործին: Անգլիա կողմ դարձաւ, շուտով Ռուսերն ալ կողմ մը դարձան: Նիւթը լաւ մը շահագործուեցաւ: Շրջաններու մէջ երկկողմանի բախումներ տեղի կ'ու–նենային: Ամէն անգամ ալ բախումները արձագանգ կը գտնէին ցեղասպանութեան ձեւով: Կազմուած էին նաեւ Հնչակ եւ Դաշնակ կուսակցութիւնները: Ցեղա–փոխական այս կուսակցութիւնները ի–րենց կեդրոն ընտրած էին Վանը, որով–հետեւ Ռուսերու մօտ ըլլալ կ'ուզէին: Արդարեւ 1915–ին Արեւելեան Ճակատի վրայ Ռուսերու նկատմամբ համակրանքի ցոյցեր տեսնուած են: Այդ օրերուն «Իւ–մանիթէ» կը գրէր թէ 60.000 Հայեր կը կռուէին ռուսական բանակին մէջ Թուր–քերու դէմ: Այս պատճառաւ է որ շըր–ջանի Ներքին Նախարարը Թալաթ փաշա

կ'ուզէ Հայերը փոխադրել դէպի Միջա–գետք: Նախարարաց որոշումը կ'ընդու–նի այս առաջարկը: Բացարձակապէս ցեղասպանութիւն ընել չէ իր նպատակը: Կ'ուզէ որ Հայերը տեղափոխուին դէպի Տէր Զօր, դէպի Եփրատի ափերը: Կը հրահանգէ նաեւ որ լաւ խնամք տարուի անոնց: Բայց այդ շրջանին Օսմանեան Պետութիւնը իր բանակն ալ կառավա–րելու կարողութիւնը չունէր: Բացայայտ է ուրեմն որ մաս մը Հայեր մահացան կազմակերպութեան պակասի հետեւան–քով»:

(Շար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԱՀ ՆՈՐ-ԱՅՐԻ

«Սովետական Հայաստան» օրաթերթի Մայիս 29–ի թիւէն կ'իմանանք, թէ Հա–յաստանի մէջ մեռած է արձակագիր Նոր – Այր (Նորայր Ալեքսանդրի Ցարու–թիւնեան): Ծնած էր 1912–ին՝ Կարսի մարզի Մաւրակ գիւղը: Նախակրթու–թիւնը ստացած է Լենինական ու Նոր Բայազէտ (ներկայիս Կամօ): Տարիներ պաշտօնավարած է Կիրովական, Եղէգ–նաձոր եւ Արտաշատ իբրեւ տեղական թերթերու խմբագիր: Եղած է վարիչը Հայաստանի Գրողներու Միութեան Կի–րովականի բաժանմունքին: Գրած է «Ան–տառի երգը», «Լոյսեր», «Լոռուայ աստ–ղը», «Անապատի առաւօտը», «Արամ», «Պատմութիւն՝ գրուած քարի վրայ» եւայլն:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

Երեւան (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՄԱՅԻՍ 24 – 29)

ՍՓԻՒՌՔԻ ՀԱՅ ՔՆԱՐԵՐԳՈՒԹԵԱՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԵՐԵԿՈՅԹ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Հայաստանի Գրողներու Տունը տեղի ունեցած է Սփիւռքի հայ քնարերգու–թեան նուիրուած երեկոյթ մը, որու ըն–թացքին Մետաքսեայ Սիմոնեան, Վոլո–դիա Ապաճեան եւ Հրաչուհի Ջինանեան արտասանած կամ կարդացած են Սփիւռ–քի հայ գրողներէ քերթուածներ եւ ար–ձակ էջեր: Խօսք առնելով Լեւոն Միրի–ջանեան անդրադարձած է հայրենիք – սփիւռք կապերուն: Շաքէ Վարսեան ներ–կայացուցած է Սփիւռքի հայ քնարեր–գութեան 60–ամեայ ուղին: Ողջոյնի խօսք արտասանած է Գէորգ Էմին:

×

ԽԱՉԱՏՈՒՐ ԱԲՈՎԵԱՆ ՈԳԵԿՈՉՈՒԱԾ ԷՍԹՈՆԻՈՅ ՄԷՋ

Տարտուի (Էստոնիա) մէջ նշուած է 150–ամեակը այն յիշատակելի օրուան, երբ Փրոֆ. Պարոտի հրաւէրով Խաչա–տուր Աբովեան Տարտու (նախկին Դոր–պատ) գնաց համալսարանական ուսում առնելու: Աբովեան հոն մնաց 1830–էն մինչեւ 1836: Ի յիշատակ այդ տարինե–րուն, համալսարանի գրադարանին մէջ կը պահպանուի ԺԳ. դարու հայկական այն ձեռագիրը, զոր նուիրած է Աբով–եան, որուն անունով կը կոչուի քաղաքի փողոցներէն մէկը: Համալսարանական կեդրոնի շրջանը գտնուող այն տունը, ուր իր ուսանողութեան տարիները ապ–րած է Աբովեան, վերածուած է տուն–թանգարանի:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԿՐԹԱԿԱՆ

ՎԵՐԱՄՇԱԿՈՒՄ ՀԱՅԵՐԷՆԻ ՈՒՍՄԱՆ ԾՐԱԳԻՐԻՆ

—————O—————

Լուրջ աշխատանք կատարուած է պատկան մարմիններուն կողմէ, որպէսզի հայերէնի ուսուցման ծրագիրը բարեփոխութեանց ճամբով բարելաւուի նախակրթարանի 4-րդէն 8-րդ դասարաններուն մէջ. (*)։ Այդ աշխատանքները տեղի ունեցած են Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէի Բիւրոյի 1978 Նոյեմբեր 13-ի եւ Լուսաւորութեան նախարարութեան 1979 Դեկտեմբերի տուած որոշումներուն եւ սահմանած առաջադրութիւններուն հիման վրայ։

Վերոյիշեալ որոշումներուն սահմանումները յստակ էին։ Ներկայացնենք ամփոփ գիծերով, իբրեւ գաղափար։ Հայերէնի դասաւանդութիւններուն ուղղութեամբ կատարել անհրաժեշտ փոփոխութիւններն ու ճշգումները, նպատակ ունենալով՝ ուսուցման շարքին կանոնաւոր գործադրութիւնը. բաւարար աստիճանով ապահովել լեզուին օրէնքներուն իւրացումը նախակրթարանի աշակերտութեան կողմէ. այս զոյգ նպատակներուն իրականացման համար զգալի կերպով ջնջել կամ՝ բեռնաթափել, ինչպէս ըսուած էր ատենին, աշակերտութեան համար բարդ, կրկնուող եւ գործածական գետնի վրայ երկրորդական նկատուած նիւթերը։ Այլ խօսքով ուսուցման եղանակն ու միջոցները դարձնել դիւրապատ։ Գործնական։

Վերամշակուած ծրագիրը նախկինին բաղդատմամբ առաւել համակարգ պատկեր կը պարզէ նիւթերու յաջորդականութեան կարգով, նաեւ՝ բովանդակութեամբ։ Նիւթերը նկատի առնուած են ըստ դասարաններու, հետեւեալ շարքով. — Հնչիւնաբանութիւն, ուղղագրութիւն, ուղղախօսութիւն. Բառագիտութիւն, Ձեւաբանութիւն, Շարահիւսութիւն եւ Ընդհանուր տեղեկութիւններ լեզուի մասին։

Նոր ծրագիրին մէջ, իբրեւ կարեւորագոյն պահանջներէն մէկը ճշդուած է հետեւեալը. — զարգացնել դրաւոր եւ բանաւոր խօսքը աշակերտներուն մօտ։ Այս ուղղութեամբ հիմնական երեք կէտեր առաջադրուած են. Ա) — Դասաւանդութիւններուն ընթացքին հարստացնել աշակերտներուն բանաւոր եւ գրաւոր խօսքին բառապաշարը, քերականական օրէնքները։ Բ) — Ապահովել պահպանումը գրական հայերէնի օրէնքներուն (սովորեցնել ճիշդ խօսել, բառերը ճիշդ կազմել եւ խօսքի մէջ գործածել, կանխել բարբառային ձեւերի ու արտայայտութիւնների գործածութիւնը եւ այլն)։ Գ) — Աշակերտներուն մօտ մշակել իրենց միտքերը, տպաւորութիւնները, կարծիքները, կարդացած – լսածը բանաւոր ձեւով շարադրելու կարողութիւնը։ Այս վերջին նպատակը իրականացնելու համար յատուկ պահերուն աշակերտներուն պէտք է տեղեկութիւններ հաղորդել ժամանակից հայերէնի գործառական, այսինքն՝ խօսակցական, պաշտօնական, գեղարուեստական, այսինքն՝ գրական, գիտական եւ հրապարակախօսական ոճերուն մասին (**)։

Այլ կարեւոր կէտ մը։ 5-րդ դասարանէն սկսեալ, իւրաքանչիւր դասարանին համար նախատեսուած է նախորդ կարգերուն դասաւանդուած նիւթերուն կրկնութիւնը, իբրեւ յիշեցում, կայունացում։ «Այդ դասանիւթերի կրկնութիւնը նախ՝ հնարաւորութիւն կ'ընձեռի աշակերտներին վերյիշելու նախկինում ձեռք բերուած գիտելիքները, ամփոփելու ու զգալի չափով խորացնելու դրանք, որը բաւարար նախադրեալներ կը ստեղծի նոր դասանիւթերի իւրացման համար»։

Վերամշակուած ծրագիրին մէջ, 4րդէն 8-րդ դասարաններուն համար սահմանուած են դասաւանդութեանց պահերն ու նիւթերը։

Ստորեւ կը ներկայացնենք իւրաքանչիւր կարգի սահմանուած ծրագիրին առանցքը։

4-րդ դասարան։ Ուսումնական տարեշրջանին համար յատկացուած է 140 դասաժամ, շաբաթական 4 պահերու հաշուով։ Նիւթերուն առանցքն է՝ շարահիւսութիւն, հնչիւնաբանութիւն, ուղղագրութիւն, ուղղախօսութիւն, բառագիտութիւն եւ բանաւոր – գրաւոր խօսքի զարգացում։

5-րդ դասարան։ Դասաւանդութեանց նոյն ժամանակամիջոցը։ Նիւթերուն առանցքը՝ գոյական, ածական, թուական, դերանուն. Նաեւ՝ գրաւոր – բանաւոր խօսքի զարգացում։

6-րդ դասարան։ Ուսումնական տարեշրջանին համար 105 պահ, շաբաթական 3 դասաժամի հաշուով։ Նիւթերուն առանցքը՝ բայերու համակարգ, մակբայ եւ միշտ բանաւոր – գրաւոր խօսքի զարգացում։

7-րդ դասարան։ Նախորդին սահմանուած դասապահերը։ Նիւթերուն առանցքը՝ կապ եւ շաղկապ, եղանակաւոր բառեր, ձայնարկութիւն, պարզ նախադասութիւն։

8-րդ դասարան։ Ուսումնական տարեշրջանին յատկացնել 70 դասաժամ, շաբաթական 2-ի հաշուով։ Նիւթերուն առանցքը՝ բարդ նախադասութիւն, ընդհ. տեղեկութիւններ լեզուի մասին։ Այս վերջին կէտին կապակցութեամբ ճշդուած է. — 8-րդ դասարանի դասընթացքը պահանջում է նաեւ ընդհ. տեղեկութիւններ տալ լեզուի մասին՝ ուսուցման ընթացքում բնութագրելով լեզուի դերը հասարակութեան մէջ, լեզուի զարգացումը, ինչպէս նաեւ գրական լեզու եւ բարբառ, լեզու եւ խօսք՝ բանաւոր եւ գրաւոր հասկացողութիւնները, բնութագրել նաեւ Հայոց լեզուն որպէս աշխարհի հնագոյն եւ զարգացած լեզուներից մէկը, հայ գրական լեզուի երկու ճիւղերը՝ արեւելահայերէն եւ արեւմտահայերէն, արեւելահայ գրական լեզուի զարգացման արդի փուլը» եւայլն։

Վերամշակուած ծրագիրին մէջ չեն սահմանուած դասերու փորձերուն շարադրութեան, պատրաստութեան պահերը։ Գրաւոր աշխատանքներուն թիւին եւ տեսակներուն ընտրութեան հարցերը վերապահուած են ուսուցիչներուն։

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

(*) Նախակրթարանի առաջին դասարանի աշակերտներուն տարիքը եօթն է։ Ուրեմն, այդ կարգով պէտք է սահմանել յաջորդող դասարաններուն աշակերտութեան տարիքները։

(**) Բարբառներուն գործածութիւնը դեռ տարածուած է ոչ միայն գաւառներուն մէջ, այլեւ նոյնիսկ Երեւան տեղափոխուած աշակերտութեան մօտ։ Պատկան մարմինները կը փորձեն ընդհանրացնել բոլորին մօտ գրական հայերէնին գործածութիւնը։

ՄԵՐ ՕՐԵՐՈՎ

Նախագահական ընտրապայքարի տաղնապալի եւ անորոշ օրերը վերջ գտան։ Ֆրանսայի Հանրապետութեան Նախագահ ընտրուեցաւ Ֆրանսուա Միթերան, որ ընկերվարական կուսակցութեան յառաջապահն էր։ Նախարարներու կազմն ալ ձեւ առաւ կարճ ժամանակուան մէջ։

Ինչ կը վերաբերի նախարարապետի ընտրութեան, առաջին վայրկեանին Նախագահ Միթերան ինքը նշանակեց Փիէռ Մօրուան։

Օրերէ ի վեր թեկնածուները եւ իրենց համակիրները ճառեցին ու ճառեցին։

Այս անգամ կիներ ալ կային թեկնածուներու մէջ։ Ինչպէս չզարմանալ՝ Ֆեմինիզմը հասած է այդ պատասխանատու քաղաքական բարձրութեան։

Ֆեմինիզմը 13-րդ դարէն սկսած է։ Կիներ տունէ տուն քարոզութիւններ ըրած են, կինը ազատելու այր մարդու ճնշիչ սարկութենէն։ Տկար սեռ կոչուելէն եւ այր մարդու հաճոյքի քմահաճ առարկայ ըլլալէ։

Բնական է ակնկալել որ նորընտիր Նախագահը Ֆրանսուա Միթերան, իբր սոցիալիստ, իր գաղափարականով նոր բարեփոխութիւններ մտցնէ դրամատիրական անհաւասարակշռութեան մէջ եւ պարզ է որ դրամատիրական աշխարհը որոշ ցնցում մը պիտի կրէ։

Փառամոլութիւն, շատյլ զեղխ կեանք եւ այլն, այս բոլորը ըստ ընկերային վարչակարգի պիտի չափաւորուին։

Անցողակի ըսենք՝ սոցիալիզմի գաղափարականը ծնունդ առած է յունական փիլիսոփայութենէն՝ Քրիստոսէ առաջ 5-րդ դարու կէսին։

Նախահայրը եղած է մեծ փիլիսոփա Սոկրատ, որ մարդ էակի բարօրութեան լուծումը կը փնտռէր եւ միշտ կը քարոզէր հարցազրոյցի ձեւի տակ (դիալոգ)։ Իր աշակերտը Պղատոն՝ անոր գաղափարները աւելի ընդլայնելով եւ խորացնելով, շարունակեց քարոզութիւնները։

Ի վերջոյ՝ մարդկային բարօրութեան հարցականը վարդապետութեան վերածուած է, փաստարկուած, ուսումնասիրուած, տրամաբանուած Մարքս եւ Էնգէլսի կողմէ։

Եւ Ֆրանսա։ Ֆրանսական ընկերվարութեան հիմնադիրն է եղած Ժան Ժօրէս 1901-ին։

Ֆրանսահայ Սփիւռքն ալ ունի մեծ դերակատարութիւն։ Փափաքելի է որ բարեփոխութիւնները կնճռոտ կացութիւն չստեղծեն եւ անոնք յետ այսօրիկ տրամադրուին աւելի լայն չափով օժանդակ հանդիսանալ Սփիւռքի կենսական պահանջներուն։

Ի մտի ունենանք որ տաժանելի պայմաններու մէջ մուտք գործեցինք այս հիւրընկալ երկիրը, լքելով ինչ որ ունէինք։ Գաղթական էինք ցուպն ի ձեռին։ Եւ շնորհիւ մեր աշխատասիրութեան ու մեր շինարար ձեռներէցութեան, յաջողեցանք համեստ ապրելակերպէն մինչեւ հարուստներու փարթամ դիրքին մօտենալ։

Սակայն ինչ կը վերաբերի մեր ազգային ինքնութեան եւ մեր մայրենի լեզուի պահպանումի հրամայականին, չեղեցանք մեր մարտիրոս նախնիքներու պատգամէն։

Տուժեցինք որովհետեւ չյաջողեցանք մինչեւ այսօր կեդրոնական վարիչ մարմին մը ունենալ։ Այդ մարմինը միջնեդ հանելը անկ էր Մայր Եկեղեցւոյ կրօնական ընկերակցութեան։

Այս առնչութեամբ քանիցս մամուլով արտայայտուած եմ, հանրային կենսական պահանջի մը պակասին լրջօրէն անդրադառնալու նպատակաւ։ Ուրախ եմ որ ուրիշներ ալ ձայնակից եղած են եւ կը յուսանք այս խնդիրը այլեւս լուծմի մը յանգի։

Հայեցիութեան պիտակի տակ ամէն տեսակի գործունէութիւն՝ վարժարան, միօրեայ, եկեղեցի, հաւաքատեղի, միութիւններ՝ այս բոլորը, անկախութիւն ունենալով հանդերձ պէտք է հակակշռուին կեդրոնական մարմնով։ Մանաւանդ միօրեաները եթէ ունենային միակերպ աշխատանք հակակշռուած՝ կրնային ծաղկիլ։

Ազգային գործունէութիւնները նուազ չեն, սակայն միշտ ցրիւ, անմխանական եւ խաչաձեւող։

Կը խորհինք որ Ֆրանսահայութիւնը չի տառապիր ներկայիս հմուտ ազգայիններու պակասէն՝ ըլլայ արտասահմանէն Ֆրանսա ապաստանողներ, ըլլան ֆրանսահայ մտաւոր պատրաստութեամբ երիտասարդներ։

Ուրեմն պատրաստուած մարդը չէ որ կը պակսէր, այլ բարեկամեցողութիւնը։

Օտար ափերու վրայ՝ հայ, յոյն, հրեայ եւ այլն կրօնական կազմակերպութիւններ՝ ազգային գործունէութիւններու վերաբերեալ իշխողի հանգամանքը ունին։ Անցնող երկար տարիներու մէջ չկարողացանք պահակը դառնալ մեր հայեցիութեան։ Հայը հայուն զօրող շաղախն է, որ կը պակսի մեր մէջ։

Բարեբախտաբար երիտասարդութիւն մը հրապարակ իջած է եւ հոգիով ու սրտով սկսած է պայքարիլ տիրող անտարբերութեան եւ անիրաւութիւններու դէմ։ Եկան արթնցնելու խղճի հրամայականը ի տես Եղեռնի եւ ի կիրարկում հայ վերազարթի ի սփիւռս աշխարհի։

Ի՛նչ երկար տարիներ անցուցինք, միշտ նոյն ցաւն ու մորմոքը մեր սրտերէն անբաժան։

Հայ ոգիով մկրտուած երիտասարդներ, ձեր նուիրական կոչումը նկատեցէք նեցուկ կանգնիլ եւ դարձի բերել օտարամոլութենէ վարակուած համայն սերունդը։

Նոր յոյս ծագեցաւ ձեզմով ամէնուս մէջ։ Հայրենիքը իր խոյական վերելքով թող անսասան ապաւէնը դառնայ ձեր ազգանուէր զօրաշարժին»։

ԷԼԻԶ ԳԱՎՈՒՔՃԵԱՆ – ԱՅՎԱԶԵԱՆ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲ

(Լոս – Անճըլէս)

—————O—————

Գրեց՝ Հ. ԳՐ. ՀԷՊՈՅԵԱՆ

ԼՈՍ – ԱՆՃԸԼԷՍ («Յառաջ»)

Պարային արուեստը՝ նախաքրիստոնէական շրջանէն մինչեւ այսօր եօթը գեղեցիկ արուեստներէն մէկը համարուած է։ Պարը կամ խմբապարը՝ արտայայտութիւնն է հոգեկան ապրումներու, կենցաղային բարքերու՝ մարմնոյ կշռութային յարափոփոխ շարժումներով, որ իր կենսունակութեան աւիշը կը ստանայ իրեն ընկերացող երգէն կամ նուագէն։

Մեր ժողովուրդը իր հեթանոսական շրջանէն մինչեւ օրս՝ ունեցած է իր սեփական Փոլքլորի պարերը, որոնցմէ ծագում առած է արդի դասական պարարուեստը՝ հիմնուած քնարական, վիպական եւ դիւցազնական բանահիւսութեան եւ երաժշտութեան վրայ։

Պարարուեստը իբր այսպիսին՝ ժողովուրդի մը մշակութային բարձր մակարդակի ազդակներէն մին է։ Անշուշտ մեր խօսքը միայն դասական պարարուեստի — մենապարի կամ խմբապարի — մասին է, որ իր գեղագիտական շնորհալի շարժուձեւերով, կշռութային պէսպիսութ փոփոխակներով ու նրբագգած երաժշտութեամբ կրնայ իրապէս ժողովուրդի մը գեղարուեստական ճաշակը կրթել, այնպէս՝ ինչպէս դասական երաժշտութիւնը, գեղանկարչութիւնը կամ քնարաշունչ բանաստեղծութիւնը։

Ձենք ուզեր անգամ անդրադառնալ մեր օրերու նորոյթ համարուող այն պարերու մասին, որոնք իրենց խելացնոր շարժումներով, այլանդակ տարազներով, պժգալի դիմախաղերով ու իրենց ընկերացող ժխորային նուագով, ոչ միայն մարդուս ճաշակը կը խաթարեն, այլ նաեւ կը քանդեն հոգեկան ազնուութիւնը եւ յաճախ նոյնիսկ ֆիզիքական առողջութիւնը..։

Այս հիւանդագին երեւոյթէն, որ ներկայիս բոլոր երիտասարդական հաւաքոյթներուն — Տիսքօ Տանս — անհամեմատ աւեր կը գործէ պատանիներուն ու պարմանուհիներուն նոր սերնդոց հոգիներէն ներս՝ ձերբազատելու համար ըմ փիւռքի հայահոծ կեդրոնները նոր զարկ կուտան հայ դասականացած ժողովրդական պարերուն, կազմելով արհեստավարժ պարախումբեր քանի մը մասնագէտ անհատներու առաջնորդութեամբ եւ յամառ աշխատանքով։

×

Անցնող տարւոյն Դեկտ. 14-ին բարեբախտ առիթն ունեցայ ներկայ գտնուելու Կլենտէյլի Հայ Սէնդ-ի սրահը «Համազգային»ի Լոս – Անճըլէսի մասնաճիւղի պարախումբին հետաքրքրական մէկ ելոյթին։

Պարախումբին զոյգ առաջնորդները Եղիա Հաչօլեան եւ Օր. Սիւզի Բարսեղեան, խումբ մը սիրող երիտասարդներով ջանացած էին նորութիւն մը մուծանելու հայ ժողովրդական պարարուեստէն ներս, ժամանակի արդիական պահանջներուն յարմարելու միտումով։ Իր ատենին արտայայտուեցանք այդ ելոյթի մասին մամուլին մէջ (Նոր Կեանք)։

Աւելի ուշ, փափաքելով յաւելեալ տեղեկութիւններ ունենալ «Համազգային»ի այս պարախումբին մասին, առանձին հանդիպում մը ունեցանք վարիչներ՝ Եղիա Հաչօլեանի եւ Սիւզի Բարսեղեանի հետ, որոնք տուին մեզ հետեւեալ բացատրութիւնները։

Գալիֆորնիա՝ իր բարենպաստ պայմաններով այս վերջին տասնամեակին արտաքին աշխարհի քաղաքական վերիվայրումներու հետեւանքով արտագաղթող հայութեան կեդրոն սկսաւ դառնալ։ Հայերու թուական աճին հետ սկսաւ կայն ձուլման մղձաւանջային վտանգը։ Այդ վտանգին դէմ միակ ազգային մշակոյթն է, որ կրնայ պատուար հանդիսանալ իր դպրոցներով, եկեղեցիով, ակումբներով եւ գրական, երաժշտական, թատերական ու գեղարուեստական յաճախակի ելոյթներով։

Արդ. մշակութային այս ձեռնարկներուն վրայ նոր հատ մըն ալ աւելցնելու բարի նախանձով, Լոս – Անճըլըսի 1974ին հիմնուած «Հայ Երիտասարդաց» Նախկին Միութիւնը 1976-ին կը կազմէ Գա-

բախումբը, Եղիա Հաչօլեանի եւ Օր. Սիւզի Բարսեղեանի առաջնորդու– թեամբ:

Վեց զոյգ անփորձ պատանիներով պարախումբ մը հիմնելու գաղափարը՝ բաւականին յանդուգն ձեռնարկ մըն էր: Որովհետեւ Լոս – Անճելըսի անծայրածիր տարածութեան մէջ ցրուած պատանի–ները, որոնց միջին տարիքը՝ հազիւ 14, շաբաթը 2 – 3 անգամ քանի մղոն ճամբայ պէտք էին կտրել հաւաքուելու համար Հոլիվուտի իրենց ակումբը, ուր տեղի կ՚ունենային պարի փորձերը 2,30 ժամ տեւողութեամբ:

Դիւրին չէր հայ ժողովրդական եւ դասական պարին բոլորովին անտեղեակ այդ պարման – պարմանուհիները պատրաստել երկարաձիգ մարզանքներով, որոնք նախապայման են պարարուեստի ձկուն արժումներուն տիրանալու յաջողու– թեան:

Փորձերը կանոնաւոր կը շարունակ– ուին. պարախումբին մասնակցողներուն թիւը հետզհետէ կ՚աճի ու կը հասնի երեսունի: Քանի մը ամսէն կոկիկ յայտագիր մը արդէն պատրաստ կ՚ըլլայ եւ 1976 Մարտին Պարախումբը կ՚ունենայ իր անդրանիկ ելոյթը:

1977–էն ի վեր Պարախումբը մաս կը կազմէ «Համազգային»ի Լոս Անճելըսի մասնաճիւղին: – Հայ պարարուեստը միաժամանակ օտար արուեստասէրներու հաղորդակից ընելու համար յայտագիրը կը ճոխացուի նոր, մասամբ ինքնատիպ, արդիականացած հայկական պարերով, նորութիւն մտցնելով շարժումներուն, գունագեղ տարազներուն եւ խորհրդա – ւոր լուսախաղերու մէջ: Այս նոր ձըգ– տումներով 1977 – 1980 տարեշրջաննե– րուն զանազան ելոյթներ ունեցած են, որոնք կրկնուած են ապա Սան – Ֆրան– սիսկոյ, Ֆրեզնոյ եւ այլուր:

Համազգային Պարախումբը յատուկ ե– րաժշտախումբ չունի. կը գոհանայ մի– այն հայկական սալերու նուագով: Փոր– ձերը ներկայիս ալ խանդավառօրէն կը շարունակուին ապագայ նոր ծրագիրնե– րու գործադրութեան համար: Պարա – խումբի յառաջիկայ ծրագիրն է ներկա – յացնել Պարային – Թատրոն, նիւթ ունե– նալով Կոստան Զարեանի Տատրագոմի հարսը, որուն երաժշտութիւնը պիտի փորուի Հայ դասական վարպետներու Ա. Խաչատրեանի, Ալ. Սպենդիարեանի եւ Գր. Եղիազարեանի գործերէն:

Համազգային Պարախումբի կողքին արդար է յիշել նաեւ Լոս – Անճելըսի Հ. Բ. Ը. Մ. Սարդարապատ պարա – խումբը, որ թէեւ տարուան մը կեանք ունի, բայց արդէն խօսիլ կուտայ իր վրայ: Շնորհաւորելի են երկուքն ալ: Բայց պէտք է շարունակեն երկուքն ալ բարի մրցակցութեամբ յաճախակի ե– լոյթներ ունենալ կատարելութեան ձըգ– տող անձանձիր փորձերով, եթէ կ՚ուզեն յաջողիլ իրենց հայապահպանման վսեմ նպատակին մէջ: Միայն՝ զգոյշ նորարա– րութիւններու մէջ, չկորսնցնել ազգային դիմագիծը. այլապէս կը ճախողի նպա – տակը:

Հ. Գ. Հ.

Հայերը, Թուրքերը եւ Օտար Մամուլը

Անգլիոյ աչքակոչմեան շաբաթաթերթ էքոնոմիսթը՝ Մայիս 30–ի իր թիւին մէջ տեղ կը յատկացնէ երկու Թուրքերու նամակներուն: Անոնք գրի առնուած են ի պատասխան «էքոնոմիսթ»ի Մայիս 2–ի թիւին մէջ հրատարակուած կարճ յօդ – ուածի մը, ուր այս պահպանողական թերթը առաջին անգամ ըլլալով չէր ճաղկած հայ ահաբեկիչները, եւ նոյնիսկ արձանագրած էր այն խորհրդածութիւ – նը թէ հայ համայնքներու առաջնորդնե– րէն ոմանք, տեղեակ ըլլալով Թուրքիոյ Հայերու դժուարութիւններուն, կը չա – րունակեն մեղադրել ահաբեկչութիւնը ի– րենց հանրային արտայայտութիւններուն մէջ, սակայն իրենց անձնական կարծի – քը այն է, որ ահաբեկչութիւնները ան – խուսափելի եւ ոչ – պախարակելի են:

Լոնտոնի Թրքական դեսպանատան պաշտօնեայ մը, է. Զիթլիօղլու կը ստո– րագրէ առաջին նամակը: Կը բողոքէ էքոնոմիտթի արտայայտած այն ենթադ – րութեան դէմ՝ որ կ՚ըսէ թէ Հայ հա – մայնքի առաջնորդները կը դատապար – տեն ահաբեկչութիւնները, որովհետեւ Թուրք կառավարութենէն կը վախնան: Այդպէս չէ, կ՚ըսէ Զիթլիօղլու, եւ նման խօսքեր տեսակ մը դրդումն են՝ որոնք կրնան հայ – թուրք սիրալիր կապերը վտանգել: Թրքահայերը «օտար» չեն մեզի համար, կ՚աւելցնէ ան, եւ թուրք պետութենէն պահանջներ չունին, – փաստ՝ իրենց եկեղեցիներու, թերթե – րու եւ դպրոցներու գործունէութիւնը՝ առանց միջամտութեան: (Գուցէ Պատ – րիարքարանի հասցէն պէտք է ուղար – կել իրեն, կամ էքոնոմիսթին «Յառաջ»):

Հայերը, կը գրէ Զիթլիօղլու, Օսման– եան կայսրութեան հպատակ բազմաթիւ ցեղերէն մէկն էին: Եթէ նախկին հպա – տակ ցեղերու պահանջներուն համեմատ վերագծուէին ներկայ պետութիւննե – րու աշխարհագրական սահմանները, աշ– խարհի քարտէսը կը փոխուէր: (Քրիս – տափոր 1895–ին կը գրէր, որ աւազա – կապետներու գծած սահմանները չեն կրնար բաւականացնել ազատութիւն տեն– չացող ժողովուրդներ):

Զիթլիօղլու կը փակէ նամակը, հաս – տատելով որ եթէ իսկապէս կան հայ մարդիկ՝ որոնք չեն մեղադրեր հայ ա– հաբեկիչները, անկարելի է նման մօտե– ցումով մարդիկ համայնքի մը «առաջ – նորդներ» համարել:

Նիկոսիայէն (Կիպրոս) Սէլիմ Քիւներ – ալփ կը գրէ, բողոքելու համար նոյն յօդուածին դէմ: «Նման յօդուածներ կը քաջալերեն ահաբեկիչները», կը գրէ Քիւներալփ, «Եւ ձեր խմբագրութիւնը իրաւունք չունի ենթադրութիւններ հը – րատարակելու, հայ առաջնորդներու անձնական կարծիքներուն մասին, որոնց ստոյգ ձեւերով ծանօթ չէ»:

«Ցաւելեալ», կը գրէ Քիւներալփ, «տասնեւմեկերորդ դարէն ի վեր հայ – կական կոչուող հողերը Թուրք ազգին կը պատկանին, եւ զանոնք պահանջել նոյնքա՛ն տարօրինակ է, որքան պիտի ըլլար Սաքսոններու պահանջք մը՝ ներ – կայ Անգլիոյ հողին համար»:

Հետաքրքրական է որ Թուրքերը, ըստ այս նամակագրին, այլեւս Հիթիթներէն չեն սերած՝ տասնեւմէկերորդ դա – րուն Հայաստանի վրայ ոտնակոխած վայրկեանէն ի վեր, եղած են այդ հողին տէրը (Յառաջ):

ԵՐԵՒԱՆԻ ՏՐԱՄԱԹԻՔԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆԻ ՖՐԱՆՍԱ ՇՐՋԱՊՏՈՅՏԻՆ ԱՌԻԹԻ

«ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺԸ»

Կատակերգութիւնը կը պատկանի հայ– ներու մեծ երգիծաբան Յակոբ Պարոնեանի – 1843 – 1891 – գրչին: Երկար տարիներէ ի վեր ան հայկական բեմերու վրայ է իր սուր երգիծական նիւթով, սիրային էնթ– րիկով, բեմական անսպասելի դրութիւն– ներով. մարդկային հիւթեղ բնաւորու – թիւններով, ժողովրդական հիմուրով եւ սրամիտ երկխօսութիւններով գրաւելով հանդիսականները:

Պահպանելով կատակերգութեան նիւ – թը եւ հեղինակային գաղափարի ընդհա – նուր ուղղութիւնը, Հրաչեայ Ղափլանեան միաժամանակ լուծած է առաւել բարդ բարոյաէթիկական խնդիրներ մերկա – ցնելով ամուսնական անհաւասարմու – թիւնը: Բեմադիրը հեղինակային մը – տայղացմանը հարազատ, առաջին դի– ծի վրայ է մղած արեւելեան ատամնա – բոյժի աղջկան Երանեակի և երիտասարդ Լեւոնի մաքուր սէրը, որոնք իրենց ան – կեղծ զգացումներով կը զատուին քսու, կեղծ, մութ հաշիւներու վրայ կառուց – ուած յարաբերութիւններու գերի մար – դոցմէ: Սրամիտ, երաժշտական ձեւով կազմակերպուած ներկայացումը, որ կարծես հրավառութիւն է, բարեկենդա– նի հանդիսութեան նման, կը ծաղրէ մարդկային արատները, կը հեգնէ անոնց թուլութիւնները:

Յակոբ Պարոնեանի սրամիտ եւ կծու երգիծանքը յագեցած է մարդասիրու – թեան, ազատասիրութեան եւ մարդկա – յին իրաւահաւասարութեան գաղափար– ներով: Ճիշդ այդ գաղափարներուն է հաւատարիմ մնացած թատրոնը, անոնց տալով բարձր վիպական դունաւորում:

×

ԳՈՐԾՈՂ ԱՆՁԻՆՔ ԵՒ ԴԵՐԱԿԱՏԱՐՆԵՐ

ԹԱՓԱՌՆԻԿՈՍ	ԼԵՒՈՆ ԹՈՒԽԻԿԵԱՆ
ՄԱՐԹԱ	ԷՄՄԱ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ
ԵՐԱՆԵԱԿ	ՏԱԹԵՒԻԿ ՂԱՓԼԱՆԵԱՆ
ՆԻԿՕ	ԱՐՄԷՆ ԽԱՆԹԻԿԵԱՆ
ՍՕՖԻ	ՎԻՈԼԵՏԱ ԳԷՈՐԳԵԱՆ
ՄԱՐԿՈՍ	ԳՈՒԺ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
ԼԵՒՈՆ	ԼԵՒՈՆ ՇԱՐԱՖԵԱՆ
ԿԻՐԱԿՈՍ	ԻՇԽԱՆ ՂԱՐԻԲԵԱՆ
ՀՌԻՓՍԻՄԷ	ԱՆԱՀԻՏ ԹՈՓՃԵԱՆ

Սպասուհիներ
ԺԱՍՄԷՆԱ ՍԱՐԵԱՆ
ԷՎԷԼԻՆԱ ՇԱՀԻՐԵԱՆ

Սպասաւորներ
ՎԼԱՏԻՄԻՐ ՍԱՐԵԱՆ
ՌԱՖԱՅԷԼ ՔՈԹԱՆՃԵԱՆ
ՏԻԳՐԱՆ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ
ԱՐԹԻՒՐ ՈՒԹՄԱԶԵԱՆ

ԵՐԵՒԱՆԻ ՏՐԱՄԱԹԻԿԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

Բեմադրութեամբ՝
ՍՍՀՄ ժողովրդական արտիստ,
ՀՐԱՉԵԱՅ ՂԱՓԼԱՆԵԱՆ

Յունիս 6–ին ԼԻՈՆ
Յունիս 7–ին ՆԻՍ
Յունիս 13–ին ՓԱՐԻԶ

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՌՕՏԵԱԼ =

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ
ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Սարկաւագ Սարգիս այդ խօսքերէն յետոյ կ՚ուզէր իր խօսքը որոշ տեղ մը կապել՝ Կարոյի պարագան մէջտեղ ձը – գելու համար: Առիթը գտած էր այդ մասին խօսելու Սաքոյին:

– Սաքօ, Գրիգորիս Ծղնաւոր Թոյլ մարդ է եղեր: Կը պատմեն, որ ամբողջ 15 տարի էդ քարայրին մէջ ճգնելէ յե – տոյ, հովիւ աղջկան մը փորձութեան մէջ ինկած է: Բոպիկ ոտքերով կիսա – մերկ գեղեցիկ աղջիկ մը, որ ամէն օր իր այծերը արածել կը տանի եղեր Գրի– գորիս Ծղնաւորի քարայրին կողմերը:

Այ, էդ է պատճառը, որ Քրտերը էդ քա– րայրին Մեղքի Քարայր կ՚ըսեն:

– Փորձանք, Սարգիս, փորձանք, – ը– սաւ Սաքօն: – Ո՞վ կը հաւատար, որ Մարգարը էդ փորձանքին զոհ պիտի ըլ– լար: Սարգիս, դուն չտեսար Արամայի– սի ինքնասպանութիւնը:

– Էս բոլորը ըլլալէ յետոյ, ըսեմ, – ը– սաւ Սարգիս ու Սաքոյի երեսը նայեցաւ. – Կարօն ալ էդ փորձանքին գնաց:

– Ի՞նչ կ՚ըսես, Սարգիս, – Սաքօն բա– ցաւ աչքերը, կարծես սարկաւագ Սար – գիսի լեզուին տակ բան մը կար. – գի – տե՞ս թէ ո՛ւր գացած է Կարօն:

– Չէ, Սաքօ, Կարոյի տեղը չգիտեմ: Սակայն, էսօր ալ կ՚ըսեմ, վաղն ալ պի– տի ըսեմ, որ Կարօն լեռնէն վար կան – չողը կին մըն էր:

– Ո՞վ է, Սարգիս, դուն տեսա՞ր էդ կինը. պատմէ՛, պատմէ՛:

– Որոշ բան չգիտեմ, Սաքօ: Միայն գիտեմ, որ կին մըն է Կարօն էդ վիճա– կին հասցնողը: Սաքօ, մարդ բածդ ա– նապատն ալ քաշուի, կնոջ փորձութե – նէն դժուար կ՚ազատի: Այ, Գրիգորիս Ծղնաւորը վկայ, տասնեւհինգ տարի ա– նապատը քաշուեցաւ, էս անգամ կինը հովիւի կերպարանքով այցելեց էնոր: Ի՞նչ ըսեմ, Սաքօ, էդ փորձանքը տեսակ տեսակ կերպարանքով կուգայ:

– Սարգիս, ես որ գիտեմ՝ Կարօն իր կեանքին մէջ կնոջ հետ խօսած չէր չակէ չիտակ, կինը որ տեսնէր՝ դէմքը քար – սուն գոյն կ՚առնէր ու չարուխին ծայրը կը նայէր: Չէ, Կարօ, ինծ կը թուի, որ Կարօն լեռնէն վար իջեցնողը ուրիշ բան էր: Չգիտեմ, չգիտեմ:

– Ըսեմ, Սաքօ. վերջին անգամ երբ տեսայ, կեցած էր հովտին բերանը: Էն– պէս կանգնած էր, կ՚ըսես նէ՛ երկինքն էր, նէ՛ ալ գետինը: «Ի՞նչ կ՚ընես, Կարօ, մինա՞կ ես», հարցուցի: «Ճիշդ ես, Սարգիս, գիս մինակ ձգեցիք, մինակ, մինակ», պատասխանեց ինծ: Կարոյի էս խօսքերուն վրայ մօտեցայ կարծեցի որ պիտի պատմէ, բայց ի՞նչ ըսէ, որ հաւ– նիս, Սաքօ, էնպէս մէկէն: «Դուն կնոջ մը մերկ մարմինը դրկա՞ծ ես»:

– Կարօն էդպէ՞ս ըսաւ քեզի, – հարցուց Սաքօն ու կանգ առաւ. կարծես զարման– քէն կտրուած էր:

Ճիշդ էդ խօսքերը, – ըսաւ Սաքօ: – Որ– պէս ֆետայի՝ Կարօն կորսուեցաւ, միայն Աստուած տար, որ էդ կինը լաւ, նազիկ հայ աղջիկ մը ըլլար, կարգուէր ու տուն շինէր:

Սաքօն կարծես այլեւս չէր ուզեր խօ– սիլ, այլեւս չէր ուզեր որ Սարգիսն ալ հաւատար, թէ Կարօն կորսուեցաւ որպէս ֆետայի:

– Չէ, Սարգիս, Կարօն լաւ ֆետայի կ՚ըլլար: Քանի մը տարի որ անցնէր, պէտ– քի ոտքը Մարգարի ոտքին տեղը դնէր: Ես տահա յոյս ունիմ որ պիտի երեւայ օր մը: Ամէն օր կարծես իր ճամբուն կը սպասեմ, – ըսաւ Սաքօն թոյլ ձայ – նով:

Չէր ուզեր հաւատալ եւ սակայն ըզ – գաց, որ Սարգիսի խօսքերը խեչափառի ճանկերով իր գլուխը բռնեցին: Թերեւս, թերեւս, ո՞վ կ՚ակնկալէր մանաւանդ Մարգարէն...

(Շար. 330)

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Հունգարիայէն՝ Բորիս Թորգոմ, ծնած 1921–ին, կը փնտռէ իր եղբայրը (կամ անոր ընտանիքը) Արշէն Թորգոմ:

Լուր ունեցողներէն հեռաձայնել.– 642· 08· 20

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ՝ ընկերուհի Ս. Սիմոնեանի, իր քրոջ՝ Վեհանոյշ Ապաճեանի մահուան առթիւ, ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն:

ՆՈՐ ԲԱՑՈՒԱԾ Է

ՆՊԱՐԵՂԷՆԻ ՀԱՅԿ. ԽԱՆՈՒԹ ՄԸ

ALIMENTATION GENERALE
EPICERIE ORIENTALE

M. et Mme MOURADIAN SARKIS

34 bis, Rue Flachet
69100 - Villeurbanne
Tél.: (7) 868.23.61

Հոն կը գտնէք լաւագոյն ապուխտը երշիկ, պանիր եւ զանազան անուշեղէններ:

– Ա Զ Դ –

ՍԷՆ – ՌԱՖԱՅԷԼԻ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏՈՒՆԸ ՄՏՆԵԼ ՓԱՓԱՔՈՂՆԵՐՈՒ

Սէն – Ռաֆայէլի Հանգստեան Տունը մտնել փափաքող հայրենակիցներու խնդրանքները քննելու նպատակաւ, Տնօրէնուհի՝ Տիկին Կարապետեան, Մարսէյլի Փրատոյի Մայր Եկեղեցին սորբեւ նըշանակուած օրերը ժամը 15 – 18ի միջեւ թեկնածուները կ՚ընդունի.–

– 2, 16, 30 Յունիս:

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

OPERA DE MARSEILLE

CONCERT

Chorale SAHAK - MESROB

Direction:
KHATCHIG YILMAZIAN
au Piano: JULIETTE YILMAZIAN

Au Programme:
KOMITAS, MOZART, RAMEAU, SARXIAN, BARTEVIAN, DIKRANIAN, HOVHANNESSIAN, ALTOUNIAN, ALEMSHAH, GANATCHIAN.

12 Juin, à 21 H.

- Réservation: Eglise Arménienne du Prado; Tél.: 77. 84. 70
- M. V. Bozadjian; Tél.: 90. 53. 91
- A partir du 8 Juin à l'Opéra

Collège Arménien Samuel-Moorat

Les Inscriptions pour l'Année Scolaire 1981 — 1982 sont ouvertes.

A.- Le Collège admet des élèves arméniens EXTERNES et INTERNES, GARCONS et FILLES à partir de 6 ans

B.- Le Collège dispense les cours depuis les classes élèmentaires jusqu'à la classe terminale du baccalauréat, section A. B. C. D.

C.- L'Internat est réservé aux garçons

D.- *Un service d'auto-car est assuré pour les transports aller - retour des élèves externes.*

E.- *Il a été décidé que des conditions spéciales de tarifs scolaires seront prévues pour tout élève MERITANT, lors de son inscription.*

F.- *L'ouverture d'une section relative à un NOUVEAU JARDIN D'ENFANTS est prévue.*

Les parents s'y intéressant sont invités à se mettre d'urgence en rapport avec la Direction du Collège.

26, Rue Troyon - 92310 SEVRES
Tél.: 534. 68. 28

ՈՒԽՏԻ ՕՐ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Ս. ԿԱՐԱՊԵՏ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

Այս տարի, Ս. Կարապետ Եկեղեցւոյ 15–րդ տարեկան Ուխտի Օրը կը կազմակերպուի՝ կիրակի, Յունիս 7–ին, Հոգեգալուստի տօնին առթիւ:

Ուխտի Օրուան կրօնական եւ աշխարհիկ հանդիսութիւններուն կը նախագահէ, կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՅԱԿՈԲ ԵՊՍ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Սկիզբ ժամերգութեան.– 8·30:
Պատարագ.– 10·00:

Յաւարտ Պատարագի՝ Մատաղօրհնութիւն, որմէ յետոյ ախորժակաբեր մը կը հրամցուի ներկայ հաւատացեալներուն: Ըստ տարիներու աւանդութեանց, այս տարի եւս կը կազմակերպուի՝ Ուխտաւորի Սեղան, Եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ:

Buffet Campagnard à Nice

Le Foyer Culturel Arménien de Nice,
organise
à l'occasion de la venue de Théâtre d'Art Dramatique d'Erévan
un Grand Buffet Campagnard
Lundi, 8 Juin, à 12 H.
HOTEL PLAZZA — 12, Ave. de Verdun
—Tous les Arméniens y sont conviés—

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՊՏՈՅՏ

PIQUE - NIQUE FAMILIAL
en proche Normandie

Organisé par:
La Croix Bleue de Chaville

Le Dimanche, 21 Juin
Départ dec cars à 8h.30 devant l'Eglise Arménienne de Chaville.

Frais de transport: Adultes 20 F.
Enfants 10 F.

Jeux — Boules — Ballon

Inscriptions jusqu'au 10 Juin inclus, auprès de:

— Mme. Jeanine KULTCHEYAN:
Tél.: 750. 40. 47 (le soir)
— Mme. Louise KARAOGLANIAN:
705, Ave. Salengro - Chaville
Tél.: 750. 10. 85 (dans la journée)
— Retour prévu vers 20 h. —

Հ. Բ. Ը. Մ. – ՎԱԼԱՆՍ

Տիկնանց Օժանդակ Յանձնախումբի կազմակերպութեամբ՝ ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐ-ուան Տօնակատարութիւն Հ.Բ.Ը.Մ.–ի Հիւսիսեան սրահին մէջ
Rue Faventine
Շաբաթ, Յունիս 6, ժամը 15–ին
Օրուան խորհուրդը կը ներկայացնէ՝ Նարեկ Խչկր. Քհնյ. Վարդանեան
Հոգեւոր Հովիւ Վալանսի Հայոց Գեղարուեստական ճոխ բաժին եւ հիւրասիրութիւն:

– Մուտքը ազատ է –

TRANSTOURS

ORGANISE PLUSIEURS VOYAGES POUR L'ANNEE 1981
AVEC LES MEILLEURES CONDITIONS ET DES PRIX IMBATTABLES.
Hôtel COSMOS à MOSCOU et Hôtel ARMENIA à EREVAN 1e classe

De PARIS:
du 5 Août au 20 Août — Prix: 4400 F.
3 Sept. au 18 Sept. — Prix: 4400 F.
du 5 Oct. au 20 Oct. — Prix: 3800 F.

De MARSEILLE:
— 1e Voyage: du 1 Août au 14 Août
— 2e Voyage: du 5 au 18 Septembre — 3e Voyage: du 3 au 16 Octobre

○ PARIS — MR. OUNDJIAN: 25, Rue d'Argenteuil, 75001. Tél.: 261.58.28
Mercredi et Vendredi: de 14 à 18 h.
○ MARSEILLE — Z. ALEXANIAN: 11, Rue du Bassin, SAINT - JULIEN
Tél. 93. 04. 90 — (42) 83. 31. 55
○ LYON — CHEMIDIKIAN: Rue Chardonnet, N° 16, 69120 Vaulx-en-Velin
○ VALENCE — N. KASBARIAN: 9, Rue Sully; Tél.: 868. 53. 05

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը, շնորհակալութեամբ ըստացած է 250 Ֆ. Տէր եւ Տիկին Ստեփան Եաղճեանէ եւ զաւակներէն, իրենց սիրելի քրոջ եւ հօրաքրոջ՝ Ռէփէկա Յարութիւնեանի (ծնեալ Եաղճեան) մահուան առթիւ, Երեւան:

×

Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը, շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նըւէրները.– Պր. Յ. Գույումճեան, Այրի Տիկին Պ. Խօլմէզեան, Այրի Տիկին Ա. Ճունկուռեան, Այրի Տիկին Գ. Մարզարեան, Տիկին Գ. Զօլաքեան, Տիկին Ա. Գալիքեան, Տիկին Տէրմէնճեան 100–ական Ֆ., Տիկին Հ. Շահինեան, Տիկին Մ. Պէրպէրեան, Տիկին Քըլճեան, Այրի Տիկին Ա. Յովանեան, Օր. Լ. Պօղուզլանեան, Տիկին Ա. Ա. Քէպէլեան 50–ական Ֆ. Այրի Տիկ. Հ. Մալճեան 30 Ֆ.:

×

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղը, շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները, փ.ծ.ի, Սիլոյեանի մահուան առթիւ.– Պ.Պ. Կիրակոսեան, Հրաչեան, 100ական, Յովհաննէսեան 50, Լիւսի Ղազարեանի հոգեհանգստեան առթիւ Ղազարեան ընտ. 250, Օր. Խաչիկեան 100, Տիկին Զօրիկեանի մահուան առթիւ Զօրիկեան եղբայրներ 300, Տիկին Ա. Մարգարեանի մահուան առթիւ՝ Պր. Ճինճեան, Տէր եւ Տիկին Վահան Տէր–Վարդանեան, Րաֆֆի Ղազարեան ընտ. Համբարձումեան 50–ական, Համբարձում Աւետիսեան 20, Պր. Ն. Նազգաշեան 200, իր կնոջ մահուան Ա. տարելիցին առթիւ:

×

Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը, շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները, փ.ծ.ի, եկեղեցւոյ պայծառութեան, Այրի Տիկին Զապէլ Մանուկեանի մահուան առթիւ.– Տէր եւ Տիկին Ջաւէն Մանուկեան 150, Տէր եւ Տիկին Ռոպէռ Փափազեան, Տէր եւ Տիկին Զարդարեան եւ զաւակները, Շամախեան եւ Ստեփանեան Ընկ. 100–ական, Վարդանեան ընտ., Տիկին Մարի – Պէռժ Պարսամեան, Տէր եւ Տիկին Լեւոն Միթիլեան, Մորենիկի Ուսումնասիրաց Միութիւն, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Կազուրեան 50–ական, Տէր եւ Տիկին Արշէն Տէր–Սարգիսեան 20 Ֆ.:

Le Théâtre d'Art Dramatique d'EREVAN

Sous le haut patronage et la présence effective de:
Dr. RITA PARSADANIAN
Présidente de la Croix Rouge d'Arménie
à l'occasion du 60eme anniversaire de la
CROIX ROUGE ARMENIENNE
présente

Sous la Présidence de: HENRI VERNEUIL
SAMEDI, 13 JUIN, A 20h.30
ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺԸ
(LE DENTISTE ORIENTAL) ՅԱԿՈԲ ՊԱՐՈՆԵԱՆ (Արեւմտահայերէն)

———×———

DIMANCHE, 14 JUIN, A 14h.30
Sou la Présidence de: JEAN CARZOU
(de l'Académie des Beaux-Arts)
ՍԷՐ ԵՒ ԾԻԾԱՂ
(AMOUR ET RIRES) ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ (Արեւմտահայերէն)
Mise en scène: HRATCHIA KAPLANIAN (Artiste Emerite d'URSS)

MAISON DE LA MUTUALITE
24, Rue Saint Victor, 75005 Paris — Métro: Maubert-Mutualité

Assurez vos billets... sont en vente..:
— PARIS; Ets. BAKERDJIAN: 35, Rue de Trévise - Tél.: 770.07.25
— PARIS; Librairie PALOUYAN: 9 Rue de Trévise - Tél.: 523.24.97
— Alforville; Maison DANY: 10 bis, Rue Etienne Dolet - Tél.: 378.03.65
— Alforville; CAPPADOCE: 67 bis, Quai Blanqui - Tél. 375.05.30
— Arnouville; Alim. NIGOGHOSSIAN 121 Av. Henri Barbusse - Tél.: 985.04.46
— Bois-Colombes; DJIZMEDJIAN: 31, Rue Paul Déroulède - Tél.: 781.09.72
— Clamart; SEVAN: 4, Rue Lazare Carnot - Tél.: 642.16.07
— Issy-les-Mlx.; Ets. SANOSSIAN, 109. Rue J.J. Rousseau - Tél.: 645.13.52
Réservation par téléphone:
— NAVASSARTIAN: 985. 36. 53 — SAGHATELIAN: 854. 35. 74

LE THEATRE D'ART DRAMATIQUE D'EREVAN
présente également à:
« LE DENTISTE ORIENTAL »
— Lyon: Salle Rameau; Samedi, 6 Juin, à 20h.45
Sous la Présidence de: A. AUBOZIAN et Dj. BAHADOURIAN
Billets en vente: Au Bureau de l'Eglise Arménienne
40, Rue d'Arménie
SEVAN VOYAGES: 48, Cours de la Liberté
Réservation par téléphone:
DEYIRMENJIAN: 824. 65. 24 — FELLAHIAN: 862. 83. 42
TCHALIKIAN: 862. 97. 67
— Nice: Théâtre du Vieux Nice; 7 Juin, à 20.45
Sous le haut patronage de: R.P. DARON GEREJIAN
Avec la collaboration du Foyer Culturel Arménien
Billets en vente: Ets. AZAD; 6, Rue Oscar II — Tél.: 88. 19. 59
Réservation par téléphone:
IKEDJIAN: 83.35.03 - MARDOYAN: 88.43.04 - BALIOZIAN: 87.00.12
DJEVISIAN: 43. 79. 08

« AMOUR ET RIRES »
— Nice: Casino Club; Lundi, 8 Juin, à 15h.30
— Valence: Salle des Fêtes; Mardi, 9 Juin, à 20h.30
Avec la collaboration des Associations Arméniennes
Billets en vente: chez les Dames de l'U. G. A. B.
et 8 jours avant la représentation à la SALLE DES FETES DE VALENCE
Prix des places pour chaque séance: 40, 60, 80 et 100 F.
AUTOCARS: de Grenoble à Nice - Genève - Lausanne - Lyon.
Bagneux - Mutualité; départ: Métro Bagneux, à 19 h. 15

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒՆԻՍ
5
VENDREDI
5 JUIN
1981

LE NUMERO 2 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
Directrice: ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ : 160 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 350 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.

56րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.922 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 56e ANNÉE — No 14.922

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆՈՐ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԻՐ ԱՌԱՋԻՆ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

Չորեքշաբթի օր, ուրեմն Նախարարաց նոր խորհուրդը, կարգ մը որոշումներ տուաւ, որոնք իր իրաւասութեան սահմանումներուն մէջ էին։

Ամսական նուազագոյն աշխատավարձը 10 առ հարիւր յաւելում կրեց, Յունիս 1-էն, ինչ որ կը նշանակէ 2·900 ֆր., շաբաթական 40 ժամ աշխատանքի համար։ Այս կարգադրութիւնը կը վերաբերի մօտ մէկ միլիոն աշխատաւորի։ 25 առ հարիւր յաւելում կը կրեն ընտանեկան նպաստները։ Այս ձեւով 10 տարեկանէն վար երկու երախայ ունեցող ընտանիք մը, ամսական 314 ֆր. 30 պիտի ստանայ փոխանակ այժմու 286 ֆր. 54-ին։ Մերութեան նուազագոյն թոշակը 1410 ֆր.էն 1700 ֆր.ի կը բարձրանայ Յուլիս մէկէն սկսեալ։ Եւ վերջապէս բնակարանային նպաստը 50% յաւելում կը կրէ, երկու անգամէն։

Այս ամբողջը բաւական սուղ պիտի արժէ անշուշտ եւ առաջին առթիւ պետական պիւտճէի բացէն պիտի ապահովուի։ ՍՄԻԳԸ, օրինակ, այսինքն նուազագոյն աշխատավարձը իր 10 առ հարիւր յաւելումով 60 միլիառ պիտի արժէ ձեռնարկութեանց, ընտանեկան նպաստներու 25% յաւելումը, 1981-ի առաջին վեցամսեային համար երկու միլիառ աւելի ծախք կը նշանակէ քան ինչ որ նախատեսուած էր անցեալ Նոյեմբերին։ Մերութեան թոշակներու յաւելումը, տարուան մը համար, 3,4 միլիառ նոր ծախք մը կը նշանակէ։ Ըստ նոր ընդդիմութեան, այսինքն՝ նախկին մեծամասնութեան, ասոնք ամբոխավար որոշումներ են, որոնց հետեւանքը պիտի ըլլայ ապրուստի սղութիւնը, ուրեմն՝ դրամահոսութիւն եւ տնտեսութեան անհաւասարակշռութիւն։ Կառավարութիւնը գիտակից է անշուշտ այդ վտանգին եւ արդէն Նախարարապետ Մոռուա, յայտնեց թէ երկու տարի հարկաւոր է կարգուկանոն դնելու համար։ Պէտք չէ անտեսել թէ «ժառանգութիւնը ծանր էր...»։ Ասկէ զատ բացառիկ տուրքեր պիտի դրուին մեծ եկամուտներու վրայ (անոնք որ տարեկան 80·000էն աւելի տուրք կը վճարեն) ինչ որ շուրջ 100·000 հարկատուի կը վերաբերի։ Բացառիկ տուրքեր պիտի դրուին նաեւ դրամատուներու եւ քարիւղային ընկերութեանց շահերուն վրայ։

Այս առաջին որոշումներուն առթիւ էր, խուճապը սկսած է ընդդիմութեան մօտ եւ Մաքս Քլօ Ֆիկառօ-ի իր քրոնիկը կը սկսի շեշտելով «այս վարչախումբը մեզ ուղղակի աղէտի կ'առաջնորդէ, ոչ երկու տարիէն, ոչ մէկ տարիէն, քանի մը ամիսէն...»։ Բայց ընդհ. ձեւով փարիզեան մամուլը, մէկ թերթէն միւսը, բոլորովին հակոտնեայ երեւոյթ մը կը պարզէ, ըստ հոսանքին։

Ընդհ. ձեւով, կարելի չէ չհաստատել գէթ որոշ տատամսումներ եւ անորոշութիւններ նոր վարիչներուն մօտ, ինչ որ բաւական ալ տրամաբանական է։ Այս պատճառով, ընդդիմութիւնը առիթը չի փախցներ շեշտելէ հակասութիւններ կամ մէկ նախարարէ միւսը տարբեր տեսակէտներ։ Ի վերջոյ, կարգ մը կէտերու մէջ, Նախագահ Միթերան տուաւ վճիռները, վերջակէտ մը դնելով Փլոկոֆի (հիւլէական կեդրոն), Լառզաքի (զինուորական կայանի ընդարձակում) եւ Պետութեան Ապահովութեան Ատեանին»։

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

Ատլանտեան Ուխտը, Թուրքիա եւ Հայերը... ԿԱՄ ԼԸՆՑԻ «ՍԻՐԱՅԻՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ» ԹՈՒՐՔԻՈՅ...

Յունիս 2-ի «Թէրճիւմանն»ը կ'անդրադառնայ ճաշ-ասուլիսի մը, որ տեղի ունեցեր է Պրիւսէլ եւ ուր Ատլանտեան Ուխտի քարտուղարը շատ ու շատ «հաճելի» բաներ ըսեր է Թուրքերուն։

Պրիւսէլի մէջ Իզմիրի Համալսարանի ներկայացուցիչներու, գործի մարդոց եւ լրագրողներու համար տրուած ճաշի ընթացքին ՕԹԱՆԻ ընդհ. քարտուղար Ժոզէֆ Լընց խօսք առնելով ըսեր է ի մէջ այլոց.– «Խորհ. Միութեան պատերազմելէ վախցած 3 երկիրներէն մէկն ալ Թուրքիան է»։ Թուրք դիւանագէտներու դէմ գործուած յարձակումները ձաղկելով Լընց շեշտեց, որ «այդ տեսակ գործունէութիւններ գայթակղութիւն ըլլալէ աւելի վայրագութիւն են»։ ՕԹԱՆ-ի ընդհ. քարտուղարը, ճաշին ընթացքին իրեն ուղղուած հարցումի մը պատասխանին մէջ անդրադառնալով այն երեք ազգերուն որոնց դէմ պատերազմելէ կը վախնայ Խորհ. Միութիւնը, ճշդած է. «Միւս ազգերն են Գերմանացիները եւ Ամերիկացիները։ Գերմանացիները ամէն վայրկեան պատրաստ են պատերազմի։ Ամերիկացիներուն կարողութիւնը շատ մեծ է։ Բայց Թուրքերը պատերազմելու արուեստը, կռիւը, անհրաժեշտ պարագային մինչեւ մահ երթալը լաւ իւրացուցած են»։

ՕԹԱՆ-ի ընդհ. քարտուղարը խօսելով միջազգային ահաբեկչութեան մասին ըսեր է. «Ի տես այս մագլցումին մտահոգ եմ։ Կ'ուզեմ ըսել որ այս թափը կասեցնելու համար ՕԹԱՆ-ի անդամ երկիրները գործակցութեան մէջ են։ Թուրքիոյ մէջ գործի գլուխ գտնուող ղեկավարներու՝ ահաբեկչութեան եւ անիշխանականութեան դէմ մղած պայքարը կը գնահատենք։ Թուրքին անխառն բարեկամ մըն եմ։ Այս խօսքերս դասական դիւանագիտութիւն մի համարէք։ Կը կրկնեմ, Թուրք ղեկավարներու այս մարզին մէջ մղած պայքարը՝ ժողովրդավարութեան համար, հպարտութեան աղբիւր է։ Այս առթիւ կ'ուզեմ յայտարարել նաեւ, որ Եւրոպայի Խորհուրդին Թուրքիոյ դէմ բռնած դիրքին բացարձակապէս հակառակ եմ։ Օր մը պիտի հասկնայ, թէ սխալ շարժած է»։

×

Նոյն թերթը արձագանգ կ'ըլլայ նաեւ Աթաթիւրքի հարիւրամեակին, Պօլսում, զոր Հ. Գ. Բ.-ը խանգարել ուզեր է···»։

Աթաթիւրքի ծննդեան հարիւրամեակին առթիւ Պոլսոյ Համալսարանին մէջ կազմակերպուած «Աթաթիւրքի Շաբաթ»ի բացման հանդիսութիւնը Հայերը խափանել ուզեցին։ Այս առթիւ Պոլսոյ եկած Թուրք դեսպանը՝ Վահիտ Հալէֆօղլու, խօսած պահուն, համալսարանի մատենադարանը հեռաձայնելով անծանօթ անձեր լուր տուած թէ «Հայկ. Ազատագրութեան Կազմակերպութիւն»ը շէնքին մէջ ռումբ մը զետեղած է։

Ապահովութեան պաշտօնեաները իրար անցած են, սակայն դեսպանը շարունակած է իր բանախօսութիւնը, որու աւարտին սրահն ու գրադարանը պարպուեր են եւ ոստիկանութիւնը սկսած է խուզարկութիւնը։

ՌՈՒՄԲ՝ ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅՈՑ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԱՌՋԵՒ

Յունիս 4-ին, Հինգշաբթի առտու, ռումբ մը գտնուած է Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Եկեղեցւոյ առջեւ, 15 ռիւ Ժան Կուժօն, բայց բարեբախտաբար արագօրէն լուր տրուած ըլլալով ոստիկանութեան, կարելի եղած է խածատել (տէզամօրսէ) պայթումէն ճիշդ երկու վայրկեան առաջ։

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՑԻՊ

Երեւան (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՄԱՅԻՍ 24 – 29)

ՆՈՐ ՅԱՅՏՆՈՒԱԾ ՀԱՅԵՐԷՆ ՁԵՌԱԳԻՐ ՄԸ ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ՄԷՋ

Պուլկարիոյ մեծ գրադարաններու մէջ եւ կարգ մը անձերու մօտ կը գտնուին հայերէն ձեռագիրներ եւ պատմական արժէք ունեցող փաստաթուղթեր, որոնք գրաւած են գիտնականներու ուշադրութիւնը։ Պուլկարահայ բանասէր Ներսէս Գասապեան կազմած եւ հրատարակութեան պատրաստած է Պուլկարիոյ հայկական ձեռագիրներու գիտական ցուցակը։ Այդ ձեռագիրներու ուսումնասիրութեամբ լրջօրէն զբաղած է Յարութիւն Քիւրտեան։ Անոնց մէկ մասը փոխադրուած է Երեւանի Մատենադարանը, սակայն Պուլկարիա տակաւին այսօր կան արժէքաւոր ձեռագիրներ, որոնց մէջ ամէնէն հիներէն կը համարուի Սոֆիայի հանրային գրադարանը գտնուող ԺԳ. դարու աւետարանը։ Վերջերս Փլէվէն քաղաքի Կէորկի Դիմիտրով գրադարանին մէջ յայտնաբերուած է հայերէն ձեռագիր աւետարան մը, գրուած ԺԷ. դարուն։ Ձեռագիրը, որմէ 212 էջ մնացած է, նկարազարդուած է. պահպանուած են երեք աւետարանիչներու մանրանկարները։ Թերի ըլլալուն պատճառով անծանօթ են թէ գրողը, թէ նկարազարդողը եւ թէ գրչութեան վայրը։ Վառնա բնակող հնագէտ Արա Մարկոսի ենթադրութեամբ այդ աւետարանը գրուած է Արեւմտեան Հայաստանի վանքերէն մէկուն մէջ եւ Պուլկարիա բերուած է հայ ուխտաւորներու կամ գաղթականներու միջոցով։ Ձեռագիրին վրայ փոքրիկ կնիք մը կայ, որուն վրայ գրուած է. «Ա. Զաքրով, աշակերտ»։ Ասիկա կ'օգնէ գտնելու համար, թէ երբ եւ ինչպէս ձեռագիրը յայտնուած է Փլէվէնի գրադարանին մէջ։ Գիրքին վրայ այդ կնիքը դրած է Պուլկարիոյ մէջ ներկայիս մեծ անուն հանած վիրաբոյժ Յակոբ Զաքրով (Զաքրեան)։ Ձեռագիր աւետարանը ան ժառանգութիւն ստացած է իր մեծ հօրմէն՝ Վառնա բնակած Զաքր Գրիգոր Հաճի Մկրտչեանէն։ Զաքրեանները Պուլկարիոյ հայ հնագոյն ընտանիքներէն են եւ հոն հաստատուած են 300 տարի առաջ։ Զաքր Գրիգոր Հաճի Մկրտչեան ծանօթ մարդ էր Վառնայի մէջ. ան բազմաթիւ ծառայութիւններ մատուցանած է պուլկար պետութեան եւ այդ պատճառով ալ անոր յիշատակը յաւերժացնելու համար համաքաղաքացիները Վառնայի փողոցներէն մէկը կոչած են «Զաքրեան»։ 1920-ին Յակոբ Զաքրով ձեռագիրը նուիրուած է Փլէվէնի գրադարանին։

×

ՀԱՅ ՎԱՐՊԵՏՆԵՐՈՒ ԳՈՐԾԵՐՈՒ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ ՎԱՐՇԱՒԱՅԻ ՄԷՋ

Վարշաւայի մէջ բացուած է Հայաստանի կիրառական արուեստի ցուցահանդէսը, ուր ներկայացուած են ջուլհակներու եւ դրուագկոփումի վարպետներու, փայտի վրայ փորագրողներու եւ դարբիններու պատրաստած գործերը։

ՀՐԱՉԵԱՅ ՂԱՓԼԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱԼՊԷՌ ԱՍԼԱՄԱԶԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Երկուշաբթի, Յունիս 1-ին, Երեւանէն Փարիզ ժամանեցին ծանօթ արուեստագէտ, բեմադիր՝ Հրաչեայ Ղափլանեան եւ Տրամաթիկական Թատրոնի տնօրէն Ալպէռ Ասլամազեան։

Թատերախումբն ալ Ռուասի Շառլ տը Կօլ օդակայանը կը ժամանէ, Ուրբաթ, Յունիս 5, ժամը 13-ին։

ՊՈԼՍՈՅ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ ԴԱՍԱԽՕՍՆԵՐԸ ԵՒ «ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ»

Փրոֆ Նէժատ Կէօյիւնչի ելոյթին շարունակութիւնն ու վերջը.–

×

«Ինչպէս ըսինք, այդ շրջանին Օսմանեան Պետութիւնը իր բանակը հակակշռելու կարողութենէ զուրկ էր։ Բացայայտ է ուրեմն որ մաս մը Հայեր այդ շրջանին իրենց կեանքը կորսնցուցին կազմակերպութեան պակասի հետեւանքով։ Բայց այս դէպքերը Արեւմուտքի մէջ լայն արձագանգ գտան եւ շահագործուեցան։ Ատոր գլխաւոր պատճառներէն մէկը այն է, որ Հայերը Քրիստոնէութիւնը պաշտօնապէս ընդունող առաջին Պետութիւնը եղած են։ Այս իրողութիւնը շահագործումի կ'ենթարկէ ամբողջ Քրիստոնեայ աշխարհի կրօնական զգացումները։ Յեղափոխական Հայերը անցեալ դարու ընթացքին բազմաթիւ անգամներ հանրային ուշադրութիւնը իրենց վրայ հրաւիրել ուզեցին զգայացունց դէպքերով ինչպէս՝ Օսմանեան Դրամատան Գրաւումը, Եըլտըզի ռումբի դէպքը, եւայլն։ Եւ յաջողեցան, որովհետեւ Արեւմուտքը միշտ համակրանքով կը նայի այս պատմութեան առաջին Քրիստոնեայ ժողովուրդին։ Այսօր ալ մեր դեսպաններուն սպանութիւնները նոյն նպատակը կը հետապնդեն։ Հանրային կարծիքը իրենց վրայ հրաւիրել։ Այս կերպով, դարեր ամբողջ իրարու հետ բարեկամաբար ապրած այս երկու ազգերուն միջեւ ոխ եւ ատելութիւն սերմանել, ու ատկէ ալ օգտուիլ կ'աշխատին։ Եւ այսպիսի շարժումները միշտ ալ աւելի կը շեշտուին Թուրքիոյ տկար վայրկեաններուն։ Մինչդեռ սովորաբար հայ ժողովուրդը թշնամական զգացումներ չունի Թուրք ժողովուրդին նկատմամբ։ Մեզմէ անոնք, որ դէպի օտար երկիրներ ճամբորդութիւններ կ'ընեն, Թուրքի բարեկամ բազմաթիւ Հայերու կը հանդիպին հոս ու հոն։ Փարիզի մէջ դժուար չէ հանդիպիլ Հայերու որոնք Թրքերէն կը խօսին։ Հայոց մեծամասնութիւնը հեռու կ'ապրի այս թշնամական զգացումներէ։ Ես ալ անձամբ, բազմաթիւ անկեղծ հայ բարեկամներ ունիմ հոս թէ արտասահմանի մէջ։ Ուրեմն, խօսքս բերելով հոն, ուրկէ սկսած էի, կը կրկնեմ որ Հայերը միշտ օգտակար տարրեր եղած են այս երկրին, ու կը մաղթեմ որ մօտիկ ապագայի մէջ վերջ պիտի գտնեն բոլոր այն գրգռութիւնները, որոնք վտանգի տակ կը դնեն այդ բարեկամական յարաբերութիւնները։

(Շար.)

ՄՇՈՅ ԱՇԽԱՐՀ

ՍՈՒԼՈՒԽԻ ԿԱՄՈՒՐՋ

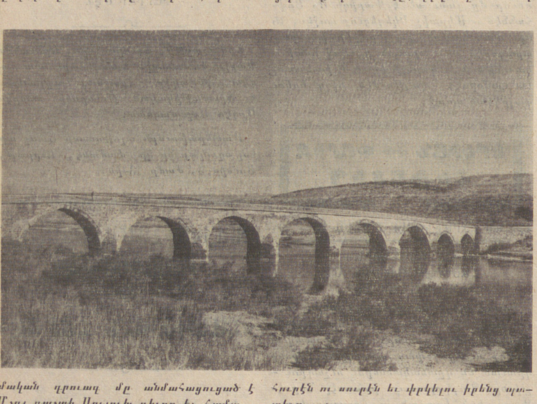
Անմահ հերոսներուն, Տարօնի քաջերուն, Գէորգ Չաւուշի, Ղարսայ Յակէի եւ հայրենի յայտնի եւ անյայտ նահատակներու յիշատակին:

Ա.

Մանկութեանս երջանիկ տարիներուն, Մուշէն դէպի Պոլիս մեր ճամբորդութեան ընթացքին, ջորիներու կարաւանով, երկու անգամ անցած եմ, հայրենի գետն՝ Արածանին կամարող, Սուլուխի կամուրջէն:

1900–ական Թուականներուն, հայ յեղափոխական մարտնչումներուն, պատալ բանաստեղծներու գործերէն կը քաղեմ սփիւռ: 1979–ին, ինծի մօտիկ անձեր, այցելած են երկիր, գացած հայրենի գիւղ, գտած նաեւ Սուլուխ աւանն ու իր կամուրջը: Անոր մէկ մաշած ու պղտոր պատկերը, տեսած եմ շատերուն պէս, յեղափոխական գրքերու մէջ, իր յառաջամասին կանգնած, անշարժ, քիւրտ թէ հայ, երեք ձիաւորներով: Բայց այժմ՝ սեղանիս վրայ կը հանգչի, այս առթիւ հանուած կամուրջին վերջին լուսանըկարը, զոր կը յանձնեմ «Յառաջ»ին:

Կը դիտեմ կարօտով, կը դիտեմ արցունքով եւ կ՚երեւակայեմ, 1915–ի կոտորածի եղերական օրերը…: Ահա՛, այս կամուրջն է որ, հարիւրաւոր երախաներ, անթիւ, անհամար մայրեր ու քոյրեր, գրկած իրենց նորածինները, նետուեցան խելայեղ, հայրենի գետին յորձանքներուն մէջ, փրկուելու համար

մական գրուագ մը անմահացուցած է Մշոյ դաշտի Սուլուխ գիւղը եւ համանուն կամուրջը:

Ռուբէն Տէր Մինասեան իր յուշերուն մէջ կը գրէ. – «Գիւղէն 300 քայլ հեռուն է Հայերու թէ Հռոմայեցիներու կողմէ շինուած կամուրջը, որ ունի բազմաթիւ կամարակապ աչքեր»:

Տարիներ առաջ, Փարիզի մեր տան դըրացիներէն, ազնիւ բարեկամ, բնիկ Վասպուրականցի, ողբացեալ Նազարէթ Աճէմեան (*), քանիցս ըսած է ինծի, թէ, անցեալ դարուն, իր ազգականներէն ծանօթ Խալֆա մը, Վանէն եկած է Մուշ, եւ Տարօնցի վարպետի մը հետ միասին, նորոգած են Սուլուխի կամուրջը:

Արդարեւ, կամուրջին վրայ, դաշտին կողմ եւ հանդիման դէպի հոսանքին, 1213 Թուակիր հին Թրքերէն արձանագրութիւն մը կը տեսնուի մինչեւ այսօր, որուն լուծումը հարկաւ կարգ մը լուսաբանութիւններ պիտի բերէ անոր պատմութեան մասին: Այս Թուականը կը համապատասխանէ մեր 1798 – 1799 տարիներուն:

Ոչ ինծի աւանդուած խօսքերէն, ո՛չ հուրէն ու սուրէն եւ փրկելու իրենց պատիւը…:

Ժամանակի ընթացքին, հաւանաբար երկրաշարժներու հետեւանքով, իր ուղղահայեաց դիրքը կորսնցուցած եւ ծռած է Սուլուխի կամուրջը, որ երկու կողմէն կը շարունակէ երկարիլ ցամաքի վրայ, մանաւանդ, դէպի Մուշ տանող ճանապարհին:

Գարնան կը յորդի հայրենի գետն Արածանին եւ կը լափէ շրջապատը, իսկ երբ ջրերը քաշուին, դրախտավայրի կը վերածուի գետափը, ուր, առատ բուսականութիւնը, բարձր ու կանաչ Թուփերը եւ գոյնզգոյն ծաղիկները վերստին կը գերազանցեն…:

Գետին զօրաւոր հոսանքը փորած է կամուրջին հիմքերը, եւ փոսեր կազմուած են կամարներուն տակը, ուր, աչքէ հեռու, կ՚երթան պատսպարուելու հայրենի կրիաները, արեգակին ճառագայթներուն ներքեւ տաքցնելու իրենց պատեանները եւ, ի հարկին, նետուելու ջրի մէջ ու լողալու…:

Իսկ լայնատարած Արածանիի ափերուն, գրեթէ բանակ կազմած են Մշոյ դաշտի կրեաները…:

×

Բ.

«Մշու դաշտեր մշուշ է…»:

Աւանդութիւնը կ՚ըսէ մեզի թէ, հեթանոսութեան շրջանին, հո՛ս, Աշտիշատի մէջն է որ, գեղեցկութեան դիցուհին՝ Աստղիկ, Թանցր մշուշով պարուրած իր մերկութիւնը, առաւօտեան արշալոյսին կ՚իջնէր լողնալու Արածանիի ափերուն…:

Եւ այս չքնաղ վայրերուն մէջ, օր մը հաստատուած է կամարակապ այս շինուածքը: Մուշէն եկող ճամբորդները, անկէ կը բարձրանան դէպի Խնուս, կը սկսին մագլցիլ բարձր Հայքի լեռնաշղթան եւ շարունակելով իրենց ճանապարհը, քանի մը օրէն կը հասնին կարին: Դարերու ընթացքին, որքա՜ն ջորիներու եւ ուղտերու կարաւաններ եկած անցած են այս կամուրջէն եւ անոր յաջորդող վտանգաւոր լեռնային արահետներէն, եւ որքա՜ն հայ սերունդներ ունակոխ ըրած են փոշին այս հինաւուրց կառոյցին:

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԳԵՒՈՆԵԱՆ

(Շար. 1)

(*) Հայրը՝ ծանօթ բեմադիր եւ շարժանկարի դերասան, Շառլ Ժերար - Լեւոն Անէմեան:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ԶԻՆԱՆՇԱՆԸ

ԿԱՆՈՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի նախագահութիւնը, հրամանագիրով մը վաւերացուցած է Հանրապետութեան պետական զինանշանին կանոնագրութիւնը: Հրամանագիրը ստորագրած են նախագահը՝ Բ. Սարկիսով եւ քարտուղարը՝ Մ. Բախչինեան:

Կանոնագրութեան առաջին կէտով շեշտուած է, թէ պետական գերբը, ինչպէս ըսուած է պաշտօնապէս, Հայաստանի «սուվերենութեան, կոմունիստական հասարակարգ կառուցող բանուորների, գիւղացիների եւ մտաւորականութեան անխախտ դաշինքի, Հանրապետութեան բոլոր ազգութիւնների աշխատաւորների բարեկամութեան եւ եղբայրութեան խորհրդանիշն է»:

Երկրորդ կէտով սահմանուած է պետական զինանշանը. – Կը բովանդակէ Մեծ եւ Փոքր Արարատներուն պատկերը. վերը՝ արեւի ճառագայթներով շրջանակուած հինգ Թեւանի աստղին վրայ կ՚երեւայ մուրճ – մանգաղը. լեռներու պատկերին տակը՝ խաղողի վազ ողկոյզով եւ տերեւներով. աջ ու ձախ՝ ցորենի հասկեր: Զինանշանին շուրջը, եզերող ձեւով կը գտնուի հետեւեալ մակագրութիւնը՝ «Հայկական Սովետական Սոցիալիստական Հանրապետութիւն». վարը, կարմիր փոնի վրայ, հայերէն եւ ռուսերէն «Պրոլետարներ բոլոր երկրների, միացէք» մակագրութիւնը: (*)

Պետական զինանշանին գունաւոր նըկարին մէջ մուրճ – մանգաղը, արեւին ճառագայթները, հասկերը, խաղողին ողկոյզը եւ զինանշանին շուրջը, եզերքին արձանագրուած Հայկական Սովետական Սոցիալիստական Հանրապետութիւն մակագրութիւնը ոսկեզօծ են. խաղողին վազը եւ տերեւները կանաչ են: Մեծ եւ Փոքր Արարատներուն նկարը երկնագոյն, լեռներուն գագաթները ըսպիտակ, հնգաթեւ աստղն ալ կարմիր:

Երրորդ կէտով ճշդուած են պետական զինանշանին զետեղումին վայրերը: Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդին, առոր նախագահութեան, կառավարութեան, նախարարութիւններուն եւ պետական կոմիտէներուն, կառավարութեան ենթակայ այլ մարմիններուն, ժողովրդդական վերահսկողութեան կոմիտէին, գերագոյն եւ այլ դատարաններուն, երեսփոխաններու տեղական Խորհուրդներու գործադիր կոմիտէներուն, վերահսկողութեան կոմիտէներուն, Հայաստանի դիւանագիտական ներկայացուցչութիւններուն եւ հիւպատոսարաններուն շէնքերուն վրայ:

Տուեալ կէտին յաջորդ բաժինով ճշդդուած են այլ պարագաներ՝ սրահներ, ժողովատեղիներ եւ այլն, արտօնուած զետեղելու պետական զինանշանը. ընդհանրապէս պաշտօնատուներ:

Սահմանուած են նաեւ հրատարակութիւններն ու պաշտօնաթուղթերը: Գերագոյն Խորհուրդի նախագահութեան կառավարութեան պաշտօնական հրատարակութիւններ, վճակախաղի տոմսակներ:

Ժ. Մ.

(*) Պետական զինանշանը ոչ մէկ փոփոխութեան ենթարկուած է: Հայաստանի այժմու Սահմանադրութեան, 1978 Ապրիլ 14, Իններորդ գլուխին Թիւ 166 յօդուածով ճշդուած էր. – Հայկական Սովետական Սոցիալիստական Հանրապետութեան պետական գերբը բովանդակում է Մեծ եւ Փոքր Արարատների պատկերը, վերեւում՝ արեւի ճառագայթներով շըրջանակուած հնգաթեւ աստղի վրայ մուրճ եւ մանգաղ. լեռների ստորոտում խաղողի վազ՝ ոսկոյզով ու տերեւներով, աջ եւ ձախ կողմից՝ ցորենի հասկեր: Գերբի շուրջը, եզերքում, մակագրութիւն՝ «Հայկական Սովետական Սոցիալիստական Հանրապետութիւն», ներքեւում, կարմիր փոնի վրայ, հայերէն եւ ռուսերէն լեզուներով մակագրութիւն՝ «Պրոլետարներ բոլոր երկրների, միացէք»:

ԺՈՐԺ ՍԱՆԴ
ԻՏԱԼԻԱ ԵՒ ՎԵՆԵՏԻԿԻ ՀԱՅՈՑ ՎԱՆՔԸ

Գրեց՝ ԼԵՒՈՆ Թ. ԽԱՉԻԿԵԱՆ

Մեծարանքի նուէր Մարսէյլի լիսէ Սէն – Շարլի աւարտական դասարաններու ֆրանսական գրականութեան ուսուցչիս Պ. Պիէր Րիշարի յիշատակին (1925 – 1927):

×

ԺԹ. դարու Ֆրանսայի քաղաքական, ընկերային ու մշակութային կեանքը, իր զանազանութեամբ, այս երկրին երկար պատմութեան ամէնէն հարուստ շրջաններէն մին է:

Քաղաքական գետնի վրայ, դարասկիզբէն դարավերջ – ներառեալ Հիւպատոսական, Կայսերական երկու, Արքայական երկու, Հանրապետական երկու հասարակարգերը, – Ֆրանսա երկրին կարգուսարքը եօթն անգամ տակնուվրայ ըրած է, ինչ որ քաղաքական անկայունութեան հետ Ֆրանսացի ժողովուրդին բարձր կենսունակութիւնը կը ցուցնէ, կենսունակութիւն որուն չափանիշը ըլլալ 1815–ի եւ 1870–ի չարաչար պարտութիւններէն ետք – որոնց ընթացքին թշնամի դրօշակները Փարիզի փողոցներուն մէջ ծածանած էին, – նուաճողական պատերազմներու միջոցաւ 11 միլիոն քառակուսի հազարամեթրի հասնող տարածութեան մը վրայ բազմազգ եւ բազմալեզու ժողովուրդներ ֆրանսական գաղթային կայսրութեան քաղաքակըրթութեան ծիրին մէջ առնելով:

Ընկերային գետնի վրայ, Նապոլէոն Ա.ի (1804 – 1815), Լուի ԺԸ.ի (1815 – 1824), Շարլ Ժ.ի (1824 – 1830), Լուի – Ֆիլիպ Ա.ի (1830 – 1848), Նապոլէոն Գ.ի (1852 – 1870) յետադիմական վարչաձեւերուն դէմ 1830–ի, 1848–ի, 1870–ի քաղաքացիական կռիւներու դրօշակիրները կը պահանջեն Ֆրանսայի Մեծ Յեղափոխութեան Ազատութեան, Հաւասարութեան, Եղբայրութեան պատգամներուն օրէնքին ու բարքերուն մէջ մտնելու անհրաժեշտութիւնը:

Առաջին Հանրապետութեան եւ Առաջին Կայսրութեան շրջաններուն քառորդ դար տեւող ներքին եւ արտաքին պատերազմներէն ետք, արիւնաքամ ու սնանկ երկիրը, թէեւ վերականգնումի փայլուն շրջաններ կ՚անցընէ, սակայն բնակչութեան աճը, ուսման ժողովրդականացումը, ընթերցանութեան տարածումին հետ անցեալ քաղաքակրթութիւններու եւ օտար երկիրներու քաղաքական, ընկերային ու մշակութային նուաճումներուն աւելի յստակ ճանաչումը, ճարտարարուեստական հաստատութիւններու բազմացումին հետ գիւղերէն դէպի արդիւնաբերական կեդրոնները մշակներու չուն եւ բնչազուրկ դասակարգի մը յայտնաբերումը, նոր խնդիրներ կը յարուցանեն, որոնց լուծումը տիրող հաւատքին ու կարգերուն ձեռնհասութիւններէն ու նախաձեռնութիւններէն կը խուսափին հետզհետէ:

Աւատականութեան շրջանին պատկանող Երրորդ դասուն քաղքենի մասը, համեստ արհեստաւորներու, բանուորներու եւ գիւղացիներու օգնութեամբ հին կարգերը տապալելէ ետք ազնուական ու կղերը չէզոքացնելով, իբր նոր ազատանի, ելմտական, արտադրողական, փոխադրական եւ առեւտրական ձեռնարկութիւնները իր ձեռքերուն մէջ կեդրոնացնելով ազատականութեան անունով նախկին դաշնակիցները կը սարկացնէ: Անկազմակերպ տարրեր, որոնք երբեմն ըմբոստանալով խօլայեղ շարժումներու կը մասնակցին, ու գէնքի զօրութենէ միայն պարտուած, տեղի կուտան, յեղափոխութեան խորհրդանիշ կարմիր կամ սեւ դրօշակները պարզելու միշտ պատրաստ:

Ֆրանսա, որպէս յեղափոխութեան երկիր, ազատութեան հայրենիքը կը նըկատուի 1830–ի, 1848–ի ժողովրդական շարժումները լայն արձագանգ կը գտնեն սահմաններէն դուրս, եւ փոքրամասնութեանց անունով մեծ Տէրութիւնները երկրագունդին չորս կողմը ազատագրական կամ նուաճողական բազմաթիւ պատերազմներ կը մղեն իրենց հաշւոյն:

Ընկերային խնդիրներու լուծման վիպական շրջանին կոմս դը Սէն – Սիմոն, Շարլ Ֆուրիէ, Լուի Բլան, Աբբայ դը Լամընէ, ընկերակցական ընկերվարութիւնը կամ գործատէրերու հետ աշխատակցութեան տեսակէտները առաջ կը տանին, մինչ Կարլ Մարքսի ուղեկիցները, դասակարգային պայքարի գաղափարաբանութեամբ առաջնորդուած ընկերվարական ընտանիքին յեղափոխական, բարենորոգչական ու համագործակցական ճիւղերուն ծնունդ կուտան:

(Շար. 1)

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼԸ ԱՀԱԲԵԿՉՈՒԹԵԱՆՑ ՄԱՍԻՆ

Ֆլորա Լուիս, որ Նիւ - Եորք Թայմզ թերթի նախկին թղթակիցն էր Փարիզի մէջ եւ հիմա նոյն թերթի գլխաւոր յօդուածագիրներէն է, գրութիւն մը «նըւիրած» է ահաբեկչութեան: Լուիս բաւական կշռուած եւ հասուն գրող մըն էր, սակայն յայտնօրէն Միացեալ - Նահանգներու նոր կառավարութեան ու մանաւանդ վերագարթնող Ալեքս Հեյգի անհանգստացնող ցնցուած ծաւալների... հակադրութիւններու հետ ճնշուած բնիկ նախաձեռնութեամբ, երբ հարցը ահաբեկչութեան կը վերաբերի:

Լուիս, 1968էն մինչեւ 1970ական թըւականներու ահաբեկչական շարժումները կ'որակէ «խենթ ռոմանթիք» եւ «անիշխանական»: Ըստ իր տարօրինակ սըրամաբանութեան, այս ահաբեկչութիւնները ոչ հիմնական սկզբունքներ իրագործել կ'ուզէին, ոչ ալ հին իշխանութիւններ տապալելէ ետք՝ նորեր ստեղծել: Անոնց նպատակը ,ըստ Լուիսի, «անկայունութիւն ստեղծելն» էր: Նման շարժումներու կարգին ան կը դասէ Արեւմտեան Գերմանիոյ Պատէր - Մայնհոֆը, Իտալիոյ Կարմիր Զօրամասերը, Պաղեստինցիք, Ճափոնական Կարմիր Զօրամասը, Իռլանտական շարժումը, Եուկոսլաւիոյ Խրուաթները եւ ... Հայերը:

Ապա Լուիս կ'անդրադառնայ նոր հանգրուանի մը՝ որուն ընթացքին (մօտ 3 տարիէ ի վեր) ահաբեկչութիւնը նոր ուղղութիւն առած է, մանաւանդ Իտալիոյ եւ Սպանիոյ մէջ: Հոս, ըստ Լուիսի, ծայրայեղ աջ եւ ծայրայեղ ձախ ահաբեկչական շարժումներ՝ գիտակցաբար ու անգիտակցաբար ձեւերով «կը գործակցին», այսինքն՝ իրենց հարուածներով կը տկարացնեն դեմոկրատական վարչակարգեր, հակառակ անոր որ անոնց անկայունութիւնն ու անկումը կրնայ միայն խիստ զինուորական վարչակարգերու համար տեղ բանալ, - ինչ որ պատահեցաւ Թուրքիոյ մէջ:

Փարիզի Ինթըրնէշընըլ Հերըլտ Թրիպիւնի Մայիս 30 - 31-ի թիւը, որ արտատպած է Լուիսի յօդուածը, նո՛յն էջին վրայ տեղ կուտայ նաեւ Կիպրացիի մը անվերապահ նամակին: Նամակագրուհին զուսպ ծաղրով մը կ'ընդգծէ թէ Թուրքերը փորձեցին Պապի ահաբեկիչ Մէհմէտ Ալի Աղճան ուրանալ, նախ՝ զինք Հայու վերածելով, եւ հիմա՝ երբ փորձը չյաջողեցաւ, հաւանաբար պիտի փորձեն զայն կիպրացի Յոյնի վերածել:

Քաղեց՝ Խ. Թ.

«ԱՆԻ» ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻՆ ՀԱՄԵՐԳԸ

Քանի մը տարիներէ ի վեր կանոնաւորաբար «Անի» երգչախումբը ղեկավարութեամբ Հրանդ Աճէմեանի, համերգ կուտար Իսի- լէ -Մուլինոյի մէջ: Այս տարի առաջին անգամ ըլլալով՝ համերգը տրուեցաւ Փարիզի մէջ, աւելի դիւրութիւն տալու Փարիզի հայ հասարակութեան: Համերգը տեղի ունեցաւ Ուրբաթ Մայիս 22-ին, Ասղ Էմէթիէի սըրահին մէջ, կոկիկ բազմութեան մը ներկայութեամբ:

Յայտագիրը կը բաղկանար երկու մասերէ: Առաջին բաժինը կը պարունակէր գրեթէ մեծամասնութեամբ Հայաստանեան երգեր, առնուած Ալթունեանի երգացանկէն: Երգերու այս ընտրութիւնը լաւ կը պատշաճէր «Անի» երգչախումբին ոճին: Երկրորդ մասը կը բաղկանար հայ ժողովուրդի սրտին խօսող, յուզող եւ խանդավառող հայրենասիրական եւ ազգային - յեղափոխական երգերէ: Դաշնաւորումները պարզ, յստակ եւ միաձոյլ էին:

Ուրախալի է որ «Անի» երգչախումբը կազմուած է երիտասարդ ուժերէ, բայց պէտք է խոստովանիլ որ անոնք տակաւին հաւեսս ուժեր են եւ այս պարագան հասկնալի է որ կը դժուարացնէ ղեկավարին տարած աշխատանքները: Տկար էին երգչախումբին մեներգողները: Բաւական յաջող էին խումբին ալթօները, հակառակ թիւով քիչ, որոնք վստահելի ձայներ էին, ինչ որ յաճախադէպ է հայ երգչուհիներու ձայնական կազմուածքին մէջ:

Յաջող էր նոյնպէս նուագախումբը, մասնաւորաբար Տիկին Է. Փէհլիվանեան, մեր լաւագոյն քանոնիսթներէն, որ աւելի փայլ կուտար: Ղեկավարը՝ Հրանդ Աճէմեան զուսպ էր շարժումներուն մէջ եւ յստակ իր ղեկավարութեան ատեն:

Հրանդ Աճէմեան անկասկած կարելի բոլոր միջոցները ի գործ դրած էր երգչախումբի յաջողութեան համար, սակայն հաւեսս ձայներու գոյութիւնը՝ չէր կրնար դոհացնել դժուարահաճ եւ պահանջկոտ երաժշտասէրները:

Յամենայն դէպս մեծապէս գնահատելի են Հրանդ Աճէմեանի աշխատանքները յարատեւ ճիգեր ի խնդիր հայ երգի տարածման: Թող շարունակէ իր երաժըշտական գործունէութիւնը:

ԲԺ. Լ. ՄՈՄՃԵԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

« Բ Ա Զ Մ Ա Վ Է Պ »

Հայագիտական Բանասիրական - Գրական Հանդէս

Թիւ 1 - 4, 1979

Հրատարակութիւն՝ Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութեան:

Ս. Ղազար:

ՄԱՔՍ ԳԻԼԻՆՃԵԱՆԻ

ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻ ԶԵԿՈՅՑԸ

Մաքս Գիլինճեանի պաշտման յանձնախումբը, Մայիս 18 թուականով զեկոյց մը հրապարակած է ուր կ'ըսէ. - «1981 Փետրուարի որոշումով, Էքս - Ան - Փրովանսի ամբաստանութեանց սենեակը ընդառաջ գնաց Մաքս Գիլինճեանի փաստաբաններ՝ Ռոպէր Պատէնթէրի եւ Փաթրիք Տէվէճեանի դիմումներուն, որոնք դէմ առ դէմ հանդիպում մը կ'ուզէին ամբաստանութեան վկաներուն հետ: Այդ նպատակաւ, յաւելեալ քըննութիւն մը հրահանգուեցաւ: Այսօր, այդ յաւելեալ քննութիւնը ձախողութեան հաստատումի մը յանգած է, ամբաստանութեան բոլոր վկաները մերժեցին գալ այդ ճակատումին: Իբրեւ հետեւանք այդ մերժումին պաշտպան փաստաբանները ազատ արձակման դիմում մը կատարեցին: Իր ընտանիքին ուղղըւած նամակի մը մէջ, Մաքս - Հրայր Գիլինճեան կը յայտարարէ. -

«...ի՞նչպէս զիս ամբաստանողները կրնան հանգիստ ըլլալ իրենց խղճին հետ: Պերնի թուրք դեսպանին վրայ յարձակողը երբեք չեմ եղած, բայց անհետեւանք յայտարարութիւններուն պատճառով անոնց՝ որոնք երբեք զիս չեն տեսած, բայց կը յաւակնին զիս ճանչնալ չեմ գիտեր ինչ պատկերի վրայ, այս կացութիւնը կը կրեմ 15 ամիսէ ի վեր...»:

ԹԵՐԹԵԼՈՎ ՕՏԱՐ ՄԱՄՈՒԼԸ

ՎՈԼԿԱՅԻ «ԴԺԲԱԽՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ»

Սովիէթ Ուիքլի շաբաթաթերթը, - լոյս կը տեսնէ Լոնտոն, - կը մատնանշէ Վոլկա գետին՝ Եւրոպայի ամէնէն երկարը 3.700 քիլոմեթր, «դժբախտութիւնները», իբրեւ հետեւանք ճարտարարուեստականացման, Համաշխարհային Բ. պատերազմէն ետք: Շաբաթաթերթէն քաղելով կը յիշատակենք գլխաւորները. - 21.000 քառակուսի քիլոմեթր արգաւաբեր հողեր ջուրին տակ կը մնան ջրամբարներու կառուցումին հետեւանքով: Ջուրին հոսքին նուազումին հետեւանքով Կասպից ծովին ջուրին տարողութիւնը կը նուազի ըջօրէն: Ձուկերը նմանապէս կը նուազին մտահոգիչ դառնալու աստիճան, բնութեան ապականութեան պատճառով:

LIVRES RECUS:

« *VAHE GODEL* »

par Jean - Marie Le Sidaner

Ed.: Universitaires;

Fribourg, Suisse - 1981

Լրատու — տեղեկատու

Փռօ - Լոքօ - Փիէվէ Լիկուռէ, անձնական ցուցահանդէս մը տուած է Մարիա Սարեան Ապրիլ 25-էն Մայիս 3: Ծնած Միլանօ, արուեստագիտուհին ներկարչութեան հետեւած է Քառըլա Տէ Ակոսթինիի մօտ, յետոյ շրջան մը ընդհատած ընտանեկան եւ աշխատանքի պատճառներով: Իւղաներկ եւ ջրաներկ գործեր սկսած է արտադրել երբ փոխադրուած է Լիկուրիա եւ 1977-էն յաջող մասնակցած է խմբական ցուցահանդէսներու եւ տուած նաեւ անձնական ցուցահանդէսներ:

ԳՈՂՈՒԹԷ ԳՈՂՈՒԹ

ԳՈՒՐՈՒՉԷՇՄԷԻ (Պոլիս), Երեւման Ս. Խաչ Եկեղեցւոյ անուան տօնախըմբութիւնը տեղի ունեցած է Մայիս 17-ին, Շնորհք Պատրիարքի նախագահութեամբ: Պատարագած է Ասատուր Վրդ. Ծիլօղեան: Յաւարտ պատարագի, հոգեհանգըստեան պաշտօն կատարուած է Կաղզուանցի Զաքարիա Պատրիարքի ու համայն սատարողաց յիշատակին: Ապա, «Կոմիտաս» Երգչախումբի սրահին մէջ սարքուած է մատաղի սեղան: Խօսք առնելով, Թաղ. Խորհուրդի ատենապետը՝ Եդուարդ Պէնկլեան, յայտնած է թէ՝ թաղին մէջ վարժարան չունենալով հանդերձ, ունին մօտ 15 կրթաթոշակաւոր աշակերտներ զանազան վարժարաններու մէջ, նոյնիսկ՝ համալսարանը: Շնորհք Պատրիարքի գահակալութեան 20-ամեակին առթիւ, թաղամասի բնակչութեան անունով՝ արծաթեայ ծաղկաման մը նըւիրուած է Պատրիարքին: Հաւաքոյթը վերջ գտած է՝ Շնորհք Պատրիարքի փակման խօսքով:

×

ՊՈԼՍՈՅ Նշանթաշ Ագպանքի Արուեստի ցուցասրահին մէջ, Մայիս 11-ին բացուած է Ռիթա Եաղուպեանի չորցուած ծաղիկներով գործերու ցուցահանդէսը, ուր ներկայացուած են ծաղիկներու, տերեւներու եւ շիւղերու օգտագործումով ստեղծուած 60-ի մօտ աշխատանքներ:

×

ՈՒՍՏՐԻ (Միացեալ - Նահանգներ) Ս. Երրորդութիւն Եկեղեցւոյ մէջ, Մայիս 12-ին, տեղի ունեցած է Կիլիկեան Թեմի հոգեւորականներու համագումարը, նախագահութեամբ առաջնորդ Մեսրոպ Եպիսկ. Աշճեանի եւ մասնակցութեամբ 16 հոգեւորականներու: Կարդացուած է կըրօնական ժողովի տարեկան տեղեկագիրը: Ասողիկ Աւ. քհնյ. Գըլըճեան դասախօսութիւն մը կարդացած է «Աղանդները Հայաստանի մէջ» նիւթին շուրջ: Անդրանիկ քհնյ. Պալճեան դասախօսած է «Թորինոյի վարշամակը» նիւթին մասին: Ժողովը քննած է նաեւ կրօնա-դաստիարակչական ծրագիրներ:

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Սաքօն ու Սարգիսը Գրիգորիոս Ծըդնաւորի քարայրէն վաղուց հեռացած՝ իջած էին խոր հովտի մը մէջ, երբ անձրեւի խոշոր կաթիլ մը Սաքոյի ձեռքին վրայ ինկաւ:

- Պիտի անձրեւէ, Սարգիս: Փաթթենք զէնքերը, - ըսաւ Սաքօն. - որ էս դիմացի լեռն ալ ելլենք, լեռները հեռըղհետէ կը փոքրանան: Վտանգը էդ մանր - մունր լեռներէն կը սկսի. չէրքէզ ձիաւորներ շատ կան էն տեղուանքը: Սարգիս, նայէ որ ծայրայեղ վտանգի պահուն միայն կրակ բանաս: Փիչերուան ճամբորդութեան մէջ համբերանքը աւելի շահաւոր է, ըսաւ Սաքօն:

Ֆէտայու ամէն մէկ շարժումը, քայլը, տեղէ - տեղ փոխադրուիլը, վերջապէս անոր գոյութիւնը միշտ ալ վտանգներու հետ կապուած է: Սաքօն այդ վտանգներուն աւելի վարժ էր: Ան էր, որ տեղէ տեղ զէնք կը փոխադրէր ու կ'աշխատէր բարեկամներ գտնել քիւրտ ու չէրքէզ հովիւներու մէջ՝ իր շարժումները դիւրացնելու համար: Ան միայն գիւղերը մըտնելէ կը զգուշանար, որովհետեւ իր ֆիզիքական արտաքինով միշտ ալ կրնար կասկած ստեղծել:

- Սաքօն կացինի պէս տոպրակի մէջ կարելի չէ տեղաւորել, կոթը միշտ դուրս կը մնայ,- կ'ըսէր ողորմած հոգի Մուրատը:

Անձրեւի կաթիլները կը շատնային, մթութիւնը աւելի կը թանձրանար, եւ այդ անձրեւային մթութեան մէջ լեռները կը չնչէին կարծես, միայն թէ հովտի մէջ եղած ատեն տարափի չթռնուէին ու հասնէին դիմացի լերան կատարը: Միջոցի ու ամպերու հոսէն Արջ Սաքօն ուժեղ տարափ կը զուշակէր: Տարափի մը պահուն պիտի դժուարանար իրենց ճամբորդութիւնը, եւ ստիպուած պիտի ըլլային չիտակ ճամբաներն իյնալ, ինչ որ աւելի վտանգաւոր էր: Եթէ տարափն ուժեղ ըլլար, լեռներու կողերուն՝ ջուրերու հոսանքներ պիտի կազմուէին ու իրենց ելքը աւելի պիտի դժուարանար:

Անձրեւի այդ պահուն, Սաքօն Վարդաձորի գիւղացիներուն մասին մտածեց: Շատեր անպատսպար էին, ոմանք սաւանով շինուած վրաններու տակ կը մնային: Զօրաւոր տարափ մը պիտի թրջէր գիւղացիները, մանաւանդ երախաները:

- Ոտք վերցուր, Սարգիս, անձրեւը չշատցած՝ դիմացի լեռն հասնինք:

Սաքօ հազիւ խօսած էր, երբ շանթը հսկայ սուրի մը պէս փարատեցաւ, հովտին փայլ տուաւ ու անցաւ: Որոտը այնքա՜ն ուժեղ էր, որ կարծես երկինքը պայթեցաւ յանկարծ:

- Սարգիս, ինծի էնպէս կը թուի, որ փայլակը պիտի մատնէ մեզ. լաւ է՝ շուտով լերան կատարը հասնինք:

Սաքօն ու Սարգիսը լերան քամակին վրայ էին, երբ սկսաւ խոշոր տարափ մը ու մութ պարապին մէջ աղմուկ մը փըրթաւ: Տարափին խոշոր կաթիլները կը զարնուէին ապառաժներուն եւ Արջ Սաքոյի լայն կռնակին: Նորէն շանթ ու նորէն որոտ: Այս անգամ շանթը այնքան ուժեղ էր, որ կ'ըսես կրակէ այդ շեղբը լերան գագաթին վրայ կոտրուեցաւ ու երկու ֆէտայիները մէկ քանի ակնթարթ լոյսի բաց-խփող թեւերուն մէջ մընացին: Անոնց ետեւ, հովտի խորունկին մէջ տարափի ձայնը աւելի կը խորունկնար, կաթիլները կարծես երկաթներու վրայ կը թափէին:

- Ոտք վերցուր, Սարգիս,- կը կրկնէր Սաքօն, երբ ելքը հետզհետէ աւելի կը դժուարանար:

Ջարուխներուն մէջ ջուր կը լեցուէր ու անոնք կը ծանրանային: Կաւոտ հողը ոտքերուն տակ կը սահէր: Ապառաժներու արանքներէն սկսած էին հեղեղներ կազմուիլ անձրեւի ջուրերէն: Լերան կատարին հասնելու համար, տակաւին բաւական ճամբայ ունէին: Երկու ֆէտայիները ստիպուեցան խոշոր ապառաժի մը ներքեւ պատսպարուիլ: Ապառաժներու արանքներէն իջած փոքրիկ հեղեղները բռնած էին անոնց ճամբան: Սարգիս դժուարութեամբ կը քալէր: Մութին մէջ կ'ըսես երկինքը առաստաղի պէս շատ ցած իջած էր: Անձրեւի համաչափ աղմուկին հետ խառնուած էր հեղեղներու ձայնը:

(Շար. 331)

Այրի Տիկին Գասպար Ապունայեան եւ զաւակները՝ Պաթրիք, Ժան, Կապրիէլ, Մառի եւ Տէր եւ Տիկին Ֆրանչեսքօ Զուգցէ ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԳԱՍՊԱՐ ԱՊՈՒՆԱՅԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Յունիս 2-ին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի՝ այս Ուրբաթ, Յունիս 5, ժամը 15·45-ին, Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին Եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Իսիի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի՝ ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Ժան Մէնզիլճեան եւ զաւակները, կը ծանուցանեն թէ՝ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի, Յունիս 14, ժամը 11-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս - Մկրտիչ Եկեղեցին, իրենց հօր եւ մեծ - հօր՝

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՄԷՆԶԻԼՃԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ։

Ի գիտութիւն՝ ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

×

Այս Կիրակի, Յունիս 7, Փարիզի Ս. Յովհ. - Մկրտիչ Եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի՝

ԼԵՒՈՆ ՏՕՆԻԿԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

OPERA DE MARSEILLE

CONCERT

Chorale SAHAK - MESROB

Direction:

KHATCHIG YILMAZIAN

au Piano: *JULIETTE YILMAZIAN*

Au Programme:

KOMITAS, MOZART, RAMEAU, SARXIAN, BARTEVIAN, DIKRANIAN, HOVHANNESSIAN, ALTOUNIAN, ALEMSHAH, GANATCHIAN.

12 Juin, à 21 H.

- Réservation: Eglise Arménienne du Prado; Tél.: 77. 84. 70

- M. V. Bozadjian; Tél.: 90. 53. 91

- A partir du 8 Juin à l'Opéra

CENTRE D'ENSEIGNEMENT UGAB STS. SAHAK — MESROB

33, Cours Pierre-Puget; 13006 Marseille — Tél.: 37. 75. 97

339, Ave. du Prado; 13008 Marseille — Tél.: 77. 84. 70

Vacances Enfants

du Dimanche 12 au Vendredi 31 Juillet

Le Centre Agréé de Vacances: RIVIERA accueillera vos enfants de 7 à 15 ans à ANGELLE (05) 1350 m. d'altitude, 16 km. de Gap. Les enfants seront logés en chambre de 2, 4, au 6, nourris, blanchis et encadrés par des moniteurs d'origine arménienne.

Pour tous renseignements veuillez téléphoner aux numéros suivants:

- M. M. Harounian: 40. 08. 74 *et*

- U. G. A. B.: 37. 75. 97

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Հունգարիայէն՝ Բորիս Թորգոմ, ծնած 1921-ին, կը փնտռէ իր եղբայրը (կամ անոր ընտանիքը) Արսէն Թորգոմ։

Լուր ունեցողներէն հեռաձայնել.—

642· 08· 20

Centre de Vacances

CROIX ROUGE ARMENIENNE

14, Sainte - Honorine - des - Pertes

Հայ Կարմիր Խաչի Նորմանտիի Մանկանց Բոյնը կը բացուի Յուլիս 4-ին։ Կ'ընդունուին 6 – 18 տարեկան մանուկներ եւ պատանիներ Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներուն համար։

Արձանագրութեան համար դիմել Հայ Կարմիր Խաչի գրասենեակը՝

32, Rue de Trévise, Paris 9e

Երկուշաբթի օրերը, ժամը 16 – 18 եւ կամ ժամադրուիլ, հեռաձայնելով՝

985· 36· 53

Ուշադրութիւն.— Կարմիր Խաչի 60-ամեակին առթիւ, սովորականէն աւելի մեծ թիւով կարօտ մանուկներ կ'ընդունուին ձրի եւ չափազանց նպաստաւոր պայմաններով։

Վարչութիւն

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

ՈՒԽՏԻ ՕՐ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ

Ս. ԿԱՐԱՊԵՏ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ

Այս տարի, Ս. Կարապետ Եկեղեցւոյ 15-րդ տարեկան Ուխտի Օրը կը կազմակերպուի՝ Կիրակի, Յունիս 7-ին, Հոգեգալուստի տօնին առթիւ։

Ուխտի Օրուան կրօնական եւ աշխարհիկ հանդիսութիւններուն կը նախագահէ, կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՅԱԿՈԲ ԵՊՍ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

Սկիզբ ժամերգութեան.— 8·30։

Պատարագ.— 10·00։

Յաւարտ Պատարագի՝ Մատաղօրհնութիւն, որմէ յետոյ ախորժակաբեր մը կը հրամցուի ներկայ հաւատացեալներուն։ Ըստ տարիներու աւանդութեանց, այս տարի եւս կը կազմակերպուի՝ Ուխտաւորի Սեղան, Եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ։

Buffet Campagnard à Nice

Le Foyer Culturel Arménien de Nice, organise

à l'occasion de la venue de Théâtre d'Art Dramatique d'Erévan

un Grand Buffet Campagnard

Lundi, 8 Juin, à 12 H.

HOTEL PLAZZA — 12, Ave. de Verdun

— Tous les Arméniens y sont conviés —

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՊՏՈՅՏ

PIQUE - NIQUE FAMILIAL

en proche Normandie

Organise par:

La Croix Bleue de Chaville

Le Dimanche, 21 Juin

Départ dec cars à 8h.30 devant l'Eglise Arménienne de Chaville.

Frais de transport: Adultes 20 F. Enfants 10 F.

Jeux — Boules — Ballon

Inscriptions jusq'au 10 Juin inclus, auprès de:

— Mme. Jeanine KULTCHEYAN: Tél.: 750. 40. 47 (le soir)

— Mme. Louise KARAOGLANIAN: 705, Ave. Salengro - Chaville Tél.: 750. 10. 85 (dans la journée)

— Retour prévu vers 20 h. —

Dîner - Réception

EN L'HONNEURE DE LA TROUPE THEATRALE VENUE D'EREVAN

Mercredi, 10 Juin, à 20 H. 30

YAN'S CLUB

5, Avenue Reille — 75014 Paris

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Խանտաորի Դաշտահանդէսը, Լիոնի մէջ, Յունիս 28-ին

Le Théâtre d'Art Dramatique d'EREVAN

Sous le haut patronage et la présence effective de:

Dr. RITA PARSADANIAN

Présidente de la Croix Rouge d'Arménie

à l'occasion du 60ème anniversaire de la

CROIX ROUGE ARMENIENNE

présente

Sous la Présidence de: HENRI VERNEUIL

SAMEDI, 13 JUIN, A 20h.30

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺԸ

(LE DENTISTE ORIENTAL) ՅԱԿՈԲ ՊԱՐՈՆԵԱՆ (Արեւմտահայերէն)

———×———

DIMANCHE, 14 JUIN, A 14h.30

Sou la Présidence de: JEAN CARZOU

(de l'Académie des Beaux-Arts)

ՍԷՐ ԵՒ ԾԻԾԱՂ

(AMOUR ET RIRES) ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ (Արեւմտահայերէն)

Mise en scène: HRATCHIA KAPLANIAN (Artiste Emerite d'URSS)

MAISON DE LA MUTUALITE

24, Rue Saint Victor, 75005 Paris — Métro: Maubert-Mutualité

Assurez vos billets... sont en vente..:

— PARIS; Ets. BAKERDJIAN: 35, Rue de Trévise - Tél.: 770.07.25
— PARIS; Librairie PALOUYAN: 9 Rue de Trévise - Tél.: 523.24.97
— Alfortville; Maison DANY: 10 bis, Rue Etienne Dolet - Tél.: 378.03.65
— Alfortville; CAPPADOCE: 67 bis, Quai Blanquai - Tél. 375.05.30
— Arnouville; Alim. NIGOGHOSSIAN 121 Av. Henri Barbusse - Tél.: 985.04.46
— Bois-Colombes; DJIZMEDJIAN: 31, Rue Paul Déroulède - Tél.: 781.09.72
— Clamart; SEVAN: 4, Rue Lazare Carnot - Tél.: 642.16.07
— Issy-les-Mlx.; Ets. SANOSSIAN, 109. Rue J.J.Rousseau - Tél.: 645.13.52
— YAN'S CLUB; 5, Ave. Reille - Paris 14e — Tél.: 589. 20. 48

Réservation par téléphone:

— NAVASSARTIAN: 985. 36. 53 — SAGHATELIAN: 854. 35. 74

LE THEATRE D'ART DRAMATIQUE D'EREVAN

présente également à:

« LE DENTISTE ORIENTAL »

— Lyon: Salle Rameau; Samedi, 6 Juin, à 20h.45

Sous la Présidence de: A. AUBOZIAN et Dj. BAHADOURIAN

Billets en vente: Au Bureau de l'Eglise Arménienne 40, Rue d'Arménie

SEVAN VOYAGES: 48, Cours de la Liberté

Réservation par téléphone:

DEYIRMENJIAN: 824. 65. 24 — FELLAHIAN: 862. 83. 42

TCHALIKIAN: 862. 97. 67

— Nice: Théâtre du Vieux Nice; 7 Juin, à 20.45

Sous le haut patronage de: R.P. DARON GEREJIAN

Avec la collaboration du Foyer Culturel Arménien

Billets en vente: Ets. AZAD; 6, Rue Oscar II — Tél.: 88. 19. 59

Réservation par téléphone:

IKEDJIAN: 83.35.03 - MARDOYAN: 88.43.04 - BALIOZIAN: 87.00.12

DJEVISIAN: 43. 79. 08

« AMOUR ET RIRES »

— Nice: Casino Club; Lundi, 8 Juin, à 15h.30

— Valence: Salle des Fêtes; Mardi, 9 Juin, à 20h.30

Avec la collaboration des Associations Arméniennes

Billets en vente: chez les Dames de l'U. G. A. B.

et 8 jours avant la représentation à la SALLE DES FETES DE VALENCE

Prix des places pour chaque séance: 40, 60, 80 *et* 100 *F.*

AUTOCARS: de Grenoble à Nice - - Genève - Lausanne - Lyon.

Bagneux - Mutualité; départ: Métro Bagneux, à 19 h. 15

VOYAGES EN ARMENIE 1981

1° VOYAGES DE 12 JOURS	2° VOYAGES DE 14 JOURS
du 01 au 12 Août 81 — 3.990 F.	du 18 au 31 Juillet 81 — 4.290 F.
du 05 au 16 Sept. 81 — 3.990 F.	du 08 au 21 Août 81 — 4.290 F.
	du 02 au 15 Octobre 81 — 3.490 F.

3° VOYAGE DE 16 JOURS

DU 01 AU 16 AOUT 1981 — 4.690 F.

Renseignement - inscriptions

MONDOTOURS OCIVEP

Spécialiste des Voyages sur l'Arménie depuis 15 ans

2, rue de Sèze
75009 Paris
tél. 266 50 12

Permanence les Vendredis de 14 à 19 h.

S'adresser à:
Elia PEHLIVANIAN
tél. domicile : 384 31 28

Les places étant limitées, veuillez nous renvoyer le coupon-réponse le plus tôt possible. Lic. A 721

Mme Elia PEHLIVANIAN

Organisation Technique Mondotours
2, rue de Sèze 75009 Paris

Nom ..
Prénom ..
Adresse ..
.... Tél.
Ville Code postal........

1) M'inscris au Voyage spécial Arménie du au
ci-joint 25% d'acompte.

2) Désire recevoir une documentation sans engagement de ma part pour :
..

Rayer les mentions inutiles

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission paritaire : N° 55935

ՇԱԲԱԹ
ՅՈՒՆԻՍ
6
SAMEDI
6 JUIN
1981

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 2 F.

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
Directrice: ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ : 160 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 350 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.

56րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.923 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 56e ANNÉE — No 14.923

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ – ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ

ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆԸ ԱՌԱՅԺՄ՝ ՄԻԱՅՆ ԸՆՏՐԱԿԱՆ Է

Հինգշաբթի օր, համայնավար ու ըն– կերվարական նոյն ղեկավարութիւնը կը ցուցաբերէին, իրենց խօսակցութեանց արդիւնքէն:

Առաջինները, որ ատենէ մը ի վեր ո– րոշած են «բոլոր տեսակի օձերը (fou– leuvre) կլլել» չեն ծանրանար խոր տարա– կարծութեանց վրայ, այլ շեշտը կը դնեն ժամանակաւոր եւ մակերեսային բնոյթ ունեցող համաձայնութեանց վրայ:

Հրատարակուած միացեալ յայտարա – րութիւնը, զոր կարդաց ընկերվարական կուսակցութեան Ազգ. դիւանի անդամ՝ Ժան Փոփրէն, կ'ըսէ ի միջի այլոց. – «Այս վիճարանութիւնները նկատի առին իւրաքանչիւր կուսակցութեան հա– րազատ անձնաւորութիւնը, որուն մէկն ու միւսը օրինաւոր կերպով կապուած է: Հաստատեցին որ երկու կուսակցութեանց միջեւ տարակարծութիւններ կան կարգ մը հարցերու շուրջ, որոնց մասին, որո– շեցին հարցերը խորացնել: Միաժամա – նակ վերաքննեցին բազմաթիւ համաձայ– նութեանց գոյութիւնը, որոնք կը վերա– բերին անմիջական կամ երկար ժամա – նակի վրայ երկարող միջոցներուն՝ ան– գործութեան, աշխատանքներու ստեղծ – ման, երիտասարդներու կազմաւորման, շաբաթական 35 ժամ աշխատանքի առանց աշխատավարձքի նուազումի, աշխատան– քի պայմաններու բարելաւման, արձա – կուրդի 5–րդ շաբթուան, սմիքի, ընտա– նեկան նպաստներու, ծերութեան նուա– զագոյն թոշակի եւայլն. եւայլն. յաւե – լումներուն»:

Եւ ուրեմն, այս կարկտան համաձայ – նութեան միակ համաձայնութիւնը՝ ընտ– րական է, այսինքն երկու կուսակցու – թիւնները համաձայնած են որ ընտրու – թեանց Բ. շրջանին, Ձախը մէկ թեկնա– ծու ձգէ, ան որ Ա. շրջանին լաւագոյն դիրքը ապահոված էր:

×

Նոյն երեկոյեան՝ Հինգշաբթի Փարէ տէ Փրէնսը երեք քառորդով միայն լեցուն էր համայնավար հանրաժողովին համար, ուր Ժորժ Մարշէ լաւ «մարսած» կը թը– ւէր Ընկերվարականներու անզիջող դիր– քը եւ առանց յուսահատելու կը կրկնէր՝ «պատրաստ ենք մեր պատասխանա – տուութիւնները ստանձնելու կառավարու– թեան մէջ», կը մնայ իրեն նոյն համ – բերատար լաւատեսութիւնը պահել, հակառակ անոր որ նոյն ժամուն նախա– րարապետ Փիէր Մօռուա, կը շեշտէր թէ կառավարութիւն մը չի կրնար երկու քաղաքականութիւն վարել, պէտք է հա– մախոհ ըլլայ:

———×———

ԼԵՀԱՍՏԱՆ

ՄԹՆՈԼՈՐՏԸ ԼԱՐՈՒԱԾ Է

Լեհաստանի եւ դրացի համայնավար երկիրներու միջեւ լարուած վիճակ մը գոյութիւն ունի, որ օրէ օր կը վատթա– րանայ: Ներքին ճակատի վրայ, հակա – ռակ Լէհ Վալեզայի բացակայութեան, Սոլիտարիթէ կրցած է միացեալ ճակատ կազմել լեհ համայնավար կուսակցու – թեան մեծամասնութեան հետ: Այս ճա– կատը կը մերժէ Քաթօուիցէի մէջ անց – եալ շաբաթ ժողով գումարող եւ լեհ նոր յեղափոխութիւնը դատապարտող պահ – պանողական խմբակի քննադատութիւն– ները, մերժում՝ զոր իր կարգին կը դա– տապարտեն Սովետ. – Միութեան, Արե– ւելեան Գերմանիոյ եւ Չեխոսլովաքիոյ Ստալինամիտ համայնավար կուսակցու– թիւնները: Նման դատապարտում կը կրկնուի, աւելի՛ խիստ բառերով, Հինգ– շաբթի առաւօտ, երբ ԹԱՍ–ի լրագրա – կան գործակալութիւնը կը նշէ որ Սո – լիտարիթէի առաջնորդներէն Պոկտան Քրաքովսքի «հակա – Սովետ» միտում - ներ ունի եւ լեհ ժողովուրդի հակա – ռուս ազգայնականութիւնը կը գրգռէ: Արդարեւ, Քրաքովսքի կ'ըսէ. – «եւ պահանջեցի (ինչպէս կ'ըսէր Թաս) որ կարմիր դրօշը վար առնուի Զավիերշէ քաղաքի քաղաքապետարանէն: Սակայն պահանջեցի որ Լեհաստանի դրօշն ալ ա– նոր քով ծածանի, որպէսզի մարդիկ գիտնան թէ լեհական քաղաքի մը մէջ կ'ապրինք, ոչ թէ սովետ»: Ապա պա – հանջած է որ 1945–էն ետք փոխուած փո– ղոցներու անունները վերստանան իրենց հին անունները: Ի մասնաւորի, շեշտած է որ «Կարմիր Բանակ Փողոց»ին պէտք է տրուի «Իկնաս Փատերեւսքի» անունը, զոր կը կրէր մինչեւ 1945: «Աշխարհա – ծանօթ եւ հայրենասէր մարդ էր Փատե– րեւսքի»ն, կը շեշտէ Քրաքովսքի, եւ սակայն խօսքին ճշմարտութիւնը չի կըր– նար քօղարկել այն միամիտ գրգռումը, որ նման արտայայտութիւններ կ'ուղղեն Սովետ. Միութեան կառավարութեան պահ – պանողական Բանակին, որ մեծ ազդե – ցութիւն ունի կառավարական մտածելա– կերպին վրայ:

ԱՀԱԲԵԿՉՈՒԹԻՒՆ

ԵՐՐՈՐԴ ՌՈՒՄԲ ՄԸ՝

ԻՍԻ Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԱՌՋԵՒ

ՆԻՒԹԱԿԱՆ ՎՆԱՍՆԵՐ

ԿԻՐԱԿԻ ՕՐ ՊԱՏԱՐԱԳԸ ԿԸ ՄԱՏՈՒՑՈՒԻ

Տասը օրուան ընթացքին, 3–րդ ռումբն է, որ կը պայթի հայկ. հաստատու – թեան մը դէմ: «Ալեք Մանուկեան, Մը – շակութային կեդրոնէն եւ Փարիզի Հա– յոց Եկեղեցիէն ետք, Հինգշաբթիէն Ուր– բաթ լուսնալիք գիշերը, ժամը 1.30–ին ռումբ մը պայթած է Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին Եկեղեցւոյ առջեւ, 6 Ա– վընիւ Պուռկէն, օդը հանելով եկեղեցւոյ մուտքի դուռը եւ բաւական վնաս հաս – ցնելով գրասենեակի մուտքի դրան: Անմիջապէս տեղւոյն վրայ փութացած են ոստիկանութիւնը, քաղաքապետը՝ Անտ– րէ Սանթինի, համայնավար երեսփոխան՝ Կի Տուքօլոնէ: Առաւօտ կանուխ, հասած էր նաեւ Կաթ. Պատուիրակ եւ Փարիզի առաջնորդ՝ Սերովբէ Արք. Մանուկեան, որ խորհրդակցութիւններ կ'ունենար տեղւոյն վրայ: Նախքան այս նոր եղեռ– նագործը, Փարիզի Մայր Եկեղեցւոյ դի– ւանը, մեզի ղրկած էր հաղորդագրու – թիւն մը, զոր կը հրատարակենք քիչ անդին:

×

Առայժմ, հիմնուած ոչ մէկ մեկնաբա– նութիւն կարելի է ընել այս անտէր – քա– նի, ցարդ, ոչ ոք տէր եղած է – արարք– ներուն մասին, որոնց թրքավարի բնոյ – թը, եթէ սկսի խուճապ ստեղծել ֆրան– սահայ մեր գաղութէն ներս որեւէ ձեւով չի կրնար նպաստել հայկ. մեր հարա – զատ շահերուն:

×

Կիրակի առաւօտ, Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին Եկեղեցւոյ մէջ, Պատա – րագը կը մատուցուի ըստ սովորակա – նին:

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Խոր յուզումով եւ ցաւով կը յայտնենք մեր ժողովուրդին, թէ Հինգշաբթի օր, Յունիս 4, 1981–ի առաւօտեան, ծրարի մը մէջ փաթթուած ռումբ մը զետեղ – ուած էր Փարիզի Մայր Եկեղեցւոյ գըլ– խաւոր մուտքին առջեւ:

Եկեղեցւոյ լուսարարը պատահմամբ կը նշմարէ զայն, բարեբախտաբար չի դպիր անոր եւ անմիջապէս կը տեղեկա– ցնէ Դիւանապետին եւ փոխանորդ Սըր– բազանին: Սրբազանը պարագան փու – թով կը տեղեկացնէ Կրան Բալէի ոստի – կանութեան, որոնք անմիջապէս ամէն միջոց ձեռք կ'առնեն եւ կը փութան յա– ջողութեամբ չէզոքացնել զետեղուած ռումբը:

Բարեբախտութիւն եւ Աստուածային նախախնամութիւն եղաւ, որ դժոխային այդ գործիքը չպայթեցաւ. այլապէս՝ իր տարողութեամբ՝ աղէտ մը պիտի ըլլար մեր եկեղեցիին եւ համայնքին համար:

Հայրապետական Պատուիրակը անմի – ջապէս խորհրդակցութեան հրաւիրելով Եկեղեցւոյ Վարչական Մարմինը, հարկ եղած դիմումը կատարեց Պատկան իշ – խանութեանց՝ նման դէպքեր կանխելու համար:

Այս ցաւալի առիթով կոչ կ'ընենք եւ կը զգուշացնենք մեր ժողովուրդը, որ շրջահայեաց եւ ուշադիր ըլլայ զոհ չեր– թալու նման դէպքերու, որոնք դժբախ – տաբար, մանաւանդ այս օրերուն, յաճա– խադէպ են ոչ միայն աշխարհին՝ այլ նաեւ մեր համայնքին մէջ:

ԴԻՒԱՆ
ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ
(Կնիք)

Յունիս 4

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ԱՀԱԲԵԿՉՈՒԹԵԱՆ ՏԷՐ Կ'ԸԼԼԱՆ

ԹՈՒՐՔԵՐԸ

——o——

Ուրբաթ առաւօտ վերը տուած մեր տեղեկութիւններէն ետք, ժամը 10–ին, ձայնասփիւռը կը հաղորդէր որ «Թուրք իսլամական խմբակ» մը, հեռաձայնելով Ա. Ֆ. Փ.–ի տէր եղած է Իսիի Հայոց Եկեղեցւոյ դէմ կատարուած եղեռնա – փորձին:

ՖՈՒԹՊՈԼ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ 44–ՐԴ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԻՒՆ

Յունիս 3–ի մրցումներու արդիւնքներն են. –

Կայրաթ – Նեֆթչի	2 – 0
Պախտակոր – ԲՍԱ	1 – 2
Տաւրիա – Կուբան	3 – 1
Դինամօ (Թ) – Տորպեդօ	0 – 0
Արարատ – ԲԿՍԱ	1 – 0
Զէնիթ – Չերնոմորեց	1 – 2
Դինամօ (Մինսկ) – Դինամօ (Կ)	1 – 0
Սպարտակ – Շախտեոր	1 – 0

Այս խաղերէն ետք դասաւորման գը – լուխն են. –

Դինամօ (Կ)	20 կէտ
Տորպեդօ	16 կէտ
Սպարտակ	14 կէտ

«ՅԱՌԱՋ — ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ 51»

«Միտք Եւ Արուեստ»ի այս ամսուան նոր թիւը 51–րդն է: 1976–ի Դեկտեմ – բերին, երբ առինք այս ամսօրեայ մաս – նաւոր թիւը հրատարակելու քիչ մը յան– դուգն քայլը, մեր նպատակն էր՝ ամէն բանէ առաջ, մերժել Սփիւռքահայ մտքի յաճախ վերագրուած մահաքունը, մեր – ժել նոյնիսկ անոր կարապի երգը երգելու լալկանութիւնը, զոր ստանձնած է յա – ճախ եզերամայրերու հաւաքածոյ մը, թէ՛ Սփիւռքի, թէ՛ ալ Հայաստանի մէջ:

Կոյր չէինք ու չենք՝ իրականութիւն – ներու առջեւ: Տարիներու ընթացքին մեր ժողովուրդը բաւական մաշեցաւ Սփիւռքի լքրծուն պողոտաներու վրայ, ու շատցան շիրիմները, – այս թերթը կորսնցուց, իր խմբագրէն անդին եւ ու– րիշ շատերու կարգին՝ Տէր – Յակոբեա– նը, Խոնդկարեանը, Գմբէթեանը, Սա – րաֆեանը, Շահնուրը, Նարդունին եւ Սամուէլը: Կորսնցուց թէ՛ որակ, թէ՛ քանակ:

Այս բոլորը իրատես ու անքթիթ աչ – քերով տեսնելով հանդերձ՝ ուզեցինք հաստատել, առանց յաւակնութեան, որ «Յառաջ» հաւատարիմ կը մնայ իր կո – չումին, որն է՝ տեղ տալ նոր ու խոստ – մնալից գրիչներու, որոնք կը յամառին գրել ու մտածել իբրեւ հայ, հայերէնով, նոյնիսկ Սփիւռքի ներկայ պայմաններուն մէջ:

Կը հաւատանք որ «Միտք Եւ Արուեստ»ի առաջին 50 թիւերը ցոյց կուտան թէ ա– րեւմտահայերէնը թանգարանի ապրանք չէ դեռ, ոչ ալ Սփիւռքահայ միտքը՝ ամլացած: Անշուշտ փոփոխութիւններ պատահեցան՝ մեր ի սկզբանէ նախատե– սած ուղեգիծին մէջ: Մենք այս թերթի գոյութեան առաջին երկու տարիներու ընթացքին շեշտը դրինք մեր ներքախո – րագրի «արուեստ»ին վրայ, իսկ անկէ ետք, քաղաքական պայմաններու բերու – մով, յարաբերաբար աւելի ընդգծեցինք քաղաքական «միտքը»: Ընդգծում մը՝ զոր գուցէ կ'արդարացնեն օրուան դէպ – քերը:

Հաստատած էինք, առաջին թուին մէջ, յոյն իմաստունին սքանչելի դասին քովն ի վեր, – ի՞նչ բանի կը ծառայեն, «Յա – ռաջ», բոլոր նիգերդ, քանի Սփիւռքի բոլոր նիգերը մահուան դատապարտուած են:

– Ճիգ մը ընելու, մեռնելէ առաջ:

Կը հաւատանք որ այս առաջին թիւե– րը համեստ փաստ մըն են, որ ատենը չէ եկած՝ Սփիւռքահայ մտքի մահագդներ պատրաստելու:

«ՅԱՌԱՋ»

ՎԱՂԸ՝

«ՅԱՌԱՋ - ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ»

Ինչպէս ամէն ամսուան առաջին Կի – րակին, վաղը լոյս կը տեսնէ «Յառաջ – Միտք եւ Արուեստ »ի նոր (51–րդ) թիւը, հետեւեալ բովանդակութեամբ.–

ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ. –
Ի՞նչ կը Մտածէ Հ.Ա.Հ.Գ.Բ.–ը

DANIEL LEUWERS.-
Ionesco; Francis Ponge

HAMAZASB SAKAYAN.-
Jusqu'à la mort, Elégie.

Ի ՅՈՒՇ ԻՐ ՄԱՀՈՒԱՆ ՔԱՌԱՍՈՒՆՔԻՆ

ՆՈՅՆ ԳԻԾՈՎ

(ԸՆԿ. ԳՐԻԳՈՐ ԿԻՒԼԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ)

Խմբագրատունէն ներս կը մտնէր, ինչպէս իր հարազատ տունը: Փոքր մատնահարումներ, եւ դրան շեմին կ'երեւէր անոր ձիգ հասակը, տարիներու բեռով քիչ մը ճկած ուսերով: Ժպիտը միշտ կպած էր շրթունքներուն: Եւ թուղթ մը իր ձեռքերուն:

Ժողովի ծանուցում, ձեռնարկի մը յայտարարութիւն, դաշտահանդէսին ներկայ գտնուելու կոչ կամ՝ մահազդ ... եւ պարբերաբար նաեւ յօդուած մը:

Գիտէինք՝ Շաւիլէն կուգար, «դեսպանն» էր գաղութին, «գործակատարի» մը նուիրումով:

Զինք ճանչցանք նաեւ ժողովներու մէջ, հանդիսութիւններու ընթացքին, ազգային թէ կուսակցական բոլոր ձեռնարկներուն ժամանակ:

Աթոռ մը յետին կամ միջին շարքերուն վրայ: Ընկ. Գրիգոր Կիւլեանն էր բազմած: Քիչ կ'արտայայտուէր, ուշի-ուշով հետեւելով հանդէրձ օրակարգին բոլոր կէտերուն: Աւելի իր ներկայութեամբ, քան իր խօսքով շուտով տիրական դէմք կը դառնար: Իր եւ իր նմաններուն ներկայութեամբ մթնոլորտն էր, որ կը ստեղծուէր. – աւանդական, օրինական, գործնական եւ տեսլական:

Տարիներու վաստակը ճակատին վրայ դրոշմուած էր: Ուրկէ նաեւ բոլորին յարգանքն եւ ակնածանքը անոր հանդէպ: Ցուցամատը հազուադէպ կը բարձրացնէր, բայց այդ նկուն մատին երեւումը բաւական կ'ըլլար, որպէսզի յետադարձով մը մեր աչքերը սեւեռէինք մեր վեթերան ընկերոջ վրայ:

Ծչզում մը իր կողմէ, կանոնագրի կէտի մը մատնանշում մը եւ արդէն իսկ կ'անդրադառնայինք, թէ «շեղած» էինք ակամայ: Պարզ առաջարկ մը եւ արդէն իսկ կը հաստատէինք, թէ համեստ, այլ սակայն վաստակաւոր ընկերոջ մը տեսակէտն էր այս: Բայց, մանաւանդ, կ'ըմբռնէինք, թէ Դաշնակցութեան բարոյական ծիրին եւ կանոնագրային սահմաններուն ու գաղափարախօսութեան շրջագիծին մէջ անոր արտասանած սեղմ խօսքերը կը դառնային հատու հաստատումներ:

Սփւն մըն էր ան, այս բառին ազնուական իմաստովը: Եւ այդպէս ալ մնաց մինչեւ վերջ:

Մեր գաղութներու անցեալը, – խօսքը կազմաւորումին եւ ամրապնդումին մասին է, – պիտի գրուի անպայման: Զենք ուզեր խօսիլ ապագայի արձանագրութիւններուն մասին: Մէկ բան յստակ է սակայն: Անվիճելի է. – Կիւլեանները զայն կերտեցին, մեր այժմու կեանքին հիմերը ամրացուցին:

Առանց պերճ բառերու, առանց ինքնակոչ ցուցադրութիւններու, առանց ըրածն ու չըրածը շուկայ հանելու:

Ան այն սերունդէն էր, որ բնաւեր եւ հողմացրիւ, իրեն հետ բերաւ հայրենի հողին բոյրը: Եւ զայն փոխանցեց յետնորդներուն, իբրեւ պատմութիւն, իբրեւ մշակոյթ, իբրեւ լեզու եւ ոգի:

Եթէ հարկ նկատուէր բնորոշել աշխատանքին բնոյթը, ապա Կիւլեաններու պարագային պիտի ըսէինք անվարան. – Սեւ աշխատանքը:

– Տունը տուն չըլլիլ, դպրոց, եկեղեցի կամ ակումբ հիմնելու միջոցները ապահովելու համար: Մանուկներ հաւաքել՝ զանոնք աշակերտելու համար դէպի Մեսրոպեան օճախները: Կազմակերպել, նախաձեռնել՝ միշտ շուքին մէջ մնալով: Հայերէն խօսքը տարածել՝ «Յառաջ»ի սպառումով, գիրքերու տարածումով: Փարիզեան խանասորեան դաշտահանդէսներուն ողնաշարը հանդիսանալ: Եւայլն, եւայլն:

Եւ այս աքնաջան, մեռ եւ ոսկոր մաշեցնող աշխատանքը՝ տարիներ եւ տասնամեակներ, բանուորի կապոյտ բաճկոն – տաբատով, համեստ արտաքինով, պարզ պարտականութիւն եւ նոյնքան պարզ պարտաւորութիւն նկատուեցան մեր վեթերան ընկերոջ համար:

– Ժամանակին, մենք ալ բաներ մը ըրինք, կը սիրէր ըսել: Շատ – շատերս էինք, որ կ'ըմբռնէինք այդ «բաներմըներ»ուն իմաստը: Որովհետեւ, մեր ոտքին տակ գտնուած «հողը» իբրեւ հիմնակէտ եւ ղիմադիծ, այսինքն՝ հայկական գաղութ, գիտէինք, թէ պարտական էինք Կիւլեաններուն:

Քրտինք կար թափուած եւ, հետեւաբար, կարելի չէր ուրանալ:

Բազուկ եւ միտք կար շռայլուած եւ, հետեւաբար, կարելի չէր ժխտել:

Վերջապէս կար ոգի մը, որ կուգար հեռուէն, այլ սակայն այնքան մերձ եւ հարազատ դարձած էր մեզի համար, – շնորհիւ անոր նմաններուն:

Մոռնալ այսքանը, պիտի նշանակէր հրաժարիլ էր իսկ էութենէն:

Մեր վեթերան ընկերոջ խօրանը ունեցաւ երեք «սուրբեր», մինչեւ վերջ: Եւ-րեքն ալ նոյն յայտարարին վրայ բազմած, իբրեւ որոշիչ կէտեր.

– Հայրենիք – Հայութիւն, Դաշնակցութիւն եւ Յառաջ:

Իբրեւ հուսկ բանք, մեզի կը մնայ ըսել. – նոյն գիծով կ'ընթանանք:

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ՄՇՈՅ ԱՇԽԱՐՀ

ՍՈՒԼՈՒԽԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

Խոր յուզումով եւ թախիծով կը կարդամ, կռուին մասնակցող, Ռուբէնի, Սուլուխի հերոսամարտի նկարագրութիւնը, արիւնոտ գիշերուան ողբերգութիւնը եւ, Տարօնի քաջերու նահատակութիւնը...:

«Սոսկումն առ յաւէ՛տ, պատեց Մշոյ
դաշտ,
«Նորէն խառաչե՛ց, հէք Սուլթանն
անհաշտ.
«Սարսափը մեծ էր, վախցաւ
Օսմանցին,
«Խումանտա՛ր, կանչեց, Քէօսա
բինբաշին.
« Հասի՛ր բանակով, ապստամբ
Սուլուխ,
«Սկսեր կըրակ, բարձրանա՛լ վեր
մուխ...:

.

Ահա՛, բաց դաշտին մէջէն, սուրով, թուրով եւ հեծելազօրքով, սեւ օձի նման սողալով կը յառաջանայ թրքական բանակը եւ հրամանատար Քէօսա բինբաշին:

Սուլուխցիներ եւ հոն գտնուած ֆետայիներ, անակնկալի եկած, շրջապատուած են թշնամիէն...: Արդա՛ր վրէժով լեցուած գիւղացիք եւ մեր քաջերը, շուտ կազմակերպուած, եռանկիւն կազմած, կամուրջ դիրք բռնած, կռուի կը սպասեն: Ոմանք, անհամբեր, հրացանները պտըտցնելով իրենց գլխուն վերեւ, կոխ կը կարդան...: «Յօրի՞ ենք նստիլ, հիւջիւմ պի՛տ անել, զէդ չներ զարնել»:

– «Հանդի՛ստ նստեցէք, հիւջիւմ պի՛տ անենք», կը պատասխանէ Սէյտօ Պօղոսը, ծիծաղը դէմքին...:

«Ազա՛տ որդիք, Գէորգ եւ Ռուբէն,
«Ի՛նչ միջոց պէտք էր որ ի գործ
դնեն.
«Ուզեցին քաշուիլ, ի սէ՛ր Սուլուխցոց,
«Բինբաշին, կռուի փողը հնչեցուց...
«Տասնեակ պատռելով, տղերք դիրք
առին,
«Աստուա՛ծ կանչելով, կրակ
բացեցին...:

1907 Մայիս 27–ին, առաւօտից մինչեւ երեկոյ, սաստիկ կռիւ է, Սուլուխի վերեւ...:

Գոռա՛մ ու գոչո՛ւմ, «Սողոմ Գոմոր» – է...: Կռուի տաք պահուն – «վուրո՛ւն տէ վուրո՛ւն, հա՛ բաբա՛մ, վուրո՛ւն», հայհոյելով, կը գոռա՛ն Թուրքեր...: «Ա՛խ, ես ձեր տինը ... մտան մեր շարքեր, զարկէ՛ք, տօ, զարկէք՛, զարկէ՛ք զէդ չներ», կը պոռան Հայեր...:

Ցանկարծ, ո՛վ հրաշք, Ցաւրան գիւղի քաջերէն, ֆետայի Արամն ու քեռի Ղազար, ընկերներով, կուգան այդ պահուն տղոց օգնութեան...:

Ցետ միջօրէին, պակսած է եռանդը թրքական բանակին, հարիւրաւորներ հնձուած փռուած են դետին եւ սպաննուած է թուրք ազգի հերոս, Քէօսա բինբաշին...:

«Կորուստը մեծ է՛ր, յաղթանա՛կ
չե՛ղ,
«Վերանայ լինի ճամբա՛խ Սուլուխ
գիւղ,
«Ղարսեցի Յակէն, Գալէն Սպաղանցին,
«Երկու կտրիճներ նահատակուեցին...
«Երկինք շնորհե՛ց անոնց լուս-պսակ,
«Մենք ալ միշտ օրհնե՛նք անոնց
յիշատակ...:

«Զարնուեր է Գէորգ Սարերի Առլան...»:

.

Ու, տեսիլքի պէս, աչքիս առջեւէն կ'անցնին, Սարերի Ասլան Գէորգ Չաւուշը եւ առիւծասիրտ Սպաղանաց Գալէն, որոնք, արիւնաքամ, ակամայ լքած իրենց դիրքերը, կը քաշքշուին «քիւշխիքին» տան մութ անկիւնները ... մին, կոճնած պատին, միւսը նստած Չրհորի եզրին...:

Ահա՛, շարա՛ն, շարա՛ն կ'անցնին ֆետայիները...: Ճակտէն վիրաւոր, անմահ Ղարսայ Յակօն, Սուլուխայ Սաղօ, Սէյտօ Պօղոս, Ծրոնքցի Եղօն, Մուշցի Զըռօն ու Գըրրօն, Շէնըկա Ղազար, Ցալջանայ Տիգրան, Սուլուխցի Մօսի, Մշեցի Ռուբէն, Սուլուխցի Մեսրոպ եւ միւս քաջերը... (*):

Գարուն է եւ յորդած են հայրենի Եփրատ գետերը...: Արածանիի ափերով, շրջապատուած քաջերով, ահա՛ կ'անցնի Սուլուխի անճար ժողովուրդը, երթալու ապաստանելու մօտակայ Խաչխալթալ գիւղը:

Գիշերուան մութին...: «Գալէն պրծել է» եւ յանձնուեր է հայրենի գետին...: «Գէորգ դեռ ողջ է...»: Խումբի ղեկավար, ֆետայի Ռուբէն, մօտենալով Սարերի Ասլան Գէորգ Չաւուշին, համբուրելով զայն, կ'ըսէ տրտմագին.

– «Գիտես դու, Գէորգ, ազատած ենք մենք», իբրեւ պատասխան, նուաղած ձայնով – «այդ դո՞ւ ես, մնացած է, չանակի մը համար խումբ մի՛ վտանգէ, անցէք, գնացէք. Եղօն եւ Վարդգէս քեզի ամանաթ...»: Ժամանակը թանկ էր, պէտք էր շտապել. Գէորգի կամքին հակառակ, շալկեցինք զինք եւ յառաջացանք...:

Գէորգ Չաւուշ, հոգին կ'աւանդէ 1907, Մայիս 28–ի արեւածագին, եղեգնուտներու մէջ, Եփրատի ափին...:

«Լուսին բարձրացաւ դէպ երկնից
կամար,
«Մշոյ դաշտ տրտում տխուր
կ'երեւնար...
«Ա՛հ, մնա՛ս բարեաւ, խառաչեց
Սարհաւ.
«Ա՛խ, չտեսայ զքեզ, վայրկեան մը
ազատ.
«Փչեց վերջին շունչ, ըսաւ լուսնեակին,
«Սիրոյ ողջո՛յն տար, քաջ
Անդրանիկին...» (*):

(Շար. 2)

(*) Ղարսայ Յակօն, հայրն է, բաբիզարենակ Պօղոս վրդ. Տէր – Պօղոսեա-

ԺՈՐԺ ՍԱՆԴ
ԻՏԱԼԻԱ ԵՒ ՎԵՆԵՏԻԿԻ ՀԱՅՈՑ ՎԱՆՔԸ

Գրեց՝ ԼԵՒՈՆ Թ. ԽԱՉԻԿԵԱՆ

Մշակութային գետնի վրայ, փիլիսոփաները, տեսաբանները, գիտաշխատողները, կերպարուեստի զանազան ճիւղերու ներկայացուցիչները, իրենց փղոսկրեայ աշտարակներէն իջնելով, հրապարակ կը նետուէին բեմով ու գրիչով, եւ երբեմն ալ զէն ի ձեռին, ընկերային շարժումներուն իրենց գործօն մասնակցութիւնը բերելու համար:

Միեւնոյն ատեն, վիպական, իրապաշտական, բնապաշտական, խորհրդապաշտական կոչուած դպրոցներու գրականութեան եւ արուեստի ներկայացուցիչները իրենց փայլուն եւ անմահ գործերով կուգան ճոխացնել Ֆրանսայի մշակոյթին այլապէս հարուստ աւանդը:

Մինչ դասական շրջանի ԺԷ. դարու մտաւորականը ինքն իր մէջ քաշուած կ'արտադրէ եւ ռամիկը կ'արհամարհէ, եւ ԺԸ. դարու քաղաքական տեսարանը բանականութեան անունով նոր կարգերու գալուստը կը պատրաստէ, անգլիացի, գերմանացի, իտալացի, սպանացի, ռուս գրողներու ազդեցութեան տակ եւ Ժան-Ժաք Ռուսոյի, Բերնարդէն դը Սէն-Պիէրի, Ալֆոնս դը Շատոբրիանի, Տիկ դըՍտալի կարապետութեամբ Ֆրանսագիր նոր դպրոց մը կ'երեւի վիպական անունին տակ: Հիներու եւ նորերու կռիւ: Նորերը, բանականութեան վրայ խաչ մը քաշելով, եսին, երեւակայութեան, անձնական յուզումներու եւ անոնց սանձարձակ արտայայտութեան զատը կը պաշտպանեն: Շատեր, Միջերկրականը իրենց ներշնչման աղբիւր ընտրելով, կը ճամբորդեն – Սպանիա, Իտալիա, Յունաստան, Մերձաւոր Արեւելք – եւ բնութեան ու մարդկութեան հետ կը հաղորդուին: Այսպէս Ալֆոնս դը Լամարթին, Ալֆրէդ դը Վինյի, Հանրի Բէյլ-Ստանդալ, Պրոսպէր Մերիմէ, Վիկտոր Հիւկօ, Ալֆրէդ դը Միւսէ, Ժերար դը Ներվալ, Ժորժ Սանդ, բանաստեղծները, վիպագիրները, թատերագիրները, որոնց կը միանան Ֆրանսուա Կիզօ, Շարլ Տոքվիլ, Օկիւստէն Թիէրի, Ժիւլ Միշլէ, պատմաբաններն ու քաղաքագէտները, որոնք լեզուն կը ճոխացնեն ու մտածելակերպը կը վերանորոգեն:

Իբր հետեւանք գիտական մաքով մը շակուած Օկիւստ Կոնթի դրական փիլիսոփայութեան, ճարտարարուեստի յառաջդիմութեան ու քաղաքական ու ընկերային վերիվայրումներու, եւ ի հակազդեցութիւն նախորդ դպրոցին, իրապաշտ եւ գերիրապաշտ դպրոցներուն պատկանող գրողները, ինչպէս Օնորէ դը Բալզակ, Էմիլ Զոլա, Էօժէն Սիւ, Կիւստավ Ֆլոբէր, Կոնգուր եղբայրները, Կի դը Մօպասան, Էրնէստ Ըընան, Կլօդ Բերնար, անձերն ու ընկերութիւնը կ'ուզեն ներկայացնել ինչպէս որ են, անոնց տգեղ կողմերը մատնանշելով յաճախ:

Խորհրդապաշտ ու տպաւորապաշտ մակադրուած դպրոցներուն արուեստագէտները վերի սեւացրէքեան նկարագրութիւններէն ու վերլուծումներէն կը խուսափին, իրենց մաքին ու հոգիին ազատ թրթռումներուն տեղ տալու համար:

Ի հարկէ երաժշտութիւնը, կերպարուեստի զանազան ճիւղերը իրենց լայն նպաստը կը բերեն վերի բոլոր շարժումներուն, որոնց դասաւորումը երբեմն արուեստական է եւ ուսումնասիրութիւնները դիւրացնելու միայն սահմանուած, քանի որ շատեր տարիներու թաւալումին հետ մտածելակերպ ու ոճ կը փոխեն, եւ կամ անդասակարգելի անկախներ կը մնան ցմահ:

Ահա, քաղաքական, ընկերային ու մշակութային բարդ շարժումներով լեցուն այս շրջանին է որ ծնած, ապրած ու գործած է Ֆրանսայի կին գրողներէն ամէնէն հռչակաւորը, Ժորժ Սանդ:

×

ԺՈՐԺ ՍԱՆԴԻ ՆԱԽՆԻՔ

Ամանդին – Օռոռ – Լիւսի (կամ Լիւսիլ) Դիւպէն (կամ դիւ Պէն), Տիկին պառոնն Դիւդըվան, որ յետագային ֆրանսական գրականութեան երկնակամարին վրայ իբր անշէջ աստղ պիտի փայլէր Ժորժ Սանդ ծածկանունով, ծնած է Փարիզ, 1804 Յուլիս 1–ին, 15 ռիւ Մէլէ (այժմու 46–ը), ուր մարմարեայ յուշատախտակ մը բարեբախտ դէպքը կը յաւերժացնէ:

Օռոռի հայրը, Ֆրանսուա – Մորիս – Էլիզաբէթ Դիւպէն (1778 – 1808), անդամ Նաբոլէոն կայսեր Պոլոնիի մօտ համախմբած Անգլիա արշաւելիք բանակին սպայակոյտին, որդին է Լուի – Կլօդ Դիւպէն դը Ֆրանքէօյի եւ Մարի-Օռոռ դը Սաքսի:

(Շար. 2)

ՆՈՐ ՄՈՏԵՑՈՒՄ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՉԱԿԱՆ ԳՈՐԾԻՆ

Մանկավարժական տեսութիւնըներկայիս կը հաստատէ որ ուսումը միայն դպրոցին մէջ չիրականացուիր: Դաստիարակչական աշխատանքը կրնայ տարուիլ ամէն տեղ, զանազան միջոցներով, մանուկին անդիտակից գործակցութեամբ: Նման աշխատանք անպայման գրքի ու տպագրուած էջի վրայ չի սեւեռիր, կամ անոնց օգտագործման վրայ չի յենիր, այլ կը փորձէ օգտագործել մանուկին տեսողական զգայարանքը, իրեն հաճելի թուող խաղերու միջոցաւ:

Եւրոպայի եւ Ամերիկայի մէջ շատ տարածուած են դաստիարակչական նպատակ ունեցող խաղեր ու այսպէս կոչուած «խաղալիքներ» որոնք խաղէն աւելի՛ բան մըն են սակայն: Վերջերս, Հալէպէն Գաբրիէլ Ջեմպերճեան գեղեցիկ գաղափարը ունեցած է նման ըսկզբունքներու վրայ հիմնուած խաղեր ներկայացնել հայ հանրութեան: 1980-ի Դեկտեմբերին, Հալէպի Հ. Մ. Ը. Մ.-ի ակումբին մէջ տեղի ունեցած ցուցահանդէս մը տեղւոյն ժողովուրդի ուշադրութեան յանձնած է դաստիարակչական խաղերու ամբողջ շարք մը: Ուրիշ խաղերու կարգին ցուցադրուած են «բաղըլներ», այսինքն մասնահատուած պատկերներ, հիմնուած Հայոց պատմութեան վրայ, որոնց վերամիացումը աշխարհի ամէն կողմը ծանօթ ժամանց մըն է: Այս պատկերներու պծագրութեանց հեղինակն է Վիգէն Յակոբեան: Գաղափար ու յղացումը լաւ են, սակայն պատկերները քիչ մը շատ խճողուած եւ չինծու: Մաղթելի էր որ աւելի խնամքով պատրաստուած ըլլային:

Նաեւ աւելի հմտօրէն պատրաստուած են Ա-Բ-Գ-եան խորանարդներ եւ մանաւանդ «Սքրէպըլ» խաղ՝ հայերէն լեզուով անշուշտ: «Սքրէպըլ»ը ոչ միայն մանուկ, այլ պատանիներու եւ ուրիշներու յարմար խաղ մըն է, նորէն Համաշխարհային սպառումով: Խաղի մէջ գործածուող խաղատախտակն ու կտորները լաւ յղացուած են եւ խնամքով պատրաստուած: Կարելի է հաստատել անվարան որ թէ՛ դպրոցական զանազան հիմնարկներ, թէ՛ ալ անձեր՝ որոնք մանուկներու յարմար դաստիարակչական նուէրներ կը փնտռեն, գոհ պիտի մնան այս «Սքրէպըլ»ի տառախաղով:

Խ. Թ.

...ն, որ Լազարիսթներու Միաբանութեան անդամ է: Պօղոս վրդ. Տէր-Պօղոսեան, ...անիկն է նաեւ, մօրս, Գիւլիզարի գեր-դաստանին. Ղարսայ ռէս Միրոյի եղբօր, Տէր-Յարութիւնի ձեռամբ կնքուած:

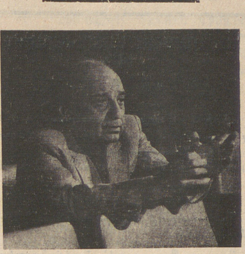
(**) Սարհատ' կեղծ անունն է Գէորգ Չաւուշի:

ԵՐԵՒԱՆԻ ՏՐԱՄԱԹԻԿԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆԻ ՖՐԱՆՍԱ ՇՐՋԱՊՏՈՅՏԻՆ ԱՌԹԻՒ

—O—

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԱՐՏԻՍՏ
ՊԵՏԱԿԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿԻ
ԿՐԿՆԱԿԻ ԴԱՓՆԵԿԻՐ

ՀՐԱՉԵԱՅ ՂԱՓԼԱՆԵԱՆ

1935 թուականին, հազիւ 15 տարեկան, ան մտաւ Լենինականի Ա. Մռավեան թատրոնը եւ իր առաջին քայլերը սկսաւ թատերական արուեստին մէջ: Յետագային հանգամանքներու բերումով, ան տեղափոխուեցաւ Երեւանի պատանի հանդիսատեսի թատրոն ուր խաղաց բազմաթիւ դերեր, բեմադրեց թատերախաղեր եւ յետոյ դառնալու համար նոյն թատրոնին բեմադիրը: Տարբեր տարիներ ան ղեկավարեց Ալ. Սպենդիարեան Օփերայի եւ Բալետի, Գ. Սունդուկեան թատրոնները, միաժամանակ իրագործելով հիասքանչ բեմադրութիւններ հայ, ռուս եւ եւրոպական թատերգութիւններէն:

Օժտուած ըլլալով մեծ տաղանդով եւ անսպառ երեւակայութեամբ Հրաչեայ Ղափլանեան արագօրէն տեղ գրաւեց Խորհրդային յայտնի բեմադիրներու շարքերուն մէջ: Շարք մը բեմադրութիւններ իրագործեց Մոսկուայի թատրոններուն մէջ: Առանձնապէս պէտք է նշել Ս. Դանդուրովի «Ճանաչումի» եւ Լ. Ուկրաինկայի «Քարէ Տիկնոջ» բեմադրութիւնները, Շէյքսփիրի «Րիչար Երրորդի» բեմադրութիւնը Ե. Վախթանգովի թատրոններուն մէջ:

Հրաւիրուեցաւ Չեխոսլովաքիայի Պրաթիսլաւա քաղաքը ուր իրագործեց Լ. Թոլսթոյի «Կենդանի Դիակ»ի բեմադրութիւնը:

Ապրելով ստեղծագործական ժիր կեանքով, Հրաչեայ Ղափլանեանը երկար ժամանակ մտածեց ստեղծել տրամաթիկ նոր թատրոն որուն ստեղծագործական կազմին մէջ ըլլային իր գաղափարական համախոհները: Ի վերջոյ յաջողեցաւ 1966-ին Սովետական Հայաստանի կառավարութեան որոշումով հիմնել Թատրոն-Ստիւտիօ:

Բայց Հրաչեայ Ղափլանեանը ոչ միայն խորհրդային ականաւոր բեմադիր է, այլեւ մեծագոյն հասարակական գործիչ, ՀՍՍՀ Գերագոյն Սովետի երեսփոխան, ՍՍՀՄ Մշակութային Նախարարութեան Գեղարուեստական Խորհուրդի եւ ՀՍՍՀ Մշակութային Նախարարութեան Գեղարուեստական Խորհուրդի անդամ:

Միեւնոյն վարպետութեամբ ան կը բեմադրէ ամենատարբեր տեսակի թատերախաղեր՝ ողբերգութիւններ, կատակերգութիւններ, եղերախաղեր, երգիծական գործեր, խրախճանչիւրին համար գտնելով ամէնէն անսպասելի եւ ինքնատիպ լուծումներ: Ան ստեղծած է իր անկրկնելի Շէյքսփիրապատումը, տարբեր տարիներ բեմադրելով «Օթել-լօ»ն, «Րիչար Երրորդը», «Գորիօլանը» որոնք արժանացած են սովետական եւ արտասահմանեան մամուլի եւ Շէյքսփիրագէտներու հիասքանչ գնահատականին:

Հրաչեայ Ղափլանեանի ստեղծագործական երեւակայութեան շնորհիւ, Տրամաթիկական Թատրոնի ներկայացումները ներթափանցած են յուզականութեամբ, հանդիսաւորութեամբ, հարուստ կենսական երեւոյթներն զգալու խորութեամբ, վառ թատերայնութեամբ, ճկունութեամբ եւ բեմական հիւթեղ գոյներով:

Բազմաբնոյթ ստեղծագործական այս համաձուլուածքի շնորհիւ է որ Տրամաթիկական Թատրոնի դէմքը գեղարուեստական առումով առաւել հրապուրիչ ու սիրելի է հանդիսականներու լայն շարքերուն մէջ:

Ա. ԱՍԼԱՄԱՋԵԱՆ

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ՊՈԼՍՈՅ Ս. Փրկիչ Հիւանդանոցի մատրան մէջ, Մայիս 28-ին, պատարագուած եւ քարոզած է Վրթանէս Ա. քհնյ. Տէրտէրեան: Յաւարտ պատարագի այցելութիւն տրուած է հիւանդանոցի հիմնադիր Յարութիւն Ամիրա Պէզճեանի, Կիւլպէնկեաններու եւ այլ բարերարներու դամբարաններուն ու հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուած: Կէսօրուան ճաշ մը տրուած է, մասնակցութեամբ հոգեւորական դասուն, հոգաբարձութեան, դպիրներու եւ հիւրերու: Խօսք առած է Վրթանէս Ա. քհնյ.:

×

ԹԵՀՐԱՆԻ «Հայ Ակումբ»ի սրահին մէջ, Մայիս 3-ին, տեղի ունեցած է «Վաչէ Յովսէփեան» վարժարանի ամավերջի հանդէսը, հովանաւորութեամբ Արտակ Արք. Մանուկեանի: Բացումը կատարած է տեսչուհին՝ Նոյեմիկ Համբարչեան, ներկայացնելով ընթացիկ ուսումնական տարեշրջանի տեղեկագիրը: Յայտագրի գործադրութեան աւարտին Արտակ Արք., նախքան վկայականներու բաշխումը, խօսք առնելով անդրադարձած է հայեցի դաստիարակութեան կարեւորութեան:

×

ՈՒՐՄԻՈՅ մէջ (Պարսկաստան), Մայիս 10-ին, տօնուած է Մայրերու Օրը, կազմակերպութեամբ Հ. Օ. Մ.-ի: Բացումը կատարած է Թամարա Ղահրամանեան: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը բաղկացած երգերէ:

×

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Հայ Կեդրոնի «Ա. Ահարոնեան» սրահին մէջ, Մայիս 8-10, տեղի ունեցած է Կարօ Մարկոսեանի նկարչական ցուցահանդէսը, ուր ներկայացուած են շուրջ 90 իւղաներկ ու ջրաներկ գործեր:

ԹԵՀՐԱՆԻ Զարմահալի Հայ Ուսումնասիրաց Միութեան կեդրոնը նշուած է Միութեան հիմնադրութեան 50-ամեակը: Բացումը կատարած է նախագահը՝ Անդրանիկ Բաբումեան, անդրադառնալով Միութեան հիմնադրութեան պայմաններուն (1930 Հոկտեմբեր 12) եւ առաքելութեան: Բանախօսած է Յովհաննէս Աբրահամեան, որ յոբելեանին առթիւ գրքոյկ մը պատրաստած է Միութեան գործունէութիւնը պատկերացնող: Աղասի Փուլադեան կարդացած է ստացուած ուղերձներ եւ շնորհաւորութեան գիրեր: Ողջոյնի խօսք արտասանած է Կորիւն Եպիսկ. Պապեան: Գեղարուեստական յայտագրի գործադրութենէն ետք յոբելեանը վերջ գտած է Թեմին առաջնորդ Արտակ Արք. Մանուկեանի փակման խօսքով:

×

ԹԵՀՐԱՆԻ «Հայ Ակումբ»ի սրահին մէջ, Մայիս 24-ին, նշուած է Արտակ Արք. Մանուկեանի առաջնորդական եւ գրական գործունէութեան 20-ամեակը: Ողջոյնի խօսքեր արտասանած են Կորիւն Եպիսկ. Պապեան, Տոքթ. Վարդգէս Նահապետեան, Լիդա Բերբերեան եւ Արամ Անտոնեան, ներկայացնելով Արտակ Արք.ի հոգեւոր, հանրային եւ գրական գործունէութիւնը: Վերջին քսանամեակին Արտակ Արք. հրատարակած է «Խօսք Ժողովրդին» (1961), «Աւետարանի Շունչով» (1962), «Հաւատքի Հարցը Արդի Ընկերութեան մէջ» (1963), «Ապրիլ 24» (1965), «Աստուածաշունչ Մատեանը» (1966), «Հայ Եկեղեցու Տօները» (1969), «Լոյս եւ Ստուեր» (1971), «Արեւ Գիշերուան Մէջ» (1973), «Ջուրը Կրօնական Միսակատարութեան մէջ» (1973), «Վերանորոգումի Հարցը Հանրային եւ Մշակութային Կեանքին Մէջ» (1976), «Լուսաւոր Ճամբաներ» (1976) եւ «Կենցաղագիտական Խորհուրդներ) (1977) գործերը:

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Սաքօն կը մտածէր Վարդածորի գիւղացիներու մասին. եւ սակայն, գլխիցաւի պէս բան մը կար, որ աւելի ու աւելի կը ծանրացնէր իր գլուխը, կարծես սարդի քառասուն ճանկեր իր ուղեղին մէջ մխուած էին: Կը մտածէր, կը խօսէր, կ'անցնէր տարափին մէջէն, սակայն կը զգար, որ իր մէջ բան մը կը ծանրանար: Սարգիս ամէն բան գիտէր Կարոյի մասին ու չըսաւ:

– Սարգիս, Կարօն ուրիշ բան չխօսեցա՞ւ,– հարցուց Սաքօն յանկարծ, երբ հեղեղին ջուրերը շառափով մը խոշոր ապառաժներու կը զարնուէին:

– Չէ, Սաքօ, էդքան, էդքան խօսեցաւ ու դէպի Ազուընկայ Քարերուն կողմը անցաւ:

Սաքօն չէր ուզեր այդ խօսքն ընել, կարծես կը վախնար, որ Սարգիսին ըսածները ճիշդ էին: Ինքն ալ չգիտցաւ, թէ ինչո՞ւ այդ հարցումն ըրած էր նորէն եւ սակայն կը հաւատար, որ Սարգիս գիտէր ամէն բան:

– Բա, անձրեւը էնպէս կ'իջնէ, կ'ըսես դժոխքի կրակը պիտի մարէ. Սաքօն փոխեց խօսակցութիւնը՝ վախնալով, որ սարկաւագ Սարգիս պիտի ըսէր ամէն բան:

– Անկից յետոյ այլեւս չտեսայ Կարօն, Սաքօ,– նորէն ըսաւ Սարգիս, մինչ Սաքօն իր այդ գլխի ծանրութիւնով քիթը հովտին բռնեց եւ արջի մը նախազգուշութեամբ դէմքը վեր առաւ:

Մութի ու տարափի աղմուկին մէջ մօտեցող վտանգի մը հոտը կ'առնէր: Մութը, կ'ըսես շօշափելի կը դառնար այծի կռնակի մը պէս: Կայծակը նորէն բացխըփեցաւ, հովիտին լոյս ձգեց ու անցաւ:

– Սարգիս, ինծ էնպէս կը թուի, որ հովիտին մէջ ձիաւորներ տեսայ:

– Էս գիշերանց նէ՛ արջ դուրս կ'ելլէ, նէ՛ գէլ. դուրս ելլողը միայն փէտային է: Էս ատեն ձիաւորներ ի՞նչ ունին էս տեղուանքը:

– Հա՛ կ'ըսեմ, Սարգիս,– ըսաւ Սաքօն:

Սաքօն քիչ անգամ կը սխալէր: Վար թափուած անձրեւի առէջներուն մէջ՝ կայծակի լոյսով ձիաւորներ տեսած էր, կարծես անձրեւի թելերուն մէջ ձգուած նկարներ ըլլային:

– Չըլլա՞յ որ Մարտիկի ձիաւորներն ըլլան:

– Սպասենք, Սարգիս, կայծակը հիմա նորէն կ'ելլէ:

– Էդ ճամբան դէպի Վարդածորի լեռները կը տանի, թերեւս Հայեր են:

– Էս լերան կռնակը ճամբայ մը կայ, Սարգիս, որ դէպի չէրքէզներու գիւղը կը տանի: Կ'ենթադրեմ, անձրեւէ բռնուած չէրքէզ ձիարածներ են:

Սաքօն ուրիշ անգամներ անցած էր գետափի ընդարձակ արօտատեղիներէն: Այն կողմերը առհասարակ չէրքէզ վրանակներ են, որոնք ձիերու նախիրներ ունին, ու ամէն գարունին իրենց նախիրները արածելու համար սարերու եւ գետափի արօտատեղիները կ'իջնեն: Սաքօն տեսած էր անոնց ձիերու նախիրները, անձրեւի, փոթորիկի ու արեւոտ օրերուն: Ատեն մը, նոյնիսկ ծերունի չէրքէզի մը հետ առեւտուր ըրած էր: Ծերունի Ահմէտ ձիեր կը ծախէր փէտայիներուն: Ուրիշ չէրքէզ ձիարած մը մատնեց զայն, եւ, որովհետեւ ծեր էր, մեռաւ բանտին մէջ:

Չէրքէզ ձիարածներ յաճախ իրարու հետ կռիւ կ'ունենային, իրարու ձի ու աղջիկ կը փախցնէին: Անցորդի մը համար այն կողմերէն անցնիլ շատ ալ ապահով չէր, որովհետեւ ձիարածները աւազակութիւններ ալ կ'ընէին: Ամառուան բարկ արեւին՝ անոնք գրեթէ մերկ կը նստէին առանց թամբի ձիու վրայ: Արեւէն այրած մարմնով ու սրունքներով, ձիու մերկ կռնակին վրայ հեծած՝ անոնք հեռաւոր հորիզոններէն տեսնես նետի պէս կ'իջնէին ու անցորդէն ծխախոտ կը պահանջէին: Շատ անգամ, բուռ մը ծխախոտով գոհ՝ նորէն իրենց նախիրներուն կը վերադառնային: Սաքօ, ամէն անգամ որ ստիպուած ըլլար այդ կողմերէն անցնիլ, իր հետ բաւական ծխախոտ կ'ունենար:

(Շար.– 332)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՊՈՐՏՕ.— Տիկին Աղաւնի Գոնիալեան, շնորհակալութիւն կը յայտնէ բոլոր անոնց, որոնք անձամբ կամ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին իր ամուսնոյն՝

ՍԱՐԳԻՍ ԳՈՆԻԱԼԵԱՆԻ

մահուան առթիւ, որ պատահեցաւ Մայիս 25–ին:

«ՅԱՌԱՋ».— Մեր ցաւակցութիւնները՝ Տիկին Գոնիալեանի:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Շաքէ Կիւլեան, կը ծանուցանէ թէ՝ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի, Յունիս 14–ին, Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցին, իր հօր՝

ԳՐԻԳՈՐ ԿԻՒԼԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն՝ ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Յարութիւն Պախտրեանի մահուան տասը առթիւ, Մուսէեան ընտանիքը կը նուիրէ 100 Ֆր. Համնոյ Հայրենակցական Միութեան, 100 Ֆր. «Յառաջ»ին: Ստանալ «Յառաջ»էն:

VACANCES 1981

Prix au départ de Paris,
A/R à partir de:

- BEYROUTH: 2.290 F.
- DAMAS: 2.350 F.
- ALEP: 2.450 F.
- ATHENES: 1.400 F.
- ISTANBUL: 1.350 F.
- NEW YORK: 2.065 F.
- MONTREAL: 2.100 F.
- TORONTO: 2.300 F.

CHARTERS - VOLS VACANCES
TOUTES DESTINATIONS

N'ATTENDEZ PAS
LA DERNIERE MINUTE
POUR RESERVER VOS PLACES!

orientours

30, Rue Monsieur le Prince
75006 — PARIS
Tél.: 329. 49. 00

Licence A 762

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Համազգայինի Կրթական Կեդրոնի Մանկապարտէզի երեք դասարաններու արձանագրութիւնները, 1981 – 1982 կրթական տարեշրջանին համար, տեղի կ'ունենան Երկուշաբթի, Երեքշաբթի, Հինգշաբթի եւ Ուրբաթ օրերը ժամը 10 – 12 եւ 13 – 16, եւ Շաբաթ օրերը՝ ժամը 10 – 12:

Կը խնդրուի որ, ծնողքները կանուխէն արձանագրեն իրենց զաւակները:

1981 – 1982 կրթական տարեշրջանի վերամուտը տեղի կ'ունենայ Ուրբաթ, Սեպտեմբեր 25, ժամը 9–ին:

Ecole Privée HAMAZKAINE
Centre d'Enseignement - France
185, Bd. de la Cabane
13012 Marseille - Tél.:16 (91) 93.75.25

INSCRIPTION SCOLAIRE 1981-1982

Les Inscriptions à l'Ecole Maternelle Hamazkaïne (Marseille) pour la rentrée 1981 - 1982 se prendront jusqu'au 11 Juillet 1981, les Lundi, Mardi, Jeudi, Vendredi, de 10 h. 12 h. et de 13 h. à 16 h., le Samedi de 10 h. à midi.

Al'Ecole: 185, Bd. de la Cabane - 13012 Marseille - Tél.: 93.75.25

L'Ecole accueille les enfants de 3 à 6 ans et compte trois classes de maternelle.

La Rentrée est fixée au 25 Septembre 1981, 9 h.

Les enfants seront admis dans la mesure des places disponibles.

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ

Համախարբերդցիական Միութեան Ֆրանսայի շրջանի Կեդր. Վարչութիւնը կը տեղեկացնէ թէ՝ իր տարեկան Պատգամաւորական Ժողովը տեղի կ'ունենայ այս տարի Վալանսի մէջ, Շաբաթ, Յունիս 13 առաւօտեան ժամը 9–էն սկսեալ, Սալ տը լ'Էփէրվիէ:

Կը խնդրուի պատգամաւորներէն հաւաքուիլ Շաբաթ առտու 8·30–ին, Քաֆէ տը լ'էսթ, Վալանս:

Իրիկունը, ժամը 9–ին, ճաշ – խնջոյք մը՝ Վալանսի Հ.Բ.Ը.Մ. «Հիւսիսեան» սրահը, բուն Խարբերդցիական մթնոլորտի մէջ: Բոլոր հայրենակիցները հրաւիրուած են խնջոյքին:

- ՑՈՅՑ -

Հայկ. Ազատագրումը բողոքի ցոյցի մը կը հրաւիրէ, Չորեքշաբթի, Յունիս 10, ժամը 18·30–ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Եկեղեցւոյ առջեւ (Հինգշաբթի, Յունիս 4–ի, եկեղեցւոյ դէմ եղեռնագործին առթիւ):

Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԻՍԻ ՕԾՄԱՆ 6-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁ

Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին Եկեղեցւոյ Օծման 6–րդ տարեդարձի Պատարագ եւ Մատաղօրհնութիւն՝ Կիրակի, Յունիս 14, առաւօտեան 10–ին:

Կը պատարագէ ու կը քարոզէ՝

ԳԻՒՏ ԵՊՍ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ

Կը կատարուի Խորհրդատան եւ Նկարի Սրբագործում:

Յաւարտ Պատարագի՝ Հոգեհանգստեան պաշտօն՝ եկեղեցւոյս հանգուցեալ բարերարներու հոգիներուն համար:

Սիրով կը հրաւիրուին շրջանիս Հայութիւնը՝ իր մասնակցութիւնը բերելու այս հանդիսութեանց:

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՊՏՈՅՏ

PIQUE - NIQUE FAMILIAL
en proche Normandie

Organise par:
La Croix Bleue de Chaville

Le Dimanche, 21 Juin

Départ dec cars à 8h.30 devant l'Eglise Arménienne de Chaville.

Frais de transport: Adultes 20 F.
Enfants 10 F.

Jeux — Boules — Ballon

Inscriptions jusq'au 10 Juin inclus, auprès de:

— Mme. Jeanine KULTCHEYAN: Tél.: 750. 40. 47 (le soir)

— Mme. Louise KARAOGLANIAN: 705, Ave. Salengro - Chaville
Tél.: 750. 10. 85 (dans la journée)

— Retour prévu vers 20 h. —

Dîner - Réception

EN L'HONNEURE DE LA TROUPE THEATRALE VENUE D'EREVAN

Mercredi, 10 Juin, à 20 H. 30
YAN'S CLUB
5, Avenue Reille — 75014 Paris

Le Théâtre d'Art Dramatique d'EREVAN

Sous le haut patronage et la présence effective de:
Dr. RITA PARSADANIAN
Présidente de la Croix Rouge d'Arménie

à l'occasion du 60eme anniversaire de la

CROIX ROUGE ARMENIENNE

présente

Sous la Présidence de: HENRI VERNEUIL
SAMEDI, 13 JUIN, A 20h.30

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺԸ

(LE DENTISTE ORIENTAL) ՅԱԿՈԲ ՊԱՐՈՆԵԱՆ (Արեւմտահայերէն)

———×———

DIMANCHE, 14 JUIN, A 14h.30
Sou la Présidence de: JEAN CARZOU
(de l'Académie des Beaux-Arts)

ՍԷՐ ԵՒ ԾԻԾԱՂ

(AMOUR ET RIRES) ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ (Արեւմտահայերէն)

Mise en scène: HRATCHIA KAPLANIAN (Artiste Emerite d'URSS)

MAISON DE LA MUTUALITE
24, Rue Saint Victor, 75005 Paris — Métro: Maubert-Mutualité

Assurez vos billets... sont en vente..:

- — PARIS; Ets. BAKERDJIAN: 35, Rue de Trévise - Tél.: 770.07.25
- — PARIS; Librairie PALOUYAN: 9 Rue de Trévise - Tél.: 523.24.97
- — Alfortville; Maison DANY: 10 bis, Rue Etienne Dolet - Tél.: 378.03.65
- — Alfortville; CAPPADOCE: 67 bis, Quai Blanqui - Tél. 375.05.30
- — Arnouville; Alim.NIGOGHOSSIAN 121 Av.Henri Barbusse-Tél.: 985.04.46
- — Bois-Colombes; DJIZMEDJIAN: 121, Rue Paul Déroulède-Tél.: 781.09.72
- — Clamart; SEVAN: 4, Rue Lazare Carnot - Tél.: 642.16.07
- — Issy-les-Mlx.; Ets. SANOSSIAN, 109. Rue J.J.Rousseau-Tél.: 645.13.52
- — YAN'S CLUB; 5, Ave. Reille - Paris 14e — Tél.: 589. 20. 48

Réservation par téléphone:
— NAVASSARTIAN: 985. 36. 53 — SAGHATELIAN: 854. 35. 74

ratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris Imprimé sur les presses du Journal «Ha
Commission paritaire : N° 55935

OPTIMA Tours

ARMENIE 1981

CALENDRIER DES PROCHAIN DEPARTS

Δ 19 Juin 1981
Δ 3 - 17 et 31 Juillet 1981
Δ 14 Août 1981
Δ 4 et 18 Septembre 1981

Pour chaque départ 3 formules de séjour 12 - 14 et 16 jours.

Cette année des formules originales:

1°/ *Voyages combinés en Arménie avion / bateau «LITVA».*
— Départ par avion le 27 Juillet (séjour du 28 Juillet au 6 Août Erevan).
— Croisière en bateau du 7 au 14 Août arrivée Marseille.
— Croisière bateau du 15 au 23 Août séjour à Erevan du 23 Août au 2 Septembre et retour par avion le 3 Septembre.

2°/ *Voyages combinés:*
— 1 semaine EREVAN / 1 semaine Lac Sevan.
— 1 semaine EREVAN / 1 semaine Sotchi (Mer Noire)

RENSEIGNEMENTS - INSCRIPTIONS:

OPTIMA Tours

67-69 rue Quincampoix (angle rue Rambuteau) — Tél. 274-27-20
75003 PARIS
Telex: 211 324 F.
Métro: Rambuteau ou Etienne Marcel
Lic. A 946 (Agence agrée INTOURIST)

MARCEL UMIDIAN PRADO VOYAGES
353, Avenue du Prado 13008 MARSEILLE
Tél.: (91) 76-21-80 chaque jour de 17 à 19 h.

Pour la Région Lyonnaise:
MAISON DEL CULTURE ARMENIENNE DE DECINES
Jusqu'à 16h.00: Mme. BARAVIAN — de 16h.00 à 18h.00: Mme. ANTABLIAN
15, Rue de 24 AVRIL, 1915 - 69150 DECINES
Tél.: 849. 42. 97

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղը, շնորհակալութեամբ ստացած է՝ ի նպաստ իր դպրոցին.— Տէր եւ Տիկին Ժան–Մարք Կառնիէ 300 Ֆր. Պր. Տէր – Թումանեանի մահուան առթիւ, փ.ծ.: Տէր եւ Տիկին Յակոբ Ալեքսանեանէ 100 Ֆ. Յարութիւն Պօղոսեանի մահուան առթիւ, փ.ծ.ի:

OPERA DE MARSEILLE

CONCERT
Chorale
SAHAK - MESROB

Direction:
KHATCHIG YILMAZIAN
au Piano: JULIETTE YILMAZIAN
Au Programme:
KOMITAS, MOZART, RAMEAU, SARXIAN, BARTEVIAN, DIKRANIAN, HOVHANNESSIAN, ALTOUNIAN, ALEMSHAH, GANATCHIAN.
12 Juin, à 21 H.

- Réservation: Eglise Arménienne du Prado; Tél.: 77. 84. 70
- M. V. Bozadjian; Tél.: 90. 53. 91
- A partir du 8 Juin à l'Opéra

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

12 - 14 Rue St. Bazile, Marseille 1er

Mercredi, 10 Juin, à 21 H.

Rencontre - Débat

"VAHE KATCHA"

A propos de son dernier livre paru aux Presses de la Cité

Un poignard dans ce jardin

Dédicace par l'auteur de son ouvrage.

ՏԱՐԵՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Անկէնի Միօրեայ Հայկ. Վարժարանի
Տարեվերջի Հանդէսը
տեղի կ'ունենայ Յունիս 14, Կիրակի օր, ժամը 15·30–ին.–
7, Bd. Sadi Carnot — ENGHIEN

Երգ, արտասանութիւն եւ ներկայացում՝ երկսեռ աշակերտութեան կողմէ:
Նաեւ հաճելի անակնկալներ:
– Մուտքը ազատ է –

ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒՆԻՍ
7
DIMANCHE
7 JUIN
1981

ՅԱՌԱՋ
ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Թիւ 51

LE NUMERO 2 F.

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
Directrice: ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ : 160 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 350 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.

56րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.924 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 56e ANNÉE — No 14.924

IONESCO

entre le théâtre et le rêve

A propos du dernier ouvrage
d'Eugène Ionesco :
« *Un Homme en question* » - Gallimard

Le plus shakespearien de nos auteurs, Eugène Ionesco, a depuis quelques années délaissé son activité d'auteur dramatique pour se consacrer — faute de mieux — à l'essai, et même à l'essai politique. Lui qui, à l'origine, se sentait « métaphysiquement distancié » et requis par l'incompréhensible et l'inextricable du langage, voilà qu'il a voulu s'expliquer et qu'il est peu à peu tombé dans le piège d'un théâtre « politique - ment antipolitique ». Ionesco regrette aujourd'hui de n'être pas resté «plus profondément dans l'énigme, quitte à ce que les critiques et les spectateurs n'y comprennent rien », et il envie le silence de son contemporain Samuel Beckett qui a ainsi su se mettre à l'abri d'éventuelles attaques. Mais, puisqu'il s'est senti attaqué et convié à « s'engager », Ionesco, qui a toujours ignoré l'art feutré de l'esquive et qu'habite un désir de sincérité sans bornes, a décidé de réagir, quitte à être taxé de réactionnaire. Il en est même venu à privilégier ses articles politiques qui, selon lui, « constituent une partie importante » de son activité.

Ceux-ci lui sont surtout l'occasion de fustiger le « perfectionnisme » suspect des metteurs en scène idéologues, de s'interroger sur le « monde invivable » qui est le nôtre, de dénoncer les ravages du Mal qui vient de l'Est stalinien tout en prêtant attention aux voix dissidentes qui véhiculent l'espoir, de vilipander « l'abominable système capitaliste qui est cependant le moins mauvais de tous les systèmes », de constater qu'aujourd'hui « la jouissance est substituée à la réjouissance », et de souhaiter enfin une résurgence de l'émerveillement disparu.

Pourtant les divers essais d'Eugène Ionesco, teintés d'un noir pessimisme et d'une lucidité quasi apocalyptique, ne sont peut-être pas sans révéler une certaine inhibition de l'auteur devant l'écriture, comme en témoigne cet aveu capital:

> « Les choses que j'ai encore à raconter sont si pénibles et oppressantes qu'il me semble que je dois surmonter l'impossible pour le faire, L'à-quoi-bon me ronge; mais si je n'écris pas, c'est pire que si j'écris ».

Ce que Ionesco voudrait transmettre, c'est l'«indicible» de ce sentiment d'angoisse qui le mine et qui est constamment ravivé, jusque dans ses rêves. Aussi l'auteur — dont la vocation primordiale est, quoi qu'il en dise parfois, le théâtre — aspire-t-il à mettre en scène certains de ses rêves et à donner vie aux formes et forces obscures de la mort. Car les rêves de Ionesco le ramènent toujours vers les morts qu'il à aimés: sa mère, son père, sa grand'mère. Dans l'un d'eux, l'auteur voit avec saisissement le squelette de sa mère que maintient en vie un énigmatique courant. La femme qui l'introduit à cette vision n'est autre que sa grand'mère qui ressemble alors « à une Tsila Chelton très vieillie, les joues creuses, presque cadavérique ». Le théâtre se fait ainsi subrepticement le complice de l'univers tourmenté de Ionesco et lui tend une fois de plus le miroir exorcisé d'un art dont l'angoisse est peut-être appelée à faire quelque jour merveilleusement brûler les planches.

○

FRANCIS PONGE

ou la rage de l'expression

La poésie de Francis Ponge se caractérise par la primauté ontologique donnée aux choses. La description d'un galet, d'une bougie, d'une orange, voire d'une crevette - « dans tous ses états » - permet au poète de se confronter au monde dans sa dignité originelle, dans son silence. Il est en effet salutaire, pour Francis Ponge, de « se secouer de la suie des paroles », de « parler contre les paroles », de « les entrainer avec soi dans la honte où elles nous conduisent de telle sorte qu'elles s'y défigurent ». Pour ce faire, le texte poétique doit mimer l'essence de l'objet décrit et devenir texture.

Dans cette optique, le travail du poète s'assortit d'une réflexion sur ses propres descriptions et sur les mécanismes du langage dont il pénètre, au prix de tâtonnantes ébauches, toutes les couches étymologiques. Le Littré est un allié fidèle du poète qui a pour ambition de donner à la matière écrite une forme exhaustive incluant la chose, le sujet, les instruments et le travail de l'écriture. Tout en éclairant la genèse d'un poème, Ponge n'a de cesse de s'opposser à la pente facile du lyrisme: « J'ai besoin du magma poétique, mais c'est pour m'en débarrasser ». Le poète aspire, en fait, à faire servir l'objet décrit à autre chose qu'au « sanglot esthétique », afin de le transformer en outil moral, — façon de militer pour les « lumières » et contre l'obscurantisme — cet obscurantisme qui risque à nouveau de nous submerger au XXe siècle du fait du « retour » à la barbarie voulu par la bourgeoisie comme le seul moyen de sauver ses privilèges ».

Ce n'est pas tout à fait un hasard si

lettres françaises

par

Daniel LEUWERS

Ponge — qui est né à Montpellier, en 1899, qui fit ses études au lycée Malherbe de Caen et qui entra en hypokhâgne au lycée Louis-le-Grand — s'est soudain esquivé devant l'Ecole Normale Supérieure (où il était pourtant admissible en 1919) pour travailler chez Gallimard à la fabrication des livres. La fabrication n'est-elle pas en effet ce qui, dans la création artistique, retiendra le plus cet homme qui se plait à répéter - comme en 1971 - sa vocation de « vieux professionnel de la démystification à outrance ».

Ses débuts littéraires ont été très discrets. Il publie ses premiers textes en 1922 dans *Le Mouton blanc*. Puis c'est à l'amitié de Jean Paulhan qu'il doit la publication de *Douze petits écrits* où l'auteur s'essaie, en trois poèsies, quatre satires et trois apologues, à « défigurer un peu » le « beau langage »; l'ouvrage passe presque inaperçu. Le surréalisme ne requiert Ponge que quelques mois de l'année 1930. Le poète adhère en 1937 au Parti communiste et entre dans la Résistance en 1942, année où paraît son receuil au titre très explicite *Le Parti pris des choses*, où il s'efforce de créer une rhétorique adéquate aux objets décrits. Ponge travaille en 1944 au journal communiste *Action*, avant de s'éloigner du Parti en 1947.

Dans *Proêmes* (1948), l'auteur veut « écrire une sorte *De Natura rerum* » (« O ressources infinies de l'épaisseur des choses, rendues par les ressources infinies de l'épaisseur sémantique des mots! »). Ponge demande dans le même temps à la peinture, notamment à celle de Braque (*Le Peintre à l'étude*, 1948), et aux « Otages » de Fautrier, d'être le reflet de sa propre démarche poétique. En 1952, il analyse cette *Rage de l'expression* qui ne se disjoint jamais de l'expérience objectale qui la sous-tend. Il se fait le scrutateur minutieux et facétieux d'un incessant va et vient, du parti pris des choses à la prise à partie des mots. En mêlant bientôt à son entreprise des objets de fabrication humaine comme *Le Savon* (1968), il entend procéder métaphoriquement à une toilette intellectuelle susceptible d'introduire à une « morale de l'objoie » -l'esthètique débouchant ainsi sur l'éthique.

Avec *La Fabrique du pré* (1971), le poète se livre à un original déploiement cosmogonique à partir de racines étymologiques entremêlées. La fabrication de l'objet est appréhendée dans son fonctionnement verbal sans limite, tandis que la nature participe de l'irruption du langage par états et par étapes. Dans *Comment une figue de paroles et pourquoi* (1976), Ponge extrait du fruit toutes ses littérales virtualités.

Cet avant-gardiste n'hésite pas à célèbrer Malherbe (*Pour un Malherbe*, 1965), mais, loin de privilégier la technique poétique en soi, il se déclare partisan d'une technique par poète, et même d'une technique par poème. Cet ami des peintres, convie dans son *Atelier contemporain* Braque, Picasso, Jean Dubuffet, mais aussi Chardin, le maître de la nature morte.

Est-il finalement surprenant que cet amour passionné de la matière verbale et visuelle ait valu à Francis Ponge d'être tour à tour considéré (par Sartre) comme le poète de l'existentialisme, puis comme un précurseur du « nouveau roman », et enfin (le groupe *Tel Quel*) comme le porte-parole d'une philosophie matérialiste du langage? Cela tient peut-être au fait que son œuvre cristallise les forces sous-jacentes du demi-siècle qu'elle traverse.

○

FRANCIS PONGE
Oeuvres les plus importantes:
- *Le Parti pris des choses;* Gallimard, 1942
- *Poêmes* Gallimard, 1948
- *Le Peintre à l'étude* Gallimard, 1948
- *La Rage de l'expression;* Mermod, 1952
- *Le Grand Recueil:* I *Lyres;* II *Méthodes;* III *Pièces* Gallimard, 1961
- *Pour un Malherbe;* Gallimard, 1965
- *Le Savon;* Gallimard, 1967
- *Nouveau Recueil;* Gallimard, 1967
- *La Fabrique du pré;* Skira, 1971.
- *L'Atelier contemporain;* Gallimard, 1976

Ի՞ՆՉ ԿԸ ՄՏԱԾԷ Հ.Ա.Հ.Գ.Բ.-Ը

Գրեց՝
ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

Կը կարծեմ որ այլեւս չէ մնացած «Յառաջ»ի ընթերցող, որ անծանօթ է այս սկզբնատառերուն,— Հայաստանի Ազատագրութեան Հայ Գաղտնի Բանակ:

Սակայն, եթէ անունը անծանօթ չէ մեզի, այս կարեւոր կազմակերպութեան ծրագիրներու եւ մտածելակերպի մասին շատ բան չենք գիտեր: «Յառաջ — Միտք եւ Արուեստ»ի թիւերուն մէջ ստորագրած էի երկու յօդուած («Բանը, Բանիլն ու Բանալին», 1 Փետր. 1981, եւ «Ան — Բան Ձմնալու Համար», 1 Մարտ, 1981), ուր՝ ուրիշ գաղափարներու կարգին, կ'արտայայտէի իմ այն համոզումը՝ թէ չի բաւեր միայն գործով միջամտել Սփիւռքի անընդունելի ու կրաւորական քաղաքական առօրեային մէջ: Կենսական է նաեւ խօսիլ,— արտայայտել կարծիքնե՛ր, կարելի եղածին չափ բացատրել ծրագիրնե՛ր, եւ վերջապէս, մասնակցիլ մամլոյ «խօսակցութիւննե — րուն»:

Պէտք է հաստատել, որ Հ.Ա.Հ.Գ.Բ.—ը որոշ ճիգ մը կ'ընէ, ճիշդ այս ուղղութեամբ: (Ըսել չեմ ուզեր անշուշտ... որ այդ կ'ընէ ի պատասխան «Յառաջ»ի թղթակիցի մը առարկութիւններուն: Կ'ընէ, որովհետեւ անկասկած տեսած է հանրութեան հետ հաղորդակցելու անհրաժեշտութիւնը):

Ձեռքս անցած են ՀԱՀԳԲ.—ի պաշտօնաթերթ Հայաստան—ի ցարդ լոյս տեսած 6 թիւերը: Հետաքրքրութեամբ, սեւեռումով, վերլուծական մօտեցումով կարդացի զանոնք, նախ՝ քանի որ չուքերէն յանկարծ որոտացող «ձայնով» խօսող այս սակաւաթիւ այրերն ու կիները, յայտնօրէն ծանրակշիռ դեր խաղալու կոչուած են մեր կեանքին մէջ, ու նաեւ որովհետեւ՝ իբր լրագրող, կենսական կը համարիմ տեսնել թէ ի՛նչ համոզումներու եւ վերլուծումներու հիման վրայ կը գործէ այս կազմակերպութիւնը:

Ծրագիր — կանոնագիր մշակելու ժամանակ չէ ունեցած Հ.Ա.Հ.Գ.Բ.—ը, եւ կամ՝ (նոյնքան հաւանական) զայն հանրութեան ներկայացնելու փափաք չունի: Մանրամասն կոչ — մանիֆեստներ ալ չէ հրատարակած: 1980 Դեկտեմբերի (Թիւ 1 — 2) համարին մէջ ունի համառօտ «ուղեգիծ» մը, որ յայտնօրէն խմբագրուած է շատ արագ եւ անխնամ ձեւով: Հոն՝ կարեւորն ու ոչ — կարեւորը վիրար կը հրմշտկեն. Հայանցիկ պարզուած կէտերէն ոմանց մասին ուրիշ ակնարկներ կան, իրերայաջորդ թիւերու մէջ: Ուրեմն՝ ինծի կը մնար մանրադիտակով կարդալ «Հայաստան»ը, եւ փորձել մէկտեղումով ու համադրումով յանգիլ որոշ եզրակացութիւններու՝ Հ.Ա.Հ.Գ.Բ.—ի ծրագիրներուն եւ համոզումներուն մասին:

●▶

Այս յօդուածը այդ առաջին քննական ընթերցումի արդիւնքն է: Հոս՝ պիտի փորձեմ «Յառաջ»ի ընթերցողին ներկայացնել վերլուծական ամփոփում մը, մէջբերումներու վրայ հիմնուած: «Վերլուծական» կ'ըսեմ, որովհետեւ ընդօրինակութիւն մը չէ ըրածս, եւ չի կրնար ըլլալ: Մ. Նահանգներու Միտըլթաուն փոքրիկ քաղաքին մէջ ապրող Սփիւռքահայ մը, որուն գլխաւոր կապը ըՍփիւռքի հայ կեանքին հետ՝ հայ մամուլն է, չի կրնար շատ ինքնավստահ կերպով խօսիլ: Կրնամ հաստատել միայն այս,– վերլուծումը իմ անձնական ու ենթակայական մօտեցումէս բոլորովին անկախ չէ, եւ ինքնախաբէութիւն պիտի ըլլար նման անկախութեան հաւատալ: Սակայն մէջբերումները առարկայական են, արտագրուած այն աղբիւրներէն՝ զորս կը նշեմ:

Իւրաքանչիւր մէջբերումէ ետք կը տեսնուին թիւեր, փակագիծերու մէջ,– օրինակ՝ (6. 3. Ապրիլ 1981): Այս կը նշանակէ թիւ 6, էջ 3, լոյս տեսած՝ 1981-ի Ապրիլին:

1.– «Արարատը՝ զէնքով»: (6. 3. Ապրիլ 1981).

Ասիկա նշանաբան մը չէ, այլ խօսք մը՝ յօդուածի մը մէջ, անշուշտ անստորագիր: Եթէ զայն կ'ընտրեմ ու կը դնեմ հոս, եւ ընթերցողին սեւեռումը կը հրաւիրեմ անոր վրայ, պատճառը պարզ է,– ամէն էջի վրայ գրեթէ, Հայաստանի թղթակիցները եւ յօդուածագիրները բացայայտօրէն կ'ընդգծեն իրենց այն համոզումը, որ Հայաստանը անկարելի է վերականգնել՝ առանց զինեալ պայքարի:

Պաշտօնաթերթի վեց թիւերը, անխտիր, իրենց կողքին վրայ կը կրեն կարմիր գծով ուրուագծուած սահմանները Ուիլսընեան Հայաստանի, որուն կեդրոնէն կը ժայթքի բազուկ մը եւ ձեռք մը՝ որ կը սեղմէ Քալաշնիքոֆ – 47 արագահարուած մը: Ռուսական զէնք, որ այժմ համաշխարհային ձախին զէնքն է: Մտքէս կ'անցնի որ ժամանակին Հ.Յ.Դ.ի հայդուկները ամէն զէնքէ աւելի կը նախընտրէին Ռուսական (թէպէտեւ ցարական) Մօսին հրացանը: Plus ça change... Գ ո ն է յեղափոխական հրացաններու պատմութիւնը կը թելադրէ որ Արեւմուտքէն շատ յոյս չկայ, թէեւ ես անձնապէս՝ Ռուսին վրայ յոյս դնողն ալ չեմ: Այդ՝ ուրիշ տեղ, ուրիշ առիթով հետապնդուելիք խնդրական հարց է:

Կ'արժէ յիշել հոս, որ Սփիւռքի մէջ այժմ կան ուրիշ թերթեր, որոնք առանց Հ.Ա.Հ.Գ.Բ.-ի օրկան ըլլալու՝ կ'արձագանգեն անոր կարծիքներէն ոմանց: Չեմ տեսած «Կայծեր»ը, Լոնտոնէն: Փարիզի «Հայ Պայքար»ը աւելի ծանօթ է «Յառաջ»ի ընթերցողին, քան ինծի: Քանատայի Թորոնթօ քաղաքին մէջ լոյս կը տեսնէ ձախ շարժումին «Ազատ Հայ»ը, որ երբեմն կ'արտատպէ «Հայաստան»էն (ինչպէս նաեւ... «Յառաջ»էն): «Ազատ Հայ»ը յստակօրէն կ'արձագանգէ Հ.Ա.Հ.Գ.Բ.-ի նշանախօսքին. օրինակ՝ «Մեր միակ ճամբան զինեալ պայքարն է»: (1. 9. Յունուար 1981):

2.– Հ.Ա.Հ.Գ.Բ.-ը կը միացնէ երկու տեսակի գաղափարական մօտեցումներ,– մէկը նո՛յնն է, զոր քարոզած է Հ.Յ.Դ.ն, 1890-էն ի վեր: Միւսը՝ համաշխարհային նոր ձախի հաւատամքին մաս կը կազմէ:

Իբր առաջինին օրինակ՝ «Ազատ Հայ»ու վերոյիշեալ գրութիւնը, զոր տառացիօրէն կ'արտատպէ «Հայաստան», եւ ուրեմն զայն կ'ընդունի: Հեղինակը կը հաւատայ որ պէտք է կենդանի պահել «Զաւարեանի խիղճը, Քրիստափորի կամքը, եւ մանաւանդ՝ Ռոստոմի ոգին» (6. 14. Ապրիլ 81):

(Ի դէպ, հասկնալի, բայց ցաւալի է թէ ինչքա՛ն տկար է «Ազատ Հայ»ը խմբագրողներու հայերէնը, որ Հ.Յ.Դ.-ի հիմնադիրներէն՝ Քրիստափոր Միքայէլեանի անունը... Գրիստափոր կը գրուի: Այս ուղղագրական անխնամութիւնը, առիթ եղած է անանուն խմբագրութեան մէկ վէճին՝ Վահէ Օշականի հետ, որ ինքնին հետաքրքրական է, եւ որուն կը ծրագրեմ անդրադառնալ ապագային):

Եթէ Հ.Ա.Հ.Գ.Բ.-ը կ'ուզէ կենդանի պահել Քրիստափորի կամքը, միաժամանակ կը հաւատայ որ այդ կարելի է ընել միայն Հայկ. ծիրէն ու նեղ հորիզոններէն անդին նայելով, «բոլոր ժողովուրդներու յեղափոխականներու համագործակցութեան մէջ»: (6. 21. Ապրիլ 81): Յաճախ կը յիշուի պաղեստինեան յեղափոխութիւնը, եւ գրեթէ նոյնքան՝ քրտական ձախը, ինչպէս նաեւ՝ Լիբանանի արաբ յառաջդիմական շարժումը: Յայտնի է որ, Հ.Ա.Հ.Գ.Բ.-ը անծանօթ չէ էլ – Սալվատորին, կամ Իտալիոյ Կարմիր Զօկատներուն:

Հետաքրքրական է նշմարել որ այս միջազգային – յեղափոխական ոգին աւելի չեշտուած է պաշտօնաթերթի առաջին ու երկրորդ թիւերուն մէջ, քան անկէ ետք: Կրնայ պատահական ըլլալ, քանի որ նման միակ փոփոխութիւնը չէ: Հակա – Դաշնակցական պայքարը, զոր կը մղէ «Հայաստան»ը, կը գտնէ ու կը կորսնցնէ իր թափը, ոչ – բոլորովին հասկնալի պատճառներով: Ամէն պարագայի, ինծի կը թուի որ հիմնական կարեւորութիւն ունի միջազգային յեղափոխականութեան հարցը, Հ.Ա.Հ.Գ.Բ.-ի համար, եւ ուրեմն՝ մասնաւոր հետաքրքրութեամբ կը մէջբերեմ այս հատուածը.–

«Մեր կազմակերպութիւնը համոզուած է թէ մեր հարցին լուծումը, ինչպէս նաեւ այլ ընկճուած եւ շահագործուած ժողովուրդներու եւ դասակարգներու հարցերուն լուծումը՝ չի կրնար իրագործուիլ բացի յեղափոխական պայքարի միջոցաւ. եւ կը հաստատենք թէ կազմակերպուած զինեալ ժողովրդային պայքարն է գլխաւոր կերպը այս յեղափոխութեան: Եւ թէ կարելի չէ պայքարը շարունակել եւ ամբողջական յաղթանակի հասնիլ, եթէ չառաջնորդուինք այն տեսութեամբ, որ նկատի ունի բոլոր ընկճուած ժողովուրդներու, ինչպէս նաեւ շահագործուած դասակարգերու շահերը... Մեր կազմակերպութիւնը անբաժան մէկ մասը կը կազմէ միջազգային յեղափոխական շարժումին, որովհետեւ մեր թշնամիին դէմ մղած պայքարը մաս կը կազմէ միջազգային յեղափոխական շարժումներուն՝ մղուած հասարակաց թշնամիին դէմ»: (1–2, 10, Դեկտ. 80):

Անշուշտ նման մօտեցում բոլորովին անծանօթ եւ անհասկնալի չէ ընթերցողին, մանաւանդ անոր՝ որ քիչ մը Հայոց Պատմութիւն գիտէ, քիչ մըն ալ Հ.Յ.Դ.ի: Իսրայէլ Օրիի ժամանակէն ի վեր, Հայկական Հարցը ունեցած է միջազգային բնոյթ, եւ մանաւանդ՝ 19-րդ դարէն ի վեր, քանի որ Թուրք Պետութեան ուժը եւ նոյնիսկ շարունակուող գոյութիւնը լոկ տեղական բնոյթ չէ ունեցած: Կարելի չէ հասկնալ Օսմանեան Պետութեան պատմութիւնը 19-րդ դարուն, առանց հասկնալու Անգլիա–Գերմանիա–Ռուսիա տնտեսական ու քաղաքական պայքարը: Այսօր, միակ մեծ տարբերութիւնը սա է, որ Մ. Նահանգները դարձած են նոր դերակատար, գրաւելով Անգլիոյ տեղը:

Անշուշտ կայ հիմնական փոփոխութիւն մը: Հ.Ա.Հ.Գ.Բ.-ը, յայտնօրէն, դրական ոչինչ կ'ակնկալէ Արեւմուտքէն, որուն աշխարհակալութիւնը ան կը բնորոշէ իբր թշնամի՝ Թուրք աշխատաւորներու եւ Թուրք ձախի, քիւրտ ձախի եւ Հայութեան քաղաքական շահերուն:

Որոշ իրատեսութիւն մը կայ հոս, նոյնիսկ հակառակ անոր՝ որ կասկածելի է թէ մօտ ապագային կարելի է որեւէ կարեւոր քաղաքական կարգադրութիւն կատարել Միջին Արեւելքի մէջ, առանց Ամերիկայի համաձայնութեան: Գուցէ աւելի՛ հեռաւոր ապագայի մը սեւեռած է Հ.Ա.Հ.Գ.Բ.-ը իր աչքերը, ինչ որ անհասկնալի չէ:

Շատ աւելի մեծ բարդութիւն մը կը ստեղծէ ժողովուրդներու եւ դասակարգերու որոշ չփոթում մը, եւ ընկերվարականներու յատուկ սա հին լաւատեսութիւնը, որ կ'ենթադրէ թէ աշխարհակալութեան ու դրամատիրութեան դէմ յաղթանակ՝ կրնայ ազգային հարցեր լուծել: Նշաններ կան՝ որոնք կրնան մեզի ենթադրել տալ՝ թէ այդպէս է: Սակայն, ենթադրութիւնը չարտօներ այն հաստատումները՝ զորս կ'ընէ «Հայաստան», առանց բաւականացուցիչ վերլուծումի: Պարզ է, ա ն ց ե ա լ ը քաջալերիչ օրինակներ շատ չունի:

Յաւելեալ, եթէ ընկերվարութիւնը օր մը իսկապէս իր հետ պիտի բերէ ընծայ մը՝ Թրքական, քրտական եւ (ինչո՞ւ չէ) Հայկական ազգայնամոլութեան մեղմացում, անոր նախապայմանը իսկապէս յառաջացած աշխատաւոր եւ մտաւորական դասակարգի մը գոյութիւնն է: Սակայն, Քիւրտը կը մնայ յետամնաց գիւղացի, Սփիւռքահայը՝ օրէ օր աւելի կատարեալ քաղքենի է, իսկ Թո՞ւրքը: Թուրքիոյ մէջ կայ աշխատաւոր դասակարգ. Չիլիի մէջ ալ կար: Դրամատէր քաղքենիութիւնը ճզմեց երկրորդին ընկերվարական աշխատաւորականները. միաժամանակ երկիրը տնտեսապէս զօրացաւ, շնորհիւ սահմանափակ բայց հակակշռի տակ գտնուող ճարտարարուեստի գոյութեան: Արդեօք նոյն հսկայ վտանգը չկա՞յ Թուրքիոյ մէջ՝ այսօր: Էվրէնի աջակողմեան կառավարութեան բուն նպատակը ա՛յդ է,– ստեղծել ճարտարարուեստական Թուրքիա մը, փոքր, հակակշռի տակ գտնուող, զսպուած, թմրած, գրաստային եւ ազգայնամոլ աշխատաւոր դասակարգով մը օժտուած: Շատ պիտի ուզէի տեսնել փաստեր, կամ գոնէ նշաններ, որ այս հարցը վերլուծուած է Հ.Ա.Հ.Գ.Բ.-ի կողմէ:

Աւելի՛ն: «Հայաստան»ը, որ չորս, երբեմն նոյնիսկ հինգ լեզուով յօդուածներ ունի մէկ թիւի մէջ (սահուն արաբերէն, միջակ հայերէն, սահուն ֆրանսերէն, միջակէն վար անգլերէն, երբեմն իտալերէն) անգլերէնով հրատարակած է «Հայրենիք» խորագրով յօդուած մը, որուն հեղինակը քաջաբար կ'ընդունի սա պարզ, բայց յաճախ խուսափուած ճշմարտութիւնը, որ եթէ նոյնիսկ բոլոր Հայութիւնը մէկտեղուէր Ուիլսընեան Հայաստանի մէջ (եւ գիտենք որ Սփիւռքահայութիւնը միահամուռ Հայաստան վազողը չէ), նորէ՛ն Թուրքն ու Քիւրտը միասին մեծամասնութիւն պիտի կազմեն այդ հողերու մէկ մեծ մասին վրայ: Հ.Ա.Հ.Գ.Բ.-ը կը մերժէ ցեղապաշտութիւնը. ընկերվարական է: Կ'ուզէ «բազմամշակոյթ հայրենիք» մը, որուն մէջ ամէն իրաւունք կը վայելէ Հայը:

Գէշ տեսիլք մը չէ: Ես ալ համոզուած եմ որ անցած է զտարիւն, նոյնիսկ ցեղապաշտ ազգայնամոլութեան դարը: Մշակոյթները կը զարգանան համաշխարհային գերմշակոյթի ծիրին մէջ. ժողովուրդներ ու ազգեր պէտք է սորվին միասին ապրիլ եւ կամ միասին մեռնիլ: Սակայն քիչ մը անհասկնալի կը գտնեմ Հ.Ա.Հ.Գ.Բ.-ի այս շատ հապճեպ եւ միակողմանի զիջումը: Պիտի ուզէի տեսնել քիւրտ եւ Թուրք ձախակողմեան կազմակերպութիւններու պաշտօնական յայտարարութիւններ, նո՛յն ոգիով:

Կարելի չէ անտեսել «Ա զ ա տ Հ ա յ»ի մէջ լոյս տեսած նամակցութիւն մը, որ կապ ունի այս հարցին հետ: Ա. Իլէրի «ստորագրութեամբ» գրող Թուրք մը, որ խմբագիրն է ձախակողմեան «Թուրքիա – Այսօր» թերթին, կ'ընդունի որ Եղեռնը պատահած է եւ որ Թուրքիոյ Հայութիւնը սեղմումներու տակ կ'ապրի այսօր: Համաձայն է որ Հայ եւ Քիւրտ «փոքրամասնութիւնները» (իր բառն է) պէտք է կարենան բոլորովին ազատ ըլլալ Թուրքիոյ մէջ: Սակայն, Աթաթիւրքի հաւատամքին հաւատարիմ, «բազմամշակոյթ» նոր երկրի մը մասին չէ իր խօսքը, այլ՝ փոքրամասնութիւններու հանդէպ բարեացակամ, ընկերվարական Թուրքիոյ մը մասին:

Ե՛ս ալ այդ երազը պիտի նախընտրէի, այսօրուան Թուրքիայէն: Սակայն չե[illegible]տել՝ որ Հ.Ա.Հ.Գ.Բ.-ի երազը չէ ան: Ընդգծեմ նաեւ, որ Պրն. Իլէրի բացայայտօրէն կը մերժէ որեւէ գործակցութիւն՝ Հ.Ա.Հ.Գ.Բ.-ի հետ, զոր կը դատապարտէ: Գուցէ կ'արժէ վերստին կրկնել, որ այս նամակցութիւնը տեղի ունեցած չէ պաշտօնաթերթ «Հայաստան»ի մէջ, այլ՝ երբեմն համակիր եւ «Հայաստան»էն յօդուածներ արտատպող «Ազատ Հայ»ի մէջ: (3. 10. Մարտ 81):

Միջազգայնութեան հաւատացող Հ.Ա.Հ.Գ.Բ.-ը անշուշտ չի կրնար մոռնալ Սովետ. Միութիւնն ու Սովետ. Հայաստանը, որոնք շատ բարդ հարցեր կը ներկայացնեն իսկական ձախին. անոր՝ որ կը մերժէ Ստալինական ոգին: Ընդհանրապէս, Հ.Ա.Հ.Գ.Բ.-ը կը թուի Սովետներու հանդէպ ունենալ յոյսի եւ մտահոգութեան խառն մօտեցում: «Յակոբ Յակոբեան» ծածկանունով առաջնորդի մը հետ տեսակցութիւն ունեցող օտար լրագրող մը կը հարցնէ.–

«Սովետ. Միութիւնը համաձա՞յն է որ օր մը Սովետ. Հայաստանը միանայ Թուրքերէն ազատագրուած Հայաստանի մը»:

«Դժբախտաբար, ո՛չ: Ընկերվարական Պետութիւններու օգնութեան պէտք ունինք, փաշիստ Թուրք Պետութեան, այսինքն՝ Արեւմտեան աշխարհակալութեան այդ դաշնակիցին դէմ կռուելու համար, սակայն Սովետ. կառավարութիւնը հակառակ է Հայաստանի ազատագրումին: Անցեալ տարի երեք հայ ազգայնականներ կախեց»: (0, 34 – 35, Հոկտ. 80):

Ուրեմն, շատ խրթին եւ դժուար է հարցը: Գոնէ իրատես է Հ.Ա.Հ.Գ.Բ.-ը: Նաեւ, հակասական, քանի որ հոս կը խօսուի Հայաստանը Թուրք Պետութենէն ազատագրելու մասին, մինչ ուրիշ տեղ բազմամշակոյթ Պետութիւն կը յիշուի:

3.– Հ.Ա.Հ.Գ.Բ.-ը, կը թուի թէ, չուզեր լիովին եւ իրատեսօրէն ընդունիլ որ Սփիւռքահայութեան մեծամասնութիւնը կը թուի նախընտրել «աշխարհակալ» Արեւմուտքը: Ի՞նչ պէտք է ըլլայ մօտեցումը ձախ եւ ահաբեկչական – յեղափոխական կազմակերպութեան մը, որ կը խոստանայ թէ կ'ուզէ զանգուածին հետ խօսիլ, որ չուզեր մնալ փոքր գաղտնի, ազդու սակայն մեկուսացուած քաղաքական կազմակերպութիւն: Հայ զանգուածը պիտի յեղափոխականացնենք ըսել չի բաւեր, պարզ է: Մտահոգիչ է որ, վերջին տասնամեակին, Հ. Յ. Դ.-ի մաշեցուցած կարգախօսներէն ոմանք (հայացում, մշակութայնացում, քաղաքականացում, մանաւանդ՝ «յեղափոխականացում»), երբեմն կը սպրդին հայ նոր ձախի մամուլի էջերուն մէջ: Հին երգ մըն է, որուն լրջօրէն մտիկ ընող չկա՛յ զանգուածին մէջ: Հ.Ա.Հ.Գ.Բ.-ը կրնա՞յ հայ զանգուածին հետ խօսիլ, եւ մանաւանդ՝ կրնա՞յ այդ ընել յեղափոխական-ահաբեկչական դրօշին տակ: Իսկապէս ա՞յդ պէտք է ըլլայ իր կոչումը: Ահա հարցականներ, որոնք կը թելադրուին իր պաշտօնաթերթի ընթերցումէն. հարցականներ՝ որոնք, կը կարծեմ, կը խռովեն շատ մը Սփիւռքահայեր, եւ որոնց պատասխանները ուշ – կամ – կանուխ պիտի ակնկալուին «Հայաստան»ի անանուն խմբագիրներէն:

4.– Հ.Ա.Հ.Գ.Բ.-ը նախատեսած է որ ուշ կամ կանուխ նման հարցադրումներ պիտի պատահին: Յայտնի է որ այսպէս է, քանի որ «Հայաստան»ի խմբագրութիւնը կ'ուզէ նկատի առնել երիտասարդութեան եւ մտաւորականութեան այն խաւերը, որոնք զգոյշ եւ վերապահ են այժմ հայկական զինեալ պայքարի գործունէութիւններուն հանդէպ: (6. 36. Ապրիլ 81 – ընդգծումը՝ Խ.Թ.-ի կողմէ):

Աւելի՛ն: «Հայաստան»ի խմբագրութիւնը կ'ընդունի որ նախանձախնդիր ու լրջօրէն պահանջկոտ, եւ միանգամայն զգոյշ երիտասարդ մտաւորականութիւն մը (ինչո՞ւ միայն երիտասարդ... աւա՛ղ, կարծեմ կարելի է գուշակել պատասխանը) իրաւունք ունի գիտնալու թէ ինչ են Հ.Ա.Հ.Գ.Բ.-ի մանրամասնութիւնները հաւատամքին ու ծրագիրներուն: Միաժամանակ, կ'ուզէ կանխել այդ մտաւորականութեան առարկութիւնները, եւ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆ

ՄԵՐ ԳԻՒՂԻ ՏԱՐԵՑՆԵՐԸ

Լինէի ձեզ պէս խոհուն, բանիմաց,
Լինէին ձեզ պէս և' Մարդ, և' Աստուած:
Լինէի ձեզ պէս բարի, առնացի,
Ամպեր քամէի ձորերի ծոցին:

Կայծակից զօտի կապէի մէջքիս,
Արեւ – հնոցում թրծէի հոգիս:

Ժանգի սուր ցաւից խանչալս լացէր,
Աշխարհը սիրով, ծիծաղով լցուէր:

Լինէի ձեզ պէս – համեստ ու կարող,
Լինէի ձեզ պէս և' Լեռ, և' Կարօտ:

ՍԱՍՈՒՆ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

այդ ընելու համար կը տրամաբանէ հետաքրքրական սա ձեւով.—

« Այս վերապահութեան ժխտական եզրերը յաճախ աւելի տեղ կը գրաւեն իրենց կեցուածքներուն մէջ, քանի որ հայ մտաւորականութիւնը ընդհանրապէս մեկնած փոքր-քաղքենիական (ըսել կ'ուզէ՝ մանր-քաղքենիական — Խ. Թ.) մտահոգութիւններէ, կ'ուզէ ամէն ինչ ի սկզբանէ տեսնել, իր կատարեալ եւ անթերի վիճակին մէջ: Դիւրութեամբ չի հանդուրժեր այն արարքները, որոնց համար նախապէս իր կարծիքը չէ առնուած, կամ կ'ուզէ անպայման իր տրամադրութեան տակ ունենալ գործողութեան մը մանրամասնութիւններն ու ծալքերը: Խնդրոյ առարկայ անձերուն պահանջկոտութիւնը չարդարացուիր երբ նկատի առնենք որ պայքարի աշխատանքներուն իրենց գործօն մասնակցութիւնը չեն բերեր»: (6·38·Ապրիլ 81):

Խօսքը կը դպի կարեւոր կէտի մը: Այս կէտին շուրջ, կարծեմ, Հ. Յ. Դ.-ի եւ Հ.Ա.Հ.Գ.Բ.-ի առաջնորդները պիտի կարենային համաձայնիլ: Շատ են անոնք, որոնք յանձնառու ըլլալու փափաք չունին, բեռ ու պատասխանատուութիւն կը մերժեն, կարծես սպասելով անկարելի երաշխաւորութեան մը: Կը զգամ որ «Հայաստան»ի թղթակիցը կրնայ ինծի նման մարդոց ուղղած ըլլալ իր խօսքերը, եւ ուրեմն կը բողոքեմ: Իմ պահանջածը «գործողութիւններու մանրամասնութիւններն ու ծալքերը» չէ: Քաղաքական պայքարը՝ ճարտարապետութիւն չէ, ուր «շէնքի» փլանները պատրաստ կ'ըլլան: Պատմութեան ու պայքարի տիալեքտիկան անգուշակելի է: Ոչ ալ ամէն ինչ « ի սկզբանէ կատարեալ եւ անթերի » պահանջողներու մասին է խօսքս: Սակայն, կը կարծեմ որ նոյնիսկ դուրսէն դիտող Սփիւռքահայը իրաւունք ունի պահանջելու որ տեսական մարզին մէջ մտածումը ըլլայ հանրային ու յստակ, որ հարցադրումները ըլլան աւելի լուրջ, եւ մանաւանդ՝ որ դէպքերու դաժան լուսարձակին տակ, տեսական վերաքննութեան ենթարկուին Հ.Ա.Հ.Գ.Բ.-ի օգտագործած միջոցները, եւ ինքնաքննադատութեան ենթարկուին անոր քաղաքական գաղափարները:

5.- Քաջալերիչ է որ «Հայաստան»ի մէկ յօդուածը կը պարզէ թէ Հ.Ա.Հ.Գ.Բ.-ի առաջնորդութեան մէկ մասը գոնէ չէ կուրացած արեան տեսիլքով, եւ կը հաստատէ որ ռումբով եւ Թուրք դեսպաններու արիւնով չէ որ կը լուծուի հարցը: Կը հաստատուի, որ «այո՛, քաղաքական սպանութիւնները, մենք քաջ կը գիտակցինք, պայքարի ելքը չէ... բայց սկիզբն է միայն»: (6· 23· Ապրիլ 81): Անշուշտ այս բոլորը աւելի համոզիչ պիտի ըլլար, եթէ քաղաքականն ու ահաբեկչականը միշտ պատուոյ աթոռները չգրաւէին յօդուածներու մէջ:

Սխալ չէ ըսել, որ առանց քաղաքական ճգնումի Սփիւռքը ապագայ չունի: Սակայն, քաղաքականը պէտք է պարփակէ յեղափոխական — ահաբեկչականէն անդին ուրիշ գործունէութիւն: «Հայաստան» կը գրէ.—

« Հայապահպանումը եւ ազգային ազատագրական պայքարը՝ հայկական կառչարի զուգահեռ ուղիներն են: Աւելին, պատմականօրէն փաստուած է որ առանց յեղափոխական մօքի երկնայլաց ճախրանքին եւ վերադարձի հաւատքը յարատեւ պայքարով ջրդեղելու յանձնառութեան, չկայ Հայոց փրկութ[...]ն: Վըկայ են Լեհաստանի եւ Հնդկաստանի գաղութները»: (3-4· 16· Յուն.-Փետր. 81):

Նախ, պէտք է խուսափիլ սա «երկնայլաց ճախրանք»ի պերճախօսութենէն, որ Հ. Յ. Դ.-ի պաշտօնական պատգամախօսութեան շատ կը նմանի: Այս շատ պճնուած խօսքերը պակաս մը կը քօղարկեն,- մշակութային կեանքի կարեւորութեան հասկացողութիւնն է որ կը պակսի:

Անարդար չըլլամ: «Հայաստան»ի այս վեց թիւերուն մէջ գտայ մէկ յօդուած, որ կ'ընդգծէ թէ կան չորս տեսակի աշխարհակալութիւններ,— քաղաքական, զինուորական, տնտեսական եւ մշակութային. իր խորագրով կը մերժէ «մշակութային աշխարհակալութիւնը (3-4 21· Յուն.-Փետր. 81): Հ.Ա.Հ.Գ.Բ.-ի տեսութիւնները քիչ մը աւելի քիչ պիտի մտահոգէին զիս, եթէ տնտեսականն ու մշակութայինը շատ աւելի լայն տեղ գըրաւէին իր պաշտօնաթերթի էջերուն մէջ:

Այսքանը, իբր վերլուծական ամփոփում՝ ինծի կարեւոր թուող կէտերու: Անշուշտ, հարցերը չեն փակուիր այսքան շուտ...

Խ. Թ.

Jusqu'à la mort, Élégie

(Nouvelle)

Le train s'engage dans une grande courbe, ralentit. Les portes des wagons argentés sont déjà grandes ouvertes, des voyageurs accrochés aux barres metal - liques des deux côtés des portes... à la barre du centre, debouts sur le marchepied. Certains n'attendent pas l'arrêt momentané de l'omnibus... Comme un embouteillage à l'un des deux escaliers amenant à l'extérieur de la gare. Un couloir à demi-obscur, les parois humides par - tagées entre des coulées de salpêtre et l'accumulation surabondante d'affiches partisanes ou de la Maison des Jeunes et de la Culture, de graffiti Lisez La Cause du Peuple, Liberez Paradjanov, vieux graffiti, dans un alphabet étranger.

Pousser une porte battante. Un groupe attend sous la frêle construction d'un arrêt d'autobus. La voie ferrée, la côte couronnée par un feu tricolore, l'autre versant, un trottoir étroit, par endroits defoncé.

Camille lit une lettre deposée tôt le matin dans sa boîte à lettres, une lettre tout entière écrite d'une main vraisemblablement tremblotante, portant en bas de page un gribouillis... comme la signature de l'expéditeur: Azade.

Azade s'excusait par avance de son absence... la veille... Dans un lieu peu fréquentable Camille l'avait attendu, sans pouvoir comprendre les tenants, les aboutissants de cette absence, plutôt du manquement à sa promesse.

« Que veut-il?... Qu'est-ce qu'y fait... Vingt-trois heures quinze ». Une promenade surmontait la large muraille. Une route de l'autre côté, le Fleuve, une grosse horloge lumineuse sur le côté gauche d'une gare désaffectée. Camille avait espéré que tout se résumait à un simple retard.

« Sinon.. sinon de savoir qu'il aurait un empêchement, il m'aurait prévenu ».

Sa déambulation avait imité les formes, les courbes, les rondeurs des sentiers de la carte du Tendre qui contournent des flaques, des zones de terre boueuse, des pelouses. Parfois sèches, dépourvues de ces feuilles menues au brillant obtenu par un méticuleux jardinier qui aurait soit voulu soit été cireur de souliers à Broadway, au craquant fragile semblable à l'écorce des croissants sortis depuis peu du four, des branches de buis s'étaient frottées contre ses épaules. Et des branches d'aucuba.

« J'ai longé, monté, je redescend, je lis, je pense à lui. A lui? A toi, plus brun que les champs de seigle, que le pain, plus noir que brun ». Peau très pigmentée, traits fins, nez droit, lèvres qui n'étaient pas charnues, le type abyssin; Azade était un métis et sa mère, fille d'Arpiné, une Arménienne qui contemplait sans doute avec plaisir devant les glaces de sa coiffeuse ou de l'armoire sa carnation immaculée, la carnation même des Européennes.

« Ça fait beaucoup d'être mulâtre et Arménien. Ou l'inverse » avaient-elles toujours pensé en leur for intérieur, les relations d'Azade. Et les commerçants de la commune étaient partagés entre l'étonnement et une demi-réprobation de la mère trop faible, trop dissolue, trop ignorante de ses devoirs pour avoir mélangé le noble sang irrigant généreusement ses veines au sang de...

Il y a sur la place centrale un épicier connu pour se considérer comme un traiteur hyper-luxe pour élégantes pas économiquement faibles croisant la Madeleine matin et soir. Une brusque irritation ne manquait pas de monter à ses narines d'épicier lorsque les yeux sus - pects d'Azade scrutaient ses chapelets de longs saucissons odorants, ayant la couleur de coraux foncés, lorsque les pieds d'Azade se frayaient un chemin dans sa sciure, de son carrelage. Quitter le trottoir étroit, s'engouffrer dans une ruelle à droite puis dans l'allée des Pâquerettes bordée de petits pavillons habités pour certains d'une population allogène. « Très reconnaissables ». Ce sont des pavillons communs à toute la banlieue. Mais habités des familles arméniennes? Lesquels? Si de la fenêtre au premier étage, ne s'échappait la voix mielleuse et tonitruante d'un chanteur de charme beyrouthain. si la voiture garée juste devant la grille ne portait pas à l'arrière un macaron ovale plastifié marqué de trois lettres sorties d'un alphabet visiblement pas occidental, proclamant l'exotique identité du père de famille conducteur, comment savoir? Comment savoir si nul ne macule de croix de sang — de sang d'agnelet — les deux montants, le linteau de la porte des maisons des étrangers? Où sont les foyers hospitaliers, fraternels?

De même, lui qui tend bien haut une publication nationale sur un grand boulevard parisien, le crieur de journaux ne peut discerner dans la multitude enveloppante, s'avançant, les acheteurs tout indiqués de ses exemplaires.

Frères indiscernables, essence arménienne insaisissable, impossible prosopopée du Billancourt du monde arménien replanté dans les terres de France. Faudrait-il, Alfortville, que la traceur de lettres, que le faiseur de phrases s'astreigne à devenir l'objectif d'une caméra dont le film tournerait au ralenti, s'imprégnerait de ton apparence, de tes cuisines s'illuminant le matin, de l'envahissement de la gare, de l'ouverture de tes echoppes, du bavardage de tes femmes au panier à provisions gonflé, de ton assoupissement en début d'après-midi, des trains rejetant tes fils extenués... jusqu'à l'extinction de tes feux?...

par

Hamazasb SAKAYAN [*]

Indifférent aux débats, aux gloses, aux embûches nées de la problématique expression d'une parcelle de la Diaspora, Camille continue son chemin vers un pavillon isolé entre la place centrale et la zone d'HLM améliorés ou à améliorer. Un pavillon entouré de terrains à la fois jardin, décharge et domaine d'enfants qui s'efforçaient de faire d'un cerisier une balançoire improvisée ou de sauter à pieds-joints sur le ciel de la marelle, jeux évidemment innocents dont Azade était parfois le témoin amusé.

Perron franchi, frapper à la porte qui reste close.

« Ça va pas encore recommencer... Où peut-il bien être? ». Coups répétés. Une autre porte s'entrouvre, laissant deviner la forme d'une machine à coudre, une partie de face féminine vers qui — pourquoi pas? — avancer.

— Pardon, Madame, sauriez-vous si Monsieur Mouratian Azade se trouve bien ici?

Pâlissement de la femme. Une réponse tarde à venir dans la pénombre du couloir. A une extrémité, une poubelle à demi-pleine contre laquelle se frotte, pattes silencieuses posées sur le vieux carrelage blanc et bleuâtre, un gros chat tigré.

— Eh ben ...

— Quoi, un changement de domicile...

— Mais non... Attendez qu'ça m're - vienne... C'te locataire, je crois que présentement il mange les pissenlits par la racine... Oh, par tous les Saints du Ciel, je vous d'mande excuse de la liberté que j'ai prise ».

Elle se ressaisit. Elle n'a pas présumé la douleur occasionnée. Peut-elle exprimer sa sympathie, même formelle.

Son pressentiment relaté dans sa lettre était donc fondé, pourrait penser Camille. Mais il ne pense pas, il reste coi.

Tout en parlant, « J'ai la clef comme je suis la concierge. Regardez, M'sieur, sa chambre est bien vide », la femme fait tourner la clef dans une serrure, appuie sur un commutateur. Cheminée comblée, surmontée d'une glace décrépite aux marques concentriques blanches, murs tapissés de tournesols beiges qui tournoyent lentement.

Elle tend le bras à l'intérieur, geste de démonstration de sa bonne-foi.

Les yeux de Camille fixés sur la femme, l'expression figée — stupeur ou doute inébranlable qu'elle puisse dire vrai — prenant conscience que sa vue se trouble, que des pleurs coulent le long des ailes de son nez, qu'il ne pleura jamais, que jamais être plus cher ne fut perdu.

Dépourvue d'abat-jour, pendue au plafond, une ampoule électrique, lumière démultipliée... Des triangles scintillent, forêts de cierges entretenues par des dévotes. Ou bien des lueurs dévalent des pentes enneigées égalent les astres innombrables d'un ciel nocturne... Retraite aux flambeaux, crissement régulier du bois contre le givre

×

Le sexe, l'âge peuvent être déduits au pas d'une femme, d'un homme, à la pesée de leur corps entier sur le parquet ciré ou terni par de fréquents passages. Mais comment déduire avec les allées caillouteuses - cailloux revêtus de toutes les nuances du blanc au noir - du cimetière d'Alfortville?

Le gardien avait cru suivre la silhouette d'un ivrogne. Celle de Camille brinquebalant, vacillant, s'immobilisant quelques instants, désespérant de pouvoir être face à la tombe...

« Ce n'est pas toi que je pleure, affirme l'analyste pointilleux, mais le plaisir que tu me procurais, celui de t'en procurer. Oui, vous ne faisiez qu'un, sans te réduire à quelques moments d'intenses voluptés dispersés dans une journée. Azade m'était plaisant, sa proximité, son cotoiement, sa promiscuité.

Comme un grand réceptacle de miel, toujours se remplissant, jamais vide.... Ce genre d'images, falloir que j'y fasse attention. D'ici qu'Azade soit considéré comme ayant été un objet, de consommation personnel...

Ton dépit, ta souffrance, pleine de colère ou de resignation? Je l'imagine. Quand tu compris que tu partais, que tu ne franchirais pas la borne fatidique, la borne toute symbolique des vingt ans, que tu laisserais des fragments... Le souvenir d'un espoir... ne pouvant plus achever ce que tu projetais comme devant être un Grand Oeuvre... Le souvenir d'un espoir, d'un grand espoir certes. Comme Géricault. Ou Manet qui n'aurait pas peint Olympia... Mais je souffre aussi, plus encore, infiniment plus, j'en suis convaincu... Jusqu'à quand? ».

Une plante grasse dans un long pot rectangulaire semblable à une grosse brique évidée, placée contre la proue de la tombe, verte claire, plus claire que des touffes d'herbes dans les interstices des pavés d'une voie abandonnée. Camille passe ses doigts sur les feuilles charnues, paumes potelées d'une octogénaire obèse? Croire reconnaître de la joubarde des montagnes qui prospère dans de grosses marmites en fonte rouge brique grâce aux soins diligents de la grand-mère, qui enlace le large tronc du merisier, quoiqu'arrachée de quelque mont natal de la Confédération. Par endroits ces feuilles s'agglomèrent. Coupoles végétales d'où émergent d'autres tiges. Surface velue de ces artichauds nains. La frôler... petite pointe d'aise, en-deçà du sursaut. Vaine caresse, ces plantes sœurs de la joubarde ne sont pas le corps d'Azade.

Il n'est pas dans un bon moment, Ca-

mille pour percevoir la vanité de son geste, pour que sa main cesse de manipuler nerveusement, convulsivement les tiges de la plante grasse. Des pensées et d'autres traversent son ahurissement... « Voilà, Azade déposé en terre, bien qu'il n'ait jamais désiré ne plus vivre... Faire quoi, pour que tu vives encore?.. Déposer, c'est le bon verbe... Déposé, jeté bas de ton siège élevé, de tes hauteurs... hauteurs fascinantes, par la mort... ».

Il se souvient d'un propos de tablée rapporté par Platon: « N'est-il pas stupéfiant que tels ou tels autres aient inspiré aux forgerons de la beauté la composition d'hymnes et de péans tandis qu'à l'égard d'Amour, un dieu si vénérable, un dieu si grand, il ne s'en est jamais trouvé un seul pour rien composer à sa louange ».

Lentement le projet de composer à la louange de son amour, de son aimé bien-aimé tout au moins, prend de l'ampleur, de la consistance. Il lui tient à cœur de brosser au plus tôt une toile, de grande dimension dans le style dix-neuvième siècle.

« Une armée de détails, réclamant que l'on approche l'œil, à la manière Moreau... Ou de grandes traînées, des flaques de couleurs pures, lumineuses, heurtées... Le sujet qui s'impose... La vision qui précéda la première rencontre... la vision de ce qui fut comme une apparition... c'est cela... la foule sous la nef, dans les galeries de l'église... un espace aménagé entre les deux blocs de sièges de la nef, amenant tout droit à l'autel... l'espace séparateur de l'autre côté duquel tu t'appliquais à voir l'autel... et montrer le « comme une apparition », mon regard allant et venant, fouillant... mon premier regard se posant sur toi, dévorant... dans la lumière d'un jour de Pâques, plus de cinq ans auparavant... A Venise, grâce à un voyage collectif organisé par une institution scolaire, parmi d'autres potaches en uniforme bleu marine qui compulsaient leur « livre pour prier », qui chantaient avec une piété excellement bien feinte. Nous nous trouvions plus précisément sur une île, entre le Lido et un asile d'aliénés, une île à la fois monastère, bibliothèque, musée, imprimerie, pépinière au siècle précédent d'érudits arméniens: Saint Lazare.

A ta gauche immédiate, une femme, dans laquelle je crus retrouver quelques uns de tes traits... nez aquilin à moitié recouvert par des cheveux beiges et blancs... profusion aux poignets de larges bracelets en argent très sonores, plus sonores que l'encensoir manié sans delicatesse.

Azade, je te regardais. Plutôt, tout ton être, toute ta séduisante jeunesse, séductrice, que cela soit voulu ou non, m'envahissait ». Un cœur avait battu, soufflet monumental de forgeron. Moments durant lesquels Camille avait été une étendue conquise par la lente mélopée distillée par l'orgue, participant à ce qui est, à l'atmosphère. Arrachement à la terre pour être emporté loin.

« Dans cet espace où me serait offert comme plat l'allégresse ». Fusion dans la mélopée, dans l'agrément. Muette admiration. « Qu'il traverse, le patricien salace, un marché d'esclaves soumis aux rigueurs du vent. Mais te portraiturer, coiffé d'un bonnet phrygien gris, détournant ton regard du combat fratricide mettant aux prises Romulus et Tatius, posant ta joue contre la crinière brune d'un cheval. Te croquer, déjà ceint de lauriers fleuris, ajustant ta sandale au bas de l'autel d'Heraklès. C'est toi qui tirais par ses rênes un cheval blanc, qui de toute ta puissance, de toute la vigueur des deux races confluant, bouillonnant en toi, animant tes bras, le tirais vers le sacrifice, dans le grand brasier consumant les fastes de Sardanapale. Ton glaive court, tu l'enfonçais dans son poitrail pour mettre fin aux vains soubresauts de son instinct. Ton seul grand pagne violet hésita entre t'habiller et donner l'illusion de la nudité. Le même tressaillement, devait-ce être, lorsque Desdémone voyait la sombre splendeur de son conjoint. Te faire modèle de sculptures pour l'avenir, taillées dans une matière défiant les lames du temps, matière pérenne, matière inconnue ».

Pérpétuer cette parcelle d'humaine beauté, cela est... cela fut, cela serait doux et désirable.

A un moment de la messe, Camille eut de nouveau une appréhension claire du réel, examina comment en arriver où ils en arriveraient, comment instaurer des relations sous une autre forme qu'amicale, plus intense, comment escalader ses murailles, comment s'introduire dans son donjon? Fol désir de l'ascension que Camille présumait ardue, de l'abordage.

« Dès que tu apparus dans ma longue-vue, je changeai sans tarder de direction — je te mentirais si je te disais que j'en suivais déjà une — j'obliquai vers toi, j'entrepris des manœuvres d'approche, je t'abordai. Qu'il eu pu en être autrement? Non... ce qui fut devait être ».

Camille s'était au gré du temps échafaudé une mythologie toute personnelle. Afin de dire l'indicible. Il était un navire. Des tours, des donjons se dressaient à l'horizon, scrutés par des longues-vues qui de scruter salivaient, qui de l'avaler continuaient leur examen. Valeur sentimentale était donnée à des îles proches des côtes bretonnes? Assurément. Ces îles étaient identifiées à des phases de la passion. Azade était par suite une belle-île.

« Si je t'explore, si tu m'apportes — à moi, culotté d'un bermudas, chapeau colonial pour coiffure, suant dans la serre palpitante de ton cœur torride — la fraîcheur, la joie, tu seras Groix. S'il advient qu'ayant abordé à tes rivages, nous connaissions l'extase, manne quotidiennement distribuée, d'avoir vu la pureté de nos cœurs, par les Bienheureux du Paradis dantesque ou d'Aubigné, tu serais sans conteste Sein, terre des soupirs d'aise et du bonheur tacite.

Et Ouessant? L'île rare au plus haut point pour qui nul ne regretterait de partir avant l'heure, de murmurer « Que meure l'amour », avant de s'affaler dans une mare écarlate. A dire vrai, je me suis toujours plus aimé que je n'ai aimé autrui, pour ne jamais voir te profiler cette île ultime, que tout objet d'amour.. mon chevalet, ma palette, mon souffle, mes rectangles de toile montée sur châssis recouverts de couleurs avec lesquels j'acquerrai gloire, considération... Pour cette gloire... — pour ce fantôme de gloire — je consentirai à sacrifier beaucoup, une multitude d'objets, de désirs. Mais pas ma vie... Disparaître... Si j'étais incapable de tenir le pinceau... si... si mon cercueil ne devait crouler que sous les ors scintillants de la gloire posthume. Vision bien utilitaire... à mon image». Ouessant lui est interdit, à Camille qui se convainc que la sépulture lui faisant face ne peut être vide.

« J'ai été idolâtre... De toi seul. Mais mon désir pourra-t-il de nouveau aller vers un corps inanimé, enfoui, promis à la putrescence. Ou vers un souvenir?...

Mes yeux, cernez-vous de flamme et brûlez
Ma langue, arrachez là, qu'elle se taise
Qu'un couteau me coup le cœur.
Pourquoi aimer?

Pourquoi t'aimer, t'aimer encore?.. Pour une fois, une seule? Mes doutes seraient infirmés, il trouverait réponse, mon désir, je ne pouvais le savoir... que tu étais déjà — est-ce un adjectif qui te cernera? — assez hédoniste pour vivre dans la perdition, la fixation-dans-un stade-à-dépasser, c'est selon le vocabulaire affectionné, ou déjà ouvert à tous les exutoires ».

La messe avait continué à dérouler ses fastes, le grand tapis des paroles liturgiques lancées vers l'Eternel.

« En cette matinée de Pâques, debout, tu m'ennuyais visiblement ».

Dans la ville des morts, a l'est d'Alfortville, Azade est encore parmi une foule, foule muette, tandis que des sauterelles sans dieu élèvent leur magnificat quotidien vers leurs femelles. Trois immenses cuves de la centrale gazière, chacune de mensuration differente, six grands ensembles tout en longueur cuisent sous un soleil exceptionnellement chaud. Difficile que les voiles de ces grands ensembles — le linge flasque d'humidité, s'égouttant, passé entre les mains des ménagères, dans le tambour rugueux, méthodique de la machine — ne claquent au vent, ne reprennent du poil de la bête pour être de nouveau maculées, pour revêtir on ne sait qui, on ne sait quoi... Azade est allongé ici, dans quelles dispositions?

« Dans un état excluant que tu le puisses, être dans de quelconques?... ».

Camille regardait autour de lui, d'autres pèlerins dans la grande église, venant de France à l'occasion de vacances. Les colonnes, les chapiteaux sans aucune ornementation. Au-dessu de chacun d'eux, des portraits en forme de médaillons, Tout le vénérable appareil des Saints Arméniens, tout le martyrologe des Héros d'un christianisme oriental sur mosaïques: Saints Tadhée, Barthélemy, et Jude, l'Illuminateur, la princesse Santoukht descendant à la renverse son escalier, Machdots très saint, très à même d'être encensé pour avoir inventé l'alphabet national..

Le visage du poète de Scutari, présence inattendue, éclatait d'innocence sur un fond vert pâle sans qu'il y ait de saule avec ramures en pleurs, au pied duquel le même poète mettrait la dernière main à quelques vers fumants de lave amoureuse, avant de les jeter aux siècles futurs:

Au printemps de ma vie,
Tandis que s'épanouissaient les fleurs de l'amour,
Mon cœur s'embrassait de l'amour inextinguible
De la vertu et du beau...

Touriane, que diable allait-il faire dans cette galère? Ou plutôt, dans cette nef des fous de Dieu?

Et la face du pieux, du chaste, de l'auto-sanctifié à force d'emprunter le chemin salvateur de l'ascèse bordé d'immanquables épines, d'inéluctables ronces, de fouets nécessaires à neuf lanières, l'expert Krikor Narek en mortifications, cheveux roux coiffés par un capuchon de tissu grossier.

« Et je te vis... toi le Narekien, tes yeux comme rougeoyant... tes pommettes couleurs d'abricot d'éternel adolescent verdir, recherchant... fébrilement la citation dans les Ecritures dépositaires du sacro-saint souffle divin, tout ton torse sillonné de frissons... ton poing, ton index pointés vers moi, couvrant de ton imprécation les cantiques...hurlant à t'en décrocher la mâchoire sans que les autres entendent: Tu ne partageras pas ta couche avec un homme. Comme on le fait avec une femme. C'est une abomination.

HAMAZASB SAKAYAN

(*) *Jeune francophone dont une communication, « Le Théâtre quasi-arménien », vient de paraître dans les Actes du second seminaire international de l'ICOM, Hamazasb Sakayan écrit des nouvelles.*

Ont été publiés des fragments de « Diaspora », dans le N° 2 de la revue française d'expressions Porte-Voix, et ici même «Si le souvenir de moi s'estompe» (*N° du 6 Avril* 1980).

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՏԻՍ ՄՈՄԵՐԸ

Մատութայ սարից մի ջարդուած խաչքար
Տատս շալակած բերել էր Թալին,
Ամէն կիրակմուտ երկու մոմ մարմար
Հալւում էին լուռ, դաջւում խաչքարին:

Գնում էին երբ բոլորը գործի,
Տունը տատիս էր, աշխարհ-բակը՝ ինձ,
Նա լուռ հարում էր կաւէ խնոցին,
Կաւէ կարուսել՝ մէջը լի թախիծ:

Ու երբ յոգնում էր, շտկում էր գոտին,
Մէջքի նուրբ գոտին՝ վշտի պէս անձայր,
Դատարկ խնոցին յենում էր պատին,
Գունդ-գունդ կարագից ցող էր կաթում ցած:

-Տան զարդը հացնէ, աշխարհինը՝ մարդ,
վկայ՝ էս խաչքար, էս իւղ, էս մոմեր,
Աշխարհը, լաօ՛, կը դառնայ դրախտ,
Թէ մարդ մօր կաթը ասսուց պահի վեր··

Խրատ, խնոցի, հոգսեր փոքր ու մեծ,
Հին տուն, հին կարօտ, խաչքար եւ յոյսեր···
Մռացաւ տատս, մոմեր չվառեց,
Մինչ ուշքի կը գար, արդէն դէմլուս էր:

Զարթնեցինք քնից, գժուել էր դարը,
Մղկտաց տատս·– Կոի՞ւ է, աե՞ր···
Պատճառը ե՛ս եմ, ե՛ս ու խաչքա՛րը·
Ա՛խ, ինչո՞ւ երէկ չվառի մոմեր···

ՍԱՍՈՒՆ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris Commission paritaire : N° 55935

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ
10
MERCREDI
10 JUIN
1981

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
Directrice: ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա: Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ: 160 Ֆ.
Արտասահման: Տար. 350 Ֆ. - Հատը: 2 Ֆ.

LE NUMERO 2 F.

56րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.925

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

56e ANNÉE — No 14.925

ԱՀԱԲԵԿՉՈՒԹԻՒՆ

ԵՐԵՔ ԱՐԱՐՔՆԵՐԷՆ ԵՏՔ՝ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐ ՀԱՅԿ. ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒ ԵՒ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆՑ ՇՈՒՐՋ

ԺՈՂՈՎ՝ ՓԱՐԻԶԻ ԵԿԵՂԵՑԻՆ, ԵՒ ՑՈՅՑ՝ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՕՐ

Շաբաթ, Յունիս 6-ի մեր թիւով, վերջին պահուն կը հաղորդէինք թէ Թուրք իսլամական խմբակ մը տէր եղած էր Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին Եկեղեցւոյ դէմ կատարուած եղեռնափորձին, ինչպէս նաեւ նախորդին՝ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Եկեղեցւոյ դէմ: Այս առընչութեամբ, նոյն, Ուրբաթ իրիկուան (Յունիս 6-ի թիւ) Լը Մոնտ կ'ըսէր. —

«Պայթուցիկով, եղեռնափորձ մը կատարուած է, Ուրբաթ Յունիս 5, ժամը 1-ի շուրջ Իսի - լէ Մուլինոյի հայկ. եկեղեցւոյ դէմ: Թէեւ ուժ ունեցող պայթուցիկը վնասած է դրան: Եղեռնափորձին տէր եղած է, Ուրբաթ առաւօտ հեռաձայնելով Ֆրանս - Փրէս մամուլի գործակալութեան անանուն խօսակից մը, որ յայտարարած է թէ կը խօսի յանուն «Թուրք Իսլամական յեղափոխական բանակի մը»: Այս շարժումը երբեք ինքզինքը չէր յայտնած: Տէր եղած է նաեւ Փարիզի Հայկ. Եկեղեցւոյ դէմ, նախորդ օրը կատարուած եղեռնափորձին: Զօրաւոր ուժ ունեցող ռումբ մը գտնուած էր Հինգշաբթի առտու, որ ատենին խափանուած է: Այսօր, Ուրբաթ Սերովբէ Արք. Մանուկեան, Կաթ. պատուիրակ Արեւմտեան Եւրոպայի Հայոց, կը վրդովէր այս «անորակելի արարքներուն դէմ, որոնք առաջին անգամ ըլլալով կը հարուածեն հայ պաշտամունքի վայրեր»: Իրենց կողմէ, Հայ Դատի պաշտպան կոմիտէն եւ Հ. Յ. Դ. կը հաստատեն զեկոյցով մը. — «Վախ ազդելու ռազմախաղերը չեն, որոնք կրնան մղել Հայերը հրաժարելու իրենց մշակութային ինքնայատկութենէն եւ մանաւանդ ոչ ազգային տենչերէն»:

Շաբաթ - Կիրակի (Յունիս 6/7) Ֆիկառօ-ն կը խորագրէր «վենտէթթայէն՝ փոխ վրէժ» եւ կարճ տալէ ետք Իսիի Եկեղեցւոյ դէմ կատարուած եղեռնափորձը, կը խորհրդածէր. «Մէկ կողմէ Հայաստանի Ազատագրութեան համար Հայկ. Գաղտնի Բանակը, միւս կողմէ՝ Թուրք Իսլամական Յեղափոխական Բանակը: Պատերազմին պատճառը՝ առաջիններուն համար վրէժը լուծել 1915-ի ցեղասպանութեան (մէկուկէս միլիոն Հայ ջարդուած), որուն պատասխանատու կը դարձնեն Թուրք Պետութիւնը: Միւսներուն համար՝ անպատիժ չթողուլ Եւրոպայի Թուրք դիւանագէտներու վերջին սպանութիւնները: Ռազմադաշտը՝ Ֆրանսան: Անգամ մը եւս, ուրեմն, Փարիզ եւ իր շրջանը ընտրուած վայրը դարձած է միջազգային քանի մը ահաբեկիչներու որպէսզի իրենց հաշիւները մաքրեն ատրճանակով կամ ռումբով: Եւ զոհերը կրնան անմեղ անցորդներ կամ ծագումով հայ Ֆրանսացիներու գաղութին հանդարտ անդամները ըլլալ»: Այս «նախաբանէն» ետք, Ֆիկառօ կը յիշէ Իսիի եւ Փարիզի Հայոց Եկեղեցիներու դէմ եղած ահաբեկումները, աւելցնելու համար թէ արարքներու այս շարքը - որուն վերջինին տէր եղած է Թուրք իսլամական յեղափոխական Բանակը - բուռն վրդովում մը յառաջ բերած է: Ամէնէն չափաւոր Հայերը կը խորհին թէ պատասխան մըն է այն յարձակումներուն, որոնց զոհ գացին, Եւրոպայի մէջ, կարգ մը Թուրք դիւանագէտներ եւ յատկապէս Թուրքիոյ Ֆրանսայի դեսպանատան երկու կցորդներու սպանութիւնը Մարտ 4-ին»:

×

Ներքին նախարար՝ Կասթոն Տըֆէռ իր մտահոգութիւնը յայտնած է այս առթիւ եւ Նախարարութիւնն ալ հետեւեալ հաղորդագրութիւնը յանձնեց մամուլին, Ուրբաթ օր. —

« M. Gaston DEFFERRE, Ministre d'Etat, Ministre de l'Intérieur et de la Décentralisation, a exprimé Vendredi son inquiétude après les attentats qui viennent de se produire visant des membres de la Communauté arménienne en France.

« Toute violence ou tentative contre les nombreuses communautés raciales ethniques ou religieuses qui vivent en France est odieuse, indigne et injuste. Chacun, sur le territoire national, a droit à la sécurité quelles que soient ses opinions, ses origines ou ses appartenances.

« Les mesures de sécurité autour des édifices religieux ou communautaires arméniens ont été aussitôt renforcées. Recevant jeudi une délégation de la Communauté arménienne de Paris, le Ministre d'Etat les a assurés de toute sa sollicitude ».

×

Միւս կողմէ Ալֆորվիլի քաղաքապետը, ենթանախարար՝ Ժոզէֆ Ֆրանչեսքի զեկոյցով մը, կը յայտնէ որ Ուրբաթ օր խօսած է Ներքին նախարարին հետ, ապահովութեան այն միջոցներուն մասին, որոնք պէտք է իգործ դրուին Իսիի եղեռնափորձէն ետք:

Յիշենք նաեւ թէ հայկ. պատուիրակութիւն մը, զոր կը գլխաւորէր Ժոզէֆ Ֆրանչեսքի, կ'ընդունուէր Երեքշաբթի ժամը 12-ին Ներքին նախարարին կողմէ:

Պաշտպանութեան միջոցներ ձեռք առնուած են հայկ. եկեղեցիներու եւ հաստատութեանց շուրջ:

Ուրբաթ իրիկուն, Կաթ. Պատուիրակ Սերովբէ Արք.ի հրաւէրով Փարիզի Եկեղեցւոյ առաջնորդարանը կը հաւաքուէին Փարիզի հայկ. կազմակերպութեանց, միութեանց, մամուլի, ներկայացուցիչներ, շուրջ 80 հոգի: Մտքերու փոխանակութենէ ետք, որոշուած է ցոյց մը կազմակերպել, Հինգշաբթի օր, ժամը 18.15-ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Եկեղեցւոյ առջեւ:

×

ՅԱՒԱԿՑԱԿԱՆ ՀԵՌԱԳԻՐ

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԷՆ

Երեքշաբթի առաւօտ, Սերովբէ Արք. Մանուկեան հետեւեալ հեռագիրը կը ստանար Ամենայն Հայոց Վազգէն Կաթողիկոսէն. —

«ԾԱՆՐ ՎՇՏՈՎ ՏԵՂԵԿԱՑԱՆՔ ԱՀԱԲԵԿՉԱԿԱՆ ԱՐԱՐՔՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ Ի ՎՆԱՍ ՁԵՐ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒ ԵՒ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԱԿՈՒՄԲԻ: ՄԵՆՔ ԵՒ ՄԱՅՐ ԱԹՈՌՈՅՍ ՄԻԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆԸ, ԳԵՐԱԳՈՅՆ ՀՈԳԵՒՈՐ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ ԵՒ ՀԱՄԱՅՆ ՀԱՅ ՀԱՒԱՏԱՑԵԱԼ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ Ի ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԱՅՍ ՏԽՈՒՐ ԱՌԻԹՈՎ ԽՈՐ ՎՐԴՈՎՈՒՄՈՎ ՀԱՄԱԿՈՒԱԾ ԵՆ, ՁԵԶԻ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ՄԵՐ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ ՍՐՏԱԳԻՆ ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ԿԸ ՅԱՅՏՆԵՆՔ ՄԱՂԹԵԼՈՎ ԲՈԼՈՐԻԴ ՀՈԳՒՈՅ ԱՐԻՈՒԹԻՒՆ, ԱՆՆԿՈՒՆ, ԱՆՆԿՈՒՆ ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՒԱՔԱԿԱՆ ԿՈՐՈՎ ՅԱՂԹԱՀԱՐԵԼՈՒ ԱՄԷՆ ՉԱՐԻՔ Ի ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԵՐ ՀԱՒԱՏՔԻ ՏԱՃԱՐՆԵՐՈՒ ԵՒ ԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ: ԿԸ ՄՆԱՆՔ ՁԵԶԻ ՀԵՏ ԱՂՕԹՈՂ, ՈՐ ՎԵՐՋ ԳՏՆԵՆ ՆՄԱՆ ԱՆՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ԱՐԱՐՔՆԵՐ:

«ՄՆԱՑԷՔ ԻՆՔՆԱՎՍՏԱՀ, ՀԱՍՏԱՏԱԿԱՄ ԵՒ ԼԱՒԱՏԵՍ ԶԻ ԱՍՏՈՒԱԾ ԸՆԴ ՄԵԶ Է: ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ ԸՆԴ ՁԵԶ: Ս. ԷՋՄԻԱԾՆԷՆ ԼՈՅՍ, ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ. ՄԱՅՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ ՔԱՋԱԼԵՐԱՆՔ ԵՒ ՍԻՐՈՅ ՈՂՋՈՅՆ ՁԵՐԴ ՍՐԲԱԶՆՈՒԹԵԱՆ, ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԵՒ ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆ ՂԵԿԱՎԱՐՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ՀԱՄԱՅՆ ՄԵՐ ՀԱՒԱՏԱՒՈՐ ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ»:

ԲՈԼՈ՛ՐԴ

ԲՈՂՈՔԻ ՄԵԾ ՅՈՅՑԻՆ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, ՅՈՒՆԻՍ 11, ԺԱՄԸ 18.15-ԻՆ

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅՈՑ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԱՌՋԵՒ

15, RUE JEAN - GOUJON

ՈՒՐԿԷ ԹԱՓՕՐԸ ԿԵՐԹԱՅ ՅԱՂԹԱԿԱՆ ԿԱՄԱՐ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԻՍՐԱՅԷԼԵԱՆ ՌՄԲԱԿՈԾՈՒՄ ԻՐԱՔԻ ՎՐԱՅ

ՊԱՏՐՈՒԱԿԸ՝ ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ԿԵԴՐՈՆԸ

Իսրայէլեան ռմբակոծիչ օդանաւեր յարձակեցան Պաղտատէն 27 քիլոմեթր հեռու՝ Թամմուզի հիւլէական կայանին վրայ, եւ ըստ իսրայէլեան պաշտօնական աղբիւրներու, ամբողջովին կործանեցին համալիրը, ուր սովորաբար 100 - 150 Ֆրանսացիներ ալ կ'աշխատին: Յարձակումը Կիրակի օրով տեղի ունեցած է, զանոնք սպաննելու պատասխանատուութենէն խուսափելու համար, սակայն մէկ Ֆրանսացի զոհ կայ:

Իսրայէլ կ'արդարացնէ իր յարձակումը, ըսելով որ Իրաք խաղաղ գործածութիւններ չէր նախատեսեր կայանի արտադրելիք ատոմական ուժին համար, այլ՝ հիւլէական ռումբերու շինութիւն, եւ անոնց գործածումը՝ Իսրայէլի դէմ:

Իսրայէլի ներկայ ընտրապայքարին մէջ, այս անսովոր արարքը, որ պատեհագամ «յայտարարելու» ձեւ մը կը նկատուի ըստ միջազգային օրէնքի (եթէ «օրէնք» մնացած ըլլար) զօրավիգ կեցողներ շատ ունի, թէեւ անշուշտ Պէկինի հակառակորդներուն համար դժուար է արտօնել որ ան անխառն «վարկ» շահի՝ իբր արարքին գլխաւոր պատասխանատու: Արդարեւ, Շիմոն Փերէզ, որ երեսփոխական ընտրապայքարի մէջ Պէկինի գլխաւոր հակառակորդն է, փութացած է յայտարարելու որ Պէկին կ'ուզէր Մայիս 10-ին կատարել ռմբակոծումը, սակայն ինք (Փերէզ) թելադրած է որ յետաձգուի, քանի որ այդ օր Ֆրանսայի նախագահական ընտրութիւններու երկրորդ հրջանն էր:

Իսրայէլէն դուրս, արարքը կը դատապարտուի: Միացեալ - Նահանգները Իսրայէլի թաթիկին կակուղ ապտակ մը կուտան միայն, բողոքելով որ ըստ իրենց համաձայնութեան, ամերիկեան Ֆ - 4 ծանր ռմբակոծիչները, միայն «պաշտպանողական» կռիւներու մէջ կարելի է գործածել. անշուշտ Իսրայէլ ինքնապաշտպանութիւն որակած է արդէն իր սահմաններէն 960 քիլոմեթր անդին կատարուած արարքը: Սովետ. Միութիւնը ծանր բառերով կը դատապարտէ յարձակումը:

Փիէռ Մօրուա, Ֆրանսայի նոր վարչապետը, մանրամասն կ'անդրադառնայ արարքին, Լիլի մէջ: Կը վերահաստատէ որ Ֆրանսայի կառավարութիւնը հաւատարիմ կը մնայ իր քաղաքականութեան, «Իսրայէլ պէտք է ապրի՝ ապահով իր սահմաններուն մէջ, սակայն միաժամանակ Պաղեստինցիք ալ հայրենիք մը ունենալու իրաւունք ունին»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Համայնավար կուսակցութեան Կեդրոնական Կոմիտէն (Ս. Մ. Հ. Կ. Կ. Կ.) եօթը էջ երկար եւ շատ խիստ նամակ մը ուղղած է Լեհաստանի Համայնավար կուսակցութեան, զոր «առաջին վերջնագիր» որակած է լեհ կառավարութեան բանբերը: Արդարեւ՝ բացայայտ սպառնալիք է այն արտայայտութիւնը թէ «Սովետ. Միութիւնը եւ Վարշաւայի Ուխտի միւս երկիրները

(Շար.ը կարդալ 4-րդ էջ)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՐԳԻԾԱՆՔ

ԲՆՈՒԹԵԱՆ ԾԱՂԻԿԸ

Ես՝ Շմաւոն Փարեմուզի Կունջուլեանս, դէմ չեմ, որ վերջերս բոլոր խելացի քաղաքացիները (գիւղացիները՝ նոյնպէս) մտահոգուած են կենսոլորտի ներկայով ու ապագայով: Ոչ միայն դէմ չեմ, այլեւ կողմ եմ: Բնութեան պրոբլեմներն ինձ էլ են յուզում: Եւ եթէ ինձ մնայ, ծառի թէկուզ մէկ տերեւ պոկողի ականջը պէտք է պինդ քաշել՝ հաշուի չառնելով ո՛չ նրա դիրքը և ո՛չ էլ խնամի – ազգակցական կապերը: Ես համաձայն եմ, որ պահպանուի ամէն մի ծառ, թուփ, ծաղիկ, թէկուզ դրանք հարեւան բակում աճեն: Ահա այսպիսի գիտակից վերաբերմունք ունեմ բնութեանը առընչուող հարցերին:

Հետեւաբար, սիրտս ուրախութեամբ է լցւում, երբ տեսնում եմ, որ իմ շրջապատում մեծից փոքր հետզհետէ լրջօրէն են վերաբերւում այդ պրոբլեմին: Օրինակ, վերջին մի քանի տարում չեմ տեսել, որ մեր միկրօշրջանում ուեւէ մէկը վերցնի կացինը ու առողջ ծառ կտրի:

Ճիշդ է, անցեալ աշնանը Ժորժիկը, որ մեր շէնքի տասնըվեցերորդ բնակարանում է ապրում, իր անձնական օգտագործման մեքենայով վրայերթի ենթարկեց բակի հեռանկարային ծառերից մէկը, որի ճիւղերը արդէն իմ լուսամուտներին էին հասել: Բայց դիտաւորեալ չէր արել: Պարզապէս, Ժորժիկը վերադարձել էր մի կարեւոր հարսանիքից: Իսկ այդպիսի տեղերից վերադարձողները, երբ նստում են աւտոմեքենայի ղեկի առջեւ, վրայերթի կարող են ենթարկել ոչ միայն ծառերը եւ անցորդներին, այլեւ փողոցի էլեկտրասիւները, որոնք, ինչպէս գիտէք, մետաղից են: Այնպէս, որ, դա պատահական դէպք էր եւ ոչ բնորոշ մեր միկրօշրջանի ազգաբնակչութեանը:

Այնուամենայնիւ, բնածին շիտակութիւնը ինձ թոյլ չի տալիս ասելու, թէ բնութեան պահպանութեան պրոբլեմը իմ շրջապատում բարձր հիմքերի վրայ է գտնւում: Եւ ասածս կ'ապացուցեմ փաստերով: Իրօք, շատերը հոգատարութիւն հանդէս չեն բերում բնութեան նկատմամբ: Մինչ այդ ուզում եմ հարց տալ.

– Ի՞նչ է բնութիւնը:

– Հողը, ջուրը, բուսական եւ կենդանական աշխարհը, – կը պատասխանէք դուք:

Դա ճիշդ պատասխան է, սակայն ոչ ամբողջական: Բայց այդ մասին քիչ յետոյ... Իսկ հիմա նորից եմ ուզում հարց տալ.

– Իսկ ի՞նչ եմ ես՝ Շմաւոն Փարեմուզի Կունջուլեանս:

– Մարդ, – նորից ճիշդ կը պատասխանէք դուք, թէեւ նոյն այդ Ժորժիկը Սեպտեմբերի 26-ին երրորդ մուտքի Սիմոնին ասել է, թէ ես մարդ չեմ: Դա տեղի է ունեցել այն դէպքի յաջորդ օրը, երբ Ժորժիկը իր «Ժիգուլի»ով ջարդել էր բակի ամենահեռանկարային թխկին, իսկ ես էլ շան լափ էի լցրել նրա գլխին: Ես, ի հարկէ, համամիտ եմ ձեզ հետ եւ ոչ թէ Ժորժիկի: Իրօք, ես մարդ եմ, իսկ մարդը, սիրելիներս, բնութեան մասնիկն է, բնութեան ծաղիկը:

Ինչպիսի՞ վերաբերմունք կայ իմ նկատմամբ՝ բնութեան ծաղկի նկատմամբ: Ճիշդ է, դեռեւս ինձ աւտոմեքենայի տակ չեն գցել (ես ծառ չեմ), երբ տեսնում եմ, որ իմ տեսադաշտում յայտնուած մեքենան վստահութիւն չի ներշնչում, մի կողմ եմ ցատքում, ինչ չեն կարող անել ծառերը եւ մետաղի էլեկտրասիւները: Այդ առաւելութիւնն ինձ փրկում է մարմնական վնասուածքներից, բայց, այնուամենայնիւ, վնասում է իմ անձնական առողջութիւնը: Բանն այն է, որ նման դէպքերում քայքայւում են իմ նեարդային բջիջները, որոնք, ինչպէս յայտնի է, երբեք չեն վերականգնւում Լաւ է, որ ես, ինչպէս բոլոր Կունջուլեանները, եղի առողջութիւն ունեմ: Բայց ուզում եմ նորից հարցնել.

– Իսկ կոկորդիլոսները, արջերը, ծովացուլերը, ռնգեղջիւրները աւելի թո՞յլ առողջութիւն ունեն:

Պատասխանում եմ.

– Ի հարկէ, ոչ: Բայց ինչպիսի՞ ուշադրութիւն, հոգատարութիւն կայ նրանց նկատմամբ: Նրանց պաշտպանելու համար «Կարմիր գրքեր» են հրատարակում, ուր տպագրում են նրանց դիմանկարները, գովասանական, հիացական խօսքեր են գրում նրանց մասին ... Իսկ նրանց կեանքը պատկերող քանի՛ – քանի կինօնկարներ են նկարահանուել: Հեռուստատեսութիւնը, ռադիօն, մամուլը անընդհատ նրանց մասին են խօսում: Իսկ իմ մասին ոչ ոք չի մտածում: Ո՛չ գիրք են գրում, ո՛չ կինօ նկարահանում: Նոյնիսկ հեռուստատեսային հաղորդում չեն կազմակերպում: Դեռ աւելին, իմ շրջապատում ամէն ինչ անում են ինձ վնասելու, ջղերս քայքայելու համար:

Սկսենք հիմնարկից: Ես բոլորովին անվնաս սովորութիւն ունեմ՝ աշխատանքային օրուայ մի քանի ժամը տրամադրում եմ նարդուն: Խաղում եմ անվտանգութեան ինժեներ Պլատոն Գազազեանի հետ: Նստում ենք, չրխկացնում քարերը, եւ ոչ մէկի խաթրին չենք դիպչում: Բայց բաժնի վարիչ Կարօ Մխակիչը, որ ինքնագործ խմբում զուռնա է նուագում, գնում – գալիս, փնթփնթում է, թէ՝ նարդու աղմուկը մեծ է, ռադիօյով հաղորդուող համերգները լսել չի լինում: Ասում է՝ աւելի լաւ կը լինի, եթէ ես ու Պլատոնը «դուրաչկի» խաղանք կամ տամա ... բանի տեղ չենք դնում, բայց հօ նեարդերս քայքայւում են:

Ուրիշ օրինակ: Վերցնենք ֆութբոլը:

Արտաքուստ մեր քաղաքի թիմի ֆութբոլիստները վատ տղաներ չեն: Գեղեցիկ են, կուլտուրական: Բոլորն էլ բարձրագոյն կրթութիւն ունեն կամ էլ ստանում են: Իսկ թիմի աւագը ասպիրանտի նման լուրջ է ... Բայց, չնայած դրան, նրանք իմ նկատմամբ անգիտակից վերաբերմունք ունեն: Անձրեւին, քամուն, չոփին մարզադաշտ եմ գնում, գոռում եմ, չեմ խնայում ձայնալարերս, իսկ նրանք ոչ – ոքի են խաղում, պարտւում թոյլ թիմերից, մէկ – մէկ էլ յաղթում ուժեղներին: Այդ ամէնը, կարծես, անում են ինձ կատաղեցնելու համար, նեարդերս, առողջութիւնս քայքայելու համար:

Նոյնիսկ տանը ինձ հետ լաւ չեն վարւում:

Կինս՝ Թագուհին, այդ հարցում ոչ մէկին չի զիջում:

– Շմաւոն, – ասում է, – փռշոտ կօշիկներով բազմոցին մի պառկիր:

– Շմաւոն, – ասում է, – ծխախոտի մոխիրը յատակին մի թափիր, մոխրաման կայ:

– Շմաւոն, – ասում է, երբ հիւր ենք գնում, – մէկ շշից աւել օղի կամ կոնեակ չխմես, ամօթ է...

Մի խօսքով, հարազատ կինս էլ նոյն վերաբերմունքն ունի իմ նկատմամբ, մինչդեռ ես բնութեան ծաղիկն եմ...

Սակայն այդքանից յետոյ եթէ յանկարծ ասես նրանց, այսինքն՝ Կարօ Մխակիչին, մեր թիմի ֆութբոլիստներին, կնոջս եւ հարբած վարորդներին, թէ իրենք բնութեան թշնամիներ են, կը զարմանան: Բայց, որքան էլ ցաւալի է, դա այդպէս է: Նրանք մոռանում են, որ ես բնութեան ծաղիկն եմ եւ ոչ մի արջից, ծովացուլից, կոկորդիլոսից ու ռնգեղջիւրից պակաս չեմ: Չգիտեմ ինչպէս բացատրեմ, որ նրանք հասկանան իրենց անգիտակից վերաբերմունքի յոռի կողմերը: Բայց միւս կողմից չեմ կորցնում լաւատեսութիւնս: Կը գայ ժամանակ, երբ նարդի խաղալու պատճառով հիմնարկում ոչ ոք չի փնթփնթայ վրաս, մեր թիմը բոլոր մրցակիցներին, նոյնիսկ թոյլերին կը յաղթի 2 – 0 հաշւով, տանը թէկուզ ցեխոտ կօշիկներով անկողնուն պառկեմ, ոչ ոք չի ասի, թէ աչքիդ վերեւը յօնք կայ ... Եւ ես անհոգ կ'ապրեմ ինչպէս ռնգեղջիւրները, ծովացուլերը, արջերն ու կոկորդիլոսները կենդանաբանական այգիներում եւ մերձարեւադարձային արգելանոցներում:

ԳՈՒՐԳԷՆ ԳԱԼՍՏԵԱՆ

ՄՇՈՅ ԱՇԽԱՐՀ

ՍՈՒԼՈՒԽԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

Ահա՛, կը յիշուին, Մշոյ դաշտի շէն ու բարգաւաճ գիւղերը, նուիրական վայրերը, սրբազան մատուռները, ուր անցուցած եմ կեանքիս երջանիկ տարիները եւ վերստին, կծիկի պէս կը քակուին մանկութեանս քաղցր յիշատակները:

×

1914-ի ամրան, Յուլիսի տաք ու պայծառ առաւօտ մը, Հայրենի անուշաչուփ եզներով լծուած մեր սայլը, վերջին անգամ կ'անցնէր Սուլուխի կամուրջի մօտէն եւ Մեղրագետի ափերէն, շրջապտոյտ մը կատարելու եւ մեր կարօտը առնելու, Հայրենի գիւղերէն ու հարազատներէն եւ ուխտի երթալու Մշոյ Ս. Յովհաննու վանքը:

Կակուղ վերմակներու եւ բարձերու կռթնած, հաստատուն սայլին վրայ ծալապատիկ նստած էինք, ես ու մայրս, հօրաքոյրս Արեգնազ եւ հօրեղբօրս աղջիկ Երանիկը: Հօրեղբայրս Սեդրակ, նստած լուծին առջեւ, երկու եզներու արանքին, ոտքերը կախած, վարոցը ձեռքը, «հօ՛, հօ՛, Շէկօ՛ հօ՛ հօ՛, ջանօ՛» կ'ըսէր ու կը խթէր գանդաղ եզներու կողերը...:

Մեր սայլը կը յառաջանար բաց դաշտին մէջէն, արեւոտ եւ փոշոտ ճամբաներէն:

Երբեմն, հօրեղբայրս վար կ'իջնէր սայլէն ու լուծին քովէն կախ, կոտոշ մը մէջէն կ'առնէր ձէթը ու կը քսէր անիւներուն, որպէսզի պակաս ճռճռային անոնք: Այդ պահուն, եզներն ալ շունչ կը քաշէին: Հօրեղբայրս, կրկին կը բարձրանար լուծին, կ'առնէր վարոցը եւ յուշի՛կ կը մտրակէր անասունները, մտերիմ եւ անոյշ զրոյցի բռնուելով անոնց հետ, իր «ջան աղբէր»ներով աշխուժացնելով հայրենի եզները...: Ապա, ինքն ալ ներշնչուելով, կը յիշէր իր պատանեկութեան վառ սէրերը եւ քա՛ղցր ձայնով կ'երգէր...:

«Մշու դաշտ, կ'ըսեն, խորոտիկ տեղ էր,
«Քու թո՛ւխ, թուխ, աչուին լէ,
ժամտան կանթեղ էր,
«Քու մէյտա՛ն ճակատ, պագնելու տեղ էր,
«Քու շունչ որ կը շնչէ՛ր, խոցերու դեղ էր,
«Լէ՛, լէ՛, լէ՛, լէ՛, եարըմ կորանի...
«Ջար կոտորանի...»:

Կէսօրուան մօտ էր երբ հասանք Զափնայ, եւ իջանք մեր խնամի ռէս Բաղտօյի տունը, ուր հարս գացած էր հօրաքոյրս

ԺՈՐԺ ՍԱՆԴ
ԻՏԱԼԻԱ ԵՒ ՎԵՆԵՏԻԿԻ ՀԱՅՈՑ ՎԱՆՔԸ

Գրեց՝ ԼԵՒՈՆ Թ. ԽԱՉԻԿԵԱՆ

ԺՈՐԺ ՍԱՆԴԻ ՆԱԽՆԻՔ

Մորիսի հայրը, Լուի – Կլոդ Դիւպէն դը Ֆրանքէօյ (1715 – 1787), հարկահաւաք ու կալուածատէր, ազատ ժամերուն բանաստեղծ, ջութակահար ու թատերագիր, աւելի ծանօթ որպէս պաշտպան ԺԸ. դարու նշանաւոր երգահան ու քաղաքական ու դաստիարակչական տեսաբան Ժան – Ժաք Ռուսոյի, որդին է Կլոդ Դիւպէն դը Շընոնսոյի (1684 – 1789), որ զինուորական ասպարէզը լքելէ ետք իբր հարկահաւաք ու կալուածատէր մեծ հարըստութիւն դիզելով Փարիզի Սէն – Լուի կղզեակին Լամբէրի ապարանքին, Շընոնսոյի դղեակին ու Բէրրի գաւառին մէջ կարեւոր սեփականութիւններու տիրացած էր, զարգացած մէկը կը թուի, հեղինակ բազմաթիւ տնտեսագիտական կարեւոր ուսումնասիրութիւններու:

Դիւպէն դը Ֆրանքէօյ, գործէ քաշուելով 1777-ին, 61 տարեկան հասակին երկրորդ անգամ ըլլալով կ'ամուսնանայ նոյնպէս այրի 29 տարեկան Օռոռ դը Սաքսի հետ:

Մորիսի մայրը, Մարի Օռոռ դը Սաքս (1748 – 1821), անհարազատ աղջիկն է ԺԸ. դարու սիրոյ եւ պատերազմի դաշտերու հռչակաւոր հերոսներէն ֆրանսական բանակներու սպարապետ կոմս Հերման – Մորիս դը Սաքսի (1696 – 1750) – իր կարգին անհարազատ պտուղը Բոլոնիոյ Օգոստոս Բ. Թագաւորին (1670 – 1733) եւ անոր հոմանուհիին Օռոռ դը Քէօնիկսմբերկի (1670 – 1728) – եւ կապելապանի մը աղջկան, Մարի – Ժընըվիէվ Րէնտոյի (1730 – 1775), բեմական անունով Օրիորդ Վէրվիէր: Մարի – Օռոռ որ առաջին ամուսնութիւն մը կնքած էր Լուի ԺԵ. Թագաւորին ամուսնութենէ դուրս ունեցած զաւակներէն հետեւակազօրաց հրամանատար կոմս Անտուան դը Հորնի հետ 1766-ին եւ հինգ ամիս ետք այրիացած գրեթէ կոյս, երկրորդ անգամ կ'ամուսնանայ Լուի – Կլոդ Դիւպէն դը Ֆրանքէօյի հետ 1777-ին:

Երկրորդ ամուսինը 1787-ին կորսնցընելէն ետք Օռոռ Դիւպէն ժառանգութենէն մնացած 300.000 լիրայով Բէռի գաւառին մէջ Լա Շատրը քաղաքին մօտիկ Նոհան աւանին դղեակը կը գնէ հանդերձ 400 հեկտար հողով:

Յեղափոխութեան սարսափի շրջանին, Օռոռ Դիւպէն, որ գլխատուած Լուի ԺԶ. Թագաւորին զարմուհին կրնայ համարուիլ խորթութեամբ, տղուն Մորիսի եւ դաստիարակ Ժան – Լուի Դէշարտրի (1761 – 1828) հետ Փարիզ կը գտնուի: Մատնութեան մը հետեւանքով կասկածելիներու դէմ 1793 Սեպտեմբեր 17-ի օրէնքին համաձայն ոստիկանութենէն կը հետապնդուի եւ 1793-ի Դեկտեմբերի սկիզբէն 1794 Օգոստոսի վերջերը Անգլիացի Օկիւստինեան քոյրերու վանքը կ'արգելափակուի, երբ վանքը բանտի վերածուած էր:

Ազատութենէն ետք, Օռոռ Դիւպէն Նոհան կը քաշուի եւ թանչեայ աչքերով մէկ հատիկին համար մեծ ապագայ մը ակնկալելով, կը ջանայ տղուն խնամեալ կրթութիւն մը տալ Ժան – Ժաք Ռուսոյի Էմիլ կամ Դաստիարակութիւնը ուղեցոյց ունենալով: Տիկին Դիւպէն Սէն-Սերի աղջկանց արքայական վարժարանէն ընթացաւարտ զարգացած ու բարեկիրթ կին մըն է, եւ տղուն գեղարուեստական նախասիրութիւնները յարգելով միջոցներ կը ստեղծէ որպէսզի Մորիս գծագրութեան, գրականութեան, կենդանի լեզուներու, երգի ու երաժշտութեան դասերու հետեւի:

Մայրը կ'առաջադրէ, սակայն տղան կը տնօրինէ:

Ֆրանսայի պատանեկութիւնը եւ երիտասարդութիւնը Յեղափոխութեան վիպական շրջանը կ'ապրի: Տարիներէ ի վեր Անգլիոյ եւ անոր դաշնակիցներուն կողմէ պաշարուած հանրապետութիւնը պատերազմի մէջ է: Երիտասարդութեան մեծ մասը նոր կարգերու բերած առաւելութիւնները պահպանելու եւ Ազատութեան, Հաւասարութեան, Եղբայրութեան պատգամները տարածելու բուռն ցանկութեամբ «մահ բռնաւորներուն» գոչելով կը զինուորագրուի, եռագոյն դրօշակին ծալքերուն տակ փառք ու պսակ փնտռելով:

(Շար. – 3)

Մարիամ: Տասը օր մնացինք մեծ հօրաքրոջս տունը:

Վերջին անգամ կերանք, անոր ձեռքով եփած Տարօնի հերիսան, ածիկը, գաթան ու փունիկը:

Հօրաքրոջս աղջիկներուն, Ազնիւին, Հեղինէին եւ Արուսեակին հետ, լուսնակ գիշերով Ջափնայի Քալամի արտերուն ու կալերուն մէջ, խաղացինք պահըտուկ, թեւանցուկ՝ սնտուկ ու պնտուկ: Հերարձակ ու բոպիկ, վազեցինք դաշտեր, կանաչ սիսեռի եւ ցորենի փունջեր գրկած, դէմ հարաւ քամուն, վառեցինք օճախ, խարկեցինք ու կերանք, սխտան եղիկ ու խարէ խարման...:

Մեղրագետի ափին, հաւաքեցինք սըկլականը ու ջրի մէջ պառկած մարալ գոմէշներու կողքին, լողացինք շունչ շնչի: Իսկ երեկոները, Սեդրակ հօրեղբօրս չքեաթները մուկ ընելով, յոգնած ու քաղցրած, ներմնտան գետնի վրայ փըռւած անկողիններու ծոցը քնացանք...:

Առաւօտ մը, բարի լուսուն, արթնցայ տամպուրայի մը քաղցրալուր ձայնէն: Կէս քուն կէս արթուն, նստեցայ անկողնիս մէջ ու հոգեխռո՛վ ունկնդրեցի հայրենի աշուղին երգն ու նուագը...: Ա՛ն, գովքը կը հիւսէր Տարօն Աշխարհի սըրբավայրերուն եւ կ՚ողբար ճակատագիրը Հայուն...:

×

«Զանգերն ալ կախած, էն տաճարի
դրան,
«Կազմեցի՛ն սարքեցի՛ն տասներկու
խորան,
«Ո՛վ մտնայ, տեսնայ, բա՛ց մնայ
բերան,
«Մեղա՛յ լաց, մեղա՛յ տուր, Ս.
Կարապետին,
«Օգնակա՛ն պահապա՛ն, անկաչ
Էնողին,
«Շէ՛ն մնայ այս օճախ, չո՛ւր
դատաստանին...»:

.

Ջափնայէնհովիտիս մէջ դրոշմուած է իրիկնամուտ մը: Հայրենի գիւղի նախիրին վերադարձը, փոշեթաթախ ճամբաներէն, պատանի նախորդը, վարոցը ձեռքին, անոնց ետեւէն: Նախիրին մուտքը գիւղին մէջ կը փրցնէր իրարանցում: Ճուտակներ, կովեր ու խելառ հորթեր, իրար խառնուելով, կը բառաչէին, յետոյ, իւրաքանչիւր անասուն, խանչնալով իր տիրոջ ձայնը եւ տունը, վազելով կը մտնէր ախոռ: Նախորդը շունչ մը կը քաշէր: Կը դադրէին ձայները ու մըթնշաղին, խաղաղութիւն մը կ՚իջնէր գիւղին վրայ: Ընթրիքի պահն էր...:

Շաբաթ մը վերջ, Մեղրագետի եզերքէն, մեր սայլը սկսաւ կրկին ճռնչել եւ հօրեղբօրս քա՛ղցր ձայնը, կրկին հընչել...: Երեւցաւ Խոբեր գիւղը եւ դաշտը, լեցուած անհամար մարախներով, որոնք կը ցատկռտէին չորսդին եւ կ՚ամայէին շրջակայ արտերը: Խոբեր գիւղը հայրենիքն էր անոնց: Առակի կարգ անցած էր այլեւս, եւ ժողովուրդը իրաւացիօրէն կ՚երգէր...:

«Անտէ՛ր կիտուռ,
«Կոտրի՛ քու նուռ,
«Կիտուռ իջաւ, աւե՛ր խոբեր,
«Կերա՛ւ զհատիկ, թողե՛ց զչօփեր...»
.

Կէս օրը անցած էր, երբ հասանք Խաչխալթաղ եւ իջանք գիւղին քահանային, յեղափոխական Տէր Խաչատուրի տունը (*):

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԳԵՒՈՆԵԱՆ

(Շար. 3)

(*) Հայրը, լիբանանահայ, հանգուցեալ Համազասպ Տէր Խաչատուրեանի եւ մեծ հայրը՝ Արտաշէս Տէր - Խաչատուր - եանի:

Պէռնար Քեպաճեանի Իրագործումը՝ Ֆիլմարուեստի Մէջ

Որոշ համբաւ մը ունինք իբրեւ ճարպիկ ու ձեռներէց ժողովուրդ, որ երկար ատեն անծանօթ չի մնար արհեստավարժական (փրոֆէսիոնէլ) կամ վաճառականական նոր ասպարէզներու, եւ որ կարեւոր յաջողութիւններ արձանագրած է անցեալ վաթսունամեակին, Արեւմուտքի զանազան անկիւններուն՝ զանազան մարզերու մէջ: Սակայն իբրեւ «գործնական» ժողովուրդ, հեռու մնացած ենք որոշ ասպարէզներէ, որոնց կարգին կ՚իյնայ քիչ մը շատ տնտեսական ու արուեստագիտական արկածախնդրութիւններ եւ ռիսքեր պահանջող ֆիլմարուեստը:

Ճիշդ է որ Ռուբէն Մամուլեան մը ունեցած ենք, ու անկասկած վերջին քըսանամեակին Ֆրանսայի մէջ մանաւանդ շատցած է թիւը անոնց, որոնք որոնումներ կատարած են այս ասպարէզին մէջ, բայց եւ այնպէս կարելի է հաստատել, որ բաղդատմամբ մեր ժողովրդի թիւին ու տաղանդին, փոքր է եղած թիւը անոնց՝ որոնք յաջողութիւններ արձանագրած են այս ճիւղին մէջ:

Վերջերս Ֆրանսայի մէջ Ավորիազի շարժանկարային փեսթիվալ-փառատօնը, որ նուիրուած է ֆանթասթիք ֆիլմերու ենթաբաժանումին, իր շատ կարեւոր դատակազմի յատուկ մըրցանակը» շնորհեց Մ. - Նահանգներու մէջ պատրաստուած շարժանկարի մը, «Սարսափի Աչքեր»ուն (լէ զ՚իէօ տը լա թէռէօր): Նման պատիւ կ՚երաշխաւորէ շարժանկարին բարձր որակը եւ սովորաբար անոր յաջողութիւնը, ֆիլմերու ցուցադրութեան ու վաճառքի ճնշիչ եւ պահանջկոտ մրցակցութեանց աշխարհին մէջ: Այս ֆիլմն ու իր յաջողութիւնը մասնաւորաբար հետաքրքրական երեւոյթ մը կը ներկայացնեն Ֆրանսահայութեան համար, քանի որ արտադրիչի կեանքն ու նպատակները սերտօրէն կապուած են Սփիւռքահայութեան ընթացքին հետ:

«Սարսափի Աչքերը» շարժանկարը արտադրուած է Միացեալ - Նահանգներու Ռիսորս Փրոտաքշընզ հաստատութեան կողմէ, զոր հիմնած են երկու հայորդիներ, Պերնար Քեպաճեան եւ Մարք Քոմճեան:

Պերնար Քեպաճեանի ծնողքը եղած է Տիգրանակերտցի (աւելի ճշգրտաբար, Հայնէ գիւղացի, քաղաքին մօտերէն): Ճողոպրած Եղեռնէն, հայրը՝ Խորէն Ցովսէփեան, պայմաններու բերումով ստիպուած է փոխել իր մականունը եւ անցնիլ Փարիզ, ուր ամուսնացած է իր հայրենակից Վարսենիկ Պասմաճեանի հետ, ու կազմած ընտանիք: Հօր մահէն ետք, Քեպաճեան ընտանիքը կը գաղթէ Ամերիկա, ազգականներու հետ ըլլալու նպատակով: Ուրեմն, 1957ին, 18-ամեայ Պերնար իր կարգին կը հաստատուի Պոսթընի շրջանը, կ՚ուսանի անգլերէն, կ՚աշխատի կօշիկի գործարանի մը մէջ ու կը նետուի գործի ասպարէզ՝ իր մեծ եղբօր հետ: Յաջորդ 21 տարիները կ՚ըլլան Հայու անխոնջ աշխատանքի ոչ - անսովոր ժամանակ:

1978-ին, զարդեղէնի ու գոհարեղէնի գործին մէջ յաջողած Պերնար կը բարեկամանայ փաստաբան Մարք Քոմճեանի հետ, որուն հայրը հայ եղած է, իսկ մայրը՝ իրլանտուհի: Շիկահեր ու բարձրահասակ այս հայը շատ ալ բան չի գիտեր հայութեան մասին, սակայն «հըպարտ» է անով ու կը փնտռէ գործնական ու անձնական կապեր, ուրիշ Հայերու հետ:

Արկածախնդրական ոգիով օժտուած այս երկու պիզնէս-ի մարդիկ ունին հասկնալի հետաքրքրութիւններ, (Ա) կ՚ուզեն «հետախուզել» գործունէութեան նոր մարզեր, որովհետեւ՝ ինչպէս յաճախ կը պատահի 40-ը անցընող եւ ասպարէզի մէջ կայուն եւ յաջող վիճակի տիրացած մարդոց, միայն հին գործը ընել այլեւս լիօրէն գոհացուցիչ չէ: (Բ) Կը հետաքրքրուին շարժանկարային գործով, որ արուեստ ըլլալէ անդին, տնտեսական ու վարչական հմտութիւն ալ կը պահանջէ: Կը գօտեպնդուին, տեսնելով որ ամերիկեան կառավարութիւնը կը քաջալերէ այս մարզին մէջ իրենց դրամագլուխը ռիսք-ի ենթարկողներ, անոնց որոշ չափով տուրքերէ զերծ պահելով: (Գ) Վերջապէս Քեպաճեան ու Քոմճեան կ՚ուզեն հայ ժողովուրդին ալ օգտակար գործ մը ընել, եւ կը համոզուին որ եթէ կարենան տիրապետել ֆիլմարտադրութեան բարդ աշխատանքին, պիտի կարենան օր մը նպաստ բերել անոր՝ այս կարեւոր մարզէն ներս:

«Միայն սուրբերը կրնան մէկ հատ զուտ դրդապատճառով շարժիլ», ըսաւ Քեպաճեան, «Յառաջ»ի յօդուածագըրին: Ես ու գործակիցս մղուեցանք այս գործի ստանձնումին, զանազան դրդապատճառներ զգալով, որոնց մէջ տընտեսականը չէր կրնար անկարեւոր ըլլալ: Առանց անոր տիրապետումի՝ շուկայի համար շինուած ֆիլմ կարելի չէ արտադրել»:

Ներկայիս, Քեպաճեան ամերիկեան Փարամաունթ հանրածանօթ ընկերութեան հետ ստորագրած է համաձայնագիր մը, որ զայն կը դարձնէ «Սարսափի աչքեր»ու ցրուիչը՝ Միացեալ - Նահանգներու մէջ: Միաժամանակ, ան կը բանակցի Լօրիմար Ինթըրնէշընըլ ընկերութեան հետ որ Ամերիկայի մէջ հեռատեսիլային շարժանկարներ կը ցրուէ, իսկ աշխարհի ուրիշ երկիրներու մէջ՝ ամէն տեսակի ֆիլմ:

«Յոյսս սա է», կ՚ըսէ Քեպաճեան, որ կը խօսի սահուն հայերէն, ֆրանսերէն ու անգլերէն: «Նախ, երկու - երեք յաջող ֆիլմեր արտադրել, շուկայի համար: Յաջորդը՝ կատակերգութիւն մը պիտի ըլլայ: Այդ 2 - 3-ը եթէ յաջողին, ես ու գործակիցս, Մարք Քոմճեանը, շատ կ՚ուզենք հայկական նիւթով, հայ հերոսներով ֆիլմեր արտադրել»:

«Սխալ չհասկնա՛ք», կ՚աւելցնէ Քեպաճեան: «Ես Հայկական Դատի կամ Եղեռնի մասին տոքիւմանթէր, վաւերական ֆիլմի մասին չեմ խօսիր: Անոնք իրենց տեղն ու կարեւորութիւնը ունին անկասկած, սակայն հայութեան բերելիք իմ նպաստս այդ չի կրնար ըլլալ: Կը հաւատամ որ համաշխարհային, վաճառականական շուկային համար կարելի է շինել ֆիլմեր, որոնք ունին հայ հերոսներ, ու կը ներկայացնեն Սփիւռքահայը, իբր մարդ կամ կին: Փոխականը անուղղակի ձեւերով ալ կ՚ըլլայ»:

Ճառերու վարժ եւ պատգամախօսութեամբ ինքզինք ու օտարները ի զուր համոզել փորձող հայ ժողովուրդը կըրնայ ճշմարտութիւն մը տեսնել այս խօսքերուն մէջ, ու յաջողութիւն մաղթել խոստացուած գործի իրագործումին:

Խ. Թ.

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՆՈՐ ՋՈՒՂԱՅԻ «Արարատ» Միութեան սրահին մէջ, Մայիս 10-ին, նշուած է Մայրերու Օրը: Բացումը կատարած է Տիկին Էվելինա Ամիրխանեան: Բանախօսած է Լեւոն Մինասեան: Գեղարուեստական յայտագրին մասնակցած է երգչուհի Ծաղկանոյշ Ծատուրեան (Թեհրանէն): Փակման խօսքը արտասանած է Թեմական Խորհուրդի ատենապետը՝ Վահան Հայրապետեան:

×

Յաջորդ օր երգահանդէս մը տուած է Ծաղկանոյշ Ծատուրեան, Մայրերու Օրուան առթիւ: Խօսք առած է Տոքթ. Մեսրոպ Բալայեան եւ անդրադարձած հայ մօր դերին՝ պատմութեան ընթացքին:

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Չէրքէզներու աշխարհը, արեւի, առժանի ու ձիերու աշխարհն էր: Ունէին ազնուական ձիերու նման շնորհալի ու գեղեցիկ կիներ: Հակառակ իրենց վրանային կեանքին, կիներու գեղեցիկ հասակին ու աչքերուն հետ կար արծաթէ ծանր ապարանջաններու պերճանքը: Քաղաքի հայ ոսկերիչները չէրքէզներու ճաշակին յատուկ արուեստ ունէին, կը շինէին ապարանջաններ ոտքերու համար, մատնիներ՝ ծանր ու խոշոր:

Անձրեւը կը թափէր աղմուկով, կայծակը կ՚ուշանար, լեռներէն վար իջնող ջուրերը աւելի կ՚առատանային, մութին ու անձրեւի ձայնին մէջ հետզհետէ կը լսուէին ձիերու փռնչներ, շուներու հաչոց, կարծես հետզհետէ կը շատնային տղամարդոց, կիներու եւ երախաներու ձայները:

Անտարակոյս, չէրքէզ հովիւներ էին: Սաքօն ու Սարգիսը շատ որոշ լսեցին տղամարդու մը ձայնը.

— Այս կողմէն, այս կողմէն...

Սաքօն ու Սարգիսը շատ բան չհասկըցան: Մարդոց աղմուկը աւելի կը շատնար: Այս տարափ գիշերով քէօչ կազմած էին: Որոշ էր, որ դէպի իրենց կողմը կու գային՝ չէրքէզներու գիւղը տանող ճամբան բռնելու համար: Կիներու եւ երախաներու ձայները աւելի կը շատնային, կարծես վիշապ մը կրնկոխ անոնց ետեւ ինկած էր:

— Էս կողմէն, էս կողմէն...

— Ինձ կը թուի, որ գետափի եալաներու հովիւներն են, Սարգիս: Սակայն, ինչո՞ւ էս անձրեւ գիշերով: Զգոյշ որ փայլակի ժամանակ չնկատեն մեզ:

Կայծակը իր լոյսը հեղ մըն ալ փարտեց հովտի մէջտեղին մէջ, յետոյ լըսուեցաւ ուժեղ որոտ: Սաքօն ու սարկաւագ Սարգիսը կարճ լոյսին մէջ տեսան ձիերու նախիր մը, որ լերան կողէն թարթառի պէս կ՚անցնէր. տեսան բեռցուած վրաններ, բեռներ ու մարդիկ. երախաներ կու լային: Բոլորն ալ անձրեւէն ծեծուած՝ չէրքէզներու գիւղը տանող ճամբան բռնած էին: Զանազան կողմերէ ձայներ կը լսուէին.

— Էս կողմէն, էս կողմէն...

Սաքօն կը կասկածէր շուներու անհանգիստ հաչոցներէն: Մի գուցէ, շուները հոտոտալով իրենց թաքնուած տեղը մօտենային: Յետոյ հանդիպակաց կողմէն լսուեցաւ ուժեղ ու երկար ձայն մը.

— Հօ՛օօօ՛օօ՛...

Նոյն ձայնին, հովիւ մը պատասխանեց քէօչէն.

— Եաւաշ, եաւաշ, վտանգ չկա՛յ, Պէյազ Աթլուն տահա գետը անցած չէ՛է՛..

Այս ձայնին վրայ, Սարգիս ինքզինք հազիւ կը զսպէր, կ՚ուզէր պոռալ, կ՚ուզէր ըսել, որ չէրքէզ ձիարածները քէօչ կազմած՝ լեռներու վրայէն կը փախին, երբ իմացեր են որ Սպիտակ Ձիաւորը կու գայ: Կ՚երեւի, տակաւին գետը անցած չէ: Ան, իր ճամբուն վրայ եղող գիւղերն ու վրանները աւերելով կու գայ:

Անձրեւի ձայնը հետզհետէ կը նուազէր ու աւելի որոշ կը լսուէին կիներու եւ երախաներու ձայները, կարծես զարհուրելի փոթորիկի մը մէջ ինկած ոչխարներու աղաչաւոր ձայներն ըլլային: Կայծակը կը բացփփէր, երկինքը կ՚որոտար եւ ձիերու նախիրները բանակի մը աղմուկով կ՚անցնէին: Ամպերու որոտին մէջ, տակաւին ուրիշ տարափի մը ըսպառնալիքը կար կարծես:

Երբ նուազեցաւ տարափը, Սաքօն ու Սարգիսը շարունակեցին իրենց ճամբան: Սարգիս, կ՚ըսես երախայի մը պէս՝ ուրախութենէն ինքնիրմէ ելած էր.

— Լսեցի՞ր, Սաքօ. կու գայ, կու գայ, Մարտիկն է. ինչպէս կ՚երեւի, մօտեցած է գետափին:

— Որ ճիշդ է եղածը, Սարգիս, արեւին հետ Մարտիկը պիտի դիմաւորենք:

Անոնք այլեւս կասկած չունէին, որ Խուրշիտի հողին վրայ Մարտիկն էր որ հրով ու սրով ճակատ բռնած էր լեռնական քիւրտերու դէմ:

(Շար. — 333)

(Շար. Ա. էջէն)

մինակ պիտի չձգեն Լեհաստանը, երբ անոր Համայնավար Կուսակցութիւնն ու կարգերը յարձակողականի կ'ենթարկըւին»: Այս «մինակ պիտի չձգեն»ը անշուշտ հաստատում մըն է որ Լեհ Համայնավար Կուսակցութեան (Լ. Հ. Կ.) ինքնավար վիճակին արդիւնքները շատ կը դժգոհեցնեն Սովետները, որոնք անսովոր քայլ մը կ'առնեն՝ Սթանիսլաւ Քանիան անձնապէս դատապարտելով: Վալեզան ու Սոլիտարիթէն մոռցած, Ս. Մ. Հ. Կ. Կ. Կ.–ը կը քննադատէ Քաթուիցէի խմբակի պահպանողական կամ Սթալինական կարծիքներու կորուկ մերժումն ու անտեսումը՝ Լ. Հ. Կ.ի ստուար մեծամասնութեան կողմէ: Յայտնօրէն՝ վախն այն է որ Յուլիս 14–ի Համագումարի ընթացքին Լ. Հ. Կ.–ը կրնայ վաւերացնել ծանրակշիռ փոփոխութիւններ՝ որոնք կը կերպարանափոխեն կուսակցութեան ներքին կանոններն ու կուսակցութիւն – ժողովուրդ կապը, ստեղծելով Տուպչէքի օրերէն ի վեր անընդունելի «ընկերվարութիւնը՝ մարդկային երեսով»: Միջոցին, Վալէսա վերադարձած է Լեհաստան եւ կը փորձէ համոզել Սոլիտարիթէի ծայրայեղները, որ տեղի տան եւ գործադուլ չընեն, Լ. Հ. Կ.–ի վրայ բանող ճնշումները նուազեցնելու համար:

ԻՐԱՆԻ մէջ կացութիւնը լարուած է, եւ Ապոլհասան Պանի – Սատրի աշխարհական հակում ունեցող զօրավիգները այլեւս անպաշտօն ընդդիմադիր կուսակցութիւն մը ըլլալու վիճակին մէջ կը գտնեն իրենք զիրենք: Կիրակի օր, Խոմէյնիի արտօնութեամբ, պետութեան «յեղափոխական դատախազը» գրաւած ու փակած է վեց թերթերու տպարաններ, ի մէջ այլոց՝ Պանի – Սատրին պատկանողը: Զբաւականացած, Խոմէյնի շատ խիստ արտայայտութիւններ ունեցած է, – «Ամէն անձ պէտք է գիտնայ որ երբ Իսլամը վտանգուած տեսնեմ, ձեռքեր կտրելու պատրաստ եմ ... կ'ընենք այնպէս՝ ինչպէս ըրինք Շահին»: «Ձեռքեր կտրել» Պարսկաստանի մէջ «պաշտօնազրկել» կը նշանակէ, եւ բացայայտ ազդարարութիւն մըն է երկրին «Նախագահ» Պանի – Սատրին, բո՛ւն նախագահէն:

ՊՈԼՍՈՅ մէջ ոստիկանութիւնը ձերբակալեց ձախակողմեան «Ճումհուրիյէթ» թերթի թղթակից Մէհմէտ Քեմալը, ու հարցաքննութեան ենթարկուած բայց ազատ արձակուած է թերթին խմբագիր Օ. Կէօնէնսինը: Թղթակիցը մեղադրուած է իբր հեղինակը յօդուածի մը՝ որուն մէջ կը հաստատէ թէ Թուրքերը ծառայարարոյ ու քծնող բնաւորութիւն մը ունին իշխանութեան դիրքի մէջ եղող կամ հեղինակութիւն ներկայացնող մարդոց հանդէպ:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ խորհրդարանը 5 Յունիսին անսովոր միաձայնութեամբ քուէարկած է որ Թուրքիոյ տրըւելիք 460 միլիոն մարքի օժանդակութիւնը ենթակայ ըլլայ որոշ պայմաններու: Նախ՝ Թուրք կառավարութիւնը պէտք է յայտարարէ թէ ե՞րբ եւ ի՞նչ հանգրուաններէ պիտի անցնի երկիրը, մօտ ապագային, ժողովրդավարական կարգերու վերադառնալու համար: Երկրորդ, շուտով պէտք է վերահաստատուին մամլոյ, քաղաքական կուսակցութիւններու եւ սէնտիքաներու ազատ գործունէութեան պայմանները: Երրորդ, պէտք է դադրին չարչարանքները, բանտերու մէջ: Յաւելեալ՝ խորհրդարանը (Պունտըսթակ) տուած է որոշումներ, որոնք կը սահմանափակեն Թուրք գաղթականներու ազատ շրջագայութիւնը:

Ecole St. Grégoire de Nareg

AVIS IMPORTANTS

— Les inscriptions à l'Ecole St. Grégoire de Nareg sont dès maintenant ouvertes pour l'Année Scolaire 1981-1982.

— Le Dimanche, 28 Juin, La Fête Champêtre Annuelle de la Paroisse Arménienne Catholique de Lyon se déroulera dans le parc de l'Ecole St. Grégoire de Nareg.

— La Colonie de vacances aura lieu en Italie, du 13 Juillet au 3 Août. Elle s'adresse aux garçons de 7 à 14 ans.

Pour tous renseignements s'adresser au Père ZABARIAN.-

38, Route de Collonges
69450 - St. Cyr au Mont d'Or
Tél.: (7) 847. 28. 65

Այրի Տիկին Անահիտ Սեմէրճեան, Տոքթ. եւ Տիկին Համբարձում Սեմէրճեան, Այրի Տիկին Մանուշակ Քէշիշեան, Տէր եւ Տիկին Արաքսի Ազնաւուր (Մոնրէալ), Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Ուպիթեան (Պոլիս), Պր. Վահագն Ազնաւուր (Մոնրէալ), Տէր եւ Տիկին Արթօ Պասմաճեան (Մոնրէալ), Տէր եւ Տիկին Մանուէլ Թաղարեան (Պոլիս), Պր. Արա Ուպիթեան (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Արտաւազդ Պօյաճեան, զաւակներն և թոռները (Երեւան), Այրի Տիկին Սիրանոյշ Պօյաճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Եդուարդ Պալեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Փերուզ Շիրվանեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, փեսային, եղբօր, մօրեղբօր, քեռայրին եւ խնամիին՝

ՆԻԿՈՂՈՍ ՍԵՄԷՐՃԵԱՆԻ

յանկարծական մահը որ պատահեցաւ Յունիս 6–ին, 58 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Հինգշաբթի, Յունիս 11, ժամը 9–ին՝ Իսիի Ս. Մարիամ – Աստուածածին Եկեղեցին, 6 Ավրւնիւ Պուրկէն: Մարմինը կը փոխադրուի Իսիի գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այդ ընդունիլ:

ՏԱՐԵՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Անկէնի Միօրեայ Հայկ. Վարժարանի Տարեվերջի Հանդէսը տեղի կ'ունենայ Յունիս 14, Կիրակի օր, ժամը 15.30–ին.–

7, Bd. Sadi Carnot — ENGHIEN

Երգ, արտասանութիւն եւ ներկայացում՝ երկսեռ աշակերտութեան կողմէ:

Նաեւ հաճելի անակնկալներ:

– Մուտքը ազատ է –

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ

Համախարբերդցիական Միութեան Ֆրանսայի շրջանի Կեդր. Վարչութիւնը կը տեղեկացնէ թէ՝ իր տարեկան Պատգամաւորական Ժողովը տեղի կ'ունենայ այս տարի Վալանսի մէջ, Շաբաթ, Յունիս 13 առաւօտեան ժամը 9–էն սկսեալ, Սալ տը լ'Էփէրվիէ:

Կը խնդրուի պատգամաւորներէն հաւաքուիլ Շաբաթ առտու 8.30–ին, Քաֆէ տը լ'Էսթ, Վալանս:

Իրիկունը, ժամը 9–ին, ճաշ – խնճոյք մը՝ Վալանսի Հ.Բ.Ը.Մ. «Հիւսիսեան» սրահը, բուն Խարբերդցիական մթնոլորտի մէջ: Բոլոր հայրենակիցները հրաւիրուած են խնճոյքին:

ՍԱՄՈՒԷԼ – ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՆՈՐՈԳՈՒԹԵԱՆ Ի ՆՊԱՍՏ

Զ. ՑԱՆԿ

Թէլլալեան Յակոբ՝ Զուիցերիոյ Հայոց կողմէն 20.500, Մկրտիչ Ոսկեան 3.000, Վասպուրականի Հայր. Միութիւն 2.000, Ծընկլըըրեան 2.000, Նշանեան 2.000, Էքմէքճեան Սուրէն, Թօսունեան Ժան, Վահանեան Շառլ, Ալեքսանեան Սուրէն, Տէր – Դաւիթեան, Թօփաքեան Ընկ. 1.000–ական Մուրատ – Ռափայէլեան նախկին սաներ, Մարսէյլէն – Փափազեան Վիգէն, Անթանոսեան Յովհաննէս, Կրասեան Լուիզ, Նազարեան Լիզ, Պետիկեան Արաքսի, Հանէսեան Մարիամ, Յակոբեան Յակոբ, Գասպարեան Մովսէս, Քուլաքսըզեան Աննա, Կարապետեան Ա., Փօսթօյեան Ա., Մոսթիչեան Կ. 500–ական, Բազումեան Միշէլ, Եսայեան Սոնիա, Քամպուրեան Անի, Տէր – Անդրէասեան Միշէլ, Մանտրիօյեան Փաթրիք, Պուտաքեան Անժլինէ, Դաւիթեան Արիս, Մոսկոֆեան Ալպէռ, Եօլիգօլ Ընկ. 300–ական, Թորանեան Մ., Ոսկեան Արթին, Սօլաքեան Մուրատ, Խայեաթ Ռոլան, Փափազեան Լուքաս, Տէր–Սարգիսեան Փ., Մանուկեան 250–ական, Մինասեան Վարդգէս, Այվազեան Ժաք, Նազարեան Ռիչար, Պառաւեան Արսինէ, Ծատուրեան Հայկազ, Քալաֆեան Արամ, Եօթնեղբայրեան Կարօ, Զաքարեան Յաւագ, Սիւրմէնեան Արշակ, Սոլաքեան Եղիա, Սէւլեան Փաթրիք, Զարդարեան Գրիգոր, Թովմասեան Մ., Մէսթուճեան Լ., Աւետեան, Խոյեան, Փոհանօղլու Հայկ, Տէր – Յակոբեան 200–ական, Արզումանոֆ Փիէռ, Աչճեան Իւոն, Սարգիսեան Ժաք, Դարբինեան Վիգէն, Բազումեան Արշակ, Զուխաճեան Արման, Ապասեան Ժ. 150 Ֆ.:

(Շար.)

CONCERT

DE MUSIQUE ARMÉNIENNE

par

L'ENSEMBLE INSTRUMENTAL TRADITIONNEL ARMENIEN

de Paris (10 Musiciens)

Dir.: Gérard DER-HAROUTIOUNIAN

Le Vendredi 12 et le Samedi 13 Juin
à 20 h. 45
à *DUNOIS*

28, Rue, Dunois; Paris 13e - Tél.584.72.00

Place: 30 F.

Avec: Gérard Der-Haroutiounian (Tar)
Gérard Carcian (Kamantcha)
Takouhi Aprahamian, Agnès Agopian (Kanones)
Ara Hovsepian (Chévi)
Vahé Der-Kaloustian, Hovassap Sarkissian, Hovsep Kousiguian (Doudouks)
Edmond Zartarian, Hagop Kalfayan (Deholes).

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՊՏՈՅՏ

PIQUE - NIQUE FAMILIAL

en proche Normandie

Organise par:
La Croix Bleue de Chaville

Le Dimanche, 21 Juin

Départ dec cars à 8h.30 devant l'Eglise Arménienne de Chaville.

Frais de transport: Adultes 20 F.
Enfants 10 F.

Jeux — Boules — Ballon

Inscriptions jusq'au 10 Juin inclus, auprès de:

— Mme. Jeanine KULTCHEYAN:
Tél.: 750. 40. 47 (le soir)

— Mme. Louise KARAOGLANIAN:
705, Ave. Salengro - Chaville
Tél.: 750. 10. 85 (dans la journée)

— Retour prévu vers 20 h. —

CENTRE D'ENSEIGNEMENT UGAB
STS. SAHAK — MESROB

33, Cours Pierre-Puget;
13006 Marseille — Tél.: 37. 75. 97

339, Ave. du Prado;
13008 Marseille — Tél.: 77. 84. 70

Vacances Enfants

du Dimanche 12
au Vendredi 31 Juillet

Le Centre Agréé de Vacances: RIVIERA accueillera vos enfants de 7 à 15 ans à ANGELLE (05) 1350 m. d'altitude, 16 km. de Gap. Les enfants seront logés en chambre de 2, 4, au 6, nourris, blanchis et encadrés par des moniteurs d'origine arménienne.

Pour tous renseignements veuillez téléphoner aux numéros suivants:

- M. M. Harounian: 40. 08. 74 et
- U. G. A. B.: 37. 75. 97

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ԲՈՂՈՔԻ ՑՈՅՑ

Լիոնի մէջ, Հինգշաբթի, Յունիս 11, ժամը 18–ին, Թրք. հիւպատոսարանին առջեւ (Պուալօ փողոցի անկիւնը):

Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԻՍԻ

ՕԾՄԱՆ 6-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁ

Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին Եկեղեցւոյ Օծման 6–րդ տարեդարձի Պատարագ եւ Մատաղօրհնութիւն՝

Կիրակի, Յունիս 14, առաւօտեան 10–ին:

Կը պատարագէ ու կը քարոզէ՝

ԳԻՒՏ ԵՊՍ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ

Կը կատարուի Խորհրդատան եւ Նկարի Սրբագործում:

Յաւարտ Պատարագի՝ Հոգեհանգստեան պաշտօն՝ եկեղեցւոյս հանգուցեալ բարերարներու Հոգիներուն համար:

Սիրով կը հրաւիրուին շրջանիս Հայութիւնը՝ իր մասնակցութիւնը բերելու այս հանդիսութեանց:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ
ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

12 - 14 Rue St. Bazile, Marseille 1er

Mercredi, 10 Juin, à 21 H.

Rencontre - Débat

"VAHE KATCHA"

A propos de son dernier livre paru aux Presses de la Cité

Un poignard dans ce jardin

Dédicace par l'auteur de son ouvrage.

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղին դպրոցի եւ պարի դասերու Ամավերջի Հանդէսը՝ Յունիս 13, Շաբաթ օր, ժամը 14.30–ին, Իսիի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ.–

45, Rue de la Défense

Երգ, արտասանութիւն եւ պարեր աշակերտներու կողմէ:

Կը հրաւիրուին ծնողքներն ու հայրենակիցները, քաջալերելու համար պզտիկները:

OPERA DE MARSEILLE

CONCERT

Chorale SAHAK - MESROB

Direction:
KHATCHIG YILMAZIAN

au Piano: **JULIETTE YILMAZIAN**

Au Programme:
KOMITAS, MOZART, RAMEAU, SARXIAN, BARTEVIAN, DIKRANIAN, HOVHANNESSIAN, ALTOUNIAN, ALEMSHAH, GANATCHIAN.

12 Juin, à 21 H.

- Réservation: Eglise Arménienne du Prado; Tél.: 77. 84. 70
- M. V. Bozadjian; Tél.: 90. 53. 91
- A partir du 8 Juin à l'Opéra

TRANSTOURS

ORGANISE PLUSIEURS VOYAGES POUR L'ANNEE 1981
AVEC LES MEILLEURES CONDITIONS ET DES PRIX IMBATTABLES.
Hôtel COSMOS à MOSCOU et Hôtel ARMENIA à EREVAN 1e classe

De PARIS:

du 5 Août au 20 Août — Prix: 4400 F.
3 Sept. au 18 Sept. — Prix: 4400 F.
du 5 Oct. au 20 Oct. — Prix: 3800 F.

De MARSEILLE:

— 1e Voyage: du 1 Août au 14 Août
— 2e Voyage: du 5 au 18 Septembre — 3e Voyage: du 3 au 16 Octobre

○ PARIS — MR. OUNDJIAN: 25, Rue d'Argenteuil, 75001. Tél.: 261.58.28
Mercredi et Vendredi: de 14 à 18 h.
○ MARSEILLE — Z. ALEXANIAN: 11, Rue du Bassin, SAINT - JULIEN
Tél. 93. 04. 90 — (42) 83. 31. 55
○ LYON — CHEMIDIKIAN: Rue Chardonnet, N° 16, 69120 Vaulx-en-Velin
○ VALENCE — N. KASBARIAN: 9, Rue Sully; Tél.: 868. 53. 05

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ
11
JEUDI
11 JUIN
1981

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 2 F.

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
Directrice: ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ : 160 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 350 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.

56րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.926
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
56e ANNÉE — No 14.926

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՄԻԹԵՐԱՆԻ ԵԼՈՅԹԸ

Ֆրանսայի նորընտիր Նախագահը Մոն-թելիմարի մէջ է, որ իր առաջին ելոյթն ունեցաւ երեսփոխանական ընտրու-թեանց առթիւ: Անսովոր չէ Նախագահի մը այս հրապարակային մասնակցու-թիւնը ընտրապայքարի, քանի Ժիսքար ա՛լ էթէն նոյնն ըրած էր ընտրութեանց նախօրեակին իսկ, որպէսզի Ֆրանսացիք «լաւ ընտրութիւնն» ընեն, իսկ նոր Նա-խագահը աւելի հակիրճ ձեւով ու նուազ հանդիսաւոր բնոյթ տալով իր ըսածին է որ հրաւիրեց Ֆրանսացիները, իրեն տա-լու այնպիսի մեծամասնութիւն մը, որ թոյլ տայ գործադրելու իր քաղաքակա-նութիւնը: «Աղմուկի եւ տագնապի այս շրջաններուն, Ֆրանսա պէտք է մէկ ձայ-նով խօսի: Պէտք է կարենայ ըսել տալ, ընդհանրական ձեւով իր եւ աշխարհի խաղաղութեան համար, ազատութեան եւ յոյսի, ուժի եւ հանդարտութեան իր պատգամը: Կը մաղթեմ որ երկիրը ինծի տայ այդ միջոցները», այս խօսքերով է, որ Նախագահը ամփոփեց ընտրութեանց ...ան կռուախնձորը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՍՐԱՅԷԼԵԱՆ ռմբակոծիչներու յար-ձակումը՝ Իրաքի Թամմուզ հիւլէական կայանին վրայ, վերջինն է շարք մը ա-րարքներու՝ որոնց նպատակը եղած է արգիլել արաբ որեւէ պետութեան՝ ու-նենալ ատոմական զէնքեր: 1979-ի Ապ-րիլին, անանուն ահաբեկիչներ Լա-Սէյն-Սիւր-Մերի նաւահանգիստին մէջ օդը հանեցին Օսիրաք հիւլէական շարժակ մը, նոյն ա՛յն տեսակէն, որ ի վերջոյ Ֆրանսա կրցաւ հասցնել Իրաք: Անկէ ետք, ֆրանսական աղբիւրներ թե-լադրեցին, որ ահաբեկիչները Իսրայէլի գաղտնի սպասարկութեան կը պատկա-նէին: 1980-ի Օգոստոսին, իսրայէլացի ահաբեկիչներ Փարիզ, պանդոկի մը մէջ սպաննեցին Իրաքի գլխաւոր հիւլէական գիտնականներէն մէկը, որ ծնունդով ե-գիպտացի էր: Համաշխարհային դատա-պարտումը, սակայն Կիրակի օրուան յարձակման, բնաւ չէ յուզած նախա-րարապետ Պեկինը, որ յայտարարած է որ եթէ պէտք ըլլայ, նորէն կ'ընէ, հա-կառակ անոր որ այս արարքը կը «խան-գարէ» ի մասնաւորի Ֆրանսայի նոր Նա-խագահը, որու Իսրայէլի ի նպաստ ըզ-գացումները ծանօթ են:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ Միութեան Համայնա-վար Կուսակցութեան Կեդրոնական Կո-միտէի (Խ. Մ. Հ. Կ. Կ. Կ.) երկար նա-մակը՝ ամբաստանագրի նման ուղղուած Լեհաստանի Համայնավար Կուսակցու-թեան (Լ. Հ. Կ.)՝ ահազանգի ազդեցու-թիւն կ'ունենայ: Սթանիսլաւ Քանիա իր կուսակցութեան Կ. Կ.-ը մասնաւոր ժո-ղովի հրաւիրելով, անոնց կարդաց եօ-թը էջնոց այս նամակը, ինքզինքին չխը-նայելով այն մեղադրանքները, որոնք զինք անձնապէս ալ կը մեղադրէին: Մասնա-ւոր ընդգծումով կը կարդայ այն տողե-րը, ուր (Խ. Մ. Հ. Կ. Կ. Կ.-ը) կ'ըսէ,- «Լուրջ վտանգը՝ որ լեհական ընկերվա-րութեան գլխուն վրայ կախուած է, կը սպառնայ նոյնի՛նքն անկախ Լեհաստանի մը գոյութեան»: Թարգմանաբար, այս կը նշանակէ անշուշտ որ որեւէ յաւելեալ սպառնալիք, ներկայ Համայնավար ղե-կավարութեան եւ կառոյցին, դրդապատ-ճառ կրնայ ըլլալ Խորհրդային Միու-թիւն եւ Վարշաւայի Ուխտի միւս ան-դամ երկիրներէ բանակներու ներխու-ժումին: Յայտնօրէն, թէ՛ Քանիա, թէ՛ ալ Վալեզա այդպէս կը մեկնաբանեն նամակը: Արդարեւ, ժընեւէն հապճեպ վերադարձէ մը ետք Լեհաստանի մի՛ւս առաջնորդը, Վալէզա, գումարած է Սոլիտարիթէի ժողով մը, ու կրցած է համոզել իր «ծայրայեղականները», որ յետաձգեն ծրագրուած գործադուլներ: Մի-ջոցին, Քանիա ստիպուած է լարախա-ղացութիւն ընել, - գոհացնել Խորհ. Միութիւնը, ցոյց տալով որ Լ. Հ. Կ.-ի հեղինակութիւնը կը մնայ անխախտ, բայց միաժամանակ բոլորովին չդադրե-ցնել պահանջուած փոփոխութիւնները, որոնց պահանջատէրերը միայն Սոլիտա-րիթէի անդամները չեն, այլ նաեւ՝ ի՛ր իսկ կուսակցութեան ստուար մէկ մասը եւ լեհ ժողովուրդը: Ուրեմն՝ Քանիա կը քննադատէ մամուլը, որ նման առիթնե-րու դիւրին թիրախ է, իբր դրդիչ (թէեւ անշուշտ ամէն ինչ գիտէ, երբ մամուլը պետութեան որովայնախօս - խամաճիկն էր) ու կը խոստանայ աւելի խոհեմ ձե-ւով չարունակել բարեփոխումներ: Մի-ջոցին, Չեխոսլովաքիոյ ստալինամիտ համայնավար կուսակցութիւնը ներկայ վիճակը կը բաղդատէ 1968-ի իր երկրի վիճակին հետ՝ ռուսական ներխուժումի նախօրէին: Լարուած վիճակ կը տիրէ ա-մէն կողմ:

COMMUNIQUE

« *Le P.S.U. s'inquiète de la recrudescence des actes criminels et racistes dont est victime la Communauté arménienne de France. Il condamne énergiquement toutes les formes d'oppression qui s'exercent à l'encontre des minorités nationales.*

« *En cette circonstance, le P. S. U. tient à assurer sa profonde solidarité à la Communauté arménienne de France, et demande que toutes les mesures soient prises afin que soit mis un terme à ces attentats.*

« *Partie prenante de la nouvelle majorité populaire qui s'est dessinée à l'occasion de l'élection de François Mitterrand à la Présidence de la République, le P. S. U. entend prendre une part active dans l'affirmation du droit à l'expression politique et culturelle de la minorité arménienne en France* ».

Huguette BOUCHARDEAU
Secrétaire Nationale du
PARTI SOCIALISTE UNIFIE

ԹՐՔԱԿԱՆ ՀԱԿԱԶԴԵՑՈՒԹԻՒՆ

Առաջին առթիւ իսկ, Թրքական մամուլը իր անդրադարձումներուն մէջ Հայերուն վերագրեց այս արարքները, իբրեւ պատ-ճառաբանութիւն տալով գաղութը գրգը-ռել Թուրքերու դէմ: Այսպէս կը գրէր արդէն «Թէրճիւման», Յունիս 6-ին Իսլի Եկեղեցւոյ դէմ կատարուած եղեռնա-փորձին առթիւ, աւելցնելով թէ «Հայե-րու հաշուեյարդարներն» են մինչ Ար-տաքին Նախարարութեան բանբերը ըսած է թէ լուր չունի «Թուրք յեղափոխական խլամական Բանակ»է մը ու քանի մը օր ետք ալ, Յունիս 9-ին, նոյն թերթը ար-ձագանգ կը հանդիսանար վարչապետ Ուլուսուի մէկ յայտարարութեան, մա-մուլի իր մէկ ասուլիսին ընթացքին, պա-տասխանելով Ագաժանսի թղթակցին հարցումին: Թուրք նախարարապետին համաձայն այս արարքները կը կատա-րեն հայ ահաբեկիչները, արդարացնելու համար իրենց ապագայ ահաբեկչական արարքները Թուրք դիւանագէտներու թէ Թրքական հաստատութեանց դէմ:

Պարզ է որ տարբեր բան պիտի չըսէր ուեւէ Թուրք, մանաւանդ ոչ՝ նախարա-րապետ մը...:

ՆԱԽԱՐԱՐԱՊԵՏ՝ ՓԻԷՌ ՄՈՌՈՒԱ Կ'ԸՆԴՈՒՆԻ ՀԱՅԿ. ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ., ՄԷԹՐ ԱՐՄԷՆ ԲԱՐՍԵՂԵԱՆ ԵՒ ԷՄԻԼ ԱՍԼԱՆԵԱՆ ՋԵՐՄ ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՈՒՆԵՑԱՆ

Երեքշաբթի օր, ժամը 16-ին, Ֆրան-սայի Նախարարապետը՝ Փիէռ Մօռուա կ'ընդունէր հայ գաղութի ներկայացուց-չական պատուիրակութիւնը, զոր կը գլխաւորէր Սերովբէ Արք. եւ որու մաս կը կազմէին մէթր՝ Արմէն Բարսեղեան եւ Էմիլ Ասլանեան, իրենց կ'ընկերանար նաեւ Գիւտ Եպիսկ. Տեսակցութիւնը տե-ւած է 25 վայրկեան շատ ջերմ մթնո-լորտի մը մէջ: Պատուիրակութիւնը ներ-կայացուցած է բանաձեւ մը, որ կ'անդ-րադառնար ահաբեկչական վերջին ա-րարքներուն եւ բաղձանք կը յայտնէր որ ձեռք առնուած ապահովութեան միջոց-ները տեւական բնոյթ ունենան: Փիէռ Մօռուա վստահեցուցած է որ Ֆրանսա ապաստանի հող մը կը մնայ եւ ահաբեկ-չական ռազմադաշտի պիտի չվերածուի:

Այս հանդիպումին մանրամասնութիւն-ները կուտանք, առանձին, յետագային:

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Երեք եղեռնափորձեր, որոնցմէ երկու-քին պատասխանատուութիւնը ստանձնած է ենթադրեալ «Թրքական յեղափոխական խլամական բանակ» մը, հարուածեցին ութ օրերու ընթացքին Փարիզի եւ շըր-ջակայքի հայկական եկեղեցիներն ու կեդրոնները, անձի մը մահը եւ ծանր վնասներ պատճառելով:

Ֆրանսահայ գաղութը եւ իր բոլոր կազմակերպութիւններն ու հաստատու-թիւնները կ'արտայայտեն իրենց խոր ընդվզումը այս անարդարանալի արարք-ներուն նկատմամբ, որոնց քստմնելի բը-նոյթը դեռ աւելի կը շեշտուի երբ նկա-տի ունենանք որ անոնց հեղինակները չեն վարանած նշանակէտ ընտրելու նոյնիսկ աղօթավայրեր եւ մշակութային կեդրոն-ներ:

Գիտակից ըլլալով որ այս ահաբեկչա-կան արարքները ուղղուած են ամբողջ հայ ժողովուրդին դէմ, կը յիշեցնեն որ հայութեան ցրումը աշխարհի չորս ծա-գերուն հետեւանքն է Ա. Աշխարհամար-տի ընթացքին Թուրքիոյ յղացած, ծը-րագրած եւ բծախնդրօրէն գործադրած ցեղասպանութեան, զոր Անգարա յա-մառօրէն կը մերժէ դատապարտել մինչեւ այսօր. միաժամանակ կը զգուշացնեն ա-մէն տեսակի գրգռայարոյց տարրերը կրօնական անհանդուրժողութեան եւ ցե-ղային խտրականութեան արարքներու վերայայտնումէն, որոնք կրնան մեկնա-բանուիլ միայն իբրեւ շարունակութիւնը այս ողբերգական դէպքերուն:

Հետեւաբար, մարդկային իրաւունք-ներու պաշտպանութեամբ եւ ժողովուրդ-ներու արժանապատուութեամբ մտահոգ բոլոր Ֆրանսացիներուն կոչ կ'ուղղեն, որպէսզի արտայայտեն իրենց վրդովու-մը, մասնակցելով թողքի երթին որ տե-ղի պիտի ունենայ Հինգշաբթի Յունիս 11, ժամը 18.15-էն սկսեալ, Փարիզի Հա-յոց եկեղեցիէն (15 Ժան Կուժոն փողոց) մինչեւ Էթուալի հրապարակը:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ
ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ
Փարիզ, Յունիս 6, 1981
15 Ժան Կուժոն փողոց 75008 Փարիզ
Հեռ. - 359 67 03

Ռոն - Ալփ շրջանի հայկ. կազմակեր-պութեանց ներկայացուցչական մարմինը իր կարգին հաղորդագրութիւն մը հրա-պարակած է, ուր կ'ըսէ. -

«Վերջին եղեռնափորձերը ուղղուած հայկ. հաստատութեանց դէմ վրդովում եւ դատապարտումի հակազդեցութիւն մը ստեղծած են գաղութին մէջ, հանրային կեանքի զանազան մակարդակներու վը-րայ: Միաձնական ոգիով, Ռոն - Ալփ շրջանի հայկ. կազմակերպութեանց ներ-կայացուցչական միութիւնները մարմին մը կազմած են»:

Այս մարմինն է, ուրեմն, որ կը հրա-ւիրէ բոլոր Հայերը եւ ֆրանսացի անձնաւորութիւններն ու քաղաքական, ընկերակցական եւ մարդասիրական կազ-մակերպութիւնները որ մասնակցին բո-ղոքի մեծ համախմբումին, Հինգշաբթի ժամը 18-ին, Թրք. հիւպատոսարանին առջեւ:

ԲՈՂՈՔ

ԲՈՂՈՔԻ ԼՈՒՌ ՅՈՅՑԻՆ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, ՅՈՒՆԻՍ 11, ԺԱՄԸ 18.15-ԻՆ

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅՈՑ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԱՌՋԵՒ

15, RUE JEAN - GOUJON

ՈՒՐԿԷ ԹԱՓՕՐԸ Կ'ԵՐԹԱՅ ՅԱՂԹԱԿԱՆ ԿԱՄԱՐ

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ԺԶ. — ԺԸ. ԴԱՐԵՐՈՒՆ

ԽՄԲ. – Հայաստանի Պատմութեան Հիմնարկի գիտական աւագ աշխատող պատմաբան Փրոֆ. Մանուէլ Զուլալեան լոյս ընծայած է վերոյիշեալ խորագրով աշխատութիւն մը, որուն մասին գրախօսական մը ստորագրած է Փրոֆ. Վ. Պարսամեան: Կուտանք գրախօսականին հիմնական մասերը, արեւմտահայերէն:

×

Հայաստանի եւ Սփիւռքի պատմաբանները մեծ աշխատանք տարած են Արեւմտեան Հայաստանի պատմութեան գիտական ուսումնասիրութեան ուղղութեամբ: Գրուած եւ հրատարակուած են բազմաթիւ ուսումնասիրութիւններ, մենագրութիւններ, յօդուածներ: Գնահատելով հանդերձ բոլոր գործերը, պէտք է նշել, որ տակաւին շատ բան կայ ընելիք՝ ստեղծելու համար Արեւմտահայութեան ամբողջական պատմութիւնը: Այս մարզին մէջ կարեւոր աշխատանք կը տանի պատմաբան Փրոֆ. Մանուէլ Զուլալեան, որուն տարիներու ուսումնասիրութեան արդիւնքն է նոր լոյս տեսած՝ «Արեւմտեան Հայաստանը ԺԶ. – ԺԸ. դարերում» աշխատութիւնը:

Գիրքին մէջ առաջին անգամ ըլլալով ամբողջական կերպով շարադրուած է Արեւմտեան Հայաստանի ԺԶ. – ԺԸ. դարերու պատմութիւնը:

Աշխատութեան ներածութեան մէջ հեղինակը խօսելով նիւթին կարեւորութեան մասին կը վերլուծէ ու կը գնահատէ հայկական ձեռագիր ու տպագիր աղբիւրները եւ հակիրճ կերպով կը ներկայացնէ օտար աղբիւրները: Գիրքին մատենագիտութիւնը բաւական հարուստ է. յայտնաբերուած ու գիտական շրջանառութեան մէջ դրուած են նոր փաստեր, որոնք հնարաւորութիւն տուած են հեղինակին նոր մեկնաբանութիւն ու գնահատութիւն ընելու կարգ մը հարցերու մասին:

Փրոֆ. Զուլալեանի մենագրութեան առաջին գլուխը նուիրուած է Արեւմտեան Հայաստանի ԺԶ. – ԺԸ. դարերու քաղաքական վիճակի լուսաբանութեան: Փաստական հարուստ տուեալներու հիման վրայ ներկայացուած են օսմանեան կայսրութեան նուաճողական քաղաքանութիւնը, Թուրք – պարսկական երկար պատերազմներու կործանարար հետեւանքները յատկապէս հայ ժողովուրդի համար, Թրքական ու պարսկական ռազմա – աւատատիրական բռնակալութիւններու կողմէ Հայերու նկատմամբ կիրարկուած դաժան ճնշումներն ու հալածանքները:

Հեղինակը աղբիւրներէ, ականատեսներու վկայութիւններէ բազմաթիւ քաղուածքներ կատարած է եւ ցոյց տուած Արեւմտահայութեան ծանր վիճակը Թըրքական լուծին տակ: Այդ աղբիւրներու շարքին հեղինակը կը վկայակոչէ Առաքել Դաւրիժեցին, որ կը գրէ. «Երկիրն աւերեալ քայքայեցին եւ ի վերջին թըշուառութիւնն հասուցին, թէ անողորմ կեղեքելով եւ թէ այլ պղծագործութեամբ»:

Փրոֆ. Զուլալեանի աշխատութեան մօտ մէկ երրորդը նուիրուած է Արեւմտեան Հայաստանի ԺԶ. – ԺԸ. դարերու ընկերային – տնտեսական յարաբերութիւններուն: Մեր կարծիքով, այս բաժինը գիրքին ամէնէն արժէքաւոր մասն է, ամբողջական ուսումնասիրութիւն մը: Արեւմտեան Հայաստանի ընկերային – տնտեսական կեանքի պատմութիւնն ընդհանրապէս քիչ ուսումնասիրուած է: Առաջին լուրջ քայլերէն մէկը պատմաբան Փրոֆ. Հայկ. Ղազարեանի «Արեւմտահայերի սոցիալ – տնտեսական եւ քաղաքական կացութիւնը 1800 – 1870 թթ.» արժէքաւոր մենագրութիւնն էր, որ հրատարակուեցաւ 1967–ին: Այս գիրքով Մանուէլ Զուլալեան կը լրացնէ նախորդ շրջանի բացը, կը կամրջէ նախորդ եւ յետնորդ շրջանները:

Աշխատութեան այս գլուխը կ'ընդգրկէ Արեւմտեան Հայաստանի ընկերային – տնտեսական կեանքին վերաբերող բազմաթիւ ու բազմապիսի հարցեր: Օսմանեան կառավարութեան վարչական տընտեսական քաղաքականութիւնը, Արեւմըտեան Հայաստանի վարչական բաժանումները, հողատիրութեան ձեւերը, աշխարհիկ եւ հոգեւոր կալուածատիրութիւնը, գիւղացիութիւնը, անոր իրաւական եւ տնտեսական դրութիւնը, հարկեր, տուրքեր, պարհակներ, անոնց տեսակները, առեւտուր, արհեստ, արդիւնաբերութիւն, քաղաքները եւ այլն:

Անդրադառնալով Թրքական տիրող աւատական կարգի համապատասխան Արեւմտեան Հայաստան մտած հողատիրութեան պետական, վագըֆի ու մասնագիտական ձեւերու, հեղինակը ամէնէն առաջ կը քննադատէ ու կը ժխտէ ժամանակակից Թուրք պատմաբաններու սըխալ հայեացքները, եւ փաստական հարուստ նիւթերով կը հիմնաւորէ իր թէզերը: Ճիշդ է նաեւ հեղինակի այն տեսակէտը, թէ հողատիրութեան երեք գըլխաւոր ձեւերէն զատ, գոյութիւն ունեցած են անոնց տարբերակները, որ սուլթանական ռազմա – աւատական համակարգի ճգնաժամի հետեւանքով հետզհետէ զօրացած է մասնաւոր հողատիրութիւնը, ԺԶ. դարէն սկսեալ, սուլթան Սելիմի վարած քաղաքականութեան հետեւանքով:

Ճիշդ է հեղինակին այն կարծիքը, թէ արեւմտահայ աշխատաւորութիւնը, յատկապէս ճնշող մեծամասնութիւն կազմող գիւղացիութիւնը, օսմանեան բռնակալութեան լուծին տակ գտնուող ամէնէն ճնշուած, հարկային բեռան տակ ճըզմուած, խեղճ ու չարքաշ կեանք վարող դասակարգն էր: «Այն ճնշումներն ու բռնութիւնները, որոնց կ'ենթարկուէին խեղճ ռայաները, ոչ մէկ ժամանակ, աշխարհի ոչ մէկ երկրի, ոչ մէկ պետութեան մէջ գոյութիւն ունեցած են», – կը գրէ ԺԷ. դարու հեղինակ Կոչիբէյ: Գիրքին մէջ բերուած է Թուրքիոյ ներքին կեանքին լաւատեղեակ ֆրանսացի Միշէլ Ֆեվրի վկայութիւնը, ուր ըսուած է. «Նահանգներու մէջ փաշաները դարձած են փոքրիկ թագաւորներ եւ հպատակներու հետ կը վարուին այնպէս, ինչպէս մեծ տիրակալը. գայրոյթի պահուն անոնց դատի ու դատաստանի մահուան կը դատապարտեն: Անոնք հազար ու մէկ խժդժութիւններ կը կատարեն ... անոնց գործակալները կը քանդեն գիւղերը, կը գողնան, կը կողոպտեն, ամայի կը դարձնեն»:

Մէջբերելով այս եւ նման փաստեր, հեղինակը կը մերկացնէ արդի յետադիմական Թուրք պատմաբանները, որոնք կեղծելով պատմութիւնը, կը փորձեն մխամիտ [?] ընթերցողը համոզել, թէ Թուրք սուլթանները «հայրական» վերաբերում ունեցած են Հայերու նկատմամբ, ու անոնց վիճակը «բարւոք» եղած է, վայելած են «արդարութիւն», «կարգ ու կանոն». ուրիշ խօսքով՝ իրականութեան ճիշդ հակառակը:

Աշխատութեան մէջ ուշադրաւ փաստեր կան Թուրք փաշաներու և քիւրտ բէկերու կողմէ երկրին մէջ գործուած հարըստահարութիւններու եւ կամայականութիւններու, անոնց բարբարոսական արարքներու, Հայերու բռնի մահմեդականացման դէպքերու մասին: Յաջորդ շարադրուած են քաղաքներու, հասարակութեան ընկերային շերտաւորման, հոգեւորականութեան, կրօնական հալածանքներու, մանկահաւաքներու վերաբերող մասերը: Գիրքին այս գլուխը կը վերջանայ հետեւեալ դիպուկ խօսքերով. «Օսմանեան կայսրութիւնը ստեղծած էր ազգային ճնշման, կրօնական խտրականութեան, մոլեռանդութեան ու անհանդուրժողականութեան համակարգ մը, որուն նմանը ԺԸ. դարուն չունէր աշխարհի մէջ ոչ մէկ երկիր»:

Չորրորդ գլուխը նուիրուած է ԺԶ. – ԺԸ. դարերու արեւմտահայ ազատագըրական շարժումներուն: Օսմանեան լայնածաւալ ու երբեմնի հզօր կայսրութիւնը ժողովուրդներու բանտ էր, համաշխարհային յետադիմութեան պատուար, մարդկութեան յառաջդիմութեան արգելք: Տասնեակ ուրիշ ժողովուրդներու հետ մէկտեղ հայ ժողովուրդը կը հեծէր օսմանեան եաթաղանի տակ: Փրկութեան միակ ելքը պայքարն էր:

Հայ ժողովուրդի ազատասէր ու հայրենասէր զաւակները սկիզբէն իսկ ծառացան Թրքական նուաճողներու դէմ: Անհաւասար պայքարը շարունակուեցաւ քանի մը դար: Շատ գրուած ու խօսուած է օսմանեան բռնակալութեան դէմ հայ ժողովուրդի մղած ազատագրական պայքարի մասին: Ասիկա հայ – թրքական յարաբերութիւններու առանցքն է, մեր ժողովուրդի դարաւոր մաքառումներու պատմութիւնը:

Հեղինակին համար դժուար էր այս մասին նոր բան մը ըսել, ուստի գիրքին այս գլուխը միւսներու հետ բաղդատած հպանցիկ եղած է: Թերեւս ան գրուած է թեմայի ամբողջացման նպատակով: Հոս հեղինակը ընդհանուր գիծերով տուած է արեւմտահայ ազատագրական շարժման ծագման ու զարգացման գլխաւոր դըրուագները, անոր բնոյթը, անցած հանգրուանները, արտաքին ուղղութիւնները, բնութագրած է հանրային – քաղաքական գործիչներու տեղն ու դերը եւայլն:

Մասնակի թերութիւններով հանդերձ գիրքը, ընդհանուր առումով յաջող եւ գնահատանքի արժանի գործ է: Հեղինակին գրիչին տակ վերակենդանացած է Արեւմտեան Հայաստանի ընկերային – տնտեսական եւ հանրային – քաղաքական կեանքի համայնապատկերը:

Վ. ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

ՄՇՈՅ ԱՇԽԱՐՀ

ՍՈՒԼՈՒԽԻ ԿԱՄՈՒՐՋԸ

(Դ. եւ Վերջին Մաս)

Կը յիշեմ, հապճեպով սաղ մը մորթեցին եփեցին ու սեղան պատրաստեցին: Ճաշակեցինք նաեւ, հաւկիթով ու մածնով պատրաստուած, աւելնաժ եւ ծախով ձուածեղ: Այդ գիշեր մնացինք Տարօնի արժանաւոր քահանային, նահատակ Տէր – Խաչատուրի տունը: Յաջորդ առաւօտ համբուրելով տէրտէրոջ աջը, երեցկին ու ճժերը, մնաք բարով ըսինք գեղ գեղացիին տեղաւորուեցանք մեր սայլին վրայ եւ ճամբայ ելանք կրկին: Խաչխալթայի փողոցներու մէջ, տեսանք բազմաթիւ նախշուն հաւեր: Տարօնի սրամիտ ասացուածքներու մէջ, անուն հանած էին անոնք, իբրեւ «Խաչխալթըու ծոտոտ հաւեր»: Չեմ յիշեր անունները այն գիւղերուն որոնց հանդիպեցանք մեր ճամբուն վրայ: Կը յիշեմ սակայն, Յաւրան գիւղը, ուր հասանք յետ միջօրէին:

Յաւրան, ծննդավայրն էր Մշոյ արժանաւոր առաջնորդ Ներսէս Եպիսկ. Խարախանեանի: Հայրենասէր կղերականը, սահմանդրութենէն առաջ, աքսորականի դառն բաժակը ըմպելէ վերջ, բախտը ունեցաւ 1914–ի գարնան, իր բնական մահով վախճանելու եւ մեծ շուքով թաղուելու իր ծննդավայր գիւղին մէջ:

Յաւրան ծնած էր նաեւ, անուանի յեղափոխական Արամ, որ Սուլուխի կըռւին, օգնութեան հասաւ Գէորգ Չաւուշին ու ինքնապաշտպանութեան կռիւ-

ԺՈՐԺ ՍԱՆԴ, ԻՏԱԼԻԱ ԵՒ ՎԵՆԵՏԻԿԻ ՀԱՅՈՑ ՎԱՆՔԸ

Գրեց՝ ԼԵՒՈՆ Թ. ԽԱՉԻԿԵԱՆ

ԺՈՐԺ ՍԱՆԴԻ ՆԱԽՆԻՔ

Մօրիս եւս, որ իր սպարապետ մեծհօրը պաշտամունքովը մեծցած է, հակառակ մօրը զգուշացումներուն ու թախանձանքներուն, 1798 Սեպտեմբերին Փարիզ կամաւոր կ'արձանագրուի որպէս հասարակ զինուոր, եւ զինավարժութեան իննամսեայ շրջանը աւարտելէ ետք, կարմիր շարփաշը գլխին, հուսարաց կանաչ թեզանաւոր թիկնոցակը ուսին, մեծ սուր մը կողքին, յաջորդ Մայիսին որսորդներու առաջին զօրաբանակին հրամանատար զօրավար Դիւպոնի սպայակոյտին օգնական կը կարգուի:

Մայրը տղուն իշխանական ծագումը առաջ քշելով զօրավար Պոնաբարտի կը դիմէ որպէսզի տղան կարողութեան համեմատ պաշտօնի մը կարգուի: Զօրավարը կարողութիւնները պատերազմի դաշտին վրայ կը չափէ միայն: Մօրիս Իտալիա կը ղրկուի իր զօրաբանակին հետ, եւ Մարէնկոյի ճակատամարտին (1800 Յունիս 14) ընթացքին մատուցած ծառայութիւններուն համար պատերազմի դաշտին վրայ տեղակալի աստիճանը կը ստանայ եւ զօրավար Դիւպոնի թիկնապահ կը կարգուի:

Ահա այդ օրուընէ է որ երիտասարդ սպան իրմէ հինգ տարու մեծ, աշխոյժ, կրքոտ ու գրկաբաց գեղեցիկ Սոֆիին կը ծանօթանայ ու զայն կ'առեւանգէ:

Անտուանէտ – Սոֆի – Վիկտուար Դըլաբորդ (1773 – 1837), Քէ դը լա Մէժիսըրի հաստատուած թռչնավաճառ Անտուան – Կլոդ Դըլաբորդի եւ Մարի – Անն Կլոքարի աղջիկն է:

Տէր եւ Տիկին Դըլաբորդ, մին 1781–ին, միւսը 1790–ին կը մեռնին երկու անչափահաս աղջիկներ ձգելով իրենց ետին, Սոֆի եւ Մարի – Լիւսի (1776 – 1851): Երկու քոյրերը յեղափոխութեան նեղ օրերը դժուարաւ կ'անցընեն իրենց մեծ մօրը քով. Լիւսի կարով կը պարապի եւ Արման Մարէշալի հետ կ'ամուսնանայ, Սոֆի դիմարկ կը կարէ ռիւ դը լա Մոնէ, յեղափոխութեան սարսափի օրերուն 1794 Փետրուարէն Օգոստոս Փարիզի անգլիացի Օկիւստինեան քոյրերու վանքը կը բանտարկուի տիրող կարգերուն դէմ երգ մը երգած ըլլալու ամբաստանութեամբ, ապա 1799–ին անծանօթ հօրմէ մը ունեցած աղջկան Անժէլիք – Կարոլինի հետ 1800–ին առեւնները Իտալիոյ Ֆրանսական գրաւման բանակին ընկերացող թատերական խումբին միանալով որպէս անխօս դերասան, կը յաջողի Ազոլայի ֆրանսական կայազօրին հրամանատար զօրավար Կլոտ – Անտուան Կոլլէնի սիրտը գրաւել:

Մօրիս բանակէն ու Փարիզէն գրած նամակներուն մէջ համեստ ու պզտոր ծագումով սիրուհիին մասին երկարօրէն կը գրէ եւ զինք 1801–ին Նոհան կը տանի, սակայն չի համարձակիր մօրը ներկայացնել:

Աւստրիացիներու հետ 1797 Հոկտեմբեր 17–ի Կամպօ – Ֆորմիոյի եւ Անգլիոյ հետ 1802 Մարտ 25–ի Ամիէնի դաշնագիրներէն ետք Ֆրանսա խաղաղ շրջան մը կ'ապրի: Մօրիս, որ երաժշտական որոշ կրթութիւն ունի, անբաժան ջութակը թեւին տակ, կը նուագէ, կ'երգէ, կատակերգական թատերգութեան մը կը ձեռնարկէ, գծագրութեան դասեր կ'առնէ, սիրուհիին քով կը մնայ 15 ռիւ Մէլէ, քենիին ու քենեկալին հետ, մօրը սիրալիր նամակներ կը գրէ, որոնց մէջ կ'ափսոսայ թէ նոր տէրերը թաւշապատ ու ոսկեզօծ պալատներու մէջ յեղափոխութեան սկզբունքները մոռնալով հին բարքերը կը վերակենդանացնեն, եւ թէ խաղաղութեան առեն՝ զինուորական պաշտօնի բարձրացման առեն, նախապատուութիւնը արժանաւորներուն տեղ նոր իշխանաւորներուն սիրուհիներուն պաշտպանեալներուն կը տրուի, մինչդեռ ինք քծնիլ չի սիրեր:

Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ յարաբերութիւնները վերստին կը ձգտին, Բոնապարտ Բուլոնյի մօտ՝ Օտըրոհոլի կայանը Անգլիա արշաւելու համար խոշոր բանակ մը կը կեդրոնացնէ, եւ Մօրիս այդ բանակին սպայակոյտին մաս կը կազմէ մայորի աստիճանով: Անգլիացիները կը վախնան թէ Ֆրանսացիները ծովէն նաւով ու երկինքէն օդապարիկով Լոնտոն կ'արշաւեն, ու կառավարութիւնը կայլսի երկիրը փոխադրելու պատրաստութիւններ կը տեսնեն:

Զօրավար Բոնապարտ եղբօրը օգնութեամբ Հանրապետութիւնը տապալելէ ետք միապետութիւնը կը վերահաստատէ, եւ Մօրիս կայսեր թագադրութեան ներկայ կ'ըլլայ Փարիզ, 1804, Մայիս 18–ին:

(Շար. – 4)

ներ մէջ 1915-ի Տարօնի կոտորածին եւ հերոսաբար նահատակուեցաւ, Հայրենի հողին վրայ...։

Ցուրտ գիւղի Ռէսին տունը հիւրա-սիրուելէ յետոյ, ուզեցինք այցելել մօ-տակայ Սահակ - Հայրապետի գերեզ-մանին եւ կատարել մեր ուխտը։

Ուստի, բոլորս, գիւղին քահանային հետ, ճամբայ ելանք քալելով։ Կ'անց-նէինք աւերակներու, մամռապատ շիր-մաքարերու եւ սրբազան վայրերու քո-վէն։ Կը գտնուէինք պատմական Աշտի-շատի մէջ։ Պահ մը վերջ, կեցանք փոք-րիկ հին եւ համեստ սրբավայրի մը առ-ջեւ, որ կը կոչուէր Սահակ Հայրապետ եւ ուր, թաղուած էր Հայ Մշակոյթի մեծագոյն դէմքերէն Ս. Մեսրոպի արժա-նաւոր ընկեր, ազնուատոհմ Սահակ Պար-թեւ։

Խաչակնքեցինք մեր երեսները եւ հա-ւատքով ու երկիւղածութեամբ սկսանք յառաջանալ։

Քահանան բացաւ մատուռին դուռը եւ մենք ներս մտանք յուզիկ...։ Քա-ռակուսի փոքրիկ սրբավայրին մէջ, կը տիրէր խորհրդաւոր լռութիւն..։ Ան-կիւն մը կը պլպլար կանթեղ մը եւ հա-զիւ կը լուսաւորէր մատուռին մէջտեղը գտնուած Սահակ Հայրապետի սպիտակ մարմար գերեզմանը, որուն շուրջ ծուն-կի եկանք բոլորս։ Համբուրեցինք, աղօ-թեցինք ու լացինք...։

Անցորդներ էինք եւ անակնկալ ուխ-տաւորներ, տօնական օր մը չէր, ոչ ալ կիրակի, մեր հետբերած էինք սակայն, խունկ ու մոմ, կար։ Տարօն Աշխարհի յինական քահանան, որ բարձրացուց խա-չը, սրտաբուխ օրհնեց շիրիմը, բուրվա-ռը լեցուց, խնկարկեց առատ...։ Մո-մեր վառեցինք խաչհամբոյր գրինք եւ կրկին համբուրելով շիրիմը սուրբին, յուզումով բաժնուեցանք անցեալի այդ փառաւոր կոթողէն...։

Վերջին անգամ լծեցինք հայրենի ա-նուշաչուի եզները, վերջին անգամ ճը-պռնձեց մեր սայլը եւ վերջին անգամ լը-սեցինք հօրեղբօրս Սեդրակի քաղցր ձայ-նը...։ «Հօ՜, հօ՜, եզօ ջա՜ն, հօ՜, հօ՜ ճէկօ՜ ջան...»։

.

«Իմա՜լ էնք, իմալ էնք, ես քու դարտէն
«Լօր մը թռաւ մեր արտէն,
«Իմա՜լ էնք, ես քու դարտէն...։

«Իմա՜լ էնք, ես քու սիրո՜ւն,
«Մեղրամոմ դէմ տո՜ւր գոլուն,
«Իմալ էնք ես քու սիրուն...։

«Իմա՜լ էնք, ես քու ծոցին,
«Լուսնակ վը՛ր սրտանցին,
«Իմա՜լ էք ես քու ծոցի՜ն...։

×

1974-ին, չորրորդ անգամ ըլլալով կը գտնուէի Հայաստան, Արմենիա հիւրա-նոցը։

Շաբաթ առաւօտ մը՝ «Խորհրդ»ի անմահ հեղինակ, անմոռանալի Խաչիկ Դաշտենց, հեռաձայնեց, ըսելու համար թէ, երեկոյեան ժամը 6-ին, պատրաստ ըլլամ, «սասունցի ընտանիքի մը տուն ճաշի հրաւիրուած ենք» աւելցուց, զը-ւարթ ձայնով մը։

Որոշեալ ժամուն, Դաշտենց եւ մեքենայի վարորդ մը, ինքնաշարժով գիս առաջ-նորդեցին Երեւանի ծայրամասին, հա-մեստ բնակարան մը...։ Տնեցիք, մե-ծով պզտիկով եւ ուրախութեան կանչե-րով մեզ դիմաւորեցին։

Սասունական ճոխ սեղանը կը սպասէր հիւրերուն։ Տան տէրը, բարձրահասակ, սեւ աչքերով եւ սեւ պեխերով, առնա-կան կեցուածքով, միջին տարիքի մէկն էր, որ ինծի յիշեցուց, հայ յեղափոխու-թեան մեծագոյն դէմքերէն մէկուն դի-մանկարը։ Անկիւնը, բազմոցի մը վը-րայ, նստած էր, սեւեր հագած պառկա-ռելի ծեր կին մը։ Կերուխումը սկսաւ, սեղանը ճոխ, հայրենի գինին առա՜տ, գլուխները տաքցան շուտով։ Սասունա-կան բարբառով եւ հարազատ շեշտերով «Տըլօ՜յ լօ՜յներն ու լէ՜ - լէ՜-ները, յա-ջորդեցին իրարու...։ Յանկարծ, Խաչիկ Դաշտենց, առաջարկեց ինծի երգել Գէորգ Չաւուշի ողբերգը, եւ ներշնչուած մթնոլորտէն եւ փոխադրուած ստորոտը հայրենի Սուլուխ կամուրջին, երգեցի հետեւեալ տուները նուիրական ողբեր-գին...։

.

«Զարնուեր է Գէորգ, Սարերի Ասլան,
«Տանիք ընկղմած, Գէորգ կը դիտէր,
«Իր զէնքին նայեց, մէկ ալ իր արեան,
«Զարկէք զէդ շներ, կը ձայնէր տղոց,
«Թո՛ղ մեր հրացանի որոտման ձայնից,
«Խափանի Սուլթան, Եըլտըզի
գահից...։
«Մեռնի՜մ քե՜զ լուսնեակ, գոհա՜ր
պատուական,
«Անգո՜ք, Ֆրոփրո՜ք, Տարօ՜ն սիրական
«Քեզ պիտ գան պատմեն հայ
հերոսներէն,
«Երգ գա՛ս ու անցնիս Մշոյ սարերէն,
«Սաչքի Դուրանի պառկած քաջերէն,
«Սիրո՛յ ողջո՜յն տար, Անդրանիկ
Փաշին...» (*)։

×

Տիրեց թախիծ եւ խորհրդաւոր լռու-թիւն...։ Տարէց կինը, շուքին մէջ, գը-լուխը կախ, կ'արտասուէր...։ Իսկ, տան տէրը, կթնած սեղանին, արցունքները հազիւ կը զսպէր...։ Առաւօտեան ժամը մէկն էր, երբ բաժնուեցանք Սասունա-կան չէն տնէն...։

Դէպի Արմենիա հիւրանոց վերադարձի ճամբուն վրայ, ինքնաշարժին մէջ, Խա-չիկ Դաշտենց, յուզումով շշընչաց ա-կանջիս.

- «Արմենուհի, անշո՛ւշտ հասկցա՛ր թէ, տանտէրը, հարազատ զաւակն էր, Գէորգ Չաւուշին...։

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԳԵՒՈՆԵԱՆ

(*) Հերոսներու նուիրուած այս երգին բառերը գրած է, բնիկ Մշոյ Առինչ գիւ-ղէն, ամերիկահայ ծանօթ բժիշկ, Ար-մէն Ալիխանեան, որ քեռորդին է, եր-ջանկայիշատակ Հայր Սահակ Տէր Մով-սէսեանի։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԿՈՄԻՏԱՍԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ ՀԱՂՊԱՏԻ ՎԱՆՔԻՆ ՄԷՋ

Հաղպատի վանքին մէջ տեղի ունեցած է «Կոմիտասեան մեղեդիներ» երգահան-դէսը։ Ցայտագրին մասնակցողներէն շա-տեր Կոմիտաս Երաժշտանոցին եւ Հա-յաստանի զանազան երաժշտական ու-սումնարաններէն շրջանաւարտներ եղած են։ Կոմիտասի կեանքն ու գործը ներ-կայացուցած է Աննա Պարսամեան։ Ապա հնչած են Կոմիտասի մեղեդիները։ Լեռ-նամետաղագործական տնտեսութեան Մշակոյթի Պալատի երգչախումբը մեկ-նաբանած է «Հարալօ» երգը։ «Քէլէր ցո-լէր», «Զինար ես», «Գարուն ա», «Կան-չէ կռունկ» երգերը մեկնաբանած են Կիրովականի Միքայէլ Թաւրիզեան երա-ժշտական ուսումնարանի ուսուցիչներ Այտա Յարութիւնեան եւ Ազատ Ծուղար-եան։ Կանանց երգչախումբը, ղեկավա-րութեամբ Օլգա Բարսեղեանի մեկնա-բանած է «Ամպերն եկան», «Ալագեազ», «Խնկի ծառ» երգերը, որոնցմէ ետք Ալա-վերդիի երաժշտական դպրոցներու ու-սուցիչներէ կազմուած լարաւոր քառեա-կը, ղեկավարութեամբ Յարութիւն Յա-րութիւնեանի հնչեցուցած է «Ալ այ-լուղս», «Հաբրբան», «Շողեր ջան» եր-գերը, ինչպէս նաեւ «Վաղարշապատի պար»ը, հատուածներ Եկմալեանի պա-տարագէն։

ՄԵԾԱՐԱՆՔ

Մարսէյլի Ֆրանսահայ Նախկին Մար-տիկներու եւ Դիմադրականներու Միու-թիւնը կը հաղորդէ, որ նախկին նախա-րար Մօրիս Փլանթիէ Արժանեաց Ազգա-յին Կարգի Ասպետի շքանշանով պարգե-ւատրած է Միութեան նախագահը՝ Սար-գիս Ալթունեան։

ՊԱՐՍԿԱՀԱՅ ԼՈՒՐԵՐ

ՀԱՅ ՆԱՀԱՏԱԿ ԶԻՆՈՒՈՐԻ ՄԸ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Թեհրանի Նոր Բուրաստան գերեզմա-նատան մէջ, Մայիս 21-ին, կատարուած է նահատակ զինուոր Ռազմիկ Դաւթեա-նի յուղարկաւորութիւնը (22 տարեկան, սպաննուած՝ Մայիս 16-ին, Ապատա-նի ճակատը)։ Եկեղեցական արարողութենէն ետք պարսկական եռա-գոյնով ծածկուած դագաղը թափօրով ա-ռաջնորդուած է դէպի հայ նահատակ զինուորներու յատկացուած հողամասը, ուր հողին յանձնուած է միւս հինգ զին-ուորներու կողքին։ Խօսք առնելով Ահա-րոն Ա. քհնյ. Տէր - Գալստեան, ի մէջ այլոց ըսած է. «Թէեւ յուզումով ու կըս-կիծով հողին յանձնեցինք Ռազմիկին, բայց նա մի պարծանք էր թէ՛ իր ընտա-նիքի եւ թէ՛ հայ ժողովրդի համար, քանի որ նա եւ միւս հայ նահատակ զին-ուորները զոհուեցին Իրանի հողային ամ-բողջականութիւնը պաշտպանելու ճանա-պարհին»։

Լուրեր արուեստէ

Արա Պարթեւեանի պատարագ օրաթօ-րիօն, վերջերս գործադրուած է Լենին-կրատի, Մոսկուայի եւ Ռիկայի մէջ հո-գեւոր երաժշտութեան յատկացուած փա-ռատօներու առիթով, մասնակցութեամբ Երեւանի Պետական Երգչախումբին զոր ղեկավարած են Յովհ. Չէքիճեան եւ Արթիւր Վէրանեան։

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ Հանրային Գրադարանի նախագահ ու գործադիր տնօրէն նշա-նակուած է Բենսիլվանիոյ համալսարանի ներքին նախկին վարիչը՝ Փրոֆ. Վար-դան Գրիգորեան։ Գրադարանը ունի 83 մասնաճիւղեր, 22 միլիոն գիրքերով եւ փաստաթուղթերով։ Տարեկան պիւտ-ճէն 200 միլիոն տոլար է։

×

ԼՈՆՏՈՆԻ մէջ, Մայիս 11 - 12-ին, նշուած է Հ. Բ. Ը. Մ.-ի հիմնադրու-թեան 75-ամեակը։ Մայիս 11-ին Լոնտոն ժամանած են Միութեան նախագահն ու ղեկավար դէմքեր։ Երեկոյեան, Հայ Տունը տեղի ունեցած է հաւաքոյթ մը, ուր խօսք առած են Միութեան տեղա-կան մասնաճիւղի ատենապետը՝ Ա. Մու-թաֆեան, Պսակ Արք. Թումայեան, Նը-շան Հելվաճեան եւ Ե. Մարտիկեան։ Մայիս 12-ի առաւօտեան խորհրդակցա-կան ժողով մը գումարուած է մասնակ-ցութեամբ Միութեան նախագահին, փոխ - նախագահին, Կեդր. Վարչու-թեան անդամներու, Միացեալ - Նա-հանգներէ եւ Արժանթինէ եկած ներկա-յացուցիչներու եւ Լոնտոնի մասնաճիւղի վարչութեան։ Խօսուած է Բարեգործա-կանի ապագայ ծրագիրներու, մեր երի-տասարդութիւնը այլասերումէ փրկելու եւ Լոնտոնի Հայութիւնը լայն յարմա-րութիւններով Հայ Մշակոյթի կեդրո-նով մը օժտելու մասին։ Ժողովէն ետք ի պատիւ հիւրերուն ճաշ մը տրուած է ժամը 20-ին, Ռոյըլ Կարտըն պանդոկին մէջ նշուած է Միութեան 75-ամեայ յո-բելեանը, ճաշով մը, որուն մասնակցած են 250 հոգի։ Ցայտագիրը վարած է Կ. Եսայեան։ Խօսք առած են Ա. Մութաֆ-եան, Ալէքս Մանուկեան, Եդուարդ Մար-տիկեան եւ Հ. Բ. Ը. Մ.-ի Նիւ Եորքի եւ Պուէնոս Այրէսի ներկայացուցիչները։ Գեղարուեստական բաժնին մասնակցած է «Արարատ» երգի ու պարի համոյթը։ Հանդիսութիւնը վերջ գտած է Ներսէս Եպիսկ. Պօղապալեանի փակման խօս-քով։

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Սաքօն եւ Սարգիսը, երբ լերան բար-ձրութեան հասան, անհորիզոն մթու-թեան մէջ՝ հրդեհի լոյսերը աւելի որոշ տեսան։ Սարգիսը փաստեցուց, որ հըր-դեհի կարմրութիւնը գետափին այն կող-մն է։ Կը կարծէին, որ մինչեւ գետափ հասած՝ արօտատեղիներուն մէջ Մար-տիկի ձիաւորներուն պիտի միանային։

- Ին չէրչի կիրոսը, ինչպէս կ'երեւի, խելքը չէրչի սնտուկէն դուրս հանած է։ Էդ լաւ եղած է, Սարգիս. ճահիլ Մար-տիկի մօտ՝ կիրոսի խելքը պէտքական է։

Սարկաւագ Սարգիս այնքա՜ն յափըշ-տակուած էր, որ ամէն մէկ քայլափոխին կ'ակնկալէր, որ մութին մէջ փայլակի թեւերով բացուէր Մարտիկը իր սպի-տակ ձիով։ Շատ անգամ ան լսած էր Մարտիկի մասին։ Սակայն, հովիտին մէջէն սարսափով անցնող չէրքեզներու երեւոյթը, բաւական էր, որ ինք Մար-տիկին հանդէպ Քրիստոսի աշակերտնե-րու հաւատքով լեցուէր։

Զգիտես ո՞րտեղէն, Սաքօն երբ Մար-տիկի մասին կը մտածէր, ակամայ կար-ծես օդաքարի մը պէս, իր գլխին մէջ ինկաւ Հաճի Մուսայի կինը՝ Զէյնապը..

Անձրեւը դադրած էր արդէն։ Սաքօն ծռեց ճամբան։ Ան չէր ուզեր որ սարերու մէջ մտնէին, մի գուցէ նորէն չէրքէզ ձիարածներուն հանդիպէին։ Անտարա-կոյս, հիմա անոնք աւելի վտանգաւոր էին, երբ թափթփուն կարաւանով ճամ-բայ ինկած՝ Սպիտակ Ձիաւորէն կը փախ-չէին։ Սաքօն կ'ուզէր կտրել ուրիշ հո-վիտ մը։ Այդհովիտ էն յետոյ էր, որ կը բացուէին գետափի ընդարձակ անդաս-տանները։

Սարկաւագ Սարգիս կ'ուզէր հաւատալ, որ Շէյթանի Կամուրջը թերեւս այնքան ալ վտանգաւոր չէր, քանի որ չէրքէզ ձիարածները հեռացած էին արօտատեղի-ներէն, իսկ Սաքօն՝ առհասարակ զգոյշ էր կամուրջներէն. ան միշտ գետերու ծանծաղուտ տեղերէ կ'անցնէր։ Անձրեւի պատճառով, կը վախնար որ գետը յոր-դած ըլլար։ Որոշեցին անտառի միջով հասնիլ գետափը, ուր գետը աւելի տա-րածուած էր անցքի համար եւ ուր կա-յին նաեւ ճահիճներ։

Անոնք հազիւ իջած էին Կաքաւի սա-րէն, երբ Սաքօն նորէն շարժումի մը հոտն առաւ։ Հակառակ որ տարափը կըտ-րուած էր եւ լուռ մթութիւն մը կար միջոցին մէջ, կ'ըսես լեռները, հովիտը արթուն վիճակ մը առած էին։ Սպիտակ ձիու խուլ դոփիւնները անհանդիստ շարժման մէջ դրած էին լեռները եւ խան-գարած՝ անոնց վայրի խաղաղութիւնը։

Սաքօն հեռուէն - մօտէն կարծես ճըն-շող բան մը կը զգար, երբ յանկարծ եղ-նիկներու երամակ մը անցաւ։ Թերեւս գայլերէն կը հալածուէին։ Եղնիկները կորսուած էին մութին մէջ, երբ նորէն ձիերու ոտքերու ձայն լսեցին ու ձիա-ւորները մէկանց հովիտ մտան։ Կայծա-կը խաղի մը պէս կը յայտնուէր արագ ու խուսափուկ։ Չէրքէզ չորս ձիաւոր-ներ էին, զէնքերով, երկար մերկ սը-րունքներով, ձիերու մերկ կռնակներուն հեծած։ Յետոյ չորսը մէկ՝ ձիերու գը-լուխները դէպի լերան կողմը շռկեցին։

- Հէյ, ո՞վ կայ,- ձայն տուաւ ձիա-ւորներէն մէկը։

Կայծակին լոյսը մատնած էր Սաքօն եւ Սարգիսը։ Մանաւանդ որ հովիտ իջած էին ու չէին կրնար ապառաժներուն ներ-քեւ թաքնուիլ։

- Անցորդ ենք, անցորդ,- ձայն տուաւ Սաքօն, որ կը զգար, թէ վտանգաւոր վիճակի մը մէջ ինկած էին։

Եթէ կրակ բանային, հրացանի ձայնե-րէն հաւար պիտի ըլլար մօտակայ սա-րերուն մէջ ու կռիւը պիտի մեծնար։

Չորս ձիաւորներ, կաշիի ու ձիու հո-տով, արդէն կեցած էին իրենց մօտ։

- Այստեղէն անցնող քէօչի մը հան-դիպեցա՞ք,- հարցուց ձիաւորներէն մէ-կը, մինչ ուրիշ մը ծխախոտ մը կ'ուզէր։

- Ջուխարի հովիտին մէջ հանդիպե-ցանք,- ըսաւ Սաքօն։

(Շար.- 334)

Այրի Տիկին Անահիտ Սեմէրճեան, Տոքթ. եւ Տիկին Համբարձում Սեմէր-ճեան, Այրի Տիկին Մանուշակ Քէչիչեան, Տէր եւ Տիկին Արաքսի Ազնաւուր (Մոնրէալ), Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Ուպիթ-եան (Պոլիս), Պր. Վահագն Ազնաւուր (Մոնրէալ), Տէր եւ Տիկին Արթօ Պասմաճեան (Մոնրէալ), Տէր եւ Տիկին Մանուէլ Թաղարեան (Պոլիս), Պր. Արա Ուպիթեան (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Արտաւազդ Պօյաճեան, զաւակներն և թոռները (Երեւան), Այրի Տիկին Սիրանոյշ Պօյաճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Եդուարդ Պալեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Փերուզ Շիրվանեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, փեսային, եղբօր, մօրեղբօր, քեռայրին եւ խնամիին՝

ՆԻԿՈՂՈՍ ՍԵՄԷՐՃԵԱՆԻ

յանկարծական մահը որ պատահեցաւ Յունիս 6-ին, 58 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Հինգշաբթի, Յունիս 11, ժամը 9-ին՝ Իսիի Ս. Մարիամ-Աստուածածին Եկեղեցին, 6 Ավրւնիւ Պուռկէն։ Մարմինը կը փոխադրուի Իսիի գերեզմանատունը։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այդ ընդունիլ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Ժան Մէնզիլճեան եւ զաւակները, կը ծանուցանեն թէ՝ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի, Յունիս 14, ժամը 11-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Եկեղեցին, իրենց հօր եւ մեծ-հօր՝

ՄԵԼՔՈՆ ՄԷՆԶԻԼՃԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ։

Ի գիտութիւն՝ ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

×

Շաքէ Կիւլեան, կը ծանուցանէ թէ՝ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի, Յունիս 14-ին, Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցին, իր հօր՝

ԳՐԻԳՈՐ ԿԻՒԼԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ։

Ի գիտութիւն՝ ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Սոնա Իպլիչեան (Միլանօ) 50 հազար լիռ կը նուիրէ «Յառաջ»ին, փոխան ծաղկի, Բժ. Երուանդ Արզումանեանի մահուան առթիւ։

ԿՈՉ

3 ՈՃՐԱՓՈՐՁԵՐ 8 ՕՐՈՒԱՆ ԸՆԹԱՑՔԻՆ

Որոնց պատասխանատուութիւնը ստանձնած է «Թրքական Ցեղափոխական Իսլամական Բանակը», հարուածեցին հայկական մշակութային կեդրոն մը եւ երկու հայ եկեղեցիներ։

– 28 Մայիս.– Հ.Բ.Ը.Մ.-ի Մշակութային Կեդրոնին առջեւ ռումբ մը կը պայթի, պատճառելով անձի մը մահը, եւ ծանր վնասներ։

– 4 Յունիս.– Փարիզի Հայոց Եկեղեցւոյ առջեւ զետեղուած զօրաւոր ռումբ մը՝ մետասաներորդ ժամուն կը չէզոքացուի։

– 5 Յունիս.– Իսի-լէ-Մուլինոյի Հայոց Եկեղեցին կ'ենթարկուի ծանր վնասներու, ռումբի մը պայթումով։

Պէտք է վերջ տալ այս ոճրային արարքներուն։

Ոչ մէկ Հայ կրնայ անտարբեր մնալ։

Արտայայտեցէք, միակամ, ձեր վրդովումը, մասնակցելով՝

ԲՈՂՈՔԻ ԼՈՒՌ ՑՈՅՑԻՆ

Հինգշաբթի, Յունիս 11, ժամը 18.15-ին, Փարիզի Հայոց Եկեղեցիէն (15, Ժան-Կուժոն փողոց) Էթուալի հրապարակը։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՅԿ. ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑՉԱԿԱՆ ՅԱՆՁ.

ԷՍԱԵԱՆ – ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՊՏՈՅՏ

Կիրակի, Յունիս 21

LE TOUQUET — PARIS PLAGE

Ճաշարան՝ ազատ սպասարկութիւն

Երթուդարձ՝ 60 Ֆ.։

Ժամադրութիւն.– Կառ-տիւ-Նոռի դիմաց Լը Քիւռվէօր սրճարանի անկիւնը, ժամը 8.30-ին։

Մանրամասնութեանց համար դիմել.– Մինչեւ առտու ժամը 10 – 372. 04. 20

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տիկին Գոհարիկ Մուրատեան (Ֆրէզնօ) Ալֆորվիլ այցելութեան առթիւ, իր ամուսնոյն մահուան 20-րդ տարեդարձին ի յիշատակ՝ 100 տոլար կը նուիրէ Ս. Մեսրոպ Կրթարանին եւ Ս. Պօղոս-Պետրոս Եկեղեցիին, զոր հոգաբարձութիւնը եւ Կրթ. Յանձնախումբը շնորհակալութեամբ ստացան։

×

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Ս. Մեսրոպ Կրթարանի Յանձնախումբը շնորհակալութեամբ ստացած է, փոխան ծաղիկի, Ռոպէռ Իսկէնտէրեանէ եւ Լեւոն Մաղազանճեանէ 150ական Ֆ., Գարոլ Տէֆմէճեանի եւ Թիէռի Տըլէօզի մահուան առթիւ։

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԻՍԻ

ՕԾՄԱՆ 6-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁ

Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին Եկեղեցւոյ Օծման 6-րդ տարեդարձի Պատարագ եւ Մատաղօրհնութիւն՝

Կիրակի, Յունիս 14, առաւօտեան 10-ին։

Կը պատարագէ ու կը քարոզէ՝

ԳԻՒՏ ԵՊՍ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ

Կը կատարուի Խորհրդատան եւ Նկարի Սրբագործում։

Յաւարտ Պատարագի՝ Հոգեհանգստեան պաշտօն՝ եկեղեցւոյս հանգուցեալ բարերարներու հոգիներուն համար։

Սիրով կը հրաւիրուին շրջանիս Հայութիւնը՝ իր մասնակցութիւնը բերելու այս հանդիսութեանց։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 24-ԻՆ

ՀՈԳԵՒՈՐ ՀԱՄԵՐԳ

Նուիրուած՝

Ս. ՆԵՐՍԷՍ ՇՆՈՐՀԱԼԻ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻՆ

(1101 – 1173)

Ուրբաթ, Յունիս 12, ժամը 21-ին, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս Եկեղեցին

4, Կոմիտաս փողոց

Հովանաւորութեամբ՝ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Կաթ. Պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պօմոնի մասնաճիւղը, իր բոլոր ընկերուհիները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ, Երեքշաբթի, Յունիս 15, ժամը 14.30-ին, տեղւոյն եկեղեցւոյ սրահը։ Օրակարգ.– Հաշուետուութիւն եւ եռամսեայ տեղեկատուութիւն։

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը, Շաբաթ, Յունիս 13, ժամը 15.30-ին, Մշակոյթի Տան մէջ։

Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Կարեւոր օրակարգ։

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղին դպրոցի եւ պարի դասերու Ամավերջի Հանդէսը՝ Յունիս 13, Շաբաթ օր, ժամը 14.30-ին, Իսիի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ.–

45, Rue de la Défense

Երգ, արտասանութիւն եւ պարեր աշակերտներու կողմէ։

Կը հրաւիրուին ծնողքներն ու հայրենակիցները, քաջալերելու համար պզտիկները։

ՏԱՐԵՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Անկէնի Միօրեայ Հայկ. Վարժարանի

Տարեվերջի Հանդէսը

տեղի կ'ունենայ Յունիս 14, Կիրակի օր, ժամը 15.30-ին.–

7, Bd. Sadi Carnot — ENGHIEN

Երգ, արտասանութիւն եւ ներկայացում՝ երկսեռ աշակերտութեան կողմէ։

Նաեւ հաճելի անակնկալներ։

– Մուտքը ազատ է –

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

21 ՅՈՒՆԻՍ

1.– Ժամը 13-ին՝

Ընտանեկան ճաշ Վարժարանի ծնողքներուն եւ բարեկամներուն։

2.– Ժամը 16-ին՝

Փակման հանդէս եւ մրցանակաբաշխութիւն։

3.– Գեղարուեստական Բաժին.–

ա.– Վարժարանի քառաձայն երգչախումբ։

բ.– Արտասանութիւններ։

գ.– Նաւասարդ Պարախումբ։

Ծնթ.– Ճաշի մասնակցիլ փափաքողներէն կը խնդրուի ապահովել սեղաններ, հեռաձայնելով Վարժարանին.– Հեռ.– 534. 68. 28

×

Collège Arménien SAMUEL-MOORAT

Fête de clôture de l'année scolaire

Le 21 Juin

1.- A 13 h.: Déjeuner familial des Parents et Amis du Collège.

2.- A 16 h.: Fête de clôture et distribution des prix.

3.- Partie artistique:

a) Chorale à 4 voix du Collège.

b) Récitations.

c) Ensemble chorégraphique NAVASART.

OPERA DE MARSEILLE

CONCERT

Chorale SAHAK - MESROB

Direction:

KHATCHIG YILMAZIAN

au Piano: JULIETTE YILMAZIAN

Au Programme:

KOMITAS, MOZART, RAMEAU, SARXIAN, BARTEVIAN, DIKRANIAN, HOVHANNESSIAN, ALTOUNIAN, ALEMSHAH, GANATCHIAN.

12 Juin, à 21 H.

- Réservation: Eglise Arménienne du Prado; Tél.: 77. 84. 70

- M. V. Bozadjian; Tél.: 90. 53. 91

- A partir du 8 Juin à l'Opéra

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի Կեդրոնական Սանուց Միութեան 1981 – 1982 տարեշրջանի կրթաթոշակներու թեկնածու ներկայանալ փափաքող ուսանողներէն կը խնդրուի գրաւոր կերպով դիմել Միութեան կեդրոնատեղիին։

Թեկնածուներէն կը խնդրուի գրաւոր կերպով դիմել, ստանալու համար հարցարանները՝

Մինչեւ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 15

LES ANCIENS DU LYCEE GUETRONAGAN

32, Rue de Trévise - 75009 Paris

×

LOTERIE

Կազմակերպած է վիճակահանութիւն մը, որուն հասոյթը պիտի յատկացուի Միութեան կրթաթոշակի պիւտճէին։

Իններորդ մը՝

RENAULT 5 - GTL

Վիճակահանութիւնը տեղի պիտի ունենայ Միութեանս տարեկան պարահանդէսի գիշերը՝ Հոկտեմբեր 24-ին։

Le Théâtre d'Art Dramatique d'EREVAN

Sous le haut patronage et la présence effective de:

Dr. RITA PARSADANIAN

Présidente de la Croix Rouge d'Arménie

à l'occasion du 60ème anniversaire de la

CROIX ROUGE ARMENIENNE

présente

Sous la Présidence de: HENRI VERNEUIL

SAMEDI, 13 JUIN, A 20h.30

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺԸ

(LE DENTISTE ORIENTAL) ՅԱԿՈԲ ՊԱՐՈՆԵԱՆ (Արեւմտահայերէն)

×

DIMANCHE, 14 JUIN, A 14h.30

Sou la Présidence de: JEAN CARZOU

(de l'Académie des Beaux-Arts)

ՍԷՐ ԵՒ ԾԻԾԱՂ

(AMOUR ET RIRES) ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ (Արեւմտահայերէն)

Mise en scène: HRATCHIA KAPLANIAN (Artiste Emerite d'URSS)

MAISON DE LA MUTUALITE

24, Rue Saint Victor, 75005 Paris — Métro: Maubert-Mutualité

Assurez vos billets... sont en vente..:

— PARIS; Ets. BAKERDJIAN: 35, Rue de Trévise - Tél.: 770.07.25
— PARIS; Librairie PALOUYAN: 9 Rue de Trévise - Tél.: 523.24.97
— Alfortville; Maison DANY: 10 bis, Rue Etienne Dolet - Tél.: 378.03.65
— Alfortville; CAPPADOCE: 67 bis, Quai Blanquai - Tél. 375.05.30
— Arnouville; Alim. NIGOGHOSSIAN 121 Av. Henri Barbusse - Tél.: 985.04.46
— Bois-Colombes; DJIZMEDJIAN: 31, Rue Paul Déroulède - Tél.: 781.09.72
— Clamart; SEVAN: 4, Rue Lazare Carnot - Tél.: 642.16.07
— Issy-les-Mlx.; Ets. SANOSSIAN, 109. Rue J.J.Rousseau - Tél.: 645.13.52
— YAN'S CLUB; 5, Ave. Reille - Paris 14e — Tél.: 589. 20. 48

Réservation par téléphone:

— NAVASSARTIAN: 985. 36. 53 — SAGHATELIAN: 854. 35. 74

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒՆԻՍ
12
VENDREDI
12 JUIN
1981

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 2 F.

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
Directrice: ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ : 160 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 350 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.

56րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.927 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 56e ANNÉE — No 14.927

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ

54290 ՆՈՐ ԳՈՐԾ ԵՒ ԱՅԼ ՄԻՋՈՑՆԵՐ

Նախարարաց Խորհուրդը իր նոր նիստին մէջ կարգ մը որոշումներ տուաւ, զարկ տալու համար տնտեսութեան եւ պայքարելու՝ անգործութեան դէմ: Մայիսին անգործութիւնը քիչ մը աւելի վատթարացած էր (4%) 22% յաւելումի հասնելով մէկ տարուան մէջ: Կառավարութիւնը ուրեմն մօտ 55 հազար նոր գործ ստեղծեց հանրային սպասարկութեանց, միութիւններու եւ ընկերային սպասարկութեանց մէջ: Ջնջեց վինեիէթը մոթօներու համար, վեց միջոցներ ձեռք առաւ օգնելու համար հողագործներուն եւ 2,6 միլիառ ֆրանքի վարկ բանալ որոշ հաստատութեանց:

Պէտք է առնել, սակայն, ծախսելիք դրամը, պարզապէս՝ հոնկէ ուր կա՛յ, այսինքն ունեցողէն: Այսպէս տուրք մը կը դրուի մեծ եկամուտներուն վրայ եւ 25% աւելի տուրք պիտի վճարեն, անոնք որոնք 1981-ին հարիւր հազարէն աւելի տուրքի ենթակայ են, ինչ որ կը վերաբերի 108.000 հարկատուի: Բացառիկ տուրք մըն ալ կը դրուի դրամատուներու եւ քարիւղային ընկերութեանց արդիւնքներուն վրայ, ինչպէս նաեւ ընկերութեանց վարիչներու ծախքերուն: Արժէքին վրայ աւելցած տուրքն ալ (Թէ - Վէ - Ա) պիտի աւելնայ լիւքս պանդոկներուն համար:

Եթէ այս միջոցները որոշ չափով կը գոհացնեն չունեցողները, կը մտահոգեն նաեւ գործի որոշ շրջանակներ, նաեւ մեծ պանդոկները, որոնք տագնապէ կը վախնան: Ժ. Շիրաք կը քննադատէ այս «ամբոխավար» տպաւորութիւն ձգող կարգադրութիւնները, շեշտելով թէ առայժմ նուէրներ կը տրուին, բայց որ կուգայ՝ վճարելու:

Էսանսը, անգամ մը եւս սղեց, իբրեւ հետեւանք քարիւղի գինին յաւելման եւ տոլարին սակին: Յունիս 11էն «գեր»ը (սիւփէր) լիթրը 3 Ֆր. 92 կ'արժէ: Այս յաւելումը «համեստ» կը նկատուի սակայն, բայց պատճառները պարզ են նախ արձակուրդներու նախօրեակին հարկ է խնայել կառքի տէրերը եւ մանաւանդ՝ ընտրապայքարի ընթացքին:

×

ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ

ՄԱՀԱՓՈՐՁ ԹՈՒՐՔԻ ՄԸ ԴԷՄ ՀԱՅ ՄԸ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ

Ֆրանսական ձայն - հեռատեսիլն ու մանաւանդ մամուլը շատ լակոնական են Հինգշաբթի երեկուան, Ժընեւ կատարուած մահափորձին մասին, ինչ որ, իրաց ներկայ մթնոլորտին մէջ, այնքան ալ անտրամաբանական չէ:

Հինգշաբթի երեկոյ, ժամը 18-ի ատեններն է, որ Ժընեւի Ռիվ Թաղը, հիւպատոսարանին մէկ Թուրք պաշտօնեան՝ Մէհմէտ Երկէօզ, 39 տարեկան, մահափորձի ենթարկուած է շուրջ 20 տարեկան երիտասարդի մը կողմէ, որ քանի մը գնդակ պարպած է իր վրայ: Թուրքը ծանրօրէն վիրաւորուած, քանի թողնալ հիւանդանոցը փոխադրուած է ուր եւ մեռած է, քիչ ետք: Զուիցերական մամուլը (Յունիս 10-ի, Սիւիսը, Թրիպիւն տը Ժընեւ եւ Ժուռնալ տը Ժընեւ) կը նկարագրեն դէպքը, յայտնելով նաեւ թէ արարքէն քիչ ետք բռնուած է երիտասարդ մը, որ ոչ մէկ Թուղթ ունէր իր վրայ, բայց յայտարարած է թէ հայ է: Իր վրայ նաեւ ձեռնառումբեր գտնուած են: Լա Սուիս կ'ըսէ թէ սպաննուած Թուրքը հարաւային Անատոլուէն էր, ամուսնացած զուիցերացի կնոջ մը հետ եւ ունէր 7 եւ 10 տարեկան երկու զաւակ:

Արարքին տէր եղած է «Հայաստանի Ազատագրութեան համար Հայկ. Գաղտնի Բանակը», որու այլ արարքներն ալ կը յիշէ զուիցերական մամուլը՝ Նոյ. 4-ին ռումբով մը Արդարութեան Պալատը եւ Արա Ենիգոմշեանի ձեռքը պայթած ռումբը Պօ - Սիթ պանդոկը:

Փարիզեան մամուլին մէջ, այս ահաբեկումին մասին քանի մը տող կար Մոնտի մէջ, որ նաեւ կ'անդրադառնար Ռոն - Ալփ շրջանի հայկ. կազմակերպութեանց ներկայացուցչական մարմնի հաղորդագրութեան, Հինգշաբթի օրուան ցոյցին առթիւ: Քոթիտիէն կ'ըսէր միայն թէ «անծանօթ մը հեռաձայնելով Ա. Ֆ. Փ.ին տէր եղած է յանուն Հայ Գաղտնի Բանակին, Ժընեւի մէջ կատարուած մահափորձին Թուրք հիւպատոսարանին մէկ պաշտօնեային դէմ»:

Այլ «շահեկանութիւն» կը ներկայացնեն Ֆիկառոյի, Հինգշաբթի առաւօտեան «տեղեկութիւնները»: «Մէհմէտ Աղճա, մարզուած Սուրիա», խորագրին տակ թերթը կը գրէ. - «Մէհմէտ Ալի Աղճա, որ փորձեց Պապը սպաննել մարզուած էր պաղեստինեան կայանի մը մէջ, Սուրիա, կ'ըսեն Ուաշինկթընի մէջ: Երիտասարդ Թուրքը մարզումի շրջան մը բոլորած է, Դամասկոսի մօտ, Համուրիայի կայանը, կը նշեն Արտաքին նախարարութեան մօտ շրջանակները: Այս կայանը կը գտնուի ՊԱԿ-ի սուրիամիտ ճիւղին Ալ - Սայքայի հակակշռին ներքեւ: Ոչինչ կը հաստատէ սակայն, որ իր ոճրային արարքը գործուած ըլլայ ՊԱԿ-ի դրդումով: 1978-էն ի վեր, շուրջ 200 Թուրք ահաբեկիչ մարզուեր են, ամէն տարի, Լիբանանի պաղեստինեան կայաններուն մէջ, վերադառնալու համար իրենց երկիրը, Սուրիոյ ճամբով, կը հաստատեն Ուաշինկթընի քաղաքական շրջանակները: Կը Թուի Թէ ասոնցմէ որոշ Թիւ մը կը պատկանի Հայկ. Գաղտնի Բանակին: Աղճա, որ ինքզինքը ներկայացուցած է ոստիկանութեան, որպէս համակիր մը Պաղեստինցիներուն, ի մէջ այլոց յայտարարած է Թէ Հայ է, բայց ամերիկացի մասնագէտները շատ հաւատք չեն ընծայեր այս յայտարարութեան: Սակայն, կը շարունակէ Ֆիկառօ, իբրեւ հետեւանք Թուրք դիւանագէտի մը սպանութեան, Ժընեւ, Անգարայի կառավարութիւնը կոչ մը ըրաւ ամբողջ աշխարհի հայ համայնքներուն, որպէսզի բողոքեն «արտասահմանի դիւանագիտական Թուրք անձնակազմին դէմ գործուած մահափորձերուն դէմ»:

×

Յունիս 10-ի, «Միլլիյէթ»ն ալ կը յայտնէր Թէ Թուրքիոյ Արտաքին նախարարութիւնը զգուշացուցած է օտար երկիրները եւ մանաւանդ Ֆրանսան, Հայկ. եկեղեցիներուն դէմ կատարուած եղեռնափորձերուն առթիւ: Թուրքերը կը պնդեն, որ խլամ յեղափոխական Թուրք բանակ չկայ եւ Թէ «զօրաւոր փաստեր» ունին, որ այդ արարքներուն բուն հեղինակները Հայերն են, հակաթուրք ըզգացումներ հրահրելու համար: Միւս կողմէ, Թուրքիոյ Արտաքին նախարարութիւնը, գաղտնի տեղեկագիրներ ղրկած է իր դեսպաններուն, յետագայ մահափորձերու դէմ ալ նախազգուշական միջոցներ ձեռք առնելու համար:

ԵՐԵՒԱՆ ◄═► ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՅՈՒՆԻՍ 5 - 8)

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ 44-ՐԴ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԻՒՆ «ԱՐԱՐԱՏ» ՅԱՂԹԵՑ «ՏՈՐՊԵԴՕ»Ի 3 - 2

Յունիս 6-ին, «Արարատ» իր դաշտին վրայ, 2-ի դէմ 3 կէտով յաղթեց Մոսկուայի «Տորպեդօ»ի: Երեւանցիները խաղին սկիզբէն իսկ յարձակողական խաղարկութիւն մը ցուցաբերած են եւ քանի մը անգամ կոլ նշանակելու առիթներ փախցուցած: Առաջին քառորդ ժամուան մէջ Ղազարօզեան, Անդրանիկ Խաչատրեան եւ Համլետ Մխիթարեան իրենց հնարքներով վտանգաւոր պահեր ստեղծած են հակառակորդի բերդին համար, սակայն չեն յաջողած արդիւնքի հասնիլ: Մրցակիցները առաջին կիսախաղին երկու կոլ նշանակած են, ինչ որ չէ ընկճած «Արարատ»ի տղաքը: Պետրոսեան կոլ մը նշանակելով կրցած է յոյսեր ներշնչել երկրորդ կիսախաղի համար: 61-րդ վայրկեանին Անդրանիկ Խաչատրեան երկրորդ կոլի մը նշանակումով հաւասարեցուցած է հաշիւը, իսկ 77-րդ վայրկեանին Խորէն Յովհաննիսեան նշանակած է յաղթանակի կոլը: Այս խաղէն ետք «Արարատ» 15 կէտով 6-րդ տեղը կը գրաւէ դասաւորման, որուն գլուխը կը գտնուի Կիեւի «Դինամօ»ն 22 կէտով: Իրեն կը հետեւին «Սպարտակ» եւ Տորպեդօ» ակումբները 16-ական կէտերով:

×

ԱԶԳԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԹԱՆԳԱՐԱՆԸ

Հայաստանի Ազգագրութեան Պետական Թանգարանը, որ կը գտնուի Սարդարապատի յուշարձան - համադրոյթի տարածութեան մէջ, կը յիշեցնէ հայկական միջնադարեան ճարտարապետութեան գլուխ - գործոցները: Ճարտարապետ Ռաֆայէլ Իսրայէլեանի նախագծած շէնքը աչքի կը զարնէ սլացիկ ձեւերու անազարտութեամբ: Թանգարանը կարծէք կը գտնուի պատմութեան եւ արդիականութեան խաչաձեւման կէտին վրայ: Հոնկէ լաւ կ'երեւայ այն բլուրը, ուր Ն. Ք. 8-րդ դարուն կառուցուած է Արգիշտիխինիլի ուրարտական ամրոցը, իսկ հնադարեան Հայերը հիմնած են իրենց մայրաքաղաք Արմաւիրը: Քիչ անդին կը գտնուի Մեծամօրը, ուր հին ժամանակները մարդիկ մետաղ ստացած են հալոցի վառարաններով: Այդ հնութիւններու կողքին կան խաղողի այգիներ, պտղատու պարտէզներ եւ զանազան մշակոյթներու տարածութիւններ: Թանգարանին շէնքը կառուցուած է ազգային ոճով: Ցատկանշական են ներքնամասը, երդիքի գմբէթաձեւ լուսամուտները, ուրկէ հաւասար չափով կը թափանցէ արեւուն լոյսը: Նուրբ ճաշակով յարդարուած են այն սենեակները, ուր ցուցադրուած են ժողովրդական վարպետներու գործեր՝ օձանախշազարդ գորգեր, վիշապագորգեր, օձակարպետներ, հին ոսկերիչներու զանազան առարկաներ: Այցելուներու ուշադրութիւնը կը գրաւէ երաժշտական գործիքներու բաժինը՝ դուդուկ, քամանչա, սազ, քանոն: Հայաստանի Ազգագրութեան Թանգարանին մէջ կազմակերպուած են այլ ժողովուրդներու ազգային մշակոյթներու ցուցահանդէսներ՝ Ֆրանսական Կոպլէնի, Ռումանիոյ ժողովրդական արհեստներու եւայլն: Իր հիմնադրութենէն ի վեր (երեք տարի առաջ) Թանգարան այցելած են 400 հազար հոգի:

×

«ԿՕՇԻԿ - 81» ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Հայաստանի ժողովրդական տնտեսութեան նուաճումներու ցուցահանդէսի տաղաւարներու մէջ կազմակերպուած է կօշիկի միջազգային ցուցահանդէս մը, ուր ներկայացուած են 1982-ի նորաձեւութեան նմոյշներ: Հայաստան, որ տարեկան 13 միլիոն զոյգ կօշիկ կ'արտադրէ, կը համարուի նուրբ կօշիկներու մեծ մատակարար Խորհ. Միութեան բազմաթիւ քաղաքներու: Երեւանի «Մասիս» եւ «Նայիրի» գործատուները ունին արդիական սարքաւորումներ, որակաւոր կօշիկներու արտադրութեան համար: Այս բոլոր հանգամանքները պատճառ եղած են, որ Երեւանը ընտրուի իբրեւ վայր «Կօշիկ - 81» միջազգային ցուցահանդէսի, որուն կը մասնակցին Աւստրիոյ, Պելճիոյ, Անգլիոյ, Հունգարիոյ, Դանիոյ, Իտալիոյ, Փորթուկալի, Եուկոսլաւիոյ, Արեւմտեան Գերմանիոյ, Ֆրանսայի, Շուէտի եւ Զուիցերիոյ աւելի քան հարիւր հաստատութիւններ: Ցուցահանդէսը այցելած են Խորհ. Միութեան զանազան քաղաքներէ եկած մասնագէտներ, որոնք կարծիքներու եւ փորձառութեան փոխանակումներ ունեցած են իրենց արհեստակիցներու հետ, մասնակցելով կազմակերպուած ժողովներու:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ մէջ, Մոսկուա պարտութիւն մը կրեց, առջի գիշեր երբ Կ. Կ.-ի լիակատար նիստին աւարտին, Մոսկուայի կողմնակից կարծրերը ստիպուեցան տեղի տալ Քանիայի առջեւ: Վերջին պահուն, Քանիա առաջարկած է, որ վստահութեան քուէ տրուի իւրաքանչիւրին նկատմամբ և ոչ՝ ընդհանուրին, ու կարծրերը մերժած են:

ՊԱՆԻ ՍԱՏՐի վիճակը օրէ օր կը ծանրանայ: Առջի օր ալ ստիպուած էր հրաժարիլ բանակներու ընդհ. հրամանատարի իր պաշտօնէն, պաշտօն զոր կը վայելէր, Հանրապետութեան որպէս նախագահ: Խոմէյնիի պայքարը Պանի Սատրի դէմ երթալով կը զարգանայ եւ այս ընթացքով հաւանական է, որ ի մօտոյ Իրանի նախագահը դատուի իբրեւ «դաւաճան», ինչպէս հասկցուցած է Այաթոլա Պէհեշթի:

ՔԻՒՐՏ անջատողական մը, անդամ՝ ծայրայեղ - ձախ քիւրտ աշխատաւորներու կուսակցութեան, որ մահուան դատապարտուած էր, կախաղան հանուած է առջի օր Անթալի մէջ: Վէյսէլ Կիւնէյ ամբաստանուած էր որ ոստիկան մը սպաննած է, անցեալ Նոյեմբերին:

ՊՈԼՍԷՆ կը հաղորդեն, որ Թուրքիոյ ապահովութեան սպասարկութեան գործակալները սպաննեցին Թամէր Արտա, որ մեղադրուած էր իբրեւ անդամ այն ձախակողմեան խմբակին՝ որ հինգ Ամերիկացիներ սպաննած է Պոլսոյ մէջ: Ցաւելեալ, Արտայի խմբակը մեղադրուած էր 29 ուրիշ անձերու ահաբեկումով եւ կը փնտռուէր երկար ատենէ ի վեր: Արտայի խմբակը՝ որ կը կոչուէր Մարքս - Լենինական Զինուած Փրոփականտայի խումբ, կը բաղկանար վեց անձէ: Ուրիշ երեք անդամներ ալ սպաննուած են, եւ միւս երկուքը՝ ձերբակալուած:

ՏՈՔԹ. ՍԱՐԳԻՍ ԱՖԱՆԱՍԵԱՆԻ - ԱԽԱՐՏԱՃԱՌԸ -

Հինգշաբթի, 4 Յունիս 1981–ին, Սարգիս (Սերժ) Աֆանասեան, էքոլ տէ զ'Օթ էթիւտ ալ Սիանս Սոսիալի մէջ պաշտպանեց Տոքթորայի իր աւարտաճառը, որուն նիւթն էր «Հայաստան, Ազրպէյճան եւ Վրաստան – Անկախութենէն Մինչեւ Սովետական Կարգերու Հաստատումը, 1917–էն 1923»: Քննիչ յանձնախումբը ընդունեցաւ աւարտաճառը, եւ հեղինակը վկայեց «Տոքթէօր ան Հիսթուար», «չաթ լաւ»ի արժեւորումով:

Այսքանը՝ իբր լրատուութիւն: Մնացեալը կը գրեմ իբր թղթակցութիւն՝ անձնական զխտանկիւնէ: Միացեալ – Նահանգներու մէջ ալ, անշուշտ, աւարտաճառի մը պաշտպանումը՝ փրոֆէսորներու և հանրութեան առջեւ, կարեւոր հանգրուան մըն է իւրաքանչիւր ուսանողի կեանքին մէջ: Հանգրուան մը՝ որուն իմաստը միայն վկայական մը ստանալու իրականութեամբ չի սահմանուիր, այլ նաեւ մտաւորական ծանր կշիռ ունի: Աւարտաճառը (թէզը), որ գրքի մը բնագիրն է, կը գովուի բայց մանաւորաբար կ'ենթարկուի «չինիչ» ու հանրային քննադատութեանց որոնց ընթացքին թէզին հեղինակը կը քննուի անսովոր սեւեռումով, մտաւորական մանրադիտակով մը: Անշուշտ այս բոլորը տեսական ճշմարտութիւն մըն է, յաճախ՝ գժբախտաբար, միայն տեսական: Ես պոհ էի իմ աւարտաճառի պաշտպանութեան քննութենէս, որու ընթացքին տեղի ունեցող քննադատութիւններն, հարցումներն ու դիտումները խակապէ՛ս չինիչ էին. բայց եւ այնպէս ականատես եղած եմ ուրիշ ուսանողներու աւարտաճառներու պաշտպանութեան, երբ յայտնօրէն անպատրաստ, լինքնագոհ ու ամբարտաւան ուսուցիչներ անտեղի ձեւով քննադատած են ուսանողը, եւ ինչ որ ա՛լ աւելի աններելի է փրոֆէսիօնէլի մը՝ անխնամ ու անփոյթ մօտեցում ցոյց տուած են թէզի նիւթին հանդէպ, – մօտեցում՝ որ հասկցողին ցոյց կուտար որ քննիչ փրոֆէսէօրները կամ յոգնած մարդիկ էին, կամ անխելք (այո՛, տխրօրաւոր ապուշներ ալ կան) եւ կամ ալ անփոյթ: Անշուշտ հասկնալի է որ գիս ամէնէն աւելի կը հետաքրքրէր (ինչպէս՝ կ'ենթադրեմ, կը հետաքրքրէ («Յառաջ»ի ընթերցողները) Տոքթ. Աֆանասեանի նիւթը, եւ ուրեմն այդ նիւթին հանդէպ ցոյց տրուած մօտեցումն ու քննադատութիւնները՝ Ֆրանսացի Փրոֆէսօրներու կողմէ:

Նիստի բացումէն ետք, Տոքթ. – այն ատեն՝ դեռ Պարոն – Աֆանասեան ամփոփ ձեւով նկարագրեց իր աւարտաճառին նիւթը: Հաստատեց որ գինք հետաքրքրող Հայաստանի մասին անկարելի է խօսիլ, գոնէ 1917 – 1923–ի շրջանին, առանց խօսելու Անդրկովկասեան աշխարհի մասին: Խօսեցաւ Անդրկովկասի կարճատեւ Դաշնակցային դրութեան մասին, յետոյ՝ երեք Հանրապետութիւններու (Վրաստան, Հայաստան, Ազրպէյճան) հիմնումը նկարագրեց, հպանցիկ ձեւով: Շեշտեց որ այս երեքը՝ հեռու Արեւմտեան Եւրոպայի մեծ պետութիւններէն ու հեռու, նոյնիսկ, քաղաքացիական պայքարով զբաղած Ռուսաստանէն, իրարմով կլանուած էին: Խօսեցաւ հակիրճ ձեւով՝ Անդրկովկասեան համայնավար շարժումի մասին, Քեմալական – Թրքական Պետութեան ծնունդի կարեւորութիւնը շեշտեց, ու հաստատեց որ երեք Հանրապետութիւնները կառավարող քաղաքական կուսակցութիւնները անշուշտ իրենց ուղեղիծը կ'որոշէին, այս ազդակները նկատի առնելով: Եզրափակեց՝ հաստատելով որ 60 տարի ետք Սովետական պետութիւնը չէ կրցած բոլորովին զսպել Անդրկովկասեան ժողովուրդներու ազգային հակումները:

Անշուշտ այս շատ հակիրճ խօսքերը 350 կամ աւելի էջեր հաշուող գրքի մը իսկական ամփոփումը չէին: Քննիչները արդէն կարդացած էին գիրքը: Նման ամփոփում օգտակար ձեւակերպութիւն մըն է, որ ամէն բանէ աւելի կ'օգնէ ինծի նման ներկաներու, որոնք ընդհանուր ծանօթութիւն եւ հետաքրքրութիւն մը ունին նիւթին հանդէպ, սակայն չեն գիտեր թէ աւարտաճառի հեղինակը ի՛նչ եղակէտէ մօտեցած է հարցին, եւ ինչ ընդհանուր եզրակացութիւններու յանգած է:

Փակագծի մէջ նշեմ՝ որ ներկաներուն թիւը 20–էն 36–ի բարձրացաւ, ժամը 16.30–էն 18.15 տեւող նիստի ընթացքին: Տպաւորիչ էր 20–էն 75 տարեկան Հայերու (ուսանողներ, բարեկամներ), ներկայութիւնը, – լսեցի հայերէն, ֆրանսերէն, ռուսերէն, կարծեմ վրացերէն, եւ ... Թրքերէն: Սենեակի մէջ զետեղուած աթոռներու վերջին շարքին նստած էր գատ անձ մը, որ նոյնպէս Թուրքի երես ունէր (եթէ կը հաւատաք նման բաներու), ունէր փոքր ձայն – արձանագրող մեքենայ մը, եւ որ սրահէն մեկնեցաւ անմիջապէս, երբ քննութիւնները վերջացան: Անշուշտ հասկնալի է այս: Միացեալ – Նահանգներու մէջ ալ ազատ ունկնդրութեան իրաւունք կամ նման քննութիւններու ատեն, եւ երբ հայ փրոֆէսէօրներ որոշ պատմական նիւթերու մասին կը խօսին, Թուրքեր կը նստին, կը նօթագրեն, եւլն.: Տեսակ մը հսկողութիւն, որուն կը փոխադարձեն հայ ուսանողները: Ի վերջոյ պայքար կը կայ, իր անխուսափելի արդիւնքներով:

Քննիչ – փրոֆէսօր Ռոժէ Փորթալ տիրէքթէօր տ'էթիւտ ա լա Սորպոն, եղաւ առաջին խօսողը: Անմիջապէս ըսեմ որ իր քննադատութիւնները գիս լաւ չտպաւորեցին: Ակադեմական պարկեշտ, աշխատող, սակայն մտաւորական երեւակայութենէ ու վերլուծական զօրաւոր կարողութենէ զուրկ տիպարներ կան՝ որոնք ստորակէտ քննադատելու մասնագէտներ են. քիչ մը այդ տպաւորութիւնը ձգեց այս յարգելի փրոֆէսէօրը, որ խղճմտօրէն կարդացած էր գործը, էջ–առ–էջ եւ տող–առ–տող: Ամփոփ ձեւով կուտամ իր դիտողութիւններն ու գովեստները:

Փրոֆ. Փորթալ հաստատեց որ աւարտաճառի նիւթը խրթին է, կը պահանջէ բազմալեզու պատրաստութիւն եւ բազմակողմանի մօտեցում, եւ որ Պր. Աֆանասեանի մօտեցումը՝ երեք նորակազմ Պետութիւններու փոխ – յարաբերութեանց վրայ սեւեռելով կ'իրականացնէ դժուար ձեռնարկ մը, գովելի ժրաջանութեամբ:

Իր քննադատութիւններն էին, – (Ա) – քարտէսներու անբաւարարութիւն, ինչ որ ես արդար չգտայ, երբ աւարտաճառի մէկ օրինակը թղթատեցի: (Բ) – Աւարտաճառի զանազան մասերու ... անհաւասար երկայնք, ինչ որ անշուշտ տարօրինակ դիտողութիւն մըն է: Գրքի մը տարբեր մասերը կամ «գլուխ»ները իրարու հաւասար ըլլալու պէտք չունին, եւ արդէն Պր. Աֆանասեան դիպուկ ձեւով պատասխանեց այս դիտողութեան, ըսելով որ ... ինք ծրագրած էր նոյնիսկ աւելի՛ կարճ պահել գրքին առաջին հատուածը, իր նիւթին մէջ ուղղակի եւ անմիջապէս խորասուզուելու նպատակով:

Անշուշտ Փրոֆ. Փորթալ ըսաւ մի քանի բաներ, որոնք արդար դիտողութիւններ թուեցան: Օրինակ՝ հաստատեց որ Պր. Աֆանասեան 1917–էն 1923–ի մասին աւարտաճառ մը գրելէ ետք, կ'անտեսէ 1923–էն 1980 եւ յետոյ 1981–ի, այսինքն՝ ներկայ Անդրկովկասի ազգայնական ոգիին մասին յայտնօրէն զգացական հաստատումներ կ'ընէ: Անոնք նոյնիսկ կրնան շիտակ ըլլալ, աւելցուց Փրոֆ. Փորթալ, բայց կապ չունին աւարտաճառին ակադեմական բուն նիւթին հետ: Նշմարեցի որ Պր. Աֆանասեան իսկապէս ունէր այս հակումը, զգացական ձեւով հաստատելու այս կամ այն «ընդհանուր» ճշմարտութիւնը Անդրկովկասի մասին, որ յայտնօրէն իր սիրեցեալ հողամասն է:

Եթէ տեղ կուտամ նման քննադատութեան մը, այս թղթակցութեան մէջ, նպատակս անշուշտ հեղինակ մը խարազանել չէ, այլ ընդգծել աւելի ընդհանուր երեւոյթ մը, – մենք հասկնալիօրէն ըզգացական ժողովուրդ մըն ենք, եւ նոյնիսկ մեր ակադեմականները երբեմն կը գործեն սխալներ՝ որոնք արդիւնքն են զգացականութեան:

Պէտք չէ ենթակայականը, առարկայականը եւ զգացականը իրարու հետ շփոթել: Ամէն պատմագէտ կամ գրականագէտ իր ենթակայականութեան հետ կը պայքարի իր «գիտական» գործին մէջ, եւ երբեք անոր վրայ ամբողջական յաղթանակ չի տանիր, թէեւ «գիտական առարկայութեան» հեղինակութիւնը փնտռողները շատ են, – մարդիկ՝ որոնք պատրաստ են հաստատելու որ իրենց գրական ճաշակը, քաղաքական համոզումները կամ ազգային ծագումը «ոչ մէկ» ձեւով չէ ազդած իրենց իրագործած գիտական աշխատանքին վրայ: Նման հաստատումները շատ մեծ համոզումով ընողներու գործին մէջ ալ կարելի է ենթակայականին դրոշմը գտնել, բայց այդ համանիշը չէ ... զգացականին, որ քիչ մը շատ բացորոշ ձեւով կը պարզէ թէ հեղինակ մը, անձնական պատճառներով, կ'աճապարէ իր համոզումներուն նեցուկ կանգնող եզրակացութիւններու յանգիլ:

Փրոֆ. Փորթալ նաեւ նշեց, որ քաղաքական դէպքերով հետաքրքրուող գիրք մը չի կրնար անտեսել աշխարհաքաղաքական շրջանի մը տնտեսական ենթակառոյցը: Օրինակ, չեշտեց ան՝ պէտք ուղէր տեսնել թուականները առաջին Անդրկովկասեան երկաթուղիի շինութեան, կամ առաջին քարիւղի հորի փորումին: Անշուշտ այս գործերը 1917–էն բաւական առաջ իրագործուեցան, սակայն չեն կրնար անտեսուիլ՝ քաղաքական եւ ուրեմն անխուսափելիօրէն դասակարգային բնոյթ ունեցող աւարտաճառի մը մէջ:

Նորէն ընդգծեմ որ կը մասնաւորեմ այս կէտը, քանի որ ա՛ն ալ կը թուի ընդհանուր երեւոյթ, վերջին տասնամեակին գրի առնուած հայկական ուսումնասիրութիւններու մէջ: Մեր ժողովուրդին ճակատագիրը, ի վերջոյ, միայն այս կամ այն դաշնագիրներով չէ տնօրինուած այլ նաեւ արդիւնքն է աշխարհի ու Միջին Արեւելքի տնտեսական հոլովումին:

Փրոֆ. Փորթալ շարունակեց իր դիտողութիւնները, ըսելով թէ Տոքթ. Աֆանասեանի աւարտաճառը քիչ մը շատ ծանրացած է երեք Հանրապետութիւններու քաղաքական կուսակցութիւններու դերին վրայ: Անշուշտ չեմ կրնար լիօրէն դատել նման քննադատութիւն, բայց յաջորդ երկու փրոֆէսէօրներու դիտումները եկան հաստատելու Դաշնակցութեան, Վրացի Մենշեւիկներու եւ մանաւանդ Անդրկովկասի Համայնավարներուն կարեւորութիւնը, եւ ուրեմն հաւանական է որ անարդար էր այս դիտողութիւնը:

ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԺՈՐԺ ՍԱՆՏ, ԻՏԱԼԻԱ ԵՒ ՎԵՆԵՏԻԿԻ ՀԱՅՈՑ ՎԱՆՔԸ

Գրեց՝ ԼԵՒՈՆ Թ. ԽԱՉԻԿԵԱՆ

ԺՈՐԺ ՍԱՆՏԻ ՆԱԽՆԻՔ

Մայր եւ որդի Դիւպէն թէեւ զիրար շատ կը սիրեն, սիրոյ մասին նոյն դաստիարակութիւնը ստացած ըլլալով, չեն համաձայնիր երբ խնդիրը Սոֆիի շուրջ կը դառնայ: Մինչ տղան կ'ուզէ Սոֆիի կրկնած յաւերժ սիրոյ երդումները յարգել, մայրը նուաստ կարգի պատկանող ընտանիքի մը խնամիութիւնը կը մերժէ, ու Մօրիս սախպուած կ'ըլլայ մօրը յիշեցնել այն ազատամիտ դասերը որոնց երկխղածութեամբ հետեւած է միշտ եւ կը յայտարարէ թէ պատուաւոր մարդ մը պոռնիկ մը սիրելով չարատաւորուիր, այլ ընկերային ճակատագրական անարդարութիւն մը կը սրբագրէ, որուն համար պէտք չէ որ մեղադրուի:

×

ԱՄԱՆԴԻՆ – ՕՌՌՌ – ԼԻՒՍԻ ԴԻՒՊԷՆ ՄԱՆԿՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՊԱՏԱՆԵԿՈՒԹԻՒՆ

Այս զգացումներով տարուած, Մօրիս Օռօռի ծնունդէն (1804 Յուլիս 1) գրեթէ ամիս մը առաջ (1804 Յունիս 5), մօրմէն գաղտնի, Սոֆիի հետ կ'ամուսնանայ Փարիզի Երկրորդ Թաղամասի քաղաքապետարանը: Մանկիկը Յուլիս 2ին կը մկրտուի Սէն–Նիկոլա դ'անթէն Եկեղեցիին մէջ, կնքամայր և կնքահայր ունենալով Սոֆիի քոյրը՝ Լիւսի եւ փեսան՝ Արման Մարէշալ: Աղջնակը Օռօռ կը կոչուի ի յիշատակ նախամօրը Օռօռ դը Քէօնիկսմարքի, ինչպէս հայրը Մօրիս կոչուած էր մեծ հօրը, մառէշալ Մօրիս դը Սաքսի անունը յաւերժացնելու համար:

Տիկին Օռօռ Դիւպէն, ամուսնութիւնը բեկանելու ձախող փորձէ մը յետոյ ակամայ տեղի կուտայ, եւ սակայն, հարսին հետ հաշտուելով մէկտեղ, թէեւ տէր կ'ըլլայ Մօրիսի ամուսնութենէ դուրս Նոհանի մէջ Կատրին անունով սպասուհիէ մը ունեցած զաւկին, Իպոլիտ Շատիրոնի (1799 – 1848), կը մերժէ նոյն պարագաներու մէջ ծնած Սոֆիի աղջըկան Անժելիք – Կարոլինի երեսն անգամ տեսնել:

Ճիպալթարի բացը Թրաֆալկարի անգլեֆրանսական նաւային ընդհարումէն ետք (1805 Հոկտեմբեր 21), ուր Ֆրանսական նաւատորմիղը փճացած էր, Անգլիա ցամաքահանումը անկարելի կը դառնայ: Մօրիս առեն մը կայսեր անձնական գունդին մէջ համարակալի պաշտօն վարելէ ետք զօրավար Յովակիմ Միւրայի ընդհանուր հրամանատարութեան տակ, որպէս զօրավար Դիւպոնի սպայակոյտին անդամ, դէպի Արեւելք կը խոյանայ եւ Աւստրիոյ դէմ Ուլմի (1805 Հոկտեմբեր 9), ռուս եւ աւստրիական դաշնակցութեան դէմ Աուստերլիցի 1805 Դեկտեմբեր 2) յաղթական կռիւներու մասնակցելով պատերազմի դաշտին վրայ հեծելազօրաց հրամանատարի եւ Պատուոյ Լէգէոնի ասպետի աստիճաններուն կ'արժանանայ, իսկ Պրէզպուրկի հաշտութենէն ետք (Դեկտեմբեր 26) Գերմանիոյ եւ Ռուսիոյ դէմ դրոհը շարունակելով Իէնայի (1806 Հոկտեմբեր 14) եւ Ֆրիէդլանդի (1807 Յունիս 14) յաղթութիւններէն ետք հեծելազօրաց գնդապետի աստիճանով Նիէմէն գետին վրայ Նապոլէոն Ա.ի եւ Ալեքսանդր Ա.ի տեսակցութեան (1807 Յունիս 25) ու Տիլզիտի դաշնագրին ստորագրութեան ներկայ կ'ըլլայ (Յուլիս 7):

Զինուորական գործողութիւններու յաջորդող հաշտութեան շրջաններուն Մօրիս առիթը կ'ունենայ Փարիզ իր փոքրիկ ընտանիքին միանալու, 15 ռիւ Մէլէ, ռիւ Լոնշան, 25 Պուլվար Մոնմարթը, 22 ռիւ Կրանժ – Պատըլիէր (այժմու 13–ը), ուր Սոֆի ժամանակը տունին գործերով եւ կամ քրոջը ու դրացուհիներուն հետ շաղակրատելով կ'անցընէ, պզտիկները մանկական թատրոններ կը տանի, իսկ սեւուլիկ Օռօռ խորթ քրոջը Կարոլինի եւ բակին տղոցը հետ կը խաղայ, կամ աղքատիկ բնակարանին մէջ մօրմէն ժողովրդական երգեր կը սորվի, ու չորս տարեկանին արդէն գրաճանաչ, դիցաբանութեան գիրքեր կը թղթատէ, որոնք գինքը կը հմայեն, Լա Ֆոնթէնի Առակները, Հաւատամք եւ Ողջոյնի Մարիամ գոց կ'ընէ առանց անոնց իմաստը հասկնալու, տարեգլխին ծննդեան Պապա Նոէլ վախցնող սպիտակամօրուս Կաղանդ Պապային կը սպասէ կօշիկներուն մէջ նարինջ մը, խնձոր մը կամ կարկանդակ մը գտնելու յոյսով, եւ մանաւանդ, չորս աթոռի մէջ սեղմուած, մարած կրակարանի մը վրայ կանգուն, երեւակայական ունկնդիրներու պարիկներու, իշխաններու եւ իշխանուհիներու կեանքէն երկար թերթօններ կը շարէ: – «Օռօռի վէպերը», կ'ըսէ մայրը:

(Տար.– 5)

ՀԱՅԿ. ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ

ՇԱՀԵԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՆԻՒԹԻ ՄԷՋ

ՆԻՍ («Յառաջ»). – Հայ Մշակոյթային Ակումբի ներկայ տարեշրջանի դասախօսութեանց շարքին երրորդը տեղի ունեցաւ Մայիս 27-ին, Չորեքշաբթի, ժամը 20·30-ին, Օշական սրահը:

Ակումբին վարչութեան անունով Վահէ Սրապեան երեկոյթին բացումը կատարեց ներկաներուն հաղորդելով, թէ օրուան դասախօս ճարտարապետ Տիգրան Հաճեանի նպատակն է մատնանշել հայ ճարտարապետութեան բացառիկ արժէքն ու անոր ճառագայթումը Արեւելքէն Արեւմուտք:

Երեկոյթը, դասախօսին իսկ մատնանշումով, ասուլիսի մը բնոյթը ստացաւ, քանի կարճ ժամանակի մը ընթացքին կարելի չէր ամբողջական պատկերացումը կատարել հայկական ճարտարապետութեան, իբրեւ պատմութիւն, իբրեւ նկարագիր: Հետեւաբար, հարցումներն ու համապատասխան բացատրութիւնները կատարուեցան եւ տրուեցան նիւթին ներկայացումին ընթացքին:

Դասախօսութիւնը եղաւ խիստ շահեկան: Ճարտարապետը սահմանափակ ժամանակամիջոցի մը մէջ յաջողեցաւ ընդհանուր, այլ սակայն հիմնական ու բնորոշ գիծերու մէջ բնութագրել մեր ազգային ճարտարապետութեան իւրայատուկ գիծերը. մանաւանդ՝ այդ ճարտարապետութեան ազդեցութեան ոլորտը իր նեղ սահմաններէն դուրս: Արդէն շատ յստակ եղան Տ. Հաճեանի միտքերը, երբ ան դիտել տուաւ, թէ մինչ հայ գրականութիւնը, երաժշտութիւնը եւ այլ արուեստները չեն կրցած դուրս ելլել ազգային նեղ սահմաններէն, ըլլալով օտարներուն համար անհասկնալի, մինչ հայ ճարտարապետութիւնը իր ազդեցութիւնը տարածած է բովանդակ Արեւմուտքի վրայ, շնորհիւ տիեզերական լեզուի մը, որ շինարարութիւնն է:

Դասախօսը՝ հմուտ իր նիւթին, ուսումնասիրութեանց վրայ հիմնուած հաստատումներով եւ վկայութիւններով այդ ազդեցութիւններուն ապացոյցները հրապարակ դրաւ:

Կարժէ զանոնք մէջբերել: Վերին Եգիպտոսի Ասուան քաղաքին հանդիպակաց բլուրին վրայ կայ Աղա Խանի շքեղ դամբարանը: Շուրջ 20 տարի առաջ կառուցուած այդ դամբարանին մէջ աչքի կը զարնեն հայկական դնդաձեւ խոյակներ: Ի՞նչ ճամբով ասոնք հասած են մինչեւ Ասուան: Դասախօսը այդ առեղծուածին պատասխանը գտաւ եւ ունկնդիրներուն ներկայացուց ըսելով՝ թէ պէտք է տեսնել Գահիրէի Էլ – Հաքիմ մզկիթը, ԺԱ. դար, որուն դնդաձեւ խոյակները՝ հայկական, նոյնպէս նկատելի կը մնան:

Աղա Խան, իբրեւ հոգեւոր պետը 50 միլիոն հաշուող Իսմայելականներու, ինքզինք կը դաւանէր օրինաւոր ժառանգորդը Ֆաթիմեաններու, որոնց մեծ սուլթաններէն էր Էլ – Հաքիմ: Աղա Խանի յուշադամբարանը շինող եգիպտացի ճարտարապետը, անկասկած, պատշաճ գտեր էր օգտագործել հին օրերու Ֆաթիմեան մզկիթի մը ճարտարապետական մոթիֆները, առանց անդրադառնալու, թէ այդ ճամբով հայ ճարտարապետութեան իւրայատուկ մոթիֆ մըն էր, որ կ'օգտագործէր:

Այս կարեւոր մատնանշումէն ետք, ճարտ. Տ. Հաճեան դիտել տուաւ, թէ արդէն ԺԱ. դարուն հազարաւոր Հայեր հաստատուած են Եգիպտոս եւ, նոյնիսկ, ունեցած են հայ վարչապետ մը՝ Պատր: Աւելցուց, թէ հայ շինարարներու գործեր են Գահիրէի հին պարիսպներուն հռչակաւոր երեք դուռները եւայլն:

Դասախօսը այլ փաստերու շարքին մատնանշեց, թէ Մոսկուայի Կարմիր հրապարակին Կում վաճառատունը, շինուած դարասկիզբին, իր հարաւ – արեւելեան դուռներէն մէկուն առջեւ ունի կարճ սիւներ: Ասոնց քառանկիւն խոյակներուն չորս ծայրերէն կախուած են քարեղէն չորս կանթեղներ: Նման չորս քարեղէն կանթեղներով զարդարուած խոյակներ յիշատակած է Է. Տից, Գըրշէհիրի Ծաճապէյ Մէարջսէին դրան 2 կողմերը զետեղուած զարդասիւներուն վրայ եւս: Մոթիֆ մը որուն նախատիպարը կը գտնենք Սանահինի վանքին գաւիթին խոյակներուն վրայ:

Որոշ է, թէ Սանահինէն տարածուած են այս մոթիֆները: Բայց ի՞նչ կը խորհրդանշեն:

Բացատրութիւնը կը գտնենք դարձեալ շնորհիւ Էրնստ Տիցի, որ կը ճշդէ թէ Երուսաղէմի Ս. Յարութեան տաճարին (շինուած Ս. Հեղինէի կողմէ) նկարագրութեան մէջ, Եւսեբիոս Կեսարացին կը խօսի Քրիստոսի գերեզմանը կիսաբոլորակի մը ձեւով շրջապատող 12 սիւներու մասին, սիւներ՝ որոնք 12 առաքեալները կը խորհրդանշէին եւ որոնց խոյակներէն կախուած էին արծաթէ չորս կանթեղներ:

Ահա՛ թէ ինչպէս քրիստոնէական հին խորհրդանշան մը, պահպանուած հայ ճարտարապետութեան մէջ, յետագային կը փոխանցուի իսլամական մետրէսէի մը, ԺԳ. դար, եւ Ի. դարու վաճառատան մը, ի Մոսկուա:

Պալդրուշայտիս, որուն կը պարտինք ամէնէն արժէքաւոր ուսումնասիրութիւնները հայ արուեստին շուրջ, Հայաստանի կը վերագրէ փոխանցման դեր Սումերական եւ Ռոման արուեստներուն միջեւ, արուեստներ, որոնք բաժնուած են երեք – չորս հազարամեակներով:

Առ Սիւմերիէն – Առ Ռոմանի (Փարիզ 1934) մէջ Պալդրուշայտիս կը մատնանշէ ակնբախ նմանութիւնը Սումերական դիւցազն Կիլկամէշի, որ յաճախ ներկայացուած է իր կողմէ զգետնուած երկու առիւծներու միջեւ, եւ Դանիէլի՝ որ նմանապէս ներկայացուած է գլխիվայր դարձած երկու առիւծներու միջեւ: Առաջին մոթիֆը կ'երեւի սումերական կնիքի մը վրայ, պահուած Լուվրի մէջ: Երկրորդը նշմարելի է Էլ Գամբիյոյի, Սպանիա, Սան Բետրօ տէ Նավէ եկեղեցիին մէկ խոյակին վրայ:

Պալդրուշայտիս սումերական եւ ռոման այս մոթիֆներուն միջեւ նշմարելի կապը կը բացատրէ հայկ. երկու քանդակներով: Առաջինը Հառիճի մօտ, Թորամանեանի կողմէ նկարուած Զ. դարու կոթող մըն է, որուն վրայ Դանիէլ կ'երեւի 2 գլխիվայր առիւծներու միջեւ, իսկ երկրորդը՝ Աղթամարի եկեղեցիին մէկ քանդակը, որուն վրայ Դանիէլ եւ երկու առիւծները կ'երեւան միշտ նոյն դիրքով:

Այլ օրինակներ ալ ներկայացնելով, Պալդրուշայտիս կ'եզրակացնէ, թէ Միջագետեան եւ Սումերական հին աւանդութիւնները երկար ատեն պահպանուած են հարեւան Հայաստանի արուեստին մէջ, ուրկէ փոխանցուած են Արեւմուտքի, վաղ Միջնադարէն սկսեալ:

Դարձեալ Պալդրուշայտիսի կը պարտինք ուսումնասիրութիւնը այն հիմնական դերին զոր հայ շինարարները ունեցած են խաչաձեւ աղեղներու (օժիվ) խրձաձեւ սիւներու եւ խոռոչաւոր խորաններու գործածութեան մէջ:

Պալդրուշայտիս ցայտուն օրինակներով կ'ապացուցանէ, թէ Հայաստանի մէջ օժիվներու գործածութիւնը կանխած է Արեւմուտքը: Իսկ խրձաձեւ սիւներու առաջին նմոյշները կը նշմարէ Անիի Մայր Եկեղեցիին մէջ, Արեւմուտքէն գըրեթէ երկու դար առաջ:

Տիգրան Հաճեան այնուհետեւ ընդգծեց, թէ հայ ճարտարապետութեան ազդեցութիւնները Արեւմուտքի մէջ, շատ կանուխէն նկատուած են եւրոպացի ճանապարհորդներու եւ արուեստի պատմաբաններու կողմէ: Այս ուղղութեամբ Ֆրանսերէն մէջբերումներ կատարեց Օկիւսթ Շուազիի եւ Ֆրանսուա Պընուայի աշխատասիրութիւններէն:

Առաջինը հեղինակը ազդեցութեան հոսանքներէն մէկն ու ամէնէն բնորոշը սահմանած է Դոնի եւ Վոլգայի ափերով Ռուսիա ներմուծուած հայկ. ճարտարապետութեան յատկանիշներով, ազդեցութիւններ, որոնք հոնկէ հասած են ըՍքանտինաւիա, յետոյ Իրլանտա, ապա հիւս. եւ արեւմտեան Եւրոպա: Այլ հոսանք մը Սեւ Ծովի ափերով անցած է Եւրոպա եւ Դանուբի ափերը, հասած է հիւս. եւ արեւմտեան Ֆրանսա ու մինչեւ Սպանիա մեծ չափով նպաստելով ռոմանական ոճին կազմաւորումին՝ ԺԱ. դարուն սկիզբները: Նուազ կարեւոր դեր չէ ունեցած գոթական ոճին կազմութեան մէջ ալ ԺԳ. դարուն:

Թուրք արուեստին վրայ հայկ. ազդեցութիւնները կը մատնանշէ Է. Տից, Թիւրք Սանաթը գիրքին եւ այլ գրութիւններուն միջոցաւ: Ասոնք պատճառ դարձած են, որպէսզի զայրոյթի փոթորիկ մը սանձուի Թուրք հանրային կարծիքին մօտ իր դէմ ստիպելով նոյնիսկ որ ան հեռանայ Թուրքիայէն:

Ճարտարապետ դասախօսը յիշեցնելէ ետք, թէ շինարարութեան մարզին մէջ Հայերու ունեցած դերը միշտ կ'ուրացուի Թուրք հեղինակներու կողմէ, – Պալեան անունը վերածել Պալեանիի, որպէսզի դառնայ իտալահունչ, Սինանը թըրքացնել, հակառակ անոր որ տէվշիրմէ էր ան, եւ հետեւաբար, քրիստոնեայի զաւակ, – բացառութիւն նկատեց Թուրք ճարտարապետ Տիկ. Ուլիա Ֆոկք – Կէօքնիլը, որուն «Մզկիթներ» ուսումնասիրութեան ֆրանսերէն թարգմանութենէն մէջբերում մը կատարեց: Այս վերջինը կ'ընդունի, թէ հայ ճարտարապետները մեծապէս նպաստած, մասնակցած են սելճուքեան մզկիթներու կառուցումին:

Ստրժիկովսկիի սահմանումով, եւրոպական ճարտարապետութեան մէջ Հայոց դերը շատ աւելի կարեւոր եւ մնայուն եղած է: Իտալական Վերածնունդի մեծ վարպետները ուղղակի ներշնչուած են հայկ. խաչաձեւ գմբէթածածկ եկեղեցիներու յատակագիծէն եւ սկզբունքներէն, զարգացնելու համար նոր տիպար մը, որ իր սկիզբը կ'առնէ Պրունէլլէսքիի կողմէ 1420-ին Ֆիրէնցէի մէջ շինուած Տուօմոյի յանդուգն գմբէթով: Այդ շարժումը Լէօնարտօ տա Վինչիի ուսումնասիրութեանց ընդմէջէն կ'անցնի Պրամանթէի, որուն կողմէ յղացուած Հռոմի Ս. Պետրոսին յատակագիծը յար եւ նման է Բագարանի տաճարին կամ Էջմիածինի, յետոյ իր գնացքը կը շարունակէ Վինեոլայի կողմէ Հռոմի մէջ շինուած Ճէզուի եկեղեցիով, Բալլատիոյի Ռոթոնտայով, եւայլն:

Վերածնունդէն սկսեալ դեռ քանի մը դար, շինարարական այդ տիպարն է, որ կը տիրապետէ Եւրոպայի մէջ, այսինքն՝ չորս մոյթերու վրայ կռթնող կեդրոնական մեծ գմբէթ մը, խաչաձեւ յատակագծի մը վրայ:

Դասախօսը կը յիշեցնէ Ստրժիկովսկիի եզրակացութիւնը. – հայկական գմբէթաւոր շինաձեւերուն յաղթանակը Եւրոպայի մէջ:

(Der Sieg von armenische Kuppelbauformen in Europa).

Ունկնդիրներուն բազմազան եւ բազմաթիւ հարցումները հաստատեցին ոչ միայն նիւթին շահեկանութիւնը, այլեւ ճարտարապետ Տիգրան Հաճեանի նիւթին ներկայացման դիւրամատչելի կերպը:

Դասախօսութեան ընթացքին, ճարտարապետը հանրամատչելի ձեւով ներկայացուց ճարտարապետական յատակագիծեր եւ մեր պատմական յուշարձաններուն գլխաւորներուն նկարները՝ տեսափողիթիվ: (Նկարներու ցուցադրութիւն՝ Յակոբ Յակոբեանի միջոցաւ):

Նման դասախօսութիւններ պէտք է ընդհանրանան, քանի ուսանելի կը մնան ունկնդիրներուն համար:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Սաքօն շատ ալ չէր գիտեր, թէ ինչո՞ւ Ճերքէզը քէօշի մասին տեղեկութիւններ ուզեց: Թերեւս աւազակներ էին, որ գիշերով դուրս ելած էին Սպիտակ Ձիաւորի սարսափէն փախչող քէօշը կողոպտելու եւ կամ, ո՞վ գիտէ, առիթը գտած էին անոնց քէօշի մէկ գեղեցիկ աղջիկը փախցնելու: Ինչ ալ ըլլար, անոնց երեւոյթը վտանգաւոր էր: Մէկը, նոյնիսկ ձիէն վար իջած՝ կը դիտէր իրենց զէնքերն ու փամփշտակալները:

– Քէօշը ո՞ր ճամբան բռնած էր, – նորէն հարցուց ուրիշ մը:

– Վալլահի չհասկցանք, – խօսողը սարկաւագ Սարգիսն էր. կ'ըսէին, թէ Սպիտակ Ձիաւորը գետէն այս կողմն է անցեր:

Անցեր է, անցեր, ձիաւորները ձայն տուին՝ իրարու երես նայելով:

Սաքօն անոնց այդ փութկոտ արտայայտութենէն աւելի սիրտ առաւ, իսկ Սարգիսը աւելցուց.

– Կը պատմէին, որ գետէն անցեր է գիշերով ու ոչ ոքի կը խնայէ: Պատմեցին, որ անոնց ձիաւորները անգութ են: Ինքը՝ Սպիտակ Ձիաւորը, եթէ սուրը մէկ անգամ թափ տայ, գլուխներով ձմերուկի բոստան կը շինէ:

– Անցեր է, անցեր, – նորէն կրկնեցին չորս ձիաւորները եւ չորսը մէկ՝ ձիերուն գլուխը իրենց քալած կողմը դարձուցին:

Սարկաւագ Սարգիսի այդ պատմութիւնը Սաքօն այնքան սիրեց, որ քիչ մնաց համբուրէր զայն:

– Բա, Սարգիս, ինտո՞ր ալ շինեցիր էդ պատմութիւնը: Որ Սպիտակ Ձիաւորի անունը տուիր, ձիերն իսկ կաշիներով դող ելան: Լաւ պրծանք, տղա՛յ: Իրաւ որ, Սարգիս, ասկէ վերջ իմ գործը քեզի յանձնելու եմ: Ըսի, որ կռիւ մը կայ էստեղ: Լաւ պրծանք, լաւ, – ըսաւ Սաքօն՝ դէմքին վրայ լայն ժպիտ մը կազմած:

Սարգիս պատմութիւնը շինած չէր: Ան այն տեսակ հաւատքով մը բռնուած էր որ մութին մէջ կարծես կը լսէր Մարտիկի գալը:

Չորս ձիաւորները չէրքէզ ձիարածներ էին: Անոնք իմացեր են Սպիտակ Ձիաւորին գալը ու գիշերով լեռներն ինկեր, էին անհանգիստ, գետափի արօտատեղիներէն փախչող քէօշը կը փնտռէին՝ ստոյգ տ ե ղ ե կ ու թ ի ւ ն ն ե ր առնելու համար: Սարգիսի պատմութենէն տեղեկացան, որ Սպիտակ Ձիաւորը անցած է գետը:

Այլեւս ապահով՝ Սաքօն ու Սարգիսը ձիաւորներու հեռացած կողմը չտկեցին իրենց ճամբան:

Ինչքա՞ն անհամբեր էին տեսնելու Մարտիկը, որ բոցերու մէջէն կու գար ականջի կապոյտ յուլունքով: Անձրեւը նորէն սկսած էր, նորէն ուժեղ տարափի մը վըտանգը կար, նորէն փայլակ ու նորէն որոտում:

Մի քանի սար չտկուելէ յետոյ, անոնք պիտի մտնէին գետափի ընդարձակ անդաստանները: Սարերու մէջ, հեռուէն նկատեցին ուրիշ քէօչ մը, որ նոր ճամբայ կ'ելլէր: Կասկած չկար, որ այն չորս ձիաւորներու վրաններն էին. ձիերու խոշոր նախիր մը սարը բռնած էր, բաց – խփող փայլակը կռնակներուն:

Սաքօն ու Սարգիսը երբ գետափի արօտատեղիները իջան, իրենց աչքին առջեւ բացուեցաւ աւելի ստոյգ տեսարան մը: Հրդեհի բոցերու խաղեր, հեռաւոր ձիերու ձայներ ու գետէն անդին հրացանաձգութեան բութ պայթիւններ: Անտարակոյս, ճէլալի հողին վրայ կռիւը դեռ կը շարունակէր եւ գիւղերը հրդեհի մէջ էին: Նոյնիսկ լսեցին մարդկային հեղեղի մը ձայնը, կ'ըսես խորութեան մը մէջ թզուկներ հազար անկերով պղինձ մը կը ծեծէին:

Սպիտակ Ձիաւորն էր այդ բոցեղէն ժխորին մէջ...

Անձրեւը հետզհետէ կը խոշորնար: Ընդարձակ արօտատեղիի մթութեան մէջ տեղ – տեղ կ'երեւէին ձիերու ուրուանման կերպարանքները, կ'ըսես մէկ ոտքի վրայ կեցած ըլլային: Անտարակոյս, քէօչերու ետեւ մնացած ձիեր էին, կաղ ձիեր, ծեր եւ կռնակներուն վրայ վէրք առած ձիեր: Մութին մէջ, անոնք կը շարժէին դանդաղ, ու անձրեւը կը խոշորնար:

(Շար. – 335)

ՏԷՍԻՆ .– Այրի Տիկին Սաթենիկ Համբարձումեան, Տէր եւ Տիկին Գեղամ Համբարձումեան եւ զաւակները (Գավայեօն), Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Պառաւեան եւ զաւակները, ցաւով կը յայտնեն իրենց ամուսնոյն, հօր, աներհօր եւ մեծ–հօր՝

ԱՒԵՏԻՍ ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Մայիս 31–ին եւ մարմինը ամփոփուեցաւ Տէսինի գերեզմանատունը, Յունիս 2–ին:

× Այս առթիւ, ողբացեալին ընտանեկան պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք անձամբ, նամակով, հեռագրով, ծաղկեպսակով եւ փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով մասնակից եղան իրենց սուգին:

× Նոյն առթիւ, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Պառաւեան 100 Ֆ. կը նուիրեն՝ ողբացեալին այնքան սիրելի «Յառաջ»ին:

«ՅԱՌԱՋ» .– Մեր ցաւակցութիւնները՝ Համբարձումեան եւ Պառաւեան ընտանիքներուն:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Ժան Մէնզիլճեան եւ զաւակները, կը ծանուցանեն թէ՝ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի, Յունիս 14, ժամը 11–ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Եկեղեցին, իրենց հօր եւ մեծ – հօր՝

ՄԵԼՔՈՆ ՄԷՆԶԻԼՃԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն՝ ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Թուրքիոյ Հայոց նախկին Պատրիարք եւ Պոլսոյ Ս. Խաչ Դպրեվանքի հիմնադիր, հոգելոյս՝

ԳԱՐԵԳԻՆ ԱՐՔ. ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆԻ

վախճանման 20–րդ տարելիցին առթիւ, եւ Ս. Խաչ Դպրեվանքին երկար տարիներ անձնուիրաբար ծառայող նախկին խնամակալներէն՝ ողբ. Կարապետ Ջամպաֆի, եւ Ս. Խաչ Դպրեվանքէն անդարձ բաժնուող՝ Վարուժան Քիլէրճեանի, Միհրան Տէմիրճիի, Յարութիւն Հանչէրի, Յովհաննէս (Օրհան) Պաքըրի եւ Կարպիս Ալթունօղլուի եւ բոլոր ողբացեալ Դպրեվանքցիներու հոգիներուն համար հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի՝ այս Կիրակի, Յունիս 14, առաւօտեան ժամը 10.30–ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս–Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ.– 15, Ռիւ Ժան – Կուժոն:

Կը հրաւիրուին բոլոր Դպրեվանքցիները, անոնց յիշատակը յարգելու:

×

Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ Վարչութիւնը, կը ծանուցանէ թէ՝ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իր ողբացեալ Նախագահին՝

ԱՐԾՐՈՒՆԻ ՋՐԲԱՇԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին ի յիշատակ:

Ի գիտութիւն՝ ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ՓԱՐԻԶ .– Տիկին Պերճուհի Սիրաքեան 200 Ֆ. կը նուիրէ:

×

ՎԱԼԱՆՍ .– Նշան Թէպոյեան 50 Ֆ.:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Ընկ. Գրիգոր Կիւլեանի մահուան քառասունքին առթիւ, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Փափազեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրեն Տէր եւ Տիկին Պօղոս Կաուավարեանի եւ 200–ական Ֆ. Շաւիլի դպրոցին եւ Կապ. Խաչի դիշերային դըպրոցին:

Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԻՍԻ

ՕԾՄԱՆ 6-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁ

Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցւոյ Օծման 6–րդ տարեդարձի Պատարագ եւ Մատաղօրհնութիւն՝ Կիրակի, Յունիս 14, առաւօտեան 10-ին:

Կը պատարագէ ու կը քարոզէ՝

ԳԻՒՏ ԵՊՍ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ

Կը կատարուի Խորհրդատան եւ Նկարի Սրբագործում:

Յաւարտ Պատարագի՝ Հոգեհանգստեան պաշտօն՝ եկեղեցւոյս հանգուցեալ բարերարներու հոգիներուն համար:

Սիրով կը հրաւիրուին շրջանիս Հայութիւնը՝ իր մասնակցութիւնը բերելու այս հանդիսութեանց:

ՀՈԳԵՒՈՐ ՀԱՄԵՐԳ

Նուիրուած՝

Ս. ՆԵՐՍԷՍ ՇՆՈՐՀԱԼԻ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻՆ

(1101 – 1173)

Ուրբաթ, Յունիս 12, ժամը 21–ին, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս Եկեղեցին
4, Կոմիտաս փողոց

Հովանաւորութեամբ՝ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
Կաթ. Պատուիրակ Եւրոպայի Հայոց

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆ,

ASSOCIATION
DES SCOUTS ARMENIENS DE LYON

Grand Fête Champêtre Scoute

Sous la Présidence du:
Dr. K. MEZADOURIAN
10e ANNIVERSAIRE DE LA REGION
Dimanche, 21 Juin, de 10 h. à 20 h. 30
au Clos Monderoux à BEYNOST
- Jeux pour Petits et Grands
- Buvette, Buffet à l'arménienne.
- Ambiance arménienne avec Orchestre.
TOMBOLA: 1 Voyage aux BALEARES
Velo demi-course, Polaroïd, Barbecue, Duvets, etc...

Ayez la joie de posséder une médaille symbolisant notre patrie;

le Mont Ararat

finement ciselée sur bronze et habillée d'or 18 carats
le mont Ararat apparait en relief
dimensions de la médaille:
H. 51mm l. 39mm E. 3,5mm
prix: 550 F
Pour toute commande joindre un chèque ou mandat-carte à

M. Gérard ADJEMIAN
4, square Surcouf Parly 2
Le Chesnay 78
(*délai* 15 *jours*)
Possibilité d'effectuer cette réalisation en or massif sur commande.

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

21 ՅՈՒՆԻՍ

1.– Ժամը 13–ին՝
Ընտանեկան ճաշ Վարժարանի ծընողքներուն եւ բարեկամներուն:
2.– Ժամը 16–ին՝
Փակման հանդէս եւ մրցանակաբաշխութիւն:
3.– Գեղարուեստական Բաժին.–
ա.– Վարժարանի քառաձայն երգչախումբ:
բ.– Արտասանութիւններ:
գ.– Նաւասարդ Պարախումբ:
Ծնթ.– Ճաշի մասնակցիլ փափաքողներէն կը խնդրուի ապահովել սեղանները, հեռաձայնելով Վարժարանին.–
Հեռ.– 534. 68. 28

×

Collège Arménien SAMUEL-MOORAT
Fête de clôture de l'année scolaire
Le 21 Juin
1.- A 13 h.: Déjeuner familial des Parents et Amis du Collège.
2.- A 16 h.: Fête de clôture et distribution des prix.
3.- Partie artistique:
a) Chorale à 4 voix du Collège.
b) Récitations.
c) Ensemble choréographique NAVASART.

ԷՍԱԵԱՆ – ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՊՏՈՅՏ

Կիրակի, Յունիս 21
LE TOUQUET — PARIS PLAGE
Ճաշարան՝ ազատ սպասարկութիւն
Երթուդարձ՝ 60 Ֆ.:
Ժամադրութիւն.– Կառ–տիւ–Նոռի դիմաց Լը Քիւովէօր սրճարանի անկիւնը, ժամը 8.30–ին:
Մանրամասնութեանց համար դիմել.– Մինչեւ առտու ժամը 10 – 372. 04. 20

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կիրակի, Յունիս 28, ժամը 20–ին
Մարսէյլի Հայ Արենոյշներու
Հացկերոյթը
Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ:

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղին դպրոցի եւ պարի դասերու Ամավերջի Հանդէսը՝ Յունիս 13, Շաբաթ օր, ժամը 14.30–ին, Իսիի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ.–

45, Rue de la Défense

Երգ, արտասանութիւն եւ պարեր աշակերտներու կողմէ:

Կը հրաւիրուին ծնողքներն ու հայրենակիցները, քաջալերելու համար պըզտիկները:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պօմոնի մասնաճիւղը, իր բոլոր ընկերուհիները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ, Երեքշաբթի, Յունիս 15, ժամը 14.30–ին, տեղւոյն եկեղեցւոյ սրահը: Օրակարգ.– Հաշուետուութիւն եւ եռամսեայ տեղեկատուութիւն:

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը, Շաբաթ, Յունիս 13, ժամը 15.30–ին, Մշակոյթի Տան մէջ:

Բոլոր ընկերուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Կարեւոր օրակարգ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Պանեէօ – Քաշանի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է 150 Ֆ. Պ. Մարտիկ Տակառեանէ, Լեւոն Տօնիկեանի մահուան քառասունքին առթիւ:

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Օ. Պասմաճեան (Իսի – լէ – Մուլինօ) կը նուիրէ 150 Ֆ. Հայ Կարմիր Խաչի Նորմանտիի Մանկանց Բոյնին, իր սիրելի մօր՝ Տիգրանուհիի մահուան 6–րդ տարելիցին առթիւ:

×

Խանդավառուած Երեւանի Տրամաթիքական Թատրոնի Ֆրանսա շրջապտոյտէն Պր. Ա. Յակոբեան (Մարսէյլ) կը նուիրէ 500 Ֆ. ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի Նորմանտիի Մանկանց Բոյնին ընդարձակման:

VOYAGES EN ARMENIE 1981

1° VOYAGES DE 12 JOURS
du 01 au 12 Août 81 — 3.990 F.
du 05 au 16 Sept. 81 — 3.990 F.

2° VOYAGES DE 14 JOURS
du 18 au 31 Juillet 81 — 4.290 F.
du 08 au 21 Août 81 — 4.290 F.
du 02 au 15 Octobre 81 — 3.490 F.

3° VOYAGE DE 16 JOURS
DU 01 AU 16 AOUT 1981 — 4.690 F.

Renseignement - inscriptions

MONDOTOURS
OCIVEP

Spécialiste des Voyages sur l'Arménie depuis 15 ans
2, rue de Sèze
75009 Paris
tél. 266 50 12
Permanence les Vendredis de 14 à 19 h.
S'adresser à:
Elia PEHLIVANIAN
tél. domicile : 384 31 28

Les places étant limitées, veuillez nous renvoyer le coupon-réponse le plus tôt possible. Lic. A 721

Mme Elia PEHLIVANIAN
Organisation Technique Mondotours
2, rue de Sèze 75009 Paris
Nom
Prénom
Adresse
.... Tél.
Ville Code postal........
1) M'inscris au Voyage spécial Arménie du au ci-joint 25% d'acompte.
2) Désire recevoir une documentation sans engagement de ma part pour :
Rayer les mentions inutiles

ՍԱՄՈՒԷԼ – ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ՆՈՐՈԳՈՒԹԵԱՆ Ի ՆՊԱՍՏ

Զ. ՑԱՆԿ

Տէտէեան Յակոբ, Պահատէրեան Գրիգոր, Տարտարեան Տիգրանուհի, Գրիգորեան Մաքրուհի, Գալուստեան Միշէլ, Թօփալեան Ժէռար, Վարդանեան Օհաննէս, Թաշճեան Վահան, Թորգոմեան Հայկ, Ջէրքէզեան Գրիգոր, Ստեփանեան Ստեփան, Եոլճեան Լուսաբեր, Սարգիսեան Բարունակ, Սուքիասեան Լեւոն, Ասլանեան Ժորժ, Էկիպինեան Պօղոս, Սվաճեան Ժոզէֆ, Փափազեան Նուարդ, Փափազեան Օ., Քարճեան, Թէնֆէրէքճեան, Հոռոփիկ Ընկ., Սանճեան Ժաք, Փօսթոյեան Սէրժ, Քիւրտեան Լուսաբեր, Պալեան Ռուպէն, Սարաֆեան Մկրտիչ, Սահաճեան Ստեփան, Սարաֆեան Ժորժ, Գրիգորեան Շանթալ, Գազանճեան Արսէն, Յովակիմեան Ժիրայր, Աղազարեան, Իսթանպուլեան Ակիմ, Կարապետեան Ժաք, Պալիօզեան Առաքել, Կիւտէնեան Մ., Ներսէսեան Շ., Մանուկեան Յարութիւն, Դաւիթեան Նուպար, Շանարեան Արման, Սէրայտարեան Նուարդ, Իսթանպուլեան Վէնսան, Նաւասարդեան Հայկ, Գրիգորեան Ժաք, Վէզիրեան Անրի, Հաճինլեան, Պատրմաճեան Աննիկ, Ջաքալեան Հէլէն, Մելիքեան կայրէն, 100–ական Ֆ.:

(Շար.)

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՇԱԲԱԹ-ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒՆԻՍ
13-14
SAMEDI-DIMANCHE
13-14 JUIN
1981

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 2 F.

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
Directrice: ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա: Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ: 160 Ֆ.
Արտասահման: Տար. 350 Ֆ. - Հատը: 2 Ֆ.

56րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.928 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 56e ANNÉE — No 14.928

ԵՂԵՌՆԱՓՈՐՁԵՐԷՆ ԵՏՔ՝

ԼՈՒՌ, ԱՅԼ՝ ՊԱՏԿԱՌԵԼԻ ՑՈՅՑ ՄԸ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ԻՐԻԿՈՒՆ

ՆՈՅՆ ԱՌԱՒՕՏԸ՝ ԳՐԱՒՈՒՄ ԹՐՔԻՇ ԷՌԼԱՅՆՁԻ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԻՆ

Հինգշաբթի, Յունիս 11, ժամը 18·15ին փարիզեան շրջանի Հայկական կազմակերպութեանց ներկայացուցչական յանձնախումբին կոչին ընդառաջելով բազմահազար Հայեր՝ մեծ մասամբ երիտասարդներ, հաւաքուեցան Փարիզի Մայր Եկեղեցւոյ առջեւ մասնակցելու համար բողոքի լուռ ցոյցին, ընդդէմ վերջին մէկ շաբթուան ընթացքին Հայկ. Մշակութային կեդրոնի մը եւ երկու եկեղեցիներու դէմ կատարուած ահաբեկչական արարքներու:

Ներկայ էին ֆրանսական քաղաքական կուսակցութիւններու՝ Ընկերվարական, Համայնավար, Փէ. Էս. Իւ, Հ. Հ. Հ. պատուիրակութիւններ, Հ. Հ. Հ.ի ընդհ. քարտուղար Պեռնար Փոնս, երեսփոխաններ Կի Տիւքոլոնէ (Համայնավար), Քասփէրէթ (Հ. Հ. Հ.), Իսիի, Քլամառի, Մոնմորանսիի եւ Պանեէօյի քաղաքապետները, Փարիզի Թաղապետական Խորհուրդէն Պ. Ռոսէն, Իսիի, Քլամառի, Ալֆորվիլի փոխ-քաղաքապետները, ֆրանսական եւ հայկ. մամուլի, հեռատեսիլի ԱՆԹԷՆ 2 կայանի թղթակիցները, հայկական զանազան կազմակերպութեանց ներկայացուցիչները, սէնտիքաներու պատուիրակութիւններ եւ օտար բազմաթիւ անձնաւորութիւններ:

Ժամը 18·30-ին, հոծ բազմութեան ներկայութեան, եկեղեցւոյ մուտքին խօսք առնելով Փարիզի Կրօնական Ընկերակցութեան Վարչութեան նախագահը՝ Տքթր Արմէն Բարսեղեան, յիշելէ ետք, Մայիս 28-ի, Յունիս 4-ի եւ 5-ի ահաբեկչական արարքները դատապարտեց զանոնք եւ աւելցուց որ հայկական պատուիրակութիւն մը, Սերովբէ Արք.ի գլխաւորութեամբ ընդունուած է Վարչապետ Փիէռ Մոռուայի կողմէ (տես «Յառաջ», Յունիս 11-ի թիւ), որ հաւաստիացուցած է Հայերը, թէ կառավարութիւնը ամէն միջոց ի գործ պիտի դնէ հայկ. հաստատութիւններու ապահովութեան համար: Գիւտ Եպիս. կարդացած է Վազգէն Ա.ի ցաւակցական հեռագիրը (տես «Յառաջ», Յունիս 10):

Այնուհետեւ, հսկայ թափօրը հայ յարանուանութեանց հոգեւոր պետերու, եկեղեցական դասու եւ ֆրանսացի անձնաւորութիւններու առաջնորդութեամբ ուղղուեցաւ դէպի Շան զ'էլիզէի Յաղթական Կամարը անցնելով Ֆրանսուա Ա. փողոցէն ու Ժորժ Ե. պողոտայէն: Լուռ եւ կարգապահ բողոքի ցոյց մը, որ համախմբած էր հայկական բոլոր կազմակերպութիւնները, անգամ մը եւս հաստատելով այն իրողութիւնը, թէ Հայերը ճակատագրական պահերուն է միայն որ կրնան միակամ դառնալ: Կային բազմաթիւ պաստառներ՝ որոնց վրայ գրուած էր՝ Հայերը միակամ կը բողոքեն, Մէկուկէս միլիոն Հայեր բնաջնջուած՝ Թուրքիոյ կողմէ, Ցեղասպանութիւնը կը շարունակուի, Ճանաչում եւ դատապարտում ցեղասպանութեան, եւ այլն:

×

Այս ցոյցին առթիւ հայկ. կազմակերպութեանց ներկայացուցչական կոմիտէն զեկոյց մը հրապարակած էր (Յունիս 11, ժամը 21-ին) ուր յիշելէ ետք դէպքերը, որոնք առիթ տուած էին ցոյցին, հակիրճ նկարագրականը կ'ընէ տողանցքին, տալով ներկայ քաղաքական եւ կուսակցական անձնաւորութեանց անունները եւ շեշտելով թէ. — «Առաջին անգամն է որ Ֆրանսայի Հայերը փողոց կ'իջնեն այսքան մեծ թիւով (ըստ կազմակերպիչ մարմնի 20 հազար), ցեղասպանութեան յիսնամեակին հանդիսաւոր ոգեկոչումէն ի վեր, 1965-ին»:

Զեկոյցը կը վերջանայ միասնականութեան եւ վճռականութեան կոչով մը հայ գաղութին:

× Նման ցոյց մըն ալ, որ կը համախմբէր 3 – 400 հոգի, տեղի ունեցած է նոյն օրը, նոյն ժամուն Լիոն:

×

Ուրբաթ առաւօտ մեր տեսած օրաթերթերուն մէջ, միայն «ԻՒՄԱՆԻԹԷ»ն, էր որ բաւական տեղ կուտար այս ցոյցին, յիշելով թէ անոր մասնակցած էր համայնավար կուսակցութեան մէկ պատուիրակութիւնը, գլխաւորուած Ժաք Տընիի կողմէ եւ թէ Կ. Կ.ի գործակից՝ Ֆօրնասիարի հետը ունէր նաեւ ուղերձ մը՝ Սերովբէ Արք. Մանուկեանի եւ ուր կը շեշտուի. — «Ամէնէն բուռն վրդովումով է որ կը դատապարտենք ֆաշիսթ բնոյթի այս արարքները»: Ուղերձը, ապա, կ'անդրադառնայ Ժորժ Մառշէի տեսակէտին (հայկ. ազգ. հարցը արդար դատերէն է, զոր հարկ է պաշտպանել, ցեղասպանութեան դատապարտումն ալ ֆրանսական կառավարութեան եւ միջազգային ատեաններու կողմէ հանդըրուան մըն է արդար լուծումի մը ուղղութեամբ): Թերթը կը յայտնէ նաեւ թէ Փ. Ժիւքէն հեռագիր մը ղրկած է Սերովբէ Արք.ի յանուն Ժորժ Մառշէի նախագահած «ազատութեան եւ մարդկային իրաւանց կոմիտէին»:

×

Նոյն առաւօտը, խումբ մը հայ երիտասարդներ (Հայկ. Ազատագրութիւն) ժամը 10-էն 12 գրաւած էին Օփերայի Թրքիշ Էռլայնզի գրասենեակը եւ պարպած ոստիկանութեան միջամտութեամբ: Այս առթիւ զեկոյցով կը յայտնեն թէ «այդ գրաւումով, Հայկ. Ազատագրութիւնը որու կողքին էին «Ինքնամատակարարման Համայնավար Կոմիտէները», կը դատապարտէ դարուս առաջին ցեղասպանութիւնը»: Հ. Ա.ը կ'աւելցնէ թէ «այդ ցեղասպանութիւնը կը շարունակուի այսօր Անգարայի ֆաշիստ իշխանութեան կողմէ, որ կը բանտարկէ եւ կը չարչարէ Հայեր, Քիւրտեր, Կիպրացիներ եւ Թուրք յեղափոխականներ» եւ «կը պահանջէ Թուրք դեսպանին եւ դեսպանատան ամբողջ անձնակազմին արտաքսումը Ֆրանսայէն», (ՄաթԷն, Ֆիկարօ եւ Քոթիտիէն կ'արձագանգէին այս գրաւումին):

×

ԺԸՆԵՒԻ ՄԱՀԱՓՈՐՁԷՆ ԵՏՔ
ԶՈՒԻՑԵՐԱԿԱՆ ԵՒ ԹՐՔԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՐՁԱԳԱՆԳՆԵՐԸ

Յունիս 11-ի Թրիպիւն տը Ժընեւը, Ժուռնալ տը Ժընեւը, եւ Կազէթ տը Լոզանը, աւելի երկար կ'անդրադառնան Երեքշաբթի իրիկուն մահափորձին եւ կը հրատարակեն նաեւ ձերբակալուած երիտասարդին նկարը, խորագրելով նոյնը՝ (բացի Թրիպիւնէն, որ կը գոհանայ երիտասարդ ածականով) «Թուրք պաշտօնեային մարդասպանը՝ գրեթէ երեխայ մը»: Թերթերը կը յայտնեն թէ երիտասարդը խոստովանած է որ երեք գնդակ պարպած է եւ թէ իր նպատակն էր վրէժը լուծել հայ ժողովուրդին: Կ'ըսէ թէ առանձին գործած է հակառակ անոր որ անծանօթ մը հեռաձայնելով ըստանձնած էր մահափորձին պատասխանատուութիւնը յանուն Հայ Գաղտնի Բանակին: Իր վրայ գտած են գործածած զէնքը, 33 գնդակ եւ ձեռնատումր մը: Հայերէն, անգլերէն եւ քիչ մը ֆրանսերէն կը խօսի եւ ըսած է թէ չորս ամիս է Ժընեւ կ'ապրի, ու պարտէզները քնացած է եւ աղբիւրներուն լուացուած, ինչ որ ոստիկանութեան «խելքին չի պառկիր», որովհետեւ չէն — շնորհք կերպարանք ունի: Թերթերը տղուն նկարն ալ հրատարակած են տակը գրելով «ո՞վ կրնայ տեղեկութիւններ տալ այս երիտասարդին մասին» հեռաձայնի թիւ մըն ալ կը տրուի): Ըստ ոստիկանութեան տղան հազիւ 18 տարեկան ցոյց կուտայ մինչ կ'ըսէ թէ 1959-ին ծնած է բայց անկէ դուրս լուռ կը մնայ:

×

Մէհմէթ — Սաւաշ Եէրկիւզի դէմ գործուած այս մահափորձը Թրք. մամուլին մէջ (Յունիս 11) լայն արձագանգ գտած է, ուր, ինչպէս միշտ՝ ամբողջ Հայութիւնն ու հայ տարրն է որ կը մեղադրուի ու կը դատապարտուի: Եւ այդ, հակառակ անոր որ, ինչպէս «Հիւրրիյէթ» ալ կը յիշէ, մահափորձի հեղինակին ազգութիւնը ճշդելը՝ ցարդ կարելի չէ եղած: «Հիւրրիյէթ» կը պնդէ նաեւ թէ՝ մարդասպանը Հ. Ա. Հ. Գ. Բ.ի անդամ է: Ժընեւի Քանթոնի ապահովութեան իշխանութեանց, պատահարէն քիչ ետք կատարած հակիրճ յայտարարութեան համաձայն, ահաբեկիչը կը կոչուի՝ Ժան Գրիգորեան, որ անգլերէն կը խօսի, եւ հաւանաբար՝ լիբանանեան ծագում ունի: «Թէրճիւման» իր հետազօտութիւնը աւելի առաջ կը տանի եւ կը ճշդէ նաեւ թէ՝ Ժան Գրիգորեան ծնած է 1959, Ապրիլ 24-ին...:

×

Թուրքիոյ Արտաքին նախարարը՝ Իլթէր Թիւրքմէն, մահափորձէն անմիջապէս ետք յայտարարութիւն մը ընելով, արարքը դատապարտած, եւ՝ «իր անունով գործուած այս ոճիրներուն դիմաց, աշխարհի վրայ ապրող հայ հաւաքականութենէն իր լռութիւնը խզել ակնկալելը՝ մարդկութեան իրաւունքն է» ըսած է: Թիւրքմէն, վարչապետ՝ Պիւլէնթ Ուլուսուի վերջերս տուած մամլոյ ասուլիսին ալ ակնարկելով, յայտարարած է նաեւ թէ՝ հայկ. կարգ մը եկեղեցիներու դէմ վերջերս գործուած յարձակումներու առընչութեամբ Թրքական իսլամական խմբակ մը պատասխանատու նկատելու քաղաքականութիւնը՝ ահաբեկչական նոր արարքներ կատարելու համար հնարուած պատրուակներ են:

×

Յունիս 11 Թուակիր Թրք. մամուլէն կը տեղեկանանք նմանապէս, թէ Սան - Ֆրանսիսքոյի մէջ, Աթաթիւրքի ծննդեան 100-ամեակի տօնախմբութեանց ծրագրին մաս կազմող եւ Թրքական ժողովրդային պարերու խումբին տալիք ներկայացումը, կատարուած բողոքի ցոյցերու պատճառով, վ ե ր ջ ի ն պահուն՝ տեղական իշխանութիւններու կողմէ ապահովութեան պատճառներով ջնջուած է:

«Միլլիյէթ»ի համաձայն, նախապէս Սան - Տիէկոյի մէջ ալ, նման ներկայացում մը, միեւնոյն պատճառներով խափանուած է:

ՖՈՒԹՊՈԼ
ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ 44-ՐԴ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԻՒՆ

Յունիս 11-ի մրցումներու արդիւնքներն են. —

Դինամօ (Կ) – Դինամօ (Մ)	3 – 0
Շախտեօր – Պախտակոր	1 – 1
Դնեպր – Կայրաթ	4 – 3
Չերնոմորեց – Սպարտակ	1 – 4
Կուբան – Արարատ	5 – 1
(Առաջին կիսախաղին 2 – 0):	
Տաւրիա – Դինամօ (Թ)	0 – 3
ԲԿՍԱ – Դինամօ (Մինսկ)	2 – 1

Այս խաղերէն ետք, դասաւորման գլուխն է միշտ Դինամօ (Կ) 24 կէտով իրեն կը յաջորդեն Սպարտակ եւ Տորպեդօ 18-ական կէտերով:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ Համայնավար կուսակցութեան (Լ. Հ. Կ.) Պոլիտպիւրօն կը մնայ անփոփոխ, ինչ որ փոքր յաղթանակ մը կը նկատուի Սթանիսլաւ Քանիայի համար: Արդարեւ, երկու օր տեւող փոթորկալից հանդիպումներէ ետք, 140 անդամ ունեցող Կեդրոնական Կոմիտէն ոչ մէկ նոր որոշումի չէ յանգած, եւ նոր հաղորդագիր մըն ալ չէ արտագրած Հինգշաբթի օր, երբ փակուեցաւ իր անսովոր նիստը:

Լ. Հ. Կ.-ի ընդհանուր ժողովը տեղի պիտի ունենայ Յուլիս 14-ին, եւ կայ կարելիութիւնը — Խորհրդային Միութիւնը կ'ենթադրէ ու կը վախնայ՝ հաւանականութիւնը — որ այդ ընդհանուր ժողովը պիտի հաստատէ ցարդ պատահած փոփոխութիւնները, եւ կրնայ նոյնիսկ ընդլայնել զանոնք, հիմնական ձեւերով փոխելով կուսակցութիւն — ժողովուրդ կապերու ենթակառոյցը: Արդէն նման փոփոխութիւններ կը մտահոգեն Խորհրդային Միութիւնը, ուր սովորութիւն չէ պաշտօնական նամակներ կարդալ ժողովուրդին՝ հեռատեսիլի վրայէն, ինչպէս ըրած է Լեհաստանի կառավարութեան բանբերը: Անշուշտ Սովետական Միութեան Համայնավար կուսակցութեան Կեդրոնական Կոմիտէի նամակը, որ հազիւ թաքուն ազդարարութիւններ կ'ընէր Լ. Հ. Կ.-ին, «օգտակար» է Քանիային, այն իմաստով որ անոր ընթերցում — փոխանցումը, լեհ ժողովուրդին՝ հեռատեսիլով, կը սանձէ Սոլիտարիթէի ծայրայեղական հատուածի հակումները, միշտ աւելի՛ն պահանջելու, յատնօրէն մտահոգ բայց չափաւորութեան հակամէտ Քանիայէն:

Միջոցին, Միացեալ Նահանգները, որոնք իրենց ամօթխածութեամբ ծանօթ չեն, էլ Սալվատորի ներքին գործերով չզբաղած մէկ վայրկեանին ժամանակը գտած են հաղորդագրութիւն մը խմբագրելու, որուն մէջ կը բողոքեն թէ Խորհրդային Միութիւնը իրաւունք չունի՝ պաշտօնական նամակներով կամ զէնքով միջամտելու Լեհաստանի ներքին գործերուն:

ԻՐԱՆԻ ծայրայեղ Իսլամ շարժումի, Հէզպոլլահի անդամները, որոնք յաջողեցան Պանի - Սատրը բանակի հրամանատարի իր պաշտօնէն հանել, այժմ ցոյցեր կը կազմակերպեն Թեհրանի փողոցներուն մէջ, զինք «երկրորդ Շահ» կը կոչեն, եւ կը պահանջեն որ Խոմէյնի զայն մահապատիժի ենթարկէ:

ԻՐԱՆԻ մէջ աղէտալի երկրաշարժ մը պատահած է: Երկրի հարաւ - արեւելեան գլխաւոր քաղաք Քերմանէն 80 քիլոմեթր անդին, գիւղերու եւ աւաններու շրջան մը կը թուի հիմնայատակ կործանած ըլլալ: Կ'ենթադրուի որ 40·000 անձ անպատսպար մնացած է, եւ գոնէ 5·000 մեռեալ կայ: Շրջանի հաղորդակցութեան միջոցները նախնական են, եւ անցեալի փորձառութիւնը կը թելադրէ որ վերջնական թիւերը կրնան շատ աւելի բարձր ըլլալ:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ դաշտնի սպասարկութիւնը կը յայտարարէ որ Յունիս 11-ին ձերբակալած է աջակողմեան մը, Պուրհան Էօզէր՝ որ իր անցագիրը տրամադրած էր Պապի ահաբեկիչին՝ Մէհմէթ Ալի Աղճային: Միջոցին՝ Ուաշինկթընէն աղբիւրներ կը յայտարարեն որ ըստ իրենց ստացած տեղեկութիւններու, Աղճա Թըրքական բանտէն փախչելէ ետք մարզուած է Սուրիոյ պաղեստինեան մարզակեդրոնին՝ Համուրիայի մէջ:

ՏՈՔԹ. ՍԱՐԳԻՍ ԱՖԱՆԱՍԵԱՆԻ - ԱԽՄԱՐՏԱՃԱՌԸ -

(Բ. և Վերջին Մաս)

Փորթալի վերջին դիտումը առիթ տըւաւ հետաքրքրական վէճի մը, եւ անոր ընթացքին ինծի ալ թուեցաւ թէ Տոքթ. Աֆանասեան՝ որ յայտնօրէն ու զգացականօրէն նուիրուած է Անդրկովկասեան ժողովուրդներու համերաշխութեան գաղափարին, արտօնած է որ իր զգացումները տիրապետեն պատմագէտի աւելի առարկայական դատումին՝ խնդրոյ առարկայ մարզին մէջ անշուշտ:

Փրոֆ. Փորթալ ըսաւ որ Պր. Աֆանասեան կը սխալի՝ երբ կը հաստատէ թէ Անդրկովկասեան ժողովուրդներու թըշնամութիւնը նոր երեւոյթ մըն է, արդիւնք՝ 1878-էն ետք Հայերու արձանագրած տնտեսական յաջողութիւններուն, որոնք նախանձի ու թշնամութեան ոգի յառաջացուցին Վրացիներու եւ Ազրպէյճանցիներու մօտ: Զարմացայ, երբ Պր. Աֆանասեան պնդեց թէ այդպէս ալ է՛ր, եւ իբրեւ «փաստ» պատմեց թէ ինչպէս իր Հայրը իրեն պատմած է թէ մինչեւ տասնիններորդ դարու վերջին տարիները՝ Հայկական կրօնական տօներու ընթացքին խումբ համայնքի ներկայացուցիչներ ներկայ կ'ըլլային, եւ թէ փոխադարձաբար Հայ երեւելիներ կը հրաւիրէին խումբ ժողովուրդի տօնական հանդէսներու:

Անկասկած նման բաներ կը պատահէին: Սակայն երկու առարկայութիւն կարելի է ընել, զորս չըրաւ Փրոֆ. Փորթալ: Նախ կրնայ ըլլալ որ Պոլսոյ մեր Պատրիարքը 1914-ին ներկայ էր Մուֆթիի մը Ռամատանի ընդունելութեան. զուցէ նստած էր Թալէաթի եւ Էնվէրի մէջտեղը: Նման պաշտօնական երեւոյթներ շատ փոքր նշանակութիւն կրնան ունենալ: Երկրորդ, ինչպէ՞ս անտեսել 800-ական թուականներէն մինչեւ 1800ական թուականներ տեւող թշնամութիւնը՝ Հայերու եւ խուժացող Ազրպէյճանի պետութիւններուն ու ժողովուրդներուն միջեւ: Արաբ, Պարսիկ ու ապա բնիկ ազրպէյճանցի իշխաններ, էմիրներ, շէյխեր եւ Իրանի շահերու փոխանորդներ անդադար աւարառեցին արեւելեան Հայաստանը: Գանձակի Հայութիւնը ո՞ւր է այսօր:

Փրոֆ. Փորթալ ուրիշ ոչ - շատ հետաքրքրական դիտումներ ալ ըրաւ: Իրմէ ետք խօսք առաւ Փրոֆ. Մարք Ֆէրրօ, տիրէքթէօր տ'էթիւտ ա լ'էքոլ տէ Օթ զ'էթիւտ ան Սիանս Սոսեալ: Ահաւասիկ անձ մը, որ համբաւ ունի Ամերիկայի ակադեմական աշխարհի մէջ ալ, իբրեւ մասնաւոր կարողութիւններով եւ ուսումով օժտուած անձ:

Ինծի նման ոչ - մասնագէտ մը ուրիշ ճիւղի մը մասնագէտին դիտելիքներուն մասին խօսելու իրաւունք չունի, սակայն աւարտաճառի մը պաշտպանում - քըննութիւնը առիթ մըն է՝ վերլուծական մտքի ուժը դատելու: Անխառն հիացումով ունկնդրեցի Փրոֆ. Ֆէրրոյի. քիչ անգամ կը պատահի որ համբաւաւոր անձեր յուսախափ չեն ըներ զիս, - այս անգամ՝ ոչ թէ յուսախափութիւն չզգացի, այլ բազմապատկուած խանդավառութիւն: Կը կարծեմ որ Տոքթ. Աֆանասեանի համար ալ ցաւախառն հաճոյք մը եղած ըլլալու է՝ խնամուած, սուր բայց միաժամանակ բարեացակամ քննադատութեան ենթարկուիլ՝ նման մտքի մը կողմէ:

«Ես Կովկասեան պատմութեան մասնագէտ չեմ», ըսաւ Փրոֆ. Ֆէրրօ, «սակայն տարուէ - տարի աւելի կը հետաքրքրուիմ անոր պատմութեան հարցերով, եւ շատ բան սորվեցայ Պր. Աֆանասեանի գործէն»:

«Բայց եւ այնպէս», շարունակեց ան, «Պր. Աֆանասեանին Կովկասի հանդէպ ունեցած սէրն ու հետաքրքրութիւնը պատճառ եղած են որ ան իր ակնարկը սեւեռէ քիչ մը նեղ հորիզոններու վրայ: Օրինակ՝ այնքա՛ն կը զբաղի կովկասեան քաղաքական կուսակցութիւններով, ի միջի այլոց՝ դաշնակցականներով, համայնավարներով ու վրացական մենշեւիկներով, որ երբեմն իր վերլուծումը այն տպաւորութիւնը կը ձգէ մեր վրայ՝ թէ անոնք տեղական կուսակցութիւններ էին: Էի՛ն, անշուշտ, սակայն աւելի ճիշդ պիտի ըլլար ըսել որ անոնք շատ աւելի մեծ տրամի մը դերակատար - մասնիկներն էին»:

«Օրինակ», մատնանշեց Փրոֆ. Ֆէրրօ, «ես կասկած չունիմ որ Պր. Աֆանասեան ծանօթ է Թրքահայոց կրած ջարդերուն, Կովկասի մէջ ապահովութիւն փնտռող սովահար ու հիւանդ գաղթականներու ներկայութեան, եւայլն, սակայն ան իր աւարտաճառին մէջ չըսեր թէ այդ նորեկներու գանգուածը ինչպէ՞ս եւ որքա՞ն ճնշում կը բանեցնէր Դաշնակցական կառավարութեան վրայ, - քաղաքական ճնշում եւ կամ պարզապէս իր իսկ ներկայութեան ճնշումը՝ որ ի հիմէ Կովկասեան տեղական քաղաքական բնոյթ չունէր:

«Ճիշդ այնպէս, ինչպէս որ գաղթական Հայերու ներկայութիւնը Կովկասեան Հայաստանը կը կապէր Միջին Արեւելեան թատրոնին», շարունակեց Փրոֆ. Ֆէրրօ, «եւ ուրեմն թրքական, անգլիական, գերմանական ու ֆրանսական կառավարութիւններն ու արտասահմանի Հայերը կը վերածէր դերակատարներու, նմանապէս՝ վրացի Մենշեւիկներն ու բոլոր կովկասեան համայնավարները մաս կը կազմէին եւրոպական ցամաքամասը յուզող ու ցնցող շարժումներու: Մինչ այդ, ազրպէյճանցի Թուրքերը կ'ապրէին համա - Թուրանական երազի մը կամ ծրագրի մը մէջ (բէվ կամ փրոժէ)՝ որ կ'ընդգրկէր Վոսփորէն կեդրոնական Ասիա երկարող տարածք մը»:

«Հասկնալի կը գտնեմ որ դուք չէիք կրնար այս հարցը իր ընդհանուր տարածքին վրայ ուսումնասիրել», ըսաւ Ֆէրրօ, «բայց կը հաւատամ որ դուք, իբրեւ զգացական մօտեցում ունեցող Կովկասահայ, չէք ուզած ընդունիլ որ 1917-էն 1923-ի ընթացքին տեղի ունեցող պայքարը՝ համաշխարհային տարողութիւն ունեցող դէպքերու եւ հոսանքներու տեղական արարն էր, տեսակ մը տարբերակ. եթէ այդ պայքարը իր մասնաւոր ձեւը կը ստանար տեղական գոյավիճակէն, իր ընդհանուր թափն ու իմաստը կը ստանար աւելի մեծ հոսանքներու հետ ունեցած իր կապերէն: Ի վերջոյ կարելի չէ, օրինակ, Հայերու եւ Ազրպէյճանցիներու միջեւ պայքարը միայն տեղական պատճառներու վերագրել»:

«Ես կը հաստատեմ», պատասխանեց Պր. Աֆանասեան, «որ այդ կռիւները դըրացիներու նախանձի արդիւնք էին» (ժալուզի տէ վուազէն):

«Անկասկած տնտեսական, կրօնական ու այլ պատճառներով՝ նման նախանձներ գոյութիւն ունէին», պատասխանեց Փրոֆ. Ֆէրրօ: «Այդ ընդունելով հանդերձ, կարելի չէ անով բաւարարուիլ սակայն, - նման բացատրութիւն քիչ մը շատ ֆոլքլորական է (սէ ֆոլքլորիք): Պէտք է միշտ երկու փորձ կատարել, - (Ա).- Որոնել տեղական բնոյթ ունեցող դէպքերու կապը՝ համաշխարհային տարողութիւն ունեցող իրականութիւններու հետ, եւ (Բ).- Պէտք է փորձել տեսնել՝ որ պայքարի մէջ գտնուող երկու կողմերը ինչպէ՞ս կը տեսնէին հարցը»:

«Ձեզ ուզեր սխալ հասկցուիլ», ըսաւ Փրոֆ. Ֆէրրօ: «Յաճախ, պատմական ու քաղաքական գիտութիւններու մէջ կը պնդենք որ պէտք ունինք առարկայական մօտեցումի, եւ այդ կը հաւասարեցընենք մօտեցումի մը՝ որ միշտ չէզոք է ու կը մնայ: Իմ փափաքած մօտեցումս՝ այդ չէ: Սակայն կը հաւատամ որ դուք, Պր. Աֆանասեան, պէտք եղածին չափ չէք փորձած դէպքեր ու տեքստեր երկու կողմէն քննել: Պարզ օրինակ մը, - դուք կը գրէք որ «Ազրպէյջանցի հրոսակներ, կամ խմբակներ, աւազակներու պէս յարձակեցան 1917-ին նահանջող ռուս բանակներու շոգեկառքերուն վրայ, զէնք գողնալու համար: Զանոնք կ'որակէք պանտ տէ միւզիւլման: Սակայն ըստ Ազրպէյճանցիներու՝ այդ մարդիկը իսլամ Ազրպէյճանի ազատութիւնը տենչացող, հակա - ռուս ազատագրութեան բանակին մաս կը կազմէին, - լէ զ'արմէ տը լա Լիպերասիոն: Այս հարցին եւ անոր նման տասնեակ մը մեծ ու փոքր հարցերու մէջ, դուք կը մնաք ձեր ուսումնասիրած որոշ տեքստերու բանտարկեալը (Փրիզոնիէ տը վօթր թեքսթ) եւ կամ ունենալով ձեր շատ հասկնալի նախընտրութիւնները, պէտք եղածին չափ չէք փորձեր հասկնալ թէ «միւս կողմը» ինչպէ՞ս կը տեսնէր հարցը: Ես առարկայականութիւն պահանջելով կը պահանջեմ հարցի երկու երեսներն ու զանոնք պաշտպանողներու տեսակէտները հասկնալու ճիգ մը, որմէ ետք անշուշտ դուք ազատ էք կողմնորոշում ընելու եւ դիրք ճշդելու»:

Փակագիծի մէջ ըսեմ որ ճիշդ այս վայրկեանին, ինծմէ շարք մը ետեւ ու դէպի աջ նստած տիկին մը արեւելեան փսփսուքով, այսինքն՝ բաւական բարձրաձայն իր քովը նստողին ըսաւ, նոթագրութիւնս ճշգրիտ է, - «իրենք եւրոպական աչքով անալիզ կ'ուզեն կոր...»:

Անշուշտ Եւրոպան ալ, Ամերիկան ալ յաճախ կը սխալին, Փրոֆ. Ֆէրրոյի պահանջած տեսակի վերլուծումներ ... ընելով: Կրնայ ըլլալ որ Տոքթ. Աֆանասեան ըրած էր նման վերլուծում, ու իր քննիչը չէր նշմարած այդ: Զիս հետաքրքրողը անոր ընդհանուր կարեւորութիւն ունեցող ճշգրիտ վերլուծումն էր, իր բարի կամեցողութիւնը եւ ուրիշի մը տեսակէտը հասկնալու իր ճիգը: Արդարեւ, իր քննադատութեան այս մասը վերջացնելէ ետք, ան աւելցուց, - «ձեր գործը մասնակի եւ ենթակայական (փարսիէլ եւ սիւպժէքթիֆ) էյան տը ֆէօր մը, որուն խոյանք մը ըլլալու վըտանգին մէջ է, սակայն նոյն այդ պատճառով, իր օթանթիսիթէն կամ վաւերականութիւնը ունի»:

Ուրիշ նիւթերու առընչութեամբ ալ հետաքրքրական դիտողութիւններ ունէր Փրոֆ. Ֆէրրօ: Օրինակ, հաստատեց որ Լենինի քաղաքականութիւնն էր ազգայնական հակումներ քաջալերել, որքան ատեն որ անոնք կրնային օգտակար ըլլալ ցարական վարչակարգի քայքայումին, եւ կամ քաղաքացիական պայքարի ընթացքին՝ «ճերմակ» եւ աջակողմեան Ռուսերու ուժի տկարացման: «Բայց այն վայրկեանին», ըսաւ Փրոֆ. Ֆէրրօ, «որ Լենին տեսաւ թէ ցարական պետութեան սահմանները կարելի էր քիչ թէ շատ վերստեղծել՝ համայնավար կարգերով, ան սկսաւ հակա - ազգայնական դառնալ, - դիրք մը՝ որ իր ստեղծած պետութեան մօտեցումը կը շարունակէ մնալ՝ այլ հարցերու եւ ազգայնական շարժումներու կապակցութեամբ»: (Կ'ենթադրեմ որ Սովետական Միութենէն դուրս՝ այսօր գոյութիւն ունեցող ազգային շարժումներու հանդէպ Սովետ. Միութեան դիրքորոշման կ'անդրադառնար ան):

Իբրեւ գրականութեան ուսուցիչ, որոշ հաճոյքով եւ հետաքրքրութեամբ ունկնդրեցի Փրոֆ. Ֆէրրոյին, երբ ան կը քննադատէր Տոքթ. Աֆանասեանի գործածած որոշ բառերը, որոնք շատ բացորոշ ձեւով ցոյց կուտային կողմնակալութիւն կամ չքննուած ընդունում՝ բառերուն ետեւ պահուըտած գաղափարներու: Երբ Տոքթ. Աֆանասեան պատասխանեց թէ լափսիւս մը կամ վրիպում

ԺՈՐԺ ՍԱՆՏ, ԻՏԱԼԻԱ ԵՒ ՎԵՆԵՏԻԿԻ ՀԱՅՈՑ ՎԱՆՔԸ

Գրեց՝ ԼԵՒՈՆ Թ. ԽԱՉԻԿԵԱՆ

ԱՄԱՆԴԻՆ - ՕՌՈՌ - ԼԻՒՍԻ ԴԻՒՊԷՆ ՄԱՆԿՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՊԱՏԱՆԵԿՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա ամբողջ Եւրոպան ոտնակոխ ընելով թշնամիներուն հաշտութիւն պարտադրած էր, եւ Անգլիոյ ծովային պաշարման դէմ ցամաքային պաշարում յայտարարած (1807 Նոյեմբեր 21): Փորթուկալցիք այս որոշումին չեն հպատակիր. Նապոլէոն Սպանիոյ հետ Փորթուկալը բաժնելու գաղտնի դաշնագիր մը ստորագրելով (1807 Հոկտեմբեր 27), Իբէրեան թերակղզին կ'արշաւէ: Մօրիս քանի մը օր Փարիզ իւրայիններուն հետ անցընելէ ետք գնդապետի աստիճանով Սպանիա կ'անցնի որպէս թիկնապահ ըսպարապետ իշխան Յովակիմ Միւրայի, իսկ Սոֆի, հակառակ յղի վիճակին, երկար ու դժուար ճամբորդութիւն մը աչքը առնելով, 1808 Ապրիլին Մատրիտ կը ժամանէ, եւ հեծելազօրայ գնդապետի համազգեստով զարդարուած Օռոռի հետ սպարապետին կը ներկայանայ:

Գնդապետ Դիւպէն, Սոֆի, Կարոլին եւ Օռոռ քանի մը ամիս իշխանին ապարանքը կը բնակին: Սպայակոյտին միակ փոքրիկն ըլլալով, Օռոռ ամէնէն կը սիրուի, սակայն պալատականի կեանքը երկար չի տեւեր: Սոֆի Յունիս 12-ին կոյր ու տխեղծ մանչ մը կ'ունենայ եւ քաղաքական ու զինուորական զօրշ հորիզոնը բոլորովին կը մթնէ: Սպանացիք իրենց հողին վրայ Ֆրանսացիներու ներկայութիւնը չեն հանդուրժեր: Կացութիւնը փրկելու համար Նապոլէոն տեղւոյն կարոլոս թագաւորը - որուն վրայ վստահութիւն չունի կարգազուրկ կ'ընէ եւ անոր տեղ իր Ժոզէֆ եղբայրը կը կարգէ, իսկ իշխան Միւրան ալ Նափոլիի թագաւոր:

Գնդապետ Դիւպոն, որ իր ապագան իշխան Միւրայի բախտին կապած է, Յուլիսին, սպանական կանոնաւոր բանակէն եւ արձակաղէններէն հալածեալ, ընտանեօք կը նահանջէ, իսկ վերադարձի ճամբուն վրայ, թշուառութենէ ազդուած - Օռոռ սոխով, արեւածաղիկի կուտերով ու մոմով պատրաստուած ապուրով կը սնանի - աղջնակը կ'ոջլոտի ու կը բորոտի:

Մօրը հետ հաշտուած, Նապոլէի նոր թագաւորին մօտ իր պաշտօնին ձեռնարկելէ առաջ Մօրիս արձակուրդը Նոհան կ'ուզէ անցընել:

Դժբախտաբար, ճակատագրական արկածի մը հետեւանքով, արձակուրդի ուրախ օրերը սուգի կը վերածուին: Մադրիտ ծնած զաւակը Սեպտեմբեր 8-ին կը մեռնի, իսկ Մօրիս, Սեպտեմբեր 17-ին մութ գիշեր մը Աստուրիոյ Ֆէրդինանդ թագաւորէն նուիրած Լէօբարդօ ձիով Լա Շատրէն Նոհան վերադարձի ճամբուն վրայ քարակոյտի մը զարնուելով ձիէն գէշ կերպով կ'իյնայ եւ, վզոսկրը ջախջախուած, հետեւորդին «Վէպէր, հասի՛ր, մեռա՛յ», ըսելով հոգին կ'աւանդէ:

Պաշտելի զաւակին եղերական մահէն ետք Տիկին դը Ֆրանքէօյ Թռնիկը «մանչս» կոչելով, տղուն սէրն ու անոր մասին հիւսած երազները Օռոռի վրայ կը փոխադրէ:

Հարս ու կեսուր ատեն մը, սուգի շըրջանին, գիրար կը հանդուրժեն, սակայն երկու կիներուն ծագումը, ապրած միջավայրը, ստացած դաստիարակութիւնը պատճառ կ'ըլլան որ հին քէներն ու ոխերը թարմանան. երկու կիները զիրար առաջին օրէն իսկ առած էին, նոյնիսկ գիրար չտեսած, եւ երկու մօր տէր աղջնակը - փոքր մայր եւ մեծ մայր - այս ողբերգութեան կռուախնձորն ու զոհը կը դառնայ:

Մինչ ազնուական ծագումով անհատ մեծ մայրը կը փափաքի Թռնիկին բարձրագոյն կրթութիւն մը տալ եւ ըստ այնմ կարգել, համեստ ծագումով բռնազբօսիկ ու հաւատացեալ մօրը միակ փառասիրութիւնը Օրլէանի մէջ աղջիկներուն հետ կնոջ գլխարկի խանութ մը բանալուն մէջ կը կայանայ: Սոֆի կը նախընտրէ տղաքը համեստ բանուորներու տալ, որոնց վրայ վստահութիւն ունի, քան մարքիներու կամ պարոններու, որոնց դէմ պատերազմ յայտարարած է:

Եւ մինչ գերդաստանին Օռոռ կը նախընտրէ մօրը քով տխուր ըլլալ եւ սանդ քաշել, մեծ մայրը փոքրիկը գէշ ազդեցութիւններէ փրկելու ցանկութեամբ հարսին ապրուստի բաւարար միջոցներ հայթայթելով 1809 Յունուար 28-ին խընամակալի իրաւունքը ձեռքէն առնելէն ետք զանի Փարիզ կը ճամբէ, տարուան եղանակները փոխն ի փոխ Փարիզ կամ Նոհան անցընելու երկուստեք համաձայնութեամբ: Հոգիով ու մարմինով փաբիզուհի, Սոֆի գիւղը չի սիրեր:

(Շար. 6)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ԱՐԱՄ ԽԱՉԱՏՐԵԱՆԻ

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ

Մ. ՌՈՍՏՐՈՊՈՎԻՉԻ

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ

ՄԱՐՍԷՅԼ («Յառաջ»). — Մարսէյլի քաղաքապետական Օփերան ապրեցաւ բացառիկ երեկոյթ մը, Շաբաթ, Մայիս 30-ին: Աշխարհահռչակ թաւ – ջութա – կահար Մստիսլավ Ռոստրոպովիչ պատուեց ու պանծացուց գործն ու ար – ուեստը իր բարեկամ եւ անուանի երգա–հան Արամ Խաչատրեանի: Եւ ի՛նչ տա – ղանդով: ի՛նչ ջերմութեամբ:

Հայ բայց նաեւ երաժշտասէր օտար բազմութիւն մը լեցուցած էր Օփերան: Նախարար եւ Մարսէյլի քաղաքապետ՝ Կաստոն Տըֆէռ, որ կը նախագահէր այս ձեռնարկին, ներկայ էր, իր շուրջը ունե–նալով իր կինը, գրագէտ Էտմոնտ Շառլ – Ռու եւ Օփերայի իր կցորդը՝ Մեթր Մարսէլ Փառլի:

Այս բացառիկ նուագահանդէսին կազ – մակերպութիւնը թէպէտ կը պատկանի Մարսէյլի Օփերայի տնօրէնութեան, համագործակցութեամբ Սահակ – Մեսրոպ Մշակութային Կեդրոնին, սակայն ա–ռանց Սահակ – Մեսրոպ երգչախումբի նախագահ Արշամ Պապայեանի նախա – ձեռնութեան, կամքին, ջանքերուն եւ նուիրումին երբեք ու երբեք չէր իրա – գործուեր: Մեր սովորութիւններուն մէջ չէ անձերու կապել գործերը բայց այս պարագային այնքան արդար է եւ բա – ցայայտ որ անպարկեշտ պիտի ըլլար վեր չառնել ու չգնահատել Արշամ Պա – պայեանի արժանիքը: Ծանօթացնել մեր մշակութային եւ գեղարուեստական ինք–նատիպ արժէքները օտարներուն, ճանչ – ցընել փոքր հայ ժողովուրդի մեծ զա – ւակները, ահաւասիկ դրդապատճառներն ու նպատակը այս ձեռնարկին:

Յայտագիրը կը բաղկանար երկու մա–սերէ: Նախ «երկրորդ Սէնֆոնի»ն զոր Մարսէյլի Օփերայի նուագախումբը Տիէ–կօ Մասոնի ղեկավարութեամբ տուաւ պարկեշտ մեկնաբանութեամբ մը միայն: Պարկեշտ որակումը կուտանք որովհե – տեւ Արամ Խաչատրեանի այս մեծ ստեղ–ծագործութիւնը, իր չորս շարժումնե – րով, կը թարգմանէ ժողովուրդի մը ո–գին, ֆոլքլորը եւ այդ ինքնատիպ ոգին, այսինքն հայկական բոցը քիչ մը բացա–կայ էր մանաւանդ երկրորդ շարժումին մէջ որ ամէնէն յատկանշականն է այս ուղղութեամբ:

Դադարէն յետոյ, մինչ նուագախում–բը մեկնաբանեց կտոր մը «Մասքարա – տ»էն եւ ապա բեմ եկաւ Մստիսլավ Ռոս–տրոպովիչ: Կատարեալ «հրէշ» մը: Անըն–ման արուեստ մը եւ մարդկային արտա–կարգ ճառագայթում մը: Իրեն համար, այսինքն թաւ – ջութակի համար գըր – ուած «Ռափսոտին» որ բարդ բայց հոյա–կապ գործ մըն է, Ռոստրոպովիչ մեկ – նաբանեց բացառիկ հանճարով: Մերթ մենախօսութիւն, մերթ տխալոկ: Ինքնա–բուխ արտայայտութեան եւ կատարեալ ազատութեան մը տպաւորութիւնը տը – ւաւ: Ապրեցաւ, ու իր ապրումը հաղոր–դեց ունկնդիրներուն: Թրթռաց ու ուզեց որ նուագախումբը եւս բաժնէ իր յու – զումները, իր զգացումները, իր կիրքը: Ռոստրոպովիչ առաջին պխով մը Պա – խէն էջ մը նուիրեց իր թանկագին բա – րեկամ Արամ Խաչատրեանին: Եւ ապա կրկնակի ծափահարութիւններուն պա – տասխանելով կրկնեց «Ռափսոտի»ի վեր–ջին մասը:

×

Ուրբաթ, Մայիս 29-ին, Սոֆիթէլ պանդոկին մէջ տեղի ունեցաւ մամլոյ ա–սուլիս մը Մ. Ռոստրոպովիչի մասնակ – ցութեամբ: Ներկայ էին տեղական մա – մուլի երաժշտական քննադատները, թղթակիցներ, մեթր՝ Մարսէլ Փառլի՝ քաղաքապետական խորհուրդի անդամ եւ կցորդ Օփերայի և այլ անձեր: Արշամ Պապայեան հակիրճ խօսքերով բացատ – րեց նուագահանդէսին նպատակը եւ յայտնեց իր անսահման գոհունակութիւ–նը Մ. Ռոստրոպովիչի մասնակցու – թեան համար: Այս վերջինը ներկայացուց Արամ Խաչատրեանը, որուն հետ ունե – ցած է երկար տարիներու բարեկամու – թիւն: Մարդը, գործը, իր երաժշտու – թեան ազդեցութիւնը այսօր Հայաստանի եւ սահմանակից երկիրներու մէջ եղան խօսակցութեանց գլխաւոր նիւթերը: Ռոստրոպովիչ խօսեցաւ պարզութեամբ եւ ջերմութեամբ: Խաչատրեանի երա – ժշտութիւնը, ըսաւ, լի է արեւով, ունի ժողովրդական ոգիի հարստութիւնը, եւ այլազանութիւնը. կը դրաւէ կեանքիս մէջ, սրտիս մէջ մեծ տեղ մը: Ինծի հա–մար մեկնաբանել այդ երաժշտութիւնը անհրաժեշտութիւն մըն է:

Նոյն օրը, երեկոյեան, Մ. Ռոստրո – պովիչ այցելեց Սահակ – Մեսրոպ Մշա–կութային Կեդրոնը, հետեւելով երգչա – խումբի փորձերուն:

×

Գնահատելի ձեռնարկ մը որ կը սա – տարէ հայ ժողովուրդի քաղաքակրթա – կան արժէքներու եւ գանձերու տարած – ման եւ ծանօթացման:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

էր այդ, Փրոֆ. Ֆերրօ պատասխանեց, – le lapsus, c'est ce que dit le fond du cœur վրիպումն է որ սրտի խորքէն կը խօսի, ապա հաստատեց, – «թէ՛ պատ – մութիւնը, թէ՛ ալ պատմագիտութիւնը պատերու շուրջ մղուող պայքարներ են»:

Այլ տեղ՝ Փրոֆ. Ֆերրօ եւ Տոքթ. Ա–ֆանասեան ունեցան շատ հետաքրքրա – կան եւ անաւարտ վէճ մը, «ազգ», «քաղ–քենիութիւն» եւ «ազգայնական շար – ժում» ստորադելիներուն շուրջ: Տոքթ. Աֆանասեան հաստատեց այն յաճախ ըն–դունուած վարկածը, թէ ազգային շար–ժումներն ու ազգայնական ոգին ար – դիւնքն են քաղքենի դասակարգի մը գո–յութեան. Փրոֆ. Ֆերրօ ըսաւ որ ան – պայման այդպէս չէ, սակայն չհետա – պնդուեցան վէճն ու նիւթը, ինչ որ շատ հետաքրքրական է Հայ Սփիւռքի ներկայ քաղքենիացած վիճակին եւ ընթացքին մէջ ապրող ուեւէ անձի համար:

Վերջին հարցաքննիչն էր երեք Փրո – ֆէսօրներու «ատեան»ին նախագահը, Հէլէն Գառէր տ'Անքօս, Փրոֆէսօր՝ Փա–րիզի Սորպոնի Թիւ 1 ճիւղին մէջ, որ վերջերս բաւական լաւ ճանչցուեցաւ ՕԹԱՆ-ի երկիրներուն մէջ, շնորհիւ Սո–վետական Միութեան մէջ ապրող ազգե–րու եւ փոքրամասնութիւններու մասին գրած իր գրքին:

Փրոֆ. տ'Անքօս հաստատեց որ աւար–տաճառը շատ հետաքրքրական եւ օգ – տակար գործ մըն է: Իր քննադատու – թիւնները որոշ չափով կրկնութիւններ էին, սակայն հետաքրքրական թուեցաւ ինծի որ ան ալ, Փրոֆ. Ֆերրօի նման, մեղադրեց Տոքթ. Աֆանասեանի խաղա – ղասիրութիւնը: «Դուք», ըսաւ Փրոֆ. տ'Անքօս, «շատ կ'ուզէք հաւատալ որ Հա–յոց, Վրացիներու եւ Ազրպէյճանցինե – րու կռիւները փոքր կռիւներ են ի վեր – ջոյ»: Յիշեց Տոքթ. Աֆանասեանի այն խօսքը, թէ.–

«C'est absurde de se battre pour un morceau de territoire; ce n'est ni politique, ni moral » « անիմաստ է կռուիլ հողի փոքր կտորի մը համար, ոչ քաղաքականօրէն իմաստուն է, ոչ ալ բա–րոյական գետնի վրայ»: Տոքթ. Աֆա – նասեան կը խօսէր Հայ – Վրացական սահմանային վէճ – կռիւներու մասին: Փրոֆ. տ'Անքօս հաստատեց որ նման կը–ռիւներ «ապսիւրտ» կրնան ըլլալ, սակայն «սէ բ'իւն վիզիօն էքսթրէմըման իրե – նիք», «չափազանց խաղաղասէր տեսլա – կերպ» մըն է այս, նոյնիսկ Կովկասեան ժողովուրդներու շահերը պաշտպանող պատմագէտի մը համար:

Այս քննադատութիւններէն ետք քըն – նիչները առանձնացան ու քուէարկեցին իրենց վճիռը: Տոքթ. Աֆանասեանի ա–ւարտաճառը յայտնօրէն կը շօշափէ բազ–մաթիւ հետաքրքրական եւ կարեւոր նիւ–թեր՝ որոնք երեք քննիչ փրոֆէսօրնե – րը մղեցին թէ՛ գովեստի, թէ՛ ալ շահե–կան քննադատութիւններու:

ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՐՏԱՇԱՏԻ ՊԵՂՈՒՄՆԵՐԸ

Արտաշատի պեղումներու ընթացքին յայտնաբերուած են հնադարեան գուն – դեր՝ կաւէ փոքր կոշտերու վրայ ձըգ – ուած կնիքներ: Որպէսզի պատկերացնէք, թէ ինչ են անոնք, նշենք, որ այսօր նա–մակատունը կապոցները կը կնքեն հալած զմուռսի վրայ սեղմելով կնիքը: Հին ժա–մանակները ճիշդ նոյն կիրարկութիւնը ունեցած են գունդերը, որոնց օգնու – թեամբ կը կնքուէին ապրանքներով լեց–ուած սնտուկները, պարկերը, պաշտօ – նական փաստաթուղթերը: Յայտնաբեր – ուած են մօտ տասը հազար նման գուն – դեր, գլխաւորաբար նոյն շինութեան մէջ: Առիկա առիթ կուտայ ենթադրելու, որ այդ շէնքը ծառայած է իբրեւ մաք – սատան դիւան կամ կարեւոր պահեստա–նոց: Փոքր Ասիոյ մէջ նման նիւթեր հազ–ուադէպ են ու շատ կարեւոր, ըսած է Ժորես Խաչատրեան, որ պեղումներ կատարող խումբին մաս կազմած է: Գիտնականը յիշատակած է գունդերու նմոյշներ, որոնք յայտնաբերուած են Տիգրիսի վրայ գտնուող Սելեւկիոյ մէջ (Բաբելոնի մօտ), Եփրատի վրայ գըտ – նըւող Դուր – Եւրոպոսի մէջ եւ այլուր: Ասկէ զատ, պեղումներու ընթացքին հա–ւաքուած են մեծ քանակութեամբ խեցիէ առարկաներ, ապակի, Փոքր Ասիոյ, Մի–ջագետքի, Սուրիոյ զանազան կեդրոննե–րէ բերուած ամանեղէն: Այդ կարգին գտնուած են Տիգրան Բ.ի մետաղէ դը – րամներ, պրոնզէ արձաններու մասեր, այր մարդու պրոնզէ դիմաքանդակի բե–կորներ եւ այլն: Յայտնաբերումները կը հաստատեն հնադարեան հեղինակներու տեղեկութիւնները Արտաշատի՝ իբրեւ միջազգային առեւտրական ու տարան – ցիկ մեծ կեդրոն, դերի մասին: Այդ քաղաքներով, որոնց կարգին Արտաշա – տով, կ'անցնէին գլխաւոր առեւտրական ճամբաները: Արտաշատը հայ, հռոմէա – կան հին պատմաբաններու աշխատու – թիւններուն մէջ բազմիցս կը յիշատակ – ուի իբրեւ մշակութային ու առեւտրական կապերու կեդրոն: Քաղաքի պատմու – թեան, անոր ծաղկումին ու անկումին վերաբերող ծանօթ տեղեկութիւնները կ'ամբողջանան Հայաստանի գիտնական – ներու հետազօտութիւններով:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ

«ՅԱՌԱՋ»ը

ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Շէյթանի Կամուրջը շատ վար կ'իյնար, Խուրշիտի հողերուն մօտ: Սարգիս կը հաւատար, որ կամուրջը Մարտիկի ձիա–ւորներով բռնուած էր:

Սաքօն, միշտ զգոյշ, կը նախընտրէր անտառի մօտի անցքով կտրել գետը: Ա–րօտատեղիի մթութեան մէջ կանգ առաւ, ճշդեց փոքրիկ անտառին ուղղութիւնը, եւ երկուքն ալ քայլերն այն կողմ շտկե–ցին: Քանի կը մօտենային գետափին, կուռի ժխորը աւելի լսելի կ'ըլլար: Կռիւ կար Ճէլալի հողի զանազան մասերուն վրայ, կարծես գիւղացին գիշերով ու անձրեւով դաշտերն ինկած էր:

Սաքօն ու Սարգիսը տակաւին անտա – ռին հասած չէին, երբ տեսան մի քանի ձիաւորներ, որ գետափէն դէպի անտառի կողմը կու գային:

– Ոտք վերցուր, Սարգիս: Ինչպէս կ'ե–րեւի, հեռուէն տեսած են մեզ:

– Անոնք են, Սաքօ, Մարտիկի ձիա – ւորներն են,– ըսաւ Սարգիսը:

Ոչինչ. մութին մէջէն եկողներուն կա–րելի չէ վստահիլ: Աճապարենք անտառը մտնել, յետոյ դժուար չէ ճշդել:

Սաքօն ու Սարգիսը հազիւ անտառ մը–տած էին, երբ ձիաւորները սկսան իրենց ձիերը վազցնել քառասմբակ:

Անձրեւի տարափը սկսած էր նորէն: Տարափի ձայնէն անտառը կ'ըսես հե - ղեղի աղմուկով բռնուեցաւ: Երեք ձիա – ւորները անտառ մտած էին, երբ Սաքօն ու Սարգիսը իրենք զիրենք փոսի մը մէջ կը տեղաւորէին: Անտառին մէջ ձիաւոր–ները զանազան ուղղութեամբ երկու ուր–ուային կերպարանքներ կը փնտռէին:

– Ձըլլա՞յ որ չէրքէզ կամ քիւրտ փա–խըստականներն են,– ըսաւ ձիաւորներէն մէկը յստակ Թուրքերէնով:

– Հէ՛յ, ո՞վ կայ: Եթէ դուրս չգաք, Ալլահը վկայ, ցցի կը զարնենք,– ձայն տուաւ խիստ ձայնով ձիաւոր մը:

Եկողները Թուրք ժանտարմներ էին:

Երկու ժանտարմները անտառին աւելի խորերը գացին, իսկ մէկն սկսաւ իջնել փոսին ուղղութեամբ, ուր պահուած էին Սաքօն ու Սարգիսը:

Ժանտարմներուն մօտ համբերելը վը–տանգաւոր էր: Սաքօն կը զգար, որ առանց կռուի, պիտի չկրնային ազատիլ, իսկ Սարգիսը կը կարծէր թէ առանց կռուի պիտի կարենային ազատիլ եթէ նորէն պատմէր իր հրաշագործ պատմութիւնը: Բա, մի՞թէ լսած չեն Սպիտակ Ձիաւորի մասին, որ գետէն անդին սուր ու հրդեհ է ձգեր: Կու գայ, կու գայ, ան ոչ ոքի կը խնայէ: Ձե՞ն լսեր անոր ձիու ոտքերուն դոփիւնները:

Ժանտարմներէն մէկը մանաւանդ՝ փո–սին շատ մօտէն կ'անցնէր, ու Սաքօն դժուարութեամբ բռնած էր իր ծանր շունչը: Կռուի մը պահուն, անտարա – կոյս, ժանտարմները պիտի շատնային: Այլեւս կասկած չկար որ թշնամին բըռ–նած էր գետի երկայնքը, իսկ Ճէլալի հողին վրայ հրացանի, ձիերու եւ մար–դոց ձայներու ժխոր մը կար:

Բաւական փնտռտուքէ յետոյ, ժան – տարմները իրարու մօտ եկան: Անձրեւի ուժեղ տարափէն պատսպարուելու հա – մար, խոշոր ծառի մը տակ անոնք վար իջան ձիերէն: Օրոտը այնքա՛ն ուժեղ էր, որ անտառի տերեւները կը դողային ու կայծակը կ'իջնէր խիտ տերեւներուն մէջէն ճեղքուելով:

– Խըտը՛ր, զան կ'ընեմ որ անտառին մէջ մտնողները գէլեր էին: Չէրքէզնե – րուն հեռանալէն յետոյ լեռներէն բաւա–կան գէլեր իջան: Էս գիշեր Շէյթանի Կամուրջին մօտ երեք գէլեր տեսայ, որ չէրքէզներէն ձգուած ձի մը կը հալա – ծէին,– ըսաւ մէկը:

Ժանտարմները կարծես համոզուեցան, որ սխալած են եւ անհոգ՝ ծառին կըռ–թընած սկսան ծխել ու խօսիլ:

– Եթէ էսօր էլ բանակը չգայ, զան կ'ընեմ, էս անգամ Պէյազ Աթլըն պիտի ուզէ անցնիլ գետը: Որ գետին մօտենայ, քիւրտ պէկերուն կը մնայ իրենց գլխին ճարը նայիլ,– ըսաւ ժանտարմ մը ու գետին թքաւ հայհոյելով:

(Շար.– 336)

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

1981–1982 Ուսումնական Տարեշրջանի Արձանագրութիւնները բացուած են

Ա.— Վարժարանս կ'ընդունի ՑԵՐԵԿՕԹԻԿ եւ ԳԻՇԵՐՕԹԻԿ հայ աշակերտներ, ՄԱՆՉ եւ ԱՂՋԻԿ, 6 տարեկանէն սկսեալ:

Բ.— Վարժարանս ունի՝ ՆԱԽԱԿՐԹԱՐԱՆԷՆ մինչեւ ՊԱՔԱԼՕՐԷԱՅ-ի աւարտական դասարան՝ Ա. Բ. Գ. Դ. բաժիններով:

Գ.— Գիշերօթիկ բաժինը վերապահուած է մանչերուն:

Դ.— Ապահովուած է ինքնաշարժի յատուկ սպասարկութիւն, ցերեկօթիկ աշակերտները հաւաքելու եւ ցրուելու համար:

Ե.— Որոշուած է թոշակի վերաբերեալ յատուկ դիւրութիւններ կատարել՝ ԱՐԺԱՆԱՒՈՐ ամէն աշակերտի արձանագրութեան համար:

Զ.— Ծրագրուած է բանալ ԱՐԴԻԱԿԱՆ ՆՈՐ ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԻ ԲԱԺԻՆ:

Հետաքրքրուող ծնողքները կը հրաւիրուին փութով յարաբերութեան մէջ մտնել Վարժ.իս Տնօրէնութեան հետ:

26, *Rue Troyon* - 92310 *SEVRES*
Tél.: 534. 68. 28

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Պէլֆոնթէնի ամառուան արձակուրդները.—

ՅՈՒԼԻՍ.— Փարիզի խումբը՝ Յուլիս 4–էն Յուլիս 31:

ՅՈՒԼԻՍ.— Գաւառները՝ Յուլիս 11–էն Յուլիս 31:

ՕԳՈՍՏՈՍ.— Փարիզ եւ գաւառները միասին. Մեկնում՝ Օգոստոս 1: վերադարձ՝ Օգոստոս 29:

ՍԱՄՈՒԷԼ – ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ
ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ
ՆՈՐՈԳՈՒԹԵԱՆ Ի ՆՊԱՍՏ
Ջ. ՑԱՆԿ
(Գ. եւ վերջ)

Ծատուրեան Ժան, Մալխասեան Արամ, Պարիկեան Ռոպէրթ, Ալեքսանեան Խօրէն, Ճղնաւորեան Պետրոս, Համբարձումեան Խաչիկ, Ծատուրեան Կարպիս, Ճղնաւորեան Պետրոս, Հարփութեան Իսքէնտէր, Դաւիթօղլու Օհաննէս, Ջէրչեան, Թագւորեան Անտրէ, Յակոբեան Սեդրակ, Եանիքեան Խօրէն, Աբէլեան Սէրժ, Սարգիսեան Պ., Սղըր–ճեան, Թորոսեան, Թօփալեան Ագապի, Դանիէլեան Փօլ, Տէր – Յակոբեան Էմէ, Զաքարեան Տիգրան, Արէլեան Հրանդ, Թաթիկեան Սարգիս, Ղուկասեան Ալպէռ, Պաղտասարեան Կարապետ, Փիրալեան Մարի – Հէլէն, Զէպիչեան Ա., Քայիշեան Ժոզէֆ, Թաւաքիլեան Անի, Թեր – գեան Ազատուհի, Տաղլարեան Սառա, Եազմաճեան, Ալթունեան, Ռէմոն, Յովակիմեան Ռոպէռ, Իքիպաշեան Դանիէլ, Գազազեան Պետրոս, Տէրտէրեան Միշէլ 50–ական: Ղուկասեան Ռոզ, Աճէմեան Ռոպէր, Գէորգեան Միհրան, Թէյեան Ազատի, Պաստրմաճեան Մ. 30–ական: Քէրէքճեան Փիէռ, Հաճեան Ժէնար, Կրաս Մօրիս, Ծերունեան Ռընէ, Սուրէնեան Ժէնար, Սուրպիյէ Սօնա, Սաղաթէլեան Սալի, Փափազեան Յարութիւն, Զաքարեան Ժէնար, Թօփալ Ժաք, Ջօհրապեան Մոլսէս, Դաշնակեան Եազարէթ, Գարայեան Ժոզէֆ, Փափազեան Ժիլ, Պէնտիրճեան Շառլ, Զամպաքճեան Մօնիք, Ինկլիզեան Սէրժ, Ալեքսեան Անտրէ, Քիթապճեան, Այտինեան Մարի 25–ական Ֆ.:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի Վարչութիւնը, շնորհակալութեամբ ստացած է Պր. Ն. Քիւրաճեանէ 100 Ֆ. իր ապաքինման առթիւ: Նոյնպէս, Պր. Զատիկեանէ 100 Ֆ. իր ապաքինման առթիւ:

×

Ս. Մեսրոպ Կրթարանի Յանձնախումբը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Շնորհիկ Նոտարեանէ 500 Ֆ. ի յիշատակ իր ամուսնոյն: Տէր եւ Տիկին Ղազարեանէ 400 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Գույումճեանէ 100 Ֆ.:

×

Կապոյտ Խաչի Անիէռ – Պուա–Քոլոմպի մասնաճիւղը, շնորհակալութեամբ ստացած է 200 Ֆ. Տիկին Լուսին եւ Պ. Անդրանիկ Տէրտէրեանէ, տղուն եւ եղբօր՝ Յարութիւն Տէրտէրեանի *մահուան տարելիցին առթիւ:*

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Գասպար Ապունայեան եւ զաւակները՝ Պաթրիք, Ժան, Կապրիէլ, Մարի, եւ Տէր եւ Տիկին Ֆրանչէսքօ Զուցցէ, շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք անձամբ, ծաղիկով, գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԳԱՍՊԱՐ ԱՊՈՒՆԱՅԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Անրի Պախտրեանի *մահուան առթիւ, Տէր – Սահակեան ընտանիքը (Պանեէօ) 150 Ֆ. կը նուիրէ Հաճնոյ Հայր. Միութեան (տանիլ «Յառաջ»էն) եւ 150 Ֆ. «Յառաջ»ին:*

ՄԵԾ ՔԷՐՄԷՍ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ
ԵՒ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ
ԻՒՔՖԱՖ-ի եւ ԺԱՖ-ի Ի ՆՊԱՍՏ

Շաբաթ եւ Կիրակի, 20 եւ 21 Յունիս ժամը 10.30էն մինչեւ 20, առանց դադարի

Հաճելի անակնկալներ, պատրաստ հագուստներ, յուշանուէրներ, գիրքեր եւ տիսքեր:

6, Cité Wauxhall — 75010 PARIS
(Métro: République)

CENTRE D'ENSEIGNEMENT UGAB
STS. SAHAK — MESROB

33, Cours Pierre-Puget;
13006 Marseille — Tél.: 37. 75. 97

339, Ave. du Prado;
13008 Marseille — Tél.: 77. 84. 70

Vacances Enfants

du Dimanche 12 au Vendredi 31 Juillet

Le Centre Agréé de Vacances: RIVIERA accueillera vos enfants de 7 à 15 ans à ANGELLE (05) 1350 m. d'altitude, 16 km. de Gap. Les enfants seront logés en chambre de 2, 4, au 6, nourris, blanchis et encadrés par des moniteurs d'origine arménienne.

Pour tous renseignements veuillez téléphoner aux numéros suivants:
- *M. M. Harounian: 40. 08. 74 et*
- *U. G. A. B.: 37. 75. 97*

VACANCES 1981

Prix au départ de Paris,
A/R à partir de:

- BEYROUTH: 2.290 F.
- DAMAS: 2.350 F.
- ALEP: 2.450 F.
- ATHENES: 1.400 F.
- ISTANBUL: 1.350 F.
- NEW YORK: 2.065 F.
- MONTREAL: 2.100 F.
- TORONTO: 2.300 F.

CHARTERS - VOLS VACANCES
TOUTES DESTINATIONS

N'ATTENDEZ PAS
LA DERNIERE MINUTE
POUR RESERVER VOS PLACES!

orientours

30, Rue Monsieur le Prince
75006 — PARIS
Tél.: 329. 49. 00

Licence A 762

Centre de Vacances

CROIX ROUGE ARMENIENNE

—o—

14, Sainte - Honorine - des - Pertes

Հայ Կարմիր Խաչի Նորմանտիի Մանկանց Բոյնը կը բացուի Յուլիս 4–ին: Կ'ընդունուին 6 – 18 տարեկան մանուկներ եւ պատանիներ Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներուն համար:

Արձանագրութեան համար դիմել Հայ Կարմիր Խաչի գրասենեակը՝

32, Rue de Trévise, Paris 9[e]

Երկուշաբթի օրերը, ժամը 16 – 18 եւ կամ ժամադրուիլ, հեռաձայնելով՝

985. 36. 53

Ուշադրութիւն.— *Կարմիր Խաչի 60–ամեակին առթիւ, սովորականէն աւելի մեծ թիւով կարօտ մանուկներ կ'ընդունուին ձրի եւ չափազանց նպաստաւոր պայմաններով:*

Վարչութիւն
ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

OPTIMA Tours

ARMENIE 1981

CALENDRIER DES PROCHAIN DEPARTS

Δ 19 Juin 1981
Δ 3 - 17 et 31 Juillet 1981
Δ 14 Août 1981
Δ 4 et 18 Septembre 1981

Pour chaque départ 3 formules de séjour 12 - 14 et 16 jours.

Cette année des formules originales:

1e/ *Voyages combinés en Arménie avion / bateau «LITVA».*
— *Départ par avion le 27 Juillet (séjour du 28 Juillet au 6 Août Erevan).*
— *Croisière en bateau du 7 au 14 Août arrivée Marseille.*
— *Croisière bateau du 15 au 23 Août séjour à Erevan du 23 Août au 2 Septembre et retour par avion le 3 Septembre.*

2e/ *Voyages combinés:*
— 1 *semaine EREVAN* / 1 *semaine Lac Sevan.*
— 1 *semaine EREVAN* / 1 *semaine Sotchi (Mer Noire)*

RENSEIGNEMENTS - INSCRIPTIONS :

OPTIMA Tours

67-69 rue Quincampoix (angle rue Rambuteau) — Tél. 274-27-20
75003 PARIS
Telex : 211 324 F.
Métro : Rambuteau ou Etienne Marcel
Lic. A 946 (Agence agrée INTOURIST)

MARCEL UMIDIAN PRADO VOYAGES
353, *Avenue du Prado* 13008 *MARSEILLE*
Tél.: (91) 76-21-80 chaque jour de 17 à 19 h.

Pour la Région Lyonnaise:
MAISON DEL CULTURE ARMENIENNE DE DECINES
Jusqu'à 16h.00: *Mme. BARAVIAN* — de 16h.00 à 18h.00: *Mme. ANTABLIAN*
15, Rue de 24 AVRIL, 1915 - 69150 DECINES
Tél.: 849. 42. 97

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission paritaire : N° 55935

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Ալֆորվիլի Ս. Մեսրոպ Կրթարանի Յանձնախումբը, կը հրաւիրէ աշակերտութեան ծնողքները եւ հասարակութիւնը իր դպրոցի ամավերջի հանդէսին, Յունիս 20, Շաբաթ օր, կէսօրէ ետք ժամը 4–ին, Ս. Մեսրոպ Կրթարանի մեծ սրահին մէջ.—

4, Rue KOMITAS
Մուտքը ազատ է:

———×———

ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի Միքրեայ Վարժարանի ամավերջի հանդէսը, Կիրակի, Յունիս 21, ժամը 15–ին, տեղւոյն եկեղեցւոյ սրահին մէջ: Աշակերտութեան կողմէ կը ներկայացուի՝ երգ, արտասանութիւն եւ տրամախօսութիւններ, ղեկավարութեամբ՝ ուսուցչուհի Մայտա Կարապետեանի:

———×———

Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղին դպրոցի եւ պարի դասերու Ամավերջի Հանդէսը՝ Յունիս 13, Շաբաթ օր, ժամը 14.30–ին, Իսիի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ.—

45, Rue de la Défense

Երգ, արտասանութիւն եւ պարեր աշակերտներու կողմէ:

Կը հրաւիրուին ծնողքներն ու համակիրները, քաջալերելու համար պզտիկները:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պօմոնի մասնաճիւղը, իր բոլոր ընկերուհիները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ, Երուշաբթի, Յունիս 15, ժամը 14.30–ին, տեղւոյն եկեղեցւոյ սրահը: Օրակարգ.— Հաշուետուութիւն եւ եռամսեայ տեղեկատուութիւն:

ԷՍԱԵԱՆ – ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՊՏՈՅՏ

Կիրակի, Յունիս 21
LE TOUQUET — PARIS PLAGE

Ճաշարան՝ ազատ սպասարկութիւն
Երթուդարձ՝ 60 Ֆ.:

Ժամադրութիւն.— Կառ–տիւ–Նոռի դիմաց Լը Քիւռվէօր *սրճարանի անկիւնը, ժամը* 8.30–*ին:*

Մանրամասնութեանց համար դիմել.— Մինչեւ առտու ժամը 10 – 372. 04. 20

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Ի ՆՊԱՍՏ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ
(5–րդ Տարեդարձին առթիւ)

Պօղոսեան եղբայրներ 5000, Փիէռ Ղազարեան 3000, Կապոյտ Խաչի քաղաքի մասնաճիւղը 2500, Արշամ Պապայեան 2000, Վասպուրականի Հայր. Միութիւն, Սարգիս – Աստղիկ Գույումճեան, Սէն-Ժէռոմի Կապ. Խաչի մասնաճիւղ, Սուրէն Ալեքսանեան, Տարօնի Հայր Միութիւն, Շալճեան ընտ., Վարդանեան ընտ. 1000–ական, Հայ Արենոյշներու Միութիւն 500, Փիլիկեան ընտ. 400, Շահան Քհնյ. Տէրտէրեան, Վրէժ Ելքովանեան 300–ական, Պօմոնի Կապ. Խաչի մասնաճիւղ, Պուլվառ – Օտտոյի Կապ. Խաչի մասնաճիւղ, Գրիգոր Դանիէլեան, Սէն-Լուի Ս. Գէորգ Եկեղեցւոյ Տիկնանց Միութիւն, Նուպար Փափազեան, Զաքարեան ընտ., Կարօ Յովսէփեան, Աստուր Քէօսէեան, Զաւէն Միլտոնեան, Կաանեան ընտ., Ռուբէն եւ Արմէն Ճառայեան, Շաւարշ Փիրանեան, Գուրգէն Փիրանեան, Կիրակոս Հէլվաճեան, Տիգրան Ղազարեան, Շաքարեան 200–ական, Աննիւ Տէրտէրեան, Ազատի Յակոբեան, Յարութիւն Տէրոյեան, Կարապետ Տէրտէրեան, Տիգրան Թադոյեան, Մանուկեան (Կրընոպլ), Հայկազ Պօղոսեան, Լեւոն Արզումանեան, Մաքրուհի Խօրտէքեան 100–ական Ֆ.:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը, շնորհակալութեամբ ստացած է Զատկի առթիւ իբրեւ խաղալին.— Տիկին Լոռա Տրաքոբուլոս 5.000, Ալեքս Պաղտասարեան 500, Տիկին Զըչըեան, Տիկին Նոտարեան 300–ական, Վրէժ Նէտէլեան, Յարութիւն Յարութիւնեան 200–ական, Տիկին Մայլէն Պետիկեան 150, Պետիկ Պետիկեան, Տիկին Վ. Վարդանեան, Տիկին Պէաթրիս Պաղտասարեան, Տիկին Պէօրէքեան, Տիկին Շահմէրեան 100–ական, Այրի Տիկին Պետիկ Կիմիւշեան, Տիկին Էլիզապէթ Պետիկեան, Տիկին Ն. Չէրքէզեան, Տիկին Համեստուհի Յովհաննէսեան 50–ական, Տիկին Շնորհիկ Յակոբեան 20 Ֆ.:

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ
16
MARDI
16 JUIN
1981

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 2 F.

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
Directrice: ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա: Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ: 160 Ֆ.
Արտասահման: Տար. 350 Ֆ. - Հատը: 2 Ֆ.

56րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.929 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 56e ANNÉE — No 14.929

ԵՐԵՍՓՈԽԱՆԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆ Ա. ՇՐՋԱՆ

ՅԱՏԿԱՆՇԱԿԱՆ ԿԷՏԵՐ

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ՄԱԿԸՆԹԱՑԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ՏԵՂԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՇԵՇՏՈՒԻ

ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄԷՆ 156 ԵՐԵՍՓՈԽԱՆ ԸՆՏՐՈՒԱԾ

ՁԵՌՆՊԱՀԵՐՈՒ ԹԻՒԸ ՄԵԾ Է

Յունիս 14-ին, երեսփոխանական ընտրութեանց առաջին շրջանը բազմաթիւ կէտերով աննախընթաց երեւոյթ մը պարզեց: Առաջին առթիւ հարկ է նկատել ձեռնպահներու մեծ թիւը, որ եթէ կը բացատրուի օրուան արեւով, վնասեց անկասկած նախկին մեծամասնութեան, քանի ձեռնպահը ընդհանրապէս եթէ ոչ միշտ, աւելի աջ է քան՝ ձախ: Արդարեւ ձեռնպահներու թիւը հասաւ 29 առ հարիւրի: Ուրիշ կարեւոր կէտ մըն է ընտրուած երեսփոխաններու թիւը առաջին օրէն իսկ, թիւ որ 156-ի հասաւ Կիրակի օր, մինչ սովորաբար 60 – 70-ի շուրջ կը մնար: Այս 156-ին մէջ ընտրուած են անշուշտ հին մեծամասնութեան որոշ անդամներ, քանի որ Նոր Մեծամասնութեան մը համար Միութիւն (ԻԻ-ԷՆ – ԷՄ) պիտակին տակ, աւելի քան 350 շրջանի մէջ, միայն մէկ թեկնածու կը ներկայացուէր, ինչ որ պատճառ է, որ Ա. շրջանին աւելի աջ ընտրուի քան ձախ, քանի որ ընկերվարական եւ համայնավար միայն Բ. շրջանի համար մէկ թեկնածուի շուրջ համաձայնած էին: Կիրակի օր, հին [illegible] ընտրուած են. – Ռեմոն Պառ, Ժաք Շիրաք, Քուվ տը Միւրվիլ, Ժաք – Շապան Տէլմաս, Փիէռ Մէսմէր, Քրիսթիան Պոնէ: Համեմատականի կը մնան սակայն Միշէլ Տեպրէ, Ժ. Ֆ. Լըքա, Ժ. Փ. Ֆուրքատ, Մոնիք Փելըթիէ: Նոր մեծամասնութեան մէջ, կառավարութեան ինը նախարարներ վերընտրուած են, որոնց կարգին՝ Փիէռ Մոռուա, Ժ. Փ. Շըվէնըման, Նաւլ Լինիւ, եւլն. Համեմատականի կը մնան Կ. Տէֆէռ, Շանտէրնակոր, Էտիթ Քրէսոն, բայց ինչ որ աննախընթաց է, այն է որ առաջին օրն իսկ ընկերվարականները 48 ընտրեալ ունին:

Վերջապէս գլխաւոր կէտերէն է նաեւ եթէ ոչ գլխաւորը՝ Համայնավարներու նահանջը: Նախագահական ընտրութեան ատեն երբ Ժ. Մարշէ ձայներու հազիւ 16 առ հարիւրը կը յաջողէր կեդրոնացնել իր վրայ, անխոհեմութիւնը կ'ունենար բացատրելու թէ համայնավար քուէարկողը սկիզբէն նախընտրած էր «օգտակար» քուէարկել այսինքն՝ Միթերանի եւ թէ այդ քուէարկողը երեսփոխանական ընտրութեանց ատեն պիտի վերադառնար համայնավարին: Ու Յունիս 14-ին պարզուեցաւ թէ չվերադարձաւ եւ համայնավար կուսակցութեան ստացած 16,3%-ը, կը նշանակէ թէ կացութիւնը շատ գէշ է կուսակցութեան համար, հաւանաբար Մարշէի անոյշ – անոյշ խօսքերուն եւ զիջումներուն, մինչեւ իսկ Աֆղանիստանի շուրջ: Այս արդիւնքը կը նշանակէ թէ Յունիս 21-ին, համայնավարները հազիւ 40 աթոռ կրնան ունենալ, անցեալի 86-ի փոխարէն, ինչ որ ոչ միայն անփառունակ վախճան մըն է այլեւ կը նշանակէ որ ընկերվարական կառավարութիւնը պէտք պիտի չունենայ համայնավարներուն, իր քաղաքականութիւնը վարելու համար: Ներկայիս արդէն ընկերվարական – արմատական կը հասնի 37,66 առ հարիւրի եւ Յունիս 21ին բացարձակ մեծամասնութիւն մը ապահովելու ամէն հաւանականութիւն ունի: Անկասկած այս ալ լաւ չէ, տրուած ըլլալով որ որեւէ կուսակցութիւն պէտք չէ ստանձնի բացարձակ մեծամասնութիւն մը ունենայ ժողովրդավար եւ խորհրդարանական վարձակարգի մը ներքեւ: Այս երեւոյթը սակայն, պատմական է եւ բոլորովին նոր Ֆրանսայի համար, որ խսկապէս նոր ճամբայ մը կը բռնէ: Ընկերվարական կուսակցութիւնը կը շահի ոչ միայն ի վնաս համայնավարներուն եւ նախկին մեծամասնութեան այլեւ մանաւանդ՝ փոքրերուն, ինչպէս ՓԷ – ԷՍ – ԻՒ, բնութենապաշտ, զանազան ձախեր: Կը մնայ ակնկալել որ Ընկերվարական կուսակցութիւնը «չգինովնայ» այս յաղթանակէն եւ առիթ չտայ, երբեմն արդարացի կերպով, քննադատութիւններու, ինչպէս եղաւ Կիրակի երեկոյեան Կասթոն Տէֆէռի պարագային, որ երբ խօսք առաւ աւելի արտայայտուեցաւ որպէս ընկերվարական պարագլուխ մը քան Ներքին Նախարար, որու պաշտօնն էր այդ պահուն միայն թիւեր տալ:

Ուրեմն, այս առաջին շրջանը կը հաստատէ նախագահական ընտրութեան առթիւ ժողովուրդին արտայայտած նախընտրութիւնը: Նախկին մեծամասնութիւնը ծանր պարտութիւն մը կը կրէ, բայց ոմանց յայտարարութիւններէն (Լըքանիւէ, օրինակ, որ արհամարհանքով որակեց ընկերվարութիւնը) կը թուի որ որեւէ դաս չեն քաղած: Մնաց որ ժողովուրդը ցոյց տուաւ նաեւ թէ ձախ մը կ'ուզէ, չափաւոր եւ համայնավար չուզեր:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ մէջ բարեկամական ջատագովները կը շարունակեն իրենց կրկնակ աշխատանքը, այսինքն՝ ինքնապաշտպանման պայքար, ստալինամիտ համայնավարներու դէմ եւ փորձ՝ սանձելու լեհ ազգայնական ոգին, որ կը գրգռէ Խորհ. Միութիւնը: Լեհ ստալինականներու Քաթովիցէի խմբակը, որ փոքրամասնութիւն մըն է ներկայիս, իր «Իրականութիւն» թերթին մէջ հրատարակած է լուրեր, որոնք՝ ըստ խմբագրութեան, կարելի չէ գտնել այլեւս պետական մամուլին մէջ, եւ որոնք կուգան հաստատելու որ Լեհեր յարձակած են ռուս զինուորներու եւ նոյնիսկ անոնց ընտանիքներուն վրայ, եւ հակառուս խօսքեր գրած Երկրորդ Աշխարհամարտի յուշարձաններուն վրայ: Արդարեւ, Լուպլին քաղաքին մէջ Լ. Վալեզա ըսած է Սոլիտարիթէի անդամներուն որ նման գրգռիչ արարքներ պէտք է դադրին, եւ յայտնած է իր իսկ պատրաստութիւնը՝ յուշարձան մը իր ձեռքով մաքրելու: Այս խորհրդանշական յայտարարութեան կողքին, Վալեզա հաստատած է որ Սոլիտարիթէն քաղաքական կուսակցութեան վերածելու եւ Համայնավար կուսակցութեան ասպարէզ կարդալու ոչ մէկ նպատակ ունի: Պէտք ալ չունի հաւանաբար: Ցարդ ընտրուած են Յուլիս 14-ի Համայնավար կուսակցութեան համագումարի 1950 ներկայացուցիչներուն 600-ը, եւ այս շարքայիններուն ստուար մեծամասնութիւնը Սոլիտարիթէի պահանջած փոփոխութիւններուն համակիր ըլլալ կը թուի:

ՄԱՐՔՈՒՍ ՍԱՐՃԸՆԹ 17 տարեկան անգործ պատանի մը վեց հատ «ճերմակ» կամ անվնաս փամփուշտ կրակեց Բրիտանիոյ Էլիզապէթ Թագուհիին վրայ: Ձերբակալուած երիտասարդը ենթակայ է մինչեւ 7 տարուան բանտարկութեան: Ինչ որ կը մտահոգէ ոստիկանութիւնը, ապահովութեան պակասն է, մանաւանդ այս միջոցին, երբ Չարլզ իշխանի եւ Տիանա Սփէնսըրի ամուսնութեան օրը կը մօտենայ: Վախ կայ որ աւելի լուրջ մահափորձ մը կը կրկնուի: Անցեալ ամիս, երբ Էլիզապէթ Թագուհին Սկովտիոյ մէջ քարիւղի գտարան մը պիտի այցելէր, իռլանտական շարժումի կողմէ դրուած ռումբ մըն ալ հոն պայթեցաւ:

ԻՐԱՆԻ նախագահ Ապոլհասան Պանի Սատրի դիրքը խախուտ է: Մինչ Խոմէյնի կը յայտարարէր որ Պանի Սատր կրնայ նախագահ մնալ, եւ կրօնականներու մէջ «հանդարտ» անձնաւորութիւններ ալ կը հաստատէին որ լաւ պիտի չըլլայ՝ եթէ Իրանի առաջին ընտրեալ նախագահը «անփառունակ» կերպով դուրս նետուի, Խորհրդարանի նորընտիր ու երիտասարդ ծայրայեղ Իսլամները ներկայացուցին պահանջք մը, որ Պանի Սատր «անկարող» յայտարարուի եւ ստիպուի հրաժարիլ: Խորհրդարանի 217 անդամներէն 120-ը ստորագրած են պահանջագիրը:

ԷԼ ՍԱԼՎԱՏՈՐԻ վիճակը կը վատթարանայ: Փաստօրէն, վերջերս ամերիկեան նոր օգնութիւն ստացող աջ կառավարութիւնը չի կրնար բոլորովին ճզմել յեղափոխական ձախը, որ իր կարգին կրնայ հակահարուածել, առանց կացութեան տէր դառնալու: Ձախի կեռիլլայական հրոսակները կը շարունակեն երկրի ամենակարեւոր հիտրօ – ելեկտրակայանը օգտելու իրենց փորձը, Արքաթոյի շրջանին մէջ, ուր կռիւները կը շարունակուին:

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ Արտաքին գործոց նախարար Ալեքսանտր Հէյկ, որ Փէքինի մէջ է, սկսաւ խորհրդակցիլ Չինաստանի կառավարութեան հետ: Ցարդ, միակ համաձայնութիւնը այն է, որ երկու երկիրներն ալ կը չեշտեն թէ Խորհ. Միութեան «միահեծան տիրապետութիւն» հետապնդելու քաղաքականութիւնը աշխարհի խաղաղութիւնը կը վտանգէ: Չինաստան արդիական զէնք կ'ուզէ Ամերիկայէն:

ԻՌԼԱՆՏԱՅԻ ընտրութիւնները պղտոր եւ անորոշ կացութիւն մը ստեղծած են: Կեդրոնէն աջ հակող Ֆիանա Ֆէյլ կուսակցութիւնը շահած է 78 աթոռ, իսկ դէպի ձախ հակող Ֆին Կաէլը՝ 65 եւ Աշխատաւորականները՝ 15: Նման վիճակի մէջ, իրաւարարի դերը կ'իյնայ 8 անկախներուն՝ որոնցմէ 2-ը բանտն են, Բրիտանիոյ Հիւսիսային Իռլանտային նահանգին մէջ, եւ նոյնիսկ մէկը երդուած է ցմահ ծոմ ընել՝ Պոպի Սէնտսի նման: Ըստ Իռլանտայի օրէնքին, Հիւսիսային Իռլանտայի բնակիչները կը համարուին Իռլանտայի քաղաքացիներ եւ իրաւունք ունին իբրեւ թեկնածու ներկայանալ:

ԼԻԲԱՆԱՆ

ԿՐԿԻՆ ՀԱՅ ԶՈՀԵՐ

Պէյրութի մեր պաշտօնակից «Ազդակ»ի Յունիս 6-ի թիւէն կ'իմանանք թէ նախորդ օրը, առաւօտեան Պուրճ – Համուտի զանազան թաղամասերու վրայ ինկած ռումբերը – բազմաթիւ զոհեր խլած են: Մէկ մեռեալ կայ՝ Մեսրոպ Օղանեան, ծանրօրէն վիրաւորուած են՝ Սիմոն Խաչալեան եւ Յովսէփ Գաբրիէլեան, վիրաւորուած են նաեւ Գրիգոր Տէմիրճեան եւ Րաֆֆի Գալայճեան:

ԱՀԱԲԵԿՈՒՄՆԵՐԷՆ ԵՏՔ

ԷՎՐԷՆ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

ԽՄԲ. – Թրքական մամուլը կրկին լայն տեղ կու տայ Հայերուն, վերջին դէպքերուն առթիւ: Ստորեւ զօր. Էվրէնի ճառը, յետագային՝ այլ արձագանգներ.–

×

Թուրքիոյ Հանրապետութեան Նախագահ՝ Զօր. Քէնան Էվրէն ալ, Ամասիոյ մէջ, ժողովուրդին ուղղած իր ճառին մէջ (Հիւրրիյէթ Յունիս 14) վերջին դէպքերուն ակնարկելով, հայկ. հարցի մասին հետեւեալը ըսած է. – «Արտասահմանի մէջ ապրող Հայեր, կարգ մը անպարկեշտ միջոցներու դիմելով՝ սկսած են մեզմէ հող պահանջել: Աթաթիւրքի օրով, եւ Օսմանեան կայսրութեան վատթարագոյն շրջանին իսկ՝ մեզմէ ինչո՞ւ հող չէին պահանջած արդեօք: Անզէներու դիւանագէտներու վրայ յարձակումին նման, անոնք ալ, ներկայիս, բան մը փրցնելու մտայնութեամբ՝ իրենց ձայնը բարձրացնելու սկսած են: Թուրք ժողովուրդը շատ համբերատար ըլլալով հանդերձ, այդ համբերութեան հատնումին պարագային՝ ոչ մէկ արգելքի առջեւ կը կենայ. այս իրողութեան թո՛ղ գիտակից ըլլան: Եւրոպայի կարգ մը քաղաքներուն մէջ, իրենց եկեղեցիներուն եւ շէնքերուն մէջ ռումբեր պայթեցնելով՝ զանոնք մեր կողմէ կազմուած կարգ մը խմբակներու վերագրեցին: Մենք, եթէ այդպիսի կազմակերպութիւն մը հիմնենք, նման անճոռնի արարքներ չենք կատարեր: Թո՛ղ մեզի չստիպեն այդպիսի բան մը ընելու: Մեր համբերութիւնը հատնելու վրայ է, եւ հարկ եղած պատասխանը կը տրուի անոնց: Սակայն գոհունակութեամբ կը նկատեմ թէ, Թուրքիոյ մէջ ապրող Հայերը՝ այս դէպքերէն անհանգիստ կ'ըլլան ու զանոնք չեն վաւերացներ»:

Քէնան Էվրէն, ապա՝ Թուրքիոյ մէջ ապրող հայ քաղաքացիներուն իր շնորհակալութիւնն ու լաւագոյն մաղթանքները յայտնելով, եզրակացուցած է. – «Մենք, այս հողերու վրայ (Թուրքիոյ մէջ) ապրող բոլոր քաղաքացիներուն գիրկ կը բանանք: Անոնց մարմնակազմը, կրօնքն ու գաղափարապաշտութիւնը առանց նկատի առնելու զանոնք մեր հպատակները կը համարենք: Սակայն, արտասահմանի մէջ ապրող Հայեր, իրենց բնակած երկիրներու իշխանութեանց ալ քաջալերանքով՝ կարգ մը դէպքերու պատճառ կը դառնան: Վերջին օրինակը՝ Ֆրանսայի մէջ Թրք. դրասենեակի մը ռմբագրուումն է: Այդ դէպքը՝ մեզի մեծ ցաւ պատճառեց: Մեր բարեկամ երկիրներէն՝ իրենց բարեկամութիւնը ցոյց տալ կը պահանջենք»:

ՖՈՒԹՊՈԼ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ 44-ՐԴ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԻՒՆ

Յունիս 14-ի հանդիպումներու արդիւնքներն են. –

Դինամօ (Կ) – Սպարտակ	2 – 0
Տորպեդօ – Դինամօ (Մինսկ)	1 – 0
Դնեպր – Պախտակոր	2 – 0
ԲՍԱ – Նեֆթչի	1 – 0
Զերնոմորեց – Դինամօ (Մ)	2 – 1
Տաւրիա – Արարատ	2 – 1
Կուբան – Դինամօ (Թ)	1 – 1
Շախտեոր – Կայրաթ	1 – 1
ԲԿՍԱ – Զենիթ	2 – 0

ՊԱՔԱԼՕՐԷԱ 1981

1981–ի պաքալօրէայի նստաշրջանը ըսկըսաւ Յունիս 10–ին: Անցեալ տարուան նման քննութիւնները ապակեդրոնացած եւ տարածուած են ժամանակին մէջ, համապատասխանելու համար արձակուրդի մեկնումներու թուականներուն: Յունիս 10–էն Յուլիս 7–ը տեղի կ'ունենան ընդհանուր ուսուցման Պաքալօրէայի քըննութիւնները, իսկ Յունիս 15–էն Յուլիս 3 թեքնիք պաքալօրէայի քննութիւնները: Բացումը կատարեցին, Յունիս 10–ին, Փլերմոն – Ֆեռանի Ակադեմիայի Ա., Պէ – Սէ – Տէ սեռիններու թեկնածուները:

Երեք հարիւր վաթսուն հինգ հազար հինգ հարիւր թեկնածուներ կը ներկայանան քննութիւններուն: Երկու հարիւր յիսուն երեք հազար եօթը հարիւր ընդհ. ուսուցման պաքալօրէային իսկ հարիւր տասնըմէկ հազար ութ հարիւր թեքնիք պաքալօրէային: Այս թիւերը շուրջ հարիւրին երկուքի յաւելում մը կը կրեն անցեալ տարուան թիւերուն վրայ:

Քննութեան ընդհ. կառոյցը կը մնայ անփոփոխ: Այսպէս Ա. Պէ: Սէ. Տէ. Տէ. (բրիմ) եւ Ը. սեռիններուն մէջ կը բաւէ ունենալ միջինը, այսինքն տասը, (կամ աւելի անշուշտ) գրաւոր եւ «առաջին կարգ»ի ըսուած բերանացի նիւթերուն մէջն ըլլալով Ֆրանսերէնի քննութիւնը որ տեղի կ'ունենայ Ա. դասարանի մակարդակին, վերջնականապէս ընդունուած ըլլալու: Ութէն վար ընդհանուր միջին մը կը նշանակէ յետաձգում յաջորդ տարուան: Իսկ ութէն տասը ունեցող թեկնածուները կը ներկայանան «երկրորդ կարգ»ի ըսուած բերանացի նիւթերու քննութեանց: Հոս ալ յաջողութեան պայմանն է՝ ունենալ տասը (կամ աւելի) որպէս ընդհ. միջին երկու կարգի քննութիւններէն յետոյ: Իսկ թեքնիք սեռիներու գնահատման ձեւը աւելի բարդ է, քանի քննութիւնը կը բաղկանայ ընդհ. ուսուցման եւ արուեստագիտական կազմութեան նիւթերէ որոնց պարտադրուած միջինները կախում ունին իւրաքանչիւր նիւթի կարեւորութենէն ըստ նախընտրութիւններու (օփսիոններու):

Ուստի, 1981–ին պաքալօրէայի նստաշրջանը նորութիւններ չի ներկայացներ. ոչ իր ընդհանուր կազմակերպման մէջ, ոչ ալ մանկավարժական դետնի վրայ: Միակ փոփոխութիւնները կամաւոր (ֆաքիւլթաթիֆ) նիւթերու կապուած են: Այսպէս ընդհանուր պաքալօրէային համար հաստատուած է «ձեռական աշխատանք»ի օփսիոն մը երկու ճիւղերով՝ մեքենագիտութիւն եւ ատաղձագործութիւն: Այս օփսիոնին նպատակն է արժեւորել ձեռական արհեստները, ինչ որ կը մտնէ ընդհանուր քաղաքականութեան մը ծիրին մէջ:

Ապագան ի՞նչ կը վերապահէ: Դեռ չենք գիտեր, դեռ ստոյգ տուեալներ չկան: Սակայն կասկած չկայ որ Ազգային Կրթութեան Նախարարը՝ Ալէն Սավարի պիտի ձեռնարկէ կարեւոր փոփոխութիւններու, քանի ամէն նախարար բերած է իր «բարենորոգում»ը ալ աւելի՛, երբ մանաւանդ փոփոխութեան քաղաքականութիւնը այսօր ընդհանուր է Ֆրանսայի կարգերուն մէջ: 1982–ի պաքալօրէայի մասին, քննութիւններու թուականէն առաջ անկասկած դիտելիքներ պիտի ունենանք:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Յ. ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ

ՈՒԻԼԵԸՄ ՍԱՐՈՅԵԱՆԻ

ՄԱՍԻՆ

Հինգշաբթի, 4 Յունիս 1981–ի երեկոյեան ժամը 9–ին, Ուիլեըմ Սարոյեանի նուիրուած դասախօսութիւն մը տեղի ունեցաւ Սուրբ Մեսրոպ – Մաշտոց Կեդրոնին մէջ:

Անտոն Վրդ. Թիւթիւնճեան իր բացման խօսքին մէջ ցաւով անդրադարձաւ լեզուի հարցին, հարց՝ որ միշտ կը դըժուարացնէ նման առիթներ, արեւմտեան Սփիւռքի ամէն կողմը: Ներկաներուն մէկ մասը ֆրանսախօս էր, եւ ուրեմն սակայն պողական էր որ Պր. Յակոբ Փափազեան, օրուան դասախօսը, ֆրանսերէն խօսի:

Նշելով որ Պր. Փափազեան կ'ուսումնասիրէ Սարոյեանի գործը, պատրաստելու համար իր մէթրիզի աւարտաճառին, Սորպոն 3–ի մէջ, Հայր Անտոն ներկայացուց օրուան դասախօսը, որ «Յառաջ»ի աշխատակից է նաեւ, ուր ստորագրած է գրական նիւթեր չօշափող յօդուածներ ու միարար թատերախաղեր:

Յակոբ Փափազեան յայտարարեց որ Սարոյեանի գրաթիւնները շատ են. տըպուած ու անտիպ միասին՝ կրնան 40 հատոր լեցնել: Իր ակադեմական ուսումնասիրութիւնը պիտի ընդգրկէ անոր արձակին վիպային իրագործումները միայն: «Այս երեկոյ», բսաւ դասախօսը, «կ'ուզեմ սեղմ կերպով ներկայացնել Սարոյեանի վէպերուն մէջ պատկանելիութեան գաղափարը, որ կ'արտայայտուի զանազան ձեւերով»: Պր. Յակոբեան եղաւ հազուագիւտ դասախօս մը, – շատ լաւ կատարեց իր խոստացածը, հակիրճ ու յստակ, 40 վայրկեան տեւող դասախօսութեամբ մը անդրադառնալով իր ընտրած նիւթի գլխաւոր ծալքերուն:

Պր. Յակոբ Փափազեան շեշտեց որ Սարոյեանի կեանքն ու գործը միշտ գինք կապուած պահեցին հայութեան, այս կամ այն ձեւով: Օրինակ՝ անոր առաջին հրատարակուած գրութիւնը լոյս տեսաւ Պոստոնի «Հայրենիք» գրական ամսաթերթին մէջ: Այդ հրատարակութենէն ետք ան փոխադրուած է Ֆրէզնոյէն՝ դէպի մօտակայ Սան – Ֆրանսիսքօ, ուրկէ սկսած է պատմուածքները տեղատարափ մը տեղացնել ամերիկեան հրատարակչական հաստատութիւններու վրայ:

Բարեբախտաբար, Պր. Փափազեան երկար սաեն չդանդաղեցաւ Սարոյեանի կենսագրութեան վրայ: Շեշտեց որ մեզի համար Սարոյեանի կեանքի յատկանշական կէտերն են անոր հօր մահը՝ երբ փոքրիկ Ուիլեըմ դեռ երեք տարեկան էր, եւ անոր հայ ըլլալը, – այսինքն պատկանելիութիւնը ժողովուրդի մը՝ որ 1915 – 1921 թուականներուն իր կարգին մահամերձ էր, եւ որ դանդաղ ու մաշեցընող պայքարի մը մէջ էր ու կը մնայ Սփիւռքի մէջ, այսինքն՝ միշտ կորսուելու վտանգին տակ, միշտ մահամերձ:

Հօր եւ հարազատ հաւաքականութեան կորուստը կամ հաւանական կորուստը հիմնական կառոյցներն են Սարոյեանի վիպական արուեստին, ըստ Յակոբ Փափազեանի: Վերստեղծել ամբողջական ու երջանիկ ընտանիք մը, ահա ա՛յս է Սարոյեանի հերոսներու փնտռտուքն ու եռապը: Իր գործին մէջ ընտանիքի փնտռտուքը՝ տանիքի, երդիքի, հայրենիքի պէս տեղի մըն ալ կարօտն է որ կ'արտայայտէ:

«Գրութիւնը», շարունակեց Պր. Փափազեան, «միասին ըլլալու ձեւ մըն էր Սարոյեանի համար»: Ոչ միայն հայր եւ հայր – Ենիք, այլ նաեւ ընտանիք եւ ուրիշ հաւաքականութիւններ, այսինքն՝ միասին ըլլալու յարմար կառոյցներ ըստեղծեց Սարոյեան, գրելով:

Նկարագրելով Սարոյեանի «Հիւմըն Գոմէտի» կամ «Մարդկային Կատակերգութիւն» գործը, որ հրատարակուած է 1943–ին եւ Սարոյեանի առաջին վէպն է, Պր. Փափազեան ընդգծեց որ հոն գրագէտը մտադրած է երիտասարդ զինուորներու մահով, ընտանիքներու երջանկութեան սպառնացող այդ մղձաւանջով: Սակայն Սարոյեանի գրական բեճճիճր կեանքը կը ներկայացնէ ոչ միայն իբր յալկան տխրութիւն, այլ նաեւ իբրեւ կատակերգութիւն, ուր լացի եւ ժպիտի կարելիութիւնները զիրար կը հրմշտկեն: Ահա այս ձեւով, եւ ոչ միայն իր գրութիւններու լեզուով՝ Սարոյեան կը տարբերի իր սերունդի հայ գրողներէն, – միւսները մեր ողբերգութիւնն է որ կ'ընդգծեն, մինչ Սարոյեան՝ նոյնիսկ մահուան տեւական ներկայութիւնն ու ներկայացուցած սպառնալիքը ընդունած առեն կ'ընդգծէ վերածնունդի, վերստեղծումի եւ ժպտելու կարելիութիւնները:

Պր. Փափազեան տուաւ նաեւ իր կարծիքը, վէպի մէջ գործածուած անուններու մասին, – Հոմըր (անգլերէնը՝ Հոմերոսի) իբր տղու անուն, Իթաքա, Իւլիս, եւլն.: Ենթադրեց թէ Սարոյեան, որ չէր վախնար ինքզինքը ամերիկացի ծանօթ գրողներու, օրինակ՝ Ուիլեըմ Ֆոքնըրի եւ Էռնըսթ Հէմինկուէյի հետ բաղդատելէ, այս անուններու գործածութեամբ կ'ուզէր իր գործին էպոսական որակ մը տալ:

Պր. Փափազեան անդրադարձաւ Սարոյեանի «Ուէզլի Ճէքսընի Արկածախնդրութիւնները» վէպին, որ մօտ ապագային Ֆլամմարիոն պիտի հրատարակէ ֆրանսերէն լեզուով: Ընդգծեց որ այս գործին մէջ տուն վերադառնալը կենսական խղճ մը եւ գաղափար մըն է: Անշուշտ զինուորի մը տուն վերադառնալը գլխաւորաբար ընտանիքին դիրկը վերադառնալու փափաքին հետ կապ ունի, սակայն ան կ'ենթադրէ նաեւ ուրիշ «վերադարձ» մը, դէպի այն «տունը»՝ որ հայրենիքն է:

Պր. Փափազեան ապա ցոյց տուաւ, աւելի ամփոփ ձեւով, որ «վերադարձ»ի խղճը կենսական է նաեւ Սարոյեանի միւս վէպերուն մէջ, ինչպէս նաեւ իր արձակի (պատմուածքներու) մէջ: Այս խղճը, ըստ ան, սերտօրէն կ'արձագանգէ անձ - ընտանիք – ազգ կրկնակ պատկանելիութեան գաղափարները, որոնց վերջին տերմինը, այսինքն՝ ազգը, յաճախ թաքուն կը թուի, սակայն դիւրաւ հասկնալի է, մանաւանդ հայ ընթերցողին համար:

Այս հետաքրքրական դասախօսութենէն ետք տեղի ունեցաւ դրեթէ նոյնքան հետաքրքրական խօսակցութիւն մը: «Խօսակցութիւն» կ'ըսեմ, «հարցում - պատասխանի» տեղ, որովհետեւ պատահածը ա՛յդ էր իսկապէս, – աս – ու – լիս մը, որուն մասնակցեցան հանդիսատեսներէն ոմանք եւ դասախօսը: Նախ խօսք առաւ Բժ. Գուրգէն Մեծատուրեան, որ ընդգծեց Սարոյեանի հայկականութիւնն ու համամարդկայնութիւնը: Խաչիկ Թէօլէօլեան յայտնեց իր այն համոզումը՝ թէ հայր – հայրենիք – ընտանիք երրորդութիւնը Հոմերոսի Ոդիսականին շատ բան կը պարտի, սակայն նոյնիսկ աւելի բան կը պարտի 1922 թուականին հրատարակուած Իւլիսսէս (անգլերէնը՝ Ոդիսեւս բառին) գրքին, որուն հեղինակն է Ճէյմս Ճոյս: Այս գիրքը՝ ընդգծեց Թէօլէօլեան, քսաներորդ դարուն տիրապետող երեք վէպերէն մէկն է, ուր վերադարձի գաղափարը կեդրոնական դեր ունի:

Զուլալ Գազանճեան խօսք առաւ ու հայերէն լեզուով հարցուց թէ արդեօք ի՞նչ է Սարոյեանի դիրքը այսօր, ամերիկեան ու համաշխարհային գրականութեան մէջ: Փրոֆ. Տիգրան Գույումճեան, որ Ֆրէզնոյի համալսարանի Հայկական Ամպիոնի դասախօսն է, ու բարեկամ գրագէտին, պատասխանեց մանրամասնօրէն, նշելով այն բազմաթիւ լեզուները՝ որոնց թարգմանուած է եւ կը շարունակուի թարգմանուիլ Սարոյեանի գործը: Փրոֆ. Գույումճեան ակնարկեց նաեւ Սարոյեանի անտիպ գործերուն, եւ հայութեան հետ սերտ կապ ունեցող թատերախաղերուն: Անոնցմէ մէկը, Հայերը («Տհը Արմինիընզ») գրի առնուած է 1962–ին եւ բեմադրուած 1965–ին, իսկ ուրիշ մը, որ անտիպ կը մնայ, գրի առնուած է 1979–ին, Փարիզի մէջ, եւ տեղ կուտայ, ի մէջ այլոց, «Յառաջ»ին ու անոր շրջանակին:

Խաչիկ Թէօլէօլեանն ալ պատասխանեց

ԺՈՐԺ ՍԱՆԴ,
ԻՏԱԼԻԱ ԵՒ ՎԵՆԵՏԻԿԻ ՀԱՅՈՑ ՎԱՆՔԸ

Գրեց՝ ԼԵՒՈՆ Թ. ԽԱՉԻԿԵԱՆ

ԱՄԱՆԴԻՆ – ՕՌՈՌ – ԼԻՒՍԻ ԴԻՒՊԷՆ
ՄԱՆԿՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՊԱՏԱՆԵԿՈՒԹԻՒՆ

Նոհան թանձր անտառներու եւ ճախճախուտներու մէջ կորսուած երկրի մը մէջ պահուըտած աւան մըն է, իսկ դըղեակը բնակութեան ամէն յարմարութիւններով օժտուած պարզ ու շնորհալի երկյարկանի շէնք մը, թմբիի, բարտիի, շագանակենիի, կնձնիի զարատաններով շրջապատուած:

Օռոռ անձկութեամբ սպասելով այն բարեբախտ օրուան ուր մօրը քով պիտի վերադառնայ վերջնականապէս եւ սեղ զարնէ, տունէն ներս մեծ մօրը շափով ու ձեւովը կը շարժի, իսկ տունէն դուրս ազատ գեղջկուհիի կեանքը կը վարէ. հանիին հետ նիստ ու կացով, պատմութեամբ, գրականութեամբ, եռաժշտութեամբ երգով կը պարապի, մրգաստանն ու բանջարանոցը կը մշակէ, կառավարիչ Դէշարտի հետ քերականութիւն, տաղաչափութիւն, ուսողութիւն ու գիտութիւն կը սերտէ, եւ կամ, մանչու պէս հագուած, ձիով, ուսուցիչին ու սպասաւոր Ալպերդ Կայոյի ընկերութեամբ երկար պտոյտներ կը կատարէ:

Ազատ ժամերուն Օռոռի խաղընկերները կիսեղբայրը Իպոլիտ, սենեկապահուհիին աղջիկը Իւրսիւլ եւ աւանին գեղջուկ լաճերը կ'ըլլան, որոնց հետ, հաւասարէ հաւասար, երկրին ծակն ու ծուկը շափերով բնութեան խորհուրդին հաղորդակից կ'ըլլայ: Հսկող աչքերէ հեռու, բերանը բաց, գեղջուկ մամերու եւ պապերու վհուկի պատմութիւնները կուլ կ'ընէ, մանչու պէս ծառերը կը մագլցի, առուները փոքրիկ ջրացյներով կը կապէ, պուրակներու թռչուններուն համար թակարդներ կը լարէ, ախոռներուն մէջ այծ ու ոչխար կը կթէ – նոյնիսկ կով ու գոմէշ, եթէ թոյլատրուած ըլլան, – մացառներու մորերը, թփիկներու վայրի սալորները կը հաւաքէ, բանջարանոցէն գետնախնձոր ու դաշտերէն վայրի սանձ ու խնձոր կը գողնայ տաք մոխիրին մէջ եփելու համար:

Եթէ մեծ մայրը զինքը իբր «օրիորդ» կ'ուզէ մեծցնել ու կը ստիպէ որ ձեռնոց կրէ եւ իրեն հետ երրորդ անձով խօսի, երկար արշաւանքներէն վերադարձին քրտինքի եւ ցեխի մէջ կորսուած կապը – կորած թոռը, ամէն օր գրպանը նոր «գանձ» մը պահած – կայծքարի մը կըտոր, գորտի մը ձագ, ծաղիկի մը սոխ, – կոշտ գիւղացիներու ագեղ կողմերը կը կապկէ եւ գաւառի լեզուով կ'արտայայտուի:

Ու տարիները կը սահին, Նոհան ու Փարիզ, ուր մեծ մայրը երկար ատեն կը մնայ – պլաս Վանդոմ, 2 ռիւ Նէօվ – դէ – Մաթիւրէն – (այժմու ռիւ դէ Մաթիւրէն) – ուր Տիկին Օռոռ Դիւպէն յարկաբաժին մը ունի, ռիւ Տիրիու (այժմու ռիւ Կոմարտէն), – որպէսզի աղջնակը մօրը կարօտը առնէ եւ դաշնակի, պարի ու գծագրութեան դասերու հետեւի:

Մեծնալով Օռոռ կը կռահէ մեծ մայրը եւ մայրը իրարմէ բաժնող այն թաքուն վէճը որ տարբեր դասակարգերէ սերած երկու կիները դէմ առ դէմ կը հանէ, եւ ինքն իր մէջ քաշուած, դղեակին հարուստ գրադարանին մէջ առանձնանալով վէպերը կը մօնայ: Ֆլօրիանի եւ Տիկին դը Ժանլիսի գործերը, Հոմերոսի Իլիականը, Տասսոյի Երուսաղէմ ազատագրեալը, Բերնարդէն դը Սէն – Պիեռի Պօլ ու Վիրժինին, Ֆրանսուա դը Շատօբրիանի Ռընէ կամ երկու վայրենիներու սէրը անտառին մէջը, Ատալան, Տիկին դը Սթայլի Կորինը, Դանիէլ դը Ֆոյի Ռոբէնսոն Կրիւզոյէն կը կարդայ, որոնք գրականութեան դիւթական աշխարհը կը բանան իր առջեւ, եւ հազիւ տասներկու տարեկան, փոքրիկ նկարագրութիւններ կը շարադրէ, երեւակայութեան տարով պատմութիւններ կը հնարէ, շնորհալի փոքրիկ պատմութիւններ, որոնց մէջ արեւն ու անձրեւը, փլատակներն ու մեռեալները, սրինգն ու տաւիղը, գինեքերու փայլատակումն ու ձիերու վրնջիւնը մեծ տեղ մը կը բռնեն, եւ որոնց համեծ մօրը թոռանը վրայ ունեցած համարումն ու սէրը կ'աւելցնեն:

(Շար. 7)

ՊԱՆԻԿՕ – ՔԱՇԱՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ՀԱՆԴԷՍԸ

Եթէ գարունը նոր կեանք տուաւ ծիլ ու ծաղկի, Մայիս 17-ի Պանիկօ – Քաշանի եւ Շրջանի Հայկական Վարժարանի հանդէսը՝ իր ջերմութեամբ, հայկական շունչով եւ յաջողութեամբ, հանդիսատեսներու հոգւոյն մէջ կրկնապատկեց հայրենիքի սէրը ու ամրացուց ազգային ոգին...

Արեւաշող օր մըն էր սրահէն ներս, ուր կը լսուէր հայ մանուկի երգը՝ «Ամէնէն քաղցրը բոլոր երգերուն» ինչպէս ըսաւ

Ուսուցչուհին:

Ուրախ երեւոյթ մըն էր, Պր. Պետանեանի (Պանիկօի փոխ քաղաքապետ) ներկայութիւնը:

Պր. Մալխեանի բացման խօսքերէն վերջ, Պր. Պետանեան չեշտեց՝ անհրաժեշտութիւնը մեր զաւակներուն սորվեցնել մայրենի լեզուն, ծանօթացնել անոնց մայր հայրենիքի վերելքը, թէ մենք ժառանգորդներն ենք հին եւ հարուստ մշակոյթի մը:

Ուսուցչուհի՝ Տիկին Պալըգճեանի որու պաշտօնավարութեան 25-րդ տարեդարձն էր, ի միջի այլոց ըսաւ:

– «Քառորդ դար...

25 տարիներու ընթացքին, շատ բաներ փոխուեցան, բայց իմ սէրը ու գուրգուրանքը՝ դէպի հայ մանուկները, մնացին նոյնը, ինչպէս նաեւ իմ եռանդը:

25 գարուններ ողջունեցի հայ մանուկներու երգերով, ամէնէն քաղցրը բոլոր երգերուն, անոնք մէյ մէկ ծաղիկ էին ինծի համար, գգուեցի, շնչեցի, անոնք ինծի տուին՝ յոյզերուն ամէնէն խորը...

Այս բոլորի հետ, ես՝ չզգացի թէ, երբ հասայ իմ կեանքի աշնան...

Աշո՜ւն... բայց ի՞նչպէս զգամ թէ աշուն է, երբ շուրջս համակ գարուն է, եւ հոն կը ծլին, կը բողբոջին ու կը ծաղկին՝ մէկը միւսէն աւելի խոստմնալից հայու զաւակները....

Ահա՛, այս յաւիտենական գարնան ծաղիկներով, պիտի ջանամ բեղնաւորել՝ Պանիկօ – Քաշանի եւ շրջանի Հայկական վարժարանի ապագայ կեանքը...»:

Տիկին Պալըգճեան՝ շնորհակալութիւն յայտնեց, դպրոցի վարչութեան ատենապետ՝ Պր. Մալխեանին, ինչպէս նաեւ վարչութեան միւս անդամներուն, որ ջանք չեն խնայեր՝ դպրոցին պատիւը բարձր պահելու համար:

Սկսաւ գեղարուեստական բաժինը, որ շատ ճոխ էր:

Ծնողքներու եւ հանդիսականներու հիացումին խառնուած էր եւ ... յուզումը՝ երբ բեմի երկու կողքերէն, միջափքայլերով մուտք գործեցին աշակերտները՝ իրենց ձեռքերուն կրելով գիրեր՝ որոնք կազմեցին Երեւան – Էրեբունի, նուաղի ներդաշնակ, ամէն սրտին խօսող եղանակով:

Եղան երկու արտասանութիւններ՝ «Հայոց լեռներ» եւ «Իմ հայ լեզու» խումբը երգեց՝ «Իմ հեռաւոր հայրենիք»ը:

Այս շատ տպաւորիչ տեսարանը ծափեր խլեց ներկաներէն:

Երկրորդ տեսարանը՝ ծաղիկներով զարդարուած պարտէզ մը, իսկ աշակերտները ազգային տարազներով, ներկաներուն շատ հաճելի տեսարան մըն էր:

Աշակերտները 5 – 14 տարեկան, ամէնքն ալ արտասանեցին, երգեցին, շատ յաջող, խլելով ուրախութեան կանչե՛ր եւ ծափե՛ր, ծափե՛ր...

Սրահը՝ լեցուած էր յոյսի շունչով մը ... յոյսը՝ վաղուան նոր սերունդի մը, ազգասիրութեան բոյրով օծուած...:

Ուսուցչուհին՝ աշակերտներուն բաժնեց մրցանակներ՝ անոնց միացնելով գնահատանքի իր խօսքերը:

Մեծ խանդավառութեամբ վերջացաւ առաջին բաժինը:

Երկրորդ բաժինը սկսաւ Պէթի Երկանեանի (Նախկին աշակերտուհի) երգերով, դաշնակի ընկերակցութեամբ Ա. Տաքէսեանի, նոյնպէս նախկին աշակերտուհի:

Հանդիսականները՝ մեծ հաճոյքով լսեցին ու սրտագին ծափահարեցին:

«Նահապետ» Ֆիլմի ցուցադրումին՝ ներկաները հետեւեցան յուզումով եւ ... արցունքով...

Շատեր, յիշեցին տխուր անցեալը, յաւէտ կորսուած իրենց սիրելիները...:

Պր. Մ. Ֆեռման, հանդիսականներուն խօսեցաւ՝ իր սազի լարերով...

Պ. Պետիկեան իր երգերով, ընկերակցութեամբ Պր. Ֆեռմանի (սազով) յաջողեցան՝ Ֆիլմի պատճառած տխուր տրամադրութիւնները փոխել...:

Ամէն ոք՝ մեկնեցաւ, իր հոգիին մէջ տանելով՝ ուրախութեան եւ յուզումի խառն փունջ մը, որը հայկական է...

Երկու անրաժան ապրումներ...:

ՀԱՅՈՒՀԻ

Ջուլալ Գազանճեանի հարցումին, չեշտելով որ Սարոյեան ոչ Ամերիկայի ամենամեծ գրագէտներու Պանթէոնին կը պատկանի, ոչ ալ արհամարհելի է: «Փոքր անմահ»ներու շարքին կը պատկանի, որուն անունը ծանօթ է ամէն ամերիկացի աշակերտի, որուն պատմուածքներէն մի քանին կը վերատպուին անընդհատ եւ որուն թատրոնը ծանօթ է դեռ շատերուն. նմանապէս ծանօթ կը մնայ Պր. Փափազեանի ներկայացուցած առաջին վէպը:

Խօսք առին նաեւ Տիկին Ֆրանսուազ Գույումճեան, Պր. Վահէ Խաչերեան, Ա. Ջաքըրեան եւ Լօռան Մեծատուրեան: Բազմաթիւ ներկաներու եւ դասախօսին միջեւ շարունակուող տիալոկը առեղծեց ջերմ եւ խօսակցական (ու ո՛չ ճառախօսական) մթնոլորտ, եւ երեկոն երկար տեւելով հանդերձ՝ կարճ թուեցաւ:

ՇՐՋ. ԹՂԹԱԿԻՑ

– ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ –

ԱԹԷՆՔԻ «Վրեթանիա» սրահին մէջ, Մայիս 31-ին, նշուած էՄայիս 28-ի 63րդ տարեդարձը, Համազգային Մշակ. Ընկերակցութեան կազմակերպութեամբ: Բացումը կատարած է ընկ. Միհրան Քիւրտօղլեան: Հ. Յ. Դ. Երիտասարդաց Միութեան կողմէ ուղերձ մը կարդացած է Սեդա Գալայճեան, իսկ Ազգային Վարչութեան ողջոյնի խօսքը արտասանած է ատենապետը՝ Ներսէս Յակոբեան: Բանախօսած է ընկ. Հրայր Մարուխեան, որ պարզելէ ետք 1918-ի շրջանի քաղաքական կացութիւնը, անդրադարձած է ըՍփիւռքի ներկայ վիճակին եւ վերլուծելով Հայկ. Հարցի լուծման կարելիութիւնները, նշած է. «Մենք եթէ կարենանք իսկապէս իրագործել Հայկական Հարցը, այդ պիտի կարենանք ընել միայն Սփիւռք – Հայաստան միացեալ ճիգով. այդ իրագործումը կրնայ տեղի ունենալ միայն եթէ ամէն մէկ Հայ կարենայ ըմբռնել իմաստը, խոր իմաստը այն փիլիսոփայութեան, որ 1918-ին մէջտեղ դրուեցաւ եւ մեր բանաստեղծը այսօր իրաւացի կերպով կ'ըսէ. «Ժողովուրդ հայոց, սերունդներ հայոց, ճանաչէք ձեզ Սարդարապատից»: Այս ժողովուրդի հիմնական ուղղութիւնը պիտի ըլլայ ամէն օր բան մը ընել Հայկ. Դատին համար, ամէն օր բան մը տալ Հայկ. Դատին համար: Այո՛, եթէ այս պիտի չըլլայ Մայիս 28-ի խորհուրդը, ան մշակոյթի օրուան պէս բան մը պիտի ըլլայ: Հայկ. Հարցը չի լուծուիր տուներուն մէջ ուիսքի խմելով, հիւրասիրութիւններ սարքելով, բաժակաճառեր արտասանելով, աղուոր զգացումներու մթնոլորտի մէջ յեղափոխական երգեր երգելով»: Հանդիսութիւնը վերջ գտած է օրուան նախագահ ընկ. Միհրան Քիւրտօղլեանի փակման խօսքով:

×

Երեկոյեան, Ֆիքսի «Լեւոն եւ Սոֆիա Յակոբեան» վարժարանի սրահին մէջ տեղի ունեցած է խրախճանք, նախագահութեամբ ընկ. Արմէն Օննիկեանի: Բանախօսած է ընկ. Վարուժան Նիկոլեան: Խանդավառ մթնոլորտ մը ստեղծած է «Շիրակ» նուագախումբը:

×

ՍԵԼԱՆԻԿԻ «Մալաքեան – Գասպարեան» սրահին մէջ, Մայիս 24-ին, դասախօսութիւն մը տուած է Մուշեղ Վրդ. Մարտիրոսեան, «Խրիմեան Հայրիկի ազգային – եկեղեցական եւ յեղափոխական դերը իր կեանքին ու գործին ընդմէջէն» նիւթին շուրջ:

×

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ, Յունիս 1-ին, մեռած է բարերար Պօղոս Նաճարեան, 77 տարեկանին: Ողբացեալը ծանօթ անուն մըն էր լիբանանահայ գաղութին մէջ իր ցուցաբերած նիւթական եւ բարոյական օժանդակութեամբ ազգային, կրթական, ու մշակութային ձեռնարկներուն: Եղած է անդամ Հ. Բ. Ը. Մ.ի, Լիբանանի Թեմի Ազգ. Գաւառական եւ Քաղաքական Ժողովներու եւ Դատաստանական Խորհուրդին: Իր բարերարութեամբ կառուցուած էր Ս. Աստուածածին Եկեղեցին, ուր Յունիս 2-ին կատարուած է ազգային յուղարկաւորութիւնը: Ներկայ եղած են Խորէն Ա. Կաթողիկոս, Թեմին առաջնորդը՝ Արամ Եպիսկ., որ դամբանական մըն ալ խօսած է եւ եկեղեցական դասը:

×

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍ դացած է (Մայիս 19-ին) Էջմիածնի միաբաններէն Գրիգորիս վրդ. Բունիաթեան, իբրեւ հովիւ տեղւոյն Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Մայր տաճարի: Գրիգորիս Վրդ. հոգեւոր հովիւի պաշտօն վարած է Նոր Նախիջեւան (Ռոստով), Լիոն (1971 – 1973) եւ Փարիզ (1975 – 1979): Անցեալ ուսումնական տարեշրջանին տեսուչն էր Էջմիածնի Ճեմարանի:

×

ՊՈՒԷՆՈՍ – ԱՅՐԷՍԻ Օփերային մէջ, Մայիս 31-ին, նշուած է Հայաստանի Անկախութեան հռչակման 63-րդ տարեդարձը: Յայտագիրը վարած են Անալիա Զօլաքեան եւ Ալօ Աւագեան, որոնք կարդացած են նաեւ (հայերէն եւ սպաներէն) Մայիս 28-ը խորհրդանշող գրութիւններ: Խօսք առած են Խորխէ Գասպարեան (սպաներէն) եւ Շահան Յովակիմեան (հայերէն): Կուռ ճառ մը արտասանած է Տիկին Քրիստինա Կուսման: Գեղարուեստական յայտագրին մասնակցած են Խրիմեան Կրթական Հիմնարկութեան երգչախումբը եւ «Քոլոն» Օփերայի երգչախումբի անդամ Սուսանա Գարամեան: Հանդիսութիւնը վերջ գտած է Դաւիթ Եպիսկ. Սահակեանի փակման խօսքով:

×

ԱԹԷՆՔԻ Պատերազմական Թանգարանի սրահին մէջ, Յունիս 1-ին, տեղի ունեցած բժշկական համագումարին մասնակցած են նաեւ երկու Հայեր՝ Ա. Թաշճեան, Միացեալ – Նահանգներէն եւ Էվա Ձալըքեան, իբրեւ Մինեսոթայի համալսարանի ներկայացուցիչ: Երիտասարդ բժշկուհին խօսած է իր մէկ գիւտին մասին, այն է՝ երախաներու՝ մօրմէն ըստացած տխապէթիք հիւանդութիւններու տացած շաքարախտի մասին:

×

ՏԻԹՐՕՅԹԻ Հ. Օ. Մ.ի ամէնօրեայ վարժարանի տարեկան հանգանակութեան ձեռնարկը տեղի ունեցած է Մայիս 23ին, Ս. Սարգիս եկեղեցւոյ սրահին մէջ: Հանդիսութիւնը վարած է Յակոբ Մուրատեան: Խօսք առած են Մեսրոպ Եպիսկ. Աշճեան եւ Շնորհիկ Կիրոյեան: Կազմակերպութիւններու եւ անհատներու կողմէ եղած սրտաբուխ նուէրներէ գոյացած է 70 հազար տոլարի գումար մը:

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

– Էն առեն, Օսման, մեզի կը մնայ մեր գլխին ճարը նայիլ, թէ չէ՝ ձին Տուրոսնի ձիաւորներուն պէս բոլորս ալ ծառերէն կը կախէ: Խալիլ պէյ ցերեկին քառասուն հոգի եւս ղրկեց, որ Պէյաղ Աթլուն կռուով գրաւած պահեն, մին – չեւ բանակը հասնի: Էդ քառասուն հոգիէն լուր չեկաւ. զան կ'ընեմ՝ էնոնք ալ կախուեցան: Տուրսունի քառասուն ձիաւորներէն միայն տասը հոգի ազատեցան, անոնք ալ չէրքէզներու քէօչին հետ փախան:

– Ըսել է՝ որոշ է որ Խուրշիտը վարած են մարագին մէջ:

– Ի հարկէ, ողջ պիտի չձգէին եա, ըսաւ միւսը ու գետինը թքելով հայհոյեց, մանաւանդ որ՝ ծխախոտը անձրեւէն թրջուեր էր, ու չէր վառեր:

– Ինչպէս կ'երեւի, ըմբոստութիւնը կը շարունակուի: Խալիլ պէկի կարծիքով, Ծէյթունի հայ գիւղերու ըմբոստութիւնը նպաստաւոր եղած է մեզի թէ չէ՝ Պեյաղ Աթլուն վաղուց անցած էր գետէն ու Վարդաձորի լեռը ելած: Այդ գալմագալը մէկ օր ուշացուց անոր Ծէյթունի հողերէն դուրս գալը: Ֆախաթ եկուր տես որ, սարի պինպաշու բանակը շատ ուշացաւ: 2 օր առաջ լուր կար, որ Գարափունար հասած էր, տահա կու գայ: Եթէ էս գիշեր ալ ուշանայ, էն առեն մեր գլուխն ալ վտանգի տակ է, մանաւանդ կ'ըսեն որ Պէյազ Աթլուն ժանտարմներու հանդէպ շատ անգութ է: Գարափունարի կողմերը, ինք առանձինն յիսուն ժանտարմի գլուխ վար ձգած է: Ջան կ'ընեմ՝ Պէյազ Աթլուին դէմ միայն Հաճի Մուսան կրնայ ճակատ բռնել, էն ալ թէրսի պէս Կարմրէկի կուին չհասած՝ ձիէն վար ինկած ու ոտքը վնասած է: Եթէ էդ բանը չպատահէր, պէլքի գործը էս տեղուանքը չհասնէր:

– Քեզի բան մը ըսեմ Սայիտ, ըսաւ ժանտարմներէն մէկը, որ մինչեւ այդ լուռ մտիկ կ'ընէր,– էս կէավուրը թէմամ փորձանք դարձաւ տէօվլաթին: Հաճի Մուսա չէ, ով ալ ըլլայ, պիտի չկրնայ անոր կռնակը գետին դնել: Շան տղան կախարդուած է, կախարդուած: Կ'ըսեն որ, ամէն անգամ, երբ իր ժողովուրդին մէջ կ'երեւի, բոլորն ալ գետին կը ծռին, անոր փէշերը կը համբուրեն էնպէս, ինչպէս իսլամներս կը համբուրենք Սանճաղը Շէրիֆը:

– Ինձ կը թուի, որ կռիւը հետզհետէ գետին կը մօտենայ: Պէյազ Աթլուն պէլքի էս առաւօտ անցնի գետէն,– ըսաւ ուրիշ մը:

Ժանտարմները՝ խոշոր ծառին տակ պատսպարան գտած՝ միտք չունէին անտառէն դուրս ելլել ու տարափին տակ խեղճ մնալ, թէեւ իրենց յանձնուած էր անտառին մօտիկ անցքի պահակութիւնը: Երբ Սպիտակ Ձիաւորը իր ուժերով ուզէր այդ անցքէն անցնիլ, անոնք լուր պիտի տային Խալիլ պէկի մարդոց, որ Սպիտակ Ձիաւորը այդ ճամբէն կ'անցնի: Ժանտարմները նաեւ այն կարծիքն ունէին, որ առատ անձրեւի պատճառով գետին ջուրը բարձրացած էր ու դժուարացուցած՝ անցքը: Անոնք՝ իրենց օրուան խօսքերը թուլցնելով՝ սկսան խօսիլ այն չէրքէզ կնոջ մասին, որ տակաւին երէկ վրանին դրան առջեւ կեցած էր իր ուժեղ կուրծքով ու ճակատին վրայ շարուած արծաթ դրամներով: Անոնք կը պատմէին կնոջ հետ ունեցած իրենց հանդիպումը, ձիու փռուած փոսին վրայ եւ կնոջ մարմնի մասերուն գովքը կ'ընէին վաւաշոտ բառերով:

Այդ օրը, իրիկնադէմին միայն իմացան, որ Սպիտակ Ձիաւորի սարսափէն չէրքէզները ծալած էին իրենց վրանները ու ձիերով, կիներով հեռացած էին գետեզերքի արօտատեղիներէն:

Անտառի փոսին մէջ, Սաքօն ու Սարգիսը կը սպասէին, մինչեւ որ ժանտարմները հեռանային անտառէն:

(Շար.– 337)

ՅԱՐԳԱՆՔ ՔՍԱՆ ԿԱԽԱՂԱՆՆԵՐՈՒՆ

Ս. Դ. Հնչակեան Կուսակցութեան Ֆրանսայի Շրջ. Վարիչ Մարմինը եւ Փարիզի «Նազարբէկ» Երիտ. Մասնաճիւղը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կու տան՝

ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒՆԻՍ 21-ԻՆ

Փարիզի Հայոց Մայր Եկեղեցւոյ մէջ.— 15, Ռիւ Ժան – Կուժոն

1915 Յունիս 15-ին Պոլսոյ Պայազիտի հրապարակին վրայ կախաղանով նահատակուած Հնչակեան 20 անմահ հերոսներու յիշատակին:

Նոյն օրը, ժամը 13·30-ին՝ Հոգեճաշ Օփէրա – Լաֆայէթ ճաշարանին մէջ.— 80, Ռիւ Լաֆայէթ

Պատշաճ յայտագիր – Յարգանքի ուղերձներ – Երգ եւ արտասանութիւն:

Ճաշագին՝ 60 Ֆ.:

Տեղերը սահմանափակ ըլլալով, կը խնդրուի նախապէս ապահովել, հեռաձայնելով.— 606· 81· 95

Ecole St. Grégoire de Nareg

AVIS IMPORTANTS

— Les inscriptions à l'Ecole St. Grégoire de Nareg sont dès maintenant ouvertes pour l'Année Scolaire 1981-1982.

— Le Dimanche, 28 Juin, La Fête Champêtre Annuelle de la Paroisse Arménienne Catholique de Lyon se déroulera dans le parc de l'Ecole St. Grégoire de Nareg.

— La Colonie de vacances aura lieu en Juillet, du 13 Juillet au 3 Août. Elle s'adresse aux garçons de 7 à 14 ans.

Pour tous renseignements s'adresser au Père ZABARIAN.-

38, Route de Collonges
69450 - St. Cyr au Mont d'Or
Tél.: (7) 847. 28. 65

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Համազգային Կրթական Կեդրոնի Մանկապարտէզի երեք դասարաններու արձանագրութիւնները, 1981 – 1982 կրթական տարեշրջանին համար, տեղի կ'ունենան Երկուշաբթի, Երեքշաբթի, Հինգշաբթի եւ Ուրբաթ օրերը ժամը 10 – 12 եւ 13 – 16, եւ Շաբաթ օրերը՝ ժամը 10 – 12:

Կը խնդրուի որ, ծնողքները կանուխէն արձանագրեն իրենց զաւակները:

1981 – 1982 կրթական տարեշրջանի վերամուտը տեղի կ'ունենայ Ուրբաթ, Սեպտեմբեր 25, ժամը 9-ին:

Ecole Privée HAMAZKAINE
Centre d'Enseignement - France
185, Bd. de la Cabane
13012 Marseille - Tél.:16 (91) 93.75.25

INSCRIPTION SCOLAIRE 1981-1982

Les Inscriptions à l'Ecole Maternelle Hamazkaïne (Marseille) pour la rentrée 1981 - 1982 se prendront jusqu'au 11 Juillet 1981, les Lundi, Mardi, Jeudi, Vendredi, de 10 h. 12 h. et de 13 h. à 16 h., le Samedi de 10 h. à midi.

Al'Ecole: 185, Bd. de la Cabane - 13012 Marseille - Tél.: 93.75.25

L'Ecole accueille les enfants de 3 à 6 ans et compte trois classes de maternelle.

La Rentrée est fixée au 25 Septembre 1981, 9 h.

Les enfants seront admis dans la mesure des places disponibles.

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԵՒ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԻՒՔՖԱՖ-ի եւ ԺԱՖ-ի Ի ՆՊԱՍՏ

ՄԵԾ ՔԷՐՄԷՍ

Շաբաթ եւ Կիրակի, 20 եւ 21 Յունիս ժամը 10·30էն մինչեւ 20, առանց դադարի

Համեղ անակնկալներ, պատրաստ հագուստներ, յուշանուէրներ, գիրքեր եւ տխաքեր:

6, Cité Wauxhall — 75010 PARIS
(Métro: République)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 24-ԻՆ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԵՐԿՍԵՌ ՆԱԽԱԿՐԹԱՐԱՆ
ԱՂՋԿԱՆՑ ՄԻՋՆԱԿԱՐԳ
ԳԻՇԵՐՕԹԻԿ ԵՒ ՑԵՐԵԿԵԱՑ

1981 – 82 Տարեշրջանի արձանագրութիւնները բացուած են:

Վարժարանը կը կիրարկէ ֆրանսական ամբողջական ծրագիրը եւ աշակերտուհիները կը պատրաստէ Պէ. Ը. Փէ. Սէ-ի քննութեան:

Կարեւորութեամբ կ'աւանդուին նաեւ Հայեցի ճիւղեր՝ Լեզու, Գրականութիւն եւ Պատմութիւն:

ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ

COLLEGE ARMÉNIEN TEBROTZASSERE

CLASSES PRIMAIRES MIXTES
CLASSES SECONDAIRES DU I° CYCLE
POUR JEUNE FILLES
INTERNAT ET EXTERNAT

Les inscriptions pour l'année scolaire 1981 — 82 sont ouvertes.

Application intégrale du programme des écoles françaises et préparation au B. E. P. C.

Enseignement de la langue et de la civilisation arméniennes.

DIRECTION

S'adresser à: Direction de l'ECOLE TEBROTZASSERE
1, Boulevard du Nord; 93340 LE RAINCY — Tél.: 381. 01. 72

ARMÉNIE

Notre prochain départ de PARIS, LYON et MARSEILLE

DU 18 AU 31 JUILLET

Demandez-nous le calendrier des départs du mois d'Août, Septembre et Octobre

Renseignements et Inscriptions:

A PARIS:
LEVON BAGHDASSARIAN
SABERATOURS
3, Rue de l'Arrivée
Imm. CIT - 7e étage
75749, Paris — Cedex 15
Tél.: (1) 538. 67. 47

A LYON:
VAROUJAN SARKISSIAN
SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté
69003 — LYON
Tél.: (7) 860. 13. 66

A MARSEILLE:
JACQUES CHELELEKIAN
WASTEELS
87, La Canebière
13001 — Marseille
Té.: (91) 95. 90. 12

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

ԼԻՈՆ. – Կապ. Խաչի Լիոնի վարչութիւնը ի պատիւ իր նախկին եւ տարեց ընկերուհիներուն կը կազմակերպէ փոքրիկ ընդունելութիւն մը Շաբաթ, Յունիս 20, կէսօրէ վերջ ժամը 3-ին Ազգ. Տան սրահը, պատուելու զիրենք իրենց տարիներու աշխատանքին համար:

Կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէն ներկայ գտնուիլ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգնութեան Մարմնի ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ ի նպաստ՝ Հայկ. վարժարաններու ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 6-ԻՆ

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

15, Rue du 24 Avril — DECINES

Conférencier:
Le Père KEVORK ZABARIAN
«L'EGLISE ARMENIENNE CATHOLIQUE»

Sa Hiérarchie - Son Organisation - Ses Activités.

Samedi, 20 Juin, à 20 h. 30

Հայր Գէորգ Զապարեան կը խօսի՝ «Հայ Կաթողիկէ Եկեղեցին, իր Նուիրապետութիւնը, Կազմակերպութիւնը եւ Գործունէութիւնը» նիւթին շուրջ:

Մուտքը ազատ է:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Իրենց հայրենակից՝ Աւետիս Համբարխանի մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Զաղալեան եւ Տէր եւ Տիկին Շահինեան 150-ական Ֆ. կը նուիրեն Տէսինի Հայ Մշակոյթի Տան (ստանալ «Յառաջ»էն):

Imprimé sur les presses du Journal «Ha ratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission paritaire : N° 55935

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ Վարչութիւնը, շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները, տարաբախտ Տիրան Խայիկեանի մահուան եւ թաղման առթիւ.— Այրի Տիկին Պերճուհի Խայիկեան 2·500 ե.պ. եւ 2·500 Սահակ – Մեսրոպ Երգչախումբին, Պոլսոյ Հայր. Միութիւն ե.պ. 100, Թօփաքալեան եւ Ապրամեան ընտանիքներ ե.պ. 500, Տէր եւ Տիկին Աթոյեան ընտ. 500, Համախարբերդցիական Հայր. Միութիւն 500, «Արմէնիա» թերթի խմբ. 500, Վարուժան եւ Անայիս Համազգային դպրոցին 300, Վարուժան Պօղաճեան ե.պ. 200, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Վարժապետեան 200, Տէր եւ Տիկին Սեդրակ Սամուէլեան 200, Խսրով Ղարէպշանեան դպրոցին 200 և ե.պ. 200, Մէլինէ, Ալիս, Ազատ, Վարուժան, Գեղամ եւ Սարհատ Համազգայինի դպրոցին 300, Տէր եւ Տիկին Վաամ Գրիգորեան ե.պ. 200, Տէր եւ Տիկին Մաչոյեան ընտ. 200, Երկիր եւ Մշակոյթ Կազմակերպութիւն ե.պ. 100 եւ Սահակ – Մեսրոպ Երգչախումբին 100, Տիկին Մարի Արզումանեան եւ զաւակները ե.պ. 100, Կապոյտ Խաչին 100, Տէր եւ Տիկին Միքայէլ Եաւէր Պոլսոյ կարօտեալներուն 200, Հ.Յ.Դ. Մարսէյլի մասնաճիւղ Համազգայինի դպրոցին 200, Տէր եւ Տիկին Մինաս Պօղոսեան Սահակ – Մեսրոպ Երգչախումբին 50 եւ Հ.Բ.Ը.Միութեան 150, Տէր եւ Տիկին Պօղոս Միքայէլեան ե.պ. 110, Տիկին Զարուհի Բարագամեան ե.պ. 100, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Մէրամէթճի Սահակ – Մեսրոպ Երգչ.ի 100, Տէր եւ Տիկին Տիգրան Պէքճեան Սահակ – Մեսրոպ Երգչ.ի 100, Մինասեան եղբայրներ Սահակ – Մեսրոպ Երգչ.ի 100, Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկ. Թաղ. ե.պ. 100, Տէր եւ Տիկին Արմենակ Թորոսեան 100, Տէր եւ Տիկին Րաֆֆի Նազարեան 100, Տէր եւ Տիկին Երուանդ Տօրումեան 100, Տէր եւ Տիկին Կարպիս Սայապալեան 100, Տէր եւ Տիկին Տրդատ Տէր – Պօղոսեան 100, Հայ Արենոյշներու Միութիւն 100, Արամ Շէխիկեան Մաքս Գիլինճեանի Պաշտպան Յանձ.ին 100, Յակոբ Փափազեան 100, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Թիւթէլեան 100, Տէր եւ Տիկին Պօղոս Ազարեան «Ազատամարտ» թերթին 100, Տէր եւ Տիկին Թովմաս Համամճեան 50, Տիկին Նեկտար Մանասեան 50 Ֆ.:

× Ողբացեալ Սէյտխեյի Տաւուտեանի (ծնեալ Կիւլպասթեան) մահուան առթիւ. Զարեհ Կիւլպասթեան դպրոցին 150, Այրի Տիկին Կիւլպասթեան Շառլ ե.պ. 150, Այրի Տիկին Հուռիբ Հաթապեան 100, Թախթալեան ընտ. 100 Ֆ.:

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Պր. Յակոբ Գորաճեան, մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր մօրաքրոջ՝ Արշալոյս Էքմէքճեանի (Մարսէյլ):

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Յարութիւն Աճաճիկեանի յիշատակին, Տրապիզոնի Հայր. Միութիւնը 100 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

Optima Tours

Voyage Spécial ARMÉNIE

Au départ de LYON
DU 17 AU 30 JUILLET 1981

Renseignements et Inscriptions:
Maison de la Culture Arménienne de Décines
- *Mme. BARAVIAN* (jusqu'à 16 h.)
- *Mme. ANTABLIAN* (de 16 à 18h.)
15. Rue du 24 Avril 1915
69150 - DECINES
Tél.: 849. 42. 97

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Ալֆորվիլի Ս. Մեսրոպ Կրթարանի Յանձնախումբը, կը հրաւիրէ աշակերտութեան ծնողքները եւ հասարակութիւնը իր դպրոցի ամավերջի հանդէսին, Յունիս 20, Շաբաթ օր, կէսօրէ ետք ժամը 4-ին, Ս. Մեսրոպ Կրթարանի մեծ սրահին մէջ.—

4, Rue KOMITAS
Մուտքը ազատ է:

×

ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի Միօրեայ Վարժարանի ամավերջի հանդէսը, Կիրակի, Յունիս 21, ժամը 15-ին, տեղւոյն եկեղեցւոյ սրահին մէջ: Աշակերտութեան կողմէ կը ներկայացուի՝ երգ, արտասանութիւն եւ տրամախօսութիւններ, ղեկավարութեամբ՝ ուսուցչուհի Մայտա Կարապետեանի:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Պէլֆոնթէնի ամառուան արձակուրդները.—

ՅՈՒԼԻՍ.— Փարիզի խումբը՝ Յուլիս 4-էն Յուլիս 31:

ՅՈՒԼԻՍ.— Գաւառները՝ Յուլիս 11-էն Յուլիս 31:

ՕԳՈՍՏՈՍ.— Փարիզ եւ գաւառները միասին. Մեկնում՝ Օգոստոս 1: Վերադարձ՝ Օգոստոս 29:

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

21 ՅՈՒՆԻՍ

1.— Ժամը 13-ին՝ Ընտանեկան ճաշ Վարժարանի ծնողքներուն եւ բարեկամներուն:

2.— Ժամը 16-ին՝ Փակման հանդէս եւ մրցանակաբաշխութիւն:

3.— Գեղարուեստական բաժին.—

ա.— Վարժարանի քառաձայն երգչախումբ:

բ.— Արտասանութիւններ:

գ.— Նաւասարդ Պարախումբ:

Ծնբ.— Ճաշի մասնակցիլ փափաքողներէն կը խնդրուի ապահովել տեղերը, հեռաձայնելով վարժարանին.— Հեռ.— 534· 68· 28

×

Collège Arménien SAMUEL-MOORAT

Fête de clôture de l'année scolaire Le 21 Juin

1.- A 13 h.: Déjeuner familial des Parents et Amis du Collège.

2.- A 16 h.: Fête de clôture et distribution des prix.

3.- Partie artistique:

a) Chorale à 4 voix du Collège.

b) Récitations.

c) Ensemble choréographique NAVASART.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ
17
MERCREDI
17 JUIN
1981

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
Directrice: ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա: Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ: 160 Ֆ.
Արտասահման: Տար. 350 Ֆ. - Հատը: 2 Ֆ.

LE NUMERO 2 F.

56ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.930

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

56e ANNÉE — No 14.930

Բ. ՇՐՋԱՆԷՆ ԱՌԱՋ

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ – ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ

ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆ

Ոչ մէկ նուէր, Բ. շրջանին նախօրեա – կին: Ըստ հանրապետական աւանդու – թեան, կիրակի օր, կը մնայ ձախի մի – այն թեկնածուն որ գլուխը կը գըտ – նուէր անցեալ կիրակի եւ ասոր հետե – ւանքն այն է որ համայնավար քանի մը գլուխներ «կ'իյնան» ինչպէս Շառլ Ֆի – թըրման, Փոլ Լօռան, Մաքսիմ Կրեմեց, Ժիզէլ Մօրօ, Փիէր Ժիւքէն եւ Ռոլան Լըռուա: Այս վեցն ալ ընկերվարական թեկնածուէն ետք կը հասնին եւ հակա – ռակ իրենց հանգամանքին, ոչ Համայ – նավար կուսակցութիւնը «նուէր» ուզեց ընկերվարականներէն, ոչ ալ ասոնք (հա – կառակ Շըվէնըմանի փափաքին) առա – ջարկ մը ըրին: Արդիւնքն այն պիտի ըլ – լայ, որ Համայնավար կուսակցութիւնը շուրջ 40 աթոռ պիտի կորսնցնէ Ազգ. Ժողովին մէջ եւ 86–ի տեղ հազիւ կէսը պիտի կարենայ ապահովել: Այս «պատ – ժական» հարուածը մէկ կողմէ եւ միւս «պատժական» յաղթանակը միւս կողմէ, կրնան անշուշտ «չփացնել» Ընկերվարա – կան կուսակցութիւնը, ինչ որ այնքան ալ փափաքելի չի նկատուիր: Արդարեւ, բո – լորը մտահոգ են մէկ կուսակցութեան մը տիրապետութենէն, վասնզի, որքան ալ ժողովրդավար եւ հանրապետական ըս – կըզբունքներ ունենայ մէկը, իշխանու – թիւնը փորձութիւն մըն է եւ կրնայ «աւ – րել»: Այս կէտին շուրջն է որ Ընկերվա – րականները եւ Նախագահ Միթերան շատ զգոյշ պէտք է ըլլան:

X Համայնավար նահանջը պատճառ ե – ղաւ Երկուշաբթի օր, որ սակարանը «փուճապը» մէկ կողմ դնէ: Ձոյլ ոսկին զգալապէս ինկաւ եւ ֆրանքը ինքզինքը գտաւ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ մէջ, Ֆրանսա բանաձեւ մը ներկայացուց դա – տապարտելու համար ոչ թէ Իսրայէլը, այլ անոր ռազմական գործողութիւնը Ի – րաքի հիւլէական յանին վրայ: Կ'առաջար – կէ նաեւ որ Իսրայէլ իր դրամով վերա – շինէ ինչ որ քանդած է:

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ ծովեզրէքէն քիչ մը ան – դին անոր հաշւոյն աշխատող ճափոնա – կան ընկերութիւն մը քարիւղ գտած է: Չինաստան, որ անցեալ տարի 8 միլիոն թոն քարիւղ արտածած է Ճափոն, տագ – նապի մէջ է ներկայիս, քանի որ իր ընդ – լայնուող ճարտարարուեստը աւելի քար – իւղի պէտք ունի միշտ. միաժամանակ՝ Չինաստան կը շարունակէ գոհացնել տա – րեկրամի իր պէտքը՝ Ճափոնին քարիւղ ծախելով:

ՄԻՕՋԻ նահանգին մէջ, ամբողջ ըն – տանիք մը, իրեն զօրավիգ ունենալով տեղացի բարեկամներ ալ «պատժական արշաւանք» մը ձեռնարկած է Թուր – քերու վրայ եւ մէկը սպաննած ու երեք հոգիներ ալ վիրաւորուած: Իսկէ՞թ է, որ բաւական «թեթեւ» նկատուած քանի մը քոյրեր, 14–էն 20 տարեկան արեւի լոգանք կ'առնեն երբ հասնէ կ'անցնին 4 – 5 Թուրքեր, փայ – տահար, շրջանին մէջ: Ի՞նչ կը պատահի, աղջիկները կ'երթան իրենց հօրը պատ – մելու թէ Թուրքերը «յարգանքի պակաս» ցոյց տուած են: Հայրը, քանի մը ուրիշ ընտանիքներով, զինուած ճամբայ կ'ել – լեն: Գիտեն թէ ուր կը հաւաքուին Թուր – քերը, ու կը խուժեն, նախ կը քարկո – ծեն, ապա կը կրակեն, մէկ Թուրք կը սպաննուի, երկու ուրիշներ կը վիրա – ւորուին երբ ոստիկանութիւնը կը փորձէ կրակողներուն տունը մտնել, ինք ալ կրակի կ'ենթարկուի ու մէկ ոստիկան կը վիրաւորուի: Ի վերջոյ Վերտէօնի դա – տախազն է որ կը յաջողի մտնել ու ձեր – բակալել տալ յանցաւորները:

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, ՅՈՒՆԻՍ 11, ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ ԿԸ ՀԱՒԱՔՈՒԻ ՓԱՐԻԶԻ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԱՌՋԵՒ ՆԱԽՔԱՆ ՑՈՅՑԻ ԵՐԹԱԼԸ

Ֆոթօ՝ Փաթրիք Սամուէլեան

ԵՂԵՌՆԱՓՈՐՁԵՐԷՆ ԵՏՔ

ՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ՀԵՌԱԳՐԵՐ ՈՒ ԳԻՐԵՐ

Առաջին առթիւ (Յունիս 10–ին) հրա – տարակած էինք այն հեռագիրը զոր Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը՝ Վազգէն Ա. ղրկած էր Կաթ. Պատուիրակ Սե – րովբէ Արք.ի Փարիզի երեք եղեռնա – փորձերուն առթիւ: Նոյնիմաստ հեռա – գրեր ղրկած են Մեծի տանն Կիլիկիոյ Խորէն Ա. և Գարեգին Բ. Կաթողիկոսները եւ Երուսաղեմէն՝ Եղիշէ Պատրիարք:

Ֆրանսացի անձնաւորութեանց եւ զա – նազան օտար կազմակերպութեանց կար – գին յիշենք՝ ԼԻՔՐԱ–ի հեռագիրը, ուր ցեղապաշտութեան դէմ Լիկայի հարա – ւային շրջանը իր վրդովումն յայտնելէ ետք, կը հաղորդէ որ կը մասնակցի ցոյ – ցին, բայց Թաղապետական պատուիրա – կան կուսակցութեան անդամներ, նախկին, բանսայի Հրէական Ազատական Միու – թիւնը (ռիւ Կոպերնիկ), նամակով մը, Հ. Հ. Հ.–ի նախագահ եւ Փարիզի քա – ղաքապետ Ժաք Շիրաք, ցաւ կը յայտնէ որ անձնապէս չի կրնար մասնակցիլ ցոյ – ցի բայց Թաղապետական պատուիրակու – կութիւն մը որոշած է ղրկել: Վերջապէս, իրենց համակրանքը յայտնած են նաեւ երեսփոխան Կի Տիւքոլոնէ, Ֆրանսուա Ազանսի, Պանեէօյի քաղաքապետ՝ Անրի Ռավեռա, ընկերվարական կուսակցու – թիւնը (երկրորդ հեռագրով մը, առաջի – նը՝ Ալեք. Մանուկեան կեդրոնին եղեռ – նափորձին առթիւ, ղրկուած էր նոյն օրը «Յառաջ»ի խմբագրութեան եւ լոյս տեսած Մայիս 30/31–ի թիւին մէջ) եւլն. եւլն.: Վրդովումի եւ համակրական հե – ռագրեր ղրկած են նաեւ Ֆրանսայի զա – նազան քաղաքներու եկեղեցիներու վար – չութիւններն ու մշակութային կամ ազ – գային մարմինները:

ԲՈՂՈՔԻ ՑՈՅՑ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ կը հեռաձայնեն թէ Եր – կուշաբթի, Յունիս 15–ին, ժամը 18·30ին շուրջ 3000 հոգի հաւաքուած են Քանը – պիէռ, Մոպիլներուն առջեւ Հայկ. կազ – մակերպութեանց Կապի Կոմիտէին հրա – ւէրով: Իրենց մասնակցութիւնը բերած են տեղւոյն ընտրեալներ, Ընկերվարա – կան կուսակցութեան անդամներ, նախկին Նախարար Ժոզէֆ Քոմիթի: Տողանցքը Սէն – Ֆէռէօլ փողոցէն անցնելով հա – սած է Նահանգապետարան, ուր խօսք առած է Փրոֆ. Ասատուրեան: Պատուի – րակութիւն մը ընդունուած է Նահանգա – պետին դրասենեակին պետին կողմէ, որու յանձնուած է բանաձեւ մը, ուր ի մէջ այլոց դիմում կ'ըլլար որ հայկ. եկեղեցիներն ու հաստատութիւնները պաշտպանութեան տակ առնուին:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՅՈՒՆԻՍ 5 – 8)

ՔԱՐԱՆՁԱՒԱՅԻՆ ԲՆԱԿԱՎԱՅՐԻ

ՊԵՂՈՒՄՆԵՐՈՒ ԱՐԴԻՒՆՔՆԵՐԸ

Հայ հնախօյզները աւարտած են ԺԲ. – ԺԳ. դարերու սահմանագծին ստեղծը – ւած քարանձաւային բնակատեղիի պե – ղումները Սպիտակ քաղաքի մօտերը: Մասնագէտներու կարծիքով, միջնադար – եան ճարտարապետութեան ինքնատիպ յուշարձաններէն մէկը հիացում կը պատ – ճառէ իր չափերով եւ նոյն ատեն ճար – տարապետական լուծումներու պարզու – թեամբ: Քարանձաւները փորուած են սանդուխի ձեւով, ձորի լանջին եւ իրա – րու միացած են քարէ ստորճաններով ու ստորերկրեայ անցքերով: Մեծ արուես – տով ու վարպետութեամբ ձեւաւոր – ուած են բնակարաններու ներքնամասը, յատկապէս կամարները, պատուհաննե – րը, դռներու շրջանակները: Բնակավայ – րը եղած է Շիրակը Վրաց աշխարհի եւ հիւսիսային Կովկասի հետ կապող առեւ – տրական ճանապարհի իջեւանատուներէն մէկը: Բնակավայրի արհեստագործու – թեան զարգացման մասին կը վկայեն ձուլման վառարանները, կաղապարները, որոնցմով զարդեր կը պատրաստէին: Բնակավայրը ,դիմացած է ԺԳ. դարու Մոնկոլներու արշաւանքին: Մեռելները թաղուած են եկեղեցւոյ մօտ գտնուող գերեզմանատունը: Անոնց հետ թաղուած են նաեւ զէնք, ամանեղէն, աշխատանքի գործիքներ, զարդեր: Քարանձաւային բնակավայրը գոյութիւն ունեցած է մին – չեւ ԺԻ. դար: Զայն հետազօտող գիտ – նականները յանգած են այն եզրակացու – թեան, որ բնակավայրը մեծ նշանակու – թիւն ունի միջնադարեան Հայաստանի նիւթական մշակոյթի ուսումնասիրու – թեան համար:

ԱՀԱԲԵԿՉԱԿԱՆ ԱՐԱՐՔՆԵՐԷՆ ԵՏՔ՝

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՐՁԱԳԱՆԳՆԵՐ

ԽՄԲ. – Ինչպէս գրած էինք մեր նա – խորդ թիւով, ստորեւ թուրք մամուլի կարգ մը արձագանգներ անցեալ շաբթը – ւան դէպքերուն առթիւ. –

×

Անցեալ շաբաթ տեղի ունեցած Ժընեւի մահափորձին եւ Փարիզի Թրք. Օդային Գիծերու դրասենեակին դրաւումի դէպ – քերուն արձագանգները Թուրք մամուլի մէջ կը շարունակուին: Այդ առթիւ յայտնուած հակազդեցութիւնները, ա – ռաւել կամ նուազ, եթէ իբրեւ բանաձե – ւում միայն կը մնան, խորքին մէջ սա – կայն, ոմանք (մանաւանդ՝ քանի մը «լուրջ» եւ «քաջ» գրողներ) արդէն փոխ – վրէժի կոչեր կ'ընեն եւ կը թելադրեն Թուրք իշխանութեանց՝ մահափորձերը փոխադարձել, այս կամ այն ձեւով (յիշ – եալ սպառնալիքները կը կատարուին ան – շուշտ՝ երկիմաստ լեզուով, ինչպէս հարկն է): Զոր օրինակ, «Թէրճիւման»ի սիւնակագիրներէն՝ Ռաուֆ Թամէր, չի վարանիր ըսելու թէ, այս վերջին դէպ – քերը, Թուրք իշխանութեանց կամ Թուր – քերու կողմէ յետագային կատարուելիք փոխադարձ արարքներու համար՝ կրնան արդար պատրուակներ հանդիսա – նալ...

Այդ կարգին, Թուրքիոյ վարչապետը՝ Պիւլէնթ Ուլուսու, Զօրումի մէջ (Կեդր. Անատոլու) կատարած յայտարարութեան մը ընթացքին, վերջին դէպքերու կա – պակցութեամբ՝ Հայերու անունը պաշ – տօնապէս առաջին անգամ ըլլալով յիշած եւ ըսած է. – Հայ ահաբեկիչները, իրենց եկեղեցիներուն մէջ ռումբեր զետեղե – լով՝ հակաթուրք բեմադրութիւններ կը պատրաստեն: Այդ բոլորին նպատակը՝ նման արարքներուն Թուրքիոյ դէմ գոր – ծածութիւնն է»:

Միւս կողմէն, «Հիւրրիյէթ»ի աշխա – տակիցներէն՝ Հիքմէթ Պիլ, վերջին դէպ – քերուն նուիրուած իր գրութեան մէջ (Յունիս 13), Թուրք վարչապետին համա – միտ կը գտնուի, եւ կը պնդէ որ՝ Փարի – զի հայկ. եկեղեցիներուն եւ Ալեք Մա – նուկեան Մշակութային Կեդրոնին մէջ ռումբերը՝ հայ ահաբեկիչներու կողմէ դրուած են: Եւ իր փաստարկութիւնը կը հիմնէ այն իրողութեան վրայ, թէ յիշ – եալ երեք եղեռնափորձերն ալ՝ առանց զոհ պատճառելու վերջ գտած են. եւ այս բոլոր բարեբախտ զուգադիպութիւննե – րը, Հիքմէթ Պիլի համար՝ շատ զարմա – նալի են:

«Հայ ահաբեկիչները, – կը շարունակէ նոյն լրագրողը, Թուրք դիւանագէտներ սպաննելով, ոչ թէ միայն հանրութեան կարծիքը իրենց հետապնդած դատին ի նպաստ յեղափոխելու չեն յաջողած, այլ, ընդհակառակն՝ ընդհանուրին ատելու – թեան առարկայ դարձած են: Արդ, այս անգամ կը դիմեն նոր միջոցներու, այ – սինքն՝ իրենց եկեղեցիներուն մէջ իրենց իսկ ձեռքերով ռումբեր զետեղել, ու զանոնք Թրք. կարգ մը խմբակներու վը – րայ վերագրելով, Խաչակիրեան շրջանի մտայնութիւն մը ստեղծել, քրիստոնեայ աշխարհի գութն ու համակրանքը շահե – լու համար»:

×

Քաղաքական գետնի վրայ ալ, Թուրք թերթերը՝ մանաւանդ, եւ Թուրք կա – ռավարութիւնը՝ մասամբ, Ֆրանսական իշխանութիւնները ծայրայեղ հայասի – րութեան, թուլութեան եւ միակողմանի դ ի ր ք ի ն համար զրպարտելով եւ որպէսզի ն մ ա ն դէպքեր չկրկնուին հարկ եղած միջոցներու ձեռնարկումը կը պահանջեն, եւ այդ ա – ռընչութեամբ կը նախատեսեն Ֆրանսա – կան կառավարութեան յուշագիր մըն ալ յանձնել:

ՄԵՐ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ռիւ Փիայի թերթավաճառին խանութը փակուած ըլլալով «Յառաջ»ը կը ծախուի՝
391, Rue des Pyrénées

ԳՈՆՍԷՐԹՈ ՋՈՒԹԱԿԻ

Գրեց՝ ՀՐԱՉ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ

ԵՐԳ ԱՌԱՋԻՆ

Կա՛նգ առէք, տարինե՛ր, կա՛նգ առէք: Ա՛հ, եթէ միայն գիտնայի՛ք ... Այսքա՛ն կարօտ, այսքան կրակ սրտին մէջ, ինչպէ՛ս չքանալ կախարդանքէն մեր մայր Երկրագունտին: Բիւրեղ կրակը սրտի ակութիս, առանց բաշխելու ջերմութիւնն իր կենսաշնորհ, առանց ձգելու ճառագայթ մը, գէշ ու մգլահոտ մառաններուն մէջ մարդոց գիտակցութեան: Ինչպէ՞ս դառնալ յանկարծ անհե՛տ, անգո՛յ: Այնպէ՛ս կ'ուզեմ, այնքա՛ն կ'ուզեմ...

Ի՞նչ էր եկած գլխուս...: Ամպերուն ետեւն էր պատսպարեր արեւը սրտիս: Ո՞ր Կալիբանն է որ այս խաղերը կը խաղայ: Այժմ որ օճախս աւելի կիզիչ, ճառագայթներն են աւելի շողշողուն, այնպէ՛ս կ'ուզեմ ողողել աշխարհին համակ, ճակատները կնճռապատ, բիբերն չուարուն, մոլորած, երբ հանդիպիմ ճամբուս վրայ, որեւէ ժամու: Ինչպէ՞ս հրաժարիլ ընդմիշտ, ամրանս լիահաս ոգկոյզներովն, հուսկ արբեցումէն այս վեհիմաստ:

Կ'երկարեմ ահա բանալին գանձարկղին հոգիիս: Մերձաւորը նոյնքան ինչքան հեռաւորը, ո՛վ ալ ըլլայ, – ու թող թափի ոսկին յորդահոս, գոգերուն մէջ բոլորին: Բանամ դարպասները սրտիս որ առնեն լիարուն խորխուն էութեանս, այնպէս ինչպէս Թիթեռնիկը ծաղիկէն: Հոգիս խայտայ մեծ օրէնքներու անդորրին ծոցը, հոգիս խայտայ մինչ նուաղում, մինչ անէացում: Այսպէ՛ս ապրիմ, – պարտադրեմ սրտիս որ կատարէ փրկչական ճիգը՝ համաձայնելու պարտութեանց, պարտութեա՛նց վսեմ որ կ'ապահովեն յաղթանակն ունայնութեան վրայ: Ամէնէն դաժան ճակատագիրը՝ մահացումը չէ՛ չորս պատի մէջ, այլ չորս պատի մէջ մահանալն է, տալէ առաջ իր նմանին՝ մրգերն իր կեանքի ծառին: Վասնզի չկայ աշխարհի մէջ այլ օրէնք, եթէ ոչ կարեկցութիւնը մարդուն կատարելակերտ, մարդուն հանդէպ: Սէրը կը կատարէ այն որ ո՛չ Ուժը կրնայ փորձել, ո՛չ իմաստութիւնը իրագործել, եւ ո՛չ մէկ զօրութիւն յառաջացնել հեզումը ինքզինքին, ընծայաբերումը իր արիւնին, վճիտ գերազօր հեզուկին:

Այսպէս դադրիմ ապրելէ որ մահը խեղդուի լիակատար գոհունակութեան հուսկ ալիքներուն մէջ, ու դառնայ արտայայտութիւնը կեանքիս: Եւ թող արձակ այս տողերն ալ ըլլան ճոխ ու խճող, սրտիս ծառէն փրցուած: Աշուն է արդէն, փթթուն աշնանավերջ... ինչպէս խոնարհ սա լիմոնենին, տարօրէն ծանրաբեռն իր ճիւղերովն ու պտուղներովն ալ առաթուր:

ԵՐԳ ԵՐԿՐՈՐԴ

Ո՞ւր կը տանին, դեռ չպարպուած, չքակաղը թղթատար՝ պատգամներուս ջերմեռանդ: Դէպի ո՞ր անդունդները ամայութեանց, հիւթաճայթ պտուղներու մրգաստանը սրտիս: Բոցէ բռնուած սիրալիրութիւններու, պապանձուած հաճոյակատարութեանց, որբեւայրի համակրանքներու մրգաստան մը ամբողջ որոնց բոյրովը հոգին կը շնչէ եւ որ դեռ չէ յանձնուած իր տէրերուն: Ինչպէս կեանքն այս, այժմ օծուա՛ծ, թաղադըրուած իր բիւրեղացումով, կորսուի անտես անյայտ, ծոցն պակուցիչ՝ լռութեան անեզր:

Դեռ չեմ փակած հաշիւներս աստուորներուն հետ համայն: Ալ ե՞րբ, իմ կոչումս վերջատօնակ մեծաշուք, հրախաղը ընծայաբերումիս, մեկնումէն առաջ անդարձ: Վասնզի Սէրը, Զոհաբերումը չեն ընջուիր անդունդին մէջ ժամանակին: Ան է՛ յաղթական միակ կեանքը՝ մահերուն դէմ:

Պիտի գրկուի՞մ ուրեմն, ո՛, տարինե՛ր, տարինե՛ր: Պիտի ջախջախուի՞ ուրեմն ճակատս ճակատագրորոշ ձեր ժայռին դէմ վերջնահամար, Որոշումին դէմ անյեղլի: Հապա ընթրի՞քն իմ տէրունական եւ, քուրձ ի հագին, ոտնլուան երեքտասան աղքատաց, եւ ծառայելն ի սեղանի:

Կա՛նգ առէք, կա՛նգ առէք:

Խռովիչ ինչպէս սիւզը գարնային, այնքա՛ն ազու մրմունջներ: Տաւիղն սըրտի եւօղեան բռնուած է թրթռումներէ խօլական: Կը բացուին ահա կոկոններ անթիւ՝ վարդենիիս ճիւղերուն, գարունի մը մէջ հնաշխարհիկ որ ալ վերջ չունի: Դէպի ո՞ր անծանօթը աէրին կ'ուզէք որ երթան անոնք թափառին վայրավատին, անունկնդիր, անվկայ:

Ինչքա՛ն դժնեայ ... Կը յառաջանայ կատաղնատը չարաշչուկ, կ'իյնայ վզին հոգիի գարունին որ ալ վերջ չունէր: Տէրն իսկ պիտի մերժէր վառնումն այս անդորք՝ չարձանագրուած ձօնագրումներուն, կեանքիս աշնային լիահասուն:

Աշնանավերջը եկեր դուրս կը ծեծէ: Նուիրուելու կիրքէն գալարուած, որու ինչպէս տալ ցայգանուագն իմ անզուսպ որ կը ծածանի վերջընթեր եղանակի մըրգառատ բուրումներու թեւերուն:

Այծտերեւ շուշան, գինիա մանուշակ, դաշտերու ծաղիկներ խորհրդապաշտ, խորհրդանիշ պերճիմաստ՝ Գեղեցկին անմեռ, ալ անգամ մը աչքերս պիտի չտեսնե՞ն ձեզ: Դո՛ւք, վարդ կլատէօլ, ծաղկունք արարչահրաշ, դշխոյ ու բամբիշ քնքշութեանց, դո՞ւք պիտի արձակէիք նետը որ տագնապէր սիրտը, սրութեամբն անձկութիւններուն մահացու: Ի՛նչ փոյթ ցուլն ու վարազն, եւ մարդիկն այսահար, խոնարհ, անապստամբ, որ պիտի կոխկռտեն ձեր դէմքերը սըրբազնատիպ ինչպէս գլուխն նորածինի մը նուիրական: Գունավառ, գունաշող, բազմագունի, պերճազգեստ ծաղիկներ որ պիտի երգէք յաւերժ իմաստութիւնն ձեր էութեան: Կը թրթռան թերթերն, կ'երգեն գոյները կշռութաւոր, ու կը դաշնակեն, ու կը ներդաշնակեն: Անծիր ժամանակին համանուագն դո՛ւք: Ամայի տարածութեանց կուրծքին գընդասեղուած, դո՛ւք՝ վարդորայք երփնաճաճանչ, գոհարեղէնքը՝ շքեղ ու անգին, դիւրաբեկ ու անմահ:

×

ԵՐԳ ԵՐՐՈՐԴ

Ես այժմ միայն գիտեմ որ չեմ սեղմած ջերմ փայլով՝ անձկութեանց ողողումներէն արկածահար, ձախորդութեանց ու մեղանչումներու ծուղակներուն ձեռքերն որ երկարած էին ամէնուն, ծանօթին թէ անծանօթին: Վտանգուած կեանքերու քովէն՝ անցեր եմ աչքերս փակ:

Ալ ո՛չ նկուն եմ, ո՛չ տնանկ եւ ո՛չ վեհերոտ: Հզօր եմ զօրութեամբ մը խորհրդաւոր, կոնակս ալ տուած հարստութեան մը փարաւոնեան:

Թոյլ տուէք որ ողջունեմ դեռ նո՛ր արշալոյսներ: Ունկնդրեմ գլխահակ կոչնակը միլէական իրիկուններուն, վասնզի չհակեցի երբեք գլուխ մը համբուն, սընարին մօտ հոգեվարի մը, ուր չորցած էին բոլոր ծաղիկները յոյսին: Անծանօթ ձեռքեր բզքտած հանած էին կուրծքէն՝ անտես չքաղրամն իսկ իր մարդու տխադսին:

Ինչքա՛ն օրեր ուր գաղգաղ մարդոց կոչքին, մինչ մոլորումը գամուած էր իրենց բիբերուն, անշարժացած, ոչ կարդացի մատեանն իրենց հոգիին, ո՛չ եղայ համբերատար, եւ առաւել նուազ՝ կարեկից:

×

ԵՐԳ ՉՈՐՐՈՐԴ

Ես տեսայ նաեւ դէմքեր դժնէ որոնց աչքերուն մէջ կը պսպղար փայլ մը, փայլը միայն պողպատին: Ու ատեցի ես զանոնք, ու դատեցի ես զանոնք, ու տենչացի որ՝ սպառսպուռ ... Վերջը միայն լսեցի սրտիս խորքէն, մրմունջը ատրջանքին: Ակունք իմաստութեան, բարի՛, առո՛ւ մրմունջներ նազովրեան որ դարձան օրէնքները կեանքին: Ինչպէ՞ս, պահ մը իսկ, հիւրընկալած էի բուռն իղձը՝ տեսնելու ոչնչացած մարդ արարածներ, որ արդէն մեծագոյն էին պատուհասուած մարդոց:

Եւ ի՞նչ ըրի ես երբ Անմեղութիւնը, եաթաղանի արնաշիթ շարժումներէն վայրագ, անապատի կիզանուտ երախին կը քշուէր: Գէթ հեռուէն, ակնարկներս չընկերացան անոնց երբ, զուգահեռ սուիններու միջեւ, կը քաշկռտուէր համակ ժողովուրդ մը տեղահան, անկարելի ցաւէն ու սարսափէն զարհուրած, խողխողուելու, պղծուելու...: Երբ թանչքի գալարումներուն մէջ կմախացած՝ կը մանուկներ կ'իյնային, կ'անշնչանային: Երբ Եփրատի ալիքները կը թաւալէին անհամար մարմիններ կապտաւուն, երբ աշուն մը շքեղ յանկարծ թափած ըլլար հոն՝ իր բոլոր ծառերուն բոլոր տերեւները: Երբ մանուկները, ճչալու իսկ անկարող, կը մահանային, դիւրին ու հեզասահ, երբ ճնճղուկ մը անցնէր մէկ ճիւղէն միւսը: Խաղաղ էր երկինքին ազգուած իրենց մանր դէմքը, ուր ոչ իսկ սրտաճմլիկ հարցական մը կը գծագրուէր: Երբ ծերերը կը մեռնէին եւ կը դադրէր աղաղակը իրենց լռութիւններուն քստմնեցնող: Երբ հորիզոնին կը բարձրանար մուխը թանձր որուն ծալքերը կը տանէին հոնդիւնները բարձր մահացողներուն փաղահաս: Երբ՝ հեծելազօր մոլեգնած, վոհմակ յօշոտող գայլերու, կը կոխկռտէր գիւղ ու աւան, հրդեհ, աւեր, բռնաբարում, սպանդ, արի՛ւն, արի՛ւն...: Ու ոչ ոք անոնցմէ կը խորհէր թէ չկայ աղէտ մը որ չունենայ վերապրողներու իր սերունդը: Ու չէին գիտեր անոնք – այն պահերուն իսկ որ մահուան մանգաղը կը գործէր – որ, գաղտուկ, իրենց հոգիի ծալքերուն մէջ, կը դիզուէր անկորնչական հարստութիւն մը ժառանգելի, պսակուած գեր կեանքի մը փառքովը այն տառապանքներուն որ կը կրէին:

×

ԵՐԳ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ

Ո՛, տարինե՛ր, դուք որ եղաք մեղսակից՝ Անտարբերութեան ժանտագործ, եւ կարկուտով եւ ողողումներով դժխեմ, եւ նենգ առօրեային աղբակոյտովն հեղեղուտ՝ աւերեցիք դարաստանը հոգիիս:

Այժմ, ահա կեանքս՝ համօրէն բիւրեղ, սկիհ ականակուռ, լո՛յս կը շողարձակէ: Ապաշաւի քուրային մէջ սրբագործուած, ահա կը կանգնիմ պայծառ աչքերով եւ արժանավայելչութեամբ այն՝ որ տառապանքը միայն կը շնորհէ:

Կանգ առէք, կանգ առէք: Դեռ այնքան կրակ չմեռնող ափսոսանքներու, աւաղումներու, սրտակեղեք կարօտներու որ կը հրաշափոխուին այժմ բոցբոջներու անհամար, տարօրէն կենսախայտ, փթթելու յանկարծուստ՝ գարունի մը մէջ, տարածելու բուրումներ՝ անվերջ ալիքներով սրնգահոտ՝ բալասանի, միւռոնի, կնդրուկի: Եւ ալիքներովն բոլոր այն բուրումներուն որ [illegible] բուրումներ են անխոյթ:

Կա՛նգ առէք, տարինե՛ր, կա՛նգ առէք:

ՆԻՍ, Յունիս 81

ԺՈՐԺ ՍԱՆԴ, ԻՏԱԼԻԱ ԵՒ ՎԵՆԵՏԻԿԻ ՀԱՅՈՑ ՎԱՆՔԸ

Գրեց՝ ԼԵՒՈՆ Թ. ԽԱՉԻԿԵԱՆ

ԱՄԱՆԴԻՆ – ՕՌՕՌ – ԼԻՒՍԻ ԴԻՒՊԷՆ ՄԱՆԿՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՊԱՏԱՆԵԿՈՒԹԻՒՆ

Թէեւ անհաւատ, Տիկին Դիւպէն աղջըկան կրօնի դասերու ղրկելով 1817 Մարտ 23–ին Ս. Հաղորդութեան արժանի կ'ընէ, սակայն հակոտնեայ տպաւորութիւններէ ազդուած, Օռօռ հոգեկան տագնապ մը կ'ունենայ, եւ փոքրիկ «խընայողութիւն»ները ծրարելով մօրը քով փախչիլ կը փորձէ: Հանին, մէկ անգամէն ու վերջնականապէս թոռը մօրմէն պաղեցնելու համար, հարսին մասին գիտցած բոլոր աղտեղութիւնները սարսափահար տղուն գլխուն կը թափէ: Հարս ու կեսրոջ յարաբերութիւնները կը լարուին, ու Սօֆի կ'երդնու այլեւս Նոհան ոտք չկոխել մինչեւ կեսրոջ մահը:

Օռօռի ապրելակերպը փոխելու եւ կրթութիւնը կատարելագործելու համար, Տիկին Օռօռ Դիւպէն զայն 1818 Յունուար 12–էն մինչեւ 1820 Ապրիլ 12–ը Փարիզ, 23 – 25 ռիւ դէ Ֆոսէ – Սէն – Վիկտոր (այժմու ռիւ Կարդինալ – Լըմուանի հարաւային մասը), իբրեւ գիշերօթիկ, անգլիացի Օկիւստինեան քոյրերու վանքը կը դնէ, ուր, տարօրինակ զուգադիպութեամբ, յեղափոխութեան սարսափի օրերուն, Օռօռի մայրը եւ մեծ մայրը արգելափակուած էին երբ վանքը բանտի վերածուած էր:

Անգլիացի քոյրերու վանքը ժամանակին աղջկանց դաստիարակութեան լաւագոյն հաստատութիւններէն մին կը համարուէր: Հոն Օռօռ առեն մը ինքզինքը բանտարկուած կը զգայ, բայց երկու մայրերէն ազատած, անգլիերէն խօսելով, իտալերէն երգելով, օրուան տպաւորութիւնները տետրի մը մէջ արձանագրելով – որուն համար ընկերուհիներէն «Կալըպէն» (յուշատետր) անունին կ'արժանանայ – փոքրիկ թատերգութիւններ գրելով դպրոցական հանդէսներու առթիւ, տաւիղ, դաշնակ ու կիթառ նուագելով, հետզհետէ կը բացուի, եւ շուտով «սատանա»ներու խումբի մը գլուխը անցած ճերմակ «ձիւն»եր կը թափէ դաստիարակ քոյրերու գլխէն: Սակայն նոր ուղղութեամբ կանոնաւոր կեանքը, կրօնական շրջապատը, դիւրազգած Օռօռի հոգին կը վրդովեն, այնքան որ աղջիկը օրին մէկը կ'որոշէ կրօնաւորուհի դառնալ: Խոստովանահայր աբբայ Բրեմոր թեկնածուին անմեղութիւնը, սրտոտ եւ պատասխանատու ոգին նկատելով զանի որոշումէն ետ կը կացուցանէ:

Մեծ մայրը Օռօռի կրթութիւնը աւարտած սեպելով տուն կը տանի մօտ օրէն ամուսնացնելու դիտաւորութեամբ:

Պարմանուհին երկար բացակայութենէ մը ետք յուզումով իր մանկութեան շրջապատը կը գտնէ, անձերուն եւ իրերուն վրայ հայրենեաց կարօտի անոյշ ակնարկ մը պտըտցնելով: Իրեն համար մէկու մը հայրենիքը անձնագրին վրայ արձանագրուած վայրը չէ, այլ հոն ուր մանկութիւնը անցուցած է: Աւելի՛ շատ կը սիրեմ, պիտի ըսէ օր մը, երկրիս եղինճը քան օտարին կաղնին», եւ սիրտը վեր – վեր կ'ելլէ ամէն անգամ որ ծանօթ քարի մը կամ մացառի մը հանդիպի:

Նոհանի մէջ Օռօռ մեծ մօրը հետ ընթերցանութեամբ, երաժշտութեամբ – կիթառ ու տաւիղ – ու երգով կը զբաղի, մանչու հագուստով հողաբարձու Դէշարտրի եւ մանկլաւիկի մը ընկերութեամբ ձիով երկար պտոյտներ կը կատարէ աւանին շուրջը, որոնց ընթացքին թռչուններու եւ գիւղացիներու երգերուն կը հմայուի, եւ մանաւանդ գիշերներ գրադարանը քաշուելով, օրական երբեմն տասը ժամ, առաւօտեան մինչեւ 3–ը, կը կարդայ, կը կարդայ խանդխուռն, ֆրանսացի, անգլիացի, իտալացի փիլիսոփաներու եւ բարոյախօսներու բոլոր այն գործերը որոնցմէ վանքը գտնուած միջոցին զրկուած էր, եւ մանաւորաբար Շատոբրիանի Քրիստոնէութեան ոգին կամ Քրիստոնէական կրօնքին գեղեցկութիւնները, որ իրեն վրայ խորունկ տպաւորութիւն մը կը ձգէ, եւ Ժան – Ժաք Ռուսոյի Էմիլ կամ Դաստիարակութիւնը – յատկապէս Սավուացի երէցին հաւատոյ հանգանակը, – ու կը գրէ, կիսեղբայր Իպոլիտի, գիշերօթիկի ընկերուհիներուն, խենթ երեւակայութեան լայն թեւեր տալով:

(Շար. 8)

ԹԵՐԹԵԼՈՎ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆԴԷՍՆԵՐԸ

ԼԵՆԻՆԱԿԱՆԻ ԱՌՕՐԵԱՅԷՆ

Լենինականի մէջ, յատկապէս մինչեւ 1972, օրինազանցութեան արարքները, այսպէս ըսած յանցագործութիւնը նկատելի դարձած են անչափահասներու շրջանակներուն մէջ: Ասիկա մտահոգութիւն պատճառած է: Պատկան մարմինները հինգ-վեց տարի առաջ լրջօրէն քննութեան առած են այս հարցը: Նախ փորձած են ճշդել օրինազանցութեան հիմնական պատճառները: Առաջին բացատրութիւնն այն է եղած, թէ պատանիները, երիտասարդները հետաքրքրական զբաղումներ չունէին իրենց դասերէն, աշխատանքներէն ետք եւ արձակուրդի շրջանին:

Այս բացատրութիւնները տալէ ետք «Գարուն» ամսագիրին թղթակիցին, Լեւոն Յարութիւնեան, Կոմերիտմիութեան Լենինական Կոմիտէին առաջին քարտուղարը, ներկայացուցած է ձեռք առնուած միջոցներուն բնոյթը:

Սփորը նկատուած է առաջին հիմնական դարմանը: Այսպէս է, որ բոլոր դպրոցներուն մէջ հաստատուած են ռոնադրն-դակի խումբեր: Ասոնց թիւը, ներկայիս, հասած է 100 - 120-ի (իրենց դասերու ախոյենութեան մրցումներուն մասնակցող): Ձմրան եղանակին համար կազմակերպուած են տափօղակի (հոքէյ) խումբեր, պատանիներու շրջանակին մէջ: Այս ալ մեծ հետաքրքրութիւն ձեռք ձգած է:

Հետաքրքրական այլ պարագայ մը: Եուրի Վարդանեանի փայլուն յաջողութիւններէն ետք, Լենինականի բոլոր անչափահասներն ալ ուզած են ծանրաբարձ դառնալ: Բակերուն, տուներուն մէջ օբերով սկսած են իրենց շինած ծանրաձողերով մարզուիլ: «Դա, ի հարկէ, գովելի էր, բայց միաժամանակ վտանգաւոր, որովհետեւ ծանրամարտը փուտպոլ չէ, եւ երեխաները կարող էին ակամայ հաշմել իրենց»: Ուրեմն բացուած է մասնագիտական դպրոց մը: Ներկայիս հոն յաճախորդներուն թիւն է 500: Ասոր յաջորդած է թեթեւ աթլեթիքի մասնագիտական դպրոցը, որուն մարզիկ - աշակերտները 5 - 6-րդ տեղերը ապահոված ու վերջերս համամիութենական մըրցումներուն մէջ, 120 խումբերու մասնակցութեան ընթացքին: «Անխտիր բոլոր դպրոցներում գործում են բազմաթիւ խմբակներ, որոնց մասնակցում են երեսուն հազար պատանիներ՝ քաղաքի բնակչութեան մօտ 14 տոկոսը ... շէշտակի ընկաւ անչափահասների շրջանում յանցագործութեան թիւը»:

Սփորը կարեւոր ըլլալով հանդերձ, միակը չէ նկատուած առաջադրուած նըպատակին իրագործումին մէջ: Բացուած են նկարներու, երաժիշտներու, քանդակագործներու մասնագիտական դպրոցներ, կազմակերպուած են նաեւ մրցոյթներ, ցուցահանդէսներ: Ասոնք լաւ արդիւնք տուած են:

Լ. Յարութիւնեան գոհունակութեամբ յայտարարած է, թէ ներկայիս Լենինականի մէջ կ՚աշխատին եւ կը ստեղծագործեն 52 նկարիչներ եւ քանդակագործներ. ունին ցուցասրահ մը իրենց տրամադրութեան տակ: Դժբախտաբար, տեղւոյն ցուցահանդէսներուն ընթացքին նկարներ չեն գնուիր, որուն հետեւանքով ոմանք կը մեկնին այլուր:

Լենինականի մէջ 1976-ին հիմնուած է Արմինա մանկական երգչախումբ - նըւագախումբը, միշտ նոյն նպատակով, Խանդավառութիւնը տեւած է կարճ ժամանակ, որովհետեւ մշակոյթի նախարարութեան պատասխանատուները, հակառակ իրենց խոստումին, ահա հինգ տարիէ ի վեր ոչ մէկ նուագարան յանձնած են:

Կոմերիտմիութեան պատասխանատուին համար հարցական կը մնայ այն, որ մինչ Երեւանի, Լենինականի, Կիրովականի ճաշարաններուն խումբերը իրենց տրամադրութեան տակ ունին ամէնէն արդիական նուագարանները, անդին «երեխաների համար գործիքներ չգտնուեցին»:

Լեւոն Յարութիւնեանի վկայութեամբ, հինգ - վեց տարիներէ ի վեր կատարուած աշխատանքները իրենց դրական արդիւնքը տուած են: «Այսօր պատանիների ու անչափահասների շրջանում չափազանց քիչ է յանցագործութիւնը: Նրանց օրը, ազատ ժամանակը անցնում է աւելի բովանդակալից, նպատակամղուած ու հետաքրքիր»:

×

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՊԱՀՊԱՆՈՒՄ

Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի Նախագահութիւնը, իր հերթական նիստերէն մէկը յատկացուցած է պատմական եւ մշակութային յուշարձաններուն պահպանութեան հարցին:

Հաստատած է, թէ կառավարութեան տուած որոշումին հիման վրայ, պատասխանատու մարմինները, այսինքն՝ պատմութեան - մշակութային յուշարձաններու պահպանութեան եւ օգտագործումին վարչութիւնը, մշակոյթի նախարարութիւնը, դիւաններու վարչութիւնը, Հայաստանի պատմական յուշարձաններու պահպանութեան ընկերակցութիւնը, հիմնական աշխատանքներ կատարած են օրէնքին սահմանումէն ասդին:

Յիշատակենք գլխաւորները. - կը շարունակուի, եւ օր ըստ օրէ աւելի կատարելագործուած ձեւով կը ցուցակագրուին պատմական յուշարձանները: Արդէն ընդհանուր կերպով արձանագրուած են Երեւանի, Դիլիջանի, ինչպէս նաեւ Հանրապետութեան 16 շրջաններու յուշարձանները: Վերոյիշեալ քաղաքներուն եւ շրջաններուն մէջ արձանագրուած յուշարձաններուն թիւը եղած է 7·767: Նախապէս՝ 2·086 նկատուած էր:

Հանգամանօրէն կ՚ուսումնասիրուի յուշարձաններուն այժմու վիճակը: Ասոր հիման վրայ կը կատարուին վերանորոգութեան եւ բարեկարգութեան աշխատանքները: Նիւթական եւ թեքնիք միջոցները կ՚աւելնան:

Գերագոյն Խորհուրդի Նախագահութիւնը նկատած է միաժամանակ, որ նիւթական յատկացումները՝ վերանորոգութեանց աշխատանքներուն համար, լրիւ չեն օգտագործուիր: Ընդհատումներ տեղի կ՚ունենան անհրաժեշտ նիւթերու հայթայթումին ճամբուն վրայ: Կարգ մը շրջաններու մէջ պատշաճ ուշադրութիւնը պակսի եւ, նոյնիսկ, յուշարձաններ կը փճանան: Համագործակցութեան պակասը նկատելի կը մնայ զանազան մարմիններուն միջեւ, վերանորոգութեանց եւ այլ բնոյթի աշխատանքներուն մէջ: Դեռ չէ մշակուած պատմութեան եւ մշակոյթի յուշարձաններուն օգտագործումին հարցերը:

Նախագահութիւնը անհրաժեշտ նկատուած որոշումներ տուած է:

ՔԱՂՀԱՆ

ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏԸ
ՄԻԼԱՆՈՅԻ ՄԷՋ

ՄԻԼԱՆՕ. - Կիրակի, Մայիս 24-ին, Միլանոյի Ս. Քառասուն Մանկանց Եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 11-ին, յարատ Ս. Պատարագի, հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուեցաւ ի յիշատակ Աշխարհազօրաց եւ Զօրավարաց որք կատարեցան ի Հերոսամարտի Սարդարապատի 1918 Ամին:

Ժամը 20·30-ին հրապարակային տօնակատարութիւն մը տեղի ունեցաւ Հայ Տան մէջ, մասնակցութեամբ ստուար հասարակութեան մը:

Ցակոբիկ Մանուկեան՝ օրուան պատշաճ, իտալերէն, հակիրճ ներածական մը ընելէ ետք, խօսքը տուաւ Բժ. Մկրտիչ Մանուկեանի՝ որ պատմական անհերքելի տուեալներու եւ իրողութիւններու լոյսին տակ՝ Սարդարապատի հերոսամարտին, Մայիս 28-ին, Հայաստանի անկախութեան հռչակումին եւ այդ կարճատեւ շրջանի եղելութիւններուն եւ իրագործումներուն տարեկայական ամփոփ նկարագրութիւնը բրաւ հայերէն:

«Անկախութեան յայտարարութիւնը Սարդարապատի յաղթանակին կարելի է վերագրել անուղղակի», ըսաւ Մկրտիչ Մանուկեան ու շարունակեց. «1918 Մայիս 28-ին անկախութեան հռչակումը ծրագիրի մը իրագործումը չէր՝ այլ պարագաներու բերում: Նորակազմ հանրապետութեան կառավարութիւնը դաշնակցական գործիչներէ կազմուած էր, որովհետեւ նոյն մեծամասնութիւնը կար արդէն ազգային խորհուրդին մէջ: Դաշնակցութիւնը զանգուածի մը մեծամասնութիւնը կը ներկայացնէր ... Անկախութիւն նշանակեց ընկերվարական հիմերու վրայ խարսխուած վարչակարգ ... Զմոռանանք նաեւ այն զարկը որ ստացաւ մշակութային զարգացման հարցը ... մեծագոյն ձեռնարկը՝ Երեւանի ներկայ համալսարանը՝ հիմնադրուած Ալեքսանտրոբոլի մէջ: ... 1920 Օգոստ. 10-ին Սեւրի Դաշնագիրը կը ճանչնար Հայաստանի անկախութիւնը...: Իսկ Նոյեմբեր 29-ին՝ խորհրդայնացումը: Հարկ եղաւ կաթողիկոսական հայրապետական կոնդակ մը, 1968-ին, որպէսզի Մայիսեան ազգային ճակատագրական դոյամարտը, համազգային մեծարանքի արժանանայ»:

Ապա խօսք առնելով՝ Ալեքսան Ալեքսանեան իտալերէնով ըսաւ. «Սովետականացման սկզբնական շրջաններուն որոշ սխալներ կամ յանցանքներ գործուեցան, որոնք սակայն, յետագային հատուցուեցան յառաջդիմութիւններով եւ իրագործումներով»: Նշեց կարգ մը հողամասերու վերակցումը Հայաստանին՝ անոր տարածութիւնը հասցնելով ներկայ 30·000 քառ. քիլոմեթրի. տնտեսութիւնը որ գլխաւորաբար հողագործական էր դարձաւ արդիւնաբերական: Ելեկտրականացում, մետաղագործութիւն, հանքային ճարտարարուեստ, աստղադիտարան, ատոմակայան, գիտահետազօտական կեդրոններ եւայլն, յիշելու համար դէթ մի քանի երեսակները այն հսկայական յառաջդիմութեան որ վերջին 25 տարիներու ընթացքին մեծ թափով կ՚ընդանայ:

Հուսկ՝ Սարգիս քհնյ. Սարգիսեան շընորհակալական ու գնահատանքի խօսքը ուղղելէ ետք երիտասարդ բանախօսներուն՝ ըսաւ. «Արեան մեծ գնով ստեղծածուեցաւ Հայաստանի անկախ հանրապետութիւնը ու անոր տրամաբանական շարունակութիւնը հանդիսացաւ այսօրուան խորհրդային Հայաստանը՝ նկատի ունենալով մեր ժողովուրդին թիւը եւ մեր աշխարհագրական դիրքը: Ուրիշ Սարդարապատ մըն ալ տեղի կ՚ունենար Երկրորդ Աշխարհամարտին՝ երբ հայ ժողովուրդը իր 300·000 երիտասարդ զաւակները զոհեց՝ օգնելու համար այն հզօր պետութեան որ մեզ պաշտպան կը կենայ: Յետ այսօրիկ վարենք իրատես քաղաքականութիւն՝ որպէսզի տաւել եւս բարգաւաճի մեր գեղեցիկ հայրենիքը»:

Հարկ է նաեւ գնահատանքի խօսք ըսել սիրելի Հրանտ Բամպուկեանին իր կազմակերպչական գործունէութեան համար:

ԺԱՆ ԱՆՍԸՐԼԵԱՆ - ԱՐՄԵՆՑ

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ
ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Սաքօն անհամբեր էր գետն անցնելու եւ Մարտիկին լուր հասցնելու, որ Շէյթանի կամուրջը ժանտարմներով բռնուած է: Մարտիկ, թերեւս չէր գիտեր, Սարի պինպաշիին բանակը երկու օր առաջ Գարափունար մտած էր: Սաքօ ինքն ալ կը զարմանար, որ տակաւին բանակը հասած չէր, որովհետեւ Գարափունարէն մինչեւ Խուրշիտի եւ կամ Ճէլալի հողը երկու օրուան ճամբայ է: Օհ, եթէ բանակը հասնի, այն ատեն Սպիտակ Ձիաւորին հետ կը կորսուի նաեւ Վարդածորը:

Անձրեւը չէր դադրեր: Ժանտարմները՝ սիկարէթ ծխելով ու գետին թքելով՝ տակաւին չէրքէզ աղջկան խօսքը կ՚ընէին ու անտառէն հեռանալու միտք չունէին: Սաքօն ու Սարգիսը եթէ կրակ տային, անտարակոյս, տեղն ու տեղը պիտի կըրնային սպաննել ժանտարմները: Հրացանաձգութեան պահուն Սաքօն կը վախնար, որ ուրիշ ժանտարմներ եւ կամ զօլաններ իջնէին անտառ ու իրենց գործը դժուարացնէին: Այո՛, այո՛, պէտք էր հեռանալ շուտով: Անձրեւի ու որոտի աղմուկէն ուզեցին օգտուիլ ու գրեթէ փորսող տալով փորձեցին հեռանալ փոսէն ու կորսուիլ մութին մէջ: Եթէ ժանտարմներու հեռանալուն սպասէին, թերեւս լոյսի բռնուէին ու չկարենային Մարտիկին հասնիլ:

Երկու ֆէտայիներու շարժումին վըրայ, ժանտարմները կտրեցին իրենց ձայները: Անոնցմէ մէկը յամառ կասկածով մը ոտքի ելաւ, զէնքը ձեռքին:

- Վայլահի, Խըտըր, էս խշրտոցը գէլի բան չէ, անտառին մէջ թշնամի պահուած է: Էնոնք են, էնոնք,- ըսաւ ոտքի ելլող ժանտարմը եւ ուղղակի խշրտոցին կողմը քալեց:

Համբերելը այլեւս վտանգաւոր էր, մանաւանդ որ ժանտարմը ուղղակի իրենց վրայ կու գար: Սաքօն, խոշոր ալիքի մը ահաւորութեամբ, թաքստոցէն յարձակեցաւ ժանտարմին վրայ ու բըռնեց անոր կոկորդէն: Ժանտարմը հազիւ խեղդուկ ձայն մը ձգեց. այնքան անակընկալի եկած էր, որ կարծես անտառի մթութիւնը էժտահարի մը պէս սեղմած էր կոկորդը:

Ծառին տակ պատսպարուող ժանտարմները, երբ լսեցին խեղդուկ ձայնը, անմիջապէս զէնքերուն հասան: Սաքօն կ՚ուզէր նոյնիսկ առիթ չտալ հրացանաձգութեան եւ սուրով մը յարձակիլ անոնց վրայ: Ձեռքը սուրին տանելու շարժումին մէջ էր, երբ հրացանի գնդակ մը մութը ճեղքելով իրենց վրայէն անցաւ: Սաքօն ու Սարգիսը փոսին մէջ մտան ու կրակ բացին: Հրացաններու յանկարծական ձայներէն ձիերը չփոթեցան եւ փըռնչերնին փռացնելով ինկան անտառի մըթութեան մէջ:

Երկու ժանտարմներ, խոշոր ծառին ետեւ դիրք բռնած, կը շարունակէին կըրակել հրացաններու ձայնին ուղղութեամբ: Սաքօն կ՚ուզէր, որ սուրի հարուածի մը պէս արագ անցնէր կռիւը: Փոխեց իր դիրքը՝ նեղը ձգելու համար ծառին ետեւ դիրք բռնած երկու ժանտարմները, որոնք իրաւ նեղն ինկած՝ փախուստ տուին: Այդ փախուստի պահուն, գետին շրջուեցաւ ժանտարմներէն մէկը:

- Ոտք վերցուր, Սարգիս,- ձայն տըւաւ Սաքօն,- եթէ չաճապարենք՝ գործերնիս գէշ է:

Սաքօն սպասեց որ Սարգիսը իր ձայնին կողմը գար:

- Շուտ ըրէ, Սարգիս, չըլլա՞յ որ չարուխիդ կապերը կը կապես:

- Սաքօ, Սաքօ...

Սարգիսի ձայնին մէջ բան մը կար: Սաքօն տժգունած՝ Սարգիսի մօտ հասաւ:

- Ի՞նչ եղաւ, Սաքօ, չեմ կրնար ելլել. կիւլլէն չէն տեղիս դպած է:

Սարգիսը վիրաւորուած էր: Այո՛, այո՛, այս անգամ աւելի շատ թուով ժանտարմներ պիտի հասնէին անտառը:

- Բան չկայ, Սարգիս. երախայ մի՛ ըլլար, կրնայ ըլլալ որ կիւլլէն չըզ ըրեր անցեր է,- ըսաւ Սաքօն ու աշխատեցաւ ոտքի հանել Սարգիսը:

(Շար.- 338)

ՅԱՐԳԱՆՔ ՔՍԱՆ ԿԱԽԱՂԱՆՆԵՐՈՒՆ

Ս. Դ. Հնչակեան Կուսակցութեան Ֆրանսայի Շրջ. Վարիչ Մարմինը եւ Փարիզի «Նաղարբէկ» Երիտ. Մասնաճիւղը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կու տան՝

ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒՆԻՍ 21-ԻՆ

Փարիզի Հայոց Մայր Եկեղեցւոյ մէջ.— 15, Ռիւ Ժան – Կուժոն

1915 Յունիս 15-ին Պոլսոյ Պայազիտի հրապարակին վրայ կախաղանով նահատակուած Հնչակեան 20 անմահ հերոսներու յիշատակին:

Նոյն օրը, ժամը 13·30-ին՝ Հոգեճաշ Օփէրա – Լաֆայէթ ճաշարանին մէջ.— 80, Ռիւ Լաֆայէթ

Պատշաճ յայտագիր – Յարգանքի ուղերձներ – Երգ եւ արտասանութիւն:

Ճաշագին՝ 60 Ֆ.:

Տեղերը սահմանափակ ըլլալով, կը խնդրուի նախապէս ապահովել, հեռաձայնելով.— 606· 81· 95

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Կիրակի օր, Յունիս 21-ին Տօն է՝ Կաթողիկէ Ս. Էջմիածնի

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10-ին հանդիսաւոր Պատարագ կը մատուցուի:

Պատարագի ընթացքին կը կատարուի մասնաւոր «Մաղթանք վասն Ս. Էջմիածնի»:

Կը հրաւիրուի մեր ժողովուրդը, մասնակցելու Պատարագին եւ աղօթելու՝ վասըն անսասանութեան Հայաստանեայց Առաքելական Ս. Եկեղեցւոյ:

———×———

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Կիրակի Յունիս 21 տօն է Կաթողիկէ Էջմիածնի:

Այս առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի բազմաձայն պատարագ: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՆՈՐՎԱՆ ՎՐԴ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ

Պատարագի ընթացքին կը կատարուի «մաղթանք վասն Ս. Էջմիածնի»:

Բազմաձայն երգեցողութիւնը կը կատարէ Եկեղեցւոյ Կոմիտաս Երգչախումբը, առաջնորդութեամբ՝ Յովհաննէս Պէրպէրեանի:

Ecole St. Grégoire de Nareg

AVIS IMPORTANTS

— Les inscriptions à l'Ecole St. Grégoire de Nareg sont dès maintenant ouvertes pour l'Année Scolaire 1981-1982.

— Le Dimanche, 28 Juin, La Fête Champêtre Annuelle de la Paroisse Arménienne Catholique de Lyon se déroulera dans le parc de l'Ecole St. Grégoire de Nareg.

— La Colonie de vacances aura lieu en Italie, du 13 Juillet au 3 Août. Elle s'adresse aux garçons de 7 à 14 ans.

Pour tous renseignements s'adresser au Père ZABARIAN.-

38, Route de Collonges
69450 - St. Cyr au Mont d'Or
Tél.: (7) 847. 28. 65

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԵՒ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԻՒՔՖԱՖ-ի եւ ԺԱՖ-ի Ի ՆՊԱՍՏ

ՄԵԾ ՔԷՐՄԷՍ

Շաբաթ եւ կիրակի, 20 եւ 21 Յունիս ժամը 10·30էն մինչեւ 20, առանց դադարի

Հաճելի անակնկալներ, պատրաստ հագուստներ, յուշանուէրներ, գիրքեր եւ տիքեր:

6, Cité Wauxhall — 75010 PARIS
(Métro: République)

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Ալֆորվիլի Ս. Մեսրոպ Կրթարանի Յանձնախումբը, կը հրաւիրէ աշակերտութեան ծնողքները եւ հասարակութիւնը իր դպրոցի ամավերջի հանդէսին, Յունիս 20, Շաբաթ օր, կէսօրէ ետք ժամը 4-ին, Ս. Մեսրոպ Կրթարանի մեծ սրահին մէջ.—

4, Rue KOMITAS
Մուտքը ազատ է:

———×———

ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի Միօրեայ Վարժարանի ամավերջի հանդէսը, կիրակի, Յունիս 21, ժամը 15-ին, տեղւոյն եկեղեցւոյ սրահին մէջ: Աշակերտութեան կողմէ կը ներկայացուի՝ երգ, արտասանութիւն եւ տրամախօսութիւններ, ղեկավարութեամբ՝ ուսուցչուհի Մայտա Կարապետեանի:

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի Կեդրոնական Սանուց Միութեան 1981 – 1982 տարեշրջանի կրթաթոշակներու թեկնածու ներկայանալ փափաքող ուսանողներէն կը խնդրուի դրաւոր կերպով դիմել Միութեան կեդրոնատեղիին:

Թեկնածուներէն կը խնդրուի գրաւոր կերպով դիմել, ստանալու համար հարցարանները՝

Մինչեւ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 15
LES ANCIENS DU LYCEE GUETRONAGAN
32, Rue de Trévise - 75009 Paris

×

LOTERIE

Կազմակերպած է վիճակահանութիւն մը, որուն հասոյթը պիտի յատկացուի Միութեան կրթաթոշակի պիւտճէին:

Իւղնաշարժ մը՝

RENAULT 5 - GTL

Վիճակահանութիւնը տեղի պիտի ունենայ Միութեանս տարեկան պարահանդէսի գիշերը՝ Հոկտեմբեր 24-ին:

TRANSTOURS

ORGANISE PLUSIEURS VOYAGES POUR L'ANNEE 1981
AVEC LES MEILLEURES CONDITIONS ET DES PRIX IMBATTABLES.
Hôtel COSMOS à MOSCOU et Hôtel ARMENIA à EREVAN 1e classe

De PARIS:

du 5 Août au 20 Août — Prix: 4400 F.
3 Sept. au 18 Sept. — Prix: 4400 F.
du 5 Oct. au 20 Oct. — Prix: 3800 F.

De MARSEILLE:

— 1e Voyage: du 1 Août au 14 Août
— 2e Voyage: du 5 au 18 Septembre — 3e Voyage: du 3 au 16 Octobre

○ PARIS — MR. OUNDJIAN: 25, Rue d'Argenteuil, 75001. Tél.: 261.58.28
Mercredi et Vendredi: de 14 à 18 h.
○ MARSEILLE — Z. ALEXANIAN: 11, Rue du Bassin, SAINT - JULIEN
Tél. 93. 04. 90 — (42) 83. 31. 55
○ LYON — CHEMIDIKIAN: Rue Chardonnet, N° 16, 69120 Vaulx-en-Velin
○ VALENCE — N. KASBARIAN: 9, Rue Sully; Tél.: 868. 53. 05

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

21 ՅՈՒՆԻՍ

1.— Ժամը 13-ին՝
Ընտանեկան ճաշ Վարժարանի ծնողքներուն եւ բարեկամներուն:
2.— Ժամը 16-ին՝
Փակման հանդէս եւ մրցանակաբաշխութիւն:
3.— Գեղարուեստական Բաժին.—
ա.— Վարժարանի քառաձայն երգչախումբ:
բ.— Արտասանութիւններ:
գ.— Նաւասարդ Պարախումբ:

Ծնթ.— Ճաշի մասնակցիլ փափաքողներէն կը խնդրուի ապահովել տեղերը, հեռաձայնելով վարժարանին.— Հեռ.— 534· 68· 28

———×———

Collège Arménien SAMUEL-MOORAT

Fête de clôture de l'année scolaire
Le 21 Juin

1.- A 13 h.: Déjeuner familial des Parents et Amis du Collège.
2.- A 16 h.: Fête de clôture et distribution des prix.
3.- Partie artistique:
a) Chorale à 4 voix du Collège.
b) Récitations.
c) Ensemble chorégraphique NAVASART.

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

ԼԻՈՆ. – Կապ. Խաչի Լիոնի վարչութիւնը ի պատիւ իր նախկին եւ տարեց ընկերուհիներուն կը կազմակերպէ փոքրիկ ընդունելութիւն մը Շաբաթ, Յունիս 20, կէսօրէ վերջ ժամը 3-ին Ազգ. Տան սրահը, պատուելու զիրենք իրենց տարիներու աշխատանքին համար:

Կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէն ներկայ գտնուիլ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգնութեան Մարմնի
ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
Ի նպաստ՝ Հայկ. Վարժարաններու
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 6-ԻՆ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ASSOCIATION DES SCOUTS ARMENIENS DE LYON

Grand Fête Champêtre Scoute

Sous la Présidence du:
Dr. K. MEZADOURIAN

10e ANNIVERSAIRE DE LA REGION

Dimanche, 21 Juin, de 10 h. à 20 h. 30
au Clos Monderoux à BEYNOST

- Jeux pour Petits et Grands
- Buvette, Buffet à l'arménienne.
- Ambiance arménienne avec Orchestre.

TOMBOLA: 1 Voyage aux BALEARES
Velo demi-course, Polaroïd, Barbecue, Duvets, etc...

– Ա Զ Դ –

ՍԷՆ – ՌԱՖԱՅԷԼԻ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏՈՒՆԸ ՄՏՆԵԼ ՓԱՓԱՔՈՂՆԵՐՈՒ

Սէն – Ռաֆայէլի Հանգստեան Տունը մտնել փափաքող հայրենակիցներու խնդրանքները քննելու նպատակաւ, Տնօրէնուհի՝ Տիկին Կարապետեան, Մարսէյլի Փրատոյի Մայր Եկեղեցին ստորեւ նշանակուած օրերը ժամը 15 – 18ի միջեւ թեկնածուները կ'ընդունի.— 30 Յունիսին:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ
ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 24-ԻՆ

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

15, Rue du 24 Avril — DECINES

Conférencier:
Le Père KEVORK ZABARIAN
«L'EGLISE ARMENIENNE CATHOLIQUE»

Sa Hiérarchie - Son Organisation - Ses Activités.

Samedi, 20 Juin, à 20 h. 30

Հայր Գէորգ Զապարեան կը խօսի՝ «Հայ Կաթողիկէ Եկեղեցին, իր Նուիրապետութիւնը, Կազմակերպութիւնը եւ Գործունէութիւնը» նիւթին շուրջ:

Մուտքը ազատ է:

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ, ԹՌՈՒՑԻԿ, ՏՈՄՍ ԿԱՄ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԶԱՆԱԶԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐ (ՀԱՇՈՒԵՑՈՅՑ, ՆԱՄԱԿԻ ԹՈՒՂԹ, ՊԱՀԱՐԱՆ, ԵՒԱՅԼՆ)

FAIRE-PART DE MARIAGE, BILLETS, PROSPECTUS, DIVERS TRAVAUX DE VILLE (TÊTE-DE-LETTRE, FACTURES, ENVELOPPES, ETC.)

«ՅԱՌԱՋ — HARATCH»
83, RUE D'HAUTEVILLE - 75010 PARIS

LES APRES-MIDI, DE 14 à 18 h. 30 SAUF SAMEDI ET DIMANCHE

ԴԻՄԵԼ ԱՄԷՆ ՕՐ, ԺԱՄԸ 14.00 - 18.30 ԲԱՑԻ ՇԱԲԱԹ ԵՒ ԿԻՐԱԿԻԷ

Խնամուած աշխատանք — *Travail soigné*

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ Վարչութիւնը, շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները, ողբ. Վռամշապուհ Ճնտիկեանի մահուան առթիւ.— Ողբացեալին զաւակը՝ Տէր եւ Տիկին Յակոբ Ճնտիկեան ե.պ. 200, Սահակ – Մեսրոպ Երգչ.ին 200, Հ.Բ.Ը. Միութեան 200, եկ. դպրոցին 200, Սէն-Ռաֆայէլի ծերանոցին 200, Տէր եւ Տիկին Գասպար Արապիկեան ե.պ. 200, Սահակ – Մեսրոպ Երգչ.ին 200, Հ.Բ.Ը. Միութեան 200, եկ. դպրոցին 200, Սէն-Ռաֆայէլի ծերանոցին 200, Տէր եւ Տիկին Կարպիս Մինասեան ե.պ. 100, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Մինասեան Սահակ – Մեսրոպ Երգչ.ին 100, Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Մինասեան Սահակ – Մեսրոպ Երգչ.ին 50, Վարուժան Պօղաճեան ե.պ. 200, Տէր եւ Տիկին Տաքարեան 100, Օհաննէս Վարժապետեան 100, Տէր եւ Տիկին Մարգարեան 50, Տէր եւ Տիկին Նաճարեան 50, Տէր եւ Տիկին Պօղոսեան 200, Տէր եւ Տիկին Ժամկոչեան 100, Տէր եւ Տիկին Բալամուտեան 100, Տէր եւ Տիկին Մարիքեան 100, Տէր եւ Տիկին Աբրահամ Պօղեան ե.պ. 100, Սահակ - Մեսրոպ Երգչ.ին 100, Տէր եւ Տիկին Տիգրան Պօղեան Մաքս Գիւլլինճեանի Պաշտպան. Յանձ.ին 200, Մուրատ-Ռափայէլեանի նախկին սաներ եկ. դպրոցին 250, Փարիզի Սամուէլ – Մուրատեան Վարժ.ին 250, Պր. Կիրակոսեան ԺԱՖ-ին 100, Տէր եւ Տիկին Պօղոս Ահարոնեան ե.պ. 100, Գիւլլինճեանի Պաշտ. Յանձ.ին 100, Տէր եւ Տիկին Յ. Տէրիքճեան ե.պ. 100, Գիւլլինճեանի Պաշտ. Յանձ.ին 100, Տէր եւ Տիկին Հրաչեան Փարիզի Մխիթարեան Վարժ.ին 100, Յակոբ Կիւրճեան ե.պ. 50 Ֆ.:

×

Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս Եկեղեցւոյ Վարչ.ը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Տէր եւ Տիկին Գ. Սմսարեան 250, Տէր եւ Տիկին Մելքոն Տօնիկեան 100, Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Յաիչխանեան, Տէր եւ Տիկին Յակոբեան, Տէր եւ Յակոբ Աշըգ, Տիկին Սալմասեան 50-ական Ֆ.:

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission paritaire : N° 55935

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ
18
JEUDI
18 JUIN
1981

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 2 F.

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
Directrice: ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ : 160 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 350 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.

56րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.931 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 56e ANNÉE — No 14.931

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆՑ ՆԱԽՕՐԵԱԿԻՆ՝ Ի՞ՆՉ Կ'ԸՍԷ ԷՎՐԷՆ

Անցեալ օր անդրադարձած էինք զօր. Էվրէնի արտասանած ճառին այն մասին, որ կը վերաբերէր Հայերուն: Ցիշենք սակայն թէ Թուրքիոյ Պետութեան ղեկավարը խօսեցաւ գլխաւորաբար երեսփոխանական ընտրութեանց մասին, շեշտելու համար թէ քաղաքական կուսակցութեանց նախկին ղեկավարները պիտի չկարենան ներկայանալ ընտրութեանց՝ «Անոնք, ըսաւ Էվրէն, ոչ Սահմանադրական Ժողովին, ոչ ալ Խորհրդարանին մէջ տեղ պիտի ունենան», յայտնելով թէ իր գլխաւոր թիրախներն են՝ Տէմիրէլ եւ Էճէվիթ, որոնք կը ջանան «միջազգային կարծիքը զօրակոչի ենթարկել ներկայ իշխանութեան դէմ, մինչ տարիներով իբրեւ հանդիսատես վարուած են երբ երկիրը դէպի անդունդ կ'երթար: Պիտի լուծենք երկրին հարցերը, ապա՝ մեր զօրանոցները կը վերադառնանք: Որպէս զինուոր, ոչ մէկ նպատակ ունինք, յափշտակելու իշխանութեան գլուխը մնալու»:

X Թունճամին Եըլմազ, տասնապետ թրքական բանակին մէջ, 18 տարի բանտարկութեան դատապարտուած է զինուորական ատեանի մը կողմէ: Իրեն դէմ եղած ամբաստանութիւնն այն է որ 1979 Նոյեմբերին օգնած է Մէհմէտ Ալի Աղճայի (Պապին դէմ մահափորձին հեղինակը) որ բանտէն փախի:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ Արտաքին նախարար Ալեքսանտր Հէյկ կը գտնուի Փէքինի մէջ, ուր յայտարարած է որ Չինաստանի զէնք պիտի հայթայթէ Ամերիկա, բան մը՝ որ չէ պատահած 1948-էն ի վեր: Հէյկի հաղորդագրութիւնը չըսեր թէ զէնքերը պիտի հայթայթուին ձրի՞, թէ ծախուին: Ծախուելու պարագային նոյնքան մեծ ազդեցութիւն չունենար որովհետեւ, քանի որ Չինաստանի տարադրամը շատ քիչ է: Հէյկ կ'ընդգծէ թէ տակաւին յստակ չէ թէ Չինաստան ինչ զէնքեր պիտի ուզէ ունենալ, — այդ պիտի որոշուի գալ ամիս, երբ Լիու Հուա Ցինկ-ի գլխաւորած պատուիրակութիւնը պիտի գայ Ամերիկա՝ զէնքի «շոփփինկ» ընելու համար: Անշուշտ այս ամերիկեան զիջումը՝ համայնավար Չինաստանի, Խորհ. Միութեան դէմ անուղղակի սպառնալիք մըն է:

ՆԱԽԱԳԱՀ ՌԷԿԸՆ, մամլոյ ասուլիսի մը ընթացքին, պաշտպանեց Իսրայէլի յարձակումը՝ Իրաքեան ատոմական կայանին դէմ: Ընդգծելով իր կարծիքը, թէ ի վերջոյ Իսրայէլ փոքր երկիր մըն է, շրջապատուած թշնամի երկիրներով եւ միշտ պաշտպանողական դիրքի վրայ, Ռէկըն մատնանշած է որ Իրաք երբեք կանոնաւոր յարաբերութիւններ չէ ունեցած Իսրայէլի հետ, ոչ ալ զայն ճանչցած՝ իբրեւ պետութիւն, — (ինչ որ չեն ըրած միւս Արաբ պետութիւններն ալ, բացի Սատաթեան Եգիպտոսէն): Անհարկելով Սուրիա — Ամերիկա — Իսրայէլ բանակցութիւններուն հաւանական ձախողութեանց ալ, Ռէկըն մերժած է Իսրայէլը դատապարտել ու նախընտրած է ըսել որ այս բոլոր դէպքերը կրկին կ'ընդգծեն թէ խաղաղութիւնը շատ կարեւոր է Միջին Արեւելքի մէջ:

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ լարուած վիճակը կը շարունակուի: Համայնավար կուսակցութիւնը պաշտօնապէս արտաքսած է 245 շարքայիններ՝ բոլորն ալ պաշտօնեաներ նախկին կառավարութեան մէջ: Մեղադրուած են իբր պատասխանատուներ՝ տնտեսական ու քաղաքական մարզերու մէջ պատահած ձախողութեանց: 1437 ուրիշներ կը հարցաքննուին, անոնք ալ կասկածի տակ են իբրեւ անձեր՝ որոնք իրենց պաշտօնական հանգամանքը գործածած են, անձնական շահեր հետապնդելու համար: Մինչ բարեփոխումներ փափաքող Համայնավար կուսակցութիւնը այսպէս կը յարձակի իր ստալինեան դիւանակալութեան վրայ, անոնք հակայարձակում կազմակերպած են, — գրգռումներ, որոնց վերջնական նպատակը միշտ նո՛յն է, այսինքն՝ պատրուակ հայթայթել Խորհ. Միութեան, զրահման ներխուժումի մը համար: Արդարեւ Քաթօուիցէ քաղաքին երկաթուղային կայանին մէջ եղած է «ինքնաբուխ» ցոյց մը, որուն ընթացքին երիտասարդ մը Սոլիտարիթէի շաբաթաթերթը մէկ ձեռքը, սկսած է երգել Լեհաստանի ազգային քայլերգը, — այս երկուքը կը մատնանշուին իբր հակա — Սովետ արարքներ, բայց Սոլիտարիթէի բանբերը կը յայտարարէ որ ցոյցը կազմակերպուած գրգռում էր, մասնակիցները՝ զինուորներ եւ վարձկան «հիփփի»ներ:

ԵՐԵՒԱՆ ⟷ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՅՈՒՆԻՍ 9 – 15)

ԱՐՄԷՆ ՋԻԳԱՐԽԱՆԵԱՆԻ ԵՒ ՇԱՌԼ ԱԶՆԱՒՈՒՐԻ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ «ԹԵՀՐԱՆ – 43» ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻՆ

Խորհ. Միութեան, Զուիցերիոյ եւ Ֆրանսայի շարժարուեստագէտները պատրաստած են «Թեհրան – 43» շարժանկարը, որ կը ներկայացնէ այն մահափորձը, զոր ծրագրած են Հիտլերականները 1943-ին Թեհրան հաւաքուած Ստալինի, Ռուզվէլթի եւ Չըրչիլի դէմ: Շարժանկարի հերոսները կը գործեն Փարիզի, Լոնտոնի, Նիւ – Եորքի եւ աշխարհի այլ քաղաքներու փողոցներու մէջ: Բեմադիրներն են Ալեքսանդր Ալով եւ Վլադիմիր Նաումով: Մարդասպան Մաքս Ռիշարի դերը ստանձնած է Արմէն Ջիգարխանեան: Շարժանկարին երգը կը մեկնաբանէ Շառլ Ազնաւուր:

×

ԱՆԴՐԱՆԻԿ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԵՐԵԿՈՅԹ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Հայաստանի Գրողներու Տունը տեղի ունեցած է երեկոյթ մը, նուիրուած Անդրանիկ Անդրէասեանի, (Միացեալ – Նահանգներէն) իր ծննդեան 70-ամեակին առթիւ: Բացումը կատարած է Մկրտիչ Սարգսեան: Յոբելեարին հանրային ու մշակութային գործունէութիւնը ներկայացուցած է Գեղամ Սեւան: Խօսք առած են Վահագն Դաւթեան, Մարօ Մարգարեան, Ստեփան Թօփչեան, Ստեփան Կուրտիկեան եւ Շաքէ Վարսեան: Վարդգէս Համազասպեան, ի գնահատութիւն Ա. Անդրէասեանի ծառայութիւններուն, անոր յանձնած է Սփիւռքահայութեան հետ Մշակութային Կապի Կոմիտէի պատուոյ գիրը: Երեկոյթը վերջ գտած է յոբելեարի շնորհակալութեան խօսքերով:

×

100 ՀԱԶԱՐ ԵՐԱԽԱՆԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԻՈՆԵՐԱԿԱՆ ՃԱՄԲԱՐՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Դարձեալ մանկական խինդ ու ծիծաղով լեցուած են Մարմարիկի կանանչ հովիտը, Ծաղկաձորի զովասուն բացատները, Զանգեզուրի եւ Լոռիի կախարդական անկիւնները: Այս ամառ Հայաստանի մօտ հարիւր պիոներական ճամբարներու եւ մանկական առողջարաններու մէջ իրենց արձակուրդը կ'անցընեն 100 հազար երախաներ: Նոր ճամբարներ բացուած են Սեւանի ափին, Ծաղկաձոր, Հանքաւան եւ այլուր: Պիոներական ճամբարները նաեւ «ամառնային դպրոցներ» են, ուր երախաները կը հարստացնեն իրենց գիտելիքները եւ կը ծանօթանան բնաշխարհի գաղտնիքներուն: Հայաստանի պիոներական ճամբարներուն մէջ արձակուրդի կ'երթան նաեւ 200-է աւելի երախաներ Ֆրանսայէն, Քանատայէն, Միացեալ – Նահանգներէն, Լիբանանէն ու Սուրիայէն:

×

ՀԱՅ ԵՐԱԺԻՇՏԻՆ ՕՓԵՐԱՆ ԿԻԵՒԻ ԲԵՄԻՆ ՎՐԱՅ

Կիեւի Պետական Ֆիլհարմոնիայի դահլիճին մէջ ներկայացուած է Եդուարդ Սադոյեանի «Մարիա Վոլկոնսկայա» օփերան, «Գարմոնիա» սենեկային համոյթի մասնակցութեամբ: Գլխաւոր հերոսուհիի կերպարը մարմնաւորած է Երեւանի Օփերայի մեներգչուհի Էլլադա Չախոյեան:

×

ՍԱՅԱԹ ՆՈՎԱՅԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՎԱՐԴԱՏՕՆ ԹԻՖԼԻՍԻ ՄԷՋ

Ըստ աւանդութեան, Մայիսի վերջին Կիրակին, Թիֆլիսի մէջ տեղի ունեցած է Սայաթ – Նովայի նուիրուած վարդատօնը՝ բանաստեղծին դամբարանին առջեւ: Ներկայ եղած են Երեւանէն, Լենինականէն, Կիրովականէն, Ալավերդիէն, Իջեւանէն, Հրազդանէն եւ այլ շրջաններէ եկած ներկայացուցիչներ, գրողներ, գիտնականներ, որոնք կարմիր վարդեր դրած են աշուղին շիրիմին: Հաւաքոյթին բացումը կատարած է Վրաստանի Գրողներու Միութեան Վարչութեան քարտուղար Կէորկի Ցիցիշվիլի: Միութեան նախագահը՝ Նողար Դումբաձէ, խօսք առնելով ի մէջ այլոց ըսած է. «Գրեթէ երեք դար առաջ Սայաթ – Նովա, սազը ձեռքը, բարձրանալով Նարիգալայի ամէնէն բարձր աշտարակը, իր ձայնը հնչեցուց արեւելքէն արեւմուտք, Սեւ ծովէն մինչեւ Կասպից ծով եւ երեք լեզուով երգեց: Այդ օրուընէ գրեթէ երեք հարիւր տարի անցած է, սակայն տակաւին ոչ միայն չէ կտրուած Սայաթ – Նովայի քամանչայի լարը, այլեւ օրըստօրէ աւելի հուժկու, աւելի պայծառ կը դառնայ անոր երգը: Անիկա սաւառնածանցած է Կովկասի ձիւնածածկ գագաթներէն եւ այժմ ամբողջ աշխարհին մէջ չկայ ժողովուրդ մը, որ չգիտնայ թէ ով է Սայաթ Նովա, ինչ գին ու արժէք ունի անոր ոսկէ սազը ... Թող օրհնուի այն ազգն ու հողը, որ այսպիսի զաւակ սնած ու նուիրած է աշխարհին»: Խօսք առած են նաեւ Վարդգէս Պետրոսեան, Գէորգ Էմին, Հրաչեայ Յովհաննիսեան եւ Վախթանգ Գորգանելի: Ապա Վրաստանէն եւ Հայաստանէն խումբեր մեկնաբանած են Սայաթ Նովայի երգերը:

×

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ՏԱՍԸ ԼԱՒԱԳՈՅՆ ԳՈՐԾԵՐՈՒ ՇԱՐՔԻՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԿՈՒ ԿԱՌՈՅՑՆԵՐ

«Խորհ. Միութեան Ճարտարապետութիւնը» ամսագրի հարցարաններու պատասխաններուն մէջ նշուած է, թէ վերջին տարիները Խորհ. Միութեան մէջ ստեղծուած ճարտարապետական ամէնէն հետաքրքրական գործը Հայաստանի ազգագրական Թանգարանն է, որ կառուցուած է Սարդարապատի համալիրին մէջ (ճարտարապետը՝ Ռաֆայէլ Իսրայէլեան): Մոսկուա կազմակերպուած մրցումին, Խորհ. Միութեան ճարտարապետներու Միութեան մրցանակը տրուած է այդ աշխատանքին: Նոյն պարգեւին արժանացած տասը լաւագոյն գործերու շարքին է Էջմիածնի Միասնիկեան փողոցի բնակելի տուներու կառուցումը, որուն հեղինակներն են Հարրի Ռաշիդեան եւ Եան Իսահակեան:

×

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ԱՐԱՔՍՄԱՆԵԱՆ ՊԱՐԳԵՒԱՏՐՈՒԱԾ

Խորհ. Միութեան Գերագոյն Խորհուրդի Պրեզիտիումի հրամանագրով Ալեքսանդր Արաքսմանեան (Մանուկեան) պարգեւատրուած է Ժողովուրդներու բարեկամութեան շքանշանով, ի գնահատութիւն իր գրական վաստակին: Ալեքսանդր Արաքսմանեան աւելի քան չորս տասնեակ տարիներու ընթացքին գրած է վէպեր, հայկական թատերական արուեստի անուանի դէմքերու նուիրուած մենագրութիւններ, հրապարակագրական բազմաթիւ յօդուածներ: Ունի նաեւ թատերախաղեր, որոնցմէ ծանօթ են «Կոմս Էմանուէլ», «Մեսրոպ Մաշտոց», «Հրաբուխի վրայ» եւ այլն: Մոսկուա լոյս տեսած են (ռուսերէն) իր «Միքայէլ Նալբանդեան», «Ազատութիւնն աքսորական», «Ճամբաներ, ճամբաներ» գիրքերը:

×

ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԻ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐՈՒՆ ՎԵՐԱԿԵՆԴԱՆԱՑՈՒՄԸ

Երեւանի Մատենադարանը պահպանուող, հազարամեակներու դրոշմը կրող հին ձեռագիրները կը վերակենդանացնէ այն եղանակը, զոր առաջարկած են Արշակ Խաչատրեան եւ Լիդա Աղաբէկեան: Հին գիրքերու կաշիէ կազմերը դարերու ընթացքին կը կորսնցնեն իրենց արտաքին տեսքն ու ֆիզիքական յատկութիւնները: Անոնք ժամանակի ազդեցութեամբ կը կոշտանան, կը դառնան դիւրաբեկ: Գիտաշխատողները նրբծնող նիւթի բաղադրութիւն մը պատրաստած են, որ կը նորոգէ կաշիէ կազմերը, որոնք փայտացած էին, չէին ծծեր ո՛չ ջուր, ոչ իւղ: Մինչեւ անհրաժեշտ էր թափանցել նիւթին խորքը, վերահաստատել անոր կառուցուածքն ու թելիկներու միջեւ խախտած կապերը: Տարիներու փորձերու եւ ուսումնասիրութիւններու արդիւնք հանդիսացող նոր եղանակը վերակենդանացուցած է Մատենադարանի գրական բազմաթիւ յուշարձաններ, որոնք այսօր, նոյնքան թարմ են, որքան հազարամեակներ առաջ:

ՄԵՐ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ռիւ Փիայի թերթավաճառին խանութը փակուած ըլլալով «Յառաջ»ը կը ծախուի՝
391, Rue des Pyrénées

ԱՆԱՀԻՏ ՏԷՐ-ՄԻՆԱՍԵԱՆԻ ՅՕԴՈՒԱԾԸ ԽՈՐՀ. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

Տիկին Ա. Տէր Մինասեան «Լէ գ'Արմէնիէն Սովիէթիք» խորագրով ծաւալուն յօդուած մը ստորագրած է է«Լ'Ալթէրնաթիվ» պարբերաթերթին մէջ, որ ընդհանրապէս կը զբաղի Արեւելեան Եւրոպայի ժողովուրդներով, եւ ուրեմն, անխուսափելիօրէն՝ Խորհրդային Միութեամբ։

Տիկին Տէր Մինասեան կը ներկայացնէ Հայաստանի անցեալը, 19-րդ դարուն եւ անկէ ետք մանաւանդ խորհրդայնացման շրջանին վրայ մանրամասն կը սեւեռի։ Ապա կը ներկայացնէ ներկայ Խորհ. Հայաստանի վիճակը։ Պատմական ակնարկին մէկ մասը «Յառաջ»ի ընթերցողներուն համար շատ նորութիւն չունի, սակայն յետ – 1920 թուականներուն նուիրուած մասը կը պարունակէ հետաքրքրական վերլուծումներ եւ մի քանի նորութիւններ։

Յօդուածը կը սկսի ընդհանուր ակնարկով մը, ուր Ա. Տ. Մինասեան կը շեշտէ Սովետ Միութեան խճանկարային բնոյթը՝ ցեղային հարցի կապակցութեամբ։ Կը շեշտէ որ 15 հանրապետութիւններէ անդին կան 20 ինքնավար հանրապետութիւններ, 8 ինքնավար շրջաններ, 10 վարչական ենթաբաժանումներ՝ որոնք հիմնուած են ազգային հաւաքականութիւններու սկզբունքի հիման վըրայ. ընդամէնը՝ 100 ազգութիւններ (նախոնալիթէ) կը բնակին Խորհ. Միութեան մէջ, ըստ Տիկին Տէր Մինասեանի, թէեւ դուցէ պէտք էր աւելցնել որ անոնցմէ ոմանք՝ մի քանի հազար բնակիչ ունեցող Սիպերիական «ազգեր» են, կազմուած՝ որսորդ ու վաչկատուն ցեղախումբերէ։

Նշելէ ետք որ զանազան սկզբունքներով ու վարուելակերպերով այս հարցին մօտեցած է Համայնավար կուսակցութիւնը անցեալին, յօդուածագիրը հակիրճ ձեւով կուտայ այն Պրեժնեւեան տեսութիւնը, որ կը նախատեսէ հակասական վիճակի մը «բնական» լուծումը, – միաժամանակ՝ ընդլայնում ազգային մշակոյթներու գործունէութեան դաշտին եւ միացում կամ գոնէ շրջանային տարածքի վրայ միատարրում՝ ընկերային ու տնտեսական գործունէութեանց։

Այդ տեսութեան վաւերականութիւնը, կը գրէ Տիկին Տէր Մինասեան, նախկիններուն նման՝ կարելի է դատել միայն պատմական ներկայ կեանքի փորձառութեանց հիման վրայ։ Հայկական ՍՍՀ.-ի օրինակը, որ բոլորովին յարմար մանրանկար մըն ալ չէ արդէն, չարտօներ դիւրին հաստատում կամ մերժում՝ այս Պրեժնեւեան տեսութեան։

Նախաբանէն ետք, յօդուածագիրը ակնարկ մը կը նետէ 19-րդ դարու յեղափոխական եւ ազատագրական շարժումներուն վրայ, եւ – ինչ որ անսովոր է բայց կարեւոր – կը շեշտէ անցեալի հայկական շարժումներու սերտ կապերը շրջանի միւս ժողովուրդներու ներքին պայքար-ներուն հետ, ոչ միայն Իթթիհատականներուն հետ, այլ նաեւ Ռուսիոյ աշխատաւորական շարժումին հետ (որ ծանօթ է 1905-ի մեծ եւ արիւնոտ գործադուլով) եւ Իրանի սահմանադրական յեղափոխութեան հետ (1906-էն 1912, երբ սպաննըւեցաւ Դաշնակցութեան ներկայացուցիչ Եփրեմ Խանը)։ Ապա կ'անցնի խորհըրդայնացման շրջանին, ու կը նշէ հանգրուաններ, – Դեկտեմբեր 2, 1920-ի միացում, 1921-ի ապստամբութեան ճընշում. Մարտ 12, 1922-ին յայտարարութիւն՝ Անդրկովկասի Դաշնակցային Միութեան ստեղծումին, ապա նոյնին վերահաս տարրալուծումը, 1922-ի Դեկտեմբերին, երբ ան կը վերածուի Դաշնակցային Հանրապետութեան։ Այս ակնարկին մէջ Ա. Տ. Մինասեան կը շեշտէ որ Լենին Անդրկովկասը նկատած է տարրալուծարան (լաբոռաթուար), ուր կարելի պիտի ըլլար ուսումնասիրել Համայնավար կուսակցութեան տեսութիւններն ու մօտեցումը՝ բազմազգ դաշնակցութիւններու հանդէպ։ Այս տեսութիւնները հիմքը կը կազմեն 1924-ի սահմանադրութեան, որ կը յարատեւէ մինչեւ 1936։ Ստալին կը ջնջէ զայն ու կը հաստատէ անդրկովկասեան հանրապետութիւններու դրոյթը, որ այսօր ալ կը շարունակուի։ Սահմանադրական յօդուածներու փոփոխութիւնները 1944-ին, 1977-ին եւ 1978-ին որոշ «բարեփոխումներ» կը բերեն, որոնցմէ գլխաւորը դուցէ 1978-ինն է, որ կ'ընդգծէ հայերէն լեզուի Հայկական ՍՍՀ.-ի «պետական» լեզուն ըլլալը (ինչպէս Վրացերէնը, Վրաստանի մէջ, եթէ չենք սխալիր։ Խ. Թ.)

Անդրկովկասի նուիրուած այս կարճ՝ այլ խիտ ակնարկէն ետք, Տէր Մինասեան աւելի տարածուած ձեւով կը ներկայացնէ Խորհրդային Հայաստանի պատմութիւնը, 1920-էն սկսեալ։ 1921-էն 1928 թուականները կ'որակէ «ազգային համայնավարութեան» շրջան։ Փետրուարեան ապստամբութենէն ետք, Համայնավար կառավարութիւնը Միասնիկեանի առաջնորդութեամբ, մեղմ ձեւով կը շարժի, մանաւանդ մինչեւ անոր մահը՝ 1925ին (ըստ Ա. Տէր Մինասեանի, մահը պատահած է «կասկածելի պայմաններու տակ»)։ Այս շրջանին տնտեսական կեանքի մէջ համայնավար սկզբունքները մեծ սեղմումով չեն գործադրուիր, եւ ճիգ մը կը կատարուի Խորհրդային Հայաստանի վարկը բարձր պահելու եւ երկրին համար մշակութային անձնակազմ եւ մարդուժ ապահովելու։ Եւրոպայէն Հայրենիք կը վերադառնան Սպենդիարեան (երգահանը), Թամանեան (ճարտարապետը), նկարիչ Մ. Սարեան, ինչպէս նաեւ Իսահակեանն ու Շիրվանզադէն, ի միջի այլոց։ Կը զօրանան համալսարանական ուսման հաստատութիւնները, որոնք ծնունդ առած էին անկախ հանրապետութեան օրերուն արդէն։ Կը տեղքայլէ կիներու իրաւունքներու հարցը, որ կարեւոր տեղ ունի համայնավար տեսութեան մէջ, բայց չի կրնար այդ շրջանին իրականանալ Հայաստանի «արեւելեան» ու նահապետական ընտանեկան դըրութեան մէջ։

Ապա յօդուածագիրը կ'անդրադառնայ հողերու համայնականացման (քոլէքթի-վիզասիոն) շրջանին, որ կը համընկնի Ստալինի տիրապետութեան առաջին վեցամեակին հետ։ (Մօտաւորապէս՝ 1929 – 1935) Այս շրջանին տեղի կ'ունենան գիւղացիական ապստամբութիւններ՝ Դարալագեազի ու Զանգեզուրի մէջ, զորս Խորհըրդային Բանակը կը ճզմէ 1932-ին։ Հայաստանի Համայնավար Կուսակցութեան (Հ. Հ. Կ.) քարտուղարն է ծնունդով Վանեցի Աղասի Խանճեան, որ կը պատկանի Հ. Հ. Կ.-ի երկրորդ սերունդին։ Խանճեան կը հնազանդի Ստալինական ցուցմունքներուն, առանց սակայն անտեսելու հայկական զգայնութիւնն ու երկրին տնտեսական յատուկ պայմանները։

1936-էն 1938, Ստալինականութիւնը կը հասնի իր արիւնոտ գագաթնակէտին։ Խանճեանի «անձնասպանութեան» վերադրուող մահը հաւանաբար պերիայական ոճիր է, ու ոճիրը կը շարունակուի, ամէն Հայու ծանօթ իր ծալքերով։ Յօդուածագիրը կը յիշէ նոյնիսկ քիչ մը ֆոլքլորիք բնոյթ ունեցող պատմութիւններ, օրինակ՝ «մէկ գիշերուան մէջ 10.000 անձերու ձերբակալումը, Երեւանի մէջ»։ Հին պատմութիւն մըն է այս, եւ անշուշտ Ստալինականութիւնը կամ Պերիայի նման բորենիի մը ներել չէ նշել՝ որ 1930-ական թուականներուն Զեկան միշտ 2 կամ 3 դաղտնի ոստիկան կ'ուղարկէր իւրաքանչիւր ձերբակալութեան, եւ եթէ նոյնիսկ Ստախանովական ոստիկաններ մէկ գիշերուան մէջ հինգ ձերբակալութիւն կատարէին – ինչ որ շատ դժուար էր հին Երեւանի նեղ եւ յաճախ ինքնաշարժէ զուրկ փողոցներէն ոմանց մէջ – գործը պիտի ենթադրէր 5000 չեկիստի ներկայութիւն եւ միահամուռ գործունէութիւն, այն օրերու փոքրիկ Երեւանին մէջ, որ հազիւ քառորդ միլիոն բնակիչ ունէր։

Հ. Հ. Կ.-եան քարտուղարներ՝ Ամատունի եւ Ակոբով, որոնք կը յաջորդեն Խանճեանի, կը ձերբակալուին 1937-ի Սեպտեմբերին, եւ իրենց տեղը կը գրաւէ Արութինով, որ նոյնքա՛ն վրացի էր հօրմով, որքան հայ։ 1938-ին կ'անհետանայ Խորէն Կաթողիկոսը։ 30-ական թըւականներու վերջաւորութեան շատ գէշ է վիճակը, – ռուսացում հայկական անուններու, ռուսերէնի խիստ քննութիւն՝ համալսարան դիմողներուն համար, եւ այլն.։ Բայց եւ այնպէս հայերէնն ու վրացերէնը կը մնան միակ երկու փոքր ժողովուրդներու լեզուները՝ որոնք կը յաջողին դիմադրել Կիւրեղեան (ռուսերէն) այբուբենի պարտադրումին։

Երկրորդ Աշխարհամարտը կը փոխէ իրավիճակը։ Կ'արտօնուի Սարոյեանի, Րաֆֆիի եւ Դերենիկ Դեմիրճեանի գործերու հրատարակութիւնը։ Տէր Մինասեան կ'ընդգծէ հայ ժողովուրդի զարմանալի զոհողութիւնները՝ Խորհ. Միութեան այս ճգնաժամին։ 1941ին 1,360,000 բնակիչ ունեցող Հայաստանը, որ տակաւին ինքզինքը չէր վերագտած 1915-1920-ի եւ 1936– – 1938-ի մեծ ու փոքր արհաւիրքներէն, կը կորսնցնէ գոնէ 60.000, շատեր կը գրեն 200,000 մարդ, – թիւ մը՝ որ անհաւատալիօրէն բարձր համեմատութիւն մը կը կազմէ, եւ որուն արդիւնքները, Տիկին Տէր Մինասեան կը հաւատայ՝ կը ցոլան մինչեւ այսօր։ 1979-ի մարդահամարին՝ կիներու թիւը տակաւին 2,6 առ հարիւր աւելի՛ էր, քան այրերու։

1946-էն 1948 Հայաստան ներգաղթող 100.000-է աւելի անձերը կ'արտայայտեն Սփիւռքի Հայերու հայրենասիրական ոգին, ոգի մը՝ որ կը յուսադրուի նաեւ Թրքահայաստանի հողերու վերադարձման կարելիութեամբ, եւ որ սակայն կը յուսախաբուի շուտով, երբ 1947-ի Հոկտեմբերին Վիշինսքի «մեր հողերը» կը պահանջէ, յանուն պահանջատէր... Վրաստանի։

Ստալինեան վերջին շրջանի սեղմումներէն ետք, կը սկսի Խրուշչեւեան «գարունը»։ Ցոյցերու եւ յուշարձաններու անդրադառնալով հանդերձ, Տէր Մինասեան կը նախընտրէ ընդգծել առանձին անտեսուած, սակայն շատ նշանակալից դէպք մը, – 1956-ին, երբ Ֆրանսայի Նախագահ Փինօն Երեւան կ'այցելէ, խումբ մը ներգաղթող կիներ կը ցուցադրեն իրենց արտագաղթելու փափաքը, – փափաք՝ որուն արդիւնքը՝ յաջորդ 25 տարիներուն, եղաւ արտագաղթը մօտ 50.000 Հայերու, որոնցմէ 10.000-ը վերադարձան Ֆրանսա։

Գուցէ Տէր Մինասեանի յօդուածին ամէնէն շահեկան մասը, բաղդատաբար կարճ այն հատուածն է, որ նուիրուած է Հայաստանի ներկային։ Յօդուածագիրը կ'ընդգծէ որ ըստ 1979-ի մարդահամարին, Հայաստանի բնակչութեան 89,7 առ հարիւրը հայ է, – բնիկ ազգի համեմատութիւն մը, որ ամէնէն բարձրն է Խորհ. Միութեան զանազան հանրապետութիւններուն մէջ։ (2,725,000 հայ, 3,037,000-ի վրայ)։ Յաւելեալ, Թուրքերու համեմատութիւնը իջած է Հայաստանի մէջ (1959-ին՝ բնակչութեան 3,2 առ հարիւր, 1970-ին, 2,7 առ հարիւր, 1979-ին 2,3 առ հարիւր)։ Տէր Մինասեան կը շեշտէ այն հսկայ «հայացումը», որ տեղի ունեցած է 1838-էն ի վեր, երբ բնակչութեան 50 առ հարիւրը միայն հայ էր, (իսկ Երեւանի խանութիւնը, պարսկական տիրապետութեան շրջանին, 35 առ հարիւրով հայ էր միայն, մինչեւ 1828 – Խ. Թ.)։

Հայաստանէն դուրս, Սովետական Միութեան մէջ կը շարունակեն բնակիլ 1,426,000 Սովետասփիւռ Հայեր, որոնք

ԺՈՐԺ ՍԱՆԴ, ԻՏԱԼԻԱ ԵՒ ՎԵՆԵՏԻԿԻ ՀԱՅՈՑ ՎԱՆՔԸ

Գրեց՝ ԼԵՒՈՆ Թ. ԽԱՉԻԿԵԱՆ

ԱՄԱՆԴԻՆ – ՕՌՕՌ – ԼԻՒՍԻ ԴԻՒՊԷՆ ՄԱՆԿՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՊԱՏԱՆԵԿՈՒԹԻՒՆ

Համայնագիտական ինքնուսուցման ընթացքին Օռօռ սերմը որմէն չի կրնար ջոկել, եւ հօգեկան նոր տագնապի մը ընթացքին անգամ մը եւս փախուստի ծըրագիր մը կը մշակէ, սակայն 1821 Փետրուար - Մարտին մեծ մօրը պատահած կաթուածին հետեւանքով մտադրութենէն կը հրաժարի եւ հոգիով ու մարմնով հիւանդին կը փարի զայն խնամելու համար։ Յօդնութենէն ուժասպառ, կը սկսի ծխել ու խմել։

Կառավարիչ ու դաստիարակ Դէշարտըը տունին հաշիւներն ու բանալիները աշակերտուհիին կը յանձնէ. այդպիսով Օռօռ, 17 տարեկանին, որպէս ժառանգորդ, սեփականութեան կը տիրանայ փաստօրէն։

Բազմաթիւ զբաղումներուն ընթացքին Օռօռ ատեն կը գտնէ նաեւ Լա Շատրի ազնուական երիտասարդներէն Ստեֆան Աժանսոն դը Կրանսանյի – կոչեցեալ Ժիւլ (1802 - 1845) հետ մարդակազմութեամբ եւ ոսկրաբանութեամբ պարապելու – Ստեֆան Փարիզի Միւզէոմի տնօրէն Կիւվիէի աշակերտներէն է – երեկոները մինչեւ ուշ ատեն, ինչ որ անհարկի տարաձայնութիւններու տեղի կուտայ։

Տիկին Մարի – Օռօռ Դիւպէն դը Ֆըրանքէօյ Մայիս 29-ին կտակը գրել կուտայ, եւ տարին չլրացած – ինչ որ անհաւատ է – շուրջիններուն հաճոյք պատճառելու համար կը խոստովանի, ներողութիւն կը խնդրէ բոլոր անոնցմէ որոնք իրմէ վնաս կրած են կամ իրմէ վշտացած են, ու մնացորդներուն հետ հաշտուած, Օռօռի կը դառնայ, եւ «Ամենալաւ բարեկամուհիդ կը կորսնցնես» ըսելով ծնունդին աչքերը բաց կը մեռնի թոռանը հարսնութիւնը չտեսած։

Մեծ մօրը մահուան կսկիծէն խելագար Օռօռ աշխարհէն քաշուիլ կը փափաքի։

Սոֆի, քրոջը եւ փեսային հետ Նոհան կը փութայ կտակին պարունակութեան վերահասու ըլլալու համար։ Հանգուցեալը իր ազգականներէն Րընէ դը Վիլ Նէօվ Օռօռի խնամակալ կարգելով ունեցածը թոռանը կը ձգէ, պայմանաւ որ մայր ու աղջիկ իրարու հետ չյարաբերին։ Օռօռ եւ Սոֆի կտակը կը մերժեն, եւ դը Վիլնէօվ խնամակալութենէն կը հրաժարի յօգուտ Սոֆի Դիւպէնի։ Մայր ու աղջիկ Փարիզ կը մեկնին։

×

ՕՌՕՌ ԴԻՒԴԸՎԱՆ ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱՌԱՋԻՆ ՍԷՐԵՐ

Օռօռ իր կասկածոտ ու դիւրագրգիռ մօրը հետ դժուարաւ կ'ապրի – Սոֆի դիրքէ չախորժիր եւ օրն ի բուն կեսրօջը եռեւէն կը փչէ, – եւ փրկութեան լաստի մը կը սպասէ։ Փրկութեան լաստը 1822 Ապրիլ 19-ին կը ներկայանայ յանձին Ֆրանսուա Դիւդըվանի, կոչեցեալ Կազիմիր, որուն կը ծանօթանայ բարեկամներու միջոցաւ։ Կազիմիր Դիւդըվան (1795 – 1871), Թոշակաւոր գնդապետ պարոն Ֆրանսուա Դիւդըվանի եւ Օկիւստի Սուլաս անունով սպասուհի աղախինի մը խորթ բայց ճանչցուած զաւակն է։ Կազիմիր Սէն – Սիրի զինուորական վարժարանը աւարտելէ ետք օրէնսդիտութեան հետեւած է։ Առանց անձնական կարեւոր եկամուտի, զինուորականի քաղաքավարի ու խնդումերես ուածքով վայելչագեղ ու խնդումերես երիտասարդ մը, որուն Օռօռ կը համակրի, իսկ Օռօռ ճկուն ու սլացիկ հասակով աղջիկ մըն է որուն խիտ ու երկար մազերը, մեղրահացի գոյնով դէմքը, թաւշեայ գրաւիչ աչքերը եւ մուգ շըրթունքները մէկէ աւելի թեկնածուներ կրնան գրաւել, մանաւանդ երբ կարեւոր հասոյթով խոշոր օժիտ մը կայ ետին։

Ամուսնութեան պայմանագիրը 1822 Օգոստոս 24-ին ստորագրուելէ յետոյ պսակը Սեպտեմբեր 17-ին տեղի կ'ունենայ Փարիզի Առաջին Թաղամասի քաղաքապետարանը եւ Սէն – Լուի դ'Անթէն եկեղեցին։ Տիկին Սոֆի Դիւպէն խնամակալութեան հաշիւները փեսային կը յանձնէ։ Նորապսակները փոխնիփոխ Նոհան կամ Փարիզ կը բնակին, 12 ամիս Սէն – Լազար եւ Օթէլ Ֆլորանս, 56 ամիս Նէօվ դէ Մաթիւրէն (այժմու ռիւ Մանէօվ դէ Մաթիւրէն), ուր 1823 Յունիս 30-ին իրենց անդրանիկ զաւակը, Ժան – Ֆրանսուա Մօրիս – Առնօ կը ծնի, եւ Յուլիս 24-ին կը մկրտուի նոյն եկեղեցիին մէջ կնքահայր ունենալով մեծ հօրը եւ Օռօռի մօրը կնքամայրութեամբ։

(Շար. 9)

ցոյց կու տան երկու հակումներ: Վրաստան եւ Ազրպէյճան բնակողները կը շարունակեն ներգաղթել Հայաստան, որովհետեւ Հայերու դէմ խտրականութիւնը զօրաւոր է այդ երկիրներու մէջ: Սակայն միւսները, անոնք՝ որոնք կը բնակին Թուսիոյ, Ուկրանիոյ եւ Կեդրոնական Ասիոյ մէջ, յաճախ կը կորսնցնեն իրենց հայկական դիմագիծը: Մինչ Հայաստան բնակող Հայերու 97,7 առ հարիւրը հայերէն կը խօսի, եւ Վրաստան ապրողներու 84 առ հարիւրը, Մոսկուա հաստատուողներու 35,5 առ հարիւրը միայն հայախօս է:

Հայաստանի վարիչները, կը հաստատէ Տէր Մինասեան, աշխատող ձեռք կամ մարդուժ ներածելու պատրուակով կը շարունակեն քաջալերել սովետահայերու ներգաղթը: Պէտք է աւելցնել միայն որ Հայաստանի բնակչութեան ԽՏՏՈՒԹԻՒՆԸ (100 մարդ իւրաքանչիւր քառակուսի քիլոմեթրի վրայ, մինչ Խորհ. Միութեան միջինն է 10 մարդ) ՁԱՐՏՕՆԵՐ Սովետասփիւռ Հայերու ամբողջական ներգաղթը: Տեղ չկայ արդէն խճողուած Հայաստանի մէջ:

Յօդուածագիրը կ'անդրադառնայ Հայաստանի տնտեսական զարգացումին (1913-էն 1973, ճարտարարուեստական արտադրութիւնը 222 անգամ բազմապատկուած է): Բնական հարստութիւններով լաւ չօժտուած Հայաստանը շատ բան կը պարտի երկրի խորհրդայնացումին, – «քանի որ մեզ պահել կ'ուզեն, թող իրենք վճարեն», – ա՛յս է Սովետահայերու դիրքը, հանդէպ խորհրդահայ տնտեսական դրոյթին, ըստ Տէր Մինասեանի: Արդարեւ, անձ գլուխ միջին եկամուտը Հայաստանի մէջ, երկրորդն է ամբողջ Խորհ. Միութեան մէջ: Տիկին Տէր Մինասեան կը շեշտէ Հայերու դրամատիրական հակումները, քաղաքի եւ մանաւանդ գիւղերու բնակիչներու բարեկեցիկ վիճակը, պլուճինգ հագուստներն ու ինքնաշարժերը, եւլն.: Հոս քիչ մը շատ ճիդ կայ, հայ դրամատիրական ոգին ընդգծելու, այն իմաստով որ Հայաստանի բարձր եկամուտը կը թուի վերագրել անձնական նախաձեռնութեան ոգիին, հակառակ անոր որ արդէն մատնանշած է Խորհրդային Միութեան կատարած ներդրումը՝ ճարտարարուեստականացման գործին: Յաճախ կը պատահի այս, – շատ են Հայաստանի դրամատիրական ոգին շեշտողները, ու բաղդատաբար քիչ անոնք՝ որոնք կը հաճին նկատել գործաւոր այն դասակարգը, որ սեւ շուկային յարմար ոչինչ գողնալ կարենալով, եւ կամ պարկեշտ ըլլալով, Սփիւռքի մէջ, ալ ազգական չունենալով, կ'ապրի շատ համեստ պայմաններու մէջ:

Ա. Տէր Մինասեան կ'անդրադառնայ հետաքրքրական երեւոյթի մը, – 1977-ին 239,460 հայ չարքային համայնավար կար, ինչ որ՝ Ռուսիայէն ու Վրաստանէն ետք ամէնէն բարձր համեմատութիւնն է Խորհ. Միութեան մէջ: Այս թիւը կարելի է զանազան ձեւերով մեկնաբանել. Տէր Մինասեան կը գրէ (եւ ճիշդ է, ըստ իս – Խ. Թ.՝) որ թիւը զարմանալի չէ, քանի որ Համայնավար կուսակցութիւնը աշխատաւորներէ աւելի «ճերմակ օձիք»ներու կամ պիւրօքրաթներու կուսակցութիւնն է ներկայիս եւ Հայերը՝ որոնց մէջ շատ բարձր է երկրորդական եւ համալսարանական ուսում ունեցողներու համեմատութիւնը, բնականաբար բստուար թիւով կը միանան Համայնավար կուսակցութեան, վարչական բարձր դիրքերու հասնելու յոյսով:

Վերջապէս, Տիկին Տէր Մինասեան կ'անդրադառնայ Հայաստանի ժողովուրդի ազգայնական զգացումներուն: Կ'ընդգծէ Սփիւռքահայութեան ազգայնական ոգին, Հայաստանի հայրենասիրութեան ուժը, բայց նաեւ կաղապարացած զգացումներն ու քննադատութեան հանդէպ անհանդուրժողութիւնը, եւ հակիրճ ձեւով կը նկարագրէ 1965-ի ցոյցերը: Կը նշէ «Գարուն» գրական պարբերաթերթը, ինչպէս նաեւ «Հայկական Հանրագիտարան»ը՝ իբրեւ ազգայնականութեան վերազարթնումի փաստ, ինչպէս նաեւ՝ պետութեան ու Համայնավար կուսակցութեան պաշտօնական դիրքի փաստ: Այս մշակութային մօտեցումը կը ներկայացնէ ազգայնականութեան մէկ տեսակը: Եկեղեցիի իրաւունքներու եւ իրաւասութիւններու պաշտպանութիւնը երկրորդ տեսակի մօտեցման մը մարմնացումն է, իսկ երրորդը՝ այլախոհական է: Այլախոհները հրատարակած են, սամիզտաթով, Փարոս (1967-ին) եւ Երկունք (1969-ին): Կ'անդրադառնայ Պարոյր Հայրիկեանի, Ստեփան Զատիկեանի, Շահէն Յարութիւնեանի եւ ուրիշներու գործունէութեան, Մոսկուայի երեք դնդակահարութիւններուն: Ի վերջոյ, կ'ընդգծէ որ այլախոհները թիւով շատ քիչ են եւ ապագայ չունին երկրի մը մէջ, ուր ժողովուրդը իրատես է եւ կը նախընտրէ Համայնավար պետութիւն մը՝ Թուրքէն: Ցետ գրութեան մը մէջ Տէր Մինասեան կը շեշտէ որ Հ. Ա. Հ. Գ. Բ.-ի Խորհրդային Հայաստանը հակաթուրք պայքարի մէջ իբր խարխա օգտագործելը կը մնայ երազ մը միայն:

ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

«ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐ»Ը

ՊՕՄՈՆԻ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ՄԷՋ

Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ մէջ, Մայիս 31-ին, տօնուեցաւ Մայրերու Օրը, նախագահութեամբ Արեւմտ. Եւրոպայի Հայոց Հայրապետական Պատուիրակ Սերովբէ Արք. Մանուկեանի:

Առաւօտեան պատարագեց եւ քարոզեց Սերովբէ Արք., որ ոգեկոչելէ ետք ննջեցեալ մայրերը խօսեցաւ Աստուածածնի մասին, շեշտեց հայ մօր առաքինութիւնները եւ վեր առաւ միասնականութեան անհրաժեշտութիւնը Սփիւռքի մէջ մեր ինքնութիւնը կարենալ պահպանելու համար: Ապա, Յակոբ Եպիսկ. Վարդանեան կարդաց պաշտօնական գիր մը, որով հայրապետական պատուիրակը՝ Վազգէն Ա.ի հրամանաւ, լանջախաչ կըրելու իրաւունք կը շնորհէր եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւ Մակար քհնյ. Նաճարեանի, ի գնահատութիւն տարիներու իր ծառայութեանց: Յաւարտ պատարագի հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուեցաւ ննջեցեալ բոլոր հայ մայրերու, ինչպէս նաեւ եկեղեցւոյ վերնատան բարերար Վարուժան Պօզաճեանի մօր՝ Աղաւնի Պօզաճեանի յիշատակին:

Եկեղեցական արարողութիւններէն ետք կից սրահին մէջ տեղի ունեցաւ գինեձօն ի պատիւ Սերովբէ Արք.ի:

Այս հանդիսութեամբ յարգանքի տուրքը ընծայեցինք մեր մայրերուն, որոնք դարերու ընթացքին սերունդներուն ջամբեցին հայեցի կրթութիւն ու դաստիարակութիւն: Անոնք եղան հայ մանուկներուն առաջին ուսուցիչը եւ անոնց մէջ ազգային ոգին զարթնողը:

Մայրերու Օրը նշող հանդիսութիւնը վերջ գտաւ Թաղական Խորհուրդի կողմէ ի պատիւ Սերովբէ Արք.ի տրուած ճաշով:

ՄԱԿԱՐ ԽՉԿՐ. ՔՀՆՑ. ՆԱՃԱՐԵԱՆ

[illegible]

ԿԱՐՄԻՐԵԱՆ

Իր գործերը կը ներկայացնէ մինչեւ Յուլիսի վերջ, Փարիզ, 28 ռիւ Պրէ (Էթուալ): Ցուցահանդէսը բաց է ամէն օր բացի Շաբաթէ եւ Կիրակիէ ժամը 14-էն 19:

ՆՈՐԵՐՈՒ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Փարիզ ծնած, Տիանա Սեդա Սարգիսեան նոր յաջողութիւն մը արձանագրած է Միացեալ – Նահանգներու մէջ: 12 տարեկանին, 1967-ին Ամերիկա հաստատուած այս Ֆրանսահայուհին Նիւ – Եորքի Հանթըր համալսարանը կ'աւարտէ, վկայուելով ֆրանսերէնի եւ սպաներէնի ճիւղերուն մէջ: Մի քանի տարի կ'աշխատի միջազգային փաստաբանական հաստատութեան մը մէջ, ուր օգտակար կ'ըլլայ զանազան երկիրներու մէջ գործունէութիւն ունեցող փաստաբաններու՝ շնորհիւ զանազան լեզուներու ծանօթ ըլլալուն: Աշխատած է նաեւ Խօրօկլաս – Սէն Կոպէն Ֆրանքեւամերիկեան հաստատութեան մէջ, նոյն հանգամանքով: Միաժամանակ մասնակցութիւնը բերած է ամերիկահայ կեանքին, իբր անդամ Անդրանիկ պարախումբին եւ Հ. Բ. Ը. Մ.-ի: 1978-ին կ'ընդունուի Ֆիլատելֆիոյ շըրջանի Թէմբըլ համալսարանը, զոր կ'աւարտէ 1981, Մայիսին, Ժիւրի Տօքթէօր վկայականով: Պիտի աշխատի իբր փաստաբան, նախընտրաբար միջազգային օրէնքով հետաքրքրուող հաստատութեան մը մէջ:

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Համասփիւռքային Հանգէտանններու մասին

«Յառաջ»ի Յունիս 3-ի թուին մէջ լոյս տեսած է Խ. Թ. ստորագրութեամբ գըրախօսական մը. «Երկու նոր գիրք, Երկու նշմար» վերնագրով, ուր հեղինակը կ'անդրադառնար երկու սփիւռքահայ հասցէարաններու մասին. մէկը Յ. Ս. Մանուկեանի անգլիահայ հասցէարանը, իսկ երկրորդը Ճէպէճեան Հիմնարկին համասփիւռքային հասցէարան. «Ո՞վ – է – նա»ն: Իբր այս վերջինին աշխատակիցներէն մէկը, պէտքը կը զգամ ներկայացնելու կարճ բացատրական մը:

Հալէպահայ ակնաբոյժ՝ Տօքթ. Ռ. Ճէպէճեան յղացաւ համազգայութային հասցէարանի մը գաղափարը շուրջ 7 տարի առաջ: Հակառակ բազմաթիւ դըժուարութիւններու եւ աննպաստ պարագաներու – ըստ որս եւ Լիբանանի քաղաքացիական կռիւները, որոնց ընթացքին ռումբ մը ինկաւ նոյն ա՛յն գրասենեակին մէջ ուր կը պահուէին՝ տարիներէ ի վեր հաւաքուած տուեալներ, ցիր ու ցան ընելով զանոնք – Տօքթ. Ճէպէճեան, անխոնջ յարատեւութեամբ եւ ի գին դըրամական մեծ զոհողութեան, գլուխ հանեց իր ծրագիրը՝ իր հանգուցեալ կընոջ՝ Վիօլէթի յիշատակին:

Թէ Տօքթ. Ճէպէճեանը եւ թէ իր քանի մը օգնականները լիովին գիտակից են գործին անկատարութիւններուն: Եթէ այնուհանդերձ յօժարեցաւ հրապարակ հանել «ով – է նա»ն իր թերի վիճակին մէջ, ա՛յն յոյսով է որ ան առիթ կուտայ տեւական ձեռնարկի մը ստեղծման, ու նաեւ ա՛յն յոյսով որ անհատներ եւ մանաւանդ համասփիւռքային մակարդակի ձգտող կազմակերպութիւններ կ'իւրացընեն ձեռնարկը, եւ միացեալ ջանքերով կը գոյանայ միջգաղութային ցանց մը, որ պիտի կարենայ պարբերաբար նոր տպագրութիւններ մէջտեղ բերել, երթալով աւելի կատարելագործելով զանոնք:

«Ո՞վ – է – նա»ն կիսատաշ քար մըն է, որ մէջտեղ բերուեցաւ իբր նախափորձ՝ աւելի նուրբ քանդակի մը: Իր ներկայ վիճակին մէջ առաւելութիւնն ունի դէթ կատարուած իրողութիւն մ'ըլլալու. եւ ճիշդ այդ ըլլալուն համար է որ անոր պակասութիւնները չեն շփկնեցներ մեզ:

Իսկ գալով Խ. Թ.ի դիտողութիւններուն, անձնապէս կը գտնեմ զանոնք արդարացի, եւ իր թելադրանքներն ալ չինիչ:

ՆՈՒՊԱՐ Գ. ԴԱՒԻԹԵԱՆ

Փարիզ, Յունիս 11, 1981

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

– Չեմ կրնար, Սաքօ. չէն տեղիս դըպած է: Գնա, հոս ձգէ զիս, գնա: Բանակը զալէ առաջ, Մարտիկը թող ճամբայ ելէ: Մի՛ ուշանար, Սաքօ՛, գնա: Միայն թէ՝ երթալէդ առաջ՝ գլխիս մէջ կիւլէ մը դիր ու գնա: Չեմ ուզեր տաճկանին ձեռքն իյնալ:

Սաքօն իր ընկերը չէր կրնար ձգել թըշնամիին ձեռքը, եթէ նոյնիսկ սպաննուած ըլլար: Աճապարանքով մը կռնակին առաւ զայն ու խոշոր քայլերով շտկուեցաւ դէպի անտառի խորը: Գետի ծանծաղուտ մասը հասնելու համար, քալելիք բաւական ճամբայ ունէր: Գրեթէ հասած էր անտառի եզերքը, երբ անտառի խորքէն լսեց ձիաւորներու խուլ դոփիւն:

Անտառին կոլած ջուրերէն ու մարմինը ծակող փշոտ թուփերուն մէջէն Սաքօն մտած էր անտառի եզերքին տարածուող ընդարձակ ճահիճի մը մէջ: Ուրիշ անգամներ անցած էր գետափի ճահիճին մօտէն: Կը կարծէր որ, ճահիճը բաւական հեռու էր: Գետափի ճահիճը շատ անգամ չոր էր: Ծառերու, միջատներու, եւ մժեղներու հետ մէջոցը բռնած կ'ըլլար լճնկած ջուրի հոտ, ուր լեցուն էին նաեւ փոքրիկ պոչերով ջուրի կրիաներ: Ցզի մատակ ձիեր, երբ աւելի կը ծանրանային, ճահիճի եղէգներուն մէջ կը փնտռէին իրենց կերը եւ այնտեղ կ'առանձնանային, իրենց ծննդաբերութեան ցաւը քաշելու համար:

Սաքօն չգիտէր, որ ընդարձակուած էր այս ճահիճը մինչեւ անտառի եզերքը ու տեղատարափ անձրեւի պատճառով՝ ջուրը բարձրացած էր: Ձիերու դոփիւնները աւելի որոշ կը լսուէին, կարծես բանակ մը ամբողջ Սաքօյի կրունկին ետեւ ըլլար: Սարգիսը կռնակին, կը քալէր ջուրերու մէջէն, ու կայծակէն շըմանտուելու մտահոգութեամբ աւելի կը յառաջանար՝ ինքզինքը բարձր ու ընդարձակ եղէգնուտին մէջ կորսնցնելու համար:

Սաքօ մտաւ եղէգներուն մէջ: Ջուրը հասած էր մինչեւ սրունքները: Ճահիճի տղմուտ յատակը կ'ըսես ոտքերը կը քաշէին: Անձրեւի տարափը կը տեղար ջուրերուն վրայ ու եղէգներուն մէջ: Սաքօ, անընդհատ կը շարժէր՝ ոտքերը յատակի կարծրութեան մը վրայ տեղաւորելու համար: Սարգիսի մարմինը ուսերուն վրայ աւելի կը ծանրանար, եւ Սաքօ վեր, աւելի վեր կը բռնէր հետզհետէ ծանրացող մարմինը: Ջուրը հասած էր մինչեւ մէջքը, եւ ոտքերը տիղմին մէջ աւելի կը խորանային:

Անտառին մէջ կը լսուէին այս անգամ զիւրտ ձիաւորներու ձայներ, որոնք կարծես հետզհետէ անտառի եզերքին կը մօտենային: Երկու ձիաւորներ, իրենց ձիերով ինկած էին ճահիճին մէջ: Քիւրտերը իրարու ձայն տուին: Անձրեւին պատճառով ջուրը այնքա՛ն լեցուած էր, որ մանաւանդ ձիաւորներուն համար ճահիճը աւելի վտանգաւոր դարձած էր: Երկու ձիաւորները հազիւ կրցին իրենք զիրենք տիղմին մէջէն դուրս բերել: Քիւրտերէն մէկը կը հրամայէր, որ մի քանի ձիաւորներ անտառէն դուրս, արօտատեղիները տարածուէին:

Քիւրտերու ձայները կը հեռանային ու կը մօտենային, երբեմն այնքան մօտ, որ Սաքօն կարծես կը լսէր ձիերու փըռշտոցներ եղէգնուտի մէջէն: Տիղմին մէջ կ'ըսես ալքի խոշոր ճանկեր անոր ոտքերը վար կը քաշէին, ու դիակի մը պէս կը ծանրանար Սարգիսի մարմինը: Սաքօն չէր ուզեր հաւատալ, որ Սարգիսի մարմինը հետզհետէ կը պաղէր իր կռնակին վրայ: Ջուրը աստիճանաբար մէջքէն վեր կ'ելլէր, եւ Սաքօյի ոտքերը այնքա՛ն կամաց կ'ընկղմէին, որ չէր ըզգար: Հանդարտ կենալը վտանգաւոր էր, բայց աւելի վտանգաւոր էր շարժիլը: Տիղմին մէջ չընկղմելու համար, Սաքօն նորէն հաւաքեց իր ուժերը, եւ յաջողեցաւ ոտքին մէկը տիղմէն դուրս բերել: Այս անգամ ոտքերը բաժնուած էին իրարմէ, եւ ջուրն աւելի վեր ելած էր:

(Շար.– 339)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Նշան Դարբինեան, զաւակներն ու թոռները կը ծանուցանեն թէ՝ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, Կիրակի, Յունիս 21-ին, Իսիի Ս. Մարիամ Աստուածածին Եկեղեցին իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ-հօր՝

ՆՇԱՆ ԴԱՐԲԻՆԵԱՆԻ

մահուան 10-րդ տարելիցին առթիւ:

Ի գիտութիւն՝ ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

× Այս առթիւ, Տիկին Դարբինեան 200 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Պ. Պեռնար Քէպապճեան 500 Ֆ. կը նուիրէ:

×

ԻՍԻ.— Ոմն՝ 100 Ֆ.:

Optima Tours

Voyage Spécial ARMÉNIE

Au départ de LYON
DU 17 AU 30 JUILLET 1981

Renseignements et Inscriptions:
Maison de la Culture Arménienn de Décines
- *Mme. BARAVIAN (jusqu'à 16 h.)*
- *Mme. ANTABLIAN (de 16 à 18h.)*

15. Rue du 24 Avril 1915
69150 - DECINES
Tél.: 849. 42. 97

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Այրի Տիկին Շնորհիկ Նոտարեան, նուիրած է հետեւեալ գումարները, իր ամուսնոյն յիշատակին.— Ալֆորվիլի Ս. Մեսրոպ Կրթարանին 500, Կապոյտ Խաչի Կայանին 200, Հայկ. Դատի պաշտպանութեան 200, «Յառաջ»ի բարգաւաճման 100 Ֆ.:

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE

9, Rue de Madrid -- 94140 Alfortville

Audition - Spectacle
DE FIN D'ANNEE

des Classes de danses et d'animation
Danses, chants, sketch, création.

Avec la participation de:
Elise OHANNESSIAN
Chants de la Terre

DIMANCHE, 21 JUIN, à 15 h.

Palais des Sports
Rue de Rome — AIFORTVILLE

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԵՒ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԻՒՔՖԱՖ-ի եւ ԺԱՖ-ի Ի ՆՊԱՍՏ

ՄԵԾ ՔԷՐՄԷՍ

Շաբաթ եւ Կիրակի, 20 եւ 21 Յունիս ժամը 10.30էն մինչեւ 20, առանց դադարի

Հաճելի անակնկալներ, պատրաստ հագուստներ, յուշանուէրներ, գիրքեր եւ ուտեստներ:

6, Cité Wauxhall — 75010 PARIS
(Métro: République)

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

Հ. Ո. Ե. Մ.Ի

Հայ Ուսանողներու եւ Երիտասարդներու Միութիւնը կազմակերպած է հանդիպում մը, գաղութիս հետ կապ ունեցող վերջին դէպքերու առթիւ, Կիրակի, Յունիս 21, ժամը 14-ին՝

CENTRE PROTESTANT MONTSOURIS
8, Villa du Parc Montsouris; Paris 14°

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղը, իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Գասպարեան եւ Դարբինեան ընտանիքներուն, իրենց մօր եւ խնամիին՝ Անոյշ Գասպարեանի մահուան առթիւ:

ՅԱՐԳԱՆՔ ՔՍԱՆ ԿԱԽԱՂԱՆՆԵՐՈՒՆ

Ս. Դ. Հնչակեան Կուսակցութեան Ֆրանսայի Շրջ. Վարիչ Մարմինը եւ Փարիզի «Նազարբէկ» Երիտ. Մասնաճիւղը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կու տան՝

ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒՆԻՍ 21-ԻՆ

Փարիզի Հայոց Մայր Եկեղեցւոյ մէջ.—
15, Ռիւ Ժան - Կուժոն

1915 Յունիս 15-ին Պոլսոյ Պայազիտ հրապարակին վրայ կախաղանով նահատակուած Հնչակեան 20 անմահ հերոսներու յիշատակին:

Նոյն օրը, ժամը 13.30-ին՝ Հոգեճաշ Օփէրա - Լաֆայէթ ճաշարանին մէջ.—
80, Ռիւ Լաֆայէթ

Պատշաճ յայտագիր – Յարգանքի ուղերձներ – Երգ եւ արտասանութիւն:

Ճաշագին՝ 60 Ֆ.:

Տեղերը սահմանափակ ըլլալով, կը խնդրուի նախապէս ապահովել, հեռաձայնելով.— 606. 81. 95

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Կիրակի օր, Յունիս 21-ին Տօն է՝
Կաթողիկէ Ս. Էջմիածնի

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10-ին հանդիսաւոր Պատարագ կը մատուցուի:

Պատարագի ընթացքին կը կատարուի մասնաւոր «Մաղթանք վասն Ս. Էջմիածնի»:

Կը հրաւիրուի մեր ժողովուրդը, մասնակցելու Պատարագին եւ աղօթելու՝ վասն անսասանութեան Հայաստանեայց Առաքելական Ս. Եկեղեցւոյ:

×

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Կիրակի Յունիս 21 տօն է Կաթողիկէ Էջմիածնի:

Այս առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի բազմաձայն պատարագ: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՆՈՐՎԱՆ ՎՐԴ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ

Պատարագի ընթացքին կը կատարուի «մաղթանք վասն Ս. Էջմիածնի»:

Բազմաձայն երգեցողութիւնը կը կատարէ Եկեղեցւոյ Կոմիտաս Երգչախումբը, առաջնորդութեամբ՝ Յովհաննէս Պէրպէրեանի:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՄՐՑԱՆԱԿԱԲԱՇԽՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒՆԻՍ 28,
ժամը 13-էն սկսեալ
Վարժարանին մէջ:

Երգ – Պար – Արտասանութիւն
Աւանդական ճաշ – Խաղեր եւ Վաճառք

Մուտքը ազատ է:

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կապ. Խաչի Փարիզի Մասնաճիւղի ամավերջի հանդէսը՝

ՇԱԲԱԹ, ՅՈՒՆԻՍ 20, ժամը 16-ին, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, 17 ռիւ Պլէօ, մեթրօ Քատէ:

———×———

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Ալֆորվիլի Ս. Մեսրոպ Կրթարանի Յանձնախումբը, կը հրաւիրէ աշակերտութեան ծնողքները եւ հասարակութիւնը իր դպրոցի ամավերջի հանդէսին, Յունիս 20, Շաբաթ օր, կէսօրէ ետք ժամը 4-ին, Ս. Մեսրոպ Կրթարանի մեծ սրահին մէջ.—

4, Rue KOMITAS

Մուտքը ազատ է:

———×———

ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի Միօրեայ Վարժարանի ամավերջի հանդէսը, Կիրակի, Յունիս 21, ժամը 15-ին, տեղւոյն եկեղեցւոյ սրահին մէջ: Աշակերտութեան կողմէ կը ներկայացուի՝ երգ, արտասանութիւն եւ տրամախօսութիւններ, ղեկավարութեամբ՝ ուսուցչուհի Մայտա Կարապետեանի:

———×———

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Յունիս 21, կէսօրէ ետք ժամը 15-ին՝
Հայ Մշակոյթի Տան մէջ:

Հաճելի յայտագիր, պար, երգ, գաւեշտ, Հայոց Պատմութիւն եւ առասպելներ, չինական չուքերու խաղերով:

Մուտքը ազատ է:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը, կայանի տնօրէնուհին եւ վարիչները, հանդիպումի մը կը հրաւիրեն կայան գացող երախաներու ծնողքները, Շաբաթ, Յունիս 27, ժամը 15-ին՝

17, Rue Bleue -. (Métro: Cadet)

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

21 ՅՈՒՆԻՍ

Հանդիսութիւնը կը սկսի պատարագով մը, ժամը 11-ին:

1.— Ժամը 13-ին՝
Ընտանեկան ճաշ Վարժարանի ծնողքներուն եւ բարեկամներուն:

2.— Ժամը 16-ին՝
Փակման հանդէս եւ մրցանակաբաշխութիւն:

3.— Գեղարուեստական Բաժին.—
ա.— Վարժարանի քառաձայն երգչախումբ:
բ.— Արտասանութիւններ:
գ.— Նաւասարդ Պարախումբ:

Ծնթ.— Ճաշի մասնակցիլ փափաքողներէն կը խնդրուի ապահովել տեղերը, հեռաձայնելով Վարժարանին.—
Հեռ.— 534. 68. 28

———×———

Collège Arménien SAMUEL-MOORAT
Fête de clôture de l'année scolaire
Le 21 Juin

Début à 11 h. par une messe.

1.- A 13 h.: Déjeuner familial des Parents et Amis du Collège.
2.- A 16 h.: Fête de clôture et distribution des prix.
3.- Partie artistique:
a) Chorale à 4 voix du Collège.
b) Récitations.
c) Ensemble choréographique NAVASART.

Pour le Repas, prière de s'inscrire en téléphonant: 534. 68. 28

Ayez la joie de posséder une médaille symbolisant notre patrie:

le Mont Ararat

finement ciselée sur bronze
et habillée d'or 18 carats
le mont Ararat apparait en relief
dimensions de la médaille:
H. 51mm l. 39mm E. 3,5mm
prix: 550 F

Pour toute commande joindre un chèque ou mandat-carte à
M. Gérard ADJEMIAN
4, square Surcouf Parly 2
Le Chesnay 78
(délai 15 jours)

Possibilité d'effectuer cette réalisation en or massif sur commande.

Ecole St. Grégoire de Nareg

AVIS IMPORTANTS

— Les inscriptions à l'Ecole St. Grégoire de Nareg sont dès maintenant ouvertes pour l'Année Scolaire 1981-1982.

— Le Dimanche, 28 Juin, La Fête Champêtre Annuelle de la Paroisse Arménienne Catholique de Lyon se déroulera dans le parc de l'Ecole St. Grégoire de Nareg.

— La Colonie de vacances aura lieu en Italie, du 13 Juillet au 3 Août. Elle s'adresse aux garçons de 7 à 14 ans.

Pour tous renseignements s'adresser au Père ZABARIAN.-
38, Route de Collonges
69450 - St. Cyr au Mont d'Or
Tél.: (7) 847. 28. 65

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

ԼԻՈՆ. – Կապ. Խաչի Լիոնի վարչութիւնը ի պատիւ իր նախկին եւ տարեց ընկերուհիներուն կը կազմակերպէ փոքրիկ ընդունելութիւն մը Շաբաթ, Յունիս 20, կէսօրէ վերջ ժամը 3-ին Ազգ. Տան սրահը, պատուելու զիրենք իրենց տարիներու աշխատանքին համար:

Կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէն ներկայ գտնուիլ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Սէն - Մօրիսի մասնաճիւղը, շնորհակալութեամբ ստացած է ի նպաստ դպրոցին, հետեւեալ նուէրները.— Տէր եւ Տիկին Երուանդ Ճէլոյեան 200, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Պօղոսեան (Փարիզ), Տիկին Ծիրան Մխսիեան, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Յովհաննէսեան՝ Լեւոն Տօնիկեանի մահուան առթիւ 100-ական, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Մըխցիեան՝ Ժաքի Ճէլոյեանի քառասունքին առթիւ, Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Տէկիրմէնճեան՝ իրենց զաւկին ապաքինման առթիւ 50-ական, Տէր եւ Տիկին Միշէլ Պուճաքըը՝ իրենց զաւկին ծննդեան ուրախ առիթով՝ 25 Ֆ.:

Le Restaurant EREVAN

a ouvert

son magasin de TRAITEUR et de COMESTIBLES
29, RUE BERGÈRE - 75009, PARIS

RESTAURANT EREVAN
26, Rue Bergère, 75009 Paris
Tél.: 770.85.81 - Fermé le Mardi
40 Sortes de Hors - d'œuvres
25 Sortes de Plats

TRAITEUR EREVAN
29, Rue Bergère, 75009 Paris
Tél.: 523.44.73
Toutes sortes de Hors-d'œuvre, Charcuterie et Spécialités Arméniennes

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒՆԻՍ
19
VENDREDI
19 JUIN
1981

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 2 F.

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
Directrice: ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ : 160 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 350 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.

56րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.932 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 56e ANNÉE — No 14.932

ՕՏԱՐ ՄԱՄՈՒԼ

«THE MIDDLE EAST»

ԹԵՐԹԻ ՅՕԴՈՒԱԾԸ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՀԱԲԵԿՉՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Քաղեց՝ ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

«Տհը Միտըլ Իսթ» կամ «Միջին Արեւելքը» ամսաթերթը անգլերէն լեզուով լոյս տեսնող ամենակարեւոր պարբերաթերթն է, երբ հարցը կը վերաբերի մասնաւորապէս արաբախօս աշխարհին, զոր կը նկարագրէ եւ կը մեկնաբանէ ան, Արեւմուտքի լուրջ ընթերցողներուն համար, — անոնց համար, որոնք պիզնէս — գործ ունին Միջին Արեւելքի հետ, եւ ուրեմն՝ քաղաքական հետաքրքրութիւն: Թերթը կը խմբագրուի խմբակի մը կողմէ՝ որուն անդամները կը նշանակուին աւելի տեղական կամ մասնագիտական բնոյթ ունեցող թերթերու վարիչներուն կողմէ (օրինակ՝ «Աֆրիքըն Պիզնէս», «Ալ-Իքթիսատ ալ-Արապի»,) եւայլն.: Այս ամսաթերթի թղթակից է ամերիկաբնակ Լեւոն Քէշիշեան: Խմբագրութեան կազմը ամսաթերթին կուտայ չափաւոր եւ հաւասարակշռուած բնոյթ: Պաղեստինի հարցին մէջ բացառաբար, ան ունի որոշակի «ձախ» հակում, ինչ որ ամերիկամիտ բնորոշում է, եւ կը նշանակէ որ անոր խմբագրական մարմինը կը հաւատայ որ պաղեստինցի ժողովուրդը իրաւունք ունի՝ իր հայրենիքը ունենալու:

Մանրամասնօրէն կը բնորոշեմ այս չափ մը գրասենեակներ եւ համալսարանական գրադարաններ մտնող թերթին քաղաքական ուղղութիւնը, ընդգծելու համար թէ կարեւոր է անոր 6 էջնոց յօդուածը՝ նուիրուած Հայկական Դատին, եւ մանաւանդ հայ ահաբեկչական շարժումին, որուն բոլոր գլխաւոր մասերը կուտանք մաս — մաս, թարգմանաբար (Յունիսի թիւ):

Յօդուածին հեղինակուհին, Ժուտիթ Փերերա որ արաբ չէ, ունի շատ կարճ նախաբան մը, ուր կը բնորոշէ իր մեկնակէտը եւ բաղդատութիւններու գլխաւոր եզրը, — «Պաղեստինցիներուն նման, Հայերը երկար ատեն սպասեցին որ օրինական ձեւերով իրենց իրաւունքները տրուին իրենց: Եւ, Պաղեստինցիներուն նման, իրենց պայքարին կշիռ տալու համար ստիպուեցան զէնքի դառնալ: Մեր Միջին Արեւելքի, Եւրոպայի եւ Ամերիկայի թղթակիցներուն օգնութեամբ՝ մեր քաղաքական նիւթերու խմբագիրը (այսինքն՝ Փերերա կ'ուսումնասիրէ Հայերու «նոր սերունդ մը» (չակերտները՝ իրենցմէ՝ — Խ. Թ.), որ կը մերժէ իր իսկ համայնքի հին հեղինակութիւնները, յանուն արարքին»:

Ապա, խորագիր մը, — «Երիտասարդ Հայեր կ'ըսեն, — զինեալ պայքարն է մեր պատասխանը»: Ցետոյ՝ լուսանկար մը, զգետնեալ Ռեշատ Մորալըի, որուն տակը կայ մէջբերում մը, 88-ամեայ Լոնտոնաբնակ «Արշակ»ի խօսքէն: «Թոռս կ'ըսէ որ այսօրուան Թուրքերուն յանցանքը չէ, բայց ես կ'ըսեմ անոր որ ամէն Թուրք պատասխանատու է, — երէկ, այսօր ու վաղը»: Զատ էջի վրայ ամսաթերթը կուտայ իր տեսակցութիւնը, ծերունի Արշակի հետ, զոր չենք թարգմանած հոս, — ամէն գիտակից Հայու ծանօթ է անոր քաւնելի պարունակութիւնը, — բռնաբարութիւն մէկ քրոջ, անձնասպանութիւն երկրորդ քրոջ եւ անոր երախային, սովահար մահ՝ մօրը, եւ մահերթը, դէպի անապատ, մորակներու տակ: Անկասկած նորութիւն պիտի ըլլայ «Տհը Միտըլ Իսթ»ի ընթերցողներէն ոմանց համար:

Ահաւասիկ, ուրեմն, ուսումնասիրութեանը բնոյթ ունեցող երկար յօդուածին ամէնէն կարեւոր մասերը.—

«1973-ի Յունուարին, 76-ամեայ հայ մը, Գուրգէն Եանըգեան, Քալիֆորնիոյ Սանթա Պարպարա քաղաքի մէկ պանդոկին մէջ սպաննեց Թուրք քոնսուլը եւ անոր օգնականը: Ըստ. որ 60 տարի ըսպասելէ ետք յուսահատած էր: Սպասած էր որ աշխարհը ընդունի Հայերու ջարդը (հոն, ուր թերթը «մասսաքր» գրած է, հաւատարմօրէն երբ այդ կը թարգմանեմ. աւելի ազդեցիկ «ճենոսայտ — ցեղասպանութիւն բառը քիչ գործածուած է, — Խ. Թ.), եւ հատուցում մը ընէ անոր համար, քանի որ այդ ջարդին մէջ սպաննուեցան Հայերու կէսէն աւելին: (Հոս թրքահայութեան թիւը կը տրուի իբր 2,5 միլիոն, սպաննեալներու թիւը, 1,5 միլիոնէն վեր: Աւելի՝ կարեւոր է հազուագիւտ եւ երկար այն մէջբերումը, որ թերթը կ'ընէ, — 2 պարբերութիւն, Թալէաթի եւ Էնվէրի ստորագրութիւնը կրող տխրահռչակ հեռագրէ մը Խ. Թ.), Գուրգէն, այժմ 84 տարեկան, կը մնայ բանտին մէջ:

Երկու տարի ետք, 1975-ի Յունուարին, Աշխարհի Եկեղեցիներու Խորհուրդի Պէյրութի պաշտօնասենեակին մէջ ռումբ մը կը պայթի. զետեղուած էր ցարդ անծանօթ եւ գաղտնի կազմակերպութեան մը կողմէ, — Հայ Գաղտնի Բանակ Հայաստանի Ազատագրութեան համար: Երիտասարդ սերունդ մը կը դառնար նախաձեռնարկ. իր նպատակն էր՝ զինեալ ուժով աշխարհի նայուածքը իր ժողովուրդի դժբախտութեան վրայ սեւեռել: (Ցայտնի չէ թէ խակալէս ո՞րդ էր Հ. Ա. Հ. Գ. Բ.-ի նպատակը, իր առաջին օրերուն: Կազմակերպութեան պաշտօնաթերթ «Հայաստան», իր ութերորդ համարին մէջ կը մերժէ նման կարծիք հաստատելով որ իր նպատակը ջարդի վրէժ կամ ուշադրութեան սեւեռում չէ այլ հայրենիքի ստեղծում, Խ. Թ.):

Հ. Ա. Հ. Գ. Բ.-ը Աշխարհի Եկեղեցիներու Խորհուրդը ընտրած էր իբրեւ թիրախ, որովհետեւ այդ կազմակերպութիւնը կը քաջալերէր Միջին Արեւելքի եւ Սովետական Հայաստանի Հայերու արտագաղթը, դէպի Եւրոպա եւ Ամերիկա: Հ. Ա. Հ. Գ. Բ.-ը կը հաւատար թէ որքա՛ն տարածուի Սփիւռքը, այնքան անհաւանական կը դառնայ Հայերու վերադարձը, դէպի իրենց Հայրենիք:

Հ. Ա. Հ. Գ. Բ.-ի բանբեր Յակոբ Յակոբեան (Խմբագիրները չեն ըսած՝ որ ծածկանուն է այս.— Խ. Թ.) կը բացատրէ, — «Ժողովուրդ մը չի կրնար իր երկիրը եւ գրաւուած հողերը լքել, որքան ալ երկար ըլլայ գրաւումը, կամ զօրաւոր ըլլայ ճնշող թշնամին: Հայ քաղաքական կուսակցութիւնները չկրցան մեր ժողովուրդի իրաւունքները պաշտպանել գործնական եւ արդիւնաբեր ձեւով, եւ ուրեմն մեր կազմակերպութեան գոյութիւնը հրամայական մը եղաւ»:

Անցեալ 6 տարիներուն վաթսուն դէպքեր — ներառեալ՝ ռմբահարումներ եւ մարդասպանութիւններ — տեղի ունեցան գլխաւորաբար Եւրոպայի մէջ: (Զատ էջ մը գրեթէ ամբողջապէս տրամադրուած է ահաբեկչական արարքներու ցանկին եւ անոնց արդիւնքին — Խ. Թ.): Ուրիշ հայկական խմբակներ ալ կազմուեցան, — Հայկական Ցեղասպանութեան համար Արդարութեան Քոմանտօներ (Հ. Ց. Ա. Ք.), որ Դաշնակ կուսակցութեան մէկ ծիլն է (բառը թերթինն է, բայց «ծիլ»ի այս գործածութիւնը անգլերէնի մէջ ներկայիս ստացած է «անկէ ծագող եննթարաժանում»ի ընթացիկ իմաստ — Խ. Թ.), եւ «Նոր Հայկական Դիմադրական Շարժում» (Ն. Հ. Դ. Շ.):

17 յարձակումներ գործուած են ցարդ, Թուրք դեսպաններու վրայ, 19 անձեր սպաննուած են եւ 11 վիրաւորուած: Թուրքիոյ պատկանող 19 շէնքեր կամ հաստատութիւններ եղած են ռումբերու թիրախ, ինչպէս նաեւ 25 ուրիշներ, որոնց արդիւնքը եղած է լուրջ նիւթական վնաս, չորս անձի մահ եւ 26 վիրաւորեալ:

(Շար. 1)

ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ

ԱՀԱԲԵԿՈՒՄԷՆ ԵՏՔ

Հ. Գ. Բ.-Ը ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՅ ԶՈՒԻՑԵՐԻՈՅ

Թրիպիւն տը Ժընեւ Յունիս 17-ի իր թիւին մէջ եւ իբրեւ աղբիւր տալով «մէկ միլիոն տպաքանակ ունեցող Պոլսոյ «Հիւրրիյէթ»ը կը գրէ թէ ԱՍԱԼԱ-ն վերջնագիր մը տուած է Զուիցերիոյ, պահանջելով Մարտիրոս — Մկրտիչ Ժամկոչեանի անմիջական ազատ արձակումը «ապա թէ ոչ, պիտի յարձակինք զուիցերացի դիւանագէտներուն եւ զուիցերական հաստատութեանց վրայ, ամբողջ աշխարհի մէջ»: Այս առթիւ, կը ճշդուի թէ մինչ, ըստ երիտասարդին յայտարարութեան, նախապէս՝ իրանահայ Յովհ. Գրիգորեան կը տրուէր ձերբակալուած Հայուն անունը, Հ. Գ. Բ.-ը կը ճշդէ, իր զոյկոյցին մէջ յայտնելով թէ ան լիբանանահայ է եւ կը կոչուի Մարտիրոս Ժամկոչեան:

«Հիւրրիյէթ»ի հրատարակած այս հաղորդագրութեան առթիւ արդարութեան եւ ոստիկանութեան բաժանմունքի բանբերը յայտարարած է թէ «տվեալ հին պատմութիւն է, զեկոյցը արդէն հրապարակուած էր Պէյրութ, Ուրբաթ օր եւ ծանօթ էինք անոր: Ոչինչ կը փոխէ դաշնակցային խորհուրդի դիրքին մէջ: Այս վերջինը քանիցս կրկնած է թէ նման սպառնալիքներ բացարձակապէս չեն ազդեր դատական ընթացքին վրայ»: Այս առթիւ կը յիշուի թէ նման սպառնալիքներ եղած էին արդէն երկու հայ երիտասարդներու ձերբակալութեան առթիւ (Հոկտեմբեր 3, 1980):

«LA CROIX»

ԵՒ ՀԱՅ ԱՀԱԲԵԿԻՉՆԵՐԸ

«Բայց ո՞վ են այս հայ ահաբեկիչները» խորագրին ներքեւ եւ Ֆրանսուա Ժոսթի ստորագրութեամբ, Լա Քրուա օրաթերթը յօդուած մը հրատարակած էր Յունիս 3-ի եւ 4-ի իր թիւերուն մէջ: Յօդուածագիրը նախ կ'ոգեկոչէ ջարդերը 1894 - 95-էն 1915, յիշելով Թուրք գրագէտի մը խօսքը՝ «նախընտրաբար Բոլշեւիզմը Անատոլուի մէջ քան՝ Հայերը», անցնելով Սփիւռքի կազմութենէն, հասնելու համար վերջին ութ տարիներու ահաբեկչական արարքներուն, զորս՝ կը վերլուծէ իւրայատուկ դիտանկիւնէ մը: Ցատկանշական կը գտնէ ահաբեկումներու աշխարհագրական բաշխումը (ոչ մէկ արարք Խորհ. Միութեան կամ իր արբանեակ երկիրներու մէջ): Յօդուածագրին համար փարավան մըն է Հայ Դատը ահաբեկիչներուն համար, որ կը ծառայէ ծածկելու իրենց բուն նպատակները: Այդ ծածուկ հեռանկարներու ետին, կը տեսնէ Մոսկուայի եւ Պաղեստինցիներու շուքը: Ընդհ. գիծերու մէջ վերլուծումը կը համապատասխանէ արեւմտեան ալ լրագրողներու տեսութեանց, որոնք կը մտահոգուին Թուրքիոյ «անկայունացումով»: Լրագրողը առանձին շրջանակի մէջ ցանկ մըն ալ կուտայ — բաւական փանթէզիսթ — հայ գաղտնի կազմակերպութեանց, որոնց շարքին կը դնէ Հայ Դատի պաշտպան յանձնախումբը, որ հարկ եղած ճշտում — պատասխանը տուած է (հրատարակուած թերթին Յունիս 14/15-ի թիւին մէջ):

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՐԱՆԻ խորհրդարանը Շաբաթ օր պիտի ձեռնարկէ Նախագահ Պանի Սատրի «քաղաքական անձեռնհասութեան» քննութեան: Խորհրդարանը որոշեց որ Պանի Սատր եւ իր գործակիցները ինչպէս նաեւ հակառակորդները հինգական ժամ պիտի ունենան իրենց դատը պարզելու համար: Որոշումը պէտք է քուէարկուի երկու երրորդի մեծամասնութեամբ: Այաթոլլա Պէհեշթի դատական հետապնդում ալ կը նախատեսէ Պանի Սատրի դէմ, անոր պաշտօնազրկումէն ետք եւ «թիւրիմացութիւն» կ'որակէ տասը միլիոն Իրանցիի քուէարկութիւնը ի նպաստ Պանի Սատրի:

ՆԱԽԱՐԱՐԱՑ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ կարգ մը որոշումներ տուաւ աշխատանքի ստեղծման եւ ձեռնարկութեանց օգնութեան համար, որոնք խորքին մէջ, Պառի կառավարութեան տնտեսական քաղաքականութենէն դուրս չեն ելլեր: Վերամուտին, երիտասարդներուն 650 հազար աշխատանք ստեղծելու համար, միջոցներ ձեռք կ'առնուին: Այս նիւթին ընթացքին, Նախագահ Միթերան խօսք առած է ըսելու համար թէ Յունիս 21-ին, կը մաղթէ որ Ֆրանսացիները արտայայտուին, աւելի լայն հիմերու վրայ, իրեն տալու միջոցները վարելու օգտակար — եւ տեւական գործը, զոր կը պահանջէ Ֆրանսայի ներկայ կացութիւնը: Այս ոգիով, կ'ըսէ Միթերան, հարկ է որ ընդդիմութիւնը յարգուի եւ միացուի, ինչպէս որ հարկ է, պատասխանատուութեանց:

ՆԱԽԱԳԱՀ ՌԷԿԸՆ, որ այնքան ինքնավստահ եւ յաջող է ներքին գործոց մարզին մէջ՝ այս օրերուս, սկսած է ձախող բաներ ընել արտաքին գործոց մարզին մէջ: Այս անգամ, սխալ ու սայթաքում, Իսրայէլ — Իրաք հարցին կապակցութեամբ անցեալ Երեքշաբթի, Ռէկըն ուրախացուցած էր Պէկինը, ըսելով որ «մենք կրնանք ընդունիլ որ Իսրայէլ կրնար հաւատալ որ իր ռմբակոծումը պաշտպանողական բնոյթ ունէր»: Այս, անշուշտ, կը վաւերացնէ Իսրայէլի հաստատումները: Սակայն, Ռէկըն երեւի չէ կրցած իր կառավարութեան անդամներուն տեղեկացնել թէ ի՞նչ է պաշտօնական «ուղեգիծը», եւ ուրեմն իր իսկ նշանակած անձ մը, Ուոլթըր Սթոսըլ, օգնական՝ Արտաքին գործոց նախարարին, Գոնկրէսին ըսած է թէ «չենք կրնար համաձայնիլ Իսրայէլի հետ՝ թէ Իրաք հիւլէական ռումբ մը կը շինէր, կամ թէ ան որոշապէս նպատակ ունէր զայն շինելու»: Գոնկրէսի հրեայ — Ամերիկացի անդամները գայթակղած են, եւ կը բողոքեն:

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ մէջ կը շարունակուին գրգռիչ արարքներ, ուղղուած Խորհրդային Միութեան ամէնէն պահպանողական հաստատութիւններէն մէկուն, այսինքն՝ բանակին դէմ: Ցայտնի չէ թէ որո՞նք են հեղինակները այս արարքներուն, — լեհ ազգայնամոլներ թէ ստալինամիտ համայնավարներ, որոնք կրնան միայն շահիլ՝ Խորհրդային ներխուժումէ մը: Եօթը քաղաքներու մէջ վանտալական արարքներու ենթարկուած են Խորհրդային Բանակի յիշատակին նուիրուած յուշարձաններ, եւ բանակային գերեզմանատան մը մէջ 31 զինուորներու շիրիմներ ջարդ ու փշուր եղած են: Վալեզա կը շարունակէ իր շրջապտոյտը, եւ կ'ընդունուի իբրեւ հերոս՝ ժողովուրդին կողմէ, որուն կը յանձնարարէ զգո՛յշ ըլլալ: Սոլիտարիթէ կը պնդէ որ իր անդամները չեն այս գրգռիչ արարքներու հեղինակները:

ԱԿՆԱՐԿ ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ԸՆԹԱՑՔԻՆ

ՀԻՆ ԱՐՄԱՏՆԵՐ, ՆՈՐ ԱՐՄԱՏՆԵՐ

Հայ ժողովրդի տարագիր զաւակներն օտար երկիր չտարան իրենց հայրենիքից ոչ ինչք, ոչ գանձ, ոչ ժառանգութիւն, ոչ իրաւունք, ոչ էլ նոյնիսկ քաղաքացիութիւն, այլ տարան յուշեր, ազգային սովորոյթներ, բարքեր, մամիկների պատմած հէքեաթներ, օրօրոցային երգեր, մի քանի մագաղաթ, բայց ամէնից շատ՝ տառապանք եւ յուշ։

Ահա այդ յուշն է, որ քսանական թուականների սկզբին երեւաց այն գրականութեան մէջ, որ ստեղծեցին կենդանի մնացած գրողները, եւ այդ գրականութիւնը դարձաւ մի կողմից՝ արեւմտահայ գրականութեան շարունակութիւնը եւ միւս կողմից՝ այնպիսի որակ ձեռք բերեց, որ հիմք դարձաւ այսօրուայ արտասահմանի հայ գրականութեանը։ Այդ գրականութիւնն է, որ մենք կոչում ենք սփիւռքահայ գրականութիւն։

Դա հայ գրականութիւն է, ամբողջական հայ գրականութեան հարազատ մի մասը, որ ստեղծուել է Ամերիկայում, Եւրոպայում, Մերձաւոր Արեւելքում, մի խօսքով՝ ոչ հայրենի հողում։

Անտարակուսելի է, որ օտար հողում ստեղծուած գրականութիւնը պէտք է տարբերուէր հայրենի գրականութիւնից, երբ այլ էին միջավայրը եւ թեման, երբ այլ էր ստեղծագործողի հոգեվիճակը, ապրելակերպը, երբ այլ էին տնտեսական պայմանները, կենցաղավարութիւնը եւ աշխարհայեացքը, տիրող քաղաքական սիստեմները, գեղագիտական ճաշակներն ու չափանիշները։ Պէտք չէր սպասել, որ արուեստը եւ մշակոյթը կ'ունենան նոյն որակը։ Ոչ, չէին կարող եւ պէտք է իրենց արտայայտչական միջոցներով, բովանդակութեամբ ու ձեւով տարբերուէին հայրենիքում ստեղծուած արուեստից ու մշակոյթից։

Այսուհանդերձ, հայրենիքից ներս եւ հայրենիքից դուրս ծնուած հայ գրականութեան երկու թեւերը պատկանում են նոյն հայ ժողովրդին, նրա մշակոյթին ու արուեստին, ունեն նոյն դարաւոր աւանդոյթները, մեսրոպեան այբուբենը, դպրութեան նոյն ժառանգութիւնը, լեզուական նոյն հարստութիւնը, հաւասարապէս նրանց են պատկանում Խորենացին ու Եղիշէն, Նարեկացին եւ Քուչակը, Սայաթ Նովան եւ Թումանեանը, Դուրեանն ու Վարուժանը, Սիամանթօն եւ Զարենցը, Պարոնեանն ու Սունդուկեանը, Տէրեանն ու Իսահակեանը եւ այն հոգեւոր հարստութիւնը որ աւանդ է մնացել մեր իմաստուն, տաղանդաւոր հայրերից։

Հայրենիքից դուրս ստեղծուած գրականութիւնը չէր կարող հայրենիքում ապրողների ուշադրութիւնը չգրաւել, չէր կարող չարժանանալ քաջալերանքի, արժէքաւորման, չէր կարող չմատուցուել հայրենի ընթերցողներին։ Դա սոսկ մշակութային կապի արգասիք չէր․ դա սոսկ «հայրենի» պարտք չէր, դա նաեւ մտահոգութիւն էր մի ամբողջ հատուածի ճակատագրի ու ապագայի նկատմամբ, որի հայապահպանման ջանքերը պէտք է իմաստաւորուէին։

Օտար հողում ծնուելու էին նոր Հայեր։ Առաջ էր գալու ամբողջ մի սերունդ, որ այլեւս յոյս չունէր տեսնելու իր հայրենի ծննդավայրը, որ ապրելու էր Ֆրանսիայում, Սիրիայում, Լիբանանում, Ամերիկայում, եւ շատ, շատ ուրիշ երկրներում։ Սրանք իրենց հողից հեռացուածների ժառանգներն էին, որոնք սակայն պէտք է ապաւինէին այն հայրենիքին, որ չէին ճանաչում, այն ժողովրդին, որի մասին ոչինչ չգիտէին, մեծանալու էին օտար երկրներում, օտարի շնչի տակ, խօսելու էին օտարի լեզուով՝ աշխատանք գտնելու, ապրուստ ճարելու համար։ Չճանաչելով հայրենի հողն ու հայրենի երկիրը, այս սերունդը չէր ճանաչում նաեւ այն երկիրը, որտեղ ծնուում էր։

Եթէ սփիւռքահայ ստեղծագործողների առաջին սերնդի՝ Վահէ Հայկի, Բենիամին Նուրիկեանի, Անդրանիկ Անդրէասեանի, Յակոբ Մնձուրիի, Լեւոն Սիւրմէլեանի ստեղծագործութիւնները սիրելի են միաժամանակ ե՛ւ հայրենիքից ներս, ե՛ւ հայրենիքից դուրս ապրող ընթերցողների համար, ապա դրա պատճառներից մէկն էլ այն է, որ նրանք մեր տոհմիկ կեանքի պատկերը փոխադրում են այն անծանօթ աշխարհը, ուր հասակ է առնում տարագիր սերունդը։ Օտար հողում դիմանալու ուրիշ ուղիների կողքին լաւ ուղի էր գեղարուեստական խօսքի միջոցով անցեալի բարքն ու սովորոյթը, ապրելակերպն ու կենցաղն իմացնելը, հայերի ու մայրերի սրբազան աւանդոյթներին գիտակ դարձնելը։ Դիմանալ ... Այո՛, դիմանալ օտարութիւն կոչուող հոսանքին։ Ցետո՞յ։ Ցետոյ գալիք երկրորդ հարցը․ դիմանալ, այո՛, Հայ մնալու համար, այսինքն, չձուլուել, չայլասերուել, չուծանալ, չօտարանալ։ Իսկ դա կատարուելու էր, սկսել էր կատարուել, սկսել էր տարածուել։ Ինչպէ՞ս էր դա կատարւում։ Կարդացէք Շահան Շահնուրի, Զարեհ Որբունու, Վազգէն Շուշանեանի, Անդրանիկ Ծառուկեանի, Սեզայի, աւագներից մէկ տասնեակ ուշ ծնուած սփիւռքահայ այն գրողների երկերը, որոնք գրական ասպարէզ մտնելով քսանական թուականների սկզբին, իրենց գրականութեան հետ բերեցին երկու մեծ երեւոյթ․ մէկը՝ տուեալ երկրի ժամանակակից գրականութեան ազդեցութիւնը որպէս հետեւանք եւրոպական ու համաշխարհային գրականութեան ճանաչման եւ միւսը՝ հայ գրականութիւնն ու իրենք իրենց Եւրոպային եւ աշխարհին ծանօթացնելու ջիղը։

Արդէն Արշակ Չօպանեանը մեծ ներդրում ու փորձ ունէր հայ գրականութիւնն ու մշակոյթն ամբողջ աշխարհին ծանօթացնելու գործում։ Ֆրանսերէն թարգմանութեամբ նրա լոյս ընծայած միջնադարեան հայ քնարերգութիւնը, ֆրանսիացի գրողների կատարած թարգմանութիւնները Գերմանիայում, Ամերիկայում, Անգլիայում լոյս տեսնող ժողովածուները, ծաղկաքաղները, հատընտիրները իրար ետեւից եկան աշխարհին ասելու, որ մեր ժողովուրդը մշակոյթ է ունեցել, ունի, որ մեր ժողովուրդն ապրում է, կայ եւ նա հայրենիք ունի՝ Սովետական Հայաստանը։

ՍՏԵՓԱՆ ԱԼԱՋԱՋԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

25-ԱՄԵԱՅ ՅՈԲԵԼԵԱՆ ՊՈՒԷՆՈՍ-ԱՅՐԷՍԻ
ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ՊՈՒԷՆՈՍ – ԱՅՐԷՍ («ՅԱՌԱՋ»)․ – Իր հիմնադրութեան օրէն սկսեալ՝ Մխիթարեան Միաբանութեան գլխաւոր մտահոգութիւններէն մէկը եղած է հոգեւոր եւ մտային սնունդ ջամբել հայ ազգի զաւակներուն, տալով անոնց տոհմիկ եւ հարազատ կրթութիւն մը։ Անհուն զոհողութիւններով հիմնուած են դպրոցներ զանազան գաղութներուն մէջ, եւ հակառակ ամէն տեսակի դժուարութիւններուն՝ ոչինչ խնայած են տալու համար իրենց լաւագոյնը։ Իրենց դպրոցական ցանցով եղած են եւրոպական մշակոյթին ռահվիրաները մեր մէջ, տալով ազգին զաւակներուն կարելիութիւնը շարունակելու իրենց ուսումը եւրոպական համալսարաններուն մէջ։ Այդ աշակերտներէն շատերը եղած են մեր վերածնունդի կարկառուն դէմքերը, եւ անոնցմէ մաս մը դարձած են մեր գրական եւ մշակութային անդաստանի անկորնչելի արժէքները։

Այս բոլորին մէջ Մխիթարեանները հետեւած են իրենց հանճարեղ հիմնադիր՝ Մեծն Սեբաստացիի հոգեւոր կտակին, որուն համաձայն երբեք պէտք չէ թուլնալ աշխատելէ ազգին օգուտին եւ վերելքին համար։ Անոնք մինչեւ այսօր հաւատարիմ մնացած են Հիմնադրի կտակին։

Մխիթարեաններու հիմնած դպրոցներէն մեծ մասը ջնջուեցան 1915-ի աղէտին հետեւանքով։ Պատերազմէն ետք անոնք հիմնեցին զանազան որբանոցներ Իտալիոյ մէջ, փրկելու համար ազգին որբ զաւակները։ Այդ որբանոցներու սաներ այսօր կարեւոր դիրքերու վրայ են եւ Իտալիոյ Հայ գաղութին ողնաշարը կը կազմեն։

Ա. Համաշխարհային պատերազմէն ետք կրկին վերաբացուեցան Վենետիկի Մուրատ – Ռափայէլեանն ու Սեւրի Սամուէլ – Մուրատեան վարժարանները։ Սակայն այս զոյգ վարժարանները առանձին չէին բաւեր․ Մեծ Եղեռնէն վերապրող հայութիւնը սփռուած էր աշխարհի վրայ․ միաբանութիւնը պէտք զգաց իր ներկայութիւնը չեշտելու նորակազմ գաղութներուն մէջ, շարունակելով իր ազգանուէր գործունէութիւնը։

Եւ այսպէս, 1936-ին բացուեցան երկու վարժարաններ։ Մէկը Եգիպտոս՝ Աղեքսանդրիա քաղաքին մէջ, որ ունեցաւ բեղուն գործունէութիւն մը, միայն նախակրթարանի բաժինով․ դժբախտաբար սակայն չհասաւ իր լրիւ զարգացումին, որովհետեւ քաղաքական պայմաններու հետեւանքով փակուեցաւ։ Հալէպի վարժարանը աւելի բախտաւոր եղաւ․ անիկա օժտուած է արդի վարժարանի մը բոլոր առաւելութիւններով․ ունի մանկապարտէզի, նախակրթարանի եւ երկրորդական բաժիններ, շուրջ հազար աշակերտներով․ եւ տակաւին աճումի մէջ է։

Աւելի ուշ՝ 1956-ին, Միաբանութիւնը բարձրագոյն կարգի նոր վարժարան մը բացաւ Պուէնոս Այրէսի մէջ, որ իր աշակերտութեամբ, նախկին սաներով, Ծնողաց Միութեամբ եւ զանազան ձեռնարկներով, կը ներկայանայ իբրեւ գաղութիս վստահաւոր հիմնարկներէն մէկը։

1981-ը յոբելենական տարի է վարժարանիս համար․ արդարեւ, անիկա կը պատրաստուի տօնելու իր հիմնադրութեան 25-ամեակը։ Այսօր մեր մէջն է այն անձը, որ տքնաջան աշխատանքով գործնապէս հիմնադիրը եղաւ Պուէնոս – Այրէսի Մխիթարեան վարժարանին։ Ան ամէնուս ծանօթ եւ սիրելի Հ. Ստեփան վրդ. Ֆերահեանն է. ներկայիս թէեւ քաշուած է դպրոցական կեանքէն, բայց իր ներկայութիւնը մեզի համար օրինակ է եւ խթան շարունակելու սկսած գործը։

1949-ին, երբ Հ. Ստեփան Արժանթին կը հասնէր, հայ գաղութը տակաւին իր կազմաւորման փուլին մէջ էր։ Ան գտաւ հայրենակարօտ, իր անցեալին եւ սրբազան աւանդութիւններուն մորմոքով ապրող հայ ընտանիքներ, ըմբոստ զիրենք առինքնող հոսանքներուն դէմ։ Անոնց միակ նեցուկն էր հայ եկեղեցին եւ դպրոցը։

Ու Մխիթարեան ուխտաւորի մտքին մէջ կը ծագի գաղափար մը․ հայրենիքի կարօտով տոչորուող այս գաղութին տալ արժանաւոր դպրոց մը, հաստատուն հիմերով։

Եւ իբրեւ անվհատ ու միայնակ դրօշակիրը իր գաղափարին՝ ան անմիջապէս հրապարակ կ'իջնէ։ Իր միաբանութենէն իսկ, որուն անծանօթ է Արժանթինի հայ գաղութը, երազային կը գտնէ այդ հե-

ԺՈՐԺ ՍԱՆԴ, ԻՏԱԼԻԱ ԵՒ ՎԵՆԵՏԻԿԻ ՀԱՅՈՑ ՎԱՆՔԸ

Գրեց՝ ԼԵՒՈՆ Թ. ԽԱՉԻԿԵԱՆ

Ամուսնութեան առաջին տարիները Օռոռ երջանկութեան մէջ կը լողայ․ տան ներքին գործերը կը վարէ, պզտիկին կաթ կուտայ, կը ձեւէ ու կը կարէ, կը կարդայ, կը գծէ, տաւիղ ու կիթառ կը նուագէ, անգլերէնէ եւ իտալերէնէ թարգմանութիւններ կ'ընէ, աւանին գիւղացիներուն մօտ գիւղական բժիշկի ու դեղագործի դերը կը ստանձնէ գրպանէն ծախսելով, ամուսինը կը փորձէ – զուր յոգնութիւն – մտաւորական աշխատանքի մղել, եւ, ի ծնէ պչրասէր, Լա Շատրի գաւառակին ապագայ խոստացող արուեստագէտներէ եւ գրասէրներէ կազմուած խմբակ մը շուրջը հաւաքելով իր մտաւորական հորիզոնը կ'ընդլայնէ։

Այր ու կին նոյն նախասիրութիւնները չունին ու յաճախ կը ճամբորդեն․ այդպէս է որ ձանձրախտի նոպայէ մը ետք, 1825 Յուլիս – Օգոստոսին, Պիրէնեան լեռները ճանապարհորդութեան մը ընթացքին Կոտրէի մէջ Օռոռ Օրէլիէն դը Սէզի (1799 – 1870) կը ծանօթանայ, որուն հետ պղատոնական սէր մը մշակելով կրած տպաւորութիւններուն եւ յղացած խորհուրդներուն օրագիրը կը բռնէ 1825-էն 1826, օրագիր որուն մէջ ապագայ գրագիտուհիին բնածին տաղանդը արդէն կը յայտնաբերուի։ Օրէլիէն բարեկազմ, զարգացած եւ ազնիւ զգացումներով օժտուած փաստաբան մըն է, որուն հայրը առեւնին Լուի ԺԶ. թագաւորը պաշտպանած է Յեղափոխութեան Դատարանին առջեւ։ Այդ օրագիրը ամուսինին ձեռքը կ'անցնի 1825 Հոկտեմբեր 2-ին, եւ բուռն վիճաբանութիւններու տեղի կուտայ, որմէ յետոյ Օռոռ ամուսինէն ներողութիւն խնդրելով մէկտեղ ութ յօդուածներէ բաղկացեալ ամուսնական սահմանադրութիւն մը կը ներկայացնէ անոր եւ այս անգամ Կազիմիրի արտօնութեամբ Օրէլիէնի հետ թղթակցութիւնը կը շարունակէ։

Օռոռ սահուն գրիչ ունի․ կը բաւէ որ տետրակ մը թուղթ ու լեցուն կաղամար մը ունենայ իր առջին որպէսզի գրիչէն շարժումներուն հետ, երբեմն առանց յատակագիծի, պատմութիւն մը սկսի, եւ զայն ուռեցնելով ետեւ – առջեւ քաշէ, աջ ու ձախ երկար շեղումներով զարգացնէ եւ մէկ շունչով աւարտէ։ Առ այժմ հաճոյքի համար արձակուրդի յուշերը գրի կ'առնէ ու վէպ մը կը գրէ․ ասոնցմէ ոմանք – ինչպէս Ճանապարհորդութիւն Պ. Պլէզի՝ 1877-ին, Ճանապարհորդութիւն Օվէրնեը, Ճանապարհորդութիւն Սպանիա՝ 1888-ին, կնքամայրը՝ 1895-ին – յետ մահու լոյս տեսան։

Դիւդըվան ընտանիքին երկրորդ զաւակը, Կապրիէլ – Սոլանժ (1828 – 1899), Նոհան կը ծնի։ Աղջկան ծնունդէն ետք այր ու կնոջ յարաբերութիւնները կը լարուին – ամուսինը կնոջը հաւատարմութենէն կը կասկածի, ոմանք նոյնիսկ կը կարծեն թէ Սոլանժ Ժիւլ դ'Աժանսոնի զաւակն է, որուն հետ Օռոռ 1827 – 1828ի ամառները կը տեսնուի Փարիզ։

Կազիմիր, որ Նոհանի քաղաքապետը դարձած է, եւ ամուսնութեամբ դղեակին եւ հողերուն իրաւական տէրը, կառավարիչ Դեշարտրի 1823-ին մեկնումէն ետք սեփականութեան ներսը կարգ մը կինը վշտացնող փոփոխութիւններ կը մտցնէ, իսկ դուրսը օրերը որսալով, կերուխումով կ'անցընէ, դղեակին աղախինները – Կլէր, Պէպիտա, Ժանի – կը «հետապնդէ», որոնցմէ Ժանի Դալիասէ Բօզ անունով աղջիկ մը կ'ունենայ։

Օռոռ մանչու պէս ազատ մեծցած աղջիկ մըն է․ ամուսնութենէն հոգեկան ու կազմախօսական երեւակայած բաւարարութիւնները գտած չըլլալով – Օռոռ երկնային սէր կը փնտռէ եւ երկրային սէր կը գտնէ, իսկ Կազիմիր կնոջը պաղութենէն կը գանգատի, – առիթի մը կը սպասէ օրէնքին դրած կապերը կըտրելով ազատութեան հետ վերստին Նոհանի տիրանալու համար։

Առիթը շուտով կը ներկայանայ։ 1830 Նոյեմբերի օր մը տունին թուղթերը կարգի դրած ատեն Օռոռ գոց պահարան մը կը գտնէ ամուսինին գիրով «Մահէս վերջ բանալ» մակագրութեամբ։ Կազիմիրի կտակն է։ Կնոջական հետաքրքրութենէ մղուած, Օռոռ պահարանը բանալով իր մասին կտակին մէջ վիրաւորիչ ակնարկութիւններ ու ծանր ամբաստանութիւններ գտնելով ամուսինէն բաժանութիւն ու հատուցում կը պահանջէ։ Երկար ու տխուր վիճաբանութիւններէ ետք Կազիմիր կը համաձայնի որ ակէ ետք Օռոռ տարուան կէսը Փարիզ անցընէ, եւ ամուսնական պայմանագրութեան համաձայն 1500 ֆրանք ըստանայ ապրուստի համար։

(Շար. 10)

ռաւոր ախոյեաններուն վրայ նոր կայանի մը հաստատութիւնը: Բայց, վերջապէս, անդուլ եւ յամառ ճիգերէ ետք՝ երազը կը սկսի մարմին առնել:

Գաղափարականով եւ հաւատքով զինուած վարդապետին զօրավիգ կը կանգնին Ազգային բարերարներ՝ Պր. Փանոս Խօրենքեան, Պր. Յովհաննէս Տիարպեքիրեան եւ Պր. Մանուկ Շիրինեան: Ռաֆայէլ Ղարամեանի եւ Սամուէլ Մուրատեանի այս արժանաւոր յաջորդները ուղիղ կը գնահատեն վարդապետին տարած գերմարդկային ջանքերը եւ չեն վարանիր իրենց լուման առատօրէն տրամադրելու մեծ գործին: Եւ այսպէս, շրջապատուած նաեւ խումբ մը գիտակից ու զոհուող ազգայիններէ, սկիզբ կ'առնէ Մխիթարեան վարժարանը, 1956-ին, Վիալէյ Տէլ Փինոյ փողոցի մէկ տան մէջ, 35 աշակերտներով:

Նոյն տարին վարժարանս կը շնորհուի Պետական վարժարան ըլլալու հանգամանքը, – առաջին հայ վարժարանն էր որ կ'արժանանար այդ ճանաչումին, իրբեւ արտայայտութիւն ընդհանուր գնահատանքի: Պետութեան կողմէ այս գնահատանքը անվերապահօրէն տակաւին կը շարունակուի մինչեւ այսօր:

Վարժարանի շէնքը ընտանեկան կառոյց մըն էր, որ սկզբնական շրջանին գոհացուց դասարաններու պահանջը. բայց հետզհետէ՝ երբ աշակերտները աւելցան, հարկ եղաւ նոր դասարաններ շինել: Այսպէս, վարժարանը պարբերաբար փոփոխութիւններու ենթարկուեցաւ. 1959-ին պարտէզին խորը զետեղուեցան փայտէ նախաշէն դասարաններ. 1966ին աւելցան նոր մասեր, սակայն կրթական նախարարութիւնը գոհ չմնաց ասկէ ալ. կ'ուզէր աւելի օդաւէտ եւ լուսաւոր դասարաններ եւ աւելի ընդարձակ տարրալուծարան, սպառնալով այլապէս դադրեցնել յատկացուած նպաստը: 1971-ին, ծանր պայմաններու ենթարկուելով, գոհացուեցան պահանջները: Աւելի ուշ՝ 1976-ին, աւելցուեցան ուրիշ երկու դասարաններ ալ: Իսկ այս տարի՝ 25-ամեակի առիթով, տեղի կ'ունենան շատ կարեւոր եւ հիմնական բարենորոգումներ, որոնց բացումը պիտի կատարուի աշնան:

Ներկայիս վարժարանս ունի մանկապարտէզի, նախակրթարանի եւ երկրորդականի բաժիններ, ուր կը յաճախեն 350 երկսեռ աշակերտներ: Ուսումնական կեանքը բաժնուած է առաւօտեան եւ յետ միջօրէի, առանց իրար խաչաձեւելու: Կը կատարուին պետական եւ մեր ազգային յիշատակի հանդէսները:

1963-ին, վարժարանս առաջին հայ դպրոցը ըլլալով Արժանթինի մէջ, կը ներկայացնէ լիկէօնականի իր առաջին շրջանաւարտ աշակերտները: Այդ տարիէն ասդին կը շարունակուի շարքը պսակաւորներուն, որոնցմէ գրեթէ ամէնքն ալ տիրացած են համալսարանական տիտղոսներու զանազան ճիւղերուն մէջ: Մեծ մխիթարութիւն եւ հրճուանք է այսօր մեզի համար տեսնել թէ վարժարանս լեցուած է նախկին աշակերտներու զաւակներով. ասիկա փայլուն ապացոյցն է վարժարանէն ներս ստեղծուած ընտանեկան մթնոլորտին, որ իր բարերար ազդեցութիւնը կ'ընէ նաեւ դաստիարակչական գործին վրայ:

Ուսումնական կեանքին առընթեր կայ ընկերական կազմակերպութիւնը, որուն գլխաւոր արտայայտութիւնն է Ս. Վարդան սկաուտական խումբը: Անցեալ տարի տօնուեցաւ անոր հիմնադրութեան 22-րդ տարեդարձը:

Այդ միութենէն դուրս կայ ժրաջան եւ գործունեայ ծնողաց միութիւնը, որ զանազան ձեռնարկներ կը կատարէ տարուան ընթացքին:

Այս բոլորին մէջ Մխիթարեանները կը հետեւին իրենց հիմնադրին գծած ուղղութեան: Նոյն ուղղութեան ջահակիրներն են նաեւ Վիեննական Մխիթարեանները, որոնք բարձրագոյն վարժարաններ ունին Պոլսոյ եւ Պէյրութի մէջ:

Թէեւ դաստիարակութեան նուիրուած առանձին հատոր մը չէ հրատարակած Մխիթար Աբբահայրը, սակայն իր ամբողջ կեանքը զբաղած է դաստիարակութեամբ, եւ եղած է ներշնչարանը իր աշակերտներուն եւ յաջորդներուն համար: Իր մասին հետեւեալը կը գրէ Հ. Կիւրեղ վրդ. Քիպարեան. – «Ինքը կարծես առհաւական փորձառութեան արդիւնքները կը կրէ իր մէջ եւ անոնց թելադրութեանց համեմատ կը շարժի ու կը գործէ, եւ միշտ ալ անվարան եւ ամենամեծ յաջողութեամբ. բնածին ունի ըմբռնումը կազմակերպիչի եւ դաստիարակի» (1):

Մխիթար կը յայտնուի իբրեւ բազմակողմանի անձնաւորութիւն մը, որուն մէջ տարբեր կարողութիւնները դերազանց ներդաշնակութիւն մը կը կազմեն: Ան «միանգամայն ամէն ինչ է, բանաստեղծ եւ իմաստասէր, գիտնական եւ սրբակենցաղ, տեսաբան եւ գործնական մարդ. բայց ոչ թէ պարբերաբար եւ ընդհատ ընդհատ, այլ միաժամանակ եւ շարունակաբար, ներդաշնակօրէն իրարու բարեխառնելով սոյն զանազան ձիրքերը, որպէսզի ըլլայ ամբողջական եւ ընդհանրական մարդ: Միակողմանի մտքերը յաճախ ենթակայ են սխալելու եւ ամլութեան. ամբողջական մտքերը միայն գործօն ուժեր են:

Մխիթար ... միայն միտք չէ՝ անհրաժեշտ տալու մարդկային անձին մեծութիւն եւ բարձրութիւն. է նաեւ սիրտ իր գորովներով, յոյզերով, իր անսահման բարութեամբ» (2): Մխիթարի համար դպրոցը պէտք է ըլլայ ընտանեկան միջավայր մը, ուր ուսուցիչի եւ աշակերտի յարաբերութիւնները պէտք են ունենալ հօր եւ որդիի միջեւ եղած յարաբերութեան նկարագիրը: Դաստիարակը անպայմանօրէն պէտք է հրաժարի իր հեղինակութիւնը բռնաւորապէս կիրարկելէ, այլ իր առաջին մտահոգութիւնը պէտք է ըլլայ սիրաշահիլ տղան եւ գրաւել անոր վստահութիւնը. սիրտէն պէտք է անցնիլ մտքին: «Այս գործին մէջ յաջողելու համար դաստիարակէն կը պահանջուի ոչ միայն ողջմտութիւն, ընտրողութիւն եւ փորձառութիւն, այլ նաեւ բարեխնամութիւն, հեզահամբոյր ընթացք ու գերազանց անձնուրացութիւն, Բայց գիտենք որ դպրոցը ողջակիզումի ու վեհանձն սիրոյ վայրն է, ուր դաստիարակը կը նուիրուի ամբողջապէս ուրիշներու բարիին. այս տեսակէտով դպրոցը եկեղեցի մը կարելի է նկատել եւ կամ սիրոյ եւ նուիրումի զմայլելի քերթուած մը» (3):

Յայտնի է ուրեմն որ Մխիթարի համար դաստիարակել միայն ուսում աւանդել չի նշանակեր, այլ գլխաւորապէս կրթել, կազմել մարդը, անձնականութիւնը: Իր մտահոգութեան գլխաւոր առարկան ըլլալով հայ ազգը, բնական է որ՝ նկարագիր կազմելու կողքին, իր հիմնական նպատակներէն մէկն է նաեւ ներշնչել առողջ եւ գիտակից ազգասիրութիւն մը, որ ըլլայ հիմնաքարը սիրոյ եւ միութեան: Շուրջ երեք դարերու պատմութիւնը կը վկայէ թէ ինչպէս Մխիթարեան սաները ազգին մէջ եղած են միշտ սիրոյ եւ միութեան կերտիչները:

Մխիթարի դաստիարակչութեան գերագոյն կէտը, մարդը կազմելու կողքին եւ անկէ վեր, է կերտել ճշմարիտ քրիստոնեան, հոգեկան եւ բարոյական առաքինութիւններով զարդարուած: Այս նպատակին հասնելու համար ան կը դիմէ մեր հաւատքի աղբիւրին՝ Քրիստոսի կեանքին եւ գործին, Ս. Գիրքին եւ Հայ եկեղեցւոյ հարազատ աւանդութեան:

Մխիթար, հայ ազգին վերածնունդ մը տալու հաստատ նպատակով հրապարակ իջած էր: Ատոր համար անհրաժեշտ էր պատրաստել իրաւ մարդը, ճշմարիտ հայրենասէրը եւ հարազատ քրիստոնեան: Ո՜րքան այժմէական է այս ծրագիր – նպատակը:

Մեր առջեւն է Մխիթարի կեանքն ու գործը:

Մեզի կը մնայ հետեւիլ իր օրինակին եւ շարունակել իր գործը:

Հ. Գ.

1. – «Դաստիարակի դիմագիծը Մխիթար Աբբահօր մէջ», բացառիկ «Բազմավէպ»ի, 1949, թիւ 7 – 12, էջ 236
2. – Անդ, էջ 231
3. – Անդ, 241

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԿԵՆՍԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՄԱՏԵՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐԻ
Գրեց՝ ԳՐ. ՇԱՀԻՆԵԱՆ
Հրատ.– Կաթողիկոսութիւն Հայոց Մեծի Տանն Կիլիկիոյ, Անթիլիաս, 1981

×

« ԱՆԱՒԱՐՏ ԽԱՂ »
(Բանաստեղծութիւններ, 1969 – 1979)
Գրեց՝ ԿԱՐԻԿ ՊԱՍՄԱՃԵԱՆ
Փարիզ, 1980

Հ. Մ. Ը. Մ.

ՀԱՄԱԳԱՂՈՒԹԱՅԻՆ ՄՐՑԱՇԱՐՔ ՔԱՆԱՏԱՅԻ ՄԷՋ

Յունիս 26էն մինչեւ Յուլիս 5 Քանատայի մէջ տեղի կ'ունենան Հ.Մ.Ը.Մ.ի Կեդր. Վարչութեան կազմակերպած պասքէթպոլի համագաղութային մրցումները:

Տասը երկիրներէ Հ. Մ. Ը. Մ.ի պասքէթ պոլի խումբեր կը մասնակցին այս մրցաշարքին, որ առիթ կ'ընծայէ նաեւ Միութեան մարզիկներուն իրարու ծանօթանալու: Մրցումները տեղի կ'ունենան Թորոնթօ (Յունիս 26 – 30) եւ Մոնրէալ (Յուլիս 1 – 5):

Հ. Մ. Ը. Մ.-ի Փարիզի մասնաճիւղը եւս, նիւթական ծանր պարտաւորութիւններու տակ մտնելով, որոշած է մասնակցիլ յիշեալ մրցաշարքին, անմասն չմնալու համար իր ընտանիքի անդամներու ընդհանուր համախմբումէն:

Յաջողութիւն կը մաղթենք կազմակերպիչներուն եւ Փարիզի մեր մարզիկներուն:

Հ. Մ. Ը. Մ.ԱԿԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈՒՐՃ ՀԱՄՈՒՏԻ «Յակոբ Տէր – Մելքոնեան» սրահին մէջ, Մայիս 31-ին, 78 նորագիրներ՝ մեծ մասամբ Հ. Յ. Դ. Լիբանանի Երիտասարդական Միութենէն, մտած են Հ. Յ. Դ. շարքերը: Արարողութեան բացումը կատարած է յանուն Լիբանանի Կեդր. Կոմիտէի ընկ. Վարդգէս Տէր – Կարապետեան: Կնքահայրը՝ ընկ. Մ. Էպլիղաթեան, բացատրելէ ետք Հ. Յ. Դ.ի Ծրագիրն ու Կանոնագիրը, նորագիրները մղած է խորհրդածելու իրենց երդումին մասին, որովհետեւ «Դաշնակցութեան դաշ՝ կը նշանակէ քաղաքական ամբողջական յանձնառութեան տակ մտնել»:

ՊՈԼՍՈՅ Ս. Փրկիչ Հայոց Հիւանդանոցին մէջ, Մայիս 31-ին, նշուած է հաստատութեան հիմնարկութեան 149-րդ տարեդարձը, կրօնական եւ աշխարհիկ հանդիսութիւններով: Մատրան մէջ պատարագած է Շնորհք Պատրիարք, որ քարոզով մըն ալ շեշտած է հաստատութեան դերը: Յաւարտ պատարագի, հիւանդանոցի պարտէզին մէջ սիրոյ սեղան սարքուած է, մասնակցութեամբ հին ու նոր հոգաբարձուներու, բժշկական դասուն, թաղային խորհուրդներու եւ համայնական մարմիններու ներկայացուցիչներու, հիւանդանոցի պատսպարեալներու եւ ծերերու: Բացումը կատարած է հիւանդանոցին ընդհ. քարտուղարը՝ Յարութիւն Տէր – Ստեփանեան: Սեղանը վարած է Արման Մարաշլեան: Հոգաբարձութեան տեղեկագիրը կարդացած է Եդուարդ Գոփան: Գեղարուեստական յայտագրի գործադրութենէն ետք հանդիսութիւնը վերջ գտած է Շնորհք Պատրիարքի փակման խօսքով:

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Ճահիճը բանակ մը թշնամիի չափ վտանգաւոր կը դառնար: Եթէ միայն ազատէր Վարդաձորէն ու Սպիտակ Ձիաւորին համար... Եթէ ազատէր, պիտի երթար առաջին հանդիպած հայ գիւղը, մտնէր ծառերու մէջ կորսուած փոքրիկ մատուռը եւ տաճարի խաչելութեան առջեւ վառէր մոմ մը:

Սաքօն կարծես կը զգար, որ Սարգիս չէր շնչեր, ու անոր մարմինը կը պաղէր իր ուսին վրայ: Իրեն այնպէս կը թուէր, որ Սարգիսի դիակը իր մարմնի մասը կազմած էր:

Ճահիճի տիղմին մէջ ամենամեծ հերոսն իսկ անօգնական կը դառնայ: Սաքօն իր այդ յուսահատական վիճակին մէջ ուզեց աղօթել, սակայն աղօթքի բառեր չկրցաւ գտնել: Հազիւ կրցաւ խոշոր խնկամաններու պէս իր երկու աչքերը երկինք վերցնել: Այո՛, այո՛, կ'ուզէր ապրիլ Հայոց Աշխարհին համար: Անտեղ Վարդաձորը կար. Սպիտակ Ձիաւորը հրդեհի լոյսով իր սուրը կը փարտէր՝ թերեւս անդիտակ Սարի պինպաշուն սպառնացող բանակի մօտենալուն: Գետեզերքը, Շէյթանի Կամուրջը լեռնականներով բռնուած էր:

Ջուրն սկսաւ Սաքօյի մէջքէն վեր, մինչեւ կուրծքը հասնիլ: Եղէգներուն չէր կրնար կռթնիլ, ձեռքը երկինք չէր կրնար հասցնել: Ուսին վրայ էր Սարգիսի դիակը: Փայլակ, որոտ եւ, աւելի ահաւորը, ոտքերուն տակ զինքը վար քաշող տիղմը... Ալ ոտքը կարծես արգելքի մը հանդիպեցաւ: Թերեւս խարոււկ, փոքրիկ արգելք մըն էր, թերեւս ջուրի կրիայի մը տաշտին վրայ դրած էր իր ոտքը:

Ինչպէս պատուհանէն արեւին լոյսը օրհաս քաշողի մը մահիճին վրայ կ'իյնայ ու հիւանդը աչքերը կը բանայ՝ արեւի տաք շողը իր աչքերուն մէջ առնելու համար, Սաքօն այդպէս զգաց, երբ ոտքը արգելքի մը հանդիպեցաւ ու այդ ձեւով ազատեց իր ձախ ոտքը: Արգելքը բաւական հաստատուն էր: Սաքօն իր ոտքերը սատկած ձիու մը դիակին վրայ դրած էր: Ջուրին մէջ թաղուած եւ ջուրով ուռեցած հսկայ ձիու մը դիակն էր այդ, որ յանկարծ իմաստ տուած էր իր գոյութեան ու հաւատքին: Այդ գիշերուան ուժեղ տարափէն ջուրը բարձրացած էր եւ սատկած ձիուն դիակը յատակը առած:

Ձիաւորները հեռացած չէին անտառէն: Անձրեւը դանդաղեցաւ: Ամպերը այնքան թեթեւցան, որ նիհար լուսնկային թափանցկոտութիւնը կը տեսնուէր ու զով հով մը եղէգնուտին մէջ մտած կը շարժէր եղէգներն ու ճահիճի հոտը: Մոծակները տզրուկներու նման Սաքօյի երեսին ու վզին վրայ կը կպէին: Սաքօն կը վախնար, որ քիւրտ ձիաւորները գուցէ չհեռանան անտառէն ու արօտատեղիէն, եւ ինք լոյսի բռնուէր: Ճարը կտրած՝ կ'ուզէր ճահիճէն դուրս ելլել, լոյսը չբացուած կորսուիլ անտառի մթութեան մէջ ու հասնիլ գետի ծանծաղուտ մասը: Այո՛, այո՛, հակառակ պարագային ցամաքին վրայ կրնար կռուիլ, փախչիլ եւ կամ պահուիլ:

Իր այդ յուսահատական մտածումներուն մէջ էր, երբ կարծես աղմուկ մը ինկաւ ականջին: Հրացանաձգութեան ձայները հետզհետէ կը մօտենային, եւ յետոյ կը լսուէր փնչածակերը ջուրին վրայ փռշտացնող ձիերու փռշտոց: Կասկած չկար, որ ձիերը լողալով գետը կ'անցնէին:

Հրացանաձգութիւնը կարծես արօտատեղիին վրայ էր: Առաջին անգամ, Սաքօ շատ բան չհասկցաւ: Գնդակի բոց մը մութը ճեղքելով իր գլխու վերեւէն անցաւ: Ձիաւորները կտրած էին գետը ու հրացանի ձայները շատցած: Յետոյ, արօտատեղիին վրայ ձիերու վազք, անկանոն փախուստ...

(Շար.– 340)

ՅԱՐԳԱՆՔ ՔՍԱՆ ԿԱԽԱՂԱՆՆԵՐՈՒՆ

Ս. Դ. Հնչակեան Կուսակցութեան Ֆրանսայի Շրջ. Վարիչ Մարմինը եւ Փարիզի «Նազարբէկ» Երիտ. Մասնաճիւղը հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կու տան՝

ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒՆԻՍ 21-ԻՆ
Փարիզի Հայոց Մայր Եկեղեցւոյ մէջ.-
15, Ռիւ ժան - Կուժոն

1915 Յունիս 15-ին Պոլսոյ Պայազիտի հրապարակին վրայ կախաղանով նահատակուած Հնչակեան 20 անմահ հերոսներու յիշատակին:

Նոյն օրը, ժամը 13.30-ին՝ Հոգեճաշ Օփէրա - Լաֆայէթ ճաշարանին մէջ.-
80, Ռիւ Լաֆայէթ

Պատշաճ յայտագիր - Յարգանքի ուղերձներ - Երգ եւ արտասանութիւն:

Ճաշագին՝ 60 Ֆ.:

Տեղերը սահմանափակ ըլլալով, կը խնդրուի նախապէս ապահովել, հեռաձայնելով.- 606. 81. 95

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

«Հայրերու Տօն»ին առթիւ, Պ. Միշէլ Խոէնի վեցամսեայ «Յառաջ» կը նուիրէ՝ Պ. Յակոբ Արթիւրի (Մարսէյլ):

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

MAISON DE LA CULTURE
ARMENIENNE D'ALFORTVILLE

9, Rue de Madrid -- 94140 Alfortville

Audition - Spectacle
DE FIN D'ANNEE

des Classes de danses et d'animation
Danses, chants, sketch, création.

Avec la participation de:
Elise OHANNESSIAN
Chants de la Terre

DIMANCHE, 21 JUIN, à 15 h.

Palais des Sports
Rue de Rome — AIFORTVILLE

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Կիրակի օր, Յունիս 21-ին Տօն է՝ Կաթողիկէ Ս. Էջմիածնի

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ ժամը 10-ին հանդիսաւոր Պատարագ կը մատուցուի:

Պատարագի ընթացքին կը կատարուի մասնաւոր «Մաղթանք վասն Ս. Էջմիածնի»:

Կը հրաւիրուի մեր ժողովուրդը, մասնակցելու Պատարագին եւ աղօթելու՝ վասըն անսասանութեան Հայաստանեայց Առաքելական Ս. Եկեղեցւոյ:

×

Ս. ՅԱԿՈԲ — ԼԻՈՆ

Կիրակի Յունիս 21 տօն է Կաթողիկէ Էջմիածնի:

Այս առթիւ Լիոնի Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի բազմաձայն պատարագ: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ՎՐԴ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ

Պատարագի ընթացքին կը կատարուի «մաղթանք վասն Ս. Էջմիածնի»:

Բազմաձայն երգեցողութիւնը կը կատարէ Եկեղեցւոյ Կոմիտաս Երգչախումբը, առաջնորդութեամբ՝ Յովհաննէս Պէրպէրեանի:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Յակոբ Գազանճեան, հօրը անունը՝ Աւետիս, մօրը՝ Ֆէրիտա, եղբօրը՝ Գրիգոր, գտնուած է Ֆրանսական բանակը: Ամուսնացած է Ֆրանսուհիի մը հետ, ունի երկու աղջիկ: Փնտռողն է՝ հօրեղբօր տղան՝ Անդրանիկ Պիլէզուկեան - Գազանճեան, որ կը գտնուի Կրընոպլ.-

BILAZOUKIAN ANTRANIK
8, Rue Msdiglian, St. Martin d'Héres;
38400 — GRENOBLE

Կը խնդրուի հայ թերթերէն՝ արտատպել:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ՄՐՑԱՆԱԿԱԲԱՇԽՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒՆԻՍ 28,
ժամը 13-էն սկսեալ
Վարժարանին մէջ:

Երգ – Պար – Արտասանութիւն
Աւանդական ճաշ – Խաղեր եւ վաճառք
Մուտքը ազատ է:

Organisé par La J. A. F.

SEJOUR TOURISTIQUE EN

ARMÉNIE

du 8 au 29 AOUT 1981 - Prix; 3.900 F.

21 JOURS, DONT 17 EN ARMENIE

Séjour: 8 Août arrivée à MOSCOU — 10 Août départ pour EREVAN
27 Août départ pour LENINGRAD — 29 Août retour à PARIS
Réservé aux jeunes de 18 à 35 ans - Date limite d'inscription 8 Juillet

RENSEIGNEMENTS et DEMANDES D'INSCRIPTION:
Dans tous les secteurs de la J. A. F.

— *PARIS:* 6, Cité Wauxhall - 75010 Paris - Tél.: 208. 76. 49
(Mardi et Jeudi soir, de 20 h. à 22 h.)
— *LYON:* 295, Rue Boileau -69003 Lyon.
— *MARSEILLE.* 65, Allées Léon-Gambetta, 13001 Marseille; Tél.: 08.10.38
Par courrier uniquement: Mme.YAZIDJIAN; 29, Av. Pasteur, 93100 Montreuil

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԵՐԿՍԵՌ ՆԱԽԱԿՐԹԱՐԱՆ
ԱՂՋԿԱՆՑ ՄԻՋՆԱԿԱՐԳ
ԳԻՇԵՐՕԹԻԿ ԵՒ ՑԵՐԵԿԵԱՑ

1981 – 82 Տարեշրջանի արձանագրութիւնները բացուած են:

Վարժարանը կը կիրարկէ Ֆրանսական ամբողջական ծրագիրը եւ աշակերտուհիները կը պատրաստէ Պէ. Ը. Փէ. Սէ-ի քննութեան:

Կարեւորութեամբ կ'աւանդուին նաեւ հայեցի ճիւղեր՝ Լեզու, Գրականութիւն եւ Պատմութիւն:

ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ

COLLEGE ARMÉNIEN TEBROTZASSERE

CLASSES PRIMAIRES MIXTES
CLASSES SECONDAIRES DU 1° CYCLE
POUR JEUNE FILLES
INTERNAT ET EXTERNAT

Les inscriptions pour l'année scolaire 1981 — 82 sont ouvertes.

Application intégrale du programme des écoles françaises et préparation au B. E. P. C.

Enseignement de la langue et de la civilisation arméniennes.

DIRECTION

S'adresser à: Direction de l'ECOLE TEBROTZASSERE
1, Boulevard du Nord; 93340 LE RAINCY — Tél.: 381. 01. 72

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կապ. Խաչի Փարիզի Մասնաճիւղի ամավերջի հանդէսը՝

ՇԱԲԱԹ, ՅՈՒՆԻՍ 20, ժամը 16-ին, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, 17 ռիւ Պլէօ մեթրօ Քատէ:

———×———

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Ալֆորվիլի Ս. Մեսրոպ Կրթարանի Յանձնախումբը, կը հրաւիրէ աշակերտութեան ծնողքները եւ հասարակութիւնը իր դպրոցի ամավերջի հանդէսին, Յունիս 20, Շաբաթ օր, կէսօրէ ետք ժամը 4-ին, Ս. Մեսրոպ Կրթարանի մեծ սրահին մէջ.-

4, Rue KOMITAS
Մուտքը ազատ է:

———×———

ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի Միօրեայ Վարժարանի ամավերջի հանդէսը, Կիրակի, Յունիս 21, ժամը 15-ին, տեղւոյն եկեղեցւոյ սրահին մէջ: Աշակերտութեան կողմէ կը ներկայացուի՝ երգ, արտասանութիւն եւ տրամախօսութիւններ, ղեկավարութեամբ՝ ուսուցչուհի Մայտա Կարապետեանի:

———×———

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Յունիս 21, կէսօրէ ետք ժամը 15-ին՝
Հայ Մշակոյթի Տան մէջ:

Հաճելի յայտագիր, պար, երգ, զաւեշտ, Հայոց Պատմութիւն եւ առասպելներ, չինական շուքերու խաղերով:

Մուտքը ազատ է:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը, կայանի տնօրէնուհին եւ վարիչները, հանդիպումի մը կը հրաւիրեն կայան գացող երախաներու ծնողքները, Շաբաթ, Յունիս 27, ժամը 15-ին՝
17, Rue Bleue - (Métro: Cadet)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Շրջանային Վարչութիւնը միջմասնաճիւղային ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի շրջանի իր մասնաճիւղերը, Երեքշաբթի 23 Յունիս երեկոյեան ժամը 8-ին Փարիզ Մշակոյթի Տան մէջ: Բոլորին ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

Հ. Ո. Ե. Մ.Ի

Հայ Ուսանողներու եւ Երիտասարդներու Միութիւնը կազմակերպած է հանդիպում մը, գաղութիս հետ կապ ունեցող վերջին դէպքերու առթիւ, Կիրակի, Յունիս 21, ժամը 14-ին՝
CENTRE PROTESTANT MONTSOURIS
8, Villa du Parc Montsouris; Paris 14°

VOYAGES EN ARMENIE 1981

1° VOYAGES DE 12 JOURS
du 01 au 12 Août 81 — 3.990 F.
du 05 au 16 Sept. 81 — 3.990 F.

2° VOYAGES DE 14 JOURS
du 18 au 31 Juillet 81 — 4.290 F.
du 08 au 21 Août 81 — 4.290 F.
du 02 au 15 Octobre 81 — 3.490 F.

3° VOYAGE DE 16 JOURS
DU 01 AU 16 AOUT 1981 — 4.690 F.

Renseignement - inscriptions

MONDOTOURS
OCIVEP

Spécialiste des Voyages
sur l'Arménie depuis 15 ans

2, rue de Sèze
75009 Paris
tél. 266 50 12
Permanence les Vendredis
de 14 à 19 h.
S'adresser à:
Elia PEHLIVANIAN
tél. domicile : 384 31 28

Les places étant limitées, veuillez nous renvoyer le coupon-réponse le plus tôt possible. Lic. A 721

Mme Elia PEHLIVANIAN

Organisation Technique Mondotours
2, rue de Sèze 75009 Paris
Nom
Prénom
Adresse
.... Tél.
Ville Code postal........

1) M'inscris au Voyage spécial Arménie du au
ci-joint 25% d'acompte.
2) Désire recevoir une documentation sans engagement de ma part pour :
..
Rayer les mentions inutiles

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

21 ՅՈՒՆԻՍ

Հանդիսութիւնը կը սկսի պատարագով մը, ժամը 11-ին:

1.- ժամը 13-ին՝
Ընտանեկան ճաշ Վարժարանի ծնողքներուն եւ բարեկամներուն:

2.- ժամը 16-ին՝
Փակման հանդէս եւ մրցանակաբաշխութիւն:

3.- Գեղարուեստական բաժին.-
ա.- Վարժարանի քառաձայն երգչախումբ:
բ.- Արտասանութիւններ:
գ.- Նաւասարդ Պարախումբ:

Ծնթ.- Ճաշի մասնակցիլ փափաքողներէն կը խնդրուի ապահովել տեղերը, հեռաձայնելով վարժարանին.-
Հեռ.- 534. 68. 28

———×———

Collège Arménien SAMUEL-MOORAT
Fête de clôture de l'année scolaire
Le 21 Juin

Début à 11 h. par une messe.

1.- A 13 h.: Déjeuner familial des Parents et Amis du Collège.
2.- A 16 h.: Fête de clôture et distribution des prix.
3.- Partie artistique:
a) Chorale à 4 voix du Collège.
b) Récitations.
c) Ensemble choréographique NAVASART.

Pour le Repas, prière de s'inscrire en téléphonant: 534. 68. 28

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.- Վասպուրականի Հայր. Միութեան Կեդր. Վարչ.ը Տէսինի եւ Վիէնի իր մասնաճիւղերով, ցաւակցութիւն կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Աւետիս Նահապետեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Տոքթ. Ժ. Թաղոյեանի, Տէր եւ Տիկին Ց. Աղամեանի եւ զաւակներուն, եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն, իրենց սիրելի մօր, մեծ-մօր, խնամիին եւ ազգականին՝ Տիկին Աքաքսի Կէտիկեանի մահուան առթիւ:

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission paritaire : N° 55935

ՇԱԲԱԹ–ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒՆԻՍ
20-21
SAMEDI-DIMANCHE
20-21 JUIN
1981

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 2 F.

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
Directrice: ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ : 160 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 350 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.

56րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.933 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 56e ANNÉE — No 14.933

ՕՏԱՐ ՄԱՄՈՒԼ

«THE MIDDLE EAST»

ԹԵՐԹԻ ՅՕԴՈՒԱԾԸ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՀԱԲԵԿՉՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Քաղեց՝ ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

Թիրախները Եւրոպայի գլխաւոր քաղաքներուն մէջ եղած են, նաեւ Միացեալ Նահանգներու: Մէկ – երկու դէպքեր պատահած են նաեւ Թուրքիոյ եւ Լիբանանի մէջ: Միայն վեց դէպքերու ընթացքին է որ ահաբեկիչները չեն յաջողած հասնիլ իրենց նպատակին, եւ միայն երեքը անձ ձերբակալուած է ցարդ (այս կը գրուի Ժընեւի վերջին ահաբեկչութենէն եւ ձերբակալութենէն առաջ – Խ. Թ.): Մաքս Հրայր Գիլինճեան՝ Արդարութեան Քոմանտոյէն, 1980–ի Փետրուարին ձերբակալուեցաւ Մարսէյլի մէջ. կասկած կայ որ մաս կազմած է Պեռնի մէջ կատարուած մահափորձի մը, ուղղուած երկու Թուրք դիւանագէտներու դէմ: Տակաւին դատուած չէ: Հ. Ա. Հ. Գ. Բ.ի 2 անդամներ Սուրիածին Սուզի Մահսերէճեան՝ Քալիֆորնիայէն, եւ Պէյրութէն Արա Ալեքս Ենիգոմշեան ձերբակալուեցան Ժընեւի մէջ՝ Հոկտեմբեր 3, 1980–ին, երբ իրենց պանդոկի սենեակին մէջ կը պատրաստէին ռումբ մը՝ որ կանխահաս պայթեցաւ:

Ենիգոմշեան կորսնցուց տեսողութիւնը, իր աջ ձեռքը, եւ ստացաւ ուրիշ վէրքեր: Մահսերէճեան դատուեցաւ Յունուարին: Ենիգոմշեան՝ Փետրուարին: Երկուքն ալ 18–ամսեայ բանտարկութեան վճիռ ստացան, եւ անմիջապէս արտաքսուեցան դէպի Միացեալ – Նահանգներ եւ Լիբանան:

Հ. Ա. Հ. Գ. Բ.–ը անոնց ազատ արձակումը կը նկատէ յաղթանակ մը՝ իր թաքթիքներուն համար: Անոնց ձերբակալութենէն քանի մը օր ետք կազմած էր «Հոկտեմբեր 3» խմբակ մը, զուիցերական իշխանութեանց վրայ ճնշում բանեցնելու նպատակով: 1980–ի Հոկտեմբեր 8–էն մինչեւ Մարտ 5 1981, այս խմբակը պատասխանատու էր տասնեւմէկ ռմբաձգումներու՝ զուիցերական հաստատութեանց եւ ուրիշ շահերու դէմ, աշխարհի ամէն կողմ: (Գուցէ չափազանցութիւն մը կայ հոս. – Խ. Թ.): Սակայն Արդարութեան Քոմանտոն շատ բան չէ ըրած ցարդ՝ Մաքս Հրայր Գիլինճեանի ազատ արձակումը ապահովելու համար, ան դեռ բանտն է:

Հայերու նոր եւ «կարծր» ոգին ծնունդ առած է 1965ի Ապրիլին, որ 1915–ի Ջարդերու յիսուներորդ տարեդարձն էր: Այդ առիթով աշխարհի ամէն կողմ գտնուող հայ համայնքներ ցոյցեր կազմակերպեցին, իրենց Հարցը ծանօթացնելու համար, եւ կը շարունակեն նոյնը ընել, ամէն Ապրիլի: Այս Թուականի յաջորդող տասնամեակին երիտասարդ սերունդի դժգոհութիւնը շատցած է, մանաւանդ քանի որ առիթը ունին տեսնելու Պաղեստինեան զինեալ պայքարի ձեռք ձգած արդիւնքները, 1965–էն ի վեր:

Հայ եւ պաղեստինեան գոյավիճակներու զուգահեռները շատ յստակ են, – երկուքն ալ իրենց հողերը կորսնցուցած ժողովուրդներ են, երկուքն ալ զոհեր են Եւրոպայի գաղթատէրերու քաղաքական խաղերուն, երկուքն ալ ժողովուրդներ՝ որոնց օրինական բոլոր փորձերը, աշխարհի ուշադրութիւնը իրենց դատին սեւեռելու՝ ձախողեցան:

Մասնաւորաբար Լիբանանի մէջ, պաղեստինեան դիմադրութեան հետ կապեր կոփած են Հայերը: Հ. Ա. Հ. Գ. Բ.–ը, մասնաւորաբար, սերտ կապեր ունեցաւ իր առաջին օրերուն, «Ֆաթահ» եւ «Դեմոկրատ Ճակատ» անունները կրող պաղեստինեան շարժումներուն հետ, որոնք թէ՛ զինավարժութիւն հայթայթեցին, թէ՛ ալ քաղաքական մարզի մէջ՝ նեցուկ եղան: Բայց, ըստ Յակոբ Յակոբեանի, Պաղեստինցիներէն տնտեսական օգնութիւն չեն ստանար, – «Պաղեստինցիներէ կամ ուրիշ Արաբներէ որեւէ դրամական օգնութիւն չենք առած» կը պնդէ ան:

«Տըը Միտըլ Իսթ»ի Թղթակիցները կը տեղեկանան պաղեստինեան աղբիւրներէ, որ պաղեստինեան ճակատը Հ. Ա. Հ. Գ. Բ.–ին արտօնութիւն տուած է որ իր հակակշռին տակ գտնուող Արեւմտեան Պէյրութի մէջ դրամ հաւաքեն հայ յեղափոխականները (Նշել, որ «տուրքի» այս ձեւերը ընդհանրացած են ներկայիս Լիբանանի մէջ, ուր քիչ մը ամէն կողմ հայ խանութպանը երեք տուրք կը վճարէ, – իր Թաղամասին տիրապետող հայ կուսակցութեան, արաբին, ըլլա՛յ պաղեստինցի,, ըլլա՛յ փաղանգաւոր, եւ ... զաւալլը լիբանանեան պետութեան, եթէ անոր հարկահաւաքը յամարձակի իր ոտքը կոխել շրջանին մէջ, ինչ որ հազուադէպ է, – Խ. Թ.):

Յակոբեան կ'ըսէ որ հայ եւ պաղեստինեան ուժերու միջեւ հանդիպումները սովորական երեւոյթ են: «Մեր պայքարը նո՛յնն է, մեր թշնամիները եւ անոնց դաշնակիցները նոյնն են, – թշնամիները աշխարհի յեղափոխական եւ ազատագրական շարժումներուն: Միաժամանակ, Յակոբեան կ'ընդունի որ իր շարժումն ու պաղեստինեանը ամէնօրեայ գործակցութեան հարցերու մէջ որոշ դժուարութիւններու կը հանդիպին, եւ թէ իրենց «համաձայնութեանց մէջ ծակեր կան»:

Հ. Ա. Հ. Գ. Բ.–ը պաշտօնապէս որոշ կապեր հաստատած է Թուրք ձախ կազմակերպութիւններու հետ, ինչպէս նաեւ Թուրքիոյ մէջ գործող քիւրտ կազմակերպութիւններու հետ: Անցեալ Նոյեմբերին, Ստրազպուրկի Թրքական հիւպատոսարանին վրայ եղած յարձակումը գործակցաբար կատարած էին Հ. Ա. Հ. Գ. Բ.–ը եւ Քիւրտ Աշխատաւորական Կուսակցութիւնը:

Հ. Ա. Հ. Գ. Բ.–ի եւ պաղեստինեան Ազատագրման Ժողովրդական Ճակատի նման խմբաւորումի մը գործունէութեանց միջեւ մէկ կարեւոր տարբերութիւն կայ. Հայերը ընդհանուր պայքար չե՛ն յայտարարած, աշխարհակալ պետութիւններու մէջ գործող ամէն հաստատութեան դէմ, եւ կամ այդ պետութիւններու և հաստատութիւններու բոլոր շահերուն դէմ: Սովորաբար, իրենց յարձակումները յստակ նպատակ մը ունին: Օրինակ, Հոկտեմբեր 4, 1980–ին Մատրիտի Ալիթալիայի պաշտօնասենեակին առջեւ պայթող ռումբ մը 12 անձ վիրաւորեց, – այն ատեն, Հ. Ա. Հ. Գ. Բ.–ի հաղորդագրութիւնը ըսաւ որ արարքը «պատասխան մըն էր Իտալիոյ կառավարութեան, որ չընդառաջեց մեր պահանջին՝ բոլոր արտագաղթի պաշտօնասենեակները փակելու: Այդ (Անչա – յական) պաշտօնասենեակներուն գործը Վատիկանի օգնութեամբ Հայերու դէպի Ամերիկա արտագաղթը կազմակերպել է»: Հ. Ա. Հ. Գ. Բ.–ը կը սպառնար այդ գործողութիւնները շարունակել, մինչեւ պաշտօնասենեակներու վերջնական փակումը:

Այս դէպքերէն շաբաթ մը առաջ, Միլանի շաբաթօրեայ «Փանորամա» թերթի պաշտօնասենեակը ջարդուփշուր եղած էր ռումբէ մը, զոր զետեղած էին Հ. Ա. Հ. Գ. Բ.–ի ահաբեկիչները, որովհետեւ, ըստ իրենց, թերթը ճշգրիտ ձեւով չէր գրած հայկական «մամլոյ ասուլիս»ի մը մասին: Հ. Ա. Հ. Գ. Բ.–ի թիւ 197 հաղորդագրութիւնը կը յայտարարէր որ մամլոյ ասուլիսի պարունակութիւնը խեղաթիւրուած էր եւ ամբողջ պարբերութիւններ չինծու էին: Նոյն հաղորդագրութիւնը խօսք կ'ուղղէր Իտալական ժողովուրդին, «խնդրելով՝ որ ներէք այն սարսափը՝ զոր կը ստեղծեն նման արարքներ», եւ կը հայցէր Իտալիոյ ժողովուրդին օգնութիւնը, Անչա–յի պաշտօնասենեակը փակելու համար, «քանի որ ո՛չ Վատիկանը, ոչ ալ Իտալիոյ կառավարութիւնը պատրաստ են այդ ընելու»:

(Շար. 2)

ՀԱՆԳԻՍՏ
ՊՍԱԿ ԱՐՔ. ԹՈՒՄԱՅԵԱՆԻ

Խոր ցաւով կը տեղեկացնենք անակընկալ վախճանումը Տ. Պսակ Արքեպիսկ. Թումայեանի, որ տեղի ունեցած է Լոնտոն, Չորեքշաբթի օր, Յունիս 17–ին առաւօտեան, ի հետեւանք սրտի տագնապի մը:

Տ. Պսակ Արքեպիսկոպոս, աւազանի անունով Բաբգէն, ծնած է 1912–ին՝ Պարտիզակ:

Մեծ Եղեռնի հետեւանքով տարագրուած ու պատսպարուած է ամերիկեան Նիր Իսթ Ռըլիֆի հովանաւորութեան տակ գտնուող Յունաստանի Լութիքա և Սիրայի որբանոցներուն մէջ, ուրկէ անցած է Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքութեան Ժառանգաւորաց Վարժարանը՝ 1926ին:

Յաջողութեամբ աւարտած է Դպրեվանքին եւ Ընծայարանի ընթացքը, եւ Սարկաւագ ձեռնադրուած է Լուսարարապետ՝ Տ. Մեսրոպ Նշանեան Սրբազանի կողմէ:

1934–ին, Վարդավառի տօնին, Վարդապետ ձեռնադրուած է Թորգոմ Պատրիարք Գուշակեանի ձեռամբ:

Վանքին մէջ վարած է մասնաւորաբար ուսուցչական պաշտօն, դասաւանդելով եկեղեցական եւ եւրոպական երաժշտութիւն:

Շրջան մը պաշտօնավարած է Աղեքսանդրիոյ մէջ որպէս Առաջնորդական փոխանորդ եւ ունեցած է արդիւնաւոր գործունէութիւն՝ թէ եկեղեցւոյ եւ թէ դպրոցի բարեզարգացման գործին մէջ:

1949–էն ի վեր կոչուած է Լոնտոնի հոգեւոր հովուութեան պաշտօնին:

1955–ին Սուրբ Էջմիածնի մէջ Եպիսկոպոս օծուած է՝, ձեռամբ Վազգէն Ա. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին, եւ անկէ ի վեր նշանակուած էր Հայրապետական Պատուիրակ՝ Անգլիկան Եկեղեցւոյ Պետ՝ Քէնթըրպըրիի Արքեպիսկոպոսին մօտ:

Լոնտոնի իր երկար պաշտօնավարութեան ընթացքին, կազմակերպած եւ գնահատելի կերպով կանոնաւորած է Անգլիոյ Հայոց հոգեւոր եւ եկեղեցական կեանքը: Անգլիոյ մեր եկեղեցւոյ ամբողջ կազմակերպութիւնն ու եկեղեցական կեանքի կանոնաւորութիւնը իր նուիրեալ ջանքերուն արդիւնքը եղած է:

1965–էն ի վեր, կարգ մը թիւրիմացութեանց եւ անհասկացողութեանց պատճառաւ քաշուած էր Լոնտոնի Սուրբ Սարգիս եկեղեցւոյ հովուական պաշտօնէն, եւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին հաւանութեամբ կը պաշտօնավարէր որպէս հոգեւոր հովիւ Անգլիկան եկեղեցւոյ կողմէ տրամադրուած եկեղեցւոյ մը մէջ, որպէս հովիւ այդ շրջանին:

Պսակ Արքեպիսկոպոս Թումայեան, Դուրեան եւ Գուշակեան Պատրիարքներուն հասցուցած սերունդին կը պատկանէր, որպէս նախանձախնդիր՝ մեր եկեղեցւոյ Աւանդութեանց եւ Կարգ ու Կանոնին:

Հմուտ շարականագէտ, երաժիշտ՝ երաժշտական լայն ծանօթութիւններով, գեղեցիկ ձայնով օժտուած, պատրաստուած եկեղեցական մըն էր:

Իր վարդապետական աւարտաճառին համար ուսումնասիրած էր՝ «Հայ Եկեղեցւոյ երաժշտութիւնը, ընդհանուր կրօնական եւ քրիստոնէական եւ ազգային երաժշտութեան եւ հայ ժողովրդական երգին հետ իր յարաբերութեանց մէջ»: Այս նիւթերուն շուրջ գրած է նաեւ յօդուածներ՝ Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքութեան պաշտօնաթերթ՝ «Սիոն» ամսագրին եւ այլ թերթերու մէջ:

Պսակ սրբազանի մահուամբ ոչ միայն Լոնտոնի գաղութը, այլեւ ամբողջ Հայաստանեայց Եկեղեցին կը կորսնցնէ անձնուէր, նուիրեալ եւ պատրաստուած

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՅՈՒՆԻՍ 18–ի ոգեկոչումը, այս տարի ալ առիթ տուաւ բազմաթիւ արարողութեանց, Փարիզ՝ Անծանօթ Զինուորի շիրիմին, Քոլոմպէ՝ պատմական կոչին հեղինակ տը Կոլի գերեզմանին եւ վերջապէս Մոն – Վալերիէն, ուր գնաց Նախագահ Միթերան, խոնարհելու դիմադրութեան հերոսներուն առջեւ: Շիրաք գացած էր Էթուալ, նախարար Սավարի՝ Քոլոմպէ, կային սակայն երկու բացականեր՝ տը Կոլի տղան եւ փեսան:

ՆԱԽԱԳԱՀ ՄԻԹԵՐԱՆ, երկրորդ անգամ ըլլալով ամերիկեան օրաթերթի մըն է, որ կը յայտնէ Ֆրանսայի արտաքին քաղաքականութեան գլխաւոր գիծերը: Այսպէս, Ուաշինկթըն Փոսթ–ի է որ յայտարարած է թէ Ֆրանսա կը դատապարտէ Պեկինը (բայց ո՛չ Իսրայէլը), շեշտելով «մեծ համակրութիւն ունիմ Իսրայէլի պատմական դերին համար, իր մշակոյթին, ծանօթ եմ իր զոհողութեանց ծաւալին, կը հիանամ իր ժողովուրդին կարողութեանց վրայ եւ կ'ուզեմ երաշխաւորել իր գոյութիւնը, իր գոյութեան միջոցները: Պեկին կրնար անդրադառնալ, արդ իր առաջին արարքը պղտորեց վստահութեան այս դրամագլուխը, ափսո՛ս»: Միթերան կը յիշէ նաեւ թէ պաղեստինցի ժողովուրդը հայրենիքի մը իրաւունքն ունի: Ամէն ժողովուրդ հայրենիքի մը իրաւունքն ունի բայց ցորչափ ՊԱԿ–ը ինք ալ ուրանայ Իսրայելացի ժողովուրդին հայրենիքի մը իրաւունքը ինքզինքը կը դնէ այնպիսի դիրքի մը մէջ, որ իր պահանջներն ալ մերժուին:

ԱՅԱԹՈԼԱ ԽԱԼԽԱԼԻ կրօնաւորներու պատուիրակութեան մը գլուխը Մոսկուա հասած է առջի օր, ընթացք տալով անդրկովկասեան հոգեւոր ղեկավարութեան մէկ հրաւէրին: Պատուիրակութիւնը պիտի այցելէ Մոսկուայէն զատ, Լենինկրադ, Բաքու, Տաշքենտ եւ Սամըրղանտ: Ըստ ԹԱՍ գործակալութեան Խալխալի «քաղաքական եւ իսլամիք յայտնի անձնաւորութիւն մըն է» ... Թէեւ Եւրոպայի մէջ, Այաթոլա Խալխալի աւելի ծանօթ է այն բազմահարիւր գնդակահարութիւններուն համար, զորս կատարել տուած է: Միւս կողմէ, Թեհրանի մէջ, կը փնտռուի Պանի Սատր, որ բոլորովին անհետացած է, անկարելի չի նկատուիր նաեւ որ Փարիզ մեկնած ըլլայ, ուր ապրած է 16 տարի...,

ԾԱՆՐԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆ

ԵՈՒՐԻ ՍԱՐԳՍԵԱՆ

ԱՇԽԱՐՀԻ ԱԽՈՅԵԱՆ

Լինեանօ Սապիատոռօ (Իտալիա) տեղի ունեցած ծանրաբարձութեան աշխարհի ախոյեանութեան մրցաշարքին, Յունիս 16–ին, 60 քիլօ ծանրութեան դասակարգին Եուրի Սարգսեան (Երեւանէն) նուաճած է աշխարհի ախոյեանի տիտղոսը՝ 297,5 քիլօ բարձրացնելով:

եկեղեցական մը:

Հանգիստ իր հոգւոյն:

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱԿԱՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

ԾԱՆՕԹ. – Հանգուցեալ Պսակ Սրբազանի վերջին Օծման եւ Թաղման Կարգը տեղի պիտի ունենայ Հինգշաբթի օր, Յունիս 25–ին, Լոնտոնի Սուրբ Պետրոս Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ մէջ: Օծման Կարգին կը մասնակցին Սերովբէ Արք. Մանուկեան եւ Գիւտ Եպիսկ. Նագդաշեան:

ԱԿՆԱՐԿ ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԶԵՒԱՒՈՐՄԱՆ ԸՆԹԱՑՔԻՆ

ՀԻՆ ԱՐՄԱՏՆԵՐ, ՆՈՐ ԱՐՄԱՏՆԵՐ

(Բ. և Վերջին Մաս)

Համաշխարհային Երկրորդ պատերազմը եւ նրանից յետոյ եկող ժամանակաշրջանն ապացուցեցին, որ անհայրենիք ժողովուրդները ոչ թէ պատմութեան ընթացքում, այլեւ հիմա, մեր աչքի առաջ կարող են անհետանալ: Օտարութեան մէջ ապրող Հայերը մեծ դաս վերցրին հենց օտարներից՝ չխաբուել: Միակ ապաւէնը հայրենիքն է, միակ յենարանը, ազգային ուժի միակ աղբիւրը, հայապահպանման միակ ներշնչարանը հայրենիքն է, որտեղ իր ֆիզիքական գոյութիւնը Հայը պահպանում է:

Այս ճշմարտութեան գիտակցումն էլ խթան հանդիսացաւ սփիւռքահայ գրողների երրորդ սերնդի համար, որի թեման չէր կարող հայ գիւղի անցեալը լինել (չէր տեսել ու ապրել), չէր կարող օտարացման թեման լինել, քանի որ համաշխարհային երկրորդ պատերազմը ըդգաստացրել էր նրան: Գրական այս սերունդը փնտռեց եւ գտաւ այն կապը, որ կարող էր քաջալերել սփիւռքի գոյատեւումը, սփիւռքի հայապահպանման ջանքերը: Վահրամ Մավեանի, Գառնիկ Ադդարեանի, Զարեհ Մելքոնեանի, Զահրատի, Արմէն Դարեանի եւ բազմաթիւ ուրիշների ստեղծագործութիւնների հիմքում ընկած են ոչ միայն արդիականութեան հիմնական խնդիրները, այլ այն ուժեղ հայրենասիրութիւնը եւ սէրը դէպի հայ դպրութիւնն ու երաժշտութիւնը (դպրոց եւ ժամերգութիւն), պատմութիւնն ու այսօրուայ իրականութիւնը եւ այն ապագան, որ արեւածագ ունի, եւ «որը կուգայ անկէ, ուրկէ պապերս են եկեր»:

Այս սերնդից յետոյ յիսունական եւ վաթսունական թուականների գրական ասպարէզ ներս մտնողները նոյնքան լաւ գիտակցեցին, որ հայրենիքը նաեւ դրօշ է, պետականութիւն է, կազմակերպուածութիւն է, գաղափարախօսութիւն է, հաւատքի եւ յոյսի խարիսխ է: Ալիսիա Կիրակոսեանի, Զուլալ Գազանճեանի, Լեւոն Վարդանի, Խորէն Աստյեանի, Պօղոս Գիւփէլեանի եւ Վեհանոյշ Թէքեանի ստեղծագործութիւնները նոյնիսկ տարբեր ձեւերի որոնումների մէջ ունեն հայրենի հողի կարօտը, այդ հողի բուրմունքն ունենալու մարմաջը, նրա ջրերի մի կաթիլը, նրա արեւի մի շողը:

Մէկ խօսքով, հայրենիքը դառնում էր այն հզօր ու ոգեւորիչ ամրոցը, որտեղ եթէ չէին ապրում, ապա պէտք է սրտանդուէին նրանով, բոլոր թելերով կապուէին նրա հետ:

Կապն այդ հայրենիքի հետ ոչ միայն արեան ու ազգային կապ է, ոչ միայն պատմական ու աւանդական արմատներ ունի, այլ նաեւ հոգեւոր է ու մտաւոր, մտահայեացքի ու գաղափարի, նոյն երգերի ու երանգապնակների, նոյն յուղաշխարհի կապն է:

Այլպէս ինչով պիտի բացատրել Բիւզանդ Թօփալեանի, Նիկողոս Սարաֆեանի, Ահարոնի (Տատուրեան), Յարութ Կոստանդեանի, Անդրանիկ Ծառուկեանի, Գառնիկ Ադդարեանի, Վահէ Վահեանի, Վահրամ Մավեանի, Զարեհ Մելքոնեանի պոէզիայի չաղկապելիութիւնը հայրենի գրականութեան հետ: Հայրենիքը հող է, ժողովուրդ է, ոգի է, միտք է, զգացմունք է: Ամէն մի ակնարկ, ամէն մի պատմուածք ու բանաստեղծութիւն, որ ներթափանցուած է հայրենասիրութեամբ թէեւ տարբեր խորութեամբ եւ տարբեր հեղինակներից, լինի այն Միսաք Մանուշեանի թէ Սեմայի, Աւետիս Ալիքսանեանի թէ Արմէն Դարեանի, Զահրատի թէ Խրախունու, Սմբատ Տէրունեանի թէ Արմէն Տատուրի՝ թաթախուած է հայրենի իրականութեան ներշընչուած աւիւնով:

Սովետական Հայաստանի հրատարակչութիւնները սփիւռքահայ շատ աւելի մեծ թուով գրողների ստեղծագործութիւններն են տպագրել, քան այն անունները, որ թուեցինք: «Սովետական Գրականութիւն» ամսագիրը, որին պատկանում է երախտագիտութեան եւ շնորհակալութեան առաջին խօսքը, «Սովետական Հայաստան» ամսագիրը, «Հայրենիքի Ձայն» շաբաթաթերթը, «Գարուն» ամսագիրը, «Գրական Թերթ»ը յաճախակի տպագրում են արտասահմանում ապրող մեր գրչակից եղբայրների ստեղծագործութիւնները: Կարապետ Սիտալը, Յակոբ Գույումճեան (ԱՄՆ) եւ Դեւը (Իրան), եղան այն առաջին ծիծեռնակները, որոնք երեւացին հայրենի երկնակամարում, յետոյ Անդրանիկ Անդրէասեանը, Վահէ Հայկը, Վահէ Վահեանը, Բենիամին Նուրիկեանը եւ բազմաթիւ ուրիշներ ունեցան իրենց հատորեակները: 1962 թուականին «Հայաստան» հրատարակչութիւնը սկսեց «ըՍփիւռքահայ Գրողների Մատենաշար»ը:

Այս փաստերը ոչ միայն ամրապնդում են մեր դպրութեան ու մամուլի կապը, այլեւ ընդլայնում են գրականութեան ծիրը, կարծիքների ու ճաշակների մերձեցումը, փոխըմբռնումն ու ջերմ մըթնոլորտը:

Եւ որքան գոյատեւի Հայոց հայրենիքը՝ Սովետական Հայաստանը, այնքան պիտի առկայծեն հայ սփիւռքի քնարերգութեան ու արձակի շողերը, պիտի գոյատեւի հայ ժողովրդի տաղանդը ե՛ւ հայրենիքից ներս, ե՛ւ հայրենիքից դուրս:

ՍՏԵՓԱՆ ԱԼԱԶԱՋԵԱՆ

«Սովետական Հայաստան»

ՊԵՏՐՈՍ ԱՍԼԱՆԵԱՆԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Յաճախ, հայ թերթի թղթակիցը հայ նկարչի մը մասին գրելը տաժանակիր աշխատանք կը նկատէ, իրաւամբ: Ամէն Մասիս նկարողը գովել՝ պարտականութիւն մը կը թուի, եւ կամ ամէն քննադատութիւն ու դժգոհանք՝ պախարակելի արարք: Այս պատճառաւ ալ, գիտնալով որ իբր «Յառաջ»ի թղթակից կեղծ գովեստներ պիտի չշռայլէի, որոշ վարանումով մը գացի Կալըրի Մարսէլ Պէրնհայմ, 35 լա Պոէսի փողոց, նկարիչ Պետրոս Ասլանեանի պաստառներուն ցուցահանդէսին:

Շատ հաճելի անակնկալ մըն էր տեսնել՝ որ Ասլանեանի մասին ցարդ կարդացած գովեստներս, ամերիկեան հայ եւ օտար մամուլին մէջ, արդար էին: Ասլանեան, ծնունդով Աղեքսանդրիացի, հինգ տարի ապրեցաւ եւ արտադրեց Մոնրէալի մէջ (Գանատա), եւ իր ցուցահանդէսներուն մասին լաւ արտայայտուեցան անգլիատառ «Մոնրէալ Սթառ»ը, հայկական «Արմինըն Հէրըլտ», «Արմինըն Ռիփորթըր» ու «Հայրենիք» թերթերը, եւայլն: Փարիզի մէջ ցուցադրուող 38 պաստառները կուգան ցոյց տալու թէ Ասլանեան, որ ներկայիս կը բնակի Յունաստանի մէջ, տիրապետած է իր նոր նիւթին, – ընդհանրապէս, Միջերկրականեան բնութիւն ու տեսարաններ:

Կը գրեմ այն հինգ պաստառներուն մասին, որոնք իսկապէս առաջնակարգ արուեստ թուեցան ինծի, – նման ընտրութիւն անշուշտ միւս պաստառներու դատապարտում մը չէ: Ընդհակառակն, Ասլանեանի ցուցահանդէսը շատ տպաւորեց զիս սա կէտով, որ հոն չկար ոչ իսկ մէկ գէշ որակի գործ. ամէն ինչ կամ միջակէն վեր էր, ըստ իմ ճաշակիս ու դատումիս, եւ կամ շատ լաւ: Այն հինգ պաստառները, որոնք մասնաւոր գեղարուեստական հաճոյք պատճառեցին ինծի, կը թուին նաեւ պարունակել անոր արուեստի կենսական յատկանիշները:

Առաջինը (պաստառ 4, անունը՝ «Սանթօրինի» կղզիին տեսարան), ցոյց կուտայ Ասլանեանի կարողութիւնը՝ իր անձնական մօտեցումը զուգելու դասականին հետ: Տեսարանը կը ներկայացնէ ծովեզերեայ բարձր ժայռեր կամ խարակներ, ու անոնց մօտ բարձրադիր յունական գիւղը: Մասնաւոր յաջողութեամբ իրագործուած է ժայռերու զանգուածը, որ Սեզանի «Մոն Սէն – Վիքթուառ»եան թեքնիքը կը գործածէ, առանց զոհելու նկարչին անձնական ոճը:

Երկրորդը (պաստառ Թիւ 6, Դէպի Գիւղ), ցոյց կուտայ նկարչին կարողութիւնը՝ գոյնի եւ պաստառի տարածութեան տիրապետելու: Այսինքն՝ Ասլանեան այս պաստառին մէջ մանաւանդ կըրցած է գիւղական բնութիւնը ներկայացնող միաւորներուն (կածան, հողապատ, եւլն.) տալ հաւասարակշռուած չափ եւ, ինչ որ նոյնքա՛ն կարեւոր է, գոյն: Փոքր տարածք ունեցող ծանր գոյները կը մնան աւելի մեծ տարածք գրաւող, բայց աւելի թեթեւ «փասթել»ներու, ստեղծելով կատարեալ համաչափութիւն:

Երրորդը, (պաստառ 11, «Կղզի ծաւբորդներ»), գոյներու երանգաւորման տիրապետութեան իսկական տիպարն է, գոյներու «սփէքթր»ի կամ երանգաշարքի լուսաւոր մեղեդի մը, ուր երբ մեր աչքը կը թափառի պաստառին վրայ, հաճոյքով կ'անցնի թեթեւ լուսաւոր գոյներէն մինչեւ աւելի զօրաւորներն ու մութերը, կարծես վերապրելով լոյսի պարը, Յունաստանի երկինքի, տուներու եւ նաւահանգիստներու մէջ:

Եթէ դրամն ունենայի, այս ցուցահանդէսէն միայն մէկ նկարի տիրելու, պիտի ուզէի ունենալ պաստառ 24-ը, «Թավերնան»: Հին յունական սրճարան մը, հագիւ խրճիթ մը, կորսուած ծովեզերեայ ծառերու տակ: Ծառերու ճիւղերը իրարու կը հիւսուին, ձեւի ու գոյնի կատարեալ զուգումով, եւ գոյները աչքը կը տանին դէպի բնական շրջապատի բազմերանգ կանանչներն ու սրճագոյնները, մինչ թավերնայի տանիքի փոքր կարմիր – նարնջագոյնը կը հաւասարակշռէ պաստառը:

Վերջապէս, պաստառ 34-ը, «Գոնթրժուռ» ուր Ասլանեան լիօրէն կը ցուցաբերէ լոյսի նկարչութեան տիրապետելու իր կարողութիւնը: Պաստառը կարծես լոյս կը պատսպարէ ու կը պահէ, անըսպասելի ուղղութենէ մը զայն ազատ արձակելու խոստումով:

Տեսարաններէ զատ, ցուցահանդէսը կը պարունակէ մէկ դիմանկար, որ յարաբերաբար տկար թուեցաւ ինծի, եւ մի քանի նաթիւռ մորթ, – սեռ մը, որուն մօտ չեմ սովորաբար, բայց որոնցմէ երկուքը (Թիւ 8 եւ Թիւ 9, Ծաղկեփունջեր) ինծի թուեցան շատ յաջող ու զօրաւոր իրագործումներ:

Ամերիկահայ մամուլը Ասլանեանը «խոստմնալից» որակած է անցեալին: Խոստումը, իրագործուած, կարելի է տեսնել այս ցուցահանդէսին մէջ:

ԽԱՉԻԿ ԹՕԼՕԼԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
«ՅԱՌԱՋ»Ը
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ

ԺՈՐԺ ՍԱՆԴ, ԻՏԱԼԻԱ ԵՒ ՎԵՆԵՏԻԿԻ ՀԱՅՈՑ ՎԱՆՔԸ

Գրեց՝ ԼԵՒՈՆ Թ. ԽԱՉԻԿԵԱՆ

Այնպէս որ 1830-ի փարիզեան յեղափոխութիւնը հոս ալ իր արձագանգը կ'ունենայ:

Օրոռ Յուլիս 30ին բարեկամներու մօտ իրմէ եօթը տարու պզտիկ Լէոնար – Սիլվէն – Ժիւլ Սանդոյի (1811 – 1883) ծանօթանալով, ամուսինէն ձանձրացած տղուն հաճելի դէմքին ու վարուելակերպին համակրելով անոր հոմանուհին կը դառնայ: «Փոքրիկ Ժիւլ», ինչպէս կը կոչէն երիտասարդը, հայրենակիցի մը տղան է, եւ Փարիզ ուսանող: Օրոռ 1831 Յունուարի սկիզբը Փարիզ կը հասնի եւ ժամանակաւորապէս կիսեղբայր Իպոլիտ Շատիրոնի մօտ կ'իջնէ, 31 ռիւ Սէն – Ժէրմէն, զոր շուտով կը լքէ, եւ 21 քէ դէ Կրան – զ'Օկիւսթէն կահաւորեալ յարկաբաժինէ մը ետք 25 քէ Սէն – Միշէլ (այժմու 29-ը) երեք սենեակ կը վարձէ հոմանիին հետ ապրելու համար:

Օրոռ Դիւտըվանի Փարիզ հաստատուած օրերուն քաղաքական, ընկերային ու գրական կեանքը 1830-ի յեղափոխութենէն ետք նոր մարած հրաբուխի մը խառնարանին կը նմանի. ցայտումները դադրած են, բայց լաւան դեռ կ'եռայ:

Գիտութեան բազմաթիւ ճիւղերուն յառաջդիմութիւնները, Ֆրանսական Մեծ Յեղափոխութեան ազդեցութեամբ օտար տիրապետութիւններու միջեւ բաժնուած երկիրներու ազգային վերածնութեան գաղափարները – Աւստրօ – Հունգարիա, Լեհաստան, Գերմանիա, Իտալիա, Յունաստան, որոնց քաղաքական փախստականները Փարիզ կը վխտան, եւ օգնութիւն կը հայցեն, – հակակրօն պայքարին, գիտութեան յառաջդիմութեան, շահադէտ ու ապիկար կղերի մը գործունէութեան պատճառաւ կրօնական ըդգացումին չքացումը եւ եկեղեցին նոր ժամանակներու հետ հաշտեցնելու անհրաժեշտութիւնը, ազատականութեան անունով քաղքենի դասակարգին յաղթանակը – որուն դէմ կ'ելլեն բանուորները, մանր պաշտօնեաները եւ ուսանողները, – իրարանցումներու շրջան մը բացած էին:

×

ԺՈՐԺ ՍԱՆԴ
ԿՆՈՋԱԿԱՆ ՍԻՐԱՅԻՆ ՎԷՊԸ

Վիպական շրջանի գրականութեան գլխաւոր հեղինակները իրենց հռչակաւոր գործերը արդէն արտադրած էին, իսկ երկու զաւակի տէր Օրոռ, մազերը մինչեւ ուսերը կտրած, այր մարդու հագուստով – գորշ գլխարկ, բուրդէ փողկապ, լօդիկ ու տափատ, բաճկոնակ ու երկաթապատ կրունկով մոյկ, – քսան տարեկան մանչու պէս Սէն – Միշէլի աղմկարար երիտասարդութեան ընկերութեամբ սրճարանները, թանգարաններն ու թատրոնները կը վազէ, գծագրութեան դասեր կ'առնէ, նոր փիլիսոփաներուն, նոր բանաստեղծներուն, ընկերվարական պարագլուխներուն հետ մտերմութիւն կը հաստատէ, անոնց մըշակած սկզբունքներուն համաձայն տունին մէջ «փաղանգ» մը կը հաստատէ, եւ որովհետեւ հաշիւով ծախսելու վարժըւած չէ, ամուսինին ղրկած ամսական 250 Ֆրանքի հասնող գումարը չի կրնար բաւեցնել:

Ֆիզիքական գերութենէ փրկուած, Օրոռ օրուան կնոջական ազատագրութեան կարգախօսին համաձայն տնտեսական անկախութեան կը միտի, եւ շահու աղբիւրներ կը փնտռէ սեղանի երեսներ, քթախոտի տուփեր ու ջրաներկ պատկերներ գծելով, առանց շօշափելի արդիւնքի մը հասնելու:

Եւ օրին մէկը, ձեռագիր մը թեւին տակ, յանձնարարականով մը այնատենուան Ֆիկառօ թերթին խմբագիր հայրենակից Հիասէնթ Լաթուշի (1785 - 1851) կը ներկայանայ: Լաթուշ 1830 թուականի յեղափոխութեան ատեն Փարիզի պատնէշները ելած հանրապետական հրապարակագիր մըն է, որուն մեծագոյն արժանիքը եղած է Ֆրանսական Մեծ Յեղափոխութեան զոհերէն պոլսեցի Անդրէ Շէնիէի Բանաստեղծութիւնները հրատարակելը (1819) եւ Ժորժ Սանդը հանրութեան ծանօթացնելը:

(Շար. 11)

ՔԻՍԸՆՃԸՐ, ՀԱՅԵՐԸ ԵՒ ԹՈՒՐՔԵՐԸ

Նիւ – Եորքի Փլէզա պանդոկին մէջ տեղի ունեցած Թուրքեւամերիկեան Միութեան ճաշին, որուն մասնակցած են ամերիկացի 150 երեւելի անձնաւորութիւններ, Քիսինճըր կարգ մը յայտարարութիւններ ըրած է, որոնց լայն արձագանգ տուած է Թրքական մամուլը: Այսպէս, «Թէրճիւմաճ» Յունիս 4-ի իր թիւին մէջ՝ Քիսինճըրի մէկ խօսքը, Թէ «Թուրքիա պէտք է հեռու մնայ Ամերիկայի իր դաշնակիցներու հետ ունեցած վիճաբանութիւններէն», խորագիրի վերածելով կը գրէ.

«Թուրքեւամերիկեան Միութեան 41-րդ տարեդարձին առթիւ Նիւ – Եորքի Փլէզա պանդոկին մէջ կազմակերպուած հացկերոյթին, Միացեալ – Նահանգներու նախկին Արտաքին նախարար Քիսինճըր ալ մասնակցեցաւ եւ խօսք առնելով հետեւեալը ըսաւ. «Կիպրոսի հարցէն ետք ամերիկեան Քոնկրէին Թուրքիոյ դէմ դրած ամպարկօն մեծ անիրաւութիւն մըն էր ... Խորհ. Միութիւնը 20 տարիէ ի վեր անդադար կը զինուի: Մեզ, որ աշխարհին խաղաղութիւն եւ անդորրութիւն բերելու փոխարէն Խորհ. Միութիւնը պատահաս բերելու կ'աշխատի: Սակայն ես յառաջիկայ 10 տարիներու համար չատ յուսով եմ, որովհետեւ Խորհ. Միութեան այսօրուան ղեկավարները չատ տարիքոտ մարդիկ են: Երիտասարդ սերունդը անպատճառ պիտի ուզէ աշխարհի ընթացքին հետ քայլ պահել ... Թուրքիա պէտք է հեռու մնայ Ուաշինկթընի եւ իր դաշնակիցներու միջեւ երբեմն – երբեմն տեղի ունեցած վիճաբանութիւններէն»: Ասպա, Նիւ – Եորքի քաղաքապետ Էտուըրտ Քօչ խօսք առնելով, ի մէջ այլոց ըսաւ. «Մեծ հանճար Աթաթիւրքի հիմնած Թուրքիոյ Հանրապետութիւնը խաղաղութեան ամէնէն զօրաւոր պաշտպաններէն մէկն է»:

Խումբ մը Հայեր եւ Յոյներ փորձած են խանգարել հացկերոյթը: Անոնք պանդոկին առջեւ հաւաքուած են պաստառներով, որոնց վրայ գրուած է՝ «Թուրքիա Ամերիկայի բարեկամը չէ, այլ Թըշնամին», «Ջարդերը չենք մոռցած» եւ այլն: Ոստիկանութիւնը հեռացուցած է ցուցարարները: Լուր տրուած ըլլալով, որ պանդոկին մէջ ռումբ մը զետեղուած է, ոստիկանները չուներու միջոցով խուզարկութիւն կատարած է սակայն ոչինչ գտնուած է:

×

Թերթը կը յայտնէ նաեւ, Թէ անցեալ Սեպտեմբեր 26-ին Փարիզի մէջ Հայկ. Գաղտնի Բանակին կողմէ գործադրուած ահաբեկչական արարքի ընթացքին վիրաւորուած Թուրք դեսպանատան մամուլի կցորդը՝ Սելճուք Պախալլըպաշը, երկար դարմանումներէ ետք վերստանձնած է իր պաշտօնը:

«Միլլիյէթ» նոյն օրուան թիւով կը յիշէ, Թէ հացկերոյթին մասնակցած են 500 հոգի, որոնց մէջ Միացեալ – Նահանգներու բազմաթիւ ծանօթ դիւանագէտներ, համալսարաններու եւ մեծ ընկերութիւններու ներկայացուցիչներ:

Թերթին Նիւ – Եորքի Թղթակիցը՝ Իսկէնտէր Սոնկուռ, անդրադարձած է հացկերոյթի ընթացքին Նիւ – Եորքի նահանգապետին մէկ արտայայտութեան եւ Աթաթիւրքի ծննդեան 100-ամեակի հանդիսութեանց կազմակերպիչ Թալաթ Հալմանի անոր տուած պատասխանին: Նահանգապետը անդրադառնալով Թուրքիայէն Միացեալ Նահանգներ եկող ափիոնի հարցին յոյս յայտնած է, որ այդ խնդիրը չուտով լուծում մը կը գտնէ: Թալաթ Հալման խօսելէ ետք Աթաթիւրքի մասին, պատասխանելով Նահանգապետին ըսած է. «Թուրքիայէն Միացեալ – Նահանգներ ափիոն չի մտներ եւ Թուրքիոյ համար այդպիսի հարց գոյութիւն չունի»:

Թերթը կը յիշատակէ նաեւ Հայերու եւ Յոյներու ցոյցը պանդոկին առջեւ, աւելցնելով որ ցուցարարները Քիսինճըրի դէմ ալ պոռացած են բարձրախօսներով: Քիսինճըր ընդհանուր քաղաքական հարցերու չուրջ խօսած է, փոխանակ անդրադառնալու Թուրքեւամերիկեան յարաբերութիւններուն, ինչ որ ակընկալութիւնը եղած է հացկերոյթը կազմակերպողներուն:

«Հիւրրիյէթ» Յունիս 4-ի իր թիւով արձագանգելով ճաշին, կը խորագրէ Քիսինճըրի մէկ խօսքը՝ Թէ «Թուրքիոյ դէմ դրուած ամպարկօն անիրաւութիւն մըն էր»: Ու կ'աւելցնէ. «Թուրքեւամերիկեան գործի մարդոց հացկերոյթին խօսք առնող Քիսինճըր Հայերու սպառնալիքներու դէմ նախապէս պատրաստած ճառին բնագիրը փոխեց եւ Թուրքեւամերիկեան յարաբերութեանց եւ Աթաթիւրքի մասին բնաւ չխօսեցաւ»: Քիսինճըր իր խօսքին մէջ նշած է, որ եթէ Թուրքիան հրաւիրէ զինք մեծ հաճոյքով կ'այցելէ այդ երկիրը: Ճաշէն ետք, Քիսինճըրի մէկ օգնականը «Հիւրրիյէթ»ի Թղթակիցներուն հետեւեալը ըսած է. «Քիսինճըր Թուրքերը չնեղացնելու համար է, որ ընդունեցաւ խօսիլ, Թէ ոչ անցեալ չաբթու, Թուրքեւամերիկեան Միութեան հեռաձայնելով ուզած էր ջնջել իր ելոյթը: Պատճառն ալ այն է, որ վերջին մէկ չաբթուան ընթացքին նամակ, հեռագիր եւ հեռաձայնով 100-ի մօտ մահուան սպառնալիքներ ստացած է»: Ու Թերթը կ'աւելցնէ. «Սպառնալիքներէն քաչուող Քիսինճըր Թուրքեւամերիկեան յարաբերութեանց եւ Աթաթիւրքի առնչութեամբ խօսքը բոլորովին փոխելէ ետք, Հայերուն լաւ երեւնալու համար, նոյն իրիկունը Նիւ – Եորքի հայկական եկեղեցին երթալով ներկայ եղաւ հայ գրագէտ Ուիլեըմ Սարոյեանի յիշատակին տեղի ունեցող կրօնական արարողութեան»:

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Հայ Աւետարանական Համաշխարհային Խորհուրդին նախապատրաստական ժողովը գումարուեցաւ 29 Ապրիլէն 4 Մայիս, Հայ Աւետարանական Եկեղեցիին մէջ, Իսի – Լէ – Մուլինօ, Փարիզ, Ֆրանսա: Սա իրագործումն էր այն յանձնարարութեան, որ կատարուեցաւ Հայ Աւետարանականներու Համաշխարհային Առաջին Համագումարին, որ տեղի ունեցաւ 26 – 28 Յունիս, 1978-ին Ֆիլատելֆիայի մէջ:

Հայ Աւետարանական Շարժումը ձեւաւորուեցաւ 135 տարի առաջ, առաջին Հայաստանեայց Աւետարանական Եկեղեցիի հիմնադրութեամբ, Բերայի մէջ (Կ. Պոլիս) 1 Յուլիս, 1846-ին: Եւ քանի որ Առաջին Աշխարհամարտի հետեւանքով, հայ աւետարանականներ ցրուեցան աշխարհով մէկ, վերջին տարիներուն եղած են զանազան ջանքեր միացնելու եւ ամրապնդելու անոնց կեանքն ու առաքելութիւնը:

Հետեւաբար, Խորհուրդը վերահաստատեց Հայ Աւետարանական Եկեղեցիներուն, Միութիւններուն եւ կազմակերպութիւններուն իւրայատուկ կոչումը միասնաբար վկայելու Տէր Յիսուս Քրիստոսով յայտնուած Աստուծոյ հզօր գործերուն մասին եւ տարածելու Անոր աւետարանականը համայն մարդկութեան: Խորհուրդը յատկապէս, առաջարկեց հիմնադիր անդամներուն միասնական աշխատանքի վարքագիծ մը: Ան կազմեց յանձնախումբեր զբաղելու համար հասարակաց հարցերով, ինչպէս – առաքելութիւն եւ աւետարանչութիւն, առաջնորդութիւն, հաղորդակցութիւն, օժանդակութիւն տկար եկեղեցիներու, քրիստոնէական դաստիարակութիւն, արձանագրութիւններ եւ արխիւներ, աստուածաբանական հարցեր եւ միջ – եկեղեցական յարաբերութիւններ:

Պատուիրակները համաձայնեցան Խորհուրդին պաշտօնական առաջին ժողովը գումարել 1982-ի աշնան, նախընտրաբար, Փարիզի մէջ, պայմանաւ որ հիմնադիր կազմակերպութիւնները վաւերացնեն առաջարկուած ծրագիր – կանոնագիրը եւ լիազօրեն Խորհուրդը ըլլալու հարազատ արտայայտութիւնը աշխարհածաւալ Հայ Աւետարանական Շարժումին ամբողջական կեանքին:

×

Հրապարակուած 4 Մայիս, 1981-ի Երկուշաբթի օր, ժողովին մասնակցող Մարմիններու պատուիրակներու կողմէ, Փարիզ, Ֆրանսա:

Հիւսիսային Ամերիկայի Հայ Աւետարանական Միութիւն՝

Վեր. Վարդգէս Քասունի, նախագահ.

Վեր. Տոքթ. Փիթըր Տօղրամճի, գործադիր քարտուղար.

Ֆրանսահայ Աւետարանական Եկեղեցիներու Միութիւն՝

Վեր. Դանիէլ Սահակեան, նախագահ.

Վեր. Ժան Յակոբեան, փոխ – նախագահ.

Մերձաւոր Արեւելքի Հայ Աւետարանական Եկեղեցիներու Միութիւն՝

Վեր. Յովհաննէս Գարճեան, ատենապետ.

Վեր. Պարգեւ Աբարդեան, Ատենապետ Կեդրոնական Մարմնի.

Ամերիկայի Հայ Աւետարանչական Ընկերակցութիւն՝

Պ. Ճօրճ Փիլիպպոսեան, Նախագահ.

Վեր. Տոքթ. Կիրակոս Ջօփուրեան, Գործադիր Տնօրէն:

ԼՐԱՏՈՒ ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

Յունիս 1-էն 5, Վիէննայի մէջ տեղի ունեցած են հինգ համերգներ, բաղկացած միայն կին հեղինակներու երաժշտական գործերէն, ընդգրկելով 11-րդ դարէն մինչեւ ժամանակակից երգահանները: Համերգներու զուգընթաց տեղի ունեցած է ցուցահանդէս մը՝ լուսանկարներով եւ լուսարձակումներով, ապա ստեղծագործական նօթատետրերով եւ ձայներիզներու հաղորդումներով:

Յունիս 5-ին, վերջին համերգը նուիրուած էր ողջ հեղինակներու, սոնց կարգին հրաւիրուած էր իր գործերը երգելու ծանօթ սոփրանօ՝ Սիրվարդ Գազանճեան (Լօզանէն):

Ս. Գազանճեան երգած է իր երգերը վերնագրուած «Սիրոյ եւ եղբայրութեան եօթը երգեր», եօթը տարբեր լեզուներով:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԹԵՀՐԱՆԻ «Արարատ» մարզաւանի սրահին մէջ, Մայիս 28-ին, նշուած է Հայաստանի Անկախ Հանրապետութեան հռչակման 63-րդ տարեդարձը: Արտակ Արք. Մանուկեանի նախագահութեամբ կատարուած Հանրապետական Մաղթանքէն ետք գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը: Բանախօսած է Հրայր Խալաթեան: Խօսք առած է նաեւ Արտակ Արք.:

×

ՊՈԼՍՈՅ Սէնթ Անթուան Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ մէջ, Մայիս 31-էն Յունիս 12, տեղի ունեցած է տօնախմբութեանց չարք մը, Ս. Անտոնի վախճանման 750-ամեակին առթիւ: Այդ չարքէն Յունիս 2-ի պաշտամունքը յատկացուած է հայ եկեղեցւոյ: Ներկայ եղած է Շնորհք Պատրիարքը, որ պատարագէն հատուածներու մեկնաբանութենէն ետք քարոզով մը անդրադարձած է Փատովա սուրբին կեանքին:

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Այդ ձայներուն վրայ անտառի մէջ մընացած մաս մը ձիաւոր քիւրտեր փութկոտ շարժումներու մէջ ինկան: «Պէյազ Աթլու, Պէյազ Աթլու», բերանէ բերան անցնող այդ բառերը Սաքօն չատ որոշ լսեց: Եւ քիւրտերը այդ ձայներուն ու ձիերու գոփիւններուն հետ անտառի խորքը ընկղմեցան:

Սաքօն ինքնիրմէ ելաւ երախայի մը պէս, երբ պարզկայ մութին մէջ լսեց հայերէն խօսքեր.

– Էս կողմը ճահիճն է: Պաշարեցէք անտառը...

Սաքօն ուժեղ ձայն ձգեց մի քանի անգամ.

– Հէ՜յ, էստեղ, էս կողմը, Սաքօն է, Արջ Սաքօն...

Սարգիսի դիակը ուսին վրայ տեղաւորելով՝ Սաքօն նորէն տիղմին մէջ իջաւ, իր եկած ճամբով անտառ ելլելու համար:

– Էստեղ, Սաքօ՛ն է, Արջ Սաքօ՛ն...

Սաքօն այնքա՛ն յոգնած էր ու այնքա՛ն ծեծուած անձրեւէն, որ քայլերը դըժուարութեամբ կրնար փոխել: Բաւական մօտեցած էր անտառի եզերքին, երբ լըսեց, որ երկու հայ ձիաւորներ իրարու հետ կը խօսէին ու զինք կը փնտռէին:

– Սխալ չեմ, Պետօ, ձէնը էս կողմէն լսեցի:

– Էս կողմը ճահիճն է, հէ՜:

– Էստեղ եմ, ես եմ, Արջ Սաքօն:

Ձիաւորները յանկարծ լսեցին իրենց չատ մօտ ձայն մը ու տեսան ճահիճին մէջէն էժտահարի պէս հսկայ մէկը, որ ուսին դիակ մը չալկած՝ իրենց կը մօտենար:

Այդ գիշեր, Կիրոսի ղրկած 20 հայ ձիաւորներն էին որ կ'անցնէին գետէն, պատրաստուելու համար Շէյթանի Կամուրջի կռուին: Ճէլալի հողին վրայ տակաւին կը չարունակէին հրդեհն ու հըրացանաձգութիւնը: Մարտիկ այնտեղ էր իր բոցէ Թեւերով:

×

ՇԷՅԽ ՃԷԼԱԼԻ ՀՈՂԻՆ ՎՐԱՅ

Այն ատեն, երբ Ճէլալի գիւղացիները Շէյխի կախուելուն լուրը առին, խոնախին մէջ ինկաւ կիներու շիւան մը: Պարտըւող զօլամները Կարմրէկէն հետըզհետէ գիւղ կը հասնէին: Գիւղ իջած էր նաեւ գեւերէ զարնուած Ճէլալի փեսան: Քիւրտերը յուզուած էին, կ'ըսես ճահիճին մէջ փոթորիկ մտած էր:

Իրիկնադէմին հողդարցի ըէնճպէր մը ուշ ատեն դաշտէն դարձած պահուն Հողդարի ու Ճէլալի գիւղի ճամբուն վրայ տեսաւ Ջէրչի Խնկոյի դիակը: Ջէրչի Խնկօն, երկար տարիներ քիւրտ ու հայ գիւղերը չրջող չէրչին էր: Սնտուկը միշտ կռնակին՝ փողոցներու մէջ կը կենար ու իր ապրանքները կը պոռար: Գիւղացիները այնքան սովոր էին անոր ձայնին, որքան գիւղի ծառերուն ու կանանչին: Ճէլալի գիւղէն դարձին՝ Քիւրտերը կը կողոպտեն անոր սնտուկը ու դիակը ճամբուն վրայ կը ձգեն:

Այդ առաւօտ ալ, սովորականէն աւելի չատ Հողդար ու Հնադրակ հայ գիւղերէն բանուորներ հաւաքուած էին խոնախի չինութեան համար: Խոնախի չինութիւնը նոր չէր, մէկ ամիսէն աւելի էր որ Հնադրակի եւ Հողդարի ըէնճպէր գիւղացիները իրենց դաշտի աշխատանքները Թողած՝ եզներով ու սայլերով չէնքի աշխատանքին կը տարուէին:

Բանուորները այդ առաւօտ դժուարութեամբ գիւղէն դուրս ելան: Անոնց այնպէս կը Թուէր, որ այլեւս տուն պիտի չվերադառնային, ու ճամբայ ինկան չղթայի զարնուած Թափօրի մը պէս: Ամէն մէկը ետեւ մնացած այդ աշխատանքներուն համար պատուէրներ կու տար գիւղը մնացողներուն:

– Երէկ Խրաճի Թարլին կաւառը կիսատ մնաց, Արար, – կը խօսէր հնադըրակցի Մուսեղին տղան ու կը Թելադրէր իր հօրը, որ երԹար չտկէր կաւառները: Վաղը՝ Ջուրին օրէն էր:

(Շար. 341)

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կապ. Խաչի Փարիզի Մասնաճիւղի ամավերջի հանդէսը՝

ՇԱԲԱԹ, ՅՈՒՆԻՍ 20, ժամը 16–ին, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, 17 ռիւ Պլէօ մեթրօ Քառէ։

VACANCES 1981

Prix au départ de Paris,
A/R à partir de:

- BEYROUTH: 2.290 F.
- DAMAS: 2.350 F.
- ALEP: 2.450 F.
- ATHENES: 1.400 F.
- ISTANBUL: 1.350 F.
- NEW YORK: 2.065 F.
- MONTREAL: 2.100 F.
- TORONTO: 2.300 F.

CHARTERS - VOLS VACANCES TOUTES DESTINATIONS

N'ATTENDEZ PAS
LA DERNIERE MINUTE
POUR RESERVER VOS PLACES!

orientours
30, Rue Monsieur le Prince
75006 — PARIS
Tél.: 329. 49. 00

Licence A 762

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Շրջանային Վարչու – թիւնը միջմասնաճիւղային ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի շրջանի իր մասնաճիւղերը, Երեքշաբթի 23 Յունիս երեկոյեան ժամը 8–ին Փարիզ Մշակոյթի Տան մէջ։ Բոլորին ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։

ՍԱՄՈՒԷԼ - ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

1981–1982 Ուսումնական Տարեշրջանի Արձանագրութիւնները բացուած են

Ա.— Վարժարանս կ'ընդունի ՑԵՐԵԿՕԹԻԿ եւ ԳԻՇԵՐՕԹԻԿ հայ աշակերտներ, ՄԱՆՉ եւ ԱՂՋԻԿ, 6 տարեկանէն սկսեալ։

Բ.— Վարժարանս ունի՝ ՆԱԽԱԿՐԹԱՐԱՆԷՆ մինչեւ ՊԱՔԱԼՕՐԷԱՑ-ի աւարտական դասարան՝ Ա. Բ. Գ. Դ. բաժիններով։

Գ.— Գիշերօթիկ բաժինը վերապահուած է մանչերուն։

Դ.— Ապահովուած է ինքնաշարժի յատուկ սպասարկութիւն, ցերեկօթիկ աշակերտները հաւաքելու եւ ցրուելու համար։

Ե.— Որոշուած է թոշակի վերաբերեալ յատուկ դիւրութիւններ կատարել՝ ԱՐԺԱՆԱՒՈՐ ամէն աշակերտի արձանագրութեան համար։

Զ.— Ծրագրուած է բանալ ԱՐԴԻԱԿԱՆ ՆՈՐ ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶԻ ԲԱԺԻՆ։

Հետաքրքրուող ծնողքները կը հրաւիրուին փութով յարաբերութեան մէջ մտնել վարժ. ի Տեսչութեան հետ։

26, Rue Troyon - 92310 *SEVRES*
Tél.: 534. 68. 28

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Տէսինի Կապոյտ Խաչի Վարչ. ը, ընկերուհի Եղսանոյշ Պառաւեանի հօր՝ Անտիս Համբարձումեանի մահուան առթիւ՝ ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Պառաւեան և Համբարձումեան ընտանիքներուն։

Նոյն առթիւ, Տէսինի Կապոյտ Խաչը 200 Ֆ. նուիրած է Հայ Դատի Յանձ. ին, եւ ստացած է Այրի Տիկին Շաքէ Թաշճեանէ, փ. ծ.–ի 100 Ֆ., ինչպէս նաեւ Տէր և Տիկին Գրիգոր Խաչերեանէ 50 Ֆ. մանչ թոռնիկով մը բախտաւորուելուն առթիւ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ս. Մեսրոպ Կրթարանի Յանձ. ը, շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Հաստատութիւն Ժան Վանտօմ 2.500, Տէր եւ Տիկին Նուպար Պամաճեան 500, Տիկին Զիչէրեան 300, Տոքթ. Վ. Պուրմայեան, Տէր եւ Տիկին Գույումճեան 200–ական, Տէր եւ Տիկին Դաւիթ Փաշայեան 100 Ֆ., Արմենակ Էսէսեանի մահուան առթիւ։

ՀԱՅ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Յուլիս 5, կիրակի օր, ժամը 11 – 22
Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան դարաստանին մէջ։

- Արեւելեան եւ եւրոպական ճաշեր՝ արագ սպասարկութեամբ։
- Վիճակահանութիւն՝ մեծ պարգեւներով։
- Զանազան հետաքրքրական խաղեր ու ժամանց։
- Ընտանեկան հաճելի եւ ջերմ մթնոլորտ։
- Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր՝ մասնակցութեամբ.— Երգչուհի ՎԻՐՃԻՆԻԱ ՓԱԹԹԻ–ի եւ Աշուղական Ֆոլքլորի Անսամպլին։

Մուտքը ազատ է։

Մոնմորանսի երթալու համար.—
Prendre le train de la Gare du Nord, descendre à Enghien-les-Bains et puis prendre l'Autobus N° 6 et descendre à l'arrêt Groslay.

ԶԲՕՍԱՊՏՈՅՏ ԵՒ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ
NEMOURS - MORET S / LOING

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի զբօսապտոյտը՝ Յուլիս 5ին։ Կէսօրուան ճաշը տեղւոյն վրայ, պատրաստուած՝ Խաչուհիներու կողմէ, ընտտաւոր պայմաններով։

Մ ե կ ն ո ւ մ .–

Gare de l'Est:- 8 h. 30
Porte d'Orléans: 9 h. 00
Porte d'Italie: 9 h. 15

Երթուղարձը՝ 50 Ֆ.: Անձրեւի պարագային՝ սրահը ապահովուած է։

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ, վերոյիշեալ ժամադրութիւններուն։ Փոխադրակառքի ապահովութեան համար հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն.—

533. 06. 31 կամ 206. 42 .50

Հ. Մ. Ը. Մ.
ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ

Հ.Մ.Ը.Մ.–ի Փարիզի Սկաուտական Խորհուրդի կազմակերպութեամբ բանակում մը տեղի կ'ունենայ 9–12 Յուլիսին, Մրտօնի անտառին մէջ։ Այս առիթով, սիրով կ'ընդունուին ֆրանսական սկաուտական խումբերու մաս կազմող, 8 – 15 տարեկան հայ տղաք ու աղջիկներ, ինչպէս եւ բոլոր նոյն տարիքի մէջ գտնուող նորեկ Հայեր։

Մանրամասնութեանց համար դիմել, հեռաձայնելով՝ 246. 03. 65, ամէն օր, ժամը 10 – 18։ Մասնակցութեան ծախք, 4 օրուան համար նախատեսուած է 100 Ֆ։

Բանակումին գլխաւոր նպատակն է՝ հայկական մթնոլորտի մէջ սկաուտական կեանք ապրիլ։

CENTRE CULTUREL
ST. MESROB
10 bis, Rue Thouin - 75005 PARIS
Ս. ՄԵՍՐՈՊ ՄՇ. ԿԵԴՐՈՆ

Հայերէնի դասընթացքները կը շարունակուին Երեքշաբթի օրերը, ժամը 20 – 21.30, սահմանուած չափահաս սկսնակներու։

×

Թատերական արուեստի վերապահուած օրը փոխուած է եւ ասկէ ետք՝ հաւաքոյթները կը կատարուին Չորեքշաբթի օրերը, ժամը 20.30–ին։

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ՄՐՑԱՆԱԿԱԲԱՇԽՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒՆԻՍ 28,
ժամը 13–էն սկսեալ
Վարժարանին մէջ։

Երգ – Պար – Արտասանութիւն
Աւանդական ճաշ – Խաղեր եւ Վաճառք
Մուտքը ազատ է։

OPTIMA Tours

ARMENIE 1981

CALENDRIER DES PROCHAINS DEPARTS

Δ 3 - 17 et 31 Juillet 1981
Δ 14 Août 1981
Δ 4 et 18 Septembre 1981

Pour chaque départ 3 formules de séjour 12 - 14 et 16 jours.

Cette année des formules originales:

1°/ *Voyages combinés en Arménie avion / bateau «LITVA».*
— *Départ par avion le 27 Juillet (séjour du 28 Juillet au 6 Août Erevan).*
— *Croisière en bateau du 7 au 14 Août arrivée Marseille.*
— *Croisière bateau du 15 au 23 Août séjour à Erevan du 23 Août au 2 Septembre et retour par avion le 3 Septembre.*

2°/ *Voyages combinés:*
— *1 semaine EREVAN / 1 semaine Lac Sevan.*
— *1 semaine EREVAN / 1 semaine Sotchi (Mer Noire)*

RENSEIGNEMENTS - INSCRIPTIONS :

OPTIMA Tours
67-69 rue Quincampoix (angle rue Rambuteau) — Tél. 274-27-20
75003 PARIS
Telex : 211 324 F.
Métro : Rambuteau ou Etienne Marcel
Lic. A 946 (Agence agréé INTOURIST)

MARCEL UMIDIAN PRADO VOYAGES
353, Avenue du Prado 13008 MARSEILLE
Tél.: (91) 76-21-80 chaque jour de 17 à 19 h.

Pour la Région Lyonnaise:
MAISON DEL CULTURE ARMENIENNE DE DECINES
Jusqu'à 16h.00: Mme. BARAVIAN — de 16h.00 à 18h.00: Mme. ANTABLIAN
15, Rue de 24 AVRIL, 1915 - 69150 DECINES
Tél.: 849. 42. 97

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission paritaire : N° 55935

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ
ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը, կայանի տնօրէնուհին եւ վարիչները, հանդիպումի մը կը հրաւիրեն կայան գացող երախաներու ծնողքները, Շաբաթ, Յունիս 27, ժամը 15–ին՝
17, Rue Bleue - (Métro: Cadet)

CENTRE D'ENSEIGNEMENT UGAB
STS. SAHAK — MESROB

33, Cours Pierre-Puget;
13006 Marseille — Tél.: 37. 75. 97

339, Ave. du Prado;
13008 Marseille — Tél.: 77. 84. 70

Vacances Enfants

du Dimanche 12
au Vendredi 31 Juillet

Le Centre Agréé de Vacances: RIVIERA accueillera vos enfants de 7 à 15 ans à ANGELLE (05) 1350 m. d'altitude, 16 km. de Gap. Les enfants seront logés en chambre de 2, 4, au 6, nourris, blanchis et encadrés par des moniteurs d'origine arménienne.

Pour tous renseignements veuillez téléphoner aux numéros suivants:
- *M. M. Harounian:* 40. 08. 74 et
- *U. G. A. B.:* 37. 75. 97

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի Կեդրոնական Սանուց Միութեան 1981 – 1982 տարեշրջանի կրթաթոշակներու թեկնածու ներկայանալ փափաքող ուսանողներէն կը խնդրուի գրաւոր կերպով դիմել Միութեան կեդրոնատեղիին։

Թեկնածուներէն կը խնդրուի գրաւոր կերպով դիմել, ստանալու համար հարցարանները՝

ՄԻՆՉԵՒ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 15
LES ANCIENS DU LYCEE GUETRONAGAN
32, Rue de Trévise - 75009 Paris

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ
ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
ՆՈՅԵՄԲԵՐ 7-ԻՆ

LOTERIE

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ կազմակերպած է վիճակահանութիւն մը, որուն հասոյթը պիտի յատկացուի Միութեան կրթաթոշակի պիւտճէին։ Ինքնաշարժ մը՝

RENAULT 5 - GTL

Վիճակահանութիւնը տեղի պիտի ունենայ Միութեանս տարեկան պարահանդէսի գիշերը՝ Նոյեմբեր 7–ին։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան
Որբերու Օգնութեան Մարմնի
ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
Ի նպաստ՝ Հայկ. վարժարաններու
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 6–ԻՆ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Ս. Թադէոս Եկեղեցւոյ Վարչ. ը շնորհակալութեամբ ստացած է՝ Մինաս Վարդանեանի մահուան առթիւ.– Վարդանեան ընտ. ը իրենց խնամիներով եւ ազգականներով 800, Յովհաննէս Մըսըրեան 200 եւ 50 դպրոցին, Գարաթեփէ Դրիկեան Միսաք, Ժաք Համբարձումեան, Այրի Տիկին Բանթոսեան 100–ական, Կարապետ Կէչիքեան 50 Ֆ.։

Օր. Աստղիկ Թէրմոնճեանի մահուան առթիւ.— Թըրիքեան, Մուրատեան ընտ., Անդրանիկ Զամանդեան, Հայկազ Մարտիրոսեան, Գասապալեան, Ժան-Մարք Կիւլեան, Վաղինակ Էլմասեան, Ժան-Ֆլօտ Տընի, Անդրանիկ Էլմասեան, Ներսէս Մըսըրլեան, Յարութիւն Էլմասեան, Լաֆճեան ընտ., Վարդան Էլմասեան 100–ական, Մանուկ Ղազարեան 200, Բարսեղ Գամպուրեան, Յ. Շահպազեան, Ղազարոս Կիւլեան, Կարօ Կօնոյեան 50–ական Ֆ.։

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ
23
MARDI
23 JUIN
1981

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 2 F.

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
Directrice: ARPIK MISSAKIAN
Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա: Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ: 160 Ֆ.
Արտասահման: Տար. 350 Ֆ. - Հատը: 2 Ֆ.

56րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.934
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
56e ANNÉE — No 14.934

ՆՈՐ ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԸ

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ԲԱՑԱՐՁԱԿ ՄԵԾԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆ

Նախկին Մեծամասնութիւն՝ Ծանր պարտութիւն Համայնավար՝ Պատմական պարտութիւն

Անակնկալ չպատահեցաւ Կիրակի, Յունիս 21–ին: Կ'ակնկալուէր եւ ընկերվարական յաղթանակը, նոյնիսկ իր ծաւալով չզարմացուց ոչ ոք, ոչ իսկ հաւանաբար նախկին մեծամասնութիւնը, որ իր պարտութիւնը չէր կրնար ծածկել: Ինչ որ պատահեցաւ սակայն, աննախընթաց է թէ՛ երկրին եւ թէ՛ մանաւանդ Ընկերվարական կուսակցութեան համար: Արդարեւ ահաւասիկ Ազգ. Ժողովին պարզած նոր պատկերը 488–ի աթոռի վրայ (ընդհ. թիւը 491 է բայց Երկուշաբթի առտու դեռ կը պակսէին երեք արդիւնքներ անդրծովեան նահանգներէն). –

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ – ՁԱԽ. ԱՐՄԱՏԱԿԱՆ. – 285 (ասիկա կը նշանակէ որ 168 աթոռ կը շահին): Հ. Հ. Հ. (Շիրաք) 83 (պակաս՝ 72) Իւ – Տէ Էֆ 65 (պակաս՝ 54) Համայնավար – 44 (պակաս՝ 42) զանազան աջ՝ 7, զանազան ձախ՝ 4 :

Ասիկա կը նշանակէ որ Ընկերվարական կուսակցութիւնը, նոյնիսկ առանց արմատականներուն բացարձակ մեծամասնութիւն ունի, այլ խօսքով Միթերան եւ այս նորընտիր Ժողովը իրենց ուզածը կրնան ընել: Ասիկա հետեւանք է Սահմանադրութեան, 1958–ի այն Սահմանադրութեան զոր պատրաստեց տը Կոլ, որուն դէմ եղած էին Միթերան եւ իր կուսակցութիւնը եւ որմէ կ'օգտուին այսօր: Միթերան, անդարացի կերպով, կը քննադատէր Սահմանադրութիւն մը որ բացարձակ իրաւունքներ կուտայ Նախագահի մը, մանաւանդ երբ իր տրամադրութեան տակ ունի նաեւ հանգիստ մեծամասնութիւն մը: Այդ իսկ պատճառով, անհրաժեշտ է, որ չարաչար չգործածէ իրեն շնորհուած այս կացութիւնը եւ փորձութեանց չերթայ: Ասիկա նոր մեծամասնութեան համար: Կայ հին մեծամասնութիւնը, որ շատ ծանր հարուած մը կ'ուտէ եւ հիմա լայն ժամանակ ունի խորհրդածելու պարտութեան մը տուած դասին վրայ: Ընդհ. ձեւով, Նախկին մեծամասնութիւնը կորսնցուցած է 126 երեսփոխան եւ ինչ որ ամէնէն յատկանշական երեւոյթներէն մէկն է, այն է որ Ֆրանսայի բազմաթիւ ընտրական շրջանները, որոնք աւանդականօրէն աջ են կամ գոնէ՝ կեդրոն էին, բոլորովին անցած են միւս կողմը: Նախկին մեծամասնութեան պարտութիւնը կը շեշտուի ժամանակաւորաբար իր կարգ մը «գլուխներու» պարտութեամբ: Այսպէս չվերընտրուեցան Արդարութեան նախկին նախարար՝ Ալէն Փէյրըֆիթ, Սէն Թ'էթիէնի երեսփոխան՝ Միշէլ Տիւրաֆուռ, Ժ. Ֆ. Լըքա, Մոնիք Փելըթիէ, Ռոպէր Փուժատ, Ժ. Ֆ. Տընիօ, Տոմինաթի եւայլն, եւայլն.: Միւս կողմը, ընտրուած կամ վերընտրուած են Փիէռ Մոռուայի կառավարութեան անդամ քսան թեկնածուները, առաջին անգամ ըլլալով երեսփոխան ընտրուած է կանանց դատի ծանօթ պաշտպան փաստաբան՝ Ժիզէլ Հալիմի:

Վերջապէս կայ գլխաւոր հարցը, որ Համայնավարներու հարցն է: Ոմանց համար, օրինակ՝ Ֆիլիփ Թէսոն, այս ընտրութիւնը այնքան նախկին մեծամասնութեան պարտութիւնը չէ, որքան՝ Համայնավարներու պարտութիւնը, որ խոստակապէս «պատմական» բնոյթ ունի: Որքան ալ քննադատուի ընտրական դրութիւնը եւ կոչ ըլլայ որ վերահաստատուի համեմատականի ձեւը, տակաւին չի բաւեր բացատրելու համար պարտութիւնը քանի որ այս նոյն դրութիւնով, 1978–ին Համայնավար կուսակցութիւնը յաջողած էր 86 երեսփոխան ունենալ: Ուրե՞մն: Ուրեմն, խորհողներ կան որ Միթերանի գլխաւոր յաղթանակն է այս վիճակին բերել Համայնավարները եւ կը թուի թէ պարտութեան մատնելու համար Համայնավարները հարկ էր որ հարուածը ձախէն գար եւ ոչ՝ աջէն: Այսուհանդերձ, կարեւոր հարց մը կը նկատէ նախկին մեծամասնութիւնը Համայնավար նախարարներու հարցը կառավարութեան մէջ: Կը կրկնուի, կը կրկնուի մինչ, գոնէ այս կէտին մէջ, հարկ է ընդունիլ թէ Ընկերվարական կուսակցութիւնը յստակ էր, սկիզբէն: Պէտք է որ Համայնավար կուսակցութիւնը դիրքը փոխէ կարգ մը խնդիրներու շուրջ, արտաքին (Աֆղանիստան, Լեհաստան) եւ ներքին (ազգայնացումներ): Բանակցութիւններ կը վերսկսէին այս առընչութեամբ Երկուշաբթի օր իսկ: Կիրակի իրիկուն, Ներքին նախկին նախարարը՝ Քրիսթիան Պոնէ շատ իրար անցած էր այս առթիւ եւ նետը կը դնէր Լիոնէլ Ժոսփէնը, կրկնելով ու կրկնելով՝ թէ եթէ Համայնավարները մտնեն կառավարութեան մէջ, առաջին անգամն է որ արեւմտեան երկրի մը մէջ նման բան մը կը պատահի եւ թէ վաղը՝ Ֆրանսա միակ արեւմտեան երկիրը կ'ըլլայ որ Համայնավար կ'ունենայ որպէս նախարար, ինչ որ կը նշանակէ Պոնէի համար, թէ որոշ երկիր մը («որուն անունը չեմ ուզեր տալ»...), օրը օրին տեղեակ կ'ըլլայ Ֆրանսական քաղաքականութեան: Կը թուի թէ Պոնէ եւ կոլխատները ընդհանրապէս, կը մոռնան որ կառավարութեան մէջ Համայնավար նախարար եւ նոյնիսկ՝ փոխ – վարչապետ, առաջին բերողը ուրիշ մէկը չէր եթէ ոչ՝ զօր. տը Կոլ, ազատագրման վաղորդայնին:

Ներկայիս անհրաժեշտ է, Ընկերվարականներուն համար, որ կառավարական համախոհութիւն մը ըլլայ: Կարելի չէ, որ նոյն կառավարութեան մը մէջ, բոլոր նախարարները համաձայն չըլլան բոլոր հարցերուն շուրջ: Այս կէտին համաձայն է Ժոր Մառշէ, որ յայտարարեց թէ բոլոր պայմանները կան որպէսզի Համայնավարները մաս կազմեն կառավարութեան: Ու եթէ մոռցողներ ըլլան, Մառշէ կը յիշեցնէ թէ Ժիսքարը տուն ճամբուած չէր ըլլար առանց 4ուկէս միլիոն Համյանավար ձայներու: Կը խնդրուի՝ չմոռնալ...: Մնաց որ Համայնավարները պէտք չէ մոռնան թէ շատ յըստակ կերպով, Ֆրանսացի ժողովուրդը արտայայտուեցաւ ոչ – Համայնավար ձախի մը համար, շատ յաճախ Ա. շրջանին իսկ քուէարկելով Ընկերվարական թեկնածուին եւ ոչ՝ Համայնավարին: Եթէ այս է նոր մեծամասնութեան դժուարութիւնը, հին մեծամասնութիւնն ալ դեռ հաշիւ կը մաքրէ, ու անկարելի է առըրւացն անտեղի չգտնել Փոնիաթովսկիի նախայայտարարութիւնը Կիրակի իրիկուան հեռատեսիլի վիճաբանութեան, նախքան խօսիլը Ժան Փոփըրէնի հետ: Երեսի վրայ ձգուած բաւական ատեն է, Ժիսքարի այս հաւատարիմը (շատ չէ մնացած եւ կրկին յարգի է) ուղղակի յայտնեց թէ անխուսափելի է ժողովրդական ապստամբութիւն մը, որովհետեւ Ընկերվարականները չեն կրնար յաջողիլ (թէեւ, ըսաւ «կը մաղթեմ որ յաջողին»...): Ուրեմն «փրկութեան լաստ» մը կայ (ըքfուռ), որ է Ժիսքար տ'Էսթէն եւ նախքան այս, քանի մը անհամ ակնարկներ ալ չխնայեց Ժաք Շիրաքի: Բայց բաւական ծանրացաւ այս անխուսափելի – ըստ իրեն – ձախողութեան վրայ, թաւագլոր անկումին, որուն հետեւանքն է Ժիսքարի (նոր տը Կոլ մը, երեւի) վերադարձը «անապատի անցքէն ետք»: Եւ որովհետեւ օրինաւոր եւ օրէնսդրական ձեւով չի կրնար նման բան մը պատահիլ, Փոնիաթովսկիի համար, «փողոցն» է որ պիտի խօսի...: Այս ելոյթը բողոքի դուռ բացաւ Ժան Փոփըրէնի կողմէ, որ առնուազն զարմանալի դտաւ կարգ մը խօսքեր: Ժան Լըքանիւէ նաեւ կը խորհի թէ իր խմբակցութիւնը (Իւ – Տէ – Էֆ) «փրկութեան լաստն» է (ըքfուռ), գալով Ժաք Շիրաքի բացայայտ կերպով կ'ուզէ նոր ընդդիմութեան պարագլուխն ըլլալ: Այս ամբողջէն մէկ յստակ բան կայ այն որ՝ նախկին մեծամասնութեան մօտ՝ ամէն բան կը շարունակէ յստակ չըլլալ եւ պարտութիւնն ալ միշտ որպէս դաս չի ծառայեր:

× Ըստ օրէնքին Փիէռ Մոռուա ներկայացուց իր կառավարութեան հրաժարականը: Հաւանական է սակայն որ կրկին իրեն յանձնուի նոր կառավարութեան կազմութիւնը: Գալով Ազգ. Ժողովի նախագահին, կը խօսուի Վիէնի երեսփոխան – քաղաքապետ՝ Լուի Մեռմազի մասին:

× «Մանօթ» պարտեալներու կարգին յիշենք նաեւ Մարսէյլի մէջ երկու Ընկերվարական՝ Փըզէ եւ Լօ եւ մեծամասնութեան մէջ՝ Ռոժէ Շինօ:

× Ձեռնպահները, որոնք մեծ յոյս էին նախկին մեծամասնութեան այնքան չեն շարժած իրենց տեղէն (մասնակցութիւնը՝ 75,6%, այսինքն հազիւ 5%–էն քիչ մը աւելի բարձր համեմատ Յունիս 14ի) եւ շարժողներն ալ յաճախ աւելի նպաստած են Ընկերվարականներուն»:

× Ընկերվարականներու կեդրոնատեղին՝ ռիւ Սոլֆերինօ ամբողջ գիշերը շամփանեը պարպած են մինչ ռիւ տը Թիլսիթ՝ այդ մասին խօսք չկար, ընդհանրապէս դառնութեան բաժակն էր մէջտեղը: Այսուհանդերձ իմաստութիւնը կը թելադրէ Ընկերվարական կուսակցութեան սա հին ասացուածքը. – «Այնպէս ըրէք, որ պարտեալները կարենան իրենք զիրենք շնորհաւորել ձեր յաղթանակով»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՐԱՆԻ Մաճլիսը (Խորհրդարան) Շաբաթ օր վիճաբանութիւն եւ քուէարկութիւն կատարեց, նախագահ Ապուլ – Հասսան Պանի – Սատրի հարցին մասին: Մինչ դուրսը 10.000 անձերէ բաղկացած Իսլամ խուժանը կը սպասէր, Խորհրդարանէն ներս փաթթոցաւոր ու բաճկոնակիր ամբոխը կը քուէարկէ 177 – 1, 11 ձեռնպահութիւններով, թէ Պանի Սատր անձեռնհաս է եւ անկարող՝ երկիրը կառավարելու: Երկու անձ, Սահապի եւ Մոյլինֆար, կը համարձակին քննադատել, եւ Մոյլինֆար կը յայտարարէ, – «դուք լիազօր չէք, ոչ ալ կարող, ձեր քաղաքական հակառակորդը հոս դատելու: Այլեւս սահմանադրութիւնը չէ որ կը կառավարէ երկիրը, այլ hեզպօլլահներու խուժանը, որ կ'ոռնայ մեր դրան առջեւ»: Միջոցին, պետութեան ընդհանուր դատախազը Ալի Քոտտուսի անմիջապէս ամբաստանեց Պանի – Սատրը իբրեւ գրգռիչ քաղաքական հատուածներու՝ որ զանոնք մղած է դիմադրութեան, Իսլամ Հանրապետութեան պաշտօնական հաստատութիւններու դէմ, նաեւ՝ իբրեւ անձ մը, որ քաջալերած է բանտարկեալներու բողոքի կամաւոր ծոմը, ուղղուած՝ պետութեան դէմ: Դատախազը ժողովուրդէն խնդրեց որ ձերբակալեն Պանի – Սատրը՝ ուր որ տեսնեն զինք: Սակայն ան չէ տեսնուած հանրութեան կողմէ՝ Յունիս 10–էն ի վեր: Կ'ենթադրուի թէ փախած է Թուրքիա, կա՛մ հոն ապաստան փնտռելու, եւ կամ, քանի որ Թուրքիա չուզեր Իրանը բարկացնել՝ պարզապէս կ'անցնի դէպի Եւրոպա, քաղաքական ապաստան խնդրելէ առաջ: Միջոցին՝ Թեհրանի փողոցներուն մէջ ընդհարումներ, Պանի – Սատրականներուն եւ իսլամ հանրապետութեան յեղափոխական պահակազօրքին միջեւ: 24 մեռեալ կայ, եւ 200 վիրաւոր:

ԱԼԵՔՍԱՆՏՐ ՀԷՅԿ, Ամերիկայի արտաքին գործոց նախարարը, հիմա Նոր Զելանտա է, ուր յայտարարած է թէ Ամերիկա Թայուանի (Ազգայնական Չինաստանի) հանդէպ իր քաղաքականութիւնը պիտի վարէ ա՛յդ երկրի պէտքերուն համեմատ, եւ անկախ՝ Չինաստանի հետ ունեցած իր կապերէն, ինչ որ կը պահանջէ նուրբ մօտեցում – մօտեցում՝ զոր ինչպէս երեւի չեն ցուցաբերած Ամերիկայի զինուորական նախարարութեան ներկայացուցիչները՝ Ճափոնի մէջ, քանի որ Ճափոնի արտաքին գործոց նախարարը դանգատած է Հէյկին՝ իր պաշտօնակիցներու կոպիտ պնդումներուն համար, երբ անոնք պահանջած են որ Ճափոն Ամերիկայի զօրավիգ ըլլայ, իր զինուորական պիւտճէն բարձրացնելով: Նման բացայայտ պնդում գրեթէ միջամտութիւն կը համարուի՝ ուրիշ անկախ երկրի մը ներքին պիւտճէական հարցերուն մէջ:

ԱՐԱԲԱԿԱՆ աշխարհի զանազան մասերը կը ներկայացնեն անկայուն վիճակ: Եգիպտոսի մէջ, վէճ մը՝ Քրիստոնեայ Եգիպտացիներու (կամ Ղպտիներու) եկեղեցական հողի շուրջ, պատճառ կ'ըլլայ բախումներու եւ խուժանային վայրագութեան, նուազագոյնը 10 մեռեալ կայ եւ 55 վիրաւոր: 13 հոգի ձերբակալուած է, եւ 37 զէնքեր գրաւուած են: Միջոցին Մարոքի Քազապլանքա քաղաքի աղքատ աշխատաւորներու բնակած շրջանին մէջ ինքնաշարժի քարկոծում մը կը սպաննէ մէկ ֆրանսացի, իսկ ցոյցերու եւ ոստիկանական զսպումին զոհ կ'երթան մօտ 20 անձ: Մարոքի ձայնասփիւռը կը նախընտրէ մեղադրել ընկերվարական սենտիքաները, ընդդիմադիր թերթի մը խմբագիրը ձերբակալուած է: Դէպի արեւելք, Լիբիայի օդանաւերը կը ռմբակոծեն Չատի կեդրոնները, եւ հրոսակային հակայարձակումը կը շարունակուի:

ՊԱՊԸ կրկին փոխադրուեցաւ Ճեմելլի հիւանդանոցը: Կը թուի թէ անակնկալ բարդութիւններ ծագած են եւ Յովհ. Պօղոս Բ. թոքատապէ կը տառապի:

ՌՈՊԸՐ ՄԷՔՆԸՄԱՐԱ, Համաշխարհային Դրամատան նախագահը, կը դատապարտէ զինք նշանակող կառավարութիւնը (այսինքն՝ ամերիկեանը), որովհետեւ կ'անտեսէ Երրորդ Աշխարհի եղած խոստումները: Դրամատունը կը մէկտեղէ արեւմուտքի ճարտարարուեստականացած պետութիւններու յատկացումները, կը վերլուծէ աղքատ երկիրներու պէտքերը, եւ փոխ դրամ կուտայ անոնց՝ որոնք «արժանի» են, ինչ որ սովորաբար կը նշանակէ թէ կարելիութիւնը կայ՝ հոն քաղքենի դասակարգ ստեղծելու արեւմտեան տնտեսական ներդրումով, ի շահ արեւմուտքի: Սակայն ամերիկեան նոր վարչակարգը այնքա՜ն մերժող է, ըստ Մէքնըմէրայի, որ այս օգտակար գործն իսկ կը վարանի վաւերացնել:

Այժմէական յուրերու առատութեան պատճառով, Միտլ – Իսթի յօդուածին շարունակութիւնը՝ յաջորդով:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԱՏԱԿԵՐԳՈՒԹԻՒՆ

Գրեց՝ ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

Շաբաթ իրիկուն, Յունիս 13–ին՝ Երեւանի Դրամատիկ Թատրոնը, Փարիզի Միւթիւալիթէի սրահին մէջ ներկայացուց Երուանդ Օտեանի գործերէն համադրուած երաժշտական կատակերգութիւն մը, Սէր եւ Ծիծաղ:

Ժամը 8·30–ին, այսինքն այն ժամուն, երբ յայտարարուած էր թէ պիտի սկսէր թատերախաղը, մօտ 250 անձեր ներկայ էին Միւթիւալիթէի հսկայ սրահին մէջ: 9–ին, մօտ 500 հոգի կար: Այս առաջին «սպասման» կէս ժամը ինքնին փոքր եւ զուարճալից կատակերգութիւն մըն էր ինծի համար, որուն դերակատարներն էին՝ ներկաները, Լիբանահայեր ու Ֆրանսահայեր, բայց մանաւանդ Պոլսահայեր, որոնք եկած էին ըստ (յայտագրի) հրամցուելիք Յակոբ Պարոնեանի «Արեւելեան Ատամնաբոյժ»ը դիտելու ակնկալութեամբ:

Չեմ գիտեր թէ մեր ժողովո՞ւրդը աւելի շատ գէշ բան սորված է իր առաջնորդներէն, թէ հակադարձաբար: Ներկաներէն ոմանք արձակեցին մեր առաջնորդ – բանբերներու սովորական պատգամները, – ուշացման մասին «այսպէս պէտք չէ ըլլայ», «բայց այս ի՞նչ հայկական ժամադրութիւն է», «ամօթ է» (նշմարա՞ծ էք, որ ինչ որ Հայու մը գործին չի գար, նա՛եւ ամօթ է), «մենք այնինչ Միջին Արեւելեան քաղաքին մէջ միշտ յայտարարուած ժամուն կը սկսէինք», եւլն.: Բարեբախտաբար կային թէ՛ յօժարող ունկնդիրներ («պապա՛մ, կէս ժամ ուշացումը նորմալ է»), թ՛է ալ սրամիտներ, – «Մենք Սարդարապատի գրոհն ալ հաւանաբար կէս ժամ ուշացումով սկսանք», – ինչ որ որեւէ մէկը չզայթակղեցուց, – եւ վերջապէս, այն խօսքը որ ժպիտով կակուղցուց ներկաներուն լարուածութիւնը, – «ի՞նչ կը դանդաղիս կոր, տուն երթաս նէ պիտի պառկիս. ինչ կ'ուզես կոր պէ, գիտես քի տունը նշանած քեզի կը սպասէ կոր»:

Ժամը 9·05–ին, Վահան Նաւասարդեան խօսեցաւ՝ յանուն Կարմիր Խաչի, որ Երեւանի Դրամատիկ Թատրոնը հրաւիրող կազմակերպութիւնն է անշուշտ: Ան ըսաւ, – «Կը ցաւինք որ Սէր եւ Ծիծաղը պիտի ներկայացնենք, Պարոնեանի թատերախաղին տեղ: Սակայն ցաւելու պատճառ չկայ ... շատ աւելի գեղեցիկ ... (վարանում) ... կամ նոյնքա՛ն գեղեցիկ կատակերգութիւն մըն է»: Այս դիւանագիտական հաստատումէն ետք, Պր. Նաւասարդեան յայտարարեց որ ներկայացման պատուոյ նախագահն էր Անրի Վէրնէօյ – Աշոտ Մալաքեան, ապա ներկայացուց Երեւանի Քաղաքական Սովետի Մշակութային բաժնի տնօրէն Սպարտակ Մելիքեանը եւ Երեւանի Դրամատիկ Թատրոնի տնօրէն Ալպէր(թ) Ասլամազեանը: Ցաւ յայտնեց որ Տիկին Ռիթա Փարսատանեան, նախագահ՝ Խորհ. Հայաստանի Կարմիր Խաչին, ըստիպուած էր բացակայել: Ղրկած էր հեռագիր, ուր առողջութիւն կը մաղթուէր ներկաներուն. պատշաճ մաղթանք՝ Կարմիր Խաչի նախագահէն: Ապա Նաւասարդեան հաստատեց որ այս թատերական ներկայացումը կը նշէ Ֆրանսայի Կարմիր Խաչի վաթսունամեակը. խորհրդածեց որ յոբելենական հանդէսները կազմակերպութեան մը գործունէութիւնը վերագնահատելու առիթներ են: «Ժապաւէնի մը նման», ըսաւ ան, «իմ յիշողութեան առջեւէն կ'անցնին միութեան յաջողութիւնները: Մտածումս կ'երթայ անոնց՝ որոնք իրենց անձնուէր ու զոհաբեր աշխատանքով կանգուն պահեցին միութիւնը. անոնց՝ որոնք անվերադարձ բաժնուած են մեզմէ»: Խնդրեց, որ ներկաները վայրկեան մը յոտնկայս յարգեն անոնց յիշատակը: Այնպէս ալ եղաւ: Ապա Վ. Նաւասարդեան յիշեց կարգով Կարմիր Խաչի բացակայ անդամները, «միշտ ազնիւ ու միշտ բարեսիրտ հայ ժողովուրդը», եւ ասպետական ու հիւրընկալ Ֆրանսան, ու շնորհակալութիւն յայտնեց անոնց, որոնք կարելի դարձուցին այս ներկայացումը: Հաստատեց որ քիչ մը ետք Պր. Մելիքեան «հանդամանօրէն» պիտի ներկայացնէր թատրոնի ղեկավար – հոս շարուեցան երկոտասան տիտղոսներ – Հրաչեայ Ղափլանեանը:

Այս զանազան երախտապարտութիւններու քիչ մը շատ մանրամասն, պատեհ եւ անպատեհ արտայայտութիւններէն ետք, խօսք առաւ Սպարտակ Մելիքեան, որ հակիրճ ձեւով նշեց թատերախումբի գործունէութիւնը, անցեալ տարուան օրերու ընթացքին, Լիոնի, Նիսի եւ Վալանսի մէջ. շնորհակալութիւն յայտնեց թատերական խումբի ստացած ջերմ դուրգուրանքին համար: Մասնաւոր շնորհակալութիւն յայտնեց Տէր եւ Տիկին Նաւասարդեանի, Գէորգ Պաքըրճեանի եւ Աշոտ Մալաքեանի:

Գալով թատրոնին, Պ. Մելիքեան նկարագրեց անոր տասնեւհինգամեայ գործունէութեան կարեւորութիւնը, անոր հարուստ խաղացանկի 60 թատերախաղերը՝ որոնց մեծամասնութիւնը, ընդգծեց ան, դասական կամ արդի կըտորներ են, եւ ոչ կատակերգութիւն:

Ժամը 9·25–ին, սկսաւ Օտեանի կատակերգութիւնը: –

Նախ նշել, ինչպէս կ'ընէր արդէն յայտագիրը, որ Երուանդ Օտեան (1869 – 1926) այս վերնագրով թատերախաղ չէ գրած: Կտորը նոր բեմականացում մըն է որ ստեղծուած է Օտեանի եւ Միքայէլ Կիւրճեանի գործակցութեամբ գրուած «Ջարչըլը Արթին Աղա»յի եւ ուրիշ երգիծական կտորներու համադրումով: Ըստ իս, համադրումը բաւական յաջող էր, – կրցած էր պահպանել, ինչպէս արդէն կը հաստատէ յայտագիրը, – Օտեանի հիմնական գաղափարներն ու տեսակէտները, թէեւ զանոնք բաւական սխալ ձեւով կը մեկնաբանէ յայտագիրը: Կըրնայ ըլլալ որ Օտեան պատրաստ էր քըննադատելու պոլսահայ կամ եգիպտահայ պահպանողական քաղքենիութեան «կենցաղային մանր ինդրիգները», սակայն ի վերջոյ ի՛նք ալ կը պատկանէր այդ դասակարգին ու ջատագովն էր այդ կենցաղի ընդհանուր տարածքին՝ փոքր վերապահութիւններով: Բան մը, զոր արդէն կ'ընդգծէ այս թատերախաղի «փըրոփականտ» ընող Փանջունիամիտ ծառան: Նոյնիսկ երբ Օտեան «կենցաղային մանր ինդրիգներ»ու վրայ կը յարձակի, առիթը կը գտնէ ծաղրելու եւ դատապարտելու հայ մամուլը, հայ աշխատաւորական շարժումները, եւայլն. այսինքն՝ ինչ որ չէր յարմարեր իր պահպանողական աշխարհհիմացութեան:

Ամէն պարագայի մէջ կարելի է բաւական յաջող վերագրել այս համադրումը. նմանապէս՝ երաժշտական կատակերգութիւն մը ստեղծելու միտումն ու գաղափարը: Այլ հարց է անոր իրականացումը: Անդրադառնանք, նախ, թատերական ընդհանուր սկզբունքներու: Կը հաւատամ որ անտեղի չէ զանոնք մատնանշել հոս, քանի որ չեմ ուզեր «աքանչելի» կամ «սարսափելի» որակել գործ մը, եւ դրական ու բացասական ածականներ բաժնել զանազան դերասաններու, առանց բացատրելու իմ քննադատական մօտեցումիս եւ արժեւորումի հիմնաքարերը:

Թատերախաղ մը միայն խօսք չէ, այսինքն՝ թատերգութեան մէջ գրուած սեւ – ճերմակ աշխատութենէն շատ տարբեր բան մըն է: Բեմադիրը ստեղծագործ դերի մը մէջ է, քանի որ իր վերջնական արտադրութիւնը, այսինքն այն՝ զոր կը տեսնէ ունկնդիր հասարակութիւնը, իր երեւակայութեան հակակշռին կ'ենթարկէ իր արուեստի իրագործման պահանջած զանազան միաւորները կամ մասնիկները որոնք են. –

Ա. – Խօսք եւ ուրեմն ձայն, առոգանութիւն եւ շեշտ, որոնց մարզումը արեւմտեան որոշ երկիրներու ազգային թատրոններուն մէջ, զատ մասնագիտութիւն կը համարուի:

Բ. – Երգ՝ երբ թատրոնը երաժշտական ալ բնոյթ ունի, – բնոյթ՝ որ Օտեան չէ նախատեսած, սակայն որուն յաւելումը բեմադիրի իրաւունքներուն մէջ կ'իյնայ. իրաւունք մը՝ զոր գործածած էր բեմադիրը այս առթիւ՝ հասնելով ընդունելի, եթէ ոչ աքանչելի արդիւնքի մը:

Գ. – Ապա, թատերախաղի կարեւոր մասնիկներէն է այն՝ որուն հայերէն «կշռոյթ» բառը կ'օգտագործենք. դէպքերու իրերայաջորդման ռիթմը, արագացումն ու դանդաղեցումը, երկարաձըգումը կամ կրճատումը. այս մէկը իսկական տաղանդի ամէնէն բնածին մասերէն մէկն է, եւ (կը խօսիմ իբրեւ անձ՝ որ փորձած է) չափազանց դժուար է տիրապետել անոր, երբ գրող մը կամ բեմադիր մը չունի ներքին ժամացոյցի այս զգայարանքը:

Սակայն ասոնք չեն միակ միաւորները, որոնց պէտք է տիրապետէ յաջող բեմադիրը:

Դ. – Կայ դերասաններու հարցը, – նախ՝ զանոնք ընտրելը, դերերու համեմատ: Օրինակ՝ սովորաբար կասկածամիտ եմ հայ թէ օտար բեմադիրներու հանդէպ, որոնց կիները, զաւակները, ազգականներն ու խնամիները դեր ունին, իրենց բեմադրած թատերախաղերուն մէջ: Խոստովանիմ, ուրեմն, որ որոշ անձկութեամբ մը կը սպասէի դիտել դերասանուհի Տաթեւիկ Ղափլանեանը, որ կ'ենթադրեմ, – մաս կը կազմէ բեմադիր Ղափլանեանի ընտանիքին: Եթէ աշխարհի մէջ կայ տեղ մը, ուր դրամատիրական երկիրներէ ալ աւելի մարդիկ իրենց անտաղանդ արինակիցներուն համար գործ կ'ապահովեն, այդ տեղը Սովետական Միութիւնն է: Բայց եւ այնպէս պէտք չունէի մտահոգուելու: Տաթեւիկ Ղափլանեան իրականացուց սպասուհի Թագուհիի դերը՝ շատ յաջող կերպով մը: Մասամբ այս յաջողութիւնը կը պարտէր իր մարմնակազմին, շարժուձեւին եւ կշռոյթին, որ լաւ հակապատկեր մը կը ներկայացնէր այն ընդհանրապէս շատ – փարթամ եւ ճչացող կիներու տիպարներուն մէջ, որոնցմով Օտեան եւ Ղափլանեան օժտած են իրենց թատերախաղը:

Յարմար դերակատարներ ընտրելը կ'ընդգրկէ ոչ միայն անոնց տաղանդի եւ վարպետութեան արժեչափումը, այլ նաեւ (Ե) անոնց Փիզիքականը: Շատ մը թատերախաղեր, օրինակ՝ Ռոմէօն եւ Ժիւլիէթը, կը ձախողին երբ 20–էն վար պատանիներու դերը կը տրուի 40–էն վեր դերասաններու եւ դերասանուհիներու: Շէյքսպիրի գրած տողերը, նոր, անմեղ բայց կրքոտ սիրոյ մասին, հասուն մարդոց ու կիներուն յարմար չեն միշտ, մանաւանդ եթէ անոնք ունին իրենց տարիքին համապատասխան մարմիններ: Ապա կայ դերասաններու կեցուածքն ու շարժուձեւը, եւ վերջապէս անոնց «ներկայութիւնը» (Փրէզանս), ա՛յն՝ որ ունին Լորընս Օլիվիէ կամ Իվ Մոնթան:

Կը մնան երեք ուրիշ միաւորներ, որոնք ի զօրու են՝ երբ գիտակից քննադատ մը կը դատէ գիտակից բեմադիրի մը գործը: Երկուքը կապ ունին թատրոնի բեմի Փիզիքական կազմաւորման հետ: Նախ, կայ (Զ) բեմայարդարումի հարցը, – կահ – կարասիներու ընտրութիւն, զգեստներ, խորհրդանշական առարկաներ, գծուած մեծ պաստառներ կամ շինուած ուրիշ կառոյցներ, եւլն.: Յետոյ, կայ (Է) պլոքինկ ըսուածը, այսինքն՝ դերասաններու տեղաւորումը, ցրուումն ու շարժումը, բեմի ընդհանուր տարածքին վրայ, – ակար բեմադիրի մը աշխատանքին ամէնէն ակնյայտ փաստերէն մէկն է դերասաններու անտեղի տեղաւորումը, – խճողում՝ երբ պէտք է ցրուած ըլլան բեմի վրայ, ցրուում՝ երբ պէտք է համաչափ մօտենան իրարու, եւ

ԺՈՐԺ ՍԱՆՏ, ԻՏԱԼԻԱ ԵՒ ՎԵՆԵՏԻԿԻ ՀԱՅՈՑ ՎԱՆՔԸ

Գրեց՝ ԼԵՒՈՆ Թ. ԽԱՉԻԿԵԱՆ

Լատուշ ձեռագիրը կը մերժէ շարադրութիւնը թոյլ գտնելով, սակայն հեղինակը խմբագրութեան մէջ կ'առնէ եւ անկէ թերթին համար ինքնատիպ կարճ ու կծու տողեր կը պահանջէ որոշ ժամանակ մը տալով, մինչ Օռոռ էջեր կը մրոտէ դեռ նիւթին չհասած: Նոր «Բանուոր – գրող», «Սպասեակ – խմբագիր»ը, ինչպէս ինքզինքը կը ծանօթացնէ, քիչ կը վճարուի թէեւ, սակայն Լատուշի խիստ հսկողութեան տակ գրիչը կարգի կը բերէ եւ մուսան կը զգայ: «Աշկերտ – խըմբագիր» Օռոռի առաջին – անստորագիր – պատմուածքը, Մոլինարա, Ֆիկարոյի 1831 Մարտ 3–ի թիւին մէջ լոյս կը տեսնէ, որուն կը յաջորդեն Ժիւլ Սանդոյի աշխատակցութեամբ ու Ժ. Ս., Ժ. Սանդ ստորագրութեամբ, Լա Պրիմա Դոննա, Ցանձնակատարը, Ռոզ ու Բլանշ կամ Դերասանուհին ու Կրօնաւորուհին, Ալբանոյի աղջիկը (1831), Մելքիոր, Մարքիզուհին պատմուածքներն ու վէպերը, առանձին հատորներով կամ Լա Մոդ եւ Րըվիւ տը Պարի հանդէսներուն մէջ, որոնք որոշ յաջողութիւն կը գտնեն:

Փոքրիկն Սանդոյի սիրուհին կը ցանկայ արուեստագէտ դառնալ «հասարակութեան սխալ, նեղ, հինցած, ապուշ, գոռոզ, ամբարիշտ ու դաժան նախապաշարումներէն ազատելու համար»:

Իր այդ օրուան նիւթական պահանջները համեստ են. «Սիրահարները ի՞նչ կը պահանջեն, կ'ըսէ. քիչ մը դրամ եւ իրարու հետ ապրելու իրաւունք, ուրիշ ոչինչ: Այդ է երջանկութիւնը: Անոնք արուեստէն ուրիշ բան չեն ուզեր, այլ հաց՝ այսինքն պիֆտէք մը, երկու կողիկ կտոր մը պանիր, տանիքին տակ սենեակ մը ուրկէ կարենան Նոտր – Դամը եւ գետը դիտել, եւ բաւականին գործ՝ տանտիրոջ վարձքը, անպիտան խոհարարին ճաշը, ու երբեմն ալ դերձակին հանդերձանքը վճարելու համար»: (1)

Յաջորդ տարին, գրեթէ վրայ վրայի լոյս կը տեսնեն – Ժ. Սանդ եւ Ժորժ Սանդ ստորագրութեամբ, որ այլեւս Օռոռի գրական վերջնական անունը կը դառնայ, եւ առանց Ժիւլ Սանդոյի մասնակցութեան, – Ինդիանա եւ Վալանտին (1832) ժամանակակից ամուսնական բարքերու նկարագրական վէպերը, որոնք Բալզակի եւ Ստանտալի դրոշմը կը կըրեն, եւ որոնց մէջ հեղինակը, անձնական փորձառութեան վրայ կռթնելով, անյարմար ամուսնութիւններու զոհ սիրակարօտ կնոջ դատը պաշտպանելով «ամուսնական անպիտան դրութիւնը» կը պախարակէ:

Ժամանակին, Ժորժ Սանդի նախահայրը, մարէշալ Մորիս տը Սաքս այս անպատեհութիւններուն առաջքն առնելու համար արմատական առաջարկ մը ներկայացուցած էր, որուն համաձայն ամուսնական պայմանագրութիւնները 5 տարուան համար պէտք է որ ստորագրըուէին, ժամանակամիջոցը երկուստեք համաձայնութեամբ երկարաձգելու ազատութեամբ:

Րըվիւ տէ Տէօ – Մոնտի գրական քըննադատներ Պատիստ – Կիւստավ Պլանշ (1803 – 1857) եւ Շառլ – Օկիւստէն Սէնթ – Պէօվ (1804 – 1869) այս վերջին գործերը կը գնահատեն, եւ հանդէսին տընօրէն Ֆրանսուա Պիւլոզ (2), որ նոր տաղանդներ կը փնտռէ, շաբաթը 32 էջ հայթայթելու յանձնառութեամբ Ժ. Սանդի հետ տարեկան 4·000 ֆրանքի համաձայնութիւն մը կը կնքէ, որ յետագային մեծամեծ գումարներու կը հասնի քառասունըերեք տարուան աշխատակցութեան ընթացքին: Այս հանդէսին 1883–ի քանի մը թիւերուն մէջ լոյս կը տեսնեն Ժ. Սանդի յաջորդ արտադրութենէն քանի մը հատուածներ և յետոյ առանձին Լէլիա վէպը: Լէլիա եւս հոգեկան ու Փիզիքական ձախորդ սիրոյ մը արձագանգը եւ ժամանակակից դայթակղալից բարքերուն հայելին ըլլալու յաւակնութիւնը ունի: Հեղինակը, անսանձ ու անսահման սէրը կնոջ երջանկութեան միակ աղբիւրը նկատելով, շահու, տրամաբանութեան եւ օրէնքին տրամադրութեանց վրայ հիմնուած «ամուսնական բարբարոս հաստատութիւնը» մատնանըշելով սէրը ճնշող ընկերութիւնը կը դատապարտէ:

(Շար. – 12)

(1) – Յետագային դրամ պիտի ուզէ պանիր – հացին հետ Սոլանժի շաքարեղէն եւ իր «անշնորհք քթին» ծխախոտ գնելու համար, դրամ պիտի ուզէ սիրողներուն ընկերային գաղափարները տարածելու համար, դրամ պիտի ուզէ փարթամ կեանք մը վարելու եւ փէշերուն շուրջը դարձող պնակալէզներուն ծախսերուն հասնելու համար:

(2) – Տե՛ս Լեւոն Թ. Խաչիկեան, Րըվիւ տէ Տէօ – Մոնտի 150–ամեակը (1829 –1979), «Յառաջ», 21 և 22 Օգոս. 1980:

ՓՈՐԹՈՒԿԱԼ

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆ ԿՂԶԻՆԵՐ

Ռազմագիտական Գօտի մը

Փորթուկալեան այն կղզիները, որոնք կը գտնուին Լիզպոնէն 1500 քիլոմեթր հեռու եւ կը կոչուին Ասորեան, տասնամեակներէ ի վեր ռազմագիտական կարեւոր գօտի մը դարձած են Ատլանտեան Ուխտին համար: Ուաշինկթըն, ժամանակէ մը ի վեր կը փորձէ առաւել չափով օգտուիլ կղզիներուն բարենպաստ դիրքէն, զինուորական գետնի վրայ:

Նախ անհրաժեշտ է ցոյց տալ առոնց դիրքը: Կղզեխումբը տեսակ մը հանգրուան է Միացեալ – Նահանգներէն Եւրոպա ճամբուն վրայ: Կը բաւէ արձանագրել, թէ Թերսէյրա կղզին ամերիկեան կայանը, օդային պարէնաւորման եւ զինուորական տեղափոխութեան համար կենսական նշանակութիւն կը ներկայացնէ: Նոր ցամաքասէն ժամանած ուժերը, միշտ օդային ճամբով, կրնան դիւրութեամբ, մանաւանդ արագ գործողութեամբ Միջերկրական իջնել, հասնիլ նոյնիսկ մինչեւ արաբական կամ Պարսից ծոցին Արեւելքը:

Վերոյիշեալ կղզին օդանաւակայանը, հիմնուած Անգլիացիներուն կողմէ Համաշխարհային Բ. պատերազմին, 1979-ի համաձայնագիրով եւ հինգ տարուան ժամանակամիջոցով յանձնուած է Միացեալ Նահանգներուն: Ատլանտեան Ուխտէն դուրս գտնուող երկիրներու օդանաւերը պարտին նախօրօք արտօնութիւն ստանալ Փորթուկալէն: Պայմանագիրին տրամադրութեամբ, Փորթուկալ 140 միլիոն տոլար արժողութեամբ օժանդակութիւն ձեռք կը ձգէ, կէսը զինուորական բնոյթի: Ատլանտեան Ուխտը կը ձգտի ընդլայնել իր կայանները տուեալ կղզիներուն մէջ: Այս ուղղութեամբ կը մտածէ օգտուիլ Սանթա Մարիա կղզիէն, քանի անոր դիրքը նպաստաւոր կը նկատէ: Արդէն իսկ կայան մը կայ «լսելու» համար ընդծովեաները: Կ'ուզէ մեծ տարողութիւն ունեցող նաւեր ընդունելու նաւահանգիստ մը հաստատել:

Անցեալ տարի Ուխտը 25 տոկոսը հայթայթեց այն ծախքերուն, որոնց նպատակն էր վերանորոգել տուեալ կղզեխումբին գլխաւոր եւ միակ խոր նաւահանգիստը՝ Փոնթա Տելկատա, Սան Միկէլ կղզիին վրայ: Այլ նաւահանգիստներ եւս օգտագործելու ծրագիրները հրապարակ կը դրուին:

Ատլանտեան Ուխտին համար ռազմագիտական արժէք կը ներկայացնեն նոյնպէս Մատէրեան կղզիները, Փորթուկալի հարաւ – արեւմուտքը: Մատէր կ'ապահովէ պաշտպանութիւնը թէ Եւրոպայի հարաւային ճամբաներուն, թէ Ճիպրալթարի: Միաժամանակ ամէնէն ծայրագոյն կէտն է հարաւի մէջ Եւրոպայի:

Այսպէս կոչուած փորթուկալեան եռանկիւնը Մատէրի, Լիզպոնի եւ Ասորներուն միջեւ, աշխարհի նաւարկութեան ամէնէն խիտ նկատուած ուղիներէն է:

Բուն կամ գլխաւոր կղզին, որ նոյն անունը կը կրէ, կայաններ ստեղծելու հնարաւորութիւնը չընծայեր: Այսուհանդերձ, փոքր կայաններ հաստատելու կարելիութիւնը կը նկատուի կղզիին մերձ այլ կղզիի մը մէջ՝ Փորթօ Սանթօ:

Մատէրի կղզեխումբը ռազմագիտական գետնի վրայ կը ծառայէ իբրեւ կամուրջ Եւրոպայի եւ Ափրիկէի միջեւ: 1978-ին, պելժ օդանաւեր Փորթօ Սանթօ օդակայանը օգտագործեցին զինուորներ տեղափոխելու համար Պելժիական Զայիր:

Կը հետեւի ուրեմն, թէ Փորթուկալի Ատլանտեան կղզիները այսպէս բաւած նոր վերարժեւորումի կ'ենթարկուին Ուաշինկթընի եւ Ատլանտեան Ուխտի երկիրներուն մայրաքաղաքներուն կողմէ:

Թ. Ա. Թ.

ՏՊԱՒՈՐԻՉ ՑՈՅՑ
ԵՂԵՌՆԱԳՈՐԾԵՐՈՒ ԱՌԹԻՒ

ՄԱՐՍԷՅԼ («Յառաջ»). – Փարիզէն, Լիոնէն յետոյ, Մարսէյլ եւս բարձրացուց բողոքի ձայնը: Երկուշաբթի, Յունիս 15-ին, ժամը 18.30-ին, Մարսէյլի եւ Պուշ տիւ Ռոնի Հայ Միութիւններու համադրող մարմնի նախաձեռնութեամբ, մօտ երեք հազար Հայեր, ամէն տարիքի, համախմբուեցան Մոպիլի հրապարակը (լա Քանըպիէռ), ուր պատկառելի թափօր մը կազմելով իջան Մարսէյլի մայր պողոտան մինչեւ ռիւ Սէն – Ֆէռէօլի անկիւնը ուղղուելու համար դէպի նահանգապետարան:

Հսկայ պաստառ մը՝

«Կանգ բուրք իսլամական յեղափոխական բանակի ոճրագործ արարքներուն» արձանագրութեամբ կը բանար ճանապարհը: Թրքական ոճիրները դատապարտող, 1915ի Հայկական Ցեղասպանութիւնը յիշեցնող եւ հայ ժողովուրդի իրաւունքները պահանջող այլ ցուցատախտակներ թափօրի երկայնքին քաղաքական ու պահանջատիրական բնոյթ կուտային այս ցոյցին, որ ընթացաւ հանդարտ, խաղաղ, կարգապահ ձեւով, առանց միջադէպի: Պիտի գրէինք առանց աղմուկի եթէ մերթ ընդ մերթ, տողանցքի ընթացքին, չլսուէր բարձրախօսի մը ձայնը բացատրելու համար իմաստը այս լուռ, այլ պատկառելի գնացքին. «աշխարհի բոլոր Հայերուն նման, Մարսէյլի եւ Պուշ տիւ Ռոնի հայ գաղութը կ'արտայայտէ իր զայրոյթը գործուած բարբարոս արարքներուն առջեւ որոնք կը միտին բնաջնջել հայկական մշակութային ու կրօնական կեդրոնները, խորհրդանիշ մեր ժողովուրդի ինքնութեան»:

Թափօրը կը բանային Հայ Յարանուանութեանց կրօնաւորները, որոնց կը հետեւէին Ֆրանսացի քաղաքական անձնաւորութիւններ: Զորս կարեւոր հոսանքները ներկայացուած էին: Ընկերվարական կուսակցութեան պատուիրակութիւնը կը գլխաւորէր մեթր Միշէլ Փըզէ Ա. քարտուղար Պուշ – տիւ – Ռոնի ֆետերասիոնին, իր հետ ունենալով Ռընէ Օլմէթա՝ կցորդ քաղաքապետին եւ Րաֆֆի Նազարեան՝ Մարսէյլ քաղաքապետարանի խորհրդատու: Հ. Հ. Հ.-ի համար նախկին նախարար՝ Ժօզէֆ Գոմիթի, Պուշ – տիւ – Ռոնի ընդհ. խորհրդատու՝ Եասէնթ Սանդոնի եւ Փիէռ Վիլանի: Հանրապետական կուսակցութեան համար՝ Ժան – Քլօտ Կօտէն նախկին երեսփոխան, Ռոլան Պլում: Իսկ Համայնավար կուսակցութեան պատուիրակութիւնը կը կազմէին Պուշ – տիւ – Ռոնի ընդհ. խորհրդատու՝ Քոլէթ Շօվէն, Մարսէյլի քաղաքապետարանի խորհրդատու՝ Լիւսիէն Վասալ, նախկին ծերակուտական՝ Միրէյ Տիւմոն, եւ Տանիէլ Քարպիւսիա ու Քրիսթիան Տիներ: Ըսենք թէ տասնեակ ու տասնեակ Հայեր փութացած էին Պուք Պէլ էռ-էն, էքս Ան Փրովանսէն, Լա Սիոթայէն (յատուկ հանրակառքով): Նիս եւ Քոթ տ'Ազիւրի Հայերու կողմէ յատուկ պատուիրակութիւն մը կը մասնակցէր ցոյցին:

Թափօրը կանգ առաւ նահանգապետարանի հրապարակին վրայ, Փլաս Ֆէլիքս Պարէթ: Մարսէյլի եւ Պուշ – տիւ – Ռոնի Հայ Միութիւններու համադրող մարմնի նախագահը՝ Փրոֆ. Ռոպէր Ասատուրեան շնորհակալութեան խօսք արտասանեց Ֆրանսացի անձնաւորութիւններուն, յայտնեց իր գոհունակութիւնը ի տես ցոյցին արձանագրած յաջողութեան, շեշտը դրաւ համազգութային աշխատանքի անհրաժեշտութեան վրայ, որպէս հիմնական ազդակ մեր պայքարներուն համար եւ ապա յայտարարեց որ պատուիրակութիւն մը պիտի ներկայանայ նահանգապետարան յանձնելու համար բանաձեւ մը: Պատուիրակութիւնը բաղկացած Մարսէյլի եւ Պուշ – տիւ – Ռոնի Հայ Միութիւններու մարմնի ներկայացուցիչներէ, կրօնականներէ եւ ֆրանսացի անձնաւորութիւններէ ընդունուեցաւ նահանգապետի գրասենեակի պետին կողմէ: Ընդունելութիւնը եղաւ ջերմ: Պր. Տըլահէ լսեց հայ գաղութի մտահոգութիւնները եւ պահանջները ներկայ կացութեան առջեւ, «Հայկ. Դատ»ի առընչութեամբ մեր ակնկալութիւնները ֆրանսական կառավարութենէն եւ Մաքս Հրայր Գիլինճեանի հարցը: Պր. Տըլահէ խոստացաւ ոստիկանական պաշտպանութեան տակ առնել հայկ. հաստատութիւններն ու եկեղեցիները եւ այլ հարցերը փոխանցել առ որ անկէ: Ապա, պատուիրակութիւնը յանձնեց բանաձեւը որմէ մէկ մէկ օրինակ ուղղուած է Ներքին նախարարութեան եւ Արտաքին Յարաբերութիւններու նախարարութեան:

Ժողովուրդը ցրուեցաւ, միշտ կարգապահ եւ առանց որեւէ միջադէպի:

Յաջորդ օրուան երեք օրաթերթերը, իրենց երրորդ էջին վրայ, նկարներով եւ չորս սիւնակի վրայ լայն տեղ տուին այս ցոյցին: «Լը Փրովանսալ» կը խորագրէ՝ «բողոք Փարիզի մէջ կատարուած եղեռնափորձերուն դէմ՝ հայկական ցոյց մը համախմբեց երկու հազար հոգի»: «Լը Մերիտիոնալ կ'ըսէ՝ «Մոպիլէն մինչեւ նահանգապետարան Հայերու բազմութիւնը դատապարտեց բարբարոսութիւնը»: Իսկ «Լա Մարսէյէզ» կը գրէ՝ «բոլոր բռնութիւններուն դէմ՝ լուռ ցոյց Ֆրանսայի հայկ. գաղութի դէմ գործուած եղեռնափորձերէն վերջ»: Տեղական հեռատեսիլը եւս անդրադարձաւ դէպքին:

×

Այս ցոյցը եղաւ հաւաքական ուժի գեղեցիկ արտայայտութիւն մը: Տարօրինակ ժողովուրդ մը որ կը շարժի միայն ճակատագրական պահերուն: Իր գլուխը կը ցցէ դժուար կացութիւններուն առջեւ: Իր ազգութեան եւ ինքնութեան համար վահան կը դառնայ երբ բռնութիւն կայ, պայքար կայ թէ ոչ ...

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

կամ խօսակցութիւններ երբ դերասաններուն կռնակը դարձած է ունկնդիրներուն կամ երբ ուրիշ դերասանի մը մարմինը անթափանց պատնէշի պէս կեցած է խօսողին ու հանրութեան միջեւ:

Եւ վերջապէս կայ (Ը) մեկնաբանումը, որ բերած են բեմադիրն ու դերասանները, թատերգութեան ընդհանուրին ու մասերուն՝ այսինքն, զանազան դերերուն: Բեմադիրը պէտք է որոշէ թէ ի՞նչ է իր մեկնաբանութիւնը, ի՞նչ իմաստ կառհած է գործէն կամ կը վերագրէ գործին: Կէտը ունի 2 ենթաբաժանումներ, որոնք մասնաւորաբար բարդ են երբ թատերգութիւնը կը ստեղծուի տարբեր կտորներու համադրութեամբ, այնպէս, ինչպէս Ղափլանեան ստեղծած է «Մէր եւ Ծիծաղ», – պէտք է համեմատել եւ համաչափ մասնիկներ ընտրել զանազան գործերէ ու պարտադրել դերասաններուն, որ դերերը մեկնաբանեն՝ համաձայն այն «միահեծան» մեկնաբանութեան, որն է բեմադիրներունը:

Անմիջապէս ըսեմ, որ հո՛ս գտայ Ղափլանեանի եւ Երեւանի Դրամատիկական Թատրոնի բեմադրած Օտեանական Թատերգութեան ամէնէն խոցելի կէտը: Դերասաններէն ոմանք հասկցած էին Օտեանը, Օտեանի շրջապատը, անոր նախասիրութիւնները եւ կենցաղը, ու իրագործած էին պէտք եղածը: Եթէ կան խիստ խօսքեր, որոնք պէտք է ըսուին բեմադիրի եւ որոշ դերասաններու հասցէին, անոնց արդարացումն ու չափանիշը դուրսէն պարտադրելու պէտքը չեմ զգար, այսինքն՝ դուրսէն պարտադրուած անկարելի ու խոտէլ արժեչափեր աւելորդ են: Եթէ բոլոր դերասանները կարենային ընել ա՛յն, որ ըրին մի քանին՝ բեմադրումը շատ լաւ կ'ըլլար:

Խ. Թ.

(Մնացեալը յաջորդով)

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ
= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՇԷՅԽ ՃԷԼԱԼԻ ՀՈՂԻՆ ՎՐԱՅ

Գիւղացիներու ձեռքերը գօտիներուն մէջ մնացին ու միջոցը բռնեց անստոյգ վրդովմունք մը: Կ'ըսես Աստուած երես դարձուցած էր եւ երկնքին վրայ ուրականի մը սպառնալիքով դրած էր սաթայէ-լակերպ մութ ամպ մը:

Դուրսը, ճամբաներու վրայ, երեւցած էին օտար տեղերէ եկած զինուած քիւրտեր եւ տաճիկներ: Տարափի հոտ առնող մրջիւններու նման դաշտի աշխատաւորները հետզհետէ գիւղ քաշուեցան: Նոյնիսկ տեսնողներ եղած էին, որ Խոտրջուրի փոքրիկ անտառը քիւրտեր իջած են:

Երբ Հայերը գրեթէ չուար ու ցամքած դէմքերով դաշտերէն գիւղ վերադարձան, սկսան տան թաքստոցներուն մէջ պահել ցորեն ու պղնձեղէններ: Հնադարակի ծերունի քահանան գիւղէն քիչ հեռու փոքրիկ մատուռի թաքստոցին մէջ կը պահէր Աւետարանը, արծաթ խաչեր, սաղաւարտ, վարագոյր, շուրջառ ու միւռոնին փոքրիկ շիշը:

Այդ առաւօտ, խոնախի շինութեան տարած էին հնադարակցի ծերունի Գասպարի ճահիլ տղան ու հարսը: Այո՛, այո՛, տարած էին նաեւ ծոցուոր հարսը, աշխատցնելու համար:

Գասպար ձեռքը գօտիին՝ մտածեց արեւին տակ: Արարատի կռնակին պէս ան շատ բուքեր տեսած էր, սակայն իրեն այնպէս կը թուէր, որ այս վերջինն էր: Կը սպասէր, որ էսօր վաղը Յովհաննու Յայտնութեան գոյներով ճէլալի հողին վրայ յայտնուէր Սպիտակ Ձիաւորը: Ան պիտի գար հարաւէն: Միայն թէ իր աչքերով տեսնէր...

Ծերունի Գասպար իր երեք թոռները իր մօտ կանչեց եւ ըսաւ՝ արցունքոտ զրոյցով մը փոքրիկներուն ձեռքը բռնելով.

– Տասը չէրէկ ցորեն էտեղ եմ թաղեր: Պղնձեղէնները մարագի յարդին տակն են: Հաւթառի տակ...

Կարծես այլեւս չէր կրնար խօսիլ. շրթները կը դողային ձեռքերուն հետ: Հաւթառի տակ թաղած էր շատ հին ձեռագիր Աւետարան մը, որ տան օրհնութիւնն էր ու երեսուն տարի առաջ քիւրտի մը ձեռքէն գնած էր մէկ մէջիտով:

Ծերունի Գասպար ատեն մը, հէքիկէն միշտ ուսին, քիւրտ գիւղերու մէջ շրջուն հնավաճառ եղած էր: Ասեղ, հերուն, լար, կաշիի կտորներ ու փոքրիկ ծրարով հաց – պանիր,– ահա ինչ որ ունէր հէքիկէին մէջ: Իր արհեստին միջոցով քիւրտերու տունը մտնելու հնարաւորութիւն կ'ունենար. միշտ աչքը չորս ձգած՝ տան առարկաներուն մէջ կը տեսնէր հին եկեղեցական անօթներ: Ան իր բոլոր վաստակը կը ծախսէր՝ այդ անօթները ձեռք ձգելու համար: Այդ ձեւով հաւաքած էր հնութիւններ: Բուրվառ մը չորս աւետարանիչներու նկարներով, որուն յատակը քիւրտերը կոտրած կը գործածէին սխտոր ծեծելու համար, սաղաւարտի արծաթէ կտորներ, օձագլուխ գաւազանի մասեր, նաեւ կըտորներ՝ շուրջառի ու վարագոյրի: Ան ձեռք ձգած էր Տիգրան Բ.ի պղինձէ դրամը, նաեւ սուրի ժանգոտ կտոր մը, որուն վրայ թէեւ չկար արձանագրութիւն, սակայն ծերունի Գասպար յամառ կերպով կը հաւատար որ, կ'ուզէր հաւատացնել որ՝ Տիգրան Մեծի սուրի կտորն էր: Այդ առիթով, գիւղացիներուն հետ վէճեր շատ էր ունեցեր: Ամբողջ Մեծ Պահք մը գիւղի վարժապետին հետ խռով մնաց:

Գասպար ինքն ալ այդ հնութիւններու ճամբով եկած էր կարծես: Դէմքին վրայ դարերը խորշոմներ շարած էին: Թէեւ գրաբարէն զատ ուրիշ լեզու չէր գիտեր, սակայն հին յունական արձանագրութիւնները կարդալու ուժը կը զգար իր մէջ:

Գասպար, Հաւթառի տակ թաղած էր իր այդ հնութիւնները: Եւ այժմ, իր թոռներուն հետ խօսած պահուն, զգաց որ մօրուքին վրայ արցունքներ ինկան: Աւելին չէր կրնար ըսել, որովհետեւ միշտ ալ այն խորունկ հաւատքն ունէր, որ էսօր վաղը Սպիտակ Ձիաւորը պիտի երեւնար յանկարծ:

(Շար.– 342)

ՊԱՏԱՐԱԳ

ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻԻ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ ՄԱՏՈՒՌԻՆ ՄԷՋ

Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան մատուռին մէջ Պատարագ կը մատուցուի՝ Շաբաթ, Յունիս 27, ժամը 10·30–ին:

Կը պատարագէ՝ Մեսրոպ Քհնյ· Ժամկոչեան:

Կը հրաւիրուին՝ Հանգստեան Տան բընակիչներու ընտանեկան պարագաներն ու բարեպաշտ հաւատացեալները:

Ecole St. Grégoire de Nareg

AVIS IMPORTANTS

— Les inscriptions à l'Ecole St. Grégoire de Nareg sont dès maintenant ouvertes pour l'Année Scolaire 1981-1982.

— Le Dimanche, 28 Juin, La Fête Champêtre Annuelle de la Paroisse Arménienne Catholique de Lyon se déroulera dans le parc de l'Ecole St. Grégoire de Nareg.

— La Colonie de vacances aura lieu en Italie, du 13 Juillet au 3 Août. Elle s'adresse aux garçons de 7 à 14 ans.

Pour tous renseignements s'adresser au Père ZABARIAN.-

38, Route de Collonges
69450 - St. Cyr au Mont d'Or
Tél.: (7) 847. 28. 65

Centre de Vacances

CROIX ROUGE ARMENIENNE
14, Sainte - Honorine - des - Pertes

Հայ Կարմիր Խաչի Նորմանտիի Մանկանց Բոյնը կը բացուի Յուլիս 4–ին: Կ'ընդունուին 6 – 18 տարեկան մանուկներ եւ պատանիներ Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներուն համար:

Արձանագրութեան համար դիմել Հայ Կարմիր Խաչի գրասենեակը՝

32, Rue de Trévise, Paris 9e

Երկուշաբթի օրերը, ժամը 16 – 18 եւ կամ ժամադրուիլ, հեռաձայնելով՝

985· 36· 53

Ուշադրութիւն·– Կարմիր Խաչի 60–ամեակին առթիւ, սովորականէն աւելի մեծ թիւով կարօտ մանուկներ կ'ընդունուին ձրի եւ չափազանց նպաստաւոր պայմաններով:

Վարչութիւն
ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

ԼԻՈՆԻ ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ԺՈՂՈՎՐԴԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

տեղի կ'ունենայ՝ Կիրակի, Յունիս 28–ին, Նարեկեան Վարժարանի զբօսայգիին մէջ:

Հ. Մ. Ը. Մ.

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ

Հ·Մ·Ը·Մ·–ի Փարիզի Սկաուտական Խորհուրդի կազմակերպութեամբ բանակում մը տեղի կ'ունենայ 9–12 Յուլիսին, Մըտօնի անտառին մէջ: Այս առիթով, սիրով կ'ընդունուին ֆրանսական սկաուտական խումբերու մաս կազմող, 8 – 15 տարեկան հայ տղաք ու աղջիկներ, ինչպէս եւ բոլոր նոյն տարիքի մէջ գտնուող նորեկ Հայեր:

Մանրամասնութեանց համար դիմել, հեռաձայնելով՝ 246· 03· 65, ամէն օր, ժամը 10 – 18: Մասնակցութեան ծախք, 4 օրուան համար նախատեսուած է 100 Ֆ:

Բանակումին գլխաւոր նպատակն է՝ հայկական մթնոլորտի մէջ սկաուտական կեանք ապրիլ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէսինի Հայ Մշակոյթի Տունը, շնորհակալութեամբ ստացած է 300 Ֆ·, Անտիս Համբարձումեանի մահուան առթիւ, իր Թոռնիկներէն, Յովհաննէս, Սօնա, Բարունակ, Արփիկ, Իրէն, Նոէլ Պառաւեանէ եւ Ռիշար եւ Սիլվի Ազնաւուրեանէ:

×

Ալֆորվիլի Ս· Պօղոս – Պետրոս Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը, շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները, Զատկի առթիւ·– Տիկին Գարակէօզեան 100, ՊՊ· Խ· Փափազեան, Մ· Տօնիկեան, Տիկին Քէշիշեան, Տիկին Իշխանեան, Պր· Գարասալմասեան, Այրի Տիկին Փաշայեան, ՊՊ· Յ· Բապուճեան, Պատրիկ Ջիլեան, Տէր եւ Տիկին Յ· Սարաֆեան, ՊՊ· Երէցեան, Քուրթճեան, Տէր եւ Տիկին Մ· Մանուկեան, Տէր եւ Տիկին Պասմաճեան, Տիկին Անգինէ Ջիլինկիրեան, Վարուժան Կարապետեան իր հօր հոգւոյն համար, Տիկին Անժէլ Թէրզեան 50–ական Ֆ·:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԵՐԿՍԵՌ ՆԱԽԱԿՐԹԱՐԱՆ
ԱՂՋԿԱՆՑ ՄԻՋՆԱԿԱՐԳ
ԳԻՇԵՐՕԹԻԿ ԵՒ ՑԵՐԵԿԵԱՑ

1981 – 82 Տարեշրջանի արձանագրութիւնները բացուած են:

Վարժարանը կը կիրարկէ ֆրանսական ամբողջական ծրագիրը եւ աշակերտուհիները կը պատրաստէ Պէ· Ը· Փէ· Սէ–ի քննութեան:

Կարեւորութեամբ կ'աւանդուին նաեւ հայեցի ճիւղեր՝ Լեզու, Գրականութիւն եւ Պատմութիւն:

ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ

COLLEGE ARMÉNIEN TEBROTZASSERE

CLASSES PRIMAIRES MIXTES
CLASSES SECONDAIRES DU Iº CYCLE
POUR JEUNE FILLES
INTERNAT ET EXTERNAT

Les inscriptions pour l'année scolaire 1981 — 82 sont ouvertes.

Application intégrale du programme des écoles françaises et préparation au B. E. P. C.

Enseignement de la langue et de la civilisation arméniennes.

DIRECTION

S'adresser à: Direction de l'ECOLE TEBROTZASSERE
1, Boulevard du Nord; 93340 LE RAINCY — Tél.: 381. 01. 72

L'UNION DES COMPATRIOTES DE CESAREE ET ENVIRONS
Organise le 5 Septembre

Un VOYAGE de 16 Jours

Dont: 3 Jours à Leningrad, 12 Jours à Erévan (l'Arménie Historique et Pélérinage à Nor-Césarée), 1 jour à Moscou.

Au prix forfaitaire de 4.350 F.
Hôtel de 1ère Classe.

Pour les inscriptions:
Au Trésorier: SAADETIAN KEVORK;
18, Rue de Picardie - 75003 Paris
Tél.: 887. 99. 06 — 417. 34. 04
C. C. P. 3413602 — LA SOURCE

ԲԱՑՈՒՄ

Յունիս 28, Կիրակի օր, ժամը 10–ին հանդիսաւոր բացում՝ ՄԻՍԱՔ ՄԱՆՈՒՇԵԱՆ փողոցի Էշիռօլ (Իզէռ) քաղաքին մէջ, ներկայութեամբ՝ տեղւոյն քաղաքապետին եւ քաղաքապետութեան անդամներուն, Փարիզի, Լիոնի, Մարսէյլի եւ Նիսի Նախկին Ռազմիկներու Միութեան ներկայացուցիչներուն, ինչպէս նաեւ Ֆրանսայի նախկին ռազմիկներու զանազան կազմակերպութեանց անդամներուն:

Organisé par La J. A. F.

SEJOUR TOURISTIQUE EN

ARMÉNIE

du 8 au 29 AOUT 1981 - Prix: 3.900 F.

21 JOURS, DONT 17 EN ARMENIE

Séjour: 8 Août arrivée à MOSCOU — 10 Août départ pour EREVAN
27 Août départ pour LENINGRAD — 29 Août retour à PARIS

Réservé aux jeunes de 18 à 35 ans - Date limite d'inscription 8 Juillet

RENSEIGNEMENTS et DEMANDES D'INSCRIPTION:

Dans tous les secteurs de la J. A. F.

— *PARIS*: 6, Cité Wauxhall - 75010 Paris - Tél.: 208. 76. 49
(Mardi et Jeudi soir, de 20 h. à 22 h.)

— *LYON*: 295, Rue Boileau -69003 Lyon.

— *MARSEILLE*. 65, Allées Léon-Gambetta, 13001 Marseille; Tél.: 08.10.38

Par courrier uniquement: Mme. YAZIDJIAN; 29, Av. Pasteur, 93100 Montreuil

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

Կապոյտ Խաչի Շրջ· Վարչութիւնը, Կայանի տնօրէնուհին եւ վարիչները, հանդիպումի մը կը հրաւիրեն Կայան գացող երախաներու ծնողքները, Շաբաթ, Յունիս 27, ժամը 15–ին՝

17, Rue Bleue - (Métro: Cadet)

Homenetménagan

Si vous aimez le tennis de table, entraînez-vous les Mardi et Jeudi, de 18 h. à 22 h. à la Maison de la Culture Arménienne.- 17, Rue Bleue - 75009 Paris; Salle du premier étage.

Si vous souhaitez apprendre le tennis de table, nos entraîneurs sont à votre disposition.

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Շրջանային Վարչութիւնը միջմասնաճիւղային ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի շրջանի իր մասնաճիւղերը, Երեքշաբթի 23 Յունիս երեկոյեան ժամը 8–ին Փարիզ Մշակոյթի Տան մէջ: Բոլորին ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Պէլֆոնթէնի ամառուան արձակուրդները·–

ՅՈՒԼԻՍ·– Փարիզի խումբը՝ Յուլիս 4–էն Յուլիս 31:

ՅՈՒԼԻՍ·– Գաւառները՝ Յուլիս 11–էն Յուլիս 31:

ՕԳՈՍՏՈՍ·– Փարիզ եւ գաւառները միասին· Մեկնում՝ Օգոստոս 1:
Վերադարձ՝ Օգոստոս 29:

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՁԵՐ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ՀԱՐՍԱՆԵԿԱՆ ՀՐԱՒԷՐ, ԹՌՈՒՑԻԿ, ՏՈՄՍ ԿԱՄ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԶԱՆԱԶԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐ (ՀԱՇՈՒԵՑՈՅՑ, ՆԱՄԱԿԻ ԹՈՒՂԹ, ՊԱՀԱՐԱՆ, ԵՒԱՅԼՆ)

FAIRE-PART DE MARIAGE, BILLETS, PROSPECTUS, DIVERS TRAVAUX DE VILLE (TÊTE-DE-LETTRE, FACTURES, ENVELOPPES, ETC.)

«ՅԱՌԱՋ — HARATCH»
83, RUE D'HAUTEVILLE - 75010 PARIS

LES APRES-MIDI, DE 14 à 18 h. 30 SAUF SAMEDI ET DIMANCHE

ԴԻՄԵԼ ԱՄԷՆ ՕՐ, ԺԱՄԸ 14.00 - 18.30 ԲԱՑԻ ՇԱԲԱԹ ԵՒ ԿԻՐԱԿԻԷ

Խնամուած աշխատանք — Travail soigné

« Le Rond-Point de la Chanson »

Madeleine Renaud et Jean-Louis Barrault rééditent l'expérience qu'ils avaient faite en Juillet 1979 au Théâtre d'Orsay et accueillant dans leur nouveau théâtre Le Théâtre du Rond - Point, chanteurs et musiciens dans les deux salles du théâtre avec tous les soirs un programme différent du 29 Juin au 14 Juillet.

Parmi les soirées:-

— *HENRI TACHAN* (France) le 1er et 2 Juillet.

— *CHOEUR ARMENIEN* SIPAN KOMITAS *(Arménie) le 10 Juillet.*

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՄՐՑԱՆԱԿԱԲԱՇԽՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒՆԻՍ 28,
ժամը 13–էն սկսեալ
վարժարանին մէջ:

Երգ – Պար – Արտասանութիւն
Աւանդական ճաշ – Խաղեր եւ Վաճառք
Մուտքը ազատ է:

VIENT DE PARAITRE:

Combat pour la Diaspora

(Nº 6)

Au sommaire:
IDENTITES ARMENIENNES
LETTRES de J. Ghendjian et R. Beghian et de Hamo Sakayan
Appel à l'Arménité, par Jacques Périgaud
Editions: SYROS
9, Rue Borromée - 75015 Paris

Collège Arménien Samuel-Moorat

Les Inscriptions pour l'Année Scolaire 1981 — 1982 sont ouvertes.

A.- Le Collège admet des élèves arméniens EXTERNES et INTERNES GARCONS et FILLES à partir de 6 ans

B.- Le Collège dispense les cours depuis les classes élèmentaires jusqu'à la classe terminale du baccalauréat, section A. B. C. D.

C.- L'Internat est réservé aux garçons

D.- *Un service d'auto-car est assuré pour les transports aller - retour des élèves externes.*

E.- *Il a été décidé que des conditions spéciales de tarifs scolaires seront prévues pour tout élève MERITANT, lors de son inscription.*

F.- *L'ouverture d'une section relative à un NOUVEAU JARDIN D'ENFANTS est prévue.*

Les parents s'y intéressant sont invités à se mettre d'urgence en rapport avec la Direction du Collège.

26, Rue Troyon - 92310 SEVRES
Tél.: 534. 68. 28

ԶԲՕՍԱՊՏՈՅՏ ԵՒ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

NEMOURS - MORET S / LOING

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի զբօսապտոյտը՝ Յուլիս 5ին: Կէսօրուան ճաշը տեղւոյն վրայ, պատրաստուած՝ Խաչուհիներու կողմէ, նըպաստաւոր պայմաններով:

Մեկնում·–
Gare de l'Est:- 8 h. 30
Porte d'Orléans: 9 h. 00
Porte d'Italie: 9 h. 15

Երթուդարձը՝ 50 Ֆ·: Անձրեւի պարագային՝ սրահը ապահովուած է: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ, վերոյիշեալ ժամադրութիւններուն: Փոխադրակառքի ապահովութեան համար հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն·–

533· 06· 31 կամ 206· 42 ·50

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: Nº 55935

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ
24
MERCREDI
24 JUIN
1981

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 2 F.

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
Directrice: ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ : 160 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 350 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.

56րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.935 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 56e ANNÉE — No 14.935

ՕՏԱՐ ՄԱՄՈՒԼ

«THE MIDDLE EAST» ԹԵՐԹԻ ՅՕԴՈՒԱԾԸ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՀԱԲԵԿՉՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Քաղեց՝ ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

Երիտասարդ Հայեր շատ զօրաւոր ըղձացումներ կը թուին ունենալ արտաքին Հարցին մասին, որ, ըստ իրենց, չի կրնար լուծում մը ըլլալ իրենց դատին համար· զանազան համայնքներու մէջ կ'աւելնայ թիւը անոնց՝ որոնք կը բաժնեն այս կարծիքը: Սակայն Միջին Արեւելքի եւ Սովետական Հայաստանի Հայերը անցեալ երկու տասնամեակին բազմացող ճնշումներու կ'ենթարկուին, եւ արդիւնքն այն է որ Հայերու հեղեղ մը կը շարունակէ երթալ Եւրոպա եւ Ամերիկա: Լոնտոնի հայ գաղութին վերլուծումը ցոյց կու տայ այս արտագաղթի թափը: Ապա՝ Լոնտոն հրատարակուող ամսաթերթը կու տայ իր վիճակագրական վերլուծումը, – Իրանէն Հայեր, 5000 - 6000, հայ համայնքին 50 – 60 առ հարիւրը· Հնդկաստանէն՝ 1000, կամ տասը առ հարիւրը· Կիպրոսէն՝ 2000 - 2500՝ այսինքն, համայնքին 20 – 25 առ հարիւրը· Լիբանանէն՝ 1000 կամ տասը առ հարիւր: Ուրիշներ՝ 500–էն պակաս, կամ հինգ առ հարիւր: Գաղութին ընդհանուր թիւը՝ 9500էն 11·000: (Նշմարել, որ մեր վերջերս գրախօսած «Անգլիահայ հասցէարանը», պատրաստուած Յ. Մանուկեանի կողմէ, Լոնտոն, 1981 – եւ՝ «Յառաջ» Յունիս 3, 1981 – կը պարունակէ 3·700 անուն: Եթէ միջին հաշուով երեք անձ կայ, իւրաքանչիւր անձնանունի, զոյգի կամ ընտանիքի ետեւ, ոյ պիտի տայ 9·600 Հայ՝ ամբողջ Անգլիոյ եւ ոչ միայն Լոնտոնի մէջ, ինչ որ բաւական մօտ է «Տհը Միտըլ Իսթ»ի թուին, քանի որ Լոնտոնէն դուրս ապրող Հայեր քիչ են: Խ. Թ.):

Անցեալին բարգաւաճ հայկական համայնք գոյութիւն ունէր Եգիպտոսի մէջ: Բայց երբ արաբական ազգայնականութեան մակընթացը Նասըրը բերաւ պետութեան ղեկին, շատեր մեկնեցան դէպի Արեւմուտք: 1974ի Թրքական ներխուժումը Կիպրոսի մէջ, դաս մըն էր Հայերուն համար, քանի որ անոնցմէ շատեր՝ իրենց կեանքին մէջ երկրորդ անգամ ըլլալով մնացին անտուն եւ անպատսպար:

Սակայն Լիբանանի քաղաքացիական պատերազմը եղաւ ամէնէն մեծ հարուածը, քանի որ այդ երկրին մէջ Հայերը բնակչութեան եօթը առ հարիւրը կը կազմէին եւ Դաշնակցական երեսփոխաններ ունէին Խորհրդարանին մէջ: Մի քանի տասնամեակ ապահով ու հանգիստ ապրած էին երկրին մէջ, «դրական չէզոքութեան» քաղաքականութիւն մը վարելով, բայց քաղաքացիական պատերազմի մը ընթացքին նման վարուելակերպ համայնքը չի պատճառեր որեւէ կողմի: Հայոց համայնքը մասնաւոր ցնցում մը ըրաւ երբ Քրիստոնեայ Մարոնիներ, գլխաւորաբար Փաղանգաւորներ, թշնամացան իրենց, հակառակ երկար դրացիութեան, Պէյրութի մէջ:

«Նաւով եկանք եւ ձեզ նաւերու մէջ պիտի դնենք նորէն», մէկ Լիբանանցի դրացի ըսած է հայ կնոջ մը, որուն հետ միասին մեծցած էր: 1979ին՝ Նապաա (Թաղամասի) վրայ գործուած յարձակումը թշնամական ոգիի մակընթացը ցոյց տուաւ: Շատ Հայեր ստիպուեցան վերամտածել Լիբանանի հանդէպ զգացած իրենց հաւատարմութիւնը, եւ անոնցմէ շատեր երթալով կը զգան կապ մը՝ Պաղեստինցիներուն հետ: Մէկ լաւատեղեակ Պէյրութեան աղբիւր կու գայ հաստատելու թէ Պէյրութի Փաղանգաւորները համաձայնութիւն ունին Թուրք պետութեան հետ, Հայերու եւ Պաղեստինցիներու արարքներուն մասին տեղեկութիւններ փոխանակելու:

Լիբանանի աւանդական հայ կուսակցութիւնները – Դաշնակ, Հնչակ եւ Ռամկավար – այս նոր դէպքերու լուսարձակին տակ արագօրէն կը կորսնցնեն իրենց հաւատք ներշնչելու կարողութիւնը, եւ Հ. Ա. Հ. Գ. Բ.ը համակրութիւն կը շահի նման քայքայումէ: Դաշնակցութիւնը ստիպուեցաւ ստեղծել իր Արդարութեան Քոմանտոները, 1975–ին, որպէսզի իր երիտասարդ շարքայինները չլքեն կազմակերպութիւնը:

Իրանի իսլամական յեղափոխութիւնն ալ ուրիշ ցնցում մը եղաւ Հայերուն համար, որոնք Շահին հետ լաւ կապեր ունէին եւ որոշ ինքնավարութիւն մը՝ մշակութային մարզին մէջ: Խոմէյնիական վարչակարգը, սակայն, ստիպեց Հայերուն՝ փակել տղաքն ու աղջիկները, իրենց դպրոցներուն մէջ, եւ հիմա ուրիշ ճնշումներ կը բանեցնէ այս համայնքին վրայ: Սպրիլին, Իրանի «Յեղափոխական պահակներ»ու խումբ մը յարձակած է հայկական տան մը վրայ, եւ 30–է աւելի մարդ սպաննած (հաւանաբար կ'ակնարկէ Նոր Ջուղայի դէպքին, ուր սպանութիւն չկար Խ. Թ.): Իրանի մէջ ալ երիտասարդ Հայեր սկսած են կազմել նոր խմբակներ, որոնք կը դաշնակցին իրանեան ձախին հետ:

(Տար. — 3)

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՆՈՐ ՆԱԽԱՐԱՐԱՊԵՏԸ՝ Փ. ՄՕՌՈՒԱ

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ – ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ՀԱՅԱՑԱՅՆՈՒԹԻՒՆ

Նախագահ Միթերան կրկին Փիէռ Մօռուայի կը յանձնէր Բ. կառավարութեան կազմութիւնը, որու, հաւանաբար մաս կազմեն համայնավար նախարարներ կամ գոնէ՝ ենթանախարարներ: Հոս հասնելու համար սակայն, հարկ եղած էր եօթը ժամուան բանակցութիւններու: Արդարեւ Երկուշաբթի գիշեր ուշ, աւելի ճիշդ Երեքշաբթի առտու շատ կանուխ է, որ երկու պատուիրակութիւնները կը բաժնուէին, ստորագրելէ ետք «կառավարութեան քաղաքական պայմանաւորութիւն» մը, որ Երեքշաբթի օր կ'ենթարկուէր իւրաքանչիւր կուսակցութեան քաղաքական բիւրոյի վաւերացման: Հարկ է դուցէ չանտեսել որ Մոսկուա շատ համամիտ չէր համայնավար մասնակցութեան ֆրանսական կառավարութեան, սա պարզ պատճառով, որ կը վախնար չափազանց զիջումներէ: Մոսկուայի համար՝ «զօրավիգ կենալ առանց մասնակցութեան» լաւագոյն լուծումը կ'ըլլար, տրուած ըլլալով որ համայնավար զիջումներ, մանաւանդ արտաքին քաղաքականութեան մէջ, այնքան ալ հաճելի չէն կրնար ըլլալ: Նոյնը չի մտածեր սակայն Համայնավար կուսակցութիւնը եւ Երեքշաբթի առտու հաւանական կը նկատուէր, որ նոյն իրիկունը Փիէռ Մօռուայի երկրորդ կառավարութիւնը ունենայ համայնավար նախարար: Ի՞նչ նախարարութիւն սակայն: Ամէնէն հաւանականները հարկ է փնտռել հետեւեալներու շարքին՝ առողջապահութիւն, թղթատար, աշխատանք, փոխադրութիւն, բնակութիւն:

× «Ոչ ոք կը ճամբենք, ոչ ոք ալ վար կը դնենք», այս էր կառավարութեան դիրքը, Ջայն – Հեռատեսիլի նկատմամբ: Առոր իբրեւ առաջին հետեւանք հրաժարեցան Անթէն 2–ի տնօրէնը՝ Մօրիս Ուլրիխ եւ ռատիօ – Ֆրանսի լրատուութեան տնօրէնը՝ Ռօլան Ֆօռ:

×

ՍՈՒՐԻԱ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՊԻՏԻ ՅԱՆՁՆԷ ԱՆՈՐ ԿՈՂՄԷ ՀԵՏԱՊՆԴՈՒԱԾ ԱՆՁԵՐԸ

Սուրիա եւ Թուրքիա համաձայնութիւն մը ստորագրած են Յունիս 15–ին Անգարայի մէջ, ըստ որուն եթէ մէկ պետութեան կողմէ հետապնդուած անձեր գտնուին միւսին մօտ, այս վերջինը պարտի զանոնք յանձնել անոր պատկան մարմիններուն: Համաձայնութիւնը ստորագրուած է երկու երկիրներու Արդարութեան նախարարներուն կողմէ: Արարողութենէն ետք Թուրք նախարարը՝ Ճէվտէթ Մէնթէշ ըսած է. «Այն ահաբեկիչները որոնք 12 Սեպտեմբերի զինուորական նախաձեռնութենէն ետք Սուրիա փախան այժմ մեզի պիտի յանձնուին այս համաձայնութեան շնորհիւ»:

Ըստ արեւմտեան դիւանագիտական աղբիւրներու, սոյն կը նշանակէ առաւել սերտացում երկու երկիրներու գործակցութեան բոլոր մարզերէն ներս: Անոնք դիտել կու տան որ այս համաձայնութեան ստորագրութենէն քանի մը օր առաջ Սուրիոյ Արտաքին նախարարը՝ Ապտըլ – Հալիմ Խատտամ, պաշտօնական այցելութիւն մը տուած է Անգարա:

×

ՔԻՒՐՏԵՐԸ ՀԻՆԳ ԳԵՐՄԱՆԱՑԻ ՊԱՏԱՆԴ ԿԸ ԲՌՆԵՆ ԻՐԱՔԻ ՄԷՋ

Աւստրիական Տեղեկատուական Գործակալութիւնը (Ա. Փ. Ա.) Յունիս 15–ին հաղորդեց, թէ Քիւրտիստանի Հայրենասիրական Միութիւն (Փ.Ի.Խ.Ք.) կուսակցութեան անդամ մարտիկներ, Իրաքի հիւսիսային շրջանի մէջ՝ Քէրքիւք քաղաքի մօտերը, հինգ գերմանացի մասնագէտներ պատանդ վերցուցած են: Զանոնք ազատ արձակելու համար, Քիւրտերը կը պահանջեն հետեւեալը.

– Արեւմտեան Գերմանիա պէտք է դադրի զէնք հայթայթելէ Իրաքի.

– Պատժական միջոցի պէտք է ենթարկուին այն անձերը, որոնք անցեալ տարի փորձած են Արեւմտեան Պերլինի մէջ քրտական համագումարի մը ժողովասրահը օդը հանել.

– Ազատ պէտք է արձակուին այն 27 Քիւրտերը, որոնք մահուան դատապարտուած են Մուսուլի մէջ իրաքեան ատեանի մը կողմէ:

– Արեւմտեան Գերմանիա հինգ միլիոն մարքի վնասուց հատուցում մը պէտք է վճարէ Քիւրտերուն, որոնք զոհեր տըւած են իրաքեան բանակի դէմ, կռիւներու ընթացքին ուր գերմանական զէնքեր գործածուած են:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՐԱՆ իր իսկական միապետ Խոմէյնիի շուքին տակ կազմած է նոր եռապետութիւն մը, գրաւելու համար անհետացած Պանի – Սատրին տեղը: Եռապետութեան անդամներն են վարչապետ Մոհամէտ Ալի Ռաճայի, որ Իսլամ կուսակցութեան աշխարհական հաւատարիմներէն է. Հաշէմի Ռաֆսանճանի, որ Մաճլիսի կամ Խորհրդարանի առաջնորդն է, եւ Այաթոլահ Մոհամմէտ Պէհէշթի, ընդհանուր քարտուղար Իսլամ Հանրապետական Կուսակցութեան եւ գլխաւոր դատաւոր, Բարձրագոյն Ատեանի: Այս երեքի նշանակումով իսլամ ծայրայեղականներու հաստուածը կը դառնայ տիրապետող ուժը՝ Իրանի ամէն օրինական կառոյցի մէջ, եւ գաղտնիք մըն ալ չէ թէ ինչպէ՞ս պիտի գործածէ զայն: 23 անձ դատապարտուած են ու գնդակահարուած անցեալ երկու օրերուն, որոնց մէջ՝ Ալի Աշկար Ամիրանի, հրապարակագիր մը որ 1979–ին ձերբակալուած էր արդէն, այն օրերու «նոր» իսլամ վարչակարգը քննադատած ըլլալուն պատճառաւ: Գնդակահարուած է նաեւ Սայիտ Սուլթանփուր, ձախակողմեան բանաստեղծ, որ ձերբակալուած էր պսակուած ատեն, երեք շաբաթ առաջ: Ամբաստանութիւնը՝ «ապականութիւն եւ պայքար Աստծոյ դէմ»:

ԹՈՒՐՔ ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ իշխանութիւնները ձերբակալած են Հիքմէթ Չէթին – քայա, ձախակողմեան «Ճումհուրիյէթ» թերթի Իզմիրի թղթակիցը: Յստակ չէ թէ ի՞նչ է ամբաստանութիւնը: Նաեւ հինգ ու կէս տարուան բանտարկութեան դատապարտուած է փոքր երգչախումբի մը 13 անդամներէն իւրաքանչիւրը: Երգչախումբը կ'երգէր ձախ աշխատաւորական կազմակերպութեան մը հաւաքոյթներու ընթացքին:

ԱՀԱԲԵԿՉՈՒԹԻՒՆ

ԸՍՏ ՍԷ. Ի. Ա.–Ի ՀԱՅԿ. ԳԱՂՏՆԻ ԲԱՆԱԿԻ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ՍԱՍՏԿԱՆԱՆ 1981–ԻՆ

Ամերիկեան լրտեսական գործակալութիւնը (Սէ. Ի. Ա.) Յունիս 16–ին Ուաշինկթընի մէջ ուսումնասիրութիւն մը հրատարակած է՝ 1980–ի ընթացքին տեղի ունեցած ահաբեկչական գործողութիւններուն մասին աշխարհի մէջ: Ըստ այս ուսումնասիրութեան, անցնող 12 տարիներուն ընթացքին ոչ մէկ ատեն ահաբեկչութիւնը այնքան սուր բնոյթ չէ ըստացած որքան 1980–ին: Սէ. Ի. Ա.–ն չորս գլխաւոր պատճառներ կը թուէ անցեալ տարուան ահաբեկչութեանց համար· Ա. – Մահմետական եղբայրակցութեան արարքները ընդդէմ Սուրիոյ մէջ գործող Խորհրդային զինուորականներուն: Բ. – Լիբիացի ահաբեկիչներու սպանութիւնները Եւրոպայի մէջ: Գ. – Իրաքի եւ Իրանի փոխադարձ ահաբեկումները, եւ Դ. – Հայկական ահաբեկումները Թուրք դիւանագէտներու դէմ: Իսկ ահաբեկչութեան զոհերու ցանկին վրայ Սէ.Ի.Ա.ն առաջին տեղը կու տայ ամերիկացի քաղաքացիներուն, որմէ ետք կը թուէ Սովետներն ու Թուրքերը:

Առհասարակ, կ'ըսէ ամերիկեան լրտեսական գործակալութեան ուսումնասիրութիւնը, նոյն մեթոտները կը գործածուին բոլոր ահաբեկիչներուն կողմէ. թեթեւ զէնքերով յարձակումներ եւ պայթուցիկներ: Դիտել կու տայ ապա, թէ ահաբեկիչներու գործունէութեանց գլխաւոր գետինները Եւրոպան եւ Միջին Արեւելքն են:

Անցնելով իր «նախատեսութիւններու» բաժնին 1981–ի համար Սէ. Ի. Ա.–ն ի մէջ այլոց հայ ահաբեկիչներու մասին կ'ըսէ.

«Հաւանական է, որ յաջորդ տարին (1981–ին) Թուրք դիւանագէտներու ըսպանութեանց արշաւը «Հայկական Գաղտնի Բանակ»ին կողմէ առաւել եւս սաստկանայ: Թուրքերէն զատ, հայ ահաբեկիչներու թիրախ կրնան հանդիսանալ նաեւ այլ արեւմուտքցի դիւանագէտներ, մասնաւորաբար Ամերիկացիներ»:

Ուսումնասիրութիւնը չի խօսիր այլ հայկական կազմակերպութիւններու մասին ինչպէս «Հայկական Ցեղասպանութեան Արդարադատներ»ը կամ հայկական նոր դիմադրութիւնը:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԱՏԱԿԵՐԳՈՒԹԻՒՆ

Գրեց՝ ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

(Բ. և Վերջին Մաս)

Նախ ըսել՝ որ դերին ու բեմին իշխեց Իշխան Ղարիբեան, Արթին Աղայի դերին մէջ: Գլխու եւ ուսերու պզտիկ ծռութեամբ մը կրնար ամբողջ այրելակերպի մը կզումին սպառնալիքը թելադրել. անճոռնի, ա լա փրանճա մարդու մը պիչ-պիչ նայելով ու իր աչքերը դանդաղ թարթելով, ամբողջ արեւելեան ու արեւմտեան կենցաղներու բախումը կը մարմնացնէր. ու մանաւանդ իր դրեթէ կատարեալ թրքախառն պոլսահայերէնով գիտցաւ օգտագործել Օտեանի ամենամեծ աղբիւրը կամ ռըսուրսը, — այդ լեզո՛ւն, զոր կը խօսէին Պոլսահայերը, — Օգսէններն ու Մարիամ Հանըմները, Պարոնեանի Սամաթիացի ձկնորսներն ու Հոռոմիկ Տուտուն, լեզուն՝ զոր բնա՛ւ չկրցան օգտագործել միւս դերասաններէն ոմանք: Երբ Արթին աղա միջնորդին կը հարցնէր, մտահոգ, «աս փեսացուն մեր ընտանիքին հետ կրնա՞յ ԽաՐըՇմըՇ ըլլալ», անկարելի էր չխնդալ, ոչ միայն հոգեվիճակին վրայ, այլ նաեւ՝ հակակշռի տակ գտնուող առոգանութեան: Երբ կ'ըսէր մէկուն համար որ «չըլըխտի» է, կամ ա լա փրանճա, վկայեալ բժիշկ Շաւարշին համար, որ այնքան ԽըԼյաԽ մէկը չէ, նոյն ազդեցութիւնը ունէր: Տաղանդ մըն ալ այս է՝ փոքր բառերու օգտագործումը՝ իբրեւ մեծ միջոց: Երբ ուրիշ դերակատարի այն խօսքին, թէ մէկը «ձեռքէ ձեռք կը քաշեն կոր», Արթին աղա պատասխանեց, «չըսե՞ս, փարչա — փարչա կ'ընեն կոր», խնդուքը թնդացուց սրահը: Ամէն դերասանի տրուած չէ նման արդիւնք ստանալ՝ նման տողէ:

Գոհացուցիչ էր Տիգրան Մխիթարեան, միջնորդ Մելքոնի դերով, թէեւ երբեմն երեխայական չափազանցութիւններով անցաւ կատակերգութենէն՝ խեղկատակութեան կամ փարսի: Շատ գոհացուցիչ էր Կիմ Երիցեան, Ագրիպաս աղայի դերով: Անոնց միասին խօսակցութիւնները, ա լա թուրքա, լաւ վայրկեաններ էին ներկաներուն համար: Երբ նարտի խաղի ատեն Ագրիպաս աղա կ'ըսէր «քեզի մարս մը պ'ընեմ որ մինչեւ Մեծ Պահք չես մոռնար», եւ կամ երբ միջնորդ Մելքոնին կ'ըսէր «աղ աղջիկը առնեմ նէ ինծի պի՛տ նախանձին, չէ մի», եւ ան կը պատասխանէր «նախանձը որն է, եաՆըմ, սանկ փաթլամիշ պիտի ըլլան», ունկընդիրները նորէն խնդուքով կը թնդացնէին Մխիթարեան սրահը:

Գոհացուցիչ էին Ռաֆայէլ Քոթանջեան, իբրեւ բժիշկ Շաւարշ, եւ Տաթեւիկ Ղազարեան՝ իբրեւ Թագուհի (ըսպասուհին): Ընդհանրապէս նշմարելի էր փոքր դերեր կատարողներու բարձր որակը, — բոլոր անոնք, որոնք ծառաներու դեր ստանձնած էին, լաւ կը խաղային թէ՛ երբ անձ, թէ՛ ալ երբ խմբակ. յաճախ պարտադրուած էին երբ խմբակ շարժիլ, ինչ որ շատ լաւ յղացուած ու վարուած էր բեմադիրը: Ի դէպ, նշմարեցի որ այն արդիական ոճը, որով վարուած էր սպասաւորներու խմբական շարժումի հարցը, եւ որուն շատ հաւնեցայ ես, շատ հաճելի չէր ներկաներու մեծամասնութեան, — կարծեմ կարեւոր է նըշել ըմբռնումի եւ ճաշակի այս տարբերութիւնները, «դրսեցի» քննադատի եւ ուրիշ ներկաներու միջեւ:

Թատերախաղին մեծ վէրքն ու խոցելի կէտն էր գլխաւոր կանացի դերերը ըստանձնող կին դերասանուհիներու ցած որակը: Արդէն մատնանշուած սպասուհիէն անդին միակ գոհացուցիչն էր յարաբերաբար փոքր դեր ունեցող Վիոլետա Գէորգեանը (Նուարդ): Պէտք է նշել նաեւ որ բեմադիրը փորձած էր օգտագործել Օր. Գէորգեանի ֆիզիքական ներկայութիւնը և սլացիկ մարմինը. բան մը՝ որ սովորաբար գովելի է: Սակայն կարելի չէ անտեղի սեռայնութիւն մը ներմուծել թատրոնի մը մէջ, որ գրուած է խորապէս պահպանողական շրջագծի մէջ: Օրինակ, երբ Մելքոն կ'ըսէ այս դերակատարի ներկայացուցած Նուարդին, չզարշդ վերցուր որ երեսդ տեսնեմ, եւ ան, իբրեւ ամբարտաւան կամ անառակ մերժում՝ իր փէշերը կը վերցնէ, գեղեցիկ սրունքներ ու զիստեր ցուցադրելով, մի քանի բան կը պատահի, — ներկաները կը գայթակղին, կը ցնցուին կամ նոյնիսկ գեղագիտական եւ սեռային վաղանցիկ հաճոյք մը կը ստանան. իմ եաեւս նստող Պոլսեցին բարձրաձայն բողոքեց (կը նօթագրեմ ճշգրտօրէն) — «սաանկ ԲեՓաԶէ թատրոն կնիկիս առջեւ չըլլար»: Մէկ կողմէն մտածեցի մեր ժողովուրդի տարօրինակութեան մասին. մարդը անկեղծօրէն կը պոռթկար որ իր յիսունամեայ կինը (որ՝ օժտուած էր մարմնոյ սովորական անդամներով) ուրիշ կնոջ մը զիստերը կը տեսնէ բեմին վրայ: Յաւելեալ, սեռային գայթակղութեան անցնող թրթռումը կը թելադրէ որ հասուն մարդիկ ու կիներ, Փարիզի մէջ, 1981 թուականին, կը շարունակեն հաւատալ որ պզտիկները անարատ յղութեամբ կը ծընին:

Սակայն այս բոլորը ըսելէ ետք, աւելցնեմ որ ես թատերական սկզբունքներու վրայ դատապարտելի գտայ արարքը: Նախ, չեմ կրնար երեւակայել թէ Օտեանի թատրոնի ո՞ր մեկնաբանումը կ'առաջնորդէ բեմադիրը, նման արարքի: Երկրորդ, եթէ կա՛յ սեռային մեկնաբանում, որ կ'արտօնէ զայն, ինչո՞ւ սիրահար զոյգի համբոյրները քօղարկել, հովանոցներու ետին: Կա՛մ մէկը, կա՛մ միւսը, բայց ո՛չ երկուքը: Այլ տեղեր, շատ հակասական ձեւով ներկայացուեցաւ Վարդուհի, Արթին Աղայի աղջիկը, որ երբեմն ամօթխած կոյս մը խաղար, երբեմն ալ իր սրունքները ցոյց կուտար հանդիսատեսներուն: Երկու տարբերութիւն, — գեղագիտական գետնի վրայ (Օր. Գէորգեանի սրունքները գոնէ ... գեղեցիկ էին), եւ յետոյ՝ նկարագրի թատերական ըմբռնումը չի ներեր որ ամօթխած ու մարմրող աղջիկ մը, պոլսեցի ընտանիքէ, 20-րդ դարու սկիզբը իբր թէ, իր մարմինը գործածէ այդպէս, մինչ իր երեսը կը պահէ հովանոցներու ետեւ, երբ կը համբուրուի:

Սեռային հասկացողութեան հարցը կենսական է նաեւ միւս երկու դերերու իրականացման մէջ, — Արթինի կինը, Եվփիմէ Հանըմ, (Ժասմենա Սարրեան) բռնազբօսիկ խեղկատակութիւն մը խաղաց, մանաւանդ իր սիրաբանութիւններու ընթացքին: Նեմզար Հանըմ (Իմմա Վարդանեան) նոյնը՝ ալ աւելի խոցելի չափազանցութիւններով: Այս երկու դերասանուհիները կարծես նոյն թատերախաղին չէին մասնակցեր՝ զոր կը խաղային միւսները: Նախ, երկուքն ալ չէին տիրապետած արեւմտահայերէնին. Մըսըրեանինը այնքա՛ն խղճալի էր, որ չէր փորձեր անգամ, եւ բեմէն հեռու նստող ներկաները կը գանգատէին, որ չէին իսկ հասկնար ըսուածը. իսկ մօտը նստողները կը չփոթէին, — օրինակ, երբ կինը-ը գինը կը հնչուի, միայն արկած չէ. օժիտի մասին է թատերախաղը, եւ ուրեմն յըստակ չէ թէ Օտեանական հիւմը՞ր է պատահածը, թէ առոգանական աղէտ: «Սաեմ թէ չըսեմ»՝ Նեմզար Հանըմէն, կը յառաջցնէ ժպիտ հոն՝ ուր Օտեան չէ պահանջած զայն: Երբ Տիկին Եւփիմէ իր «տակաղ»ը ուզեց, Ֆրանսահայերը չհասկըցան թէ «տակառ» էր պահանջո՞ւածը, ֆրանսական Ռ-ի հնչումով, թէ «դադաղ»:

Ամփոփում եւ եզրակացութիւն, ուրեմն, ըստ մատնանշուած արժեչափերուն, — (Ա) խօսք, ձայն, առոգանութիւն եւ շեշտ, ընդհանրապէս տկար, երբեմն արդահատելի, մի քանի յարգելի բացառութիւններով: (Բ) Երգ եւ երաժըշտութիւն, — ընդունելի որակ, երբեմն քիչ մը բռնազբօսիկ: (Գ) Կշռոյթ, — շատ լաւ: Երբեք չզգացի թէ երկարաձգուած է տեսարան մը, որ պէտք էր կրճատել, կամ հակառակը: (Դ եւ Ե) Դերասաններու ընտրութիւն, — եւ անոնց ֆիզիքական ներկայութեան օգտագործում — արդէն նկարագրուած է եւ վերլուծուած: (Զ) Բեմայարդարում, — լաւ, զուսպ, հագուստներու պարզային՝ շատ լաւ: (Է) Պլօքինկ, այսինքն դերասաններու տեղաւորում, — միայն գոհացուցիչ, ոչ աւելի: Նշմարեցի բոլորովին անարդարանալի շարժում ստեղծելու մարմաջ մը, որոնց արդիւնքներէն մէկն էր դերասաններու ցրուում, Մխիթարեան մեծ բեմին վրայ, երբ շատ աւելի տպաւորիչ պիտի ըլլար անոնց մօտեցումը: Մասնաւորաբար քննադատելի էր դերասաններու դէմքերու դիրքը՝ երբ կը խօսէին: Թատրոնի սկզբնական օրէնք է որ շատ քիչ անգամ դերասանը իրաւունք ունի իր երեսը հեռու դարձնելու հանրութենէն, երբ կը խօսի: Այս մէկը յաճախ ըրին միջակ կարողութեամբ օժտուած, արդէն մատնանշուած դերասանները: (Ը) Մեկնաբանում, — արդէն վերլուծուած, սեռային հարցի բերումով:

Ընդհանուր արժեւորում, ուրեմն՝ միջակ որակ, որուն բո՛ւն բնոյթը աւելի կը դառնայ, երբ կը բաղդատենք խաղապէս տիրապետող դերակատարութիւն մը՝ զոր կ'առնենք իբր արժեչափ (Արթին աղա՝) խակապէս տկարի մը հետ (Եւփիմէ կամ Նեմզար Հանըմ):

ԹԵՐԹԵԼՈՎ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՄՈՒԼԸ

ՀԱՅ — ՎՐԱՑԱԿԱՆ ԿԱՊԵՐ

Առհասարակ քիչ ուշադրութիւն կը դարձնենք մեր մօտաւոր դրացիներուն՝ Վրացիներուն, Ազերիներուն վրայ: Անոնց ներքին կեանքին, տնտեսութեան կամ մտաւորականութեան տեսակէտներուն: Մինչդեռ անհրաժեշտ է հնարաւորութեան սահմաններուն մէջ հետեւիլ հոն արձանագրուած հոլովոյթներուն:

Երեւանի «Գրական Թերթ» շաբաթաթերթին կողմէ Յարութիւն Յովնաթան, վերջերս կարգ մը հարցումներ ուղղած է Նոդար Դումբաձէի, որ Վրաստանի Գրողներու Միութեան վարչութեան նախագահն է: Հարց — պատասխանէն կը մէջբերենք լեզուին, գրականութեան եւ անոնց յարակից կէտերուն մասին նախագահին արտայայտած տեսակէտները:

Հայ — վրացական մտաւոր կապերուն մասին անդրադառնալով Դումբաձէ կ'ըսէ, թէ այդ կապերուն արմատները դարերու անցեալ ունին: «Դա բնական է, քանզի Հայերը եւ Վրացիները հնագոյն կուլտուրայի տէր ժողովուրդներ են: Մենք միասին ենք քայլել պատմութեան քառուղիներով»: Վրացիին համար մենք ոչ միայն դրացիներ ենք ֆիզիքական իմաստով, այլեւ նոյն ոգին, էութիւնը արծարծող ժողովուրդներ ենք: Այս ոգութեամբ կը յիշատակէ կապերը, որոնք անցեալին գոյութիւն ունէին Ակակի Ծերեթելիի եւ Գ. Սունդուկեանի, Յովհ. Թումանեանի եւ Տիցիան Տաբիձէի, Կոնստանտինէ Գամսախուրդիայի եւ Դ. Դեմիրճեանի, Ալ. Իսահակեանի եւ Գէորգի Լէոնիձէի միջեւ: Այս կապերը կը շարունակուին «եղբայր՝ եղբայրովդ զօրաւոր ես»ի ըմբռնումով:

Թարգմանական աշխատութիւններ կը կատարուին Ն. Դումբաձէի հաստատումով. մէջտեղ դրած հարցն է, թէ ժամանակը չէ՞ եկած, որպէսզի երկու լեզուներէն կատարուող թարգմանութիւնները

ԺՈՐԺ ՍԱՆԴ, ԻՏԱԼԻԱ ԵՒ ՎԵՆԵՏԻԿԻ ՀԱՅՈՑ ՎԱՆՔԸ

Գրեց՝ ԼԵՒՈՆ Թ. ԽԱՉԻԿԵԱՆ

Գործը մեծ աղմուկ կը հանէ, ոմանց հիացման եւ ուրիշներուն ցասման առարկան դառնալով: Ընթերցողները Լէլիայի դիմակին ետեւ պահուըտած հեղինակը կը տեսնեն:

Ժորժ Սանդ այլեւս հանրածանօթ դէմք մը կը դառնայ. գրական ամսագիրներու եւ հրատարակչական տուներու տնօրէնները բնականաբար — Ժորժ Սանդ Հոկտեմբերին աղջկան Սոլանժի հետ 19 քէ Մալաքէ Անատոլ Ֆրանսի հօր Ֆրանսուա Տիպոյի գրատան վրայ կը փոխադրուի, մինչ Մօրիս Լիսէ Հանրի Դ. գիշերօթիկ է. — եւ ապրուստի աւելի պատշաճ պայմաններ կը ստեղծեն, ու Փարիզի հրապարակին չփացած մանչ — աղջիկը իր գայթակղալից գործերով ու խառնակեցիկ կեանքով հասարակաց կարծիքը կը գրգռէ շարլիկի պէս սիրական փոխելով, մէկը միւսէն աւելի երիտասարդ, որոնք սակայն իր անհանդարտ ոգին եւ հիւրընկալ մարմինը չեն գոհացներ:

Գրագիտուհին, ինչպէս տեսանք, արտակարգ դիւրութեամբ կ'արտադրէ, ուժը սուրճին ու ծխախոտին տալով: Ձեռնարկած երկրին մասին բոլոր աղբիւրները սպառելէ ետք — մենագրութիւն, բառարան, նկար, քարտէս, եւլն., — հացը դրիչէն սպասելով, շարաչար կ'աշխատի, օրական եօթը — ութ ժամ, մանաւանդ գիշերները, «դերիի պէս, տասներկու սեւամորթի պէս, կենդանիի պէս, հնձանի ձիու պէս, Բերրիի եզան պէս», ինչպէս ըսած է զանազան առիթներով, ու գրիչը այն ատեն վար կը դնէ միայն, ինչպէս գիւղացին արօրը, երբ արտին մէջ որոշած չափով ակօսներ հերկած է:

Ժիւլ Սանդօ այդ ապրելակերպին չի դիմանար: Սիրուհին, տղուն ծունդը քամելէ ետք, թօքախտահար, որպէս ծոյլ եւ անկարող զայն ծոյլն ու ներկայութենէն կը վտարէ 1833 Մարտին, որմէ յետոյ Սանդ ատեն մը դերասանուհի Մարի Դորվալի (1798 — 1845) հետ կասկածելի բարեկամութիւն մը կը մշակէ, ինչ որ աննպաստ տարաձայնութիւններու տեղի կուտայ:

Ժորժ Սանդ աչքի զարնող մարդոց ընկերութիւնը կը փնտռէ, եւ եթէ արուհանճարներէն Վիկտոր Հիւկօ, Ալֆրէտ տը Վինյի — որուն հոմանուհին է Մարի Դորվալ, — Ալեքսանդր Դիւմա, Օնորէ տը Բալզակ իրեն հետ կը բարեկամանան, «վտանգաւոր էգ»ին մտերմութենէն կը խուսափին:

Ժորժ Սանդի գրական ու սիրային խորհրդատու Սէնթ — Պէօվ պատմական վէպերու եւ նորավէպերու վարպետը, Պըրոսպէր Մերիմէն (1803 — 1870) իրեն կը ներկայացնէ: Երկու գրողներու գիշերուան մը ... հանդիպումը ձախողանք մը կ'ըլլայ երկուքին համար ալ:

×

ԺՈՐԺ ՍԱՆԴ,
ԱԼՖՐԷԴ ՏԸ ՄԻՒՍԷ ԵՒ ԻՏԱԼԻԱ

Սիրային այս յուսախաբութենէն ետք է որ Ժորժ Սանդ, 1833 Յուլիս 19-ին, Ռըվիւ տէ Տէօ — Մոնտի կողմէ 104 ռիւ տը Բիշըլիէօ, Լուամոէն ճաշարանին մէջ, պարբերաթերթին աշխատակիցներուն մատուցուած հացկերոյթի մը ընթացքին իրմէ վեց տարու պզտիկ Ալֆրէդ տը Միւսէի կը ծանօթանայ. ծանօթութիւն որ քանի մը օրէն բարեկամութեան, մտերմութեան ու բուռն սիրոյ կը վերածուի: Այդ հանդիպումը ճակատագրական անդրադարձումներ կ'ունենայ միամիտ Միւսէի եւ սատանայ Սանդի վրայ, եւ յուշերու եւ հոգեբանական բարդ վերլուծումներու առատ նիւթ կը հայթայթէ բոլոր անոնց որոնք հարիւր յիսուն տարիէ ի վեր կը զբաղին «ԺԹ. դարու սիրային վէպ»ով, անոր ինչը եւ ինչուն պատմելու եւ բացատրելու համար:

Լուի — Շառլ — Ալֆրէտ տը Միւսէ (1810 — 1857), որ Փարիզի Լիսէ Հանրի Դ.ի աշակերտներէն եղած է, վարժարանին գրասեղաններուն վրայէն իսկ դըրական փորձեր սկսելով, կ'որոշէ օր մը Շէյքսփիրի եւ Շիլլէրի հաւասարիլ: (Միւսէ ֆրանսական վերածնունդի ըմբռնումով Փիէր Ռոնսարի սիրուհին Կասանդրի ընտանիքէն կը սերի):

(Շար. — 13)

հիմնուին բնագիրներուն վրայ: Եւ մի – միայն բնագիրներուն վրայ: Այլ խօս – քով գիտել կուտայ, թէ նախընտրելի է հայերէնէ վրացերէն եւ վրացերէնէ հա – յերէն թարգմանել, փոխանակ երրորդ լեզուի մը միջնորդութեան, որ տուեալ պարագային ռուսերէնն է:

Այս առիթով կը մատնանշէ իրենց գործունէութեան մէկ կարեւոր երեսը ը– նելով, թէ թարգմանութեան աշխատան– քը Վրաստանի մէջ բարձր մակարդակի վրայ կը գտնուի: Կայ առանձին խմբա – գրական կազմ, որուն հիմնական պար – տականութիւնն է վրացերէն երկերը ներ– կայացնել խորհրդային այլ ժողովուրդ – ներուն եւ աշխարհին, անշուշտ նաեւ, այդ ժողովուրդներուն կարեւոր ստեղ – ծագործութիւնները Վրացիներուն: «Հր– [illegible]տարակում ենք համաշխարհային դա – [illegible]կան գրականութիւն՝ 80 հատորով: [illegible]յս է տեսնում Սաւնջէ (Գանձ) թարգ– [illegible]մանական տարեգիրքը»:

Մեր դասական ստեղծագործութիւն – [illegible]երէն ոմանք, ան երկար ժամանակ նը– [illegible]կատած է վրացական հեղինակութիւն – [illegible]եր: Այսպէս՝ Պեպօն, Գիքորը, Սայաթ [illegible]Նովան: Այս վերջինոյն մասին բսած է. – Սայաթ – Նովա կարդալիս բնաւ էլ չեմ [illegible]մտածել, թէ հեղինակը հայ է: Վրացի [illegible]եմ համարել: Յետոյ եմ իմացել, որ Սա– [illegible]յաթ – Նովան ազգութեամբ հայ է եւ [illegible]հայերէն, վրացերէն, ադրբեջաներէն է [illegible]ստեղծագործել»: Ցեւչեցնենք մեր կողմէ, երկար ժամանակ թ՛է Վրացիները, թ՛է Ազերիները մեծ աշուղը իրենց ազգակիցը [illegible]հռչակած են՝ ուրանալով անոր Հայ ըլ – [illegible]լալու իրողութիւնը: Հայաստանի մէջ [illegible]ծիք եւ աշխատանք տարուած է իրա – [illegible]ւունքը հերքելու համար: Այսօր այլեւս [illegible]անվիճելի փաստ դարձած է Հայը:

Պատասխանելով ազգային գոյատեւման [illegible]ազդակներուն մասին եղած հարցումին, [illegible]վրացին առաջին առթիւ և, իբրեւ հիմ – [illegible]նական կռուաններ կը թուէր «մեր գիրն [illegible]ու մեր լեզուն: Ասացի, որ մենք հնագոյն [illegible]ժողովուրդներից ենք եւ ունեցել ենք մեր [illegible]պետութիւնը եւ արուեստը: Սրանով մենք [illegible]պարտաւում ենք: Մենք աշխատել ենք [illegible]հարստացնել մեր լեզուն, զարգացնել մեր [illegible]գիրը, գրականութիւնը եւ միշտ յարգան– [illegible]քով ենք եղել այլոց մշակոյթի ու ազգա– [illegible]յին ազնիւ ձգտումների նկատմամբ...»:

Ազգային լեզուին եւ գիրին կ՚անդրա – [illegible]դառնայ այլ հարցումի մը ընթացքին, [illegible]պատասխանելով, թէ առնք «նախ՝ մեր [illegible]գոյութեան խնդիրները են լուծել, ապա [illegible]մեզ՝ վրացիներիս եւ Հայերիս, դուրս են [illegible]բերում մեծ ժողովուրդների դասը ... [illegible]մենք կարող ենք հարստացնել համաշ – [illegible]խարհային հոգեւոր գանձարանը: Գրի եւ [illegible]գրքի նկատմամբ մեր ժողովուրդները [illegible]պաշտամունք են ունեցել»:

Ն. Դումբաձէի համոզումով գրագէտ [illegible]մը չի կրնար ինքզինքը «լրիւ թեամբ [illegible]դրսեւորել, եթէ լեզուամտածողութիւնը [illegible]ազգային չէ»: Լեզուն անոր համար ոչ [illegible]միայն գրագէտին զէնքն է, այլեւ անոր [illegible]ոգին: Համամարդկային հոգեւոր գան– [illegible]ձերը կը ստեղծուին, կը հարստանան, [illegible]համբողջանան ստեղծագործութիւննե – [illegible]րուն ազգային նկարագիրովը:

ՔԱՂՀԱՆ

ՄԱՅԻՍ 28-Ը

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐ

Մայիս 29 - 31, Միացեալ – Նահանգ – ներու արեւելեան շրջանի կարգ մը քա – ղաքներու մէջ նշուած է Հայաստանի Հանրապետութեան անկախութեան հռչ – չակման 63–րդ տարեդարձը:

Ուաթըրթաունի Հայ Կեդրոնի սրահին մէջ Մայիս 29–ին գործադրուած է յայ – տագիր մը: Ներկայ եղած են 350 հոգի: Ցուցադրուած են ազգային – կուսակցա – կան գործիչներու, զինուորականներու եւ ֆէտայիներու նկարներ: Հանդիսութեան բացումը կատարած է ընկ. Կրեկըրի Ա– րապեան: Խօսք առած է Թորգոմ Ա. քհնյ. Յակոբեան: Բանախօսած են ընկերներ Վիգէն Պապայեան (անգլերէն) եւ Բիւ – զանդ Կամնեան (հայերէն): Փակման խօսքը արտասանած է կազմակերպիչ «Սարդարապատ» կոմիտէի անունով ընկ. Ալ Տէրեան:

Նիւ Ճըրզիի Ս. Վարդանանց Եկեղեց – ւոյ սրահին մէջ, Մայիս 30–ին, 300 հո– գիի մասնակցութեամբ տեղի ունեցած հանդիսութիւնը բացած է յանուն Հ. Յ. Դ. «Դրօ» կոմիտէութեան ընկ. Պետրոս Թաշճեան: Ողջոյնի խօսք արտասանած է ընկ. Վահէ Ամիրեան: Բանախօսած է ընկ. Բիւզանդ Կամնեան: Փակման խօսքը ար– տասանած է Մեսրոպ Արք. Աշճեան:

Նայակարա Ֆոլզի Հայ կեդրոնին մէջ Մայիս 30–ին տեղի ունեցած է հանդի – սութիւնը, զոր վարած է յանուն «Նժդեհ» կոմիտէի ընկ. Խաչիկ Սէյրանեան: Ող – ջոյնի խօսքով հանդէս եկած են Հ. Օ. Մ.-ի եւ Հ. Ե. Դ.-ի ներկայացուցիչնե – րը: Բանախօսած է ընկ Պապ Տէրեան:

Ուստրի Ս. Երրորդութիւն Եկեղեցւոյ սրահին մէջ, Մայիս 31–ին, հանդիսու – թիւնը բացած է ընկ. Գասպար Տէտէ – եան: Բանախօսած է ընկ. Թաթուլ Փա – փազեան:

Փրովիտենսի Քեմփ Հայաստանի սրա– հը, Մայիս 31–ին, 200 հոգի մասնակ – ցած են ճաշին: Յայտագիրը վարած է «Քրիստափոր» կոմիտէի անունով ընկ. Յովսէփ Լէյլէկեան, բանախօսած է ընկ. Վիգէն Պապայեան:

Սփրինկֆիլտի Իմաէլն Օրչըրտի Եկե – ղեցւոյ սրահին մէջ, Մայիս 31–ին, տեղի ունեցած է ճաշ մը, 100 հոգիի մասնակ– ցութեամբ: Հանդիսութիւնը վարած է ընկ. Բարգէն Խաչիկեան: Ողջոյնի խօսք արտասանած է Անդրանիկ քհնյ. Պալ – ճեան: Բանախօսած է ընկ. Աստուր Կիրակոսեան:

Կրեճիթ Սիթիի գաղութը Մայիս 31–ին նշած է տօնը, «Հրայր» ակումբին պար– տէզին մէջ: Ներկայ եղած են 100 հոգի: Յայտագիրը վարած է ընկ. Գեղամ Պետ– եան: Խօսք առած է Խորէն քհնյ. Հա – պէշեան: Բանախօսած է ընկ. Օհան Պալ– եան:

×

ԵԳԻՊՏՈՍ

Հէլիոպոլսոյ «Յուսաբեր» Ակումբի «Գա– րագաշեան» սրահին մէջ, Մայիս 28–ին նշուած է Հայաստանի Անկախ Հանրա – պետութեան հռչակման 63–րդ տարեդար– ձը, նախագահութեամբ ընկ. Եփրեմ Թուչեանի: Բանախօսած է ընկ. Գուրգէն Բանեան: Գործադրուած է գեղարուես – տական ճոխ յայտագիր մը:

Աղեքսանդրիոյ «Յառաջդիմասէր»ի «Ս. Լէյլէկեան» սրահին մէջ, Մայիս 31–ին տեղի ունեցած է հանդիսութիւնը: Առա– ւօտեան Ս. Պօղոս Պետրոս Եկեղեցին պա– տարագած է Գրիգոր քհնյ. Օհանեան: Քարոզած է առաջնորդական փոխանորդ Իսահակ Ծ. վրդ. Ղազարեան: Սարդա – րապատի հերոսներու յիշատակին կա – տարուած հոգեհանգիստէն ետք Ազգ. Ա– ռաջնորդարանի դահլիճը տեղի ունեցած է հիւրասիրութիւն մը, որու ընթացքին խօսք առած են Վահան Գալուքճեան եւ Լեւոն Արփիարեան, շեշտելով Մայիս 28–ի խորհուրդը: Իրիկունը հանդիսու – թիւնը բացած է ընկ. Նուպար Թընկըր – եան: Հ. Յ. Դ. Երիտասարդական Միու– թեան կողմէ ուղերձ մը կարդացած է ընկ. Հրայր Մարտիկեան: Բանախօսած է ընկ. Տոքթ. Սուրէն Պայրամեան (Գահի– րէէն): Փակման խօսքը արտասանած է Իսահակ Ծ. վրդ. Ղազարեան:

×

ԱՐԺԱՆԹԻՆ

Պուէնոս – Այրէսի Արմենիօ – Արխեն – թինօ վարժարանին մէջ, Մայիս 30–ին տօնուած է Հայաստանի Անկախ Հանրա– պետութեան հռչակման 63–րդ տարե – դարձը: Խօսք առնելով հաստատութեան տնօրէնը՝ Լուիս Կուասթաւինօ համառօտ ակնարկ մը նետած է հայ ժողովուրդի պատմութեան եւ մշակութային արժա – նիքներուն վրայ եւ յայտնած՝ որ իր ըն– բումին հասած է վարժարանին նոր ճա– շասրահը, կառուցուած՝ Տէր եւ Տիկին Արմէն Մեծատուրեանի բարերարու – թեամբ, որոնք այս ձեւով աւարտած են իրենց եղբօր՝ Պօղոս Արզումանեանի կող– մէ սկսած գործը: Ռուբէն Մոզեան խօ – սած է Հայոց անկախութեան մասին: Գե– ղարուեստական յայտագրի աւարտին փակման խօսքը արտասանած է կրթական քննիչ Սեսար Լուիս Սքանտրոլիօ:

×

Մոնթէվիտէոյի «Վռամեան» ակումբին կազմակերպութեամբ տօնուած է Մայիս 28–ը, քանի մը ձեռնարկներով: Մայիս 24–ին Ս. Ներսէս Շնորհալի Եկեղեցին հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուած է Սարդարապատի նահատակներու յիշա – տակին: Այս, Ներսէսեան Կրթ. Հիմ – նարկութեան երկրորդական բաժնի աշա– կերտութիւնը հանդիսութեամբ մը նշած է պատմական թուականը: Խօսք առած են Զապէլ Քեթսեմենեան, Գուրգէն քհնյ. Յովհաննէսեան եւ Յ. Ծ. Վրդ. Թէքէեան: Մայիս 28–ին ծաղկեպսակ մը դրուած է զօրավար Արթիկասի յու – շարձանին: Նոյն օրը խրախճանք մը տե– ղի ունեցած է «Վռամեան» ակումբը: Մայիս 30–ին, Մշակութային սրահին մէջ տեղի ունեցած հանդիսութեան խօսք ա– ռած են Ռոսիթա Սանթուրեան եւ Աւետիս Պատանեան:

×

Գորտոպայի մէջ Մայիս 28–ին, ի յարգանս Սարդարապատի հերոսներուն, ծաղկեպսակ մը դրուած է Սան Մարթինի յուշարձանին, որուն շուրջ հաւաքուած բազմութեան առջեւ խօսք առած է Խուան Գարլոս Աւագեան:

Մայիս 31–ի առաւօտեան հոգեհան – գստեան պաշտօն կատարուած է Ս. Գէորգ Եկեղեցւոյ մէջ: Նոյն իրիկունը, «Անդրանիկ» ակումբը տեղի ունեցած հանդիսութեան բանախօսած է Կարօ Փա– փազեան:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԹԵՀՐԱՆԻ «Արարատ» մարզաւանին մէջ, Մայիս 22–ին, կատարուած է կա – ռուցուելիք մատուռի հողին օրհնութիւ – նը, ձեռամբ Թեմին առաջնորդ Արտակ Արք. Մանուկեանի: Մատուռը, որուն բարերարն են Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Մե– լիքեան, պիտի կոչուի Ս. Հռիփսիմէ:

×

ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ Կաթողիկոսարան այցե – լած է (Մայիս 25–ին) պապական նուի – րակը՝ Գերպ. Քարլօ Ֆուրնօ, շնորհա – կալութիւն յայտնելու համար Խորէն Ա. եւ Գարեգին Բ. Աթոռակից կաթողիկոս – ներուն, որոնք համակրական հեռագիր ղրկած էին Պապին՝ մահափորձէն ազա – տելուն առթիւ: Խօսակցութեանց նիւթ դարձած է նաեւ Լիբանանի ներկայ կա – ցութիւնը եւ փափաք յայտնուած է, որ ամէն ճիգ ի գործ դրուի խաղաղութիւնը ապահովելու, ազգային փոխադարձ հաս– կացողութեան եւ միութեան ուժ տալու եւ օրինական իշխանութեան զօրավիգ կենալու համար:

×

ՎԻԷՆՆԱՅԻ մէջ տեղի ունեցած Պէթ– հովըն միջազգային 6–րդ մրցումին դափ– նեկիրը հանդիսացած է լիբանանահայ դաշ– նակահար Աւետիս Գույումճեան: 22–ամ– եայ արուեստագէտը մեկնաբանած է Պէթհովընի դաշնակի համար գրած ա– ռաջին քոնչերթօն: Մրցումին 32 երկիր– ներէ 100 թեկնածուներ մասնակցած են:

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՇԷՅԽ ՃԷԼԱԼԻ ՀՈՂԻՆ ՎՐԱՅ

Կէսօրը անց էր երբ դուրսը թեթեւ չփոթ մը զգաց: Այդ չփոթը կ՚ըսես կը– տուրէն, պատուհաններէն, կրակտուն մէջ [illegible]նկաւ: Ծերունի Գասպար, չփոթը պըղ– տոր աչքերուն մէջ, դռնէն դուրս ելաւ: Հնադրակի փողոցէն Ճէլալի փեսան էր, որ կ՚անցնէր երկու ժանտարմով ու մի քանի զուլամներով:

– Շնէրը, շնէրը,– դողացող շրթներով խօսեցաւ ինքն իր հետ այնքա՛ն կամաց եւ սակայն զգաց, որ շրթներու այդ դո– ղը իր ծերունի խոշոր գլխին մէջ ար – ձագանգ տուաւ:

Գիւղացիները այդ առաւօտ իմացան, որ դեւերէն զարնուած Ճէլալի փեսան ե– կած է: Զէչչէն քիւրտ մը խոշոր ակռա – ներով, դէմքի կաշին ոսկորներուն փա– կած: Թերածին ճիւաղ մը, որ մար – դոց չարչարանքէն հաճոյք կը զգար:

Իրիկնադէմին բանուորները չվերա – դարձան: Գիւղացիները սկսան իրարու ձայն տալ. տակաւին ոչ մէկ բանուոր եկած էր:

Ծերունի Գասպար աչքերը դրան՝ ի զուր սպասեց ու անհանգիստ դուրս ե– լաւ: Անոր դէմքը անճրեւի կարօտով դեղնցած կանանչի երեւոյթն առած էր:

Վերջալոյսի վերջին մասը իրենց մա– րագի կտուրին վրայ էր: Այդ պատառ մը արեւին հետ ինք ճակատագրական բան մը կապեց, կարծես արեւը իր հո – գիին մէջ ըլլար: Մինչեւ մօտակայ ա– ռուն երթալու համար՝ համրեց իր քայ– լերը: 31 – 32, թիւը զոյգ եկած էր: Ա– յո՛, այո՛, պիտի գայ Սպիտակ Ձիաւորը: Ծերունի Գասպար ինքն ալ չգիտցաւ, թէ ինչպէս մարագին վրայի կտոր մը ա– րեւին ու քայլերու զոյգ թիւերուն այդ– քան ճակատագրական յոյսեր կապած էր:

Փողոցին վրայ գիւղացի քիւրտերու եւ թուրքերու շատ չէր հանդիպեր: Գէշ նը– շան էր: Մաքոյենց բակին մօտ իրենց դրացի Թուրք Մօսոյին հանդիպեցաւ: Լաւ դրացիներ եղած էին, մանաւանդ որ Մօսոն տարին մը հայկ. վանքի մը մէջ ծառայ եղած էր, սորված էր «Հայր Մեր»ը, նոյնիսկ «Տէր Ողորմեայ» կ՚եր – գէր: Ծերունի Գասպար յաճախ օգնած էր Մօսոյին: Էհ, դրացիներ էին, չէին կրնար դիմանալ, մանաւանդ որ անոր զաւակները օրերով անօթի կը մնային, ու Մօսոն կ՚աղաչէր, հազար «Հայր Մեր»ը մէկ կ՚ընէր՝ պարկ մը ցորեն առնելու համար:

– Ի՞նչ կայ – չկայ, Մօսօ,– հարցուց ծերունի Գասպար:

– Բան չկայ, դրացի, ի՞նչ պիտի ըլ– լայ,– պատասխանեց Մօսոն, լաւ հայե– րէնով:

Մօսոյի ձայնը շատ գէշ ազդեց ծերու– նի Գասպարի վրայ: Թուրքի աչքերուն մէջ թաքնուած օձ մը կար կարծես: Ու– զեց հին կատակներով խօսիլ՝ մի գուցէ դրացի Թուրքի աչքերուն նենգ արտա – յայտութիւնը չքանար:

– Մօսօ, լաւ ձէն ունիս, լաւ «Տէր Ողորմեայ» կ՚երգես. եկ՝ տիրացու ը– նենք:

Թուրքը, Գասպարի կատակը չլսել ը– րաւ ու որպէս դրացի թելադրեց, որ տան մալերը, պղնձեղէններն ու ցորենը իրեն յանձնէ ապահովութեան համար:

– Շունը, շունը,– Գասպար կրկնեց ինքն իր մէջ,– Մօսոն կ՚ուզէ իր մալերուն տէր ըլլալ:

Ծերունի Գասպար զատուեցաւ Մօսո – յէն, ուզեց պառաւ Մարանին դուռը թա– կել՝ հասկնալու համար, թէ Մարանը հաց եփելու տեղէն եկա՞ծ է, թէ ի՞նչ կ՚անցնի – կը դառնայ Ճէլալի խոնախին մէջ:

(Շար.– 343)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տիկին Սիւզան Վակրամի փափաքին համաձայն, ողբացեալ ամուսնոյն, Ազգատախնամի Ընկերակցութեան նախկին նախագահներէն՝

ՏՈՔԹՈՐ ՎԱԿՐԱՄԻ

մահուան 10-րդ տարելիցին առթիւ, Յունիս 28, Կիրակի օր, ժամը 10·30-ին, հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Եկեղեցւոյ մէջ:

Կը հրաւիրուին Ազգատախնամի Ընկերակցութեան անդամներն ու ողբացեալ բարերարին յիշատակը յարգողները եւ բարեպաշտ հայրենակիցները:

———X———

Օր. Ժիլպէրթ Տատեան, կը ծանուցանէ որ՝ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իր բարեկամ՝

ՄԵԼԻՔ ՇԱՄՏԱՆՃԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին, ինչպէս նաեւ իր հօրաքրոջ եւ անոր ամուսնոյն՝

ԷԼԻԶ եւ ՄԱՐՏԻՐՈՍ ՄԻՆԱՍԵԱՆԻ

եւ իր ծնողաց՝

ՄԱՐԻ եւ ԼԵՒՈՆ ՏԱՏԵԱՆԻ

յիշատակին, Կիրակի, Յունիս 28-ին, Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Եկեղեցին:

Ի գիտութիւն՝ ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տէր եւ Տիկին Ժ. Մարգարեան (Ֆոս) 100 Ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ին, իրենց մօր՝ Տիկին Մարի Յակոբեանի մահուան 5-րդ տարելիցին ի յիշատակ:

ՀԱՅ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Յուլիս 5, Կիրակի օր, ժամը 11 – 22

Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան պարտէզին մէջ:

- Արեւելեան եւ եւրոպական ճաշեր՝ արագ սպասարկութեամբ:
- Վիճակահանութիւն՝ մեծ պարգեւներով:
- Զանազան հետաքրքական խաղեր ու ժամանց:
- Ընտանեկան հաճելի եւ ջերմ մթնոլորտ:
- Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր՝ մասնակցութեամբ.–

Երգչուհի ՎԻՐՃԻՆԻԱ ՓԱԹԹԻ-ի եւ Աշուղական Ֆոլքլորի Անսամպլին:

Սեղանները ապահովել, հեռաձայնելով.– 878· 02· 99· եւ 281· 17· 80

Մոնմորանսի երթալու համար.– Մուտքը ազատ է:

Prendre le train de la Gare du Nord, descendre à Enghien-les-Bains et puis prendre l'Autobus N° 6 et descendre à l'arrêt Groslay.

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ օր, Յունիս 27, Տօն է Սրբոյն Ներսիսի Մեծի Հայրապետին եւ Խադայ Եպիսկոպոսին:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Եկեղեցւոյ մէջ՝ ժամը 10-ին Պատարագ կը մատուցուի:

ՊԱՏԱՐԱԳ

ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻԻ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ ՄԱՏՈՒՌԻՆ ՄԷՋ

Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան մատուռին մէջ Պատարագ կը մատուցուի Շաբաթ, Յունիս 27, ժամը 10·30-ին:

Կը պատարագէ՝ Մեսրոպ Քհնյ. Ժամկոչեան:

Կը հրաւիրուին՝ Հանգստեան Տան բնակիչներու ընտանեկան պարագաներն ու բարեպաշտ հաւատացեալները:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

12 - 14 Rue St. Bazile, Marseille 1er

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Շաբաթ, Յունիս 27, ժամը 21-ին

Գեղարուեստական յայտագիր, պատրաստուած՝ աշակերտներու կողմէ: Արտասանութիւն, երգ, հայկ. պար, ներկայացում: Կը մասնակցի Մշակոյթի Տան «ԱՆԻ» Պարախումբը:

Կը հրաւիրուին ծնողքները, բարեկամները, ու անխտիր բոլոր Հայերը, ապրելու համար հայաբոյր երեկոյթ մը, շնորհիւ հայ մանուկներուն ու երախաներուն: Մուտքը ազատ է:

« Le Rond-Point de la Chanson »

Madeleine Renaud et Jean-Louis Barrault rééditent l'expérience qu'ils avaient faite en Juillet 1979 au Théâtre d'Orsay et accueillant dans leur nouveau théâtre Le Théâtre du Rond - Point, chanteurs et musiciens dans les deux salles du théâtre avec tous les soirs un programme différent du 29 Juin au 14 Juillet.

Parmi les soirées:-

— HENRI TACHAN (France) le 1er et 2 Juillet.

— CHOEUR ARMENIEN SIPAN - KOMITAS (Arménie) le 10 Juillet.

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE

9, Rue de Madrid -- 94140 Alfortville

PRESENTATION et SIGNATURE du dernier ouvrage de:

VAHE KATCHA

«UN POIGNARD DANS CE JARDIN»

La Saga Arménienne

Vendredi, 26 Juin, à 21 h. à la M. C. A.

TRANSTOURS

ORGANISE PLUSIEURS VOYAGES POUR L'ANNEE 1981 AVEC LES MEILLEURES CONDITIONS ET DES PRIX IMBATTABLES.

Hôtel COSMOS à MOSCOU et Hôtel ARMENIA à EREVAN 1e classe

De PARIS:

du 5 Août au 20 Août — Prix: 4400 F.

3 Sept. au 18 Sept. — Prix: 4400 F.

du 5 Oct. au 20 Oct. — Prix: 3800 F.

De MARSEILLE:

— 1e Voyage: du 1 Août au 14 Août

— 2e Voyage: du 5 au 18 Septembre — 3e Voyage: du 3 au 16 Octobre

○ PARIS — MR. OUNDJIAN: 25, Rue d'Argenteuil, 75001. Tél.: 261.58.28 Mercredi et Vendredi: de 14 à 18 h.

○ MARSEILLE — Z. ALEXANIAN: 11, Rue du Bassin, SAINT - JULIEN Tél. 93. 04. 90 — (42) 83. 31. 55

○ LYON — CHEMIDIKIAN: Rue Chardonnet, N° 16, 69120 Vaulx-en-Velin

○ VALENCE — N. KASBARIAN: 9, Rue Sully; Tél.: 868. 53. 05

ARMÉNIE

Notre prochain départ de PARIS, LYON et MARSEILLE

DU 18 AU 31 JUILLET

Demandez-nous le calendrier des départs du mois d'Août, Septembre et Octobre

Renseignements et Inscriptions:

A PARIS:

LEVON BAGHDASSARIAN

SABERATOURS

3, Rue de l'Arrivée

Imm. CIT - 7e étage

75749, Paris — Cedex 15

Tél.: (1) 538. 67. 47

A LYON:

VAROUJAN SARKISSIAN

SEVAN VOYAGES

48, Cours de la Liberté

69003 — LYON

Tél.: (7) 860. 13. 66

A MARSEILLE:

JACQUES CHELELEKIAN

WASTEELS

87, La Canebière

13001 — Marseille

Té.: (91) 95. 90. 12

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՄՐՑԱՆԱԿԱԲԱՇԽՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒՆԻՍ 28,

ժամը 13-էն սկսեալ

Վարժարանին մէջ:

Երգ – Պար – Արտասանութիւն

Աւանդական ճաշ – Խաղեր եւ Վաճառք

Մուտքը ազատ է:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼԻՈՆ.– Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի Պարահանդէսը՝ Նոյեմբեր 7-ին, Casino Charbonnière.

ԲԱՑՈՒՄ

Յունիս 28, Կիրակի օր, ժամը 10-ին հանդիսաւոր բացում՝ ՄԻՍԱՔ ՄԱՆՈՒՇԵԱՆ փողոցի Էշիոօլ (Իզէռ) քաղաքին մէջ, ներկայութեամբ՝ տեղւոյն քաղաքապետին եւ քաղաքապետութեան անդամներուն, Փարիզի, Լիոնի, Մարսէյլի եւ Նիսի Նախկին Ռազմիկներու Միութեան ներկայացուցիչներուն, ինչպէս նաեւ Ֆրանսայի Նախկին ռազմիկներու զանազան կազմակերպութեանց անդամներուն:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Պէլֆոնթէնի ամառուան արձակուրդները.–

ՅՈՒԼԻՍ.– Փարիզի խումբը՝ Յուլիս 4-էն Յուլիս 31:

ՅՈՒԼԻՍ.– Գաւառները՝ Յուլիս 11-էն Յուլիս 31:

ՕԳՈՍՏՈՍ.– Փարիզ եւ գաւառները միասին. Մեկնում՝ Օգոստոս 1:

Վերադարձ՝ Օգոստոս 29:

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի Կեդրոնական Սանուց Միութեան 1981 – 1982 տարեշրջանի կրթաթոշակներու թեկնածու ներկայանալ փափաքող ուսանողներէն կը խնդրուի դըրաւոր կերպով դիմել Միութեան կեդրոնատեղիին, ստանալու համար հարցարանները՝

Մինչեւ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 15

LES ANCIENS DU LYCEE GUETRONAGAN

32, Rue de Trévise - 75009 Paris

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը, Կայանի տնօրէնուհին եւ վարիչները, հանդիպումի մը կը հրաւիրեն Կայան գացող երախաներու ծնողքները, Շաբաթ, Յունիս 27, ժամը 15-ին՝

17, Rue Bleue - (Métro: Cadet)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղը, շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները, Տիկին Մարգարեանի հոգեհանգստեան առթիւ.– Պր. Մարգարեան, Տէր եւ Տիկին Մէքոփեան 50-ական, Կարպիս Տէրիկեանի հոգեհանգստեան առթիւ.– Տէր եւ Տիկին Սամուէլ Սիլոյեան 50, Ս. Զատկուան առթիւ.– Այրի Տիկին Սէմէրճեան 50, Տիկին Տէրտէրեան Նուարդ, Տիկին Պետիկեան 20-ական, Տիրան Խայիկեանի հոգեհանգստեան առթիւ.– Տիկին Թօփալեան 100 Ֆ.:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Շրջանային Վարչութիւնը միջմասնաճիւղային ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի շրջանի իր մասնաճիւղերը, Երեքշաբթի 23 Յունիս երեկոյեան ժամը 8-ին Փարիզ Մշակոյթի Տան մէջ: Բոլորին ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Հայ Ուսանողներու եւ Երիտասարդներու Միութիւնը կը փնտռէ տրամադրելի վայր մը, իր հերթական հանդիպումներուն, մշակութային ձեռնարկներուն եւ գործունէութեանց համար:

Հեռաձայնել ամէն օր (բացի՝ Շաբաթ եւ Կիրակի) Պ. Ֆիլիփի.– 981· 65· 17

CENTRE D'ENSEIGNEMENT UGAB STS. SAHAK — MESROB

33, Cours Pierre-Puget; 13006 Marseille — Tél.: 37. 75. 97

339, Ave. du Prado; 13008 Marseille — Tél.: 77. 84. 70

Vacances Enfants

du Dimanche 12 au Vendredi 31 Juillet

Le Centre Agréé de Vacances: RIVIERA accueillera vos enfants de 7 à 15 ans à ANGELLE (05) 1350 m. d'altitude, 16 km. de Gap. Les enfants seront logés en chambre de 2, 4, au 6, nourris, blanchis et encadrés par des moniteurs d'origine arménienne.

Pour tous renseignements veuillez téléphoner aux numéros suivants:

- M. M. Harounian: 40. 08. 74 et

- U. G. A. B.: 37. 75. 97

ԼԻՈՆԻ ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ԺՈՂՈՎՐԴԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

տեղի կ'ունենայ՝ Կիրակի, Յունիս 28-ին, Նարեկեան Վարժարանի զբօսայգիին մէջ:

ԶԲՕՍԱՊՏՈՅՏ ԵՒ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

NEMOURS - MORET S / LOING

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի զբօսապտոյտը՝ Յուլիս 5ին: Կէսօրուան ճաշը տեղւոյն վրայ, պատրաստուած՝ Խաչուհիներու կողմէ, նըպաստաւոր պայմաններով:

Մ ե կ ն ո ւ մ .–

Gare de l'Est:- 8 h. 30

Porte d'Orléans: 9 h. 00

Porte d'Italie: 9 h. 15

Երթուդարձը՝ 50 Ֆ.: Անձրեւի պարագային՝ սրահը ապահովուած է:

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ, վերոյիշեալ ժամադրութիւններուն: Փոխադրակառքի ապահովութեան համար հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն.–

533· 06· 31 կամ 206· 42 ·50

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris

Commission paritaire : N° 55935

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ
25
JEUDI
25 JUIN
1981

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 2 F.

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
Directrice: ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա: Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ: 160 Ֆ.
Արտասահման: Տար. 350 Ֆ. - Հատը: 2 Ֆ.

56ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.936

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

56e ANNÉE — No 14.936

ՕՏԱՐ ՄԱՄՈՒԼ

«THE MIDDLE EAST»

ԹԵՐԹԻ ՑՕԴՈՒԱԾԸ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՀԱԲԵԿՉՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Քաղեց՝ ԽԱԶԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

Պաղեստինի մէջ ապրող փոքր հայ համայնքը ճնշումի տակ է: Հին Երուսաղէմի հայկական Թաղը Ց. Ք. Առաջին դարէն ի վեր գոյութիւն ունեցած է (4-րդ դարէն ի վեր ըստ մեր գիտելիքներուն, – Խ. Թ.): Եւ ունի հին սրբատեղիներ եւ գիւղեր, գանձեր՝ մանաւանդ մանրանկարչութեանց: Թաղը ունեցած է հայ – կական տպարան եւ երկար ատենէ ի վեր եղած է կրօնական գրքերու գլխաւոր հայթայթիչ՝ Սփիւռքին:

1948-ին 9.000 Հայ կար հոն, բայց այդ տարուան առաջին Արաբ – Իսրայէլեան պատերազմէն ետք շատեր մեկնեցան Ամ-ման: 1967-էն ետք, երբ Իսրայէլ գրաւեց Երուսաղէմի հին քաղաքը, հսկայ ար – տագաղթ մը սկսաւ, եւ այսօր հայ բնակչութեան թիւը 1000-էն ցած է: Հայերը արհեստաւորներ եւ ոսկե – րիչներ էին: Երուսաղէմի հայ բժիշկ մը բացատրեց «Տհը Միտըլ Իսթ»ի թղթակիցին որ այդ արհեստաւորները չէին կրնար վճարել Իսրայէլի պարտադրած նոր տուրքերը, եւ կամ արտադրել ապրանք՝ որ կրնար հաւասարիլ Իսրայէլեան նոր արժեչափին: Յետոյ, Նոր կառավարութիւնը կը ստիպէր անոնց, որ ոսկի գնէին իրմէ, իր գինով, ու ապա տուրք վճարէին: Հայերը, ըստ այս բժիշկը, այլեւս ապահովութիւն չունին: Իսրայէլացիք անոնց հետ կը վարուին «այնպէս», ինչպէս Արաբներուն հետ: 20 տարիէն միայն ափ մը Հայ պիտի մնայ Երուսաղէմի մէջ, – միաբաններ, քոյ – րեր եւ վանքաբնակներ: Արտագաղթը ամէնօրեայ երեւոյթ է, գլխաւորաբար դէպի Գանատա կամ Աւստրալիա:

Խորհրդային Միութեան մէջ ալ վիճակը շատ լաւ չէ, թէեւ Հայերը մշակու – թային եւ վարչական մարզերու մէջ ո – րոշ ինքնավարութիւն մը ունին Հայ – կական Ս. Ս. Ռ.-ի սահմաններէն ներս: Բայց հայկական ազգայնական ոգիի որ – եւէ նշան՝ կը ճզմուի հոն ալ: Կան եր – կու ստորերկրեայ կազմակերպութիւն – ներ, Հայկական Ս. Ս. Ռ.-ի մէջ, – Հայաստանի Ազգային Միացեալ Կուսակ – ցութիւն, հիմնուած 1969-ին, եւ Հէլ – սինքիի Մարդկային Իրաւանց Պաշտպանումի Հայկական Ցանձնախումբ: Երկու խմբակներուն առաջնորդներն ալ բանտերու մէջ են, բայց խմբակները կը շարունակեն գործել, պահանջելով անկախ Հայաստան եւ հայկական Պետութիւն: Այս կազմակերպութիւնները ունին զուտ հակա – Մարքսական եւ ազգային բնոյթ, ու կ'ըսուի թէ Արեւմուտքէն դրամ կը ստանան:

Թէեւ հայաստանեան խմբակներու վրայ ծանր ճնշումը կը շարունակուի, Սփիւռքի ահաբեկիչները ընդհանրապէս չեն քննադատեր այդ: 1979-ին՝ 1977-ին Մոսկուայ մէջ պայթած ռումբ մը զետե – ղելով մեղադրուած երեք Հայեր գնդա – կահարուեցան, եւ այս քիչ մը շատ ծանրաթաթ Թուեցաւ դուրսը, մանաւանդ քանի որ Հ. Ա. Հ. Գ. Բ.-ը հանրօրէն հաստատած է որ կը հաւատայ թէ Հա – յաստանը պէտք է խարիսխ մը ըլլայ, Թուրքիոյ դէմ մղուելիք պայքարին համար: Այս իրատես պահանջք մը չէ, բայց սկզբունքի հաստատում մըն է, որ ցոյց կուտայ թէ ահաբեկիչները կ'ուզեն սովետական օգնութիւն, կամ գոնէ այդ պետութեան չէզոքութիւնը: Նոյն – իսկ աւելի աջակողմեան Արդարութեան Կոմանտոները կը ձեւացնեն չտեսնել այն՝ ինչ որ կը պատահի Խորհրդային Միու – թեան մէջ: Սակայն մէկ ձախ խմբակ, Նոր Հայկական Դիմադրութեան Շար – ժումը, սովետական Թիրախներու վրայ յարձակեցաւ, Եւրոպայի մէջ, – Պրիւ – քսէլի Աէրօֆլօթի պաշտօնասենեակին ու Փարիզի Խորհրդային Դեսպանատան Տե – ղեկագրական պաշտօնասենեակին մէջ ռումբեր զետեղեց 1980-ի Փետրուար ամսուան ընթացքին, 1979-ի գնդակահա – րութիւններու տարեդարձին: Ն. Հ. Դ. Շ.-ի նպատակն ալ ազատ եւ ընկերվա – րական Հայաստանի ստեղծումն է, եւ կապեր ունի Հ. Ա. Հ. Գ. Բ.-ի հետ: Նոյնիսկ կայ կարելիութիւնը՝ որ ան դաղտնի ճակատ մըն է, հիմնուած Հ. Ա. Հ. Գ. Բ.-ի կողմէ, որպէսզի այս կազ – մակերպութիւնը պէտք եղած պարագա – յին հակա – Սովետ արարքներ կատա – րէ:

Բոլոր այս կազմակերպութիւններու առաջնորդները գիտեն որ ինկալպէս ի – րատես չէ Արեւմուտքի եւ Խորհրդային Միութեան դէմ պայքարիլ միեւնոյն ա – տեն: «Մոսկուա մեզի նեցուկ չի կանգ – նիր որեւէ ձեւով» կ'ըսէ ծայրայեղական Հայ մը, «բայց պէտք է առաջնահեր – թութիւններ ունենալ» (այսինքն՝ Նախ Արեւմուտքի դէմ պայքարիլ ըսել կ'ուզէ: – Խ. Թ.): Ծայրայեղականներ զուգահեռ մը կը տեսնեն նորէն՝ պաղեստինեան շարժումին հետ: Վերջինը յաճախ ստիպ – ուած է գործակցիլ արաբ պետութիւն – ներու հետ՝ որոնց չի համակրիր: Շատեր կը հաւատան նաեւ որ Խորհրդային Միութենէն Հայերու արտագաղթը կ'օգ – տագործուի Արեւմտեան Պետութիւննե – րու կողմէ, յանուն իրենց շահերուն:

(Շար. 4)

ՆՈՐ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ՝ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ՉՈՐՍ ՆԱԽԱՐԱՐ

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԶԻՋՈՒՄՆԵՐԸ ՁԵՌՆԱՍՓԵՑԱՒ

«Պատմական անկիւնադարձ», 37 տարի է չէր պատահած», «Միթերանի հիմնական սխալը» եւ նման խօսքեր կ'ողջունէին Զորեքշաբթի առտու համայնավար չորս նախարարներու մուտքը Փիէռ Մոռուայի կազմած երկրորդ կառավարութեան մէջ: Հետաքրքրական է եւ թերեւս քիչ մըն ալ հակասական նկատել թէ Համայնավարները իշխանութեան կը հասնին այն ատեն երբ իրենց ամէնէն ջախջախիչ պարտութիւնը կրած են ընտրութիւններու ընթացքին: Գուցէ այդ է նաեւ պատճառը, որ ստիպուեցան բաւական ջուր խառնել իրենց գինիին, բազմաթիւ զիջումներ ընել եւ ընդունիլ բոլոր նախապայմանները զորս դրած էին Ընկերվարականները: Այս կացութիւնը խորագրել կուտար «Լիպերասիոն» օրաթերթին Զորեքշաբթի առտու՝ «Համայնավար կուսակցութիւնը կառավարութեան մէջ կը մտնէ՝ ծնրադիր»: Արդարեւ, նախքան նոր կառավարութեան կազմը տալը, յիշենք թէ ի՞նչ անցաւ – դարձաւ Երկուշաբթի եւ Երեքշաբթի յանդելու համար այս եզրակացութեան: Եթէ Երեքշաբթի առտու Ընկերվարական կուսակցութիւնը արագօրէն վաւերացուցած էր, քանի մը ժամ առաջ գոյացած քաղաքական համաձայնութիւնը, Համայնավար կուսակցութեան քաղաքական Բիւրօն աւելի ժամանակ կը դնէր, ի վերջոյ «միաձայնութեամբ» վաւերացնելու համար պայմանագրութիւնը: Այդ պայմանագրութիւնը կը հաստատէր թէ Համայնավար կուսակցութիւնը կ'ընդունի համակերպիլ կառավարութեան վարելիք քաղաքականութեան, քանի որ համաձայնութեան սկիզբն իսկ կը շեշտուէր.– «Երկու կուսակցութիւնները վճռած են ոտքի հանել այն նոր քաղաքականութիւնը զոր ընտրեցին Ֆրանսացիք Ֆ. Միթերանը բերելով Հանրապետութեան Նախագահութեան: Պիտի ըլլան Ազգ. ժողովին մէջ, ստեղծուած մեծամասնութեան ծիրէն ներս, պիտի ըլլան կառավարութեան մէջ առանց ճեղքի համաձայնութեան մէջ»: Անիկա չասեր յըստակ է եւ ի յառաջագոյն Համայնավար կուսակցութիւնը կը դնէ ընկերվարական մեծամասնութեան տրամադրութեան ներքեւ: Նոյն յայտարարութեան մէջ, եւ այս անգամ արտաքին քաղաքականութեան մարզին մէջ, Համայնավար կուսակցութիւնը կ'ընդունի սատկէ բանաձեւ մը. – «Երկու կուսակցութիւններ զօրավիգ կը կենան Ֆրանսայի միջազգային գործունէութեան – իր զինակցութեանց յարգանքով – խաղաղութեան եւ յարաճուն ապազինման համար, զինուորական պլոքներու միաժամանակ լուծումին հեռանկարով, ապահովելով Եւրոպայի եւ աշխարհի մէջ ուժերու հաւասարակշռութիւնը: Այս ոգիով, կողմնակից են որ միջազգային արագ բանակցութիւն մը սկսի Եւրոպայի զէնքերու սահմանափակումին համար: Այս բանակցութիւնը պէտք է վերաբերի մանաւանդ Խորհրդային ՍՍ – 20 հրթիռներու ներկայութեան եւ ամերիկեան Փերշինկ – 2 հրթիռներ հաստատելու որոշումին: ... Այս սկզբունքներով, կը հաստատեն աֆղան ժողովուրդի իրաւունքը իր վարչակարգն ու կառավարութիւնն ընտրելու եւ կ'արտայայտուին Աֆղանիստանէն խորհրդային զօրքերու քաշուելու եւ որեւէ օտար միջամտութեան դադրումի ի նպաստ: ... Երկու կուսակցութիւնները ոգեկոչած են Լեհաստանի կացութեան յեղաշրջումը եւ կը մաղթեն որ այս երկիրը եւ իր ժողովուրդը իրենք տանին դրական եզրակացութեան մը, տնտեսական, ընկերային եւ ժողովրդավար վերանորոգումը որու ձեռնարկած են»:

Այս համակերպումէն ետք, Ընկերվարականները կրնային չորս աթոռ շնորհել, որուն մէկը նոյնիսկ «բազկաթոռ» քանի որ Ֆիթերման պետական նախարարի տիտղոս ալ կը ստանայ, գինքը դարձնելով կառավարութեան 4-րդ անձնաւորութիւնը: Ուրեմն Փիէռ Մոռուայի այս նոր կառավարութիւնը հետեւեալն է. –

ՀԻՆԳ ՊԵՏԱԿԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐ

Ներքին եւ Ապակեդրոնացում՝	Կ. ՏԷՖԷՌ
Արտաքին առեւտուր՝	ՄԻՇԷԼ ԺՈՊԷՌ
Փոխադրութիւն՝	Շ. ՖԻԹԷՐՄԱՆ (Հ.)
Ծրագիր՝	Մ. ՌՈՔԱՌ
Հետազօտութիւն՝	Ժ. Փ. ՇԸՎԷՆԸՄԱՆ

29 ՆԱԽԱՐԱՐ

Ազգ. համախոհութիւն՝	Ն. ՔԵՍԹԻՕ
Կանանց իրաւունք՝	ԻՎԷԹ ՌՈՒՏԻ
Խորհրդարանի հետ յարաբերութիւն՝	Ա. ԼԱՊԱՌԷՌ
Արդարութիւն	Ռ. ՊԱՏԷՆԹԷՌ
Հանրային պաշտօն եւ վարչական բարեփոխում՝	Ա. ԼԸ ՓՈՐՍ (Հ)
Արտաքին յարաբերութիւն՝	Ք. ՇԷՍՈՆ
Եւրոպական հարցեր՝	Ա. ՇԱՏԷՐՆԱԿՈՐ
Համագործակցութիւն՝	Ժ. Փ. ՔՈԹ
Պաշտպանութիւն՝	Շ. ԷՌՆԻՒ
Տնտեսութիւն՝	Ժ. ՏԸԼՈՌ
Պիւտճէ՝	Լ. ՖԱՊԻՒՍ
Լուսաւորութիւն՝	Ա. ՍԱՎԱՌԻ
Հողագործութիւն՝	Է. ՔՐԷՍՈՆ
Ճարտարարուեստ՝	Փ. ՏՐԷՅՖԻՒՍ
Ուժանիւթ՝	Է. ԷՌՎԷ
Առեւտուր՝	Ա. ՏԸԼԵԼԻՍ
Աշխատանք՝	Ժ. ՕՌՈՒ
Առողջապահութիւն՝	Ժ. ՌԱԼԻԹ (Հ)
Ազատ ժամանակ՝	Ա. ԱՆՐԻ
Երիտասարդութիւն եւ մարզական՝	Է. ԱՎԻՍ
Բնակութիւն՝	Ռ. ՔԻՅՕ
Շրջապատ՝	Մ. ՔՐԷՓՕ
Ծով՝	ԼԸ ՓԷՆՍԷՔ
Հաղորդակցութիւն՝	Ժ. ՖԻԼԻՈՒ
Թղթատար՝	Լ. ՄԵՔՍԱՆՏՕ
Նախկին ռազմիկ՝	Ժ. ԼՕՌԷՆ
Սպառում՝	Ք. ԼԱԼԻՒՄԻԷՌ
Արհեստի կազմաւորում՝	Մ. ՌԻԿՈՒ (Հ)

ԵՆԹԱՆԱԽԱՐԱՐՆԵՐ

Ներգաղթողներու՝	Ռ. ՔՈՒՌՈՒԻԷՌ
Ներքին՝ (Անդրծովեան նահ.)՝	Հ. ԷՄՄԱՆՈՒԷԼ
Ազգ. համախոհութիւն՝ (գաղթողներ)՝	Ֆ. ՕԹԷՆ
Տարեց՝	Ժ. ՖՐԱՆՉԵՍՔԻ
Ընտանիք՝	Ժ. ՏԻՒՖՈՒԱ
Հողագործութիւն՝	Ա. ՍԵԼԱՐ
Պաշտպանութիւն՝	Ժ. ԼԸՄՈՒԱՆ
Ազատ ժամանակ՝ (զբօսաշրջիկութիւն)	Ֆ. ԱՊԱՏԻ

Մոռուայի այս նոր կառավարութեան յատկանշական կէտերն են. – հինգ հոգի մեկնած են՝ Մօրիս Ֆօռ, որ Արդարութիւնը կը թողու մահապատիժի ջնջումին փաստաբան՝ մէթր Պատէնթէրի, Լուի Մեռմազ, որ պիտի անցնի Ազգ. ժողովի նախագահութեան, Փ. Ժոքս, Մ. Տէպարժ եւ Ալէն Պոնպառ: Երկու նորեր չորս Համայնավարներէն դուրս՝ Պատէնթէռ եւ երիցագոյնը՝ Փ. Տրէյֆիւս, 73 տարեկան, նախկին տնօրէն Ռընոյի, որու ներկայութիւնը ճարտարարուեստի գլուխը կը ձգտի վստահութիւն ներշնչելու ճարտարարուեստի մեծերուն եւ գործատիրութեան:

Անշուշտ շեշտը շատ կը դրուի Համայնավարներու ներկայութեան, մանաւանդ անոնց կողմէ, որոնք շատ շուտ մոռցած են թէ 1944-ին զօր. տը Կոլ փոխ – վարչապետ կը դարձնէր Մօրիս Թորէզը, Մոսկուայէն ետ բերելով: 1951-ին ալ վարչապետ Ռամատիէն էր որ դուրս քշեց համայնավար նախարարները իր կառավարութենէն: Եւ ի վերջոյ իրաց ներկայ կացութեան մէջ, Համայնավարները աւելի պատանդի դիրքի մէջ են քան՝ պահանջատէրերի եւ գիտակից թէ երբ երկիր մը ընկերվարական աննախընթաց մեծամասնութիւն մը կը բերէ իշխանութեան գլուխ, միաժամանակ 86-էն 44-ի իջեցնելով համայնավար երեսփոխաններու թիւը, բացայայտ կ'ըսէ թէ կողմակից է ոչ – համայնավար ձախի մը:

Հետաքրքրական է սակայն Նախագահ Միթերանի պարագան, քանի այսօր կ'օգտուի այն ամէ ինչէն, որու դէմ պայքարած է: Արդարեւ, 1946-ին մերժած էր Դ. Հանրապետութեան Սահմանադրութիւնը, որու շրջանին սակայն ութ անգամ նախարար եղաւ 11 տարուան ընթացքին: 1958-ի եւ 1962-ին մերժեց եւ դատապարտեց Ե. Հանրապետութիւնը եւ անոր հիմնարկները: Ասոնք են սակայն որ իրեն կուտան այսօր «անգրտանելի ժողով» մը եւ մեծամասնութիւն մը, զորս ուրիշ որեւէ դրութիւն չէր կրնար շնորհել: Բայց եւ այնպէս կացութիւնը այնքան հանդստաւէտ չէ երբ նման մեծամասնութիւն մը կը վայելէ որեւէ կուսակցութիւն, քանի որ այդ կը նշանակէ նաեւ բացարձակ պատասխանատուութիւն: Այլեւս կարելի չէ «ուրիշին» վերագրել որեւէ ձախողութիւն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹԵՀՐԱՆԻ մէջ կը շարունակուի արիւնարբու մաքրագործութիւն մը: Այլեւս «յանցաւորներու» անունները իսկ չեն տրուիր, ձերբակալութիւն եւ գնդակահարում արագընթաց կը կատարուին, կը բաւէ որ ոեւէ մէկը Պանի Սատրի կողմնակից ենթադրուի: Զորեքշաբթի առաւօտուան հաշուեկշիռն էր՝ 400 ձերբակալութիւն, 32 գնդակահարութիւն: Միշտ կը փնտռուի Պանի Սատրը, որու ապաստանի իրաւունք տուաւ Նախագահ Սատաթ:

ԻՆՉԵ՞Ր, ԻՆՉԵ՞Ր ԿԸ ՊԱՏՄԵՆ ԹՈՒՐՔԵՐԸ...

ԵՒ Ո՞Վ ՊԻՏԻ ՊԱՏԱՍԽԱՆԷ ԱՆՈՆՑ

Շատերու նման, ես ալ ուշադրութեամբ հետեւեցայ «Յառաջ»ի մէջ հրատարակուած «Հայկական Հարց»ի առընչութեամբ տեղի ունեցող հարցադրոյցի մասին «Մարմարա»յէն արտատպուած այն յօդուածները, որոնք կը ներկայացնէին, Պոլսոյ համալսարանի Թուրք դասախօսներու տեսակէտները:

Աւելորդ է ըսել թէ, մեզի, Հայերուս համար ո՛չ նորութիւն մըն էին այդ ըսուածները եւ ո՛չ ալ անակնկալ մը, գիտնալով Թուրքին տրամադրութիւնները եւ մտածելու կերպը հայկ. «հարց»ին նկատմամբ:

Այսուհանդերձ, ինչպէս կ'ըսէր «Յառաջ», կարելի է նորութիւն մը համարել այն՝ որ իրենց նախաձեռնութեամբ «Հայկական Հարց»ը հարցադրոյցի պիտակին տակ հրապարակաւ խնդրոյ նիւթ ընել ուզելով, կ'ընդունին ուրեմն՝ որ Հայկ. Հարցը կա՛յ եւ գոյութիւն ունի եւ հետեւաբար արժանի՝ վերաքննութեան ենթարկելու զայն: Ուրիշ խօսք որ անոնց վերլուծումի ձեւը իրականութեան չի համապատասխաներ:

Եթէ խնկալէս ուրեմն, անկեղծութեամբ եւ անվերապահութեամբ կը մօտենան «հարցին», ինքնին, բարենշան երեւոյթ մը պէտք է նկատել, այդ՝ որքան ալ իրենց տեսակէտը խեղաթիւրուած ձեւով ներկայացուած ըլլայ: Զմոռնանք որ՝ 65 տարիէ ի վեր «Հայկ. Հարց գոյութիւն չունի» իրենց կողմէ արտասանուած «Ոչ»ը, մէկ օրէն միւսը ի՛նչպէս կ'ուզէք որ յանկարծ «Այո»ի վերածուի: Եւ հետեւաբար, եթէ մեր այս ենթադրութեան մէջ նշոյլ մը ճշմարտութիւն կայ, քայլ – առ – քայլ թո՛ղ մօտեցուի «Հարց»ի մը, որ այնքան կնճռոտ է, քաղաքական այլ հանգամանքներով, եւ որ՝ տարիներէ ի վեր «կծկուած» կը մնայ ան, բազմապիսի հանգոյցներով այլազան: Մինչեւ որ օր մը միջազգային ատեաններու առջեւ բերուի «Հարց»ը:

Թուրքը, առաջին անգամ չէ՛ որ կ'ուրանայ եւ կը խեղաթիւրէ 1915–ին տեղի ունեցող դէպքերու իրական ծալքերը եւ անհերքելի ճշմարտութիւնը:

Եւ, մեզմէ, ո՞վ է որ պիտի պատասխանէ, համալսարանական սահմանափակ շրջանակի մէջ արտայայտուած այդ յերիւրանքներուն, որոնց նպատակը ուրիշ բան չի կրնար ըլլալ, եթէ ո՛չ «Հայկ. Հարց»ին նկատմամբ իրենց տեսակէտներն յայտնելով, իրենց ներկայ երիտասարդութեան մէջ այդ մասին միտքերը պատրաստելով, կարծիք ստեղծել: Անգամ մը որ Թուրք ներկայ սերունդին մտքին ու հոգիին մէջ այդ անհիմն տեսակէտը արմատանայ, առանց դէպքերուն բուն ծալքերուն թափանցել ուզելու (արդէն ի վիճակի ալ չեն) ի հարկէ, հաւատք պիտի ընծայեն միայն իրենց վարժապետներուն կողմէ հիմնուած տեսակէտներուն՝ թէ՝ «Հայկական Ջարդ տեղի չէ՛ ունեցած, այլ եղածը լոկ տեղահանութիւնէ է միայն»: Երբ Թուրքը, պատմութեան իրական տուեալները քօղարկելով եւ իրենց անհիմն տուեալներով կ'ուզէ մօտենալ Հարցին, պէտք է անմիջապէս հակազդել հերքելով անոնց ո՛չ իրաւ տեսակէտները:

Այո, գիտենք որ հարիւրաւոր գիրքեր գրուած են, որոնք փաստերով կ'ապացուցանեն, որ 1915–ին, Թուրքին եաթաղանին զոհ գացին մէկուկէս միլիոն անմեղ Հայեր: Բայց ներկայ Թուրք երիտասարդութիւնը ունի՞ միթէ օտար փաստերու դիմելով աւելի լայնօրէն լուսաբանուելու առիթ: Ի հարկէ ոչ եւ եթէ ունի ալ, այդ ձանձրոյթը չի կրեր, հաւատալով միայն գրասեղաններու վրայ լսածներուն: Եւ եթէ անոնց տեսակէտներուն փաստացիօրէն հակազդող հերքում չըլլայ մեր կողմէ, նման լռութիւն մը պիտի նշանակէ թէ՝ համաձայն ենք իրենց յայտնած վերլուծումներուն: Ժամանակը աւելի քան կը հրամայէ, որպէսզի, չարժէնք, Թուրքին ի· ներքուստ կատարած և կատարելիք դաւերուն առաջքն առնելու համար: Որովհետեւ, իբրեւ պետութիւն ամէն միջոցի դիմելու հնարաւորութիւնը ունի եւ կրնայ ստեղծել, ամերիկեան կանանչ տոլարները թո՛ղ ողջ ըլլան, ինքզինքնին ճերմըկցնելու համար: Եւ յետոյ, սուտ խօսելէն աւելի դիւրին բան կա՞յ ... Չէ որ վերջերս իմացանք նաեւ, որ գրքոյկներ պատրաստելով բոլոր երկիրներու մէջ պիտի ցրուեն եղեր իրենց ի նպաստ փրոփականտի միջոց: Պէտք չէ՛ ձգել որ մեր «դատ»ը անիրաւուի անպարկեշտ մարդոց կողմէ:

Ահա, 65 տարիներէ ի վեր Թուրքը կը յամառի յանկերգելու որ՝ Օսմանեան սուլթաններու օրով պատահած դէպքեր են, ինչո՞վ մենք ենք մեղաւոր: Նման տրամաբանութեամբ խօսիլն ալ միթէ ինքնուրացում չէ՞: Սուլթաններու օրով անխնայ Հայ ջարդողները միթէ Թուրքեր չէի՞ն, որոնց զաւակներն ու թոռներն ըլլալու պատիւն ունիք: Ինչպէ՛ս զաւակ մը կրնայ ուրանալ իր ծնողքը, որքան ալ դէշ ու յոռի կողմեր ունեցած ըլլայ ան: Անցեալը ուրանալ ինքնուրացում է: Պատուաւոր ու գիտակից զաւակ մը պիտի փութար անվարան իր երէցներուն ձգած արատը սրբելու, դարմանելու: Քաղաքակիրթ Գերմանիոյ մէկ զաւկին ազնուական կեցո՞ւածքն ալ ձեզի օրինակ չծառայեց, որ՝ առաջին առթիւ իսկ փութաց երթալ ծնրադրելու՝ մարտիրոսացած Հրեաներու յուշարձանին առջեւ: Ինչո՞ւ անոր վեհ օրինակին չհետեւեցաք, ապացուցանելու համար նաեւ որ՝ Թուրքն ալ քաղաքակրթութիւն ունեցող ժողովուրդ մըն է:

Ո՛չ միայն այդ չըրիք, այլ նաեւ, առիթը չէք փախցներ կրկնելու թէ, Հայ ազգ գոյութիւն չէ ունեցած եւ այսօր ալ գոյութիւն չունի:

Ձեր այդ ըսածը ո՛չ միայն մեզ չի վիրաւորեր, այլ չէք անդրադառնալ որ՝ արար աշխարհին առջեւ ինքզինքնիդ ծիծաղելի կը դարձնէք նման արտայայտութիւններով: Չէ՛ք տեսներ ու կարդար օտարներու կողմէ ըսուած ու գրուած գնահատանքի այն վկայութիւնները, որոնք հայ ազգին անցեալ ու ներկայ արժանիքներուն գովքը կը հիւսեն:

Մի՛ մոռնաք որ երբ դարեր առաջ հայ ազգը քաղաքակրթութիւն կը կերտէր, դուք Ասիոյ տափաստաններուն երկայնքին որսորդութիւն կ'ընէիք:

Ահա՛, հայ ազգին գոյութեան ուրիշ մէկ անվիճելի ապացոյցը ձեր աչքին առջեւ ու ձեզի սահմանակից՝ Մայր Հայաստանը եւ հայ ժողովուրդը, որ ձեր հայրերուն ձեռքով աւերակ դարձած ու անապատի վերածուած հողերուն վրայ յաջորդող սերունդներուն համար քաղաքակրթութիւն կը պատրաստէ, աշխատանքի իրենց վերելքով, ամէ՛ն մարզի մէջ, կատարած յառաջդիմական իրենց նուաճումներով: Ասիկա ուրեմն ազգ չէ՛ հապա ի՛նչ է...: Այս իրողութիւնը ձեզի բան մը ըսել չի՞ տար:

Կ'երեւի, ձեր դատողութեամբ, Խորհրդային Միութեան մաս կազմող հանրապետութիւն մը ըլլալուն համար է որ ազգ չէք նկատեր: Այդ կը նշանակէ ուրեմն որ՝ այն շատ մը ժողովուրդները, որոնք եւս Խորհրդային Միութեան մաս կազմող արբանեակներ, ըստ ձեր ըմբռնումին ազգ չեն...:

Եւ եթէ, սա վերջին տարիներու ընթացքին գործադրուեցան ահաբեկչական կարգ մը արարքներ, «իբրեւ թէ Հայերու կողմէ» (ո՛չ մէկ ապացոյց այդ մասին) թո՛ղ չկարծուի թէ (ենթադրելով պահ մը որ Հայեր են) «վրէժ» լուծելու արարքներ են անոնք:

Հայը՝ դարերու ընթացքին ամէնէն խաղաղասէր ժողովուրդն է եղած, զէնքի դիմած է միայն այն ատեն, երբ պարագաներու բերմամբ հարկադրուած է զէնքով ինքնապաշտպանուիլ: Որովհետեւ Հայը, զէնքէն աւելի հատու միջոցներ ունի իր վրէժը լուծելու համար, այսինքն՝ իր աշխատունակ ոգին, իր հաւատքը գոյատեւման, իր հաւատարմութիւնը ազգ. իր աւանդութիւններուն նկատմամբ, եւ, վերջապէս, ամէնէն դեբաղանցը՝ իր հոյակապ Մշակոյթը: Եթէ այդ ազդակները չըլլային, ի՞նչպէս վեց հարիւր տարուան Թրքական լուծին տակ ապրող Հայը՝ պիտի տոկար իր գոյութիւնը պահպանելու համար մղած պայքարին մէջ:

ՄԿՐՏԻՉ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՌՈՒՄԱՆԱՀԱՅ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ՁԵՌՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ՊՈՒՔՐԷՇԻ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՆԻՍՏ ՏԱՃԱՐԻՆ ՄԷՋ

ՊՈՒՔՐԷՇ. – Կիրակի Մայիս 24-ին, Ռումանահայ Թեմի առաջնորդ Տիրայր Արքեպիսկ. Մարտիկեան, Պուքրէշի Ս. Հրեշտակապետաց տաճարին մէջ, հանդիսաւոր պատարագ մատոյց եւ կուսակրօն քահանայ ձեռնադրեց, խարտափլակութեամբ եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւ Զարեհ Ծ. Վրդ. Պարոնեանի, էջմիածնի հոգեւոր ճեմարանի շրջանաւարտ Արասարկաւագ Շլուկեանը, որ անցեալ տարի վերադառնալով իր ծննդավայրը, կամովին ուխտած էր իր կեանքն ու ապագան գիտակից նուիրումով կապելու մեր հաւատքի եւ ժողովուրդի ծառայութեան:

Շաբաթ երեկոյեան ժամերգութեան աւարտին կատարուած քահանայական կոչման կարգէն յետոյ, Կիրակի օր շարունակուող արարողութիւնը գաղութի տարեգրութեան մէջ բացառիկ երեւոյթ մը ըլլալով, հաւատացեալներու, քոյր եկեղեցիներու ներկայացուցիչներու եւ գաւառի մեր միւս եկեղեցիներէն բազմաթիւ պատուիրակներու հոծ բազմութիւն մը խնկալէս տօնական օրի վերածեր էին այս ձեռնադրութիւնը:

Թեմիս Առաջնորդը՝ ծնրադիր ընծայեալը գլխուն արտասանելէ յետոյ ձեռնադրութեան յատուկ աղօթքը, եւ որ խորհուրդի 2րդ պահուն շնորհելով զատարադիչ զգեստաւորման բոլոր մասերը (սաղաւարտ, փորուրար, գօտի, շուրջառ), անցաւ օծման հանդիսութեան, ընծայեալին ճակատը և ձեռքերը օծելով սրբալոյս միւռոնով և առաջին անգամ արտասանելով իրեն նոր անուանակոչութիւնը՝ Արամայիս քհնյ.: Օծման հանդիսաւոր մասին աւարտման, նորընծայ Արամայիս քահանան տուաւ իր անդրանիկ օրհնութիւնը ժողովուրդին, ապա ստանալով նաեւ կուսակրօնութեան խորհրդանիշ սեւ վեղարը:

Այնուհետեւ Թեմիս բարեջան առաջնորդ Տիրայր Արքեպիսկ. Մարտիկեանը, իր իմաստալից քարոզին մէջ մեկնաբանելով օրուան հանդիսութեան հոգեւոր եւ հրատապ արտակարգ նշանակութիւնը մեր գաղութի կենսունակութեան համար եւ սրտանց շնորհաւորելով նորընծայ աբեղան՝ եկեղեցական իր կոչումին գործակալից նուիրումով ծառայելու մաղթանքով, ներկայ հաւատացեալներուն յորդորեց միշտ կառչած մնալ իրենց նախորդներուն օրինակին, որ աւելի քան վեց դարեր հաւատարիմ մնացին պապերու ազգային եւ կրօնական աւանդութիւններուն, Ռումանիոյ ասպնջական հողին վրայ հիմնելով բազմաթիւ դպրոցներ եւ հոյակերտ տաճարներ, որոնք այսօր եւս մեր գաղութի հպարտութեան կ'արժանանան:

Պատարագի աւարտին, տեղի ունեցաւ պաշտօնական ընդունելութիւն Առաջնորդ-

ԺՈՐԺ ՍԱՆՏ, ԻՏԱԼԻԱ ԵՒ ՎԵՆԵՏԻԿԻ ՀԱՅՈՑ ՎԱՆՔԸ

Գրեց՝ ԼԵՒՈՆ Թ. ԽԱՉԻԿԵԱՆ

Լիսէն աւարտելէ ետք, ապագայ բանաստեղծը իրարու ետեւէ բժշկութեան, օրէնսգիտութեան, երաժշտութեան եւ գծագրութեան կը հետեւի, եւ ի վերջոյ ինքզինքը գրականութեան կը նուիրէ այրի մօրը եւ անչափահաս եղբօրը նեցուկ կանգնելով ռիւ տը Կրընէլ, եւ հազիւ քսաներեք տարեկան Ժորժ Սանդի ծանօթացած օրերուն, իր քերթուածներով ու թատերգութիւններով վիպական դպրոցին մէջ առաջնակարգ տեղ մը գրաւելով երիտասարդութեան կուռքը կը դառնայ: Աւելցընենք թէ Միւսէ ազնուական շուքով – դերկոմս – գեղեցիկ տղայ մըն է. «Բարեձեւ կեցուածք, յստակ լայն ճակատ, երազուն աչքեր որոնցմէ կրակ կը ցայտէ, թրթռուն ռունգեր, նուռի նման բերան, բայրոնեան կզակ», այս է Ժորժ Սանդի սիրով վառուող գեղեցիկ ու ակարակազմ տղուն պատկերը, զոր ոմանք «Օրիորդ Բայրոն» կը կոչեն:

Ռիւ տը Րիշըլիէօյի ճաշարանին երկու սեղանակիցները իրարու կը համակրին ու կը խոստանան վերստին տեսնուիլ: Միւսէ ոտանաւորներ կը գրէ, Սանդ բանաստեղծը տունը ճաշի կը հրաւիրէ Յուլիսի վերջերը: Սիրահարները Օգոստոսի սկիզբը շաբաթ մը Ֆոնտէնըբլօ կ'անցընեն իրենց նոր երանութիւնը ապրելու եւ յաւերժական սիրոյ երդումներ փոխանակելու համար: Միւսէ ջղային տագնապ մը կ'ունենայ անտառը պտոյտի մը ընթացքին, եւ կը սկսի ամէնուն ժպտող սիրուհիին անցեալէն նախանձիլ եւ ապագայէն կասկածիլ:

Միւսէի վրայ խենթենալով մէկտեղ - երբ կրակը կը հանդարտի եւ փոքրիկ վէճերու շրջանը կը սկսի, – Սանդ զգալով թէ իրենց սէրը երկար պիտի չտեւէ, – տարբեր դաստիարակութիւն, ընկերային տարբեր համոզումներ, ապրելակերպի հակոտնեայ ըմբռնումներ, – ներշնչումի նոր աղբիւրներ եւ բաժանումի պատուաբեր ելք մը գտնելու ցանկութեամբ Միւսէի հետ Իտալիա ճամբորդելու ծրագիր մը կը մշակէ:

Պէտք է ըսել թէ երկուքն ալ ծագումով ու դաստիարակութեամբ իտալասէրներ էին: Ֆրանսական Յեղափոխութիւնը քարացած ընկերութեան կաղապարը փշրած էր, Յեղափոխութեան ու Կայսրութեան բանակները նուաճեալ Ֆրանսացիները սահմաններէն տարիներով դուրս հանած էին. հեռաւոր արշաւանքներէ վերադարձողները, հմայուած իրենց տեսած երկիրներուն, եւ մանաւանդ Իտալիոյ հրաշակերտներէն, գրական ու գեղարուեստական նոր վերածնունդի մը ձեռք զարկած էին: Սանդի ծնողքը եւ Միւսէի հայրը Իտալիա ապրած էին, Միւսէ իտալացի դաստիարակ մը ունեցած էր, Սանդ իտալերէն սորված էր ու երգած էր. երկուքն ալ իտալական գրականութեան գլուխ գործոցները թարգմանած էին իրենց պատանեկութեան շրջանին, եւ երկուքին ալ առաջին գործերը Իտալացիներ ունեցած էին որպէս հերոս եւ Իտալիա որպէս գործողութեան վայր:

Սանդ, աշխատակցած հանդէսին տնօրէնէն գրելիք վէպի մը համար - Ժաք – առհաշիւ 4·000 ֆրանք գանձելէ ետք Դեկտեմբեր 12–ին Փարիզէն նամակատար կառքով Միւսէի հետ Լիոն կը մեկնի, անկէ շոգենաւով Պուր – Սէն – դ'Անդէօլ ճամբով Աւինյոն կ'անցնի: Միւսէ եւ Սանդ ամսոյն 17–ին Մարսէյլ, Օթէլ Պօվօ երդահան Պականինիի նախկին սենեակը կ'իջեւանեն: Սանդ քաղաքին չի հաւնիր եւ Մարսէյլի հին նաւահանգիստը Նոհանի ջրակոյտին կը նմանցնէ:

Դէպի Իտալիա իրենց ճամբորդութիւնը շարունակելով, սիրահարները 20-ին Մարսէյլէն Սիւլլի նաւով Ճէնովա կը մեկնին, ուր Սանդ ջերմով կը տառապի: Առաջուընէ որոշած չըլլալով թէ իրենց պտոյտը ի՛նչ ուղղութեամբ պիտի շարունակեն – Հռո՞մ թէ Վենետիկ, – որոշումը «երես կամ ետեւ» բաղդախաղով կը վստահեն. վեր նետուած մանր դրամ մը «Վենետիկ, երես» կը ցուցնէ անգամ Լիվորնօ, Բիծա, Բոլոնեա, Ֆէրարօ, Վենետիկի ճամբուն վրայ սիրահարներու վերջին հանգրուանները կ'ըլլան, ուր տարեգլխուն Ս. Մարկոսի հրապարակին, լճակին ու կղզիներուն մօտիկ, Րիվազէի Սկլավոնի, Պր. Դանիէլիի Արքայական պանդոկը կ'իջեւանեն:

(Շար. 1

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ՄԻՇՏ ՆՈՅՆ ՅԱՆԿԵՐԳԸ

«Թէրճիւման»ի (Յունիս 17) սիւնակագիրներէն՝ Էրկին Կէօզէ, Թուրքիոյ Հանրապետութեան Նախագահ՝ Քէնան Էվրէնի, Յունիս 12-ին, Ամասիոյ մէջ, ահաբեկչական վերջին արարքներու եւ այդ կարգին՝ Հայկ. Հարցի առընչու — թեամբ արտասանած ճառին («Յառաջ», Յունիս 16) ակնարկելով, հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ. —

«Հայկ. Հարցը՝ Թուրքիոյ հայ քաղաքացիներուն հետ ո՛չ մէկ կապ ունի: Ամասիոյ մէջ, այդ առընչութեամբ ար — տասանած իր ճառին մէջ, Թուրքիոյ Հանրապետութեան նախագահը արտասահմանի ահաբեկչական արարքներուն անմաս մնալով հանդերձ, անոնց զգացած յուզումը ու անհանգստութիւնը չեչտելով, Քէնան Էվրէն լաւ մատնանշում մը ըրած է: Այս արարքները, արտասահմանի Հայերուն հետ իսկ յատկանշական կապակցութիւն մը չունին: Այդ արարքներուն բուն հեղինակները՝ զանոնք իբրեւ ունելի գործածողներն են. այսինքն՝ մարքսիզմը, մէկալը – խէժի կամ սիոնիզմի գաղափարապաշտները: Իրողութիւն է նաեւ, որ՝ այս երեքը երբեմն կը գործակցին:

«Երկու իշխանութեանց օրով ալ (կ'ակնարկէ Ժիսքարի եւ Միթերանի) հայ մարդասպաններու ապաստան ըլլալը՝ Ֆրանսայի համար «նկարագիրի հարց» է: Մօտաւոր անցեալին ալ, Մարաշն ու Այնթապը գրաւելէ ետք, Ֆրանսա Հայերը զինած եւ զանոնք Թրքական գիւղերու վրայ արձակելով՝ անմեղ արիւն թափած է: Աւելի առաջ ալ, Անգլիացիներու հետ գործակցելով, Հայերը՝ Օսմանեան կայսրութեան դէմ ապստամբեցնողն ալ՝ Ֆրանսան էր, որ այսօր իր մեղսակցութեան տոկոսը կը վճարէ:

.

«Հայկ. Հարց»ի արմատին մէջ, օրուան Թուրքիոյ Հանրապետութեան նախագահին դէմ մահափորձ կազմակերպող ահաբեկիչին ուղղուած՝ «Ո՛վ անուանի սրսորդ, ծուղակդ ի զուր չլարեցիր» ըսող, Թէվֆիք Ֆիքրէթի նման տմարդի քաղաքականութիւն ընողներ կան: Այսօր ալ, արտասահմանի հայ քոմիթաճիներու կողմէ Թուրք դիւանագէտներու դէմ ուղղուած յարձակումները՝ «փախիթ երկրի համար արժանի է» ըսելով, գոհունակութեամբ դիմաւորողներն ալ՝ Թէվֆիք Ֆիքրէթի գաղափարաբանութեան հետեւողներն են»:

ԹԵՐԹԵԼՈՎ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՄՈՒԼԸ

ԱՂԲԸ՝

Ջերմուժի Աղբիւր

Վառելանիւթին տաղնապէն ի վեր, այլազան աղբիւրներուն կարգին, աղբին վերամշակումը եւ օգտագործումը եւս կը նկատուի ջերմուժի արտադրութեան միջոց: Ցատկալէս ճարտարարուեստականացած շարք մը երկիրներուն մէջ այս ուղղութեամբ աշխատանքներ կատարուած եւ ծրագիրներ մշակուած են:

Այս հարցն է, որ հրապարակ դրած է ճարտարագէտ Վ. Բահարեան «Թափօններու արժէքը» խորագրած իր գրութեան մէջ, «Սով. Հայաստան» օրաթերթ:

Յօդուածագիրը գաշխ ըրած է, եթէ Երեւանի մէջ, ամէն օրուան թափուած աղբը վերամշակուի օրուան խնայողութիւնը 13 թոն վառելանիւթի կը հասնի: Տարեկան հաշուով ալ 4·745 թոնի:

Այլ կէտ մը: Հետզհետէ աղբերուն մէջ կ'աւելնան օրկանական բաղադրութիւններ՝ թուղթ, խաւաքարտ, կերպընկալ նիւթերէ պատրաստուած չիչեր, այլ իրեր: Անոնք բոլորն ալ ունին «բարձր ջերմատուութիւն»: Այսօրինակ աղբին մէկ թոնը կրնայ 75 խողի մէկ օրուան կերը ապահովել: Կրնայ օգտագործուիլ նաեւ թռչնաբուծութեան մէջ, միշտ իբրեւ կեր:

Յօդուածագիրը հաշիւ ըրած է, եթէ Եհայաստանի մէջ աղբը վերամշակելու կեդրոններ հաստատուին: Երկրագործական գօտիններուն մէջ՝ աղբաշաղախ եւ անասնակեր պատրաստելու սահմանուած կեդրոններ, իսկ քաղաքներուն մերձ մամլակիւէ տարանջատ նիւթեր ձեռք ձըգելու կեդրոններ:

Հայաստանի մէջ ներկայիս չկան աղբը մշակելու սահմանուած գործատուներ եւ ամէն օր գետերը կը թափին կամ կ'այրուին 2,5էն 3·000 թոն աղբ, ինչ որ կը նշանակէ, թէ անուղղակի կերպով վնաս կը հասցնեն բուսական եւ կենդանական աշխարհին:

Ճարտարագէտին առաջարկն է, կարգ մը երկիրներու օրինակին հետեւելով, կեանքի կոչել յատուկ գերատեսչութիւն մը՝ զբաղելու համար այս հարցով:

ՎԱՀԷ ՔԱՋԱ

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ («Յառաջ»). – «Դաշոյն մը այդ պարտէզին մէջ» վէպին հրատարակութեան առիթով, Վահէ Քաջա, Յունիս 10-ին, ձօնագրեց իր գիրքը, Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան «Տարօն» սրահին մէջ, կազմակերպուած հանդիպում – քոքթէյլի մը առթիւ:

Առաջին էջերու ընդմէջէն իսկ, ընթերցողը կը զգայ թէ այս գիրքը տարբեր է: Տարբեր է Հայոց պատմութիւնը եւ հայ ժողովուրդի ողբերգական ճակատագիրը ներկայացնող մինչեւ այսօր լոյս տեսած երկերէն: Վէպ մը, ֆրանսերէն, որ պատմական տուեալներու վրայ յենուելով ճշգրիտ նկարագրութիւնը կ'ընէ դարուս առաջին ահաւոր ցեղասպանութեան: Վահէ Քաջա, Տուրեան ընտանիքի առօրեայի ընդմէջէն, Ազատ եւ Տիգրան եղբայրներու կեանքի ճանապարհը գծելով նման շարժանկարի բեմադիրին կը ներկայացնէ իր բեմադրութիւնը պատմական յետ ակնարկներով: Վէպը կը սկսի 1894-ին կը վերջանայ 1916-ին: Վէպ մը որ վերացական խորհրդածութիւններու չի տանիր: 469 էջերը, մէկ ծայրէն միւսը, կը մնան հանապազօրեայ կեանքի մակարդակին, մղելով սակայն ընթերցողը, զրուցատրութեան խաղով, անձնական եւ իրատես խորհրդածութիւններու: Ընդհանրապէս պատմութիւնը էջերը դարձնելու առիթ մըն է: Բայց ինչ որ Վահէ Քաջա մեզի կը հրամցնէ խիղճերը արթնցնելու զէնք մըն է: Հայաստան պարտէզ մըն էր, երկրաւոր դրախտ մը, բայց դաշոյն մը գայն խոցոտակեց: «Պէտք չէ մոռնալ որ իւրաքանչիւր Հայու ձեռքին մէջ սպի մը կ'արիւնի» կ'ըսէ Վահէ Քաջա, որուն համար այս գործը եւ յուշարձան մըն է նուիրուած իր ազգակիցներու յիշատակին եւ ազդու ու զօրաւոր զէնքը «Հայ Դատ»ի պայքարին մէջ:

Հանդիպումի ընթացքին, քոքթէյլէն առաջ Կարօ Յովսէփեան ներկայացուց հեղինակը: Ծնած է Սուրիա 1928-ին: Իր ուսումները սկսած է Դամասկոս յիսուսեան կրօնաւոր հայրերուն մօտ եւ ապա շարունակած Փարիզ որպէս ուսանող: Յաճախած է «շարժանկարի բարձր ուսումներու էնսթիթիւ»: Որպէս լրագրող աշխատակցած է Պէյրութի «Լը Սուար» ֆրանսագիր օրաթերթին: «Լէ Մէկօ տիւ Տիմանչ» իր վէպով մուտք գործած է գրականութեան մէջ 1951-ին: Երկու տարի յետոյ, արդէն «Խօյլ փուր Խօյլ» իր գործով Վահէ Քաջա կ'անցնի մեծերու շարքին: Գրած է քսանեօթը վէպեր, որոնց մեծ մասը ժապաւէններու վերածուած, մեծ կամ փոքր պաստառի համար: Յիշենք, ի մէջ այլոց, «Լը Ռըփա տէ Ֆօվ» իրագործում՝ Քրիսթիան Ժաքի, «Լա մոռ տ'Խօն Ժիւյֆ» իրագործում՝ Տընի տը լա Փաթըլիէռ, «Լա քան» իրագործում՝ Աուէն Փափազեան, «Կալիա» իրագործում՝ Ժորժ Լօթնէռ, «Լը քաս» իրագործում՝ Անրի Վէրնէօյլ, եւայլն...:

Կարօ Յովսէփեան իր խօսքը վերջացուց ըսելով՝ «Ուիլիըմ Սարոյեանէն յետոյ, որ այնքան տուաւ ամերիկեան գրականութեան, Վահէ Քաջա, ահաւասիկ անուն մը որ իր գործով եւ տաղանդով կը սատարէ ֆրանսական գրականութեան հարստութեան վիպագրական արուեստի մարզէն ներս, հպարտութեամբ լեցնելով իւրաքանչիւր Հայու սիրտը»: Ետքոյ, Կարօ Փօլատեան, ջերմ խօսքերով գնահատեց Վահէ Քաջայի գրական վաստակը, մանաւանդ այս վերջին գործը, որ գրականութենէն անդին մատուցում մըն է հայ ժողովուրդի դատին:

Ներկաները ձօնագրութեան ընթացքին եւ վերջ, մտերիմ զրոյցներով աւելի մօտէն ծանօթացան «Դաշոյն մը այդ պարտէզին մէջ»ի հեղինակին եւ սերեցին անոր պարզ, ջերմ, համակրելի, ինքնաբուխ խօսակցութիւնը եւ արտայայտութիւնը:

– Աւելցնենք որ Վահէ Քաջայի այս վէպը, մեծ ընդունելութիւն գտաւ Մարսէյլի գրական շրջանակներու մէջ: Երեք օրաթերթերը իրենց կիրակնօրեայ գրական էջերուն մէջ յատկացուցին լայն սիւնակներ, իսկ ձայնասփիւռը եւ հեռատեսիլը մասնաւոր սփռումներ ըրին:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԱՀ

ԼԵՒՈՆ ԱԼԱՎԵՐԴԵԱՆԻ

«Սովետական Հայաստան» օրաթերթի Յունիս 13-ի թիւէն կ'իմանանք, թէ Յունիս 9-ին մեռած է Հայաստանի լեռնային հսկողութեան կոմիտէի նախագահը՝ Լեւոն Սիմոնի Ալավերդեան: Ծնած էր 1929-ին՝ Թումանեանի շրջանի Օձուն գիւղը, ուր եւ ստացած է նախակրթութիւնը: 1956-ին աւարտած է Երեւանի Բազմարուեստից Հիմնարկի լեռնային ճիւղը: 1958 – 1961 թուականներուն պատասխանատու պաշտօններ վարած է Ալավերդիի շրջանի Շամլուղի հանքին մէջ: Կարեւոր դեր խաղացած է Թումանեանի շրջանի ընկերային – տնտեսական զարգացման մէջ: 1980 Մարտէն ի վեր Լեւոն Ալավերդեան նախագահն էր Հայաստանի արդիւնաբերութեան մէջ աշխատանքներու ապահով կատարման հսկողութեան եւ լեռնային հսկողութեան կոմիտէին: Թաղումը կատարուած է Յունիս 13-ին, Թումանեանի շրջանի Օձուն գիւղը:

դարանի Թանգարանի դահլիճին մէջ, ուր Առաջնորդին շնորհաւորանքի խօսքին պատասխանելով Նորընծայ աբեղան յուզումով յայտնեց իր երախտապարտ զգացումները Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին եւ Ճեմարանի ուսուցչական կազմին, որոնց հայրական շունչին տակ ըստացաւ իր հոգեւոր եւ իմացական սնունդը վեց տարիներ շարունակ, ինչպէս նաեւ Թեմիս առաջնորդին՝ խոստանալով նուիրումով կատարել իր կոչումէն բխող բոլոր պարտականութիւնները:

Յաջորդ օրը, Երկուշաբթի Մայիս 25-ին, Զարեհ Ծ. վրդ. Պարոնեանը նորընծայ Արամայիս աբեղային ուղեկցեց դէպի Հաճկատարի հրաշանուն վանքը, ուր Վազգէն Ա. Կաթողիկոս եւս իր աբեղայութեան քառասունքը կատարած էր շատ տարիներ առաջ:

Ք. Օ.

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՇԷՅԽ ՃԷԼԱԼԻ ՀՈՂԻՆ ՎՐԱՅ

Պապու Մարան՝ գիւղին տարեց կիներէն էր: Ծուած մէջքով, ամէն առտու, կոշնակէն առաջ, փոքրիկ ծրար մը շալակին, Շէյխ Ճէլալի գիւղի ճամբան կը բռնէր: Ճէլալի գիւղը Հնադրակին այնքան մօտ էր, որ գիշեր ժամանակ կը լսուէին շուներու հաջոցները: Մարան, տարիներով Ճէլալի դրան հացթուխը եղած էր ու ամէն օր, դրեթէ մէկ չէրէկ ցորեն եփած էր խոնախի ծառաներուն, ղուլամներուն ու կիներուն համար: Ալիւրը իր ձեռքով կը շաղէր, խմորը ինք կը պատրաստէր ու ամբողջ օրը թոնիրի բարկ կրակին հետ կռիւ կը տանէր աւռուած ու թարթիչ ծռած աչքերով:

Պապու Մարանի Ճէլալի տան հացթուխ ըլլալը տեսակ մը բարիք էր հնադրակցիներուն համար: Ան կը հսկէր, աչքերը վրաները կ'ընէր այն հայ հարսերուն ու աղջիկներուն, որոնք բռնի կը տարուէին Ճէլալի խոնախը երկանք աղալու: Էհ, ծերուկ պառաւը խոնախին մէջ այնքա՜ն նախճիրներ էր տեսեր կատարուած Ճէլալի ու ղոլամներու ձեռքով:

Յաճախ Մարանն էր, որ Շէյխի խոնախէն լուրեր կը բերէր, թէ Շէյխի մօտ ժանտարմներ եկած են, թէ Շէյխը հիւանդ է, թէ Շէյխի դեւերէ զարնուած փեսան եկած է եւ կամ հարէմի մէջ կին մը թունաւորուած: Պապու Մարանն ալ իր կարգին խոնախի կեանքին ներքին լուրերը Թօմուզ տայիէն կ'իմանար: Ամէն առաւօտ մութնուլուսին, երբ խոնախին բակը կը մտնէր, Թօմուզ տայի այնտեղ էր, ձիերուն կռնակները կը շփէր եւ կամ հնդկահաւերը դուրս կը հանէր բակէն: Մկրտուած անունը Թոմաս եղած էր ու ծերացած էր որպէս՝ Թօմուզ տայի: Տաղաւար օրերը երբեմն Հնադրակի եկեղեցին կ'երթար ու հաւկթախաղի առեններ եկեղեցիի խոշոր կաղնիին տակ կը ղանդաղէր: Այդքան միայն: Միշտ քըրտերէն կը խօսէր եւ կը սիրէր ձիերը: Միայն պառաւ Մարանին հետ էր, որ հայավարի «պարէ – լուս» մը կու տար, կ'առնէր ու միայն այդ պահուն էր, որ կը ժպտէր՝ ակռաները թափած լինդերով: Անոր ժպիտը պառաւ Մարանէն զատ ոչ ոք տեսած էր:

Առաջին անգամ, Թօմուզ տային էր, որ զսպուած գոհունակութեամբ մը Շէյխին Կարմրէկի կռուին մէջ սպաննուած ըլլալու լուրը տուած էր պառաւ Մարանին: Մարանն ալ իր կարգին այդ լուրը գիւղ հասցուցած էր:

Ծերունի Գասպար, պառաւ Մարանին դուռը թակեց. կ'ուզէր հասկնալ, թէ խոնախին մէջ ի՞նչ կ'անցնի – կը դառնայ:

– Աղջի Մարան...

Հարսը կիսապատէն ձայն տուաւ: Կեսուրը տակաւին եկած չէր խոնախէն:

– Խօսք դժուար գնաց, Գասպար Ապէր, կ'ըսէր, որ դէշ բան մը պիտի պատահի:

– Որ էս գիշեր ալ անցընենք, վաղը լաւ կ'ըլլայ, Մարուշ,– ըսաւ Գասպար, սիրտ տուած ըլլալու համար նաեւ իրեն: Երախաներուն աղօթք ընել տուր, պէյքի Աստուած էնոնց ձէնը լսէ,– աւելցուց եւ թուլցած ուսերով մտաւ Մարուգենց փողոցը, ուր քանի մը հայ կիներ մուրացկան Հասսոյի հետ կը խօսէին:

– Բան չկայ, բան չկայ,– կ'ըսէր մուրացկան Հասսօն, անճրկած կիներուն: Ձայնը թնդանօթաձիգի մը վստահ շեշտը առած էր: Մուրացիկ Հասսոյի «բան չկայ»ն մեծ յոյս ներշնչած էր կիներուն:

Ծերունի Գասպար բանիմաց մարդ էր, կը հասկնար, որ մարդ երբ անստոյգ վտանգի տակ ինկնայ, Հասսոյի խօսքը հըրովարտակ կը դառնայ. այն մուրացիկին, որուն ոտքերը գլանի տակ մնացող շան մը պէս հաշմուած են եւ որ շուներու հետ սայլերու տակ կը քնանայ ու Հայերու դռներուն առջեւ կը մուրայ: Գասպար ինքն ալ իր քայլերը համրած էր ու զոյգ թեւերուն կապած էր իր յոյսը: Չէ, ան ոչ ոքի կրնար ըսել քայլերուն զոյգ թիւ ըլլալը:

Այդ պահուն էր, երբ տեսաւ Գարանին ամուսինը՝ Կարօ Աղամը, որ կարծես ճիւաղէ մը հալածուած, ինքզինք տան դորդան ձգեց: Գասպար, դրան մօտ խռնուող կիներու եւ փոքրերու բազմութեան մէջէն ներս մտաւ ու շտկեց երեսի վրայ ինկած Կարօ Աղամը, որուն գլուխը արիւնոտած էր:

(Շար.– 344)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Ժան Գասգասեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժաք Վարդանեան, Տէր եւ Տիկին Մուշեղ Տէր-Եղիայեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Մարաշլեան եւ զաւակը, կը ծանուցանեն թէ՝ Հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, Կիրակի, Յունիս 28ին, Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ Եկեղեցին, իրենց մօր եւ մեծ-մօր՝

Տիկին ԱՆՈՅՇ ԳԱՍԳԱՍԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն՝ ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՆՈՒԷՐ

ԽՍԱԵԱՆ - ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆ Միութիւնը իր դրօշակատողի հասոյթէն 1000 Ֆ. կը նուիրէ Սամուէլ - Մուրատեան Վարժ.ին (ստանալ «Յառաջ»էն):

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

ՕԳՈՍՏՈՍ.— Փարիզ եւ գաւառները միասին. Մեկնում՝ Օգոստոս 1: Վերադարձ՝ Օգոստոս 29:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՄՐՑԱՆԱԿԱԲԱՇԽՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒՆԻՍ 28,

ժամը 13-էն սկսեալ

վարժարանին մէջ:

Երգ - Պար - Արտասանութիւն

Աւանդական ճաշ - Խաղեր եւ Վաճառք

Մուտքը ազատ է:

LIBERATION ARMENIENNE

Grande Fête Champêtre

BUFFET ARMENIEN

Le Dimanche, 28 Juin, à partir de 12 h.
au Parc de St. Cloud
(Plaine des 4 cèdres; Itinéraire fleché à partir de la Gare de Garches)
DANS UN CADRE UNIQUE
Venez nombreux!
MUSIQUE ARMENIENNE

Ս. ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼ

ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Կիրակի, Յունիս 28-ին, Ս. Պօղոս-Պետրոս Եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր Ս. Պատարագ: Յաւարտ Ս. Պատարագի՝ Մատաղօրհնութիւն:

Պատարագի երգեցողութիւնները կը կատարուին Եկմալեան բազմաձայն Եկեղեցւոյ Ս. Լուսաւորիչ Երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ՝ Տոքթ. Լեւոն Մոմճեանի:

Առաւօտեան Ժամերգութիւն ժամը 9-ին, Պատարագ ժամը 10-ին:

Կը հրաւիրուի շրջանիս հասարակութիւնը ներկայ գտնուելու եւ իր մասնակցութիւնը բերելու տարեկան աւանդական Մատաղօրհնութեան:

ԼԻՈՆԻ ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ԺՈՂՈՎՐԴԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

տեղի կ'ունենայ՝ Կիրակի, Յունիս 28-ին, Նարեկեան Վարժարանի դրօսայգիին մէջ:

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE D'ALFORTVILLE

9, Rue de Madrid -- 94140 Alfortville

PRESENTATION et SIGNATURE du dernier ouvrage de:

VAHE KATCHA

«UN POIGNARD DANS CE JARDIN»
La Saga Arménienne

Vendredi, 26 Juin, à 21 h.
à la M. C. A.

Présentation de Vahé Katcha et de son *œuvre par: ARLEN PAPAZIAN*

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Շաբաթ օր, Յունիս 27, Տօն է Սրբոյ Ներսիսի Մեծի Հայրապետին եւ խարբ. եպիսկոպոսին:

Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Եկեղեցւոյ մէջ՝ ժամը 10-ին Պատարագ կը մատուցուի:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԵՐԿՍԵՌ ՆԱԽԱԿՐԹԱՐԱՆ
ԱՂՋԿԱՆՑ ՄԻՋՆԱԿԱՐԳ
ԳԻՇԵՐՕԹԻԿ ԵՒ ՑԵՐԵԿԵԱՑ

1981 - 82 Տարեշրջանի արձանագրութիւնները բացուած են:

Վարժարանը կը կիրարկէ ֆրանսական ամբողջական ծրագիրը եւ աշակերտուհիները կը պատրաստէ Պէ. Ը. Փէ. Սէ-ի քննութեան:

Կարեւորութեամբ կ'աւանդուին նաեւ հայեցի ճիւղեր՝ Լեզու, Գրականութիւն եւ Պատմութիւն:

ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ

COLLEGE ARMÉNIEN TEBROTZASSERE

CLASSES PRIMAIRES MIXTES
CLASSES SECONDAIRES DU 1° CYCLE
POUR JEUNE FILLES
INTERNAT ET EXTERNAT

Les inscriptions pour l'année scolaire 1981 — 82 sont ouvertes.

Application intégrale du programme des écoles françaises et préparation au B. E. P. C.

Enseignement de la langue et de la civilisation arméniennes.

DIRECTION

S'adresser à: Direction de l'ECOLE TEBROTZASSERE
1, Boulevard du Nord; 93340 LE RAINCY — Tél.: 381. 01. 72

Ayez la joie de posséder une médaille symbolisant notre patrie;

le Mont Ararat

finement ciselée sur bronze et habillée d'or 18 carats
le mont Ararat apparait en relief
dimensions de la médaille:
H. 51mm l. 39mm E. 3,5mm
prix: 550 F
Pour toute commande joindre un chèque ou mandat-carte à
M. Gérard ADJEMIAN
4, square Surcouf Parly 2
Le Chesnay 78
(*délai* 15 *jours*)
Possibilité d'effectuer cette réalisation en or massif sur commande.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

12 - 14 Rue St. Bazile, Marseille 1er

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Շաբաթ, Յունիս 27, ժամը 21-ին

Գեղարուեստական յայտագիր, պատրաստուած՝ աշակերտներու կողմէ: Արտասանութիւն, երգ, հայկ. պար, ներկայացում: Կը մասնակցի Մշակոյթի Տան «ԱՆԻ» Պարախումբը:

Կը հրաւիրուին ծնողքները, բարեկամները, ու անխտիր բոլոր Հայերը, ապրելու համար հայաբոյր երեկոյթ մը, շնորհիւ հայ մանուկներուն ու երախաներուն: Մուտքը ազատ է:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Շրջանային Վարչութիւնը միջմասնաճիւղային ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի շրջանի իր մասնաճիւղերը, Երեքշաբթի 23 Յունիս երեկոյեան ժամը 8-ին Փարիզ Մշակոյթի Տան մէջ: Բոլորին ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղը ցաւակցութիւն կը յայտնէ՝ Վարդանեան, Գասգասեան, Տէր-Եղիայեան եւ ընկ. Մարաշլեանի ընտանիքներուն, իրենց մօր եւ մեծ-մօր՝ Տիկին Անոյշ Գասգասեանի մահուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Հայց. Առաքելական Եկեղեցւոյ Վարչութիւնը, շնորհակալութեամբ ըստացած է հետեւեալ նուէրները.— Կարպիս Հաւկուտիկեան, Այրի Տիկին Եաղուպեան 500-ական, Է. Կարապետեան 250, Այրի Տիկին Եաղուպեան եւ զաւակները 200 Մեծ Եղեռնի նահատակներուն յիշատակին, Արամ Գուլեան 200, Վիէնի Ազգ. Միութիւնը, Այրի Տիկին Արշալոյս Միքայէլեան 150-ական, Տիկին Մարի-Արմէն Տէր-Յակոբեան, Այրի Տիկին Յով-հաննէսեան (Շասէն), Պր. Թորոսեան (Շասէն), Կարապետ Սահակեան, Պր. Մարգարեան, Տիկին Վարդուհի Օպող-եան, Տէր եւ Տիկին Գարագիւլլահեան, Պօղուքլեան ընտ., Եդուարդ Ջաքէոսեան, Տէր եւ Տիկին Էժտահարեան եւ Այրի Տիկին Հռիփսիմէ Գըլըճեան 100-ական, Երուանդ Եանըքուշ, Սէն-Մօրիսի Կապ. Խաչը, Պր. Տավուլպըյըքեան, Տէր եւ Տիկին Նշան Յակոբեան, Տիկին Գրիգորօֆ եւ Այրի Տիկին Էժտահարեան 50-ական Ֆ.:

Le Restaurant EREVAN

a ouvert

son magasin de TRAITEUR et de COMESTIBLES

29, RUE BERGÈRE - 75009, PARIS

RESTAURANT EREVAN	TRAITEUR EREVAN
26, Rue Bergère, 75009 Paris	29, Rue Bergère, 75009 Paris
Tél.: 770.85.81 - Fermé le Mardi	Tél.: 523.44.73
40 Sortes de Hors - d'œuvres	*Toutes sortes de Hors-d'œuvre,*
25 Sortes de Plats	*Charcuterie et Spécialités Arméniennes*

ՆՈՐ ԲԱՑՈՒԱԾ Է

ՆՊԱՐԵՂԷՆԻ ՀԱՅԿ. ԽԱՆՈՒԹ ՄԸ

ALIMENTATION GENERALE
EPICERIE ORIEANTALE

M. et Mme MOURADIAN SARKIS

34 bis, Rue Flachet
69100 - Villeurbanne
Tél.: (7) 868.23.61

Հոն կը գտնէք լաւագոյն ապուխտը երշիկ, պանիր եւ զանազան անուշեղէններ:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը, Կայանի տնօրէնուհին եւ վարիչները, հանդիպումի մը կը հրաւիրեն կայան գացող երախաներու ծնողքները, Շաբաթ, Յունիս 27, ժամը 15-ին՝
17, Rue Bleue - (Métro: Cadet)

ՋԲՕՍԱՊՏՈՅՏ ԵՒ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

NEMOURS - MORET S / LOING

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի դրօսապտոյտը՝ Յուլիս 5ին: Կէսօրուան ճաշը տեղւոյն վրայ, պատրաստուած՝ Խաչուհիներու կողմէ, նըպաստաւոր պայմաններով:

Մ ե կ ն ո ւ մ .—
Gare de l'Est:- 8 h. 30
Porte d'Orléans: 9 h. 00
Porte d'Italie: 9 h. 15

Երթուդարձը՝ 50 Ֆ.: Անձրեւի պարագային՝ սրահը ապահովուած է:

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ, վերոյիշեալ ժամադրութիւններուն: Փոխադրակառքի ապահովութեան համար հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն.—
533. 06. 31 կամ 206. 42 .50

ԲԱՑԱՌԻԿ ՀԱՑԿԵՐՈՅԹ

Կազմակերպութեամբ Մարսէյլի Հայ-Արեւոյշներու: Յունիս 28-ին Կիրակի, ժամը 20-ին:

Ժընէթիէռի ղովասուն եւ ծովահայեաց պարտէզին մէջ:
LA GENETIERE - Bd. Marne St. Julien

Գեղարուեստական զուարթ եւ հաճելի յայտագիր:

Կը խօսի՝ ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ:

Կը նուագէ երիտասարդ դաշնակահար՝ Նարեկ Տուրեան:

Կը պարեն՝ Նաւ Արզումեան եւ Հայ-արեւոյշները:

Տախքերու մասնակցութիւն 75 Ֆ.:

Կը խնդրուի, նախօրօք սեղանները գըրաւելու համար՝ հեռախօսել՝ Հայ-արենոյշ՝ 62. 11. 18

Հ. Մ. Ը. Մ.

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ

Հ.Մ.Ը.Մ.-ի Փարիզի Սկաուտական Խորհուրդի կազմակերպութեամբ բանակում մը տեղի կ'ունենայ 9-12 Յուլիսին, Մըտօնի անտառին մէջ: Այս առիթով, սիրով կ'ընդունուին ֆրանսական սկաուտական խումբերու մաս կազմող, 8-15 տարեկան հայ տղաք ու աղջիկներ, ինչպէս եւ բոլոր նոյն տարիքի մէջ գտնուող նորեկ Հայեր:

Մանրամասնութեանց համար դիմել, հեռաձայնելով՝ 246. 03. 65, ամէն օր, ժամը 10 - 18: Մասնակցութեան ծախք, 4 օրուան համար նախատեսուած է 100 Ֆ:

Բանակումին գլխաւոր նպատակն է՝ հայկական մթնոլորտի մէջ սկաուտական կեանք ապրիլ:

Imprimé sur les presses du Journal «Haratch» 83, rue d'Hauteville 75010 Paris
Commission paritaire : N° 55935

ՈՒՐԲԱԹ
ՅՈՒՆԻՍ
26
VENDREDI
26 JUIN
1981

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 2 F.

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
Directrice: ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա: Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ: 160 Ֆ.
Արտասահման: Տար. 350 Ֆ. - Հատը: 2 Ֆ.

56ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 14.937
Fondateur : SCHAWARCH MISSAKIAN
56e ANNÉE — No 14.937

ՕՏԱՐ ՄԱՄՈՒԼ

«THE MIDDLE EAST»

ԹԵՐԹԻ ՑՈՒՑՈՒՄԸ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՀԱԲԵԿՉՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Քաղեց՝ ԽԱՉԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

(Բ. եւ վերջին Մաս)

Հ. Ա. Հ. Գ. Բ.ը եւ միւս ձախակողմեանները կ'ուզեն ստեղծել պետութիւն մը, որ զուտ հայկական չէ անպայման: Օրինակ՝ կը մերժեն Սիոնական շարժումի հետ որեւէ զուգահեռ, հակառակ անոր որ Միջկրօնային Ցանձնախումբին միջոցաւ աշխատելով՝ Իսրայէլի կառավարութիւնը կ'ընդգծէ հայկական ջարդերու եւ հրէական «ողջակիզման» միջեւ գտնուող բաղդատական եզրեր (այս միջոցին ծանօթ չենք մենք, — Խ. Թ.):

«Թիւրքերը կամ Թուրքերը իրենց հողերէն չենք արտաքսած, եւ այդ պիտի ընենք», կ'ըսէ ծայրայեղական մը: «Պաղեստինցիներուն նման՝ կ'ուզենք մեր հողերը վերադառնալ եւ հոն ապրիլ Դեմոկրատական պետութեան մը մէջ, ուրիշ համայնքներու կողքին»:

Հայկական նոր խմբակներու այս շարժումը ցնցած է համայնքները: Հին կուսակցութիւնները, եւ մանաւանդ Եկեղեցին, նախաձեռնարկ չեն այլեւս:

Հայոց Եկեղեցին ունի երկու կաթողիկոսներ, Էջմիածնի (Խորհ. Միութիւն) եւ Անթիլիասի (Լիբանան) մէջ: Զանազան համայնքներու եկեղեցիները կապուած են մէկին կամ միւսին: Իսկ հաստատուած կուսակցութիւններն են անոնց կողքին ընկերվարական Հնչակեանները, Դաշնակցականները՝ որոնք ամենամեծ բայց բաւական պահպանողական կուսակցութիւն մըն են, եւ ազատական Ռամկավարները: Կան նաեւ մշակութային եւ ընկերային միութիւններ, եւ համայնքներու մեծամասնութիւնը ունի առողջ ժամուլ: Ընդհանրապէս, Սփիւռքի մէջ մեծապէս յաջողած են Հայերը, եւ մինչեւ ցարդ՝ այս յաջողութիւնը ու մշակութային եռուզեռը փ ո խ ն ա կ եղած են քաղաքական շարժումներու համար:

Ներկայիս, եկեղեցին հակայարձակումի դիմած է երիտասարդներու խմբակներուն դէմ (յստակ չէ թէ ի՞նչ կ'ըսուի հոս. բառերը յստակ են, գաղափարը՝ ոչ, եւ տուեալ չկայ, — Խ. Թ.). բայց ապագային նման հակադարձութիւն հաւանաբար ազդու չըլլայ, քանի որ համայնքներու մեծամասնութեան մէջ եկեղեցին հիւրընկալ պետութեանց իշխանութիւններու սերտ գործակիցն է: Շնորհք Արք. Գալուստեան, հոգեւոր առաջնորդը Թուրքիոյ Հայութեան, յայտարարած է որ ահաբեկիչները «չեն եւ չեն կրնար հայ ըլլալ», եւ վերջերս երկու միլիոն լիրա նուիրած է Թուրքիոյ Աթաթիւրքի հարիւրամեակի տօնակատար յանձնախումբին (Պատրիարքի արարքին բո՛ւն իմաստը կը թուի դէշ հասկցած ըլլալ թերթին թղթակիցը, — Խ. Թ.):

Միացեալ – Նահանգներու հայ համայնքի հոգեւոր առաջնորդներն ալ դատապարտած են ահաբեկչական արարքները: Երուսաղէմի Պատրիարքը, Եղիշէ Տէրտէրեան, շատ աւելի ծանր կասկածի ենթակայ է, քանի որ հող ծախած է Իսրայէլի իշխանութեան, եւ շատ սերտ կապեր ունի Սիոնական կարգերուն հետ:

Երիտասարդ Հայ մը կ'ըսէ, — «Մեր թշնամին միայն Թուրքիան չէ: Մեր առաջնորդներն ալ մեր թշնամին են: Մեր կրօնական ու քաղաքական հեղինակութիւնները այնքան վախցած են, որ ոչինչ չեն ըներ: Մեր համայնքներու տնտեսական պայմանները բարելաւելով զբաղած են, ու մեր մշակոյթը պահպանել կը ջանան»:

Բայց եւ այնպէս կան նշաններ, որ քաղաքական առաջնորդները սկսած են փորձել գոյակցութեան ձեւ մը գտնելու նոր իրողութեան հետ (այսինքն՝ ահաբեկչութեան, — Խ. Թ.): Եւրոպայի մէջ ասուլիսներ տեղի կ'ունենան՝ զինեալ նոր պայքարի եւ նման արարքներու յարուցած բարոյական խնդիրներու մասին (երկու նման ասուլիսներ ալ՝ Ամերիկայի մէջ, — Խ. Թ.):

Մունիխի մէջ պատահած սեմինարի մը ընթացքին, Պէյրութի Լիբանանեան համալսարանի մէջ Միջազգային Օրէնքի փրոֆեսոր Շաւարշ Թօրիկեան ըսաւ, — «Վերջերս պատահող բիրտ արարքները համաշխարհային մամուլին առիթ մը հայթայթեցին՝ որ ան ակնարկէ այն անարդարութեան, որուն ենթարկուեցաւ Հայ ժողովուրդը: Մամուլը հայկական հարցին շատ աւելի ուշադրութիւն ըրաւ այս արարքներէն ետք, քան այն բոլո՛ր տարիներու ընթացքին, երբ մենք խաղաղ միջոցներով կը հետապնդէինք մեր դատը: Արդեօք այս երեւոյթը չի՞ քաջալերեր բիրտ ուժի գործածութիւնը»:

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՆՈՐ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՀԻՆ ՈՒ ՆՈՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

ԸՆԴԴԻՄՈՒԹԻՒՆԸ՝ ՀԱԿԱԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՊԻՏԻ ԿԱԶՄԷ

Համայնավար նախարարներու ներկայութիւնը բաւական հակազդեցութիւններու դուռ բացած է ներքին թէ արտաքին ճակատներու վրայ: Եթէ Ֆըզան, միշտ սրամիտ, կը գոհանայ իր ծաղրանկարով (Ֆիկառօ) ուր կը տեսնուի Մարիանը (Ֆրանսա), որ աքացիով մը դուռնէն դուրս կը նետէ Մառշէն, որ սակայն Միթերանի բացած պատուհանէն ներս կը մտնէ, անդին շատ աւելի լուրջ են կարգ մը սենտիքաներու հակազդեցութիւնները, որոնցմէ ամէնէն խիստ է՝ Բանուորական Ուժը (էֆ – Օ), որու պարագլուխը՝ Պերժըրոն բառերը չի ծամեր: «Հանդիսաւորապէս եւ պատմութեան համար, կ'ըսէ Պերժըրոն, կ'արտայայտենք մեր անհամաձայնութիւնը»: Դժգոհ են նաեւ այլ սենտիքաներ ինչպէս՝ քատրերը, ՍԷ – էֆ – ՏԷ – ԹԷ–ն եւ ՖԷՆը աւելի ճկուն են իրենց առաջին յայտարարութեանց մէջ, մէկ գոհ սենտիքա կայ անշուշտ՝ Աշխատանքի ընդհ. Դաշնակցութիւնը (ՍԷ – ԺԷ – ԹԷ):

Ընդդիմութիւնն ալ «մտահոգ է» եւ Քլօտ Լապէ, որ վերընտրուեցաւ Հ. Հ. Հ.ի խորհրդարանական խմբակցութեան նախագահ, յայտարարեց թէ հակակառավարութիւն մը պիտի կազմեն (Ընդդիմադիրները) որպէսզի քննեն ու վերլուծեն կառավարութեան տուած որոշումները:

Չորեքշաբթի, նոր կառավարութիւնը կը գումարէր իր առաջին նիստը, Ֆ. Միթերանի նախագահութեան ներքեւ, աջին ունենալով՝ Կ. Տէֆէռը, ձախին՝ Շ. Ֆիթերմանը...: Իր յայտարարութեան մէջ, Նախագահը շեշտեց. —

«Մեր ժողովուրդին լայն մեծամասնութեան մը անդամակցութիւնը այն քաղաքականութեան զոր սահմանեցի, եւ որ, հարկ է՞ վերյիշեցնել, կառավարական գործունէութեան ուխտը կը կազմէ, իր յաջողութեան երաշխիքն է»:

Այս «յաջողութիւնը» սակայն, միայն ժամանակի ընթացքին է որ պիտի տեսնուի և, պարզ է, դժուարութիւնները չեն անհետացած մէկ օրէն միւսը, ընդհակառա՛կն: Եթէ Տրէյֆիւսի ներկայութիւնը ապահովութիւն կը ներշնչէ գործատէրերուն, Ժան լը Կառէք, որու յանձնուած է «հանրային մարզին ընդլայնումը», կը մտահոգէ «ազգայնականացուելիքները»: Եթէ Չորեքշաբթի օր, ֆրանսական արժեթուղթերը դիմացան – հաստատելով թէ համայնավար ներկայութիւնը չի վախցներ – ֆրանքը, ինք, չտոկաց օտար դրամանիշերու դիմաց, ինչպէս տոլարը կամ գերմ. մարքը:

Ուրիշ մեծ «փորձանք» մը, որ առաջին փորձաքարն է նոր կառավարութեան «Պուսաք կայսրութեան» սնանկութիւնն է: Ֆրանսացի ճարտարարուեստի այս մեծին, Պուսաքի (գլխաւորաբար կերպասեղէն, բայց նաեւ տան կազմած, պատրաստ հագուստ, առողջապահութիւն, ծրարում եւ մանաւանդ՝ Տիոռ) գործը գնած էին 700 միլիոնի, թէեւ չէին իսկ վճարած, (մինչ արժէքը 3–էն 4 միլիառ կը գնահատուէր) Վիլօ եղբայրները, երեք տարի առաջ: Քսան հազար է այս կայսրութեան աշխատաւորներու թիւը, եւ ՍԷ – էֆ – ՏԷ – ԹԷ–ն գործադուլի հրահանգ տուած է քանի պաշտօնէութիւնը մէկ օրէն միւսը կրնայ գործազուրկ ըլլալ: Վիլօ եղբայրները, ըստ առաջին հաստատումներուն բաւական «իւրայատուկ» մատակարարութիւն մը ունէին: Կը մնայ ուրեմն որոշում մը տալ եւ անկարելի չի նկատուիր որ ծախուի կայսրութեան միակ հասութաբեր ձեռնարկը՝ Քրիսթիան Տիոռ, ապրեցնելու համար միւսները:

× Ուաշինկթըն շատ դժգոհ է համայնավար նախարարներու ներկայութենէն եւ առաջին առթիւ այդ մասին արտայայտուեցաւ փոխ – Նախագահ Պուշ, երբ Փարիզ հասաւ եւ ընդունուեցաւ Նախագահ Միթերանի կողմէ՝ «Միացեալ – Նահանգներու եւրոպացի զինակիցները ինքնիշխան երկիրներն են, իրենք զիրենք կառավարելու ձեւը իրենց կը վերաբերի բայց համայնավար նախարարներու ներկայութիւնը կը մտահոգէ ամերիկեան կառավարութիւնը»: Աւելի խիստ ձեւով արտայայտուած է Նախագահ Ռէկըն, որու համար Ֆրանսա այլեւս պէտք չէ հաշուէ Միացեալ – Նահանգներու վրայ իր պաշտպանութեան համար: Ցայտնած է, թէեւ, որ Միթերան նամակով մը ապահովութիւն տուած էր Ռէկընի, որ պաշտպանութեան հարցերու վերաբերող խորհրդակցութեանց, համայնավար նախարարները պիտի չմասնակցին, երբեք:

×

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՄԱՀԱՊԱՏԻԺ ԵՒ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Թրքական կիսա – պաշտօնական լրատու գործակալութիւնը՝ «Անատոլու», հաղորդած է թէ Թուրք ոստիկանութիւնը 244 նոր ձերբակալութիւններ կատարած ու հազարաւոր զէնքեր գրաւած է, ներառեալ «խորհրդային հրթիռներ»: Ըստ «Անատոլու»ի, 135 Քիւրտեր ձերբակալուած են Տիարպէքիրի մէջ՝ անդամ՝ ««Քաուա» անունը (ասիկա քիւրտ յեղափոխական հերոսի մը անունն է կ'ըսեն անգլիական թերթեր) կրող կազմակերպութեան մը: Նոյն շարժումէն 21 հոգի ձերբակալուած են Անգարայի մէջ: Վերջապէս «Խորհ. Միութեան սահմանակից չորս նահանգներու մէջ, 88 այլ ահաբեկիչներ՝ անդամ զանազան ձախակողմեան կազմակերպութիւններու» ապահովութեան ուժերու կողմէ ձերբակալուած են, կ'ըսէ «Անատոլու»:

× Միւս կողմէ Թրքական ապահովութեան խորհուրդի անդամները կը հաստատեն թէ մահուան դատապարտուած են երկու ձախ ծայրայեղներ՝ Ահմէտ Սանէր եւ Քատիր Թանտողան, որոնք մէկ ամերիկացի սպայ եւ մէկ Թուրք ծովային սպայ սպաննած են: Այս վճիռով ութի կը հասնի մահապատիժներու թիւը, զինուորական իշխանութենէն ի վեր:

ՖՈՒԹՊՈԼ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ 44–ՐԴ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԻՒՆ

Յունիս 24–ի մրցումներու արդիւնքներն են. —

Դինամօ (Կ)	– Կայրաթ	2 – 2
Պախտակոր	– Ձերնոմորեց	1 – 3
Սպարտակ	– ԲԿՍԱ	3 – 0
Զենիթ	– Կուբան	0 – 0
Դինամօ (Մինսկ)	– Տաւրիա	2 – 0
ԲՍԱ	– Դնեպր	1 – 1
Նեֆթչի	– Շախտեոր	1 – 1
Դինամօ (Թ)	– Արարատ	3 – 1

Երթի այս խաղերէն ետք, դասաւորման գլուխ է Դինամօ – Կիեւ 29 կէտով: Իրեն կը յաջորդեն. —

Սպարտակ	22
Դինամօ (Թ)	21
Տորպեդօ	20
Կայրաթ	19
Դինամօ (Մ)	18

ԲՍԱ, Տաւրիա, Կուբան, Նեֆթչի 16–ական եւ՝ Արարատ 15 միայն...:

×

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԵԱՆ Բ. ԴԱՍԱԿԱՐԳԻ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒՆ «ԿՈՏԱՅՔ»Ի ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Խորհրդային ախոյենութեան Բ. դասակարգի մրցումներուն Աբովեան քաղաքի «Կոտայք» խումբը կը գլխաւորէ 9–րդ խմբակի դասաւորումը: Արդարեւ, 18–րդ հրջանին «Կոտայք» հանդիպում ունեցած է Սամտրեդիայի (Վրաստան) «Լոկոմոտիվ»ի հետ եւ խաղը աւարտած ոչ ոքի արդիւնքով (0 – 0): Այդ խաղէն ետք «Կոտայք» 28 կէտով կը գտնուի դասաւորման գլուխը, որուն կը յաջորդեն «Լոկոմոտիվ»ը 27 կէտով, եւ Լենինականի «Շիրակ»ը 23 կէտով: «Կոտայք»ի յաջողութիւնը (խումբը անցեալ մրցաշարքին երկրորդ հանդիսացած էր) արդիւնքն է խումբին մարզիչին՝ Արկադի Անդրէասեանի աշխատանքին: Ներկայիս 34 տարեկան մարզիկը տարիներ մաս կազմելով «Արարատ»ի, իր խաղարկութեամբ մեծ նպաստ բերած է խումբին արձանագրած յաջողութիւններուն: Երեք տարիէ ի վեր ան կը մարզէ «Կոտայք»ը, որ աւելի յարձակողական խաղարկութեան ոճ մը կը ցուցաբերէ:

×

ԾԱՆՐԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆ ՕԳՍԷՆ ՄԻՐԶՈՅԵԱՆ ԱՇԽԱՐՀԻ ԱԽՈՅԵԱՆ

Լիլեանօ (Իտալիա) տեղի ունեցած ծանրաբարձութեան աշխարհի եւ Եւրոպայի ախոյենութեան մրցումներուն, Եուրի Սարգսեանէն ետք, իր ծանրութեան (56 քիլօ) դասակարգին մէջ աշխարհի եւ Եւրոպայի ախոյեան հանդիսացած է նաեւ Էջմիածինէն 18–ամեայ մարզիկ Օգսէն Միրզոյեան, բարձրացնելով 267,5 քիլօ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՐԱՆ, Յուլիս 24–ին պիտի ընտրէ Պանի Սատրի (դեռ անգտանելի Հինգշաբթի առտու) յաջորդը: Գլխաւոր թեկնածուն է Ռաճայի, շատ մօտ, գերզօր «Իսլամական կուսակցութեան»: Միւս կողմէ գնդակահարութիւն եւ ձերբակալութիւն կը շարունակուին նոյն ծաւալով: Եղեռնափորձ մը կատարուած է Գոմի (Խոմէյնիի ապրած Ս. քաղաքը) կայարանին դէմ, 5 հոգի մեռած է:

ՊԱՊԸ հազուագիւտ վիռիւսէ մը կը տառապի, բայց ըստ բժիշկներուն շատ վնասակար չէ եւ Յովհ. – Պօղոս Բ. որեւէ վտանգի տակ չէ:

ԻՆՉԵ՞Ր, ԻՆՉԵ՞Ր ԿԸ ՊԱՏՄԵՆ ԹՈՒՐՔԵՐԸ...

ԵՒ Ո՞Վ ՊԻՏԻ ՊԱՏԱՍԽԱՆԷ ԱՆՈՆՑ

(Բ. և Վերջին Մաս)

Թուրք դասախօսներ, խմբագիրներ եւ լրագրողներ, եթէ անկեղծ էք «Հայկական Հարց»ը վերաքննութեան ենթարկելու ձեր առաջադրութիւնները, անգամուան մը համար գոնէ պարկեշտութիւնը ունեցէք անկողմնակալ ըլլալ, անաչառօրէն դատելու, քննելու պատմութենէն ձեզի փոխանցուած դէպքերն ու դրուագները եւ սուտերով մի լեցնէք ձեր երիտասարդութեան գանկերը: Մի՛ մոռնաք ապագայ պատմագիրին ներդըրակէն անցնելիք վճիռը: Նոյնպէս եւ երբեք առիթը չէք փախցներ բարձրաձայն ըսելու՝ որ ժամանակին՝ Թուրքիոյ ամբողջ տարածքին վրայ ապրող Հայութեան հետ «եղբայրաբար» ապրած ենք, ատիկա միայն դուք է որ կ'ըսէք եւ ո՛չ թէ մենք, ո՛չ ալ պատմութիւնը: Թերե՛ւս, կրնայինք «եղբայրաբար» ապրիլ, բայց ձեր սուրն ու դաշոյնը չձգեցին որ այդ «եղբայրութիւն»ը ստեղծուէր: Եւ հայը՝ դարերու ընթացքին խոշտանգուած մնաց, ապրելով այսպէս ահ ու սարսափի մթնոլորտի մը մէջ: Ինքնարդարացումի նման խեղաթիւրումներ արձակելով, գոնէ լուսամիտ աշխարհէն խպնեցէք:

Կ'ըսէք ու կը կրկնէք նաեւ որ՝ պետական մեծ պաշտօններու կոչուած Հայեր եղած են զանազան ասպարէզներու մէջ եւ իբրեւ օրինակ կու տաք, Նորատունկեան էֆէնտին գնահատանքի արժանի անձը: Այո, անգամուան մը համար շիտակ խօսք մը ըսիք ու համաձայն ենք ձեզի հետ: Բայց ըսեմ անմիջապէս որ՝ եթէ Նորատունկեան էֆէնտին Արտաքին գործոց նախարարի բարձր պաշտօնին է արժանացած, գիտցէք որ հայ ըլլալուն համար չէ՛ որ իրեն այդ շնորհը եղած է այլ պարզապէս, պէտք է ենթադրել թէ զինքը փոխարինող Թուրք մը չէ՛ գտնուած, եւ, իր խելացի ու նուրբ դիւանագէտի արժանիքներուն շնորհիւ է տիրացած, յիշեալ պաշտօնին: Եւ նոյնն է նաեւ այն բազմաթիւ մտաւորական Հայերուն պարագան, որոնք, իրենց հմտութեան եւ բացառիկ արժանիքներուն համար է, որ նման նախանձելի դիրքերու են տիրացած: Միթէ հարկ կա՞յ կարգ մը ուրիշ անուններու յիշատակումն ընելու այստեղ. ի հարկէ ո՛չ, որովհետեւ, ոչ սիրտս կը թոյլատրէ եւ ոչ ալ գրիչս առաջ կ'երթայ, մտածելով անոնց եղերական մահուան վրայ, որոնց գանկերը դաժանօրէն կացինահար ջախջախուեցան ձեր հայրերուն արիւնոտ ձեռքերով...:

Մի մոռնաք նաեւ սերտել տալու ձեր նորահաս սերունդին, ոսկի տառերով գրուած այն իրողութիւնը թէ՝ Թուրքիա, իր գոյութեան ընթացքին եթէ ունեցած է փայլուն եւ բարգաւաճ շրջան մը, այն ալ հայութեան կը պարտի (առանց նկատի առնելու Պոլսոյ եւ Իզմիրի մէջ գործող յոյն եւ հրեայ վաճառականներու ներկայութիւնը) երբ, ասկէ 65 տարիներ առաջ ամբողջ Անատոլուն լեցուած էր հոծ հայութեամբ, որու աշխատանքին, անոր ձեռներեցութեան եւ մանաւանդ՝ հայ գիւղացիին անխոնջ բազուկին շնորհիւ է որ բարգաւաճեցաւ եւ մեղրով ու կարագով ընտանիքներու սեղանները զարդարեց...: Ո՛վ պիտի յանդըգնէր ասոր հակառակը պնդելու: Եւ իբրեւ ապացոյց՝ բաղդատութեան դրէք ասկէ 65 տարի առաջուան Թուրքիոյ տնտեսական վիճակը, 1981-ի վիճակին հետ ... եւ կը տեսնէք տարբերութիւնը թէ ի՛նչ ողբերգական վիճակի է մատնըւած այսօրուան Թուրքիան, հակառակ արտաքին վիթխարի օժանդակութիւններուն:

Եւ, վերջացնելէ առաջ, ահա՛ ձեր ուշադրութեան կը յանձնեմ ուրիշ իրողութիւն մը, որու մասին կ'արժէ որ Թուրքը՝ իր խորհրդածութեան նիւթ ընելով լըջօրէն խորհրդածէ:

Պիտի ընդունի՞ արդեօք, որ Թուրքը՝ ամբողջ իր պատմութեան մէջ քաղաքական գետնի վրայ, ամէնէ՛ն ահաւոր սխալը գործեց, հայութիւնը արմատախիլ բնաջնջել ուզելով, 1915-ի անօրակելի եւ ահաւոր Հայկ. Ցեղասպանութիւնը պատրաստելով: Եւ ի՛նչ եղաւ հետեւանքը, եւ ո՞վ տուժեց ի վերջոյ եթէ ոչ նոյնինքն Թուրքը ... որու հետեւանքներուն պատճառաւ է որ՝ կը հեծծէ ու կը հիւծի 65 տարիներ վերջն ալ: Այսպէս, տնտեսական աննախընթաց ու անդարմանելի տագնապով մը առաջնորդուիլ դէպի քայքայման անդունդը: Եւ հետեւաբար, Թուրքը, այս տեսանելի իրողութեան առջեւ, թո՛ղ այլեւս չյամառի պնդելու՝ որ եղածը «տեղահանութիւն» էր եւ ո՛չ թէ «ջարդ»: Ինքնարդարացումի համար պատմութեան ճամբան շրջել ուզելով եւ անոր տարբեր ուղղութիւն տալու ձեր ջանքերը ի զուր են: Ի՛նչպէս կրնաք ուրանալ այն ինչ որ գրուած է արդէն, թո՛ղ չմոռցուի որ ուրացած կ'ըլլաք նաեւ ձեր պատմութիւնը որովհետեւ, առանց մէկին՝ միւսը ամբողջական պատմութիւն ըլլալէ կը դադրի, կամ առնուազն կիսկատար պատմութեան մը տպաւորութիւնը կը ձգէ:

Այսպէս է պատմութիւն բուածը մարդոց կեանքին մէջ եւ անոր տուած վճիռը անսակարկելի: Անոր տարօրինակ խաղերուն եւ վերիվայրումներուն առջեւ պէտք է ընկրկիլ գիտնալ: Կեանքի մէջ ոմանք վեր կը մագլցին, ուրիշներ դէպի վար կը թաւալին, ոմանք ալ կքելով կը քայքայուին, շատեր ալ բացառիկ դէրքերու տիրանալով կը վերընձիւղին: Այսպէս եղաւ նաեւ հայ ժողովուրդի ճակատագիրը իր վերիվայրումներով: Ջարդուեցաւ, քայքայուեցաւ, բայց ժամանակի ընթացքին, շնորհիւ ցեղային իր յատկութիւններուն, ինչպէս ըսինք, ո՛չ միայն իր հայրենիքը ստեղծեց, անոր աւիշ ներարկեց, այլեւ ստեղծեց նաեւ հայկական Սփիւռք մը, որու տարածքին շնչող ցիր ու ցան հայութիւնը՝ իր ինքնութիւնը պահելով, իր ապրած երկիրներուն մէջ շէնցաւ ու շէնցուց, հարըստացաւ եւ հարստացուց իր շրջապատը, զարգացաւ եւ իր իմացական արժէքներէն մարդկային ընկերութիւնն ալ նպաստաւորուեցաւ: Մէկ խօսքով, երէկուան ջարդուած հայութեան մնացորդացին զաւակներն ու թոռները՝ ո՛չ միայն Սփիւռքի մէջ ալ մշակոյթ կերտեցին, այլ նաեւ՝ հայութեան պատիւ բերող միջազգային համբաւներու ալ տիրացան: Եւ ահա՛ այդ մնացորդացն է որ իր նահատակ երէցներէն իրեն փոխանցուած «ԿՏԱԿ»ն է որ կ'ուզէ պաշտպանել, անիրաւուած հայութեան արդարութիւն պահանջելով:

Այս տողերուն ընդմէջէն, թո՛ղ չկարծուի երբեք թէ ազգային զգացումէ տարուած՝ կուրացած ինքնագովութիւն է: Ո՛չ, որովհետեւ, հայելիին մէջ տեսնուածի պէս գոյութիւն ունեցող իրողութիւններ եւ ճշմարտութիւններ ըսելն ալ ինքնապաշտպանութեան տարբեր կերպ մըն է, երբ հարցը կը վերաբերի մեր ազգ. իրաւունքները պահպանելու տեսակէտին:

Ահա՛ թէ ինչ պիտի ըսէի, եթէ խօսակիցս Թուրք մ'ըլլար...

×

Միջազգային ատեաններու առջեւ «Հայ Դատ»ը պաշտպանելու համար, պաշտօնական Կեդրոնական Մարմինի մը գոյութեան պակասը միթէ չէ՞ք զգար նման պարագաներու մէջ, Ո՞վ պիտի ստանձնէ ազգ. պարտականութիւն նկատուող այդ ստիպողական գործին նախաձեռնութիւնը: Մէկ կողմ թող ձգուին անձնական հաշիւներն ու հատուածական փուճ տարակարծութիւնները:

Միայն տարին անգամ մը Ապրիլ 24-ի ոգեկոչման շուրջ համախմբուիլը չի բաւեր: Հայ դատ եւ Ապրիլ 24-ի ոգին իրարմէ անբաժան բաներ են: Նորութիւն մը չէ որ կ'ըսեմ այստեղ, գիտեմ այդ:

Թերթերու մէջ կամ բեմերու վրայ դէպի միասնականութիւն կոչ ընելն ու քարոզները չեն բաւեր, ամէն բանէ աւելի հարկաւոր է գործը:

Եւ մեր «Դատ»ը պէտք է պաշտպանուի օտար լեզուներով, առնուազն ֆրանսերէն եւ անգլերէն:

Երիտասարդներ Հայոց Սփիւռքին, միացէք ու միացուցէք ձեր ուժերն ու ջանքերը, «զօրութիւնը միութեան մէջ է»ի նշանաբանով: Ժամանակը կ'անցնի եւ վաղուան ափսոսանքը օգուտ չունի...:

ՄԿՐՏԻՉ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՈՒՂԻՆԵՐՈՎ

ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՆ

Վաթսուն եւ չորս տարիներ առաջ, մականուանեալն Արաբիոյ Լորանսը եւ անոր ընկերացող Պեդուինները անգործածելի կը դարձնեն Արաբական երկաթուղագիծը: Ասիկա, Սուլթան Համիտի կարգադրութեամբ շինուած էր գերման ճարտարագէտներու կողմէ: Նպատակն էր մահմետական ուխտաւորներն ու թըրքական զօրքերը Մէքքէ առաջնորդել: Երկաթուղին 1908-ի «հրաշալիքներէն» մէկը կ'որակուէր:

Երկաթուղագիծը, Համաշխարհային Ա. պատերազմին, թիրախ կը դառնայ արաբ յարձակումներուն: Ծանօթ է, թէ Թուրքերը այդ թուականներուն դաշնակիցներն էին Գերմաններուն: Եւ թըրքական տիրապետութեան համար՝ Արաբ աշխարհի վրայ, երկաթուղագիծը հիմնական կարեւորութիւն կը ներկայացնէր: Այս պատճառով է, որ Արաբիոյ Լորանսը, ապստամբ Արաբները ամէն ճիգ կը թափեն երկաթուղին անգործածելի դարձնելու համար: Երկու տարի անընդհատ օդը կը հանեն գիծը, կամուրջները: Պատմաբաններու վկայութեամբ, Օսմանեան կայսրութեան քայքայումը Արաբ աշխարհին մէջ, գլխաւորաբար երկաթուղագիծին քանդումով կամ անկանոն գործունէութեամբ կը բացատրուի:

Լորանս իր «Իմաստութեան եօթը սիւները» աշխատութեան մէջ հետեւեալ բառերով կը նկարագրէ յարձակումներէն մէկը. – Անկուշտ մարդոց նման կը սպասենք շոգեկառքին ժամանումին... յանկարծ կ'երեւայ շոգեմեքենան, անոր ետին կը տեսնուին տասը վակոնները: Պատուհաններէն կ'երեւան զինւորներուն փողերը, իսկ վակոններուն վրայ աւազի փոքր պարկերը: Թուրքերը կազմ ու պատրաստ կ'ակնկալեն յարձակումը...: Ձեռքս վեր հանեցի, նշանը տուի եւ ընդհանուր տարածութեան մէջ կը լսուի պայթուցիկներուն թնդիւնը... Իսկական արուեստ է շոգեկառքը օդը հանելու գործը...»:

Արաբական երկաթուղագիծը, որ աւելի ծանօթ է Հէճազի երկաթուղի անունով, տարիներու, տասնամեակներու ընթացքին փոշիներուն մէջ կը ծածկուի, կը կորսուի: Կայարանները կը ճարճատին, գիծը աւազին տակ կը մնայ:

Մինչ պատմական գիծեր միանգամայն ընդմիշտ ջնջուած կը մնան կամ այդ վիճակին կը դատապարտուին, Հէճազի երկաթուղագիծը նոր կեանք կը ստանայ: Արդարեւ, Սուրիա, Յորդանան եւ Սաուտական Արաբիա որոշած են գիծը վերահաստատել՝ Դամասկոսէն մինչեւ Մետինա, Մէքքէէն շատ հեռու:

Ըսինք վերահաստատել: Բայց իրականութեան մէջ տուեալ գիծը այսպէս կամ այնպէս երբեք «մեռած» պէտք չէ նկա–

ԺՈՐԺ ՍԱՆՏ, ԻՏԱԼԻԱ ԵՒ ՎԵՆԵՏԻԿԻ ՀԱՅՈՑ ՎԱՆՔԸ

Գրեց՝ ԼԵՒՈՆ Թ. ԽԱՉԻԿԵԱՆ

Հազիւ տեղաւորուած, Ժորժ Սանդ երկու շաբաթ արիւնախառն փորլուծի կը բռնուի եւ կը պառկի: Միւսէ Յունուար 10-ին Ս. Ղազարի Հայոց վանքը կ'այցելէ – Միւսէ Բայրոնապաշտ բանաստեղծ մըն է, – բայց ժամանակը ընդհանրապէս կաֆէլաները – ուր Կիպրոսի գինի կը խմէ, – հանրատուները – ուր աղջիկ կը խաղցնէ, – խաղարանները – ուր կարեւոր գումարներ կը կորսնցընէ Սանդի քսակէն – կ'անցընէ:

Ճամբորդութեան յոգնութիւնը, լճակին վատառողջ օդը, վերջին օրերու վարած ցոփ կեանքը մալարիայով կը ըզգետնեն բանաստեղծը Յունուարի վերջերը: Կացութիւնը կը վատթարանայ, Միւսէ զառանցել կը սկսի: Տիկին Սանդ Դոկտ. Պիէտրօ Պաճէլլոյի (1807 – 1898) օգնութեամբ երեք շաբաթ զմայլելի անձնուիրութեամբ կը խնամէ զայն, եւ Միւսէի ենթագիտակցութեան օրերուն, ճամբորդութեան ընկերը խնամելով մէկտեղ, պարտքը հատուցած մէկու մը խղճի հանգստութեամբ, ինքզինքը ամէն կապէ ազատ համարելով, կայտառ ու հրապուրիչ բժիշկին կը յանձնուի:

Ապաքինած բանաստեղծը ատեն մը եղածը չտեսնելու եւ իմացածը չլսելու կը զարնէ, բայց նախանձէ մղուած, սիրուհիէն հաշիւ կը պահանջէ, եւ ցաւալի բացատրութեան մը ընթացքին զանի պոռնիկ կոչելով, ցաւ կը յայտնէ որ անոր տիրացած օրը սեղանին վրայ 20 ֆրանք դնելով չէ մեկնած:

Վիրաւոր սիրտը ետին ձգելով, Միւսէ Մարտ 29-ին կը մեկնի, եւ Ապրիլ 19-ին Փարիզ կը հասնի «դաւաճանին» հետ նամակցելով մեկտեղ ճամբու ընթացքին: Իսկ Սանդ, ճամբորդութեան ժամանակամիջոցը երկարելով, Բարեկենդանը Վենետիկ կ'անցընէ այս անգամ Դոկտ. Պաճէլլոյի հետ: Սանդ օրական հինգ-վեց ժամ կը գրէ խոստացած ձեռագիրները հասցնելու համար, Վենետիկի գիշերներէն ու ցերեկներէն դիւթուած կոնտոլով կը պտըտի, պատկերասրահները կ'այցելէ, համերգներու եւ թատերական ներկայացումներու կը վազէ, քաղաքականութեամբ կը զբաղի, կարպոնարական գաղտնի ընկերութեան հետ կապ կը հաստատէ, Արեւելքցիներու եւ Թուրքերու հետ կը ծանօթանայ, – կը խորհի նոյնիսկ Պոլիս այցելել, – գրելիք յաջորդ վէպերուն համար նիւթեր կը հաւաքէ – Լէոնէ Լէոնի (1834), Խճանկարի վարպետները, Վերջին Ալդինին (1837), Ուսքոքէ (1838) եւ Մտերիմ նամականին, որուն մէջ Միւսէի մասին բազմաթիւ ակնարկութիւններ կան, – Յուլիս 13-ին Ս. Ղազարու կղզին Հայոց վանքը կ'այցելէ Դոկտ. Պաճէլլոյի հետ, եւ Յուլիս 24-ին, այր մարդու հագուստով, հետիոտն, ջուրով կամ կառքով իտալական լճերու եւ Զուիցերիոյ ճամբով Փարիզ կը հասնի Օգոստոս 14ին աւելի կայտառ ու ձեռներէց քան երբեք:

Մինչ Միւսէ ճամբորդութենէն ձեռքը պարապ վերադարձած էր, Սանդ երեք վէպ – Ժաք (1834), Անդրէ (1835), Լէոնէ Լէոնի (1834) կը յանձնէ հրատարակիչներուն, ինչպէս նաեւ Ճամբորդի մը նամակներուն երեքը (1834 – 1836), որոնց երրորդին մէջ Մխիթարեան Հայրերու կղզին բրած պտոյտը կը պատմէ յաւելեալ ու ճոխացեալ:

Փարիզ հազիւ ոտք կոխած, նախկին սիրահարները իրարու կը գրեն, խզուած կապը դէշ – աղէկ կը վերահաստատեն – Սանդ իր սիրոյ նշան մազերը ղրկելով իր «սիրելի հրեշտակ»ին կը գրէ – մինչեւ վերջնական խզումը 1835 Մարտին: Սանդ Միւսէի նախանձոտ բնաւորութենէն ու վարած ցոփ կեանքէն կը խորշի ու Նոհան կը մեկնի առանց հոմանիին լուր տալու:

Միւսէի Դարուս տղու մը խոստովանութիւնը (1836), Քմայք մը, Սիրոյ հետ պէտք չէ կատակել, Դուռ մը պէտք է որ բաց կամ գոց մնայ, Գիշերները, բանաստեղծին յոյսերուն, յոյզերուն ու խոցերուն արձագանգներն են, որոնց Սանդ կը պատասխանէ Ճամբորդի մը նամակներուն (1834 – 1836) եւ Մտերիմ նամականիին մէջ, որոնք հանդարտած հոգիի մը խորհուրդները կ'արտայայտեն, եւ Միւսէի մահէն ետք, Նէ եւ Նա (1857) յուշագրութեամբ ուր ինքնարդարացման փորձ մը կ'ընէ, փորձ, որուն կը պատասխանէ Պօլ Միւսէ, սիրոյ եւ վէպի երգիչ եղբօր յիշատակը պաշտպանելու համար (Նա եւ Նէ) եւ Լուիզ Կոլէն (Նա): Պօլ Միւսէ եւս 1842ին Ս. Ղազարու վանքը այցելած էր, ուր վանականները անուշեղէններով պատուած էին եւ հետը Բայրոնի յուշերը քրքրած:

(Շար. 15)

ՄԻՌԵԼԼԱ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆԻ ՍԵՐԻԿՐԱՖԻՆԵՐԸ ՀԱՅ ՏԱՆ ՄԷՋ

ՄԻԼԱՆՕ. – Երեքշաբթի, Յունիս 2ին, Հայ Տան մէջ, արուեստասէր հասարակութեան մը ներկայութեան՝ բացումը կատարուեցաւ գեղանկարչուհի Միռելլա Աբրահամեանի 32 մետաքսատիպ նկարներու (սերիկրաֆի) ցուցահանդէսին՝ հովանաւորութեամբ Լիբանանի ընդհ. հիւպատոս՝ Ահմէտ Իպրահիմի (Միլանօ): Իր ուրախութիւնն ու շնորհակալութիւնը յայտնելէ ետք, դիւանագէտը վեր առաւ արուեստագիտուհիին ձիրքը, գովասանեց Հայու աշխատասէր, շինարար եւ ստեղծագործ ոգին, անոր հաւատարմութիւնն ու նուիրումը Լիբանանի հանդէպ. լաւատեսութեամբ արտայայտուեցաւ Լիբանանի ապագային մասին՝ եւ եզրափակեց՝ յաջողութիւն մաղթելով Տիկին Աբրահամեանին: Հայ Տան օրուան խօսնակը հանդիսացաւ Տիկին Վարդուհի Բամպակեանը: Ցուցահանդէսը աւարտեցաւ Յունիս 12-ին:

Ստորեւ՝ մեր վարած հարցազրոյցը Մ. Ա.-ի հետ:

Հ. – Կը փափաքէ՞ք հակիրճ տեղեկութիւններ տալ ձեր անձին եւ ձեր գեղարուեստական պատրաստութեան մասին:

Պ. – Ծնած եմ Պէյրութ, աւարտած եմ տեղւոյն գեղարուեստից կաճառը, գիտելիքներս խորացուցած Ժընեւի եւ Ֆաղապլանքայի գեղարուեստից վարժարաններուն, ինչպէս նաեւ 1975-ին՝ Լոնտոնի արուեստի Սըր Ճոն Քաս դըպրոցին եւ ապա Նիւ – Եորքի Փաաթ Կրէֆիքս Սէնթըրի մէջ:

Հ. – Կ՚ուզէ՞ք նշել սերիկրաֆիի գըլխաւոր յատկանիշներն ու առաւելութիւնները:

Պ. – Սերիկրաֆին՝ արդի, այժմէական արտայայտչական միջոց մըն է: Ցըստակութիւնը, գոյներու հնչեղութիւնը, կուռ եռանդաւորումը, մեղմ գոյները աւելի խորունկ գոյներու վրայ տպելու հնարաւորութիւնը՝ նեարդային եւ ուժգին ստեղծագործական խառնուածք ունեցող արուեստագէտներուն լաւագոյնս կը նպաստեն:

Հ. – Ի՞նչ դրդապատճառներ ձեզ մղեցին մետաքսատպութիւնը ընտրելու իբր «լեզու»:

Պ. – Երբ Լոնտոն հաստատուեցայ, Անգլիոյ ամգոյն բնութիւնը տրտմութիւն ու մելամաղձոտութիւն յառաջացուց մէջս: Ահա ասկէ է որ ծագեցաւ՝ իմ առհաւատ եւ գունագեղ բնաշխարհի պակասը հատուցանելու անհրաժեշտութիւնը. անոր նման աշխարհ մը ստեղծելու, ձեւով մը «վերարտադրելու» զայն: Ինծի համար կենսական էր վառ եւ հնչեղ գոյներով արտայայտուիլ:

Հ. – Երկու խօսք կ՚ըսէ՞ք ձեր գործելակերպին մասին:

Պ. – Երբ նիւթ մը կ՚ընտրեմ, (սովորաբար լուսանկար մը) նախ կը կազմալուծեմ զայն՝ մասեր, տարրեր, հատուածներ տեղափոխելով, գոյները կը բաղադրեմ, կ՚ուսումնասիրեմ, գիծեր ու բիծեր կ՚աւելցնեմ կամ կը ջնջեմ եւ այսպէս՝ յետ երկարատեւ պրպտումներու՝ կը յանգիմ իմ մտապատկերին: Բընատիպերը կը տպագրեմ սահմանափակ թիւով՝ եւ իրենց բազմատիպերով:

Հ. – Փաստօրէն՝ ձեր ստեղծագործութիւնները յարատեւ որոնումներու եւ փորձարկումներու արդասիքն են: Իսկ ձեր ոճը ինչպէ՞ս պիտի բնութագրէիք. տպաւորապա՞շտ, նա՞իֆ, նկատելով որ զգալի են ձեր մօտ որոշ հակումներ դէպի այն դպրոցները:

Պ. – Գործելակերպս բնազդային է եւ ինքնաբուխ՝ եւ ոչ բնազանցական եւ եթէ այդ հոսանքներու դրոշմը նկատելի է գործերուս մէջ՝ լոկ զիպուածական պէտք է համարուի:

Հ. – Իտալիոյ մէջ ունեցած այս ձեր անդրանիկ ցուցահանդէսին առընչութեամբ ուրիշ աւելցնելիք ունի՞ք:

Պ. – Պէտք է խոստովանիմ որ ցարդ ունեցած ցուցահանդէսներուս ամենայաջողը եղաւ ասիկա: Խորին շնորհակալութիւններս կ՚ուզեմ յայտնել Հայ Տան վարչութեան՝ յանձին անոր նախագահին՝ Պր. Վազգէն Բամպակեանին եւ իր տիկնոջը՝ իրենց կազմակերպչական անխոնջ աշխատանքին համար: Ուրախ եմ նաեւ որ այս պատեհութեամբ Միլանոյի հայ գաղութին ալ ծանօթանալու հնարաւորութիւնը ունեցայ:

ԺԱՆ ԱՆՍԸՐԼԵԱՆ – ԱՐՄԷՆՑ

տել: Դեռ կը բանի, քանի չաբաթը երկու անգամ կառախումբը ճամբայ կ՚ելլէ Դամասկոսէն հասնելու համար Ամման, Յորդանանի մայրաքաղաքը: Եթէ շրջապատը փոխուած է, գիծին գիմագիծը կը պահպանէ Լօրանսի օրերուն պատկերը:

Ի՞նչքան ժամանակ պէտք է հասնելու համար Ամման: Տոմսակավաճառը կը պատասխանէ՝ հինգէն վեց, թերեւս եօթը ժամ (ինքնաշարժով չորս ժամ պէտք է):

Երեք կառավարութիւնները՝ Սուրիա, Յորդանան եւ Սաուտական Արաբիա մօտաւոր հաշուով 1 միլիառ 400 միլիոն տոլարի յատկացում մը կը նախատեսեն գիծը առեւտրականացնելու համար: Սուրիա կը փորձէ զայն կապել Լաթաքիոյ, իր գլխաւոր նաւահանգիստին:

Արաբներուն համար այս երկաթուղագիծին վերահաստատումը ոչ միայն տնտեսական, այլեւ քաղաքական կշիռ կը ներկայացնէ:

Թ. Ա. Թ.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ ՆԻՍԻ ՄԷՋ

ՆԻՍ («Յառաջ»). – Ամէն Չորեքշաբթի կանոնաւոր կերպով հայերէնի դասընթացքներ տեղի կ՚ունենան Օշական սրահը: Աշակերտութեան թիւն է 46. մասնակիցները կը ներկայացնեն մեծամասնութիւն:

Դպրոցին ամավերջի հանդէսը տեղի ունեցաւ Կիրակի, Յունիս 7, Արթիսթիք սրահը, ծայրէ ծայր լեցուն:

Բացումը կատարեց Տարօն Ծ. Վրդ. Ճէրէճեան, որ տեսուչի պարտականութիւնն ալ կը կատարէ: Ցոյց տուաւ հայ դպրոցին առաքելութիւնը, անոր կարեւորութիւնը ազգային ինքնագիտակցութեան զարգացումին մէջ:

Տպաւորիչ պատկեր պարզուեցաւ, երբ բեմին վրայ շարք կազմած յայտնուեցան երեսունէ աւելի փոքրիկներ: Իւրաքանչիւր աշակերտ առիթն ունեցաւ արտասանութեամբ, երգով կամ պարով ցոյց տալու իր սորվածը: Ներկայացուեցան երկու զաւեշտներ, հայկ. ժողովրդական պարեր (պարուսոյց Օր. Անգինէ Գզիրեան): Դաշնակի վրայ նուագեց յաջող մեկնաբանութեամբ Քր. Փափազեան, Մոցարթ, Շիւպէրթ, Տիւպիւսի:

Քաջալերի են բոլորն ալ, իրենց ցոյց տուած ընդունակութիւններուն համար: Պարզ է, որ թղթակցութեան մը սահմաններուն մէջ կարելի չէ թուել երկար շարքը անուններուն:

Տեսուչ վարդապետը, իր կողքին ունենալով դպրոցին երեք դասարաններուն ուսուցչուհիները՝ Տիկիններ Նաթիա Պաստաճեան, Ալիս Թաշճեան եւ Հռիփսիմէ Պօշնաքեան, մրցանակներ յանձնեց լաւագոյն նիշերը ապահոված աշակերտներուն, ամէն մէկը իր դասարանին ներկայացուցիչը:

Աշակերտութիւնը, իր կարգին ծաղկեփունջերով իր երախտագիտութիւնը յայտնեց նախ ուսուցչուհիներուն, բոլորն ալ սիրայօժար աշխատանքի լծուած, ապա՝ Նիսի Հայ Տիկնանց Միութեան Վարչութեան եօթը անդամներուն, որոնց ջանքերով եւ զոհաբերութեամբ հայերէն, Հայոց պատմութիւն, երգ եւ պար կը ջամբուին չուրջ հինգ տասնեակ մանուկներու, պատանիներու:

Վարչութեան նախագահուհի՝ Տիկին Լուիզ Անտալեան, գրաւոր պարզեց դըպրոցին գործունէութիւնը:

Գաղութին կողմէ փակման խօսքը արտասանեց Ժ. Միրիճեան:

Ցերեկոյթը արձանագրեց յաջողութիւն՝ պարզելով օգտակար աշխատանքի մը պատկերը:

Գաղութին պարտքն է զօրավիգ կենալ դպրոցին, իսկ ծնողքներունը՝ առաջնորդել իրենց զաւակները հայկական դըպրոց:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ ՍՊԱՐՏԱԿԻԱԴ ՕՏԱՐ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ

Երեւանի մէջ տեղի ունեցած է սպարտակիադ մը, մասնակցութեամբ Երեւանի բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւններու մէջ ուսանող աֆղան, վիէթնամցի, իրաքցի, կիպրացի, լիբանանցի, սուրիացի եւ եթովպիացի երիտասարդներու: Բացման ներկայ եղած է կրթական նախարար Լեւոնիդ Ղարիբջանեան: Վեց օր տեւած են մրցումները՝ թեթեւ մարմնամարզ, լող, գունդի արձակում, փինկ – փոնկ, պասքէթ պոլ եւ գլխաւոր մրցանակը շահած են Բազմարուեստից հիմնարկի ուսանողները, երկրորդ մրցանակը՝ Բժշկական հիմնարկը, երրորդ՝ Պետական համալսարանը:

×

Գ. ՍՈՒՆԴՈՒԿԵԱՆ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԸ ԿԻԵՒԻ ՄԷՋ

Երեւանի Գ. Սունդուկեան թատերախումբը Կիեւ գացած է երկու ներկայացում տալու համար: Խումբին մաս կը կազմեն Վարդուհի Վարդերեսեան, Սօս Սարգսեան, Էդգար Էլբակեան, Շահում Ղազարեան, Արմէն Խոստիկեան, Ժենիա Աւետիսեան, Վլադիմիր Քոչարեան եւ ուրիշներ: Լեսիա Ուկրայինկա թատրոնին մէջ ներկայացուած է »Հացաւան« թատերախաղը, Խորէն Աբրահամեանի բեմադրութեամբ, ըստ Նայիրի Զարեանի նոյնանուն վէպի: Նախքան ներկայացումը ողջոյնի խօսք արտասանած է Ադա Ռոգովցեւա: Թատերախումբը ներկայացուցած է նաեւ Շէյքսփիրի «Կորիոլան»ը:

ՈՒԻԼԵԸՄ ՍԱՐՈՅԵԱՆԻ ԿՏԱԿԸ...

Ուիլեըմ Սարոյեանի կտակը մօտ 1 միլիոն 300 հազար տոլարի գումար եւ ապագայ եկամուտ կը ձգէ հիմնադրամային բնոյթ ունեցող հաստատութեան մը՝ որ պիտի կրէ իր անունը: Կտակը պիտի գործադրուի Գալիֆորնիոյ Ֆրեզնօ քաղաքէն, ուր հռչակաւոր դրամատիստը մեռաւ Մայիս 18ին: Կտակը կ՚ընդգրկէ նաեւ իր հազարաւոր անտիպ էջերը, հարիւրաւոր գծագրութիւններ, իր օրագիրը, ֆիլմեր եւ ձայներիզներ, – այս վերջինները, ըստ Սարոյեանի կտակին, պէտք է մատչելի ըլլան համալսարանական ուսումնասիրող – հետախոյզներու: Սարոյեան գումարներ ձգած է ուսումնական հաստատութիւններու, բարեգործական հիմնարկութիւններու, եւ Ֆրեզնոյի համալսարանի հայկական բաժնին, որուն վարիչն է Փրոֆ. Տիգրան Գույումճեան:

ՍՊԻՏԱԿ ՋԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՇԷՑԽ ՃԷԼԱԼԻ ՀՈՂԻՆ ՎՐԱՅ

– Ի՞նչ կայ, Ադամ, ի՞նչ պատահեցաւ: Կիներ ջուր բերին, ճեղքուած գլուխին արիւնը լուացին, մինչեւ որ Ադամը ուշքի եկաւ:

– Մեր գործը լմնցաւ, Գասպար: Ճրները կտրեր են, ճէլալի փէսին, էն ...նը հետ, պէլքի էս գիշեր գեղը թափեն: Ժամկոչենց Մարոսը ծեծի տակ ...կուտեր ձգեցին: Եզներու տեղ բան...ուորները կը լծեն սայլերուն ու կը խաղացնեն: Հողգործի ծոցուոր կին մը ...ցաւէ բռնուեցաւ: Թուրք կին մը թոնիրը ձգած է պառաւ Մարանը եւ այրած է ողջ – ողջ:

Ծերունի Գասպարին շրթները դողացին: Այդ առաւօտ իր հարսն ալ տարած էին ծանր վիճակի մէջ: Այո՛, այո՛, ամբողջ օրը այդ բոլորին կը սպասէր կարծես, միայն թէ չուտ հասնէր Սպիտակ Ջիաւորը:

– Մեր բանը լմնցաւ, Գասպար, դըլուխնուս ճարը նայինք,– կը կրկնէր Կարօ Ադամը՝ ինքզինք շտկելու փորձ մը ընելով:

– Դուն էն ըսէ, Ադամ, Սպիտակ Ջիաւորի մասին խօսք կա՞ր:

– Էնտեղ խալֆա մը ունինք, որ ամպը կտաւով կը կարկտնէ: Որպէս թէ ականջը գետին դրած ու լսած է Սպիտակ Ջիաւորի ոտքերուն ձէնը:

Ի՛նչ մեղքը պահէր. ծերունի Գասպար՝ ինքն ալ ականջը գետին դրած էր՝ հողէն դուրս եկող Տիգրան Բ.ի պղնձեայ խորհուրդին պէս, քարերէն, դարերէն լսելու ձիաւորի ոտքին ձայնը:

– Մեր բանը լմնցաւ, Գասպար. հողդարցի բանուոր մը...

Կարօ Ադամ, կարծես տակաւին կ՚ուզէր խօսիլ իր աչքով տեսածներուն մասին, սակայն, վէրքէն այնքան արիւն գացած էր, որ նուաղեցաւ խօսքը բերանին մէջ: Ծերունի Գասպար գաւաթով ջուր մօտեցուց անոր շրթներուն, մինչ կինը՝ Գարանը, բուռ մը կծիկ եղած՝ կը խօսէր լալով.

– Բան չկայ, արի մարդ, դուն քեզ ժիր պահէ: Հասսօն կ՚ըսէ՝ բան չկայ:

Ըէնճպէր Սրապ այդ երեկոյ խաչնաբած պատանիի մը հետ լուր ղրկած էր տունը, որ իրեն չսպասեն ու աղօթեն: Պատանին ըսաւ նաեւ, որ տասը մէճիտը ախոռի թակոցին տակ է: Ըէնճպէր Սրապի միակ հարստութիւնն էր այդ, որ պահած էր ճահիլ եզ մը առնելու համար:

– Տղայ, ուրիշ հի՞չ բան չըսաւ,– հարցուց Սրապի կինը:

– Էդքան, էդքան,– ըսաւ ու ծոցէն այլուխը հանելով աչքերը սրբեց:

Այդ երեկոյ մութն իջած էր երկաթէ ժանգի մը պէս: Բուխերիկներու ծուխերը հատան: Կերակուրները սեղաններուն վրայ պաղեցան: Աստղերը երեւցան: Բարակ լուսնկան տանիքներուն վրայ կեցաւ, ու բանուորները դեռ չվերադարձան:

Թոնոցներուն հաւերը սկսան կանչել իրարու ետեւէ: Անծանօթ բան մը ինկած էր նաեւ գոմի կենդանիներուն մէջ, կ՚ըսես ախոռներուն, փողոցներուն ու մարդոց զանկերու մթութեան մէջ, խոշոր ջղջիկի թեւերուն պէս՝ թեւեր կախուած էին՝ ցուրտ ու մածուցիկ:

– Էն Թալանի տարին ալ, Կարուկ,– կը խօսէր ըէնճպէր մը, իր դրացիի կիսապատէն ու եղածը զանազան երեւոյթներու, տոմարի նշաններու եւ տարիներու հետ կը կապէր.– Էն Թալանի տարին ալ, արտերը մէկի տեղ 12 տուին, ոչխարները զոյգ ծնան: Թագաւորին տունինք, Ճէլալին տունինք, գողին, աւազակին, երկնուց Թուչունին տունինք. նորէն՝ ներս – դուրս լեցուն էր: Էն տարին ջուրերը առատ էին ու աժանութիւն կար: Երէկ, երբ դաշտ դացի, կանաչները փրփրեր, արտերէն դուրս կը թափէին: Ջուրերը առատցեր էին: Որ տուն եկայ, ըսի. «Կնիկ, թէ որ Աստուած ուտելու խըմելէթ ընէ, ներս – դուրս կը լենայ»: Կարուկ, էն տարին որ բերքը առատ է եղեր, եա մարախն է եկեր տարեր, եա՝ Թալանը: Էն իրիկունն ալ, էսօրուան պէս արեւմարին հաւերը սկսած էին ճայիր – ճայիր կանչել:

(Շար.– 345)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տիկին Սիւզան Վակրամի փափաքին համաձայն, ողբացեալ ամուսնոյն, Ալ – քաւաւխնամի Ընկերակցութեան նախկին նախագահներէն՝

Տոքթ.

ՎԱՀՐԱՄ (Վակրամ) ՔԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆԻ

մահուան 10–րդ տարելիցին առթիւ, Յունիս 28, կիրակի օր, ժամը 10.30–ին, հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Փարիզի Ս. Յովհաննէս – Մկրտիչ Եկեղեցւոյ մէջ:

Կը հրաւիրուին Աղքատախնամի Ընկերակցութեան անդամներն ու ողբացեալ բարեկամները լիշատակը յարգողները եւ բարեպաշտ հայրենակիցները:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴՆԵՐԸ

BELLEFONTAINE — JURA

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը, ուրախութեամբ կու գայ ծանուցանել բոլոր անոնց, որոնք սրտանց հետեւեցան իր մտահոգութիւններուն, որ Պէլֆոնթէնի կայանի աշխատանքները գրեթէ բոլորովին վերջացած են, եւ ըսկըսած են արդէն բացումի պատրաստութիւնները:

Հետեւաբար, նախատեսուածին պէս, Յուլիս 4–էն սկսեալ մինչեւ Օգոստոս 30 կ'ընդունուին արձանագրուած երախաները: Յուլիս ամիսը արդէն ամբողջացած է: Օգոստոսի համար արձանագրութիւնները կը շարունակուին:

Դաշտահանդէսները տեղի կ'ունենան Յուլիս 19–ին, եւ Օգոստոս 15–ին (Խաղողօրհնէք):

Կը խնդրուի ծնողքներէն եւ Կապոյտ Խաչի բոլոր բարեկամներէն՝ ներկայ գտնուիլ եւ քաջալերել մեր մանուկներու երգն ու պարը, խակական հայկ. յայտագրով եւ խնամքով պատրաստուած եւ միանգամայն, նոր Տնօրէնութեան եւ պաշտօնէութեան թափած ջանքերը գնահատել:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.– Վասպուրականի Հայր. Միութեան Կեդր. Վարչութիւնը Տէսինի եւ Վիէնի իր մասնաճիւղերով, ցաւակցութիւն կը յայտնէ՝ Նշան Տէրտէրեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Սերոբ Տէրտէրեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Ռուբէն Մանուկեանի եւ զաւակներուն, Տիկին Մարիամ (Գրիգոր) Մանուկեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Վարդան – Մարիժան Տէր – Կարապետեանի եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն, իրենց սիրելի կնոջ, մօր, մեծ – մօր, եղբօր կնոջ, եղբօր աղջկան, քրոջ, խնամիին եւ ազգականին՝ ողբ. Մարիամ Տէրտէրեանի (ծնեալ Մանուկեան) մահուան առթիւ:

× Այս տխուր առթիւ, Միութիւնս՝ «Յառաջ»ի բարգաւաճման համար կը նուիրէ 100 Ֆ.:

×

Համախարբերդցիական Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի Վարչ.ը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ՝ հայրենակից Նշան Տէրտէրեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Սերոբ Տէրտէրեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Ռուբէն Մանուկեանի եւ զաւակներուն, Զաքըրեան, Կարապետեան եւ Մանուկեան ընտանիքներուն բոլոր պարագաներուն, իրենց կնոջ, մօր, հարսին եւ քրոջ՝ Մարիամ Տէրտէրեանի (ծնեալ Մանուկեան) մահուան առթիւ:

✻ GRANDE FÊTE CHAMPÊTRE ✻

dans le Parc
du CENTRE ST. GREGOIRE de NAREG
Organisée par:
l'Association Paroissiale Arménienne Catholique de Lyon
Sous la Présidence d'Honneur de:
CHARLES AZNAVOUR
Invités d'Honneur:
ROSY VART - GEORGES GARVARENTZ
Dimanche, 28 Juin
- Buffet oriental - Ambiance arménienne
Jeux — Attractions
- Concours de Pétanque et Jacquet -
- Adresse: 38, Route de Collonges;
69450 St. Cyr au Mont d'Or
Tél.: (7) 847. 28. 65

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը, շնորհակալութեամբ ստացած է 10.000 Ֆ. Լիոնի, 10.000 Ֆ. Ալֆորվիլի և 3.000 Ֆ. Շաւիլի իր մասնաճիւղերէն:

Ս. ՊՕՂՈՍ–ՊԵՏՐՈՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼ

ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Կիրակի, Յունիս 28–ին, Ս. Պօղոս – Պետրոս Եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր Ս. Պատարագ: Յաւարտ Ս. Պատարագի՝ Մատաղօրհնութիւն:

Պատարագի երգեցողութիւնները կը կատարուին Եկմալեան բազմաձայն Եկեղեցւոյ Ս. Լուսաւորիչ Երգչախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ՝ Տոքթ. Լեւոն Մոմճեանի:

Առաւօտեան ժամերգութիւն ժամը 9–ին, Պատարագ ժամը 10–ին:

Կը հրաւիրուի շրջանիս հասարակութիւնը ներկայ գտնուելու եւ իր մասնակցութիւնը բերելու տարեկան աւանդական Մատաղօրհնութեան:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՄՐՑԱՆԱԿԱԲԱՇԽՈՒԹԻՒՆ
ԵՒ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒՆԻՍ 28,
ժամը 13–էն սկսեալ
վարժարանին մէջ:

Երգ – Պար – Արտասանութիւն
Աւանդական ճաշ – Խաղեր եւ Վաճառք
Մուտքը ազատ է:

LES FONTAINES D'ANI

épicerie fine - traiteur

SPECIALITES FRANCAISES ET ETRANGERES

4, RUE BAUSSET - 75015 PARIS — (Métro: Vaugirard)
Tél.: 828. 15. 05

Ouvert tous les jours, ainsi que le Dimanche matin et tout le mois d'Août.

✻

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՈՐ ՆՊԱՐԱՏՈՒՆ

Եւրոպական և Արեւելեան Ընտիր Մթերքով

Բաց է ամէն օր, նաեւ Կիրակի առտու եւ ամբողջ Օգոստոսին:

✻

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը, կայանի տնօրէնուհին եւ վարիչները, հանդիպումի մը կը հրաւիրեն կայան գացող երախաներու ծնողքները, Շաբաթ, Յունիս 27, ժամը 15–ին՝

17, Rue Bleue - (Métro: Cadet)

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ
ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ
MAISON DE LA CULTURE
ARMENIENNE D'ALFORTVILLE
9, Rue de Madrid -- 94140 Alfortville

PRESENTATION et SIGNATURE
du dernier ouvrage de:
VAHE KATCHA
«UN POIGNARD DANS CE JARDIN»
La Saga Arménienne
Vendredi, 26 Juin, à 21 h.
à la M. C. A.
Présentation de Vahé Katcha et de son œuvre par: ARLEN PAPAZIAN

Organisé par La J. A. F.

SEJOUR TOURISTIQUE EN

ARMÉNIE

du 8 au 29 AOUT 1981 - Prix; 3.900 F.

21 JOURS, DONT 17 EN ARMENIE

Séjour: 8 Août arrivée à MOSCOU — 10 Août départ pour EREVAN
27 Août départ pour LENINGRAD — 29 Août retour à PARIS
Réservé aux jeunes de 18 à 35 ans - Date limite d'inscription 8 Juillet

RENSEIGNEMENTS et DEMANDES D'INSCRIPTION:
Dans tous les secteurs de la J. A. F.
— PARIS: 6, Cité Wauxhall - 75010 Paris - Tél.: 208. 76. 49
(Mardi et Jeudi soir, de 20 h. à 22 h.)
— LYON: 295, Rue Boileau -69003 Lyon.
— MARSEILLE. 65, Allées Léon-Gambetta, 13001 Marseille; Tél.: 08.10.38
Par courrier uniquement: Mme. YAZIDJIAN; 29, Av. Pasteur, 93100 Montreuil

LIBERATION ARMENIENNE

Grande Fête Champêtre

BUFFET ARMENIEN

Le Dimanche, 28 Juin, à partir de 12 h.
au Parc de St. Cloud
(Plaine des 4 cèdres; Itinéraire fléché à partir de la Gare de Garches)
DANS UN CADRE UNIQUE
Venez nombreux!
MUSIQUE ARMENIENNE

ԲԱՑԱՌԻԿ ՀԱՑԿԵՐՈՅԹ

Կազմակերպութեամբ Մարսէյլի Հայ – Արենոյշներու: Յունիս 28–ին կիրակի, ժամը 20–ին:

Ժընէթիէռի զովասուն եւ ծովահայեաց պարտէզին մէջ:

LA GENETIERE - Bd. Marne St. Julien

Գեղարուեստական զուարթ եւ հաճելի յայտագիր:

Կը խօսի՝ ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ:

Կը նուագէ երիտասարդ դաշնակահար՝ Նարեկ Տուրեան:

Կը պարեն՝ Նաա Արզումեան եւ Հայ – արենոյշները:

Տախքերու մասնակցութիւն 75 Ֆ.:

Կը խնդրուի, նախօրօք սեղանները գըրաւելու համար՝ հեռախօսել՝ Հայ – արենոյշ՝ 62. 11. 18

ԶԲՕՍԱՊՏՈՅՏ ԵՒ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

NEMOURS - MORET S / LOING

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի զբօսապտոյտը՝ Յուլիս 5ին: Կէսօրուան ճաշը տեղւոյն վրայ, պատրաստուած՝ Խաչուհիներու կողմէ, նըպաստաւոր պայմաններով:

Մ ե կ ն ո ւ մ .–

Gare de l'Est:- 8 h. 30
Porte d'Orléans: 9 h. 00
Porte d'Italie: 9 h. 15

Երթուդարձը՝ 50 Ֆ.: Անձրեւի պարագային՝ սրահը ապահովուած է:

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ, վերոյիշեալ ժամադրութիւններուն: Փոխադրակառքի ապահովութեան համար հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն.–

533. 06. 31 կամ 206. 42 .50

VOYAGES EN ARMENIE 1981

1° VOYAGES DE 12 JOURS		2° VOYAGES DE 14 JOURS	
du 01 au 12 Août 81	3.990 F.	du 18 au 31 Juillet 81	4.290 F.
du 05 au 16 Sept. 81	3.990 F.	du 08 au 21 Août 81	4.290 F.
		du 02 au 15 Octobre 81	3.490 F.

3° VOYAGE DE 16 JOURS

DU 01 AU 16 AOUT 1981 — 4.690 F.

Renseignement - inscriptions

MONDOTOURS
OCIVEP

Spécialiste des Voyages
sur l'Arménie depuis 15 ans

2, rue de Sèze
75009 Paris
tél. 266 50 12
Permanence les Vendredis
de 14 à 19 h.
S'adresser à:
Elia PEHLIVANIAN
tél. domicile: 384 31 28

Les places étant limitées, veuillez nous renvoyer le coupon-réponse le plus tôt possible.
Lic. A 721

Mme Elia PEHLIVANIAN

Organisation Technique Mondotours
2, rue de Sèze 75009 Paris

Nom
Prénom
Adresse
.... Tél.
Ville Code postal........

1) M'inscris au Voyage spécial Arménie
du au
ci-joint 25% d'acompte.
2) Désire recevoir une documentation sans engagement de ma part pour:
....
Rayer les mentions inutiles

ՇԱԲԱԹ–ԿԻՐԱԿԻ
ՅՈՒՆԻՍ
27 - 28
SAMEDI-DIMANCHE
27 - 28 JUIN
1981

LE NUMERO 2 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
Directrice: ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ : 160 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 350 Ֆ. - Հատը : 2 Ֆ.

56րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.938 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 56e ANNÉE — No 14.938

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

Երբ Ֆրանսան կը մտահոգէ Ամերիկան...

... ԵՒ ՇԷՅՍՈՆ ՍՊԱՍԱՒՈՐԻ ԿԸ ՎԵՐԱԾԷ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ՆԱԽԱՐԱՐՆԵՐԸ

———o———

Մինչ Միացեալ – Նահանգներու փոխ նախագահը աւելի «նուրբ» կամ «ճկուն» յայտարարութիւն մը կ'ընէր համայնավար նախարարներու ներկայութեան առթիւ ֆրանսական կառավարութեան մէջ, միաժամանակ Արտաքին նախարարութեան հրապարակած զեկոյցը, որ առաւօտուն «անտեղի» բնոյթ կը կրէ, աւելի կը ձգտէր ֆրանքեւամերիկեան մթնոլորտը: Անտեղի այս միջամտութիւնը երկրի մը ներքին գործերուն, կը չեշտուի Ֆրանսայի բոլոր քաղաքական շրջանակներուն կողմէ եւ պարզ է որ ...ները չեն, որ կրնան չբողոքել քա...ի, ինչպէս շատ կը յիշուի այս միջոցին, որ Կօլն էր ռահվիրան, ինչ կը վերաբերի համայնավար մասնակցութեան ֆրանսական կառավարութեան մէջ: Ցե...այ, ինչո՞ւ կը վախնայ Ուաշինկթըն : ...ապրեւ, ինչպէս Մոնտ դիտել կուտար ...չափը երկուն. – «Միացեալ – Նահանգները բախտը ունին, Փարիզի մէջ, ...նելու այսօր Հանրապետութեան Նախագահ մը, որ համայնավարները կը ...նչնայ անսահմանօրէն աւելի լաւ քան ...ինք, որ շատ աւելի քիչ պատրանք ունի ... Միութեան մասին քան իր նախորդը եւ որ եւրոհրթիռներուն եւ Աֆղանիստանի մասին շատ աւելի վճռական ...զու մը կը գործածէ: Ուզելով ...ւզելով Պ. Մառշէի բարեկամները, ...կառավարութեան մէջ մտնելու համար, ...փորձեց վանել այդ քաղաքականութիւնը: Ամերիկացիք գոհունակութեան լուրջ պատճառաբանութիւններ ...է գտնել հող: Ոչ մէկ շահ ունին, ...ելով ազգ. գերիշխանութեան կենսական առանձնաշնորհը, յանձնելու ...ն խնդրոյ առարկայ ըննելու»:

...կա ամէնէն առարկայական վեր...ածումն է, ծագած (աւելորդ) հարցին ...թիւ:

...քան աւելորդ հարց մը, որքան են ... անոր հետեւանքները: Այսպէս Արտաքին նախարար՝ Քլօտ Շէյսոն, անդրադառնալով այս խնդրին Եւրոպա մէկ ...այանէն կայանէն, ի պատասխան ... Լըվալի հարցումին, սա առնուազն «...օրինակ» բաղդատութիւնը ըրաւ. – «...ր կառավարութեան կառոյցը գոր...ծութեան մը կառոյցն է եւ գործառնութեան մը մէջ, տղան որ քուրսբը ...ն, տեղեակ չէ գործառնութեան մա...յարաբերութենէն»: Կարելի է երեւա...կայել թէ ինչ կրնար ըլլալ հակազդեցու...թիւնը, անցեալին եթէ Ժ. Ֆ. Փոնսէ ...կ "…ծառայ" որակած ըլլար կառավարու...թեան մաս կազմող՝ առողջապահութեան, ...խաղրութեանց, արհեստի կազմակերպ...ման եւ հանրային պաշտօնի նախարար...ները ... բայց Ուրբաթ առտու, կը թը...ւի որ նոյնիսկ Իւմանիթէ որոշած է, ...նոյն համբերութեամբ կլլել այս լորտուն (Շէյսոն) ալ, առանց անմարսողութեան ...րեւէ մտահոգութեան: Ռընէ Անտրիէօ, Ուրբաթ առտուան իր խմբագրականին մէջ, դժգոհութիւն յայտնելով հանդէպ ամերիկեան այս միջամտութեան, կը գրէր սակայն. – «... Ֆրանսա գերիշխան երկիր մըն է, Մ. Նահանգներու գինակից, ամերիկեան խնամակալութեան տակ չէ: ... Միացեալ յայտարարութեան մը մէջ, Ընկերվարական Կուսակցութիւնը եւ Համայնավար Կուսակցութիւնը յանձնառու են զօրավիգ կենալու Ֆրանսայի միջազգային գործունէութեան – իր գինակցութեանց յարգանքով»: Ասկէ աւելի համակերպում կարելի չէ ակնկալել: Քաղաքական Բիւրոյի անդամ Մաքսիմ Կրեմեց իսկ պատասխանելով այն հարցումին թէ ի՞նչ կը խորհի Արտաքին նախարարին յայտարարութեան մասին ըսած է. – «Պ. Շէյսոն իր կարծիքը տուաւ : Յայտարարութիւններ ըրաւ, ինծի յատուկ խնդիր մը չի ստեղծեր: Իւրաքանչիւր նախարար իր նախարարութիւնով կը զբաղի եւ կառավարական համախոհութիւն կայ: Կ'ուզենք յարգել: Ցանձնառութիւնն է զոր առած ենք»:

×

Համայնավար այս համակերպումը եւ «անոյշ լեզուն» չի համոզեր սակայն բոլորը եւ Ֆ. Թեսոն միշտ «մշուշ» կը տեսնէ այս վարչակարգին գործունէութեան մէջ:

Ամէն պարագայի մէջ, ամերիկեան կաֆը, ոչ ոք կրնայ ուրանալ, բայց մասնաւոր համ մը կուտայ, այս առթիւ, Խորհ. Միութեան հակազդեցութիւնը : Արդարեւ ԹԱՍ գործակալութիւնը վերջոված է «Ուաշինկթընի միջամուխ ըլլալէն Ֆրանսայի ներքին հարցերուն» ինչ որ ըսել կուտար Լիպերասիոնի Ուրբաթ առտու, որ Մոսկուա միշտ շատ բծախնդիր է Ֆրանսայի ազգ. անկախութեան նկատմամբ»...:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԻԼԻ Առեւտրական Դատարանը որոշեց մէկ ամիս պայմանաժամ տալ Պուսաք հաստատութեան, փորձելու համար վերահաստատել տնտեսութիւնը: Ցունիսի ամսականները, որոնք խնդրոյ առարկայ էին պիտի վճարուին՝ փոխատուութեամբ – Ա. Ժ. ՍԷի կողմէ (Աշխատավարձքերու Երաշխաւորութեան Միութիւններ):

ՊՈԼՍՈՅ Զինուորական Ատեանը 52 մահապատիժ պահանջած է Տիսք Սէն – տիքայի 52 ղեկավարներու համար: Միւս կողմէ մահուան դատապարտուած երկու ծայրայեղ ձախերը կախաղան հանուեցան Հինգշաբթի օր իսկ:

ՊԷՅՐՈՒԹ եւ Զահլէ կրկին ռումբերու թիրախ դարձած են առջի օր: Զահլէ Ապրիլ 1-էն ի վեր կը մնայ սուրիական զօրքերու պաշարման տակ եւ ըստ Քաթայէպներու ձայնասփիւռին 6 մեռեալ եւ 40 վիրաւոր կայ:

ՊԱՆԻ ՍԱՏՐ «Բ. Շահ» եւ «Շանլակոտ» կ'որակուի այլեւս Իրանի մէջ: Մեծ փոսթէրներ փակցուած են պատերուն վրայ, զինքը ներկայացնելով եւ ուր գըրուած է թէ վարձատրութիւն մը կը տրուի անոր որ յայտնէ Պանի Սատրի տեղը: Ի՞նչ է տրուելիք վարձատրութիւնը՝ «տեղ մը երկնքին մէջ»...: Միւս կողմէ կախաղանը միշտ «կը բանի», եւ Ուրբաթ առտու ութ «հակայեղափոխական» կրկին կառափնատ հանուած էին:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՅՈՒՆԻՍ 17 – 22)

ՎԱՐՉԱՊԵՏ ՖԱԴԷՅ ՍԱՐԳՍԵԱՆ ԸՆԴՈՒՆԱԾ Է ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ

Հայաստանի վարչապետը՝ Ֆաթէյ Սարգսեան, Յունիս 17-ին ընդունած է Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը՝ Վազգէն Ա., որ իր տպաւորութիւնները փոխանցած է Աւստրիա, Արեւմտեան Գերմանիա ու Ֆրանսա կատարած շրջապտոյտէն: Վարչապետը տեղեկութիւններ տուած է Վազգէն Ա.ի, 11-րդ հնգամեակի Հայաստանի ընկերային – տնտեսական զարգացման հեռանկարներու մասին: Հանդիպումին ներկայ եղած են կառավարութեան ատենին Հայ եկեղեցւոյ գործերու խորհուրդի նախագահ Ռուբէն Պարսամեան եւ նախարարաց Խորհուրդի արտաքին յարաբերութիւններու բաժնի վարիչ Վլադիմիր Ազարեան:

×

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԵԱՆ ՕՐ ՊԱՐՈՅՐ ՍԵՒԱԿԻ ԾՆՆԴԱՎԱՅՐԻՆ ՄԷՋ

Զանախչի – Սովետաշէն գիւղի տան պարտէզին մէջ գտնուող Պարոյր Սեւակի շիրիմին առջեւ Բանաստեղծութեան Օր մը տեղի ունեցած է, մասնակցութեամբ Երեւանէն եւ այլ քաղաքներէ եկած ուսանողներու, գրողներու, արուեստագէտներու եւ տարաբախտ բանաստեղծին երկրպագուներու: Խօսք առնելով Հայաստանի Գրողներու Միութեան նախագահ Վարդգէս Պետրոսեան ըսած է. «Սովետաշէնը՝ Պարոյր Սեւակի հայրենի գիւղը, վաղուց արդէն մտել է մեր մշակոյթի յաւերժական քարտէզի մէջ՝ ինչպէս Դսեղը, Ղազարապատը, Գանձան: Բոլոր ժամանակների մեծերը միայն ծննդեան թուական են ունենում, որովհետեւ նրանց գործը շարունակում է ապրել եւ նորից – նոր ծնւում է իւրաքանչիւր սերնդի հետ, Պարոյր Սեւակը նոյնպէս միայն ծննդեան թուական ունի: Գրողների արդէն երկրորդ համագումարն էր, որ մենք անցկացրինք առանց նրա, բայց միթէ՞ ճշմարիտ կը լինի ասել առանց նրա: Պարոյր Սեւակի պոէզիան ոչ թէ յարգալից յիշատակուել, այլ քննարկուել է այդ համագումարներում՝ իբրեւ մեր այսօրուայ եւ վաղուայ պոէզիայի մայրուղի: Նրա պոէզիան այսօր էլ ոչ միայն հիացմունք, այլեւ տաք վէճեր է յարուցում, եւ դա որեւէ գրողի կենդանութեան ամենավառ հաւաստումն է: Նա եղաւ յետչարենցեան շրջանի ամենաշքեղ երեւոյթը մեր պոէզիայի մէջ եւ դրականութեան մեր մեծերի կողքին կանգնեց նաեւ մարդկային իր բարձր նկարագրով, որովհետեւ առանց այս երկուսի միահիւսման չեն եղել եւ չեն լինելու իսկական մեծեր: Բացի մարդկային – բանաստեղծական ճշգրիտ կենսագրութիւնից նա ունեցաւ նաեւ իր լեգենդը, որի հաւաքական հեղինակը մեր ժողովուրդն է: Եւ այդ լեգենդն աւելի հաւաստի է, քան նոյնիսկ իր իսկ ձեռքով գրած ինքնակենսագրականը: Որդու խանդաղատանքով եւ հօր պէս իմաստուն նա սիրում էր իր ժողովրդին, իր Հայաստան – աշխարհը, որի դժուար պատմութիւնն ու հրաշք – վերածնունդը իր սեփական կենսագրութեան էջերն էր համարում: Նա եղաւ մեր մեծ հայրենիքի եւ երկիր – մոլորակի, մեր խռովայոյզ դարի բանաստեղծը, տաղնապելով ոչ միայն մայր ժողովրդի, այլեւ աշխարհի բախտի համար: Այսօր Պարոյր Սեւակի տունն ու այգին են եկել նրա գրչակից ընկերները, մեր բանաստեղծութեան տարբեր սերունդների ներկայացուցիչները: Ապրում, ազնիւ ու տաղանդաւոր պատուղներ է տալիս հայ բազմադարեան պոէզիայի կենաց ծառը, եւ նաեւ դրա մէջ Սեւակի յաւիտենականութեան խորհուրդը»: Ապա խօսք առած են Համօ Սահեան, Վահագն Դաւթեան, Հրաչեայ Յովհաննիսեան, Լիւդվիգ Դուրեան, Աբրամայիս Սահակեան, որոնցմէ ետք հատուածներ արտասանուած են Պարոյր Սեւակի «Անլռելի Զանգակատուն» գիրքէն:

×

ՊԱՐՈՅՐ ՍԵՒԱԿ ՅԻՇԱՏԱԿԻ ԹԱՆԳԱՐԱՆ

Պարոյր Սեւակի մահուան 10-րդ տարելիցին առթիւ, իր ծննդավայր Զանախչի – Սովետաշէնի տան կողքին բացուած է յիշատակի թանգարան մը, ուր կը ցուցադրուին բանաստեղծին մանկութեան տարիներուն վերաբերող նիւթեր, աշակերտական տետրակներ, ընթերցանութեան առաջին գիրքերը, հազուագիւտ լուսանկարներ, ուսումնական վկայականներ եւայլն: Ցուցափեղկերու մէջ դրուած են առաջին բանաստեղծութիւններու, բանասիրական առաջին ուսումնասիրութիւններու (Դանիէլ Վարուժանի բանաստեղծութիւնը եւայլն), իր բազմակողմանի հետաքրքրութիւնները վկայող գրուածքներու պատճէնները: Յատուկ բաժին մը յատկացուած է Կոմիտասի եւ «Անլռելի Զանգակատուն»ի: Պարոյր Սեւակ ծանօթ է նաեւ իբրեւ թարգմանիչ: Ներկայացուած են Պուշկինէն, Լերմոնտովէն, Մայակովսկիէն, հունգար եւ պուլկար բանաստեղծներէ կատարած իր թարգմանութիւնները եւ հրատարակութիւնները: Ցուցադրուած են նաեւ բանաստեղծին պարգեւներն ու մրցանակները: Թանգարանը կառուցուած է ճարտարապետ Ջիմ Թորոսեանի նախագիծով: Տնօրէնն է Գառնիկ Մարտիրոսեան:

×

ՎԱՉԷ ՄՈՎՍԻՍԵԱՆ 7,96 ՄԵԹՐ ՑԱՏԿԱԾ Է

Կիսլովոդսկի մէջ տեղի ունեցած «Աշխատանքային Ռեզերվներ» մարզական ընկերութեան ոստումի համամիութենական ախոյեանութեան մրցումներուն, Ղափանէն Վաչէ Մովսէսեան 7,96 մեթր ցատքելով վստահութիւն ներշնչած է 8 մեթրի սահմանագիծին հասնելու: 23-ամեայ մարզիկը, մանկութեան շրջանին հրապուրուած է պասքեթպոլով, ոտնագնդակով եւ մարզական այլ խաղերով, սակայն մարզիչ Արկադի Ղազարեանի ձեռքին տակ ան աւելի մասնագիտացած է մարմնամարզի մէջ, յատկապէս ոստումի ճիւղէն ներս: Վաչէ Մովսիսեան շրջանաւարտ է Մարզանքի Պետական Հիմնարկէն:

×

ԳՈՀԱՐ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ ԵՐԳԱՀԱՆԴԻՍԸ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

Տարիներու ընդմիջումէ ետք Մոսկուայի երաժշտասէրները առիթ ունեցած են ունկնդրելու Գոհար Գասպարեանը, Զայկովսկի սրահին մէջ տեղի ունեցած երգահանդէսին: Երգչուհին մեկնաբանած է հայ, ռուս եւ եւրոպացի երգահաններէն գործեր: Առաջին բաժնին Մոցարթի, Պէթհովընի, Պիզէի եւ այլոց օփերաներու արիաներու մեկնաբանութենէն ետք, Գոհար Գասպարեան երկրորդ բաժնին մէջ երգած է Տիգրան Մանսուրեանի երեք ռոմանսները, գրուած՝ Նահապետ Քուչակի բանաստեղծութիւններու հիման վրայ: Երգչուհիին դաշնակով ընկերակցած է Ցարութիւն Փափազեան:

ՏՈՔԹՈՐԱՅԻ ԱՒԱՐՏԱՃԱՌԻ
մը առիթով պատմական եղելութիւններու կարգ մը ճշդումներ

Գրեց՝ Ա. ՊԷՅԼԵՐԵԱՆ

«Յառաջ»ի Յունիս 12 եւ 13/14 թիւերուն մէջ կարդացինք Խաչիկ Թէօլէօլեանի տպաւորութիւնները եւ իր անձնական վերլուծումները Տոքթ. Սարգիս Աֆանասեանի աւարտաճառին առիթով, որ տեղի ունեցաւ ամսոյս 4-ին:

«Յառաջ»ի մէջ կարդացած էինք վերոյիշեալ տոքթորայի աւարտաճառին ներկայացման օրն ու ժամը յայտնող ազդը: Բայց դժբախտաբար չէինք կրցած ներկայ ըլլալ եւ անձամբ իմանալ աւարտաճառի ժիւրիին մաս կազմող պատմաբան – փրոֆէսէօրներու քննադատութիւններն ու Աֆանասեանի պաշտպանողականը: Բարեբախտաբար Խաչիկ Թէօլէօլեան՝ որ ներկայ եղած էր, իւրայատուկ որակաւոր յօդուածի մը մէջ կը ներկայացնէ այդ օրը, եւ մենք ալ զայն կարդալով, ճիշդն ըսելու համար՝ «գացածի չափ ալ եղանք»: Թէպէտեւ Տոքթ. Աֆանասեանի աշխատասիրութիւնը չենք տեսած, բայց ինչպէս վերեւ ըսինք Խաչիկ Թէօլէօլեանի յստակ յօդուածը մեզի կը թոյլատրէ կարգ մը պատմական եղելութիւններ վերաքննելու եւ ճշդելու, որոնց մասին կը թուի թէ Տոքթ. Աֆանասեան «զգացական» ուղեգիծ մը որդեգրած է:

×

Նախ կ'ուզենք յիշել թէ Աֆանասեանի ընտրած նիւթը «Հայաստան, Ազէրպէյճան եւ Վրաստան. Անկախութենէն մինչեւ սովետական կարգերու հաստատում 1917 – 1923», Հայ եւ Կովկասի ժողովուրդներու պատմութեան չատ հետաքրքրական, բայց ամէնէն խառնակ եւ դիւանագիտական փաստաթուղթերով լի ու նուազ ուսումնասիրուած մէկ շրջանն է: Այս շրջանին մասին իրաւ է թէ կան բազմաթիւ հրատարակութիւններ այլազան լեզուներով, – հայերէն ռուսերէն, վրացերէն, անգլերէն, ֆրանսերէն եւ ինչո՞ւ չէ, նաեւ թրքերէն: Բայց արեւմտեան պետութիւններու դիւանագիտական տուեալներու վրայ մինչեւ հիմա լոյս տեսած գլխաւոր ուսումնասիրութիւնը կը մնայ միշտ ամերիկահայ պատմաբան Ռիչարտ Յովհաննէսեանի «Տհը Ռիփըպլիկ օֆ Արմինիա» կամ Հայաստանի Հանրապետութիւնը» 1918 – 1919-ի ստուարածաւալ առաջին հատորը: Որքան որ այս հատորը ցարդ լաւագոյնն է, որ լոյս տեսած է յետ պատերազմեան շրջանին, Հայաստանի պատմութեան մասին, եթէ պատմական անտիպ փաստաթուղթերու ովկէանոսը նկատի առնենք՝ պիտի տեսնենք թէ Ռիչարտ Յովհաննէսեան եւս հնարաւորութիւն չէ ունեցած բազմաթիւ ուրիշ անտիպ աղբիւրներ տեսնելու: Կը յուսանք որ յաջորդ Բ. եւ Գ. հատորները աւելի լրիւ եւ ճոխ ըլլան:

Հետեւաբար, երբ Աֆանասեան Կովկասի եւ Հայաստանի պատմութեան 1917 – 1923 տարիներու միջեւ եղած շրջանը քանի մը հարիւր էջի մէջ կը ջանայ խտացնել, թող ներուի մեզի դիտել տալ թէ անհնար է այդ նիւթը իր ընդարձակ եւ բազմակողմանի ծաւալով, վերլուծել որուն մասին ալ իրաւամբ ժիւրիի անդամներէն Մարք Ֆէրրօ անդրադարձած է: Ինչպէս արդէն վերեւ յիշեցինք առանց Աֆանասեանի ուսումնասիրութիւնը տեսնելու չենք կրնար անոր մասին արտայայտուիլ: Միայն թէ Թէօլէօլեանի յօդուածէն հետեւցնելով երկու գլխաւոր հարցերու շուրջ կրնանք մեր կարգ մը դիտողութիւնները կատարել:

1) Փրոֆէսէօր Փորթալ դիտել տուեր է թէ «...Աֆանասեան կը սխալի երբ կը գրէ թէ Անդրկովկասեան ժողովուրդներու թշնամութիւնը նոր երեւոյթ մըն է, արդէն՝ 1878-էն յետոյ Հայերու արձանագրած տնտեսական յաջողութիւններուն՝ որոնք նախանձի եւ թշնամութեան ոգի յառաջացուցին Թուրքերու, Վրացիներու և Ազրպէյճանցիներու մօտ»: Թէօլէօլեանի յօդուածէն հետեւցնելով, Աֆանասեանի պատասխանը իրօք յատկանշական է: Ան, երբ «փաստ» դիտել կուտայ թէ «...իր հայրը իրեն պատմած է թէ մինչեւ ԺԹ. դարու վերջին տարիները հայ եւ իսլամ երեխեյններ կրօնական տօներու առիթով իրարու այցելութեան կ'երթային»:

Ինչպէս կ'եզրակացնէ արդէն Խ. Թէօլէօլեան, անտարակոյս իսլամ եւ ոչ իսլամ համայնքներու միջեւ այսպիսի փոխ այցելութիւններ տեղի կ'ունենային, մանաւանդ մեծ քաղաքներու մէջ: Պարզ է թէ կարգ մը, կամ դասակարգ մը, Հայերու եւ Թուրքերու միջեւ մինչեւ որոշ աստիճան մը բարեկամական յարաբերութիւններ ալ գոյութիւն ունէին: Այս ալ կարելի չէ ժխտել: Բայց երբ տիրապետող մահմետական եւ սուլթաններու լուծին ենթարկուած ոչ մահմետական ժողովուրդներու փոխ յարաբերութիւնները վերլուծել խնդրոյ առարկայ է, հարկ է այս պարագային խնդիրը իր ամբողջութեան մէջ նկատի առնել:

Եթէ Տոքթ. Աֆանասեանի վարկածը ճիշդ ըլլար, 1878-էն առաջ՝ այսինքն մինչեւ Պերլինի վեհաժողով, հայ – թուրք կամ հայ – թաթար (ազրպէյճանցի) յարաբերութիւնները հարկ էին որ ջերմ ըլլային:

Մեր ձեռքը հրատարակուած կամ անտիպ բաւական վաւերագրեր ունինք, որոնք հակառակը կը փաստեն: Արդէն այս վարկածը ընդունիլ՝ պիտի նշանակէր իւրացնել թրքական տեսակէտը թէ «Հայերը Թուրքերու հետ եղբայրաբար կ'ապրէին, բայց «Նենգամիտ Ալպիոն»ի կեղծ ու պատիր խոստումներէն եւ Ռուսաստանի մեքենայութիւններէն տարուելով անոնց քաղաքականութեան զոհ գացին...»: Աւելորդ է ըսել թէ սա մի անհիմն վարկած է եւ շատ դիւրաւ բեկանելի: Զոր օրինակ եթէ այս տեսակէտը ճիշդ ըլլար ինչո՞ւ համար, 1827 – 1828 ռուս – պարսիկ եւ 1828 – 1829 ռուս – թուրք պատերազմներէն յետոյ մօտաւորապէս 150.000 Հայեր իրենց տուները եւ այգիները լքելով ռուսական բանակներուն ընկերանալով Կովկասի ռուսական հովանաւորութեան կցուած Արեւելահայաստան կամ Վրաստան ապաստանեցան: Աւելի վերջ թուական մը՝ որ նուազ յատկանշական չէ: 1877 – 1878-ի ռուս – թուրք պատերազմի վաղորդայնին Կովկասի ռուսական բանակի հրամանատարներէն ծագումով հայ՝ Իվան Լազարէֆ, կը ստիպուի խիստ ազդու ազդարարութիւններ ղրկել Էրզրումի զինուորական կառավարիչ Ֆիւրտ Իսմայիլ Փաշային, որպէսզի Էրզրումի նահանգէն մօտ 150.000 Հայեր Կովկաս չգաղթեն: Անշուշտ բաղձալի պիտի ըլլար որ այդ Հայերը եւս Կովկաս կարենային ապաստանիլ որպէսզի յետագայի ցեղասպանութեան զոհ չերթային: Բայց Կովկասի տնտեսական միջոցներու անբաւարարութիւնը պատճառ եղած էր որ Հայոց ցանկութիւնը չիրականանար:

Հակառակ բոլոր արգելքներուն եւ դժուարութիւններուն, 1878 – 1896 տարիներուն միջեւ, մեր պրպտումներու ընթացքին տեսած այլազան վաւերագրեր կը հաստատեն որ 40.000-ի մօտ Հայեր կովկասեան երկիրները ապաստանելով իրենց կեանքը փրկած են արդէն:

(Մնացեալը յաջորդով)

ԹԱՏՐՈՆ

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺՆ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ

Երեւանի Դրամատիկ Թատրոնի երկրորդ ներկայացումն էր՝ Արեւելեան ատամնաբոյժը: Նիւթը առնուած է Պոլսոյ հայկական կեանքէն: Յակոբ Պարոնեան իր սուր գրիչով ու երգիծական ոճով տուած է ատենին Պոլսոյ մեր գաղութի բարքերը, ստորակայութեան եւ գերակայութեան բարդոյթներ ունեցող դէմքեր, ամէն օր՝ քիչ մը ամէն տեղ, հոս ու հոն տիրող զանազան հոգեբանական երեւոյթներ, որոնք յաճախ ողբերգական պատկերներ կը պարզէին:

«Ատամնաբոյժն արեւելեան»ը կը ներկայացնէ ամուսնական կեանքի մէջ պատահած անհաւատարմութիւնը, արկածախնդրութիւնները, ինչպէս նաեւ կեղծիքի վրայ կառուցուած յարաբերութիւնները ընկերային կեանքի մէջ: Երգիծաբանին ներկայացուցած կերպարները ցայժմ չեն կորսնցուցած իրենց այժմէականութիւնը:

Թատերախաղը Հրաչեայ Ղափլանեանի բեմադրութեամբ ներկայացուեցաւ Յունիս 14-ին, կէսօրէ ետք, Փարիզի Միւթիւալիթէի սրահը: Միջանկեալ ըսենք, որ թատերախաղը ունեցաւ «ներածական»ի բաժին մը: Ժամը 14.30-ին յայտարարուած ան սկսաւ 15.30-ին, «թէքնիք պատճառներ»ով, ինչպէս պիտի յայտարարէր Կազմակերպիչ Մարմնի՝ Կարմիր Խաչի քարտուղարը՝ Վահան Նաւասարդեան, որ շուրջ կէս ժամ, քանի մը երեւումներով, կը զբաղեցնէր հանդիսականները, քանի մը տեղեկութիւններու կարգին յայտնելով, որ Երեւանի Դրամատիկ Թատերախումբը իրեն հետ բերած է մէկուկէս թոն բեմայարդարումի առարկաներ:

Վերջապէս, ժամը 15.30-ին բացուեցաւ վարագոյրը: Տեսարանը կը սկսէր ատամնաբոյժի՝ Թափառնիկոսի կնոջ, Մարթայի (Էմմա Վարդանեան) նախանձի զգացումներու արտայայտութեամբ. նախանձ՝ որ հետեւանքն է ամուսնոյն ունեցած սիրային արկածախնդրութիւններուն՝ որոնք վստահութիւնը խախտած են զոյգին միջեւ: Կինը, տարիքով մեծ իր ամուսինէն, կը տառապի ստորակայութեան բարդոյթէ եւ ամէն միջոցի դիմելով կը ջանայ համակրութիւնը վերաշահիլ իր ամուսնոյն: Տան աղախինները (Ժասմենա Մսրեան եւ Էվելինա Շահիրեան) կեղծ զովեստներով իրենց տիրուհիին տառապանքը ամոքելու փորձ կատարելով հանդերձ, աւելի կը համակրին տիրոջ:

Ատամնաբոյժ Թափառնիկոսին ընտանիքը Պոլսոյ քաղքենի դասակարգին կը պատկանի: Ունի աղջիկ մը՝ Երանեակ (Տաթեւիկ Ղափլանեան), որ սիրահարած է Լեւոնի (Լեւոն Շարաֆեան): Աղջիկը կ'ընդվզի իր ծնողքին հակառակութեան դէմ եւ գաղտնի յարաբերութիւններ կ'ունենայ իր սիրած տղուն հետ, նոյն ատեն ջանալով հասկացողութեան եզր մը գտնել իր ծնողքին միջեւ: Հայրը աւելի զբաղած է ու տարուած իր սիրային արկածախնդրութիւններով, քան իր աղջկան զգացումներով ու ապագայով: Հոսկէ ճգնեալ կացութիւն մը՝ հօր ու աղջկան, մօր ու աղջկան, հօր ու մօր միջև, որ հետզհետէ զարգանալով լայն համեմատութիւն կը ստանայ ու կը դառնայ կատարեալ խառնիճաղանճ մը ատամնաբոյժի տան եւ աշխատավայրին մէջ, մասնակցութեամբ ու մեղսակցութեամբ տան աղախիններուն, աշկերտին՝ Նիկօ (Արմէն Խանդիկեան) եւ չորս սպասաւորներուն (Վլադիմիր Մսրեան, Ռաֆայէլ Քոթանճեան, Տիգրան Մխիթարեան եւ Արթուր Ութմազեան): Քսու հաշիւներու եւ փոխադարձ «քաղաքավարութեան» վրայ կառուցուած ընկերային յարաբերու–

ԺՈՐԺ ՍԱՆԴ, ԻՏԱԼԻԱ ԵՒ ՎԵՆԵՏԻԿԻ ՀԱՅՈՑ ՎԱՆՔԸ

Գրեց՝ ԼԵՒՈՆ Թ. ԽԱՉԻԿԵԱՆ

ՄԻՇԷԼ ԴԸ ԲՈՒՐԺ, ԼԱՄԸՆԷ ՊԻԷՐ ԼԸՐՈՒ, ՇՈՊԷՆ ԵՒ ԺՈՐԺ ՍԱՆԴԻ ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՎԷՊԵՐԸ

Ազատութեան հետ սրտին անդորրութիւնը գտած, Սանդ յետագայ գործերուն մէջ Միշէլ դը Բուրժի, աբբայ Ֆէլիսիէն դը Լամընէի եւ Պիէր Լըրուի ազդեցութեան տակ հետզհետէ հանրային հարցերով ու քաղաքականութեամբ կը գրաւի եւ այս վերջիններուն խաղաղ միջոցներով ընկերային հարցը լուծելու տեսակէտները կը տարածէ:

Ամուսնական խնդրոյն կարգադրութեան համար Բուրժ ճամբորդութեան մը ընթացքին Սանդ փաստաբան Լուի – Խրիսոստոմ Միշէլի (1797 – 1853) – Միշէլ դը Բուրժ – կը ծանօթանայ: Միշէլի խրոխտ նկարագիրէն ու արմատական գաղափարներէն շուտով բանկող գրագիտուհին կը հմայուի, եւ անգամ մը եւս «կեանքիս վերջնական ընկերը գտայ՝ ըսելով արդէն ամուսնացած տրիբունին սիրուհին կը դառնայ:

Միշէլ դը Բուրժ ի ծնէ տղայ մըն է, որուն փայտահատ հայրը արքայականները սպաննած էին: Էքս – ան – Պրովանս ու Փարիզ ուսանելէ ետք Միշէլ Բուրժ քաղաքը հաստատուած էր – դը Բուրժ – Բուրժեցի, – եւ որպէս հանրապետական ընդդիմադիր տարրերու պաշտպան փաստաբան մեծ համբաւ կը վայելէր: Ճաղատ, փոխ մարմինով մէկը, զոր կարելի չէր Միւսէի հետ շփոթել: Կատաղի ընկերվարական, կարբոնարական գաղտնի կազմակերպութեան անդամ, Միշէլ 1830-ի յեղափոխութեան օրերուն պայքարի առաջին գիծերու վրայ գտնուած էր, եւ «սպականեալ ընկերութիւնը» կարգի բերելու համար կը քարոզէր թէ «պէտք է արեան հեղեղներ հոսեցնել, քաղաքները մոխրակոյտի վերածել, որոնց վրայ աղքատը կարենայ իր արօրը պտըտցնել եւ հիւղակը կանգնել»:

Սանդ, որ համակ սէր է, Միշէլի ընկերային հարցը այդպիսի կտրուկ միջոցներով կարգադրութենէն քաշուելով, նախ «Հայր» Անֆանտէնի հետ ամուսնանալով Սէն – Սիմոնի աշակերտին Մէնիլմոնտան հաստատած «փաղանգ»ին «Մայրը» դառնալու առաջարկը կը մերժէ, ապա, «երազային ընկերվարութեան» ծիրին մէջ մնալով միշտ, Պիէր Լըրուի եւ աբբայ դը Լամընէի կը մօտենայ:

Պիէր Լըրու (1797 – 1871) կալելապանի մը տղան է, որ չկրնալով բարձրագոյն կրթութիւնը գլուխ հանել, ատեն մը իբր գրաշար ու տպագրական փորձերու սրբագրիչ աշխատելէ ետք Կլոպ (երկրագունդ) անունով թերթ մը կը վարէ, որուն աղքատ դասակարգին վիճակով զբաղող ծանօթ դէմքեր կ'աշխատակցէին: Ժորժ Սանդ Լըրուի միջոցաւ համայնավարութեան կը ծանօթանայ ու կարեւոր գումարներ կը տրամադրէ գաղափարակիցին Բուսակի մէջ հանրավարական ընկերքունքներու համաձայն հիւսուածեղէնի գործարան մը եւ տպարան մը հաստատելու համար:

Իսկ Ֆէլիսիէն – Ռոպէր դը Լամընէ (1782 – 1854), որ ծանօթ է որպէս իմաստասէր ու հասարակական գործիչ, խօսքով ու գրիչով երկար ատենէ ի վեր կրօնական անտարբերութեան դէմ մաքառելով, արքայական կարգերու վերահաստատումին օրերուն կ'աշխատէր եկեղեցիին հանրային կարծիքին առջեւ կորսուած վարկը բարձրացնել կրօնքը իր ակերուն մօտեցնելով եւ ատոր համար կ'առաջարկէր եկեղեցին պետութենէն անջատել կրօնական պաշտօնեաներու անկախութիւնը ապահովելու համար: Ուժեղ անհատականութեան տէր մէկը, որ իր գաղափարներուն յաղթանակին համար մղած պայքարներուն առթիւ Տէրութենէն բանտարկուած էր ու Գրիգորիս ԺԶ. քահանայապետէն բանադրուած: Ժորժ Սանդ, յուսալով թէ կարելի է սիրոյ միջոցաւ հակառակորդ դասակարգերը հաշտել, յարգանօք Լամընէի կը մօտենայ եւ կը փորձէ անոր սիրելի աշակերտը դառնալ, ու 1837-ին Լամընէի Լը Մոնտ (Աշխարհ) թերթին մէջ Նամակ առ Մարսի հակակղեր յօդուածը կը հրատարակէ:

(Շար. 16)

թիւններու բախում մը, որմէ կրնայ օգտուիլ ան՝ որ գիտէ, ինչպէս պիտի բաշխէ արեւելահայ մեր եղբայրները, «գլուխ պահել» այդ թոհ ու բոհին մէջ:

Այդպէս էր, օրինակ, Նիկոյի (Արմէն Խանդիկեան) պարագան: Ատամնաբոյժին աչքերը կարեւոր դեր մը կը խաղար իր կերպարի մարմնաւորումով: Անվարան կրնանք ըսել, որ լաւագոյն խաղարկութիւնը ցուցաբերող դերասանը հանդիսացաւ թատերախաղին մէջ, միմախաղերով, արեւմտահայերէնի յստակ առոգանութեամբ եւ բեմական իր ներկայութեամբ: Առաջին արարին մէջ սքանչելի խաղարկութիւն մը ցուցաբերեց նաեւ ակռայի ցաւէն տառապող Մարկոսը (Գուժ Մանուկեան), որ կարճ երեւումով մը արտայայտեց դերասանական իր տաղանդը, իր կերպարը մարմնաւորելով բնականութեամբ ու անսայթաք հետեւողականութեամբ:

Երկրորդ արարը ձեւով մը գործնականացումի դաշտը կը դառնար առաջին բաժնին մէջ պարզուած տեսութիւններուն, կասկածի ու նախանձի զգացումներու տուն տուող առիթներու յայտնութիւններուն, ամուսնական անհաւատարմութիւնը բացայայտող տեսարաններու: Այս բաժնին մէջ դերասանները աւելի աշխուժութիւն ու կենդանութիւն ցոյց տուին: Իսկական տաղանդով օժտուած է Թովմաս – Սոֆի զոյգի ծառան՝ Կիրակոս (Իշխան Ղարիպեան), որ կարճ ու երկրորդական իր դերովն իսկ յստակօրէն կը զանազանուէր միւսներէն: Պոլսեցի ծառայի հարազատ պատկերը եւ լեզուն, միամիտ ու անկեղծ տիպարը լաւագոյն կերպով կը մարմնաւորէր: Թափանիկոս (ատամնաբոյժ) այս արարին մէջ աւելի յաջող կը մարմնաւորէր իր դերը, մանաւանդ՝ իր հոմանուհիին՝ Սոֆիի (Վիոլետա Գէորգեան) հետ, երեւան հանելով կնամոլ մարդու հոգեբանութիւնը, «ջրիկ» ու ծեքծեքուն շարժումները եւ սեռային անյագ զգացումները: Թովմաս (Կիմ Երիցեան)՝ Սոֆիի ամուսինը, յաջող էր խաբուած ամուսինի իր դերին մէջ:

Այս արարին մէջ գործողութեան մեծ մասը տեղի կ'ունենար պարահանդէսի տեսարանի մը ընթացքին: Հոս պէտք է նշել, որ բեմայարդարումի թէքնիք պարագաութիւնները չէին նպաստեր այս տեսարանի աւելի յաջող ներկայացման: Անվերջանալի երթեւեկ մը վարագոյրներու մէկ կողմէն միւսը, աջ ու ձախ եզերքները նկատի ունենալով իբրեւ ելք կամ մուտք: Զախող պահուըտուք մը, որ աւելի հաճելի ու հետաքրքրաշարժ կրնար ըլլալ, եթէ երեկոյթը կազմակերպող Միութիւնը թատրոնի համար յարմար սրահ մը վարձէր առնէին, կարելիութիւն ընծայելով թատերախումբին արտայայտելու իր բոլոր միջոցները: Ցաւալի էր նաեւ քուլիսներուն ետեւ կատարուող երթեւեկի, ձայներիզին եւ այլ աղմուկներու երեւումը:

Երեւանի Դրամատիկ թատերախումբին դերակատարները իբրեւ արուեստագէտ լաւ դերասաններ են եւ բեմադիրը տեղին ընտրութիւն կատարած է դերերու բաշխումի ընթացքին: Սակայն, ինչ որ մեծ թերութիւն է եւ անընդունելի, այն է՝ որ դերասանները վարժ չեն արեւմտահայերէնի հնչիւններուն եւ առոգանութեան, յաճախ անհասկնալի դարձնելով բնագիրը: Աւելին՝ անոնք, բացառութեամբ մէկ քանիին, յաճախ խոնարհումի եւ հոլովումի սխալներ կը գործէին (կը պարիս, կ'ուզիմ, գլխ ճանչցէ, ունեմ, գիշերնեըի, սենեակում եւ այլն): Չափազանցուած էին, ընդհանրապէս, կանացի ձայները, որոնք աւելի պոռչտուք էին քան պոլսեցի հայ կանանց խօսելաձեւ (Մարթա, Սոֆի): Չափազանցութիւններ նկատելի էին նաեւ կապկումներու մէջ: Թատերախաղին կցուած էր երաժշտական բաժին մը, գործ՝ Ռոբեր Ամիրխանեանի, երգերու բնագիրը՝ Արամայիս Սահակեանի: Երգն ու երաժշտութիւնը կը սփռուէին ձայներիզով, ինչ որ արուեստական կը դարձնէր մեկնաբանութիւնը դերակատարներու միջոցով:

Իբրեւ եզրակացութիւն, եթէ ուզենք արժեւորել Երեւանի Դրամատիկ թատերախումբը, առարկայականօրէն պէտք է ըսել, որ լաւ դերասաններով օժտուած խումբ մըն է, Դրամատիկ թատերգութիւններու ներկայացման համար պատրաստուած խումբ մը: Երանի խումբը ներկայացնէր իր թատերացանկի Դրամատիկ երկերէն մէկը, փոխան արեւմտահայ երկու կատակերգութիւններու, որոնք հնչիւնի, առոգանութեան, լեզուական եւ թէքնիք այլ հարցերու պատճառով շատ բան կորսնցնել տուին խումբին արժէքէն: Եթէ ուզենք թատերախաղի ներկայացման արժեւորումին մօտենալ բեմարուեստի անկիւնէն, կրնանք միայն միջակ նիշ մը տալ խումբին:

ՀՐԱՆԴ ԱՃԷՄԵԱՆ

EUREKA!

Բանտերու հարցը լուծելու միտումով, Թուլուզցի չարքայիններ պահանջեցին, տեղւոյն Ընկերվարական Կուսակցութեան կեդրոնատեղիին կարճ «դրաւման» մը ընթացքին, ամբողջական ներումն ու ազատ արձակումը Ֆրանսայի մէջ բանտարկուած քառասուն երեք հազար անձերու: Անշուշտ առանց ցեղի, դասակարգի եւ ոճիրի խտրութեան:

Սքանչելի գաղափար մը՝ զոր կարելի է այլ մարզերու մէջ եւս ծաւալել: Կը բաւէ գործ տալ բոլոր գործազուրկներուն՝ վերջ տալու համար գործազրկութեան: Արտասահմանի մէջ մեր առեւտուրը բարելաւելու համար՝ կը բաւէ արտածել աւելին: Կը բաւէ անօթիները կերակրել՝ աշխարհէն ջնջելու համար անօթութիւնը:

Եւ ապուշ ըլլալէ դադրելու համար՝ կը մնայ դառնալ խելացի:

ՊՐԻՒՆՕ ՖՐԱՓՍ

«Լը Մոնտ» (Յունիս 21)

ՍԱՀԱԿ - ՄԵՍՐՈՊ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ ՀԱՄԵՐԳԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ («Յառաջ»). – Հիմնուած 1977-ին, Սահակ – Մեսրոպ երգչախումբը իր երկրորդ համերգն է որ տուաւ Մարսէյլի Օփերային մէջ, Յունիս 12ին: Առաջինը տեղի ունեցաւ, Յունիս 1979ին, ընկերակցութեամբ «Անսամպլ Էնսթրիւմանթալ տը Փրովանս»ի եւ մասնակցութեամբ Լուսինէ Զաքարեանի: Այս անգամ երգչախումբը ներկայացաւ, առանձին, իր զուտ կազմով, իր հարազատ ուժերով:

Շուրջ ութսուն մասնակցողներ գրաւեցին Օփերայի բեմը եւ խմբավար Խաչիկ Ըլմազեանի ղեկավարութեամբ ու դաշնակահարուհի Ժիւլիէթ Ըլմազեանի ընկերակցութեամբ հրամցուցին ունկնդիրներուն ամիսներու գնահատելի աշխատանքի մը, նոյնքան գնահատելի արդիւնքը:

Յայտագիրը բոլորովին նորոգուած էր (բացի վերջին երկու պիեսէն): Նորոգուած եւ հաւասարակշռուած: Բաւական յաջող գտանք երգերու եւ երգահաններու ընտրութիւնը իրենց զանազանութեան մէջ: Կոմիտաս անշուշտ, նոյնպէս Կանաչեան, Յովհաննէսեան, Տիգրանեան, Ալթունեան, բայց նաեւ Ալէմշահ եւ Պարթեւեան եւ միջազգային անուններ Ռամօ եւ Մոցարթ:

Յայտագրի առաջին մասը սկսաւ Կոմիտասի երկու դասական ստեղծագործութիւններով «Տէր Կեցո Դու զ'Հայս» եւ «Ով Մեծասքանչ Դու Լեզու»: Ապա, հնչեց Գուրգէն Ալէմշահի «Իմ հեռաւոր հայրենիք»ը (խօսք՝ հայր Վահան Յովհաննէսեանի): Բարսեղ Կանաչեանի «Հօյ Նար»էն յետոյ ունկնդրեցինք Արմէն Տիգրանեանի Անոյշ Օփերայէն հատուածներ «Ամպի տակից», «Ափսոս Անոյշ» եւ «Ծառ ու ծաղիկ»: Այս առթիւ մենակատարուհի Եւա Արթինեան, սոփրանօ, ցոյց տուաւ իր ջերմ ու հաղորդական ձայնը: Առաջին մասը վերջացաւ Յովհաննէսեանի «Երեւան Էրեբունի»ով որ արժանացաւ կրկնութեան:

Երկրորդ բաժինը յայտագրին նախ մեզ տարաւ եթերներու մէջ Ժ. Փ. Ռամոյի «Իմն ալա նիւյի»ով եւ Մոցարթի «Ավէ վերում»ով: Արա Պարթեւեանի «Իրիկուն»ը եւս մեզ պահեց գրեթէ նոյն մթնոլորտին մէջ, սակայն յետոյ նոյն Պարթեւեանի «Հայրենիքի կենացը» խանդավառ, ուրախ եւ չէն երգը արթնցուց ունկնդիրները, որոնք պահանջեցին պիս մը: Կոմիտասի «Սարերի վրով», «Էս գիշեր» եւ Թաթուլ Ալթունեանի «Եաման եար»ը ասուինան մը նուագեցուցին ըստեղծուած մթնոլորտը որ յետոյ վերադաւ իր ուժը Թաթուլ Ալթունեանի «Ցոլակ ճան»ով եւ Յովհաննէսեանի «Արփա Սեւան»ով որոնք արժանացան կրկնութիւններու: Երգչախումբը ընդառաջելով ծափահարութիւններուն մեկնաբանեց երկու աշխոյժ եւ ժողովրդական կտորներ «Ազգ փառապանծ» Ա. Բաբաջանեանի եւ Թաթուլ Ալթունեանի «Հօյ նազան իմ եար»ը: Երկրորդ բաժնին մէջ որպէս մենակատար նշմարեցինք Վարդուհի Մինասեանի (ալթօ) քաղցր ու վճիտ ձայնը եւ աստիճան մը նուազ, թենոր՝ Անդրանիկ Մինասեանը:

Մէկ ելոյթէն միւսը երգչախումբը կ'արձանագրէ յառաջդիմութիւններ: Այս անգամ գայն գտանք աւելի միատարր, կարգապահ եւ աւելի ինքնավստահ: Ինչ որ կը տանի խմբավարը աւելի չափաւորութեան եւ ժուժկալութեան կը նախընտրենք: Թէպէտ տիրապետող մենակատարներու պակասը միշտ զգալի է, ինչպէս նաեւ պասերու եւ թենորներու որոշ տկարութիւնները, սակայն երիտասարդ ղեկավարին Խաչիկ Ըլմազեանի նուիրումը եւ, բծախնդրութիւնը եւ երգչախումբին անդամներու լրջութիւնը հանդէպ հայ երգի հաւաքականօրէն ներդաշնակ կատարումին, Մարսէյլի հայ երաժշտասէրները կը դարձնէ լաւատես Սահակ – Մեսրոպ երգչախումբի ապագայի նկատմամբ:

Դաշնակի վրայ, Ժիւլիէթ Ըլմազեան հաստատեց իր շնորհալի տաղանդը:

Մարսէյլի Հայ գաղութը որ միշտ խանդավառուած է խմբական երգեցողութեամբ, կրնայ այսօր գոհ եւ հպարտ ըլլալ, քանի Սահակ – Մեսրոպ երգչախումբը, կարելիութեան սահմաններուն մէջ, կը պատասխանէ իր ակնկալութիւններուն եւ տենչերուն:

Հայ երգը բեմերուն վրայ, հայ եւ օտար երաժշտասէրներու եւ հասարակութիւններու առջեւ, ահաւասիկ դրական կէտ մը, գնահատելի գործունէութիւն մը որուն համար պէտք է շնորհաւորել Սահակ – Մեսրոպ երգչախումբի անօրէն մարմինը իր գիտակցութեան եւ զոհողութիւններուն համար, խմբավարը իր կարողութիւններուն եւ պատրաստակամութեան համար, անդամ – անդամուհիները իրենց լրջութեան եւ յարատեւութեան համար:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՎԱՐԴԳԷՍ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ ԳՈՐԾԵՐԸ ՉԵԽԵՐԷՆ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԾ

Պրատիսլաւայի «Պրաւդա» հրատարակչականը չեխերէն լոյս ընծայած է Վարդգէս Պետրոսեանի «Հայկական էսքիզներ» խորագրով հաւաքածոն, որուն մէջ տեղ գտած են, բացի նոյնանուն վիպակէն, նաեւ «Ապրած եւ Զապրած Տարիներ», «Դեղատուն», «Անի» վիպակները, «Կէս գիշերային Զրոյց», «Մօր Տունը» պատմուածքները: Գիրքին յառաջաբանը գրած է բանաստեղծ Եգոր Իսայեւ: Թարգմանած է Ռուժենա Դուբրովովա:

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՇԷՅԽ ՃԷԼԱԼԻ ՀՈՂԻՆ ՎՐԱՅ

– Մեծ պապ, մեծ պապ,– ձայն տուաւ Կարուկին փոքրիկ Թոռնիկը, որ երկիւղը աչքերուն՝ մօտիկ կ'ընէր տարեց բանիւածներուն:

Իրենց տան հաւթառէն սկսած էին կանչել հաւերը: Նոյնիսկ իմացեր էր, որ դրացի Մուսեղը հաւերու ձայնէն այնքան ջղային եղած էր, որ թառնից մտեր՝ հատիկ – հատիկ հաւերուն վզերը դարձուցեր էր:

– Մեծ պապ, մեծ պապ, ի՛նչ լաւ էր, որ Թուրքերը չլսէին հաւերու ձէնը...

Միամիտ փոքրիկ պատանիին այնպէս կը թուէր, որ հաւերն իրենց կարմիր օձի պէս զալարուող ձայներով գիւղին վրայ հրդեհ ու մոխիր կը մաղեն:

Այդ երեկոյ, գիւղէն քիչ հեռու, ծառերու մէջ կորսուած մատուռը՝ ճգնաւորի մը մոռցուած քարայրն էր դարձեր: Կոչնակ չզարնուեցաւ: Եկեղեցւոյ ճամբուն վրայ, ծերունի քահանան չերեւցաւ այնպէս, ինչպէս ամէն օր կ'անցնէր դանդաղ՝ ծանր օրհնութեան մը պէս: Մշակներն ու խաշինքները վերջալոյսի շուքերով տուն կը վերադառնային:

Ու ամէն օր, ծերունի քահանան, կլոր կոնակը եկեղեցիի բակին դարաւոր հաստաբուն կաղնիին կռթնցուցած, կը հանգչէր պահ մը, մինչեւ որ ժամաւորները հաւաքուէին: Հնադրակի քահանան ալ կ'ըսեն, եկեղեցիի շինութեան թուականէն ու կաղնիի տնկուած օրէն եկած էր: Ան կար ու կը մնար, ինչպէս Հնադրակի լուսնկան էր, ու եկեղեցիի հին քանդակազարդ դուռը: Ան գիտէր տալ դուռի քանդակներուն խորհրդաւոր մեկնութիւններ: Մանաւանդ, կը պատմէր, որ իր օրով դուռը երկու անգամ հրդեհ տեսած էր ու քանդակները տակաւին կը մնային հրաշքի մը պէս: Ան յաճախ կը խօսէր գիւղացիներուն, որ դուռը պէտք է փոխել, մուտքը պզտիկցնել, որով – հետեւ իր օրով շատ էր տեսեր, որ քիւրտ ու ժանտարմ իրենց ձիերը կապած էին եկեղեցիին մէջ: Յաճախ իր ծեր օրերը կաղնիին տակ կ'անցընէր: Այնտեղ, կը մտածէր երկնքի ու աշխարհի բաներուն վրայ, կը կազմէր աւուր պատշաճի քարոզները: Կաղնիի զովութեան տակ հիւր կ'ընդունէր վանքէն վար իջնող վարդապետները: Այնտեղ կը կատարէր ամառ երեկոներու ժամասացութիւնը, ծառերու վրայ թառած թռչուններու ձայներուն հետ, երբ ներսը փռխաթներուն վրայ կը շատնային լուերը: Կաղնիի երկաթէ դոյն տերեւներէն կ'ըսես միշտ ալ խունկի հոտ կու գար այնպէս, ինչպէս քահանային հագուստներէն: Տէր Անտոն այնքան ծեր էր, որ անոր հագուստներու խունկի հոտը քիչ մըն ալ մեռելը կը յիշեցնէր:

Այդ երեկոյ, Տէր Անտոն գիւղ չվերադարձաւ: Մատուռին դուռը գոցեց անօրէն աշխարհին դէմ ու հին տաճարին առջեւ աղօթքի կեցաւ: Անոր դէմքը մաշած մագաղաթի մը երեւոյթն առած էր: Կուրծքը ծածկած էր Աւետարանի մեծութեամբ մօրուս մը: Աչքերը պղտոր էին եւ անոնց մէջ ամէնօրեայ երկնքի կապոյտին ու պատարագի դունաւոր խորհուրդին տեղ այդ երեկոյ տարածուած էր խաչափայտերու անտառ մը, մեռելներու հոտով: Ճակատի խորշումները կ'ըսես շարուած էին՝ շարք – շարք, Աւետարանի գրերուն պէս: Մոմի լոյսին մօտ, քահանային դէմքը այլափոխուած սուրբի երեւոյթն էր առած:

Տէր Անտոն, տաճարին առջեւ դողացող ձեռքերը այնքան լայն բացած էր, որ կ'ըսես երկինքը պիտի գրկէր: Ձայնը կը դողար մոմի լոյսին նման ու մոմի լոյսին նման քարէ պատերու վրայ կ'այլայլէր: Եկեղեցիի մենակութեան մէջ, ձայնը կը խորունկնար, ինչպէս շղթայի զարնուած արձագանգ մը. կ'ըսես ժողովուրդն էր, որ տառապեալ ոսկորներով աղօթքի կեցած էր:

«Տէր, մի՛ դարձուցաներ զերեսս քո յինէն»...

«Սպառեցան որպէս ծուխ աւուրք իմ եւ ոսկերք իմ որպէս խոտ չորացան»:

«Հարեալ եմ որպէս խոտ ու ցամաքեցաւ սիրտ իմ. մոռացայ ուտել զհաց իմ ի ձայնէ հեծութեան իմոյ»:

(Շար. — 346)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պ. Նշան Տէրտէրեան, Տէր եւ Տիկին Ռոպէր Տէրտէրեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Ստեփան Զաքրեան եւ զաւակը, ինչպէս նաեւ՝ Մանուկեան, Տէր - Կարապետեան, Մերճեան եւ Տէրտէրեան ընտանիքները իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք ծաղիկով, փոխան ծաղիկի նուէրներով, մամուլով, անձամբ թէ գրաւոր մասնակից եղան իրենց սուգին՝

Տիկին ՄԱՐԻ ՏԷՐՏԷՐԵԱՆԻ
(ծնեալ Մանուկեան)

մահուան առթիւ:

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿՈՒՄ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ-ԱՐԵՆՈՅՇՆԵՐՈՒ, ԹԵՒԻԿՆԵՐՈՒ Ե ԳԱՅԼԻԿՆԵՐՈՒ

Բանակումը՝ Յուլիս 12 – Օգոստոս 3

իրենց սեփական «Այգեստան» Բանակավայրին մէջ:

Camp des Hay - Arénouches — Bastide des Jourdans Vaucluse; Tél. (90) 77.81.68

Ղեկավարութեամբ՝ փորձառու խմբապետուհիներու:

Աւագ խմբապետուհիներ.– Ք. ՇԱՔԱՐԵԱՆ եւ Է. ԳԱՄԱԳԱԼԵԱՆ

Գործ Գայլ.– Վ. ՃԱՌԱՅԵԱՆ –Գործ Փետուր.– Մ. ՀՈԹՈԹԵԱՆ

Արձանագրուելու համար հեռաձայնել՝ Տիկին Մ. Շահմիրեան.– 62· 11· 18

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Պոլսեցի հայ երիտասարդ մը, որ լաւ հայերէն գիտէ, նաեւ քիչ մը՝ անգլերէն, եւ աշխատանքի իրաւունք ունի, որեւէ գործ կը փնտռէ, ստիպողաբար:

Հեռաձայնել՝ Տիկին ԳԱՎՈՒՆՃՈՒԻ.–
798· 28· 44

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՄՐՑԱՆԱԿԱԲԱՇԽՈՒԹԻՒՆ
ԵՒ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԻՐԱԿԻ, ՅՈՒՆԻՍ 28,

ժամը 13–էն սկսեալ

Վարժարանին մէջ:

Երգ – Պար – Արտասանութիւն

Աւանդական ճաշ – Խաղեր եւ Վաճառք

Մուտքը ազատ է:

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

ՇԱՎԻԼԻ ՄԷՋ

Շաբաթ 27 Յունիս ժամը 20–ին, դըպրոցի աշակերտութիւնը, կ'արտասանէ, կ'երգէ ու կը պարէ:

Ծնողքներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ եւ տեսնել իրենց զաւակներուն յառաջդիմութիւնները հայերէն լեզուի մէջ:

———×———

Վալօն տը Թիւլի Ս. Թադէոս Եկեղեցւոյ Թաղականութեան եւ Հ. Բ. Ը. Միութեան հովանաւորած հայկական միօրեայ դպրոցի ամավերջի հանդէսը եկեղեցւոյս սրահին մէջ, Երեքշաբթի, Յունիս 30–ին, գիշեր, ժամը 20.30–ին:

Աշակերտութեան կողմէ՝ արտասանութիւններ, երգեր եւ զաւեշտ մը, ղեկավարութեամբ Խաչիկ Ըլմազեանի:

———×———

Սէն – Ժէռոմի Ս. Սահակ – Մեսրոպ Եկեղեցւոյ Թաղականութեան եւ Հ.Բ.Ը. Միութեան հովանաւորած երկօրեայ դպրոցի Ամավերջի Հանդէսը՝ Շաբաթ, Յուլիս 4, ժամը 21–ին, Եկեղեցւոյ սրահին մէջ: Երգ, պար, արտասանութիւններ եւ զաւեշտ մը աշակերտներու կողմէ, ղեկավարութեամբ՝ ուսուցչուհի Տիկին ՄԱՅՏԱ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ եւ ուսուցիչ ԽԱՉԻԿ ԸԼՄԱԶԵԱՆԻ:

Կը հրաւիրուին Թաղեցիները եւ ծնողքները, քաջալերելու համար աշակերտութիւնը, եւ վայելելու՝ ուրախ երեկոյթ մը: Զովացուցիչներ՝ Տիկնանց Օժանդակ Մարմինին կողմէ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սամուէլ – Մուրատեան Վարժ.ը, շնորհակալութեամբ ստացած է 500 Ֆ. Յարութիւն Պասմաճեանէ՝ Արա Խոտալեանի եւ Ալէմշահ եղբայրներու յիշատակին:

ՋԲՕՍԱՊՏՈՅՏ
ԵՒ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

NEMOURS - MORET S / LOING

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի զբօսապտոյտը՝ Յուլիս 5ին: Կէսօրուան ճաշը տեղւոյն վրայ, պատրաստուած՝ Խաչուհիներու կողմէ, նըպաստաւոր պայմաններով:

Մ ե կ ն ո ւ մ.–

Gare de l'Est:- 8 h. 30
Porte d'Orléans: 9 h. 00
Porte d'Italie: 9 h. 15

Երթուդարձը՝ 50 Ֆ.: Անձրեւի պարագային՝ սրահը ապահովուած է:

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ, վերոյիշեալ ժամադրութիւններուն: Փոխադրակառքի ապահովութեան համար հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն.–

533· 06· 31 կամ 206· 42 ·50

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Նիկողոս Սէմէրճեանի մահուան առթիւ Տօքթ. Վարուժան Սայրին 100 Ֆ. կը նուիրէ Սամուէլ – Մուրատեան Վարժ.ին (ստանալ «Ցառաջ»էն), եւ 100 Ֆ. «Ցառաջ»ին:

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ
ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արձակուրդի մեկնող մեր բաժանորդներէն կը խնդրուի որ, իրենց հասցէներու առժամեայ փոփոխութեան համար՝ դիմեն մեկնումի թուականէն 6 ՕՐ ԱՌԱՋ, տալով անպայման երկու հասցէները (ընթացիկը եւ նորը) եւ 12 Ֆ.–ի դրոշմաթուղթ:

Մեր այն բաժանորդները, որոնք կըրնան իրենց Թաղի Թղթատարին միջոցաւ կատարել տալ այս գործողութիւնը, մեծապէս դիւրացուցած կ'ըլլան արդէն ծանրաբեռնուած Վարչութեան աշխատանքը:

Իտալիոյ համար հասցէի առժամեայ փոփոխութիւն չենք կրնար ընդունիլ, Թղթատարական անկանոնութեանց պատճառով:

Բոլոր դիմումները պէտք է ըլլան ԳՐԱՒՈՐ: Հեռաձայնով չընդունուիր:

Կը խնդրուի մեր բաժանորդներէն՝ փակել իրենց առկախ հաշիւները, արձակուրդներէն առաջ:

Շնորհակալութեամբ՝

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՏԷՍԻՆԻ
ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

15, Rue du 24 Avril — DECINES

Samedi, 4 Juillet, à partir de 17 h.
PRESENTATION et SIGNATURE
du dernier ouvrage de:

VAHE KATCHA

«UN POIGNARD DANS CE JARDIN»

La Saga Arménienne

✲ GRANDE FÊTE CHAMPÊTRE ✲

dans le Parc
du CENTRE ST. GREGOIRE de NAREG

Organisée par:
l'Association Paroissiale Arménienne Catholique de Lyon

Sous la Présidence d'Honneur de:
CHARLES AZNAVOUR

Invités d'Honneur:
ROSY VART - GEORGES GARVARENTZ

Dimanche, 28 Juin

- Buffet oriental - Ambiance arménienne
Jeux — Attractions
- Concours de Pétanque et Jacquet -

Adresse: 38, Route de Collonges;
69450 St. Cyr au Mont d'Or
Tél.: (7) 847. 28. 65

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

VACANCES 1981

Prix au départ de Paris,
A / R à partir de:

○ BEYROUTH: 2.290 F.
○ DAMAS: 2.350 F.
○ ALEP: 2.450 F.
○ ATHENES: 1.400 F.
○ ISTANBUL: 1.350 F.
○ NEW YORK: 2.065 F.
○ MONTREAL: 2.100 F.
○ TORONTO: 2.300 F.

CHARTERS - VOLS VACANCES
TOUTES DESTINATIONS

N'ATTENDEZ PAS
LA DERNIERE MINUTE
POUR RESERVER VOS PLACES!

orientours

30, Rue Monsieur le Prince
75006 — PARIS
Tél.: 329. 49. 00

Licence A 762

SEVAN VOYAGES

ANNONCE
L'OUVERTURE D'UN VOL DIRECT

LYON - BEYROUTH

DEPART TOUS LES SAMEDIS
— RETOUR TOUS LES SAMEDIS

Pour tous Renseignements:
Varoujan SARKISSIAN

SEVAN VOYAGES

48, Cours de la Liberté 69003 - LYON
Téléphone: (7) 860. 13. 66

OPTIMA Tours

ARMENIE 1981

CALENDRIER DES PROCHAIN DEPARTS

Δ 3 - 17 et 31 Juillet 1981
Δ 14 Août 1981
Δ 4 et 18 Septembre 1981

Pour chaque départ 3 formules de séjour 12 - 14 et 16 jours.

Cette année des formules originales:

1e/ *Voyages combinés en Arménie avion / bateau «LITVA».*
— Départ par avion le 27 Juillet (séjour du 28 Juillet au 6 Août Erevan).
— Croisière en bateau du 7 au 14 Août arrivée Marseille.
— Croisière bateau du 15 au 23 Août séjour à Erevan du 23 Août au 2 Septembre et retour par avion le 3 Septembre.

2e/ *Voyages combinés:*
— 1 semaine EREVAN / 1 semaine Lac Sevan.
— 1 semaine EREVAN / 1 semaine Sotchi (Mer Noire)

RENSEIGNEMENTS - INSCRIPTIONS :

OPTIMA Tours

67-69 rue Quincampoix (angle rue Rambuteau) — Tél. 274-27-20
75003 PARIS
Telex : 211 324 F.
Métro : Rambuteau ou Etienne Marcel
Lic. A 946 (Agence agrée INTOURIST)

MARCEL UMIDIAN PRADO VOYAGES
353, *Avenue du Prado* 13008 *MARSEILLE*
Tél.: (91) 76-21-80 chaque jour de 17 à 19 h.

Pour la Région Lyonnaise:
MAISON DEL CULTURE ARMENIENNE DE DECINES
Jusqu'à 16h.00: *Mme. BARAVIAN — de* 16h.00 *à* 18h.00: *Mme. ANTABLIAN*
15, Rue de 24 AVRIL, 1915 - 69150 DECINES
Tél.: 849. 42. 97

ARMÉNIE
et
CAPITALES SOVIÉTIQUES

CIRCUIT DE 14 JOURS
MOSCOU — EREVAN — TBILISSI — LENINGRAD

DU 17 AU 30 AOUT

Voyage organisé par l'Union des Eglises Evangéliques ARMENIENNES de France

Sous la direction du Pasteur LEONIAN
Organisateur Technique: SEVAN Voyages

Renseignements et Inscriptions:
Pasteur LEONIAN
4, Rue Dr. Paul - Diday — 69003 LYON — Tél.: (7) 853. 54. 16

Prix: Paris / Paris 4200 F. Tout compris

Inscriptions:
Varoujan SARKISSIAN
SEVAN VOYAGES
48, Cour de la Liberté — 69003 LYON
Tél.: (7) 860. 13. 66

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՅՈՒՆԻՍ
30
MARDI
30 JUIN
1981

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 2 F.

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
Directrice: ARPIK MISSAKIAN

Tél.: 770.86.60 — C.C.P. Paris 15069-82 E
Fondé en 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա: Տար. 300 Ֆ. - Վեցամսեայ: 160 Ֆ.
Արտասահման: Տար. 350 Ֆ. - Հատը: 2 Ֆ.

56րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 14.939 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 56e ANNÉE — No 14.939

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹԵՀՐԱՆ

ԵՂԵՌՆԱՓՈՐՁ ՄԸ
ԻՍԼԱՄԱԿԱՆ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻԻՆ ԴԷՄ

64 ՄԵՌԵԱԼՆԵՐՈՒ ՄԷՋ՝ ԱՅԱԹՈԼԱ ՊԷՀԷՇԹԻ

Կիրակի իրիկուն ժամը 8ին է, որ զօրաւոր պայթում մը քարուքանդ ըրած է իսլամական զօրաւոր կուսակցութեան կեդրոնատեղին, երբ խուռներամ լեցուած էր եւ կը խօսէր երկրին թիւ երկուքը, Խոմէյնիէն ետք՝ Այաթոլա Պեհեշթի, նախագահ թէ կրօնական «Հանրապետական Իսլամական Կուսակցութեան» եւ թէ գերագոյն ատեանին: 25 մեռեալներու մէջ է, Պեհեշթի, մինչ միւս 24երու մէջ կան դեռ երկու նախարար եւ բազմաթիւ երեսփոխաններ: Երկուշաբթի առտու կարելի չէր դեռ շատ մանրամասնութիւններ ունենալ: Ծանօթ էր միայն, որ պայթումը շատ զօրաւոր եղած էր, լսելի երկու քիլոմեթր հեռուէն եւ դեռ, Երկուշաբթի առտու, ոչ ոք տէր եղած էր: Ամէն պարագայի մէջ, պատահածը շատ մեծ տարողութիւն ունեցող դէպք մըն է, քանի ամենակալ այս կրօնամոլներու կուսակցութեան գլխատում է, ձեւով մը, այնպիսի առեն մը երբ կրօնապաշտները եւ մանաւանդ Խոմէյնի ամենաբարձակ ատեանութեամբ կը գործէին եւ Սաւաքի ահրահռչակ «գործունէութիւնը» սկսած էր մեղմ թուիլ առանց մոլեռանդութեան (?)։ Ինչ որ պատահած է ուրեմն կրնայ նախատագրական ըլլալ երկրին ապագային համար: Նախքան այս եղեռնափորձը, Շաբաթ օր ալ, ուրիշ Այաթոլա մը Սէյէտ – Ալի Խամենէ, պարագլուխ անդամ իսլամական կուսակցութեան վիրաւորուած էր, մզկիթին մէջ պայթած ռումբէ մը:

×

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Երկուշաբթի առտու, 10-ին հասած լուրերու համաձայն մեռեալներու թիւը՝ 64 էր եւ կարեւոր անձնաւորութիւններու թիւն ալ բաւական երկար: Ոչ ոք տէր եղած էր արարքին բայց կրօնականներու թերթը Ամերիկան կը մեղադրէր «որ պատմութեան մեծագոյն ոճիրը գործած էր»: Ազգ. սուգ հռչակուած է եւ ձայնասփիւռէն Գուրանի տուներ կ'արտասանուին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ նոր վարչակարգը ունեցաւ իր առաջին եւ ամէնէն անսպասելի յաջողութիւնը՝ ձիարշաւ: 68 Մայիսէն ի վեր չէր պատահած եւ երբ ութ միլիոն հոգի թիերսէ կը գրկուին Կիրակի օր, կարելի է հաստատել թէ կացութիւնը շատ «ծանր» է: Այդ մէկ օրուան մէջ Պետութիւնը կորսնցուց 30 միլիոն ֆրանք եւ բաւական խաղացողներ ալ զոնէ իրենց խաղաբաժինը շահեցան...: Գործադուլին պատճառը պաշտօնեաններուն պահանջքն է, «վերակազմակերպութենէ» մը իրենց կրելիք հետեւանքին համար: Այդ պատճառով Ընկերութիւնն ալ որոշեց առկախել մրցումները, որոնք տեղի չունեցան նաեւ Շաբաթ եւ Երկուշաբթի:

ՄՈՍԿՈՒԱ հասած լուրերու համաձայն կառախումբի ծանր արկած մը պատահած է Վրաստան, անցեալ շաբթու: Բախում մը՝ ճեպընթացի մը եւ տեղական կառախումբի մը միջեւ պատճառ եղած է 70 մեռեալի եւ 100 վիրաւորի: Երթեւեկը դադրած է քանի մը ժամ Գագրայի մօտ, Սեւ ծովի մէկ ծովափը, ուր ամառը շատ ժողովուրդ կ'երթայ:

ՑՈՒՐՏԸ բոլոր մրցանիշները կոտրեց Փարիզի մէջ, վերջին օրերը երբ ջերմաչափը 11 – 12 աստիճանը չանցաւ ինչ որ չէր պատահած 1873-էն ի վեր:

ԻՏԱԼԻՈՅ յետպատերազմեան 41-րդ կառավարութիւնը կազմեց, առաջին անգամ ըլլալով ոչ՝ դեմօ-քրիստիանի մը, այլ Հանրապետական փոքրիկ կուսակցութեան (79-ի ընտրութիւններուն ձայներու 3%) պարագլուխը Ճովաննի Սփատոլինի:

ԱՀԱԲԵԿՉՈՒԹԻՒՆ

ԵՂԵՌՆԱՓՈՐՁ ԹԵՀՐԱՆԻ ՄԷՋ
ՍՈՒԻՍԷՌԻ ԴԷՄ

ՏԷՐ ԵՂԱԾ Է «ՅՈՒՆԻՍ 9» ԽՄԲԱԿԸ

Կիրակի իրիկուն, Թեհրանի մէջ, ահաբեկչական արարք մը կատարուած է Սուիսէռի (զուիցերական օդանաւային գրասենեակ) դէմ եւ ըստ տրուած լուրերուն նիւթական վնասները կարեւոր էին: Արարքին տէր եղած է «Յունիս 9» խմբակ մը, որ ըստ մամուլին չէ յայտնած արարքին դրդապատճառները բայց յայտարարած է. – «մեր գործը պիտի շարունակենք ամբողջ աշխարհի մէջ: Զուիցերացիք շատ լաւ գիտեն ինչու»:

Այդ «ինչու»ն կապ ունի հաւանաբար այն ձերբակալութեան հետ, զոր զուիցերական ոստիկանութիւնը կատարած էր ժընեւ Յունիս 9-ին իբրեւ հետեւանք թրքական հիւպատոսարանի պաշտօնեայ Մեհմէտ Երկէօզի սպանութեան: Ձերբակալուողը, ըստ Զուիցերացիներուն պարսկահայ մըն էր, որ կը կոչուէր Ժանօ Գրիգորեան, բայց Հայ Գաղտնի Բանակը (ԱՍԱԼԱ) կը ճշդէր թէ ան լիբանահայ էր եւ կը կոչուէր Մարտիրոս Մկրտիչ Ժամկոչեան: Յատուկ զեկոյցով մը կ'ըսէր թէ այդ ահաբեկչութիւնը «մաս կը կազմէ մեր պայքարի նոր հանգրուանին, որուն ծրագրին համաձայն գործողութիւնը պիտի իրագործէին երկու խմբակներ փրեթէ միաժամանակ: Ա. խմբակը հրահանգ ունէր զգետնել թուրք գործակալը, իսկ երկրորդը՝ պիտի յարձակէր գործողութեան վայրը հաւաքուած միւս թուրք դիւանագէտներուն վրայ: Առաջին խմբակը յաջող գործելէ ետք հեռացաւ: Երկրորդը որուն մաս կը կազմէր ձերբակալուած փետային, ստանալով զէնքերը առաջին խմբակէն, հրահանգին համաձայն հասաւ դէպքին վայրը գործողութենէն 15 վայրկեան ետք որպէսզի իրագործէ երկրորդ հանգրուանը»:

Աւելի ետք, Հ. Գ. Բ.-ի զեկոյցը կը յայտնէ թէ երբ երկրորդ խմբակի անդամը հասեր է, հոն հաւաքուած տեսեր է, ոչ թէ Թուրքեր այլ Զուիցերացիներ եւ ոստիկանութիւն, Ուրեմն հրաժարեր է երկրորդ գործողութենէն՝ «զուիցերական ոստիկանութեան հետ բանակցելէ յետոյ ինքզինքը յանձնեց անոնց, խնայելով քաղաքացիներուն կեանքին»: Այս զեկոյցը կը վերջանայ սպառնալիքով՝ ձերբակալուած երիտասարդին տալ՝ «քաղաքական բանտարկեալի հանգամանք, արտօնել մարդասիրական կազմակերպութեանց այցելութիւնը, ապա թէ ոչ Հ. Գ. Բ.-ը՝ պիտի հարուածէ զուիցերական հաստատութիւնները երկրէն ներս թէ դուրս»:

Յունիս 18 թուակիր, ուրիշ զեկոյցով մը՝ (նախորդին թուականն էր՝ Յունիս 12), Հ. Գ. Բ.-ը՝ կը յայտնէ թէ Մ. Մ. Ժամկոչեան ծեծ կերած է զուիցերացի ոստիկաններէն, որ ոստիկանական չուներ զինքը խաբած են, թէ չարչարանքի եւ սպառնալիքի տակ ստիպած են որ նկարը հանուի եւ ուրեմն կոչ կ'ըլլայ Կարմիր Խաչին ու ապարէգ կը կարդացուի Զուիցերիոյ կառավարութեան:

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԴԵՍՊԱՆԸ
«ԹԷՐՃԻՄԱՆ» ԵՒ ԱՀԱԲԵԿՉՈՒԹԻՒՆԸ

Թուրքիոյ Ֆրանսայի դեսպանը՝ Էմիլ Գազիմաժու, «Թէրճիման» օրաթերթի (Յունիս 24) շնորհած հարցազրոյցով մը, անդրադարձած է Փարիզի Թրք. Օդային Գիծերու գրասենեակի գրաւման, ու նաեւ՝ Ֆրանսայի մէջ ցարդ պատահած հակաթուրք արարքներու: Ֆրանսայի դեսպանը, թուրք թղթակիցին այդ առընչութեամբ իրեն ուղղած հարցումներուն պատասխանելով, ըսած է. –

×

Հարցում. – Թուրք – ֆրանսական յարաբերութիւններու մէջ, վերջերս կարգ մը տարակարծութիւններ ի յայտ եկան. ըստ ձեզի՝ ի՞նչն էր դրդապատճառը:

Պատասխան. – Թուրքիոյ Արտաքին Գործոց նախարար՝ Իլթէր Թիւրքմէնի անցեալ Փետրուարին Ֆրանսա կատարած արդիւնաւոր այցելութեան ընթացքին, Ֆրանսայի կողմէ Թուրքիոյ ի նպաստ նիւթական օժանդակութեան գոյատեւումը խնդրոյ առարկայ եղաւ: Ֆրանսական կառավարութիւնը, քաղաքական առանց որեւէ պայման դնելու, այդ հարցին դըրական կերպով պատասխանեց: Այդ օժանդակութիւնը, ներկայիս ալ՝ Թուրքիոյ համար կենսական է: Այսուհանդերձ, Ֆրանսայի եւ Թուրքիոյ միջեւ, այժմ ալ՝ կարգ մը տարակարծութիւններ գոյութիւն ունին: Անցեալ Մարտ ամսուն, երկու Թուրք պաշտօնեաններու դէմ կատարուած մահափորձը՝ այդ առընչութեամբ կարեւոր փորձաքար մը եղաւ: Կարելի է մտածել, թէ այս մահափորձին՝ գուցէ Թիւրքմէնի արդիւնաւոր այցելութիւնը պատճառ եղած էր: Որովհետեւ, ոմանք դէմ են Թուրքիոյ ի պաստ օժանդակութեանց: Սակայն, այս դէպքերը պէտք չէ որ Թուրք – Ֆրանսական յարաբերութիւնները վատթարացնեն: Կարելիութեան սահմաններու մէջ, Թուրքիոյ ի նպաստ մեր օժանդակութիւնը պիտի շարունակենք: Բուն հարցը՝ այս է:

Հարցում. – Երբ, Թուրքիոյ ի նպաստ օժանդակութեան դէմ խողովներ կան կ'ըսէք, որո՞ւ կ'ակնարկէք:

Պատասխան. – Այս՝ շատ ծանօթ բան մըն է: Ներկայիս ալ, Եւրոպայի եւ աշխարհի ուրիշ կողմերը, կարգ մը շարժումներ կան: Թուրք քաղաքացիներն իսկ՝ այս շարժումներուն մասնակից են: Եւրոպայի Խորհրդարանին կողմէ, Հանրապետական վարչակարգի վերադարձի համար Թուրքիոյ տրուած պայմանաժամին երկարաձգման առընչութեամբ՝ Ֆրանսական կառավարութիւնը դիմում կատարած է, եւ այս տեսակէտը՝ մեծամասնութեան կողմէ ընդունուած է:

Հարցում. – Թրքական հանրային կարծիքը, հայ ահաբեկիչներուն Ֆրանսայի կողմէ պաշտպանուած ըլլալու տպաւորութիւնը ունի, եւ որու հետեւանքով ալ՝ թուրք-ֆրանսական յարաբերութիւնները կը վատթարանան: Դուք ի՞նչ կրնաք ըսել այդ առընչութեամբ:

Պատասխան. – Մարդասպաններուն, Ֆրանսայի պաշտպանութիւնը վայելած ըլլալու վարկածը՝ անհիմն է: Կ'ուզեմ անդրադառնալ՝ Փարիզի Թրք. Օդային Գիծերու գրասենեակի գրաւման: Այդ դէպքին ընթացքին, 15 հոգի, իբրեւ յանձախորդ՝ գրասենեակ մտած, եւ պոռալ – կանչել սկսած են: Անոնք որեւէ առարկայի վնաս չեն հասցուցած, որեւէ բանի չեն դպած, եւ ոչ ոքի սպաննած են: Ապա, ոստիկանութիւնը զանոնք արտաքսած է: Այս դէպքը, իսկապէս ցաւալի էր: Այս արարքին մասնակցողներու միջեւ՝ թերեւս քանի մը Հայեր կային, չեմ կրնար ճշդել: Սակայն, անոնց մէջ, ՕԹԱՆ-ի եւ Թուրքիոյ վարչակարգին դէմ պոռացող – կանչողներ ալ կային: Գրասենեակը գրաւողները արտաքսելու համար՝ դրաւոր դիմումը հարկ է: Ֆրանսական ոստիկանութեան ուշ միջամտած ըլլալուն առընչութեամբ, տեղական թերթերու մէջ հրապարակուած գրութիւնները բոլորովին չափազանցուած էին: Ուեւէ մէկը ձերբակալելու համար, պէտք է որ ենթական յանցանք մը գործած ըլլայ, ինչ որ նոյն պարագան չէր այս դէպքին ընթացքին:

Հարցում. – Թուրք դիւանագէտներու դէմ ուղղուած յարձակումներու բազմապատկումին առընչութեամբ, կարգ մը վարկածներ կան, ֆրանսական կառավարութիւնը, այս յարձակումները խափանելու համար՝ ինչ միջոցներու պիտի դիմէ:

Պատասխան. – Ֆրանսական կառավարութիւնը, Թուրք դիւանագէտներու դէմ ուղղուած յարձակումները խափանելու համար շատ ազդեցիկ միջոցներու դիմած է: Թրք. դեսպանատան շրջակայքը ոստիկանական կայազօրի ձեռք ունի: Ուրիշ յաւելեալ միջոցներ ալ ի գործ դրուած են, զորս՝ չեմ կրնար հոս յայտնել: Այս բոլոր նախազգուշութիւններով հանդերձ, կարգ մը յարձակումներու՝ կարելի չէ դէմ դնել: Ահաբեկչութեան դէմ պայքարիլը շատ դժուար գործ է:

Հարցում. – Հայկ. յարձակումներու առընչութեամբ ի՞նչ կարծիք ունիք:

Պատասխան. – Հայկ. յարձակումներէն միշտ պժգանք զգացած եւ հակազդեցութիւն ցոյց տուած եմ. – Մարդասպանութիւնը՝ մարդս ըմբոստացնող արարք մըն է: Սակայն, այս յարձակումներու դիմաց անտարբեր չենք մնացած եւ հակազդած ենք:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՅՈՒՆԻՍ 17 – 22)

ՇԱՀԵԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՀԱՅԵՐՈՒ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՄԱՍԻՆ ՌՈՒՍԱԿԱՆ ԹԵՐԹԻՆ ՄԷՋ

Մոսկուա լոյս տեսնող «Վեստնիկ Դըրեւնէյ Իստորիի» («Լրաբեր Հին Պատմութեան») եռամսեայ պարբերաթերթի այս տարուան 2-րդ թիւին մէջ տպագրուած է խորհրդային ծանօթ լեզուաբաններ Թենգիզ Գամկրելիձէի եւ Վասիլի Իվանովի «Հնդեւրոպական խօսուածքներ կրող ցեղերու գաղթերը» ընդարձակ յօդուածը: Ուսումնասիրութեան մէջ լեզուական գործօններու միջոցով տրուած է աշխարհի հնագոյն ժողովուրդներու յառաջացման, ցեղերու գաղթերու եւ անոնց նախահայրենիքի նոր տեսութիւնը, որուն շնորհիւ վերաքննութեան կ'ենթարկուին հին շրջանի պատմութեան բազմաթիւ հարցեր: Լայն տեղ տրուած է հայ ժողովուրդի ծագման պատմութեան: Յօդուածագիրները հնդեւրոպական լեզուահամակարգի մէջ կ'առանձնացնեն յունա – հայկա – արիական խօսուածքներու ընդհանրութիւնը: Այդ խօսուածքներու նախահայրենիքն է Փոքր Ասիան, այդ կարգին նաեւ՝ Հայկական լեռնաշխարհը: Ասիկա կը նշանակէ, թէ Հայերը, Յոյները և արիական, այսինքն՝ իրանական ժողովուրդները առաջացած են Փոքր Ասիոյ մէջ: Լեզուական փաստերով եւ գիտական հիմքերով ցոյց տրուած է, որ Յոյները պալքանեան թերակղզի անցած են Փոքր Ասիայէն: Կը հաստատուի որ յունարէնի դորիական խօսուածքը սերած է յունա – հայկա – արիական լեզուաճիւղէն: Լեզուաբանները փաստած են, որ մարդկային հասարակութեան արշալոյսէն սկսեալ Հայերու հայրենիքը եղած է հայկական լեռնաշխարհը, յատկապէս պատմական Հայաստան եւ թէ Հայերը եկուոր չեն:

ՏՈՔԹՈՐԱՅԻ ԱԻԱՐՏԱՃԱՌԻ

մը առիթով պատմական եղելութիւններու կարգ մը ճշդումներ

Գրեց՝ Ա. ՊԷՅԼԷՐԵԱՆ

(Բ. և Վերջին Մաս)

Օսմանեան կայսրութեան վարչակարգը դարերու ընթացքին մինչեւ Խրիմի պատերազմի վերջաւորութիւն (1856), այսինքն համբաւաւոր Թանզիմաթի հռչակումը, հիմնուած եւ կառավարուած էր իսլամ եւ ոչ իսլամ օսմանահպատակներու «անհաւասարութեան» սկզբունքներու վրայ: Արդար ըլլալու համար կ'ուզենք հոս մանաւանդ յայտնել մեր կարծիքը թէ եթէ մահմետական ժողովուրդները (Թուրք, քիւրտ, չէրքէզ կամ արաբ) կը ճնշէին իրենց հարեւան քրիստոնեաները, զանոնք նուազ պէտք է քննադատել քան թէ զանոնք կառավարող վարչաձեւը: Արդարեւ անարդարութիւնը անհատի նախաձեռնութիւն չէ այլ երկրին օրէնքն է, եւ պաշտօնապէս մինչեւ 1856: Յիշե՞նք թէ ինչպէս քրիստոնեաներու վկայութիւնը դատարաններու առջեւ՝ իսլամներու հանդէպ, կը մերժուէր. այլազան տուրքեր եւ անարդար պարտադրութիւններ անընդհատ կը հարստահարէին ոչ իսլամները: Եթէ նոյն իրաւունքները քրիստոնեաներու տրուէին և մահմետականները սորվածս նկատուէին դարերու ընթացքին, ի՞նչ պիտի ըլլային արդեօք քրիստոնեայ եւ իսլամ ժողովուրդներու յարաբերութիւնները: Սակայն ծանօթ է թէ մահմետականներու օրէնքները միշտ Գուրանէն կը ներշնչուէին: Մինչ Գուրանը արդէն «անհաւասարութիւն» կը քարոզէր:

Մեր երկրորդ դիտողութիւնը պիտի ըլլայ հետեւեալը:

Ճիշդ չէ նաեւ, ինչպէս կ'անդրադառնայ արդէն Փրոֆէսէօր Մարք Ֆէրրօ, որ Հայ եւ Ազէրպայճան կռիւը «Հայոց տնտեսական գերակշռութեան հետեւանքով տեղ գտած նախանձի արդիւնք» էր: Կը թուի թէ Տօքթ. Ս. Աֆանասեան Թուրք պատմաբան Եուսուֆ Հիքմէթ Պայուրի ժամանակակից Թուրք յեղափոխութեան նուիրեալ հատորները չէ տեսած:

Արդարեւ՝ Ազէրպէյճանցիները, որոնք պարսկական տիրապետութեան օրով կիսանկախ եւ առանձնաշնորհումներով լի դրութիւն մը կը վայելէին, Թուրքմէնչայի դաշնագրէն (1828) յետոյ ենթարկուեցան ռուսական վարչաձեւի կանոններուն՝ որ յատկանշապէս խլեց անոնց գերակշիռ ընկերային դրութիւնը: 1878ին Պերլինի դաշնագրէն յետոյ երբ Հայերը սկսան անկախութեան ձգտիլ, այս ազատագրական շարժումը խիստ խոր եւ աննպաստ արձագանգ գտաւ ոչ թէ միայն Արեւմտահայաստանի այլ նաեւ Արեւելահայաստանի մահմետական բնակիչներուն մօտ: Երիտ Թուրքերու եռանդոտ գործիչները՝ Նազըմ եւ Պէհաէտտին Շաքիր՝ որոնք 1895 – 1896–ի կոտորածներու տարիներուն դեռ նոր միացած էին Թուրք ազգայնական շարժումին, Ի. դարուն սկիզբը սկսան միաժամանակ գաղտնօրէն հրահրել Կովկասի Թաթարներու ազգայնամոլութիւնը: Գաղտնի եւ ծածկագիր նամակներով վերոյիշեալ երիտթուրքերը՝ որոնց առաջինը մահմետականացած, սելանիկցի հրեայ ընտանիքէ մը սերած, Կովկասի իրենց կրօնակից «եղբայրներուն» թելադրեցին գործակցիլ Լեհերու եւ Հրեաներու հետ, որոնք Ռուսերու թշնամի են: Նազըմ եւ Պէհաէտտին Շաքիր անընդհատ զօրաբանեցին Թաթարներու մօտ իսլամին գերազանցութիւնը եւ հրահանգեցին անխախտ հաւատքով սպասել այն երջանիկ օրուան՝ երբ մեծ Թուրանի կայսրութիւնը պիտի վերածնէր՝ իր մէջ պարփակելով Պոլսէն մինչեւ Չինական Թուրքիստանի բոլոր իսլամ ժողովուրդներու երկիրները խալիֆայի նոյն դրօշակին տակ:

Հետեւաբար հայ – Թուրք յարաբերութիւններու վատթարացումը Հայոց տնտեսական գերակշռութեան պատճառաւ չէ որ տեղի ունեցաւ, ինչպէս կը կարծէ Տօքթ. Աֆանասեան: Հոս կ'ուզենք յիշել նաեւ թէ Աֆանասեան առանձին չէ նոյն վարկածը պաշտպանող: «Յառաջ»ի ընթերցողները թերեւս յիշեն որ առջի տարի նիւեօրքաբնակ դասախօսուհի Մարճըրի Յովսէփեան եւս նոյն կերպով արտայայտուած էր Թրքական «Կիւնայտըն» թերթի խմբագիրներէն միոյն: Սա մի անհեթեթ կարծիք է: Էականը այն է որ հայկական հարցին ծագումը թուրք կամ քիւրտ մահմետական ժողովուրդներու մօտ խարազանեց անոնց անզիջող եւ այլամերժ ազգայնական ոգին:

Անցեալ դարու 90–ական թուականներէն սկսեալ, երբ խնդրոյ առարկայ եղաւ Հայաստանի վերածնունդը, իսլամը հարց տալ սկսաւ թէ Յոյներու, Սերպերու, Ռումէններու եւ Պուլկարներու մէկը միւսին ետեւէն անկախութեան տիրանալէն ետք, արդեօք հայկական բարենորոգումներու պահանջները նոյնիմաստ ահազանգ մը չէի՞ն ապագայի համար: Ամբողջովին սխալ է եւ պատմական ճշմարտութեան ներհակ, երբ այսօր կարգ մը Թուրք կամ «ծախուած» օտար պատմաբաններ կը պնդեն թէ Հայերը փոքրամասնութիւն էին արեւմտեան Հայաստանի մէջ, հետեւաբար կարելի չէր որ իրենց «ինքնավար» վարչաձեւ մը տրուէր: Եթէ այդ ըլլար ինքնավար կամ անկախ պետութիւն հաստատելու սկզբունքը, ապա Օսմանեան Կայսրութիւնը իբր սկզբունքի տէր եւ արդարասէր կառավարութիւն սիրայօժար ընդառաջ պէտք էր երթար եւ նոյնիսկ օգնէր յունական կամ պուլկարական կառավարութիւններուն՝ փոխանակ անոնց ազատագրման ճիգերը արեան ճապաղիքներու մէջ խեղդելու: Օսմանեան «բարեխնամ» կառավարութիւնը նոյնիսկ բարենորոգումները չգործադրելու համար ամէն տեսակ միջոցներու դիմեց: 1895 – 1896–ի արհաւիրքի տարիներէն յետոյ այլեւս յստակ էր թէ տարբեր ցեղերու եւ մանաւանդ տարբեր կրօնքներու պատկանող ժողովուրդները այլեւս պիտի չկարենային «միասին» ապրիլ փոքր Ասիոյ արեւելեան նահանգներուն մէջ: Մէկը կամ միւսը հարկ էր որ հրաժարէր ընկերային հաւասարութեան իրաւունքներէն: Իսլամը դարերով քրիստոնեաներուն վրայ տիրած էր հուրով եւ թուրով եւ միշտ վերջիններն էին որ տեղի տուած էին: Բայց անգամ մը որ քրիստոնեաները իրենց կրաւորական ընթացքը թողլով ոչ թէ միայն հաւասարութիւն պահանջեցին օրէնքի առջեւ, այլ նաեւ պահանջատէր ըլլալ սկսան նոյն հողին համար: Իբր հօրենական ժառանգ, նետը աղեղէն մեկնեցաւ: Մահմետականները այս պահանջին մէջ տեսան «լինելու եւ չլինելու, ապրելու կամ չապրելու» հարց մը: Ուրեմն ո՞վ պիտի երթար, ո՞վ պիտի մնար Արեւմտահայաստանի մէջ: Պէտք է ընդունիլ այս առթիւ թէ հայ յեղափոխականներու յառաջդիմական բայց յախուռն գործունէութիւնը և Օսմանեան կառավարութեան ոչ թէ միայն յետադիմական այլ նաեւ անբարեացակամ ընթացքը հետզհետէ աւելի բացաւ Հայերու եւ դրացի մահմետական տարրերու միջեւ գտնուող խրամատը: Այս առթիւ հանրային պատուոյ վարչութեան Օսմանեան ներկայացուցիչ եւ երիտթուրք առաջնորդ տաղտանցի Մուրատ Պէյի յուշերը կ'արժէ կարդալ:

Երիտթուրքերու գլխաւոր մղձաւանջը «յեղափոխութենէն» (1908) առաջ կամ վերջը՝ օսմանեան կայսրութեան ոչ թէ միայն ամբողջականութիւնը պահել, այլ ներկայացող առիթներէն օգտուելով ջանալ նոյնիսկ դէպի մահմետական արեւելք թափանցել եղած է: Երիտթուրքերը վստահ էին թէ Կովկասի «եղբայրները» հաւատարմութեամբ իրենց մեծ երազի իրագործման պիտի գործակցին:

Այս է, մեր կարծիքով Կովկասի եւ Արեւմտահայաստանի Հայոց իրենց դրացի ժողովուրդներու հետ յարաբերութիւններու գլխաւոր առանցքը 1878–էն 1920 որ յաճախ ալ նոյնիսկ պատմաբաններու կողմէ լաւ չէ հասկցուած ու այլ եւ այլ կերպերով կը մեկնաբանուի:

ԺԱՆ ԿԱՐՄԻՐԵԱՆԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Այս ամառ, Փարիզը անսպասելի անակնկալներ ունի՝ կերպարուեստի մարզի հայկական ենթաբաժնին մէջ: Պ. Ասլանեանի հաճելի ցուցահանդէսին մասին գրելէ ետք («Յառաջ», Յունիս 20/21, 1981) իմացայ որ ուրիշ հայ նկարիչի մը՝ Ժան Կարմիրեանի գործերը կը ցուցադրուէին, Էթուալի մօտ գտնուող Արթիզանա Ֆրանսէ կալըրիին մէջ (28 ռիւ Պռէ):

Կարմիրեանի մասին ոչինչ գիտէի, եւ հոն՝ իր ցուցահանդէսի սրահին տէրը միայն քիչ բան կրցաւ ըսել ինծի, – 54 – ամեայ ֆրանսահայ մըն է ան, ըստ երեւոյթին՝ Շավիլի շրջանէն: Մեծ Հայրը եղած է այդեպան, ապաստանած է Ֆրանսա՝ 1923–ին, հազարաւոր ուրիշներու նման: Կարմիրեան ուսանած է Վերսայլի Պօ – զԱրի դպրոցին մէջ, ու կը բնակի Վիրոֆլէ: Մնացածը՝ իր նկարները, արձանները եւ փորագրութիւնները ըսին ինծի. ինչ որ ըսին՝ շատ տպաւորիչ էր, նոյնիսկ երբեմն՝ ցնցող:

Սիւնակի մը մէջ կարելի չէ շատ բան ըսել 40–էն աւելի պաստառներու, տասնեակ մը արձանիկներու եւ յիսունի մօտ փորագրութեանց (լիթօ, էսթամբ) մասին: Նկարներուն կէսէն աւելին տեսարաններ են, իսկ տասէն աւելին՝ երեք կամ չորս անձեր ցոյց տուող խորհրդաւոր պաստառներ: Կարելի է սիւնակային տարածքին մէջ ընդհանուր ձեւով ակնարկել՝ Կարմիրեանի իսկապէս տպաւորիչ գործի յատկանշական կէտերուն, եւ ապա մանրամասնօրէն անդրադառնալ մի քանի պաստառի:

Կարմիրեանի գործը ունի որոնող եւ յանդուգն, անվախ եւ ինքնատիպ արուեստագէտի մը աշխատանքին յատկանիշները: Ցայտնօրէն նկարիչ մըն է, որ կը մաքառի իր նիւթին ու միջոցներուն հետ, կատարելագործելու համար իր արուեստը: Երբ դիտողը կը տեսնէ նոյն նիւթին կամ տեսարանին յատկացուած զանազան պաստառներ, իր ուշադրութիւնը կը գրաւէ կատարեալին փնտռտուքը, – կը տեսնէ անյաջող կամ ոչ-կատարեալ նկարներ, որոնց քով՝ ցնցիչ յաջողութիւն: Եւ ուրեմն դիտող – քննադատը ինքզինքը կը գտնէ արուեստագէտը միշտ հետաքրքրող հարցին առջեւ, – ինչպէ՞ս կ'ըլլայ որ նկարչի վրձինին մէկ թեթեւ հարուածը, գոյնի ուղղութեան մէկ չնչին փոփոխութիւն՝ կը փոխեն ամէն ինչ, միջակը կը վերածեն ինքնատիպ կատարեալին: Այս հարցումը յաճախ հարցուցի ինքզինքիս, Կարմիրեանի ցուցահանդէսին առջեւ:

Օրինակ, Կարմիրեան եօթը կամ ութ պաստառով կը ներկայացնէ «Վելիզիի մէջ անտառային ճամբայ» մը, որոնցմէ մին (պաստառ 36) բաղդատութիւն կրնայ պահանջել, համարձակօրէն, մեծ արուեստագէտներու գործին հետ, կը պատկանի անոնց շարքին: Ծառերը կանաչ ամպերու պէս կուտակուած են: Վրձինի շարժումները հոս ձգած են դէպի

ԺՈՐԺ ՍԱՆՏ, ԻՏԱԼԻԱ ԵՒ ՎԵՆԵՏԻԿԻ ՀԱՅՈՑ ՎԱՆՔԸ

Գրեց՝ ԼԵՒՈՆ Թ. ԽԱՉԻԿԵԱՆ

Այս երեք ուժեղ անհատականութիւններուն ազդեցութեան տակ Սանդ Մոպրա (1837), Սպիրիտոն, Ուսկոք (1839), Տաւիղին եօթը լարերը, Թուր դը Ֆրանսի ընկերակիցը (1840), Կոնսուէլօ (1842) եւ շարունակութիւնը Կոմսուհի Րուդոլշթատ (1843), Անժիբոյի ջաղացպանը, Պր. Անտուանի մեղքը (1845) վէպերը կը գրէ, որոնց մէջ խոնարհները պաշտպանելով դասակարգային ձուլում կը քարոզէ, համաշխարհային խաղաղութեան հեռանկարներ տեսնելով մէկտեղ:

Դաշնակահար ու երգահան Շոպէնի հետ սիրային երկար կենակցութենէ մը առաջ Սանդ ժամանակաւոր կապերով կը միանայ իր նախկին խնկարկուներէն գեղեցիկն Շարլ Դիդիէի (1805 – 1864), թատերագիր Ժան – Պիէր – Ֆէլիսիէն Մալըֆիլի (1813 – 1868), երկուքն ալ անձնական քարտուղար ու Մօրիսի դաստիարակ, եւ դերասան Պիէր – Ֆրանսուա Տիւզէյի (1797 – 1863), որոնք ասուպի նման կուգան ... ու կ'երթան:

Գերմանացի նուագահան ու դաշնակահար Ֆրանց Լիսթի մէկ նուագահանդէսին է որ Սանդ 1827–ին լեհ նուագահան ու դաշնակահար Ֆրէտէրիք – Ֆրանսուա Շոպէնի (1810 – 1849) կը ծանօթանայ: Շոպէն Վարշաւա հաստատուած ֆրանսացի ուսուցիչի մը զաւակն է: Հրաշք տղան, ութը տարեկանին արտադրել կը սկսի, եւ 18–ին Լեհաստանի լաւագոյն երաժիշտը կը համարուի: 1815–ի դաշնագրութիւնները Լեհաստանը Ռուսիոյ խնամակալութեան յանձնած էին, կայսրութեան մէջ որպէս ինքնավար մարզ: 1830–ի Ֆրանսական յեղափոխութեան օրերուն Լեհաստանցիներու ապստամբութիւնը պատրուակելով Նիկոլա Ա. Ցարը ապստամբութիւնը արեան մէջ խեղդելէ ետք երկիրը պարզապէս Ռուսիոյ կցած էր, եւ ազատական տարրերը բանտարկած կամ աքսորած: Շոպէն շատերու նման իբր քաղաքական փախստական Փարիզ հաստատուած էր, ուր երաժշտութեան դասեր տալով կ'ապրէր:

Ժորժ Սանդէ վեց տարու պզտիկ, Շոպէն Միւսէի նման տաղանդաւոր, տկարակազմ ու գեղեցիկ երիտասարդ մըն էր. «չափաւոր ու սլացիկ հասակ, նուրբ եւ երկար մատներ, շագանակագոյնի զարնող խարտեաշ մազեր, թուխ ու կրակոտ աչքեր, կորնթերթ քիթ, անոյշ ժպիտ ու հաճելի ձայն. ամբողջ անձին վրայ անսահմանելի բան մը որմէ ազնուականութիւն կը ցայտէ»:

Իրենց ծանօթութեան առաջին շրջանին Շոպէն Սանդի հրաւէրներէն կը խուսափի, սակայն, ի վերջոյ, 1838 Յունիսին տեղի կուտայ: Շոպէնի ու Մօրիսի տկարութեան պատճառաւ Սանդ կ'որոշէ 1838 – 1839–ի ձմեռը սպանական Մաժորքա կղզին անցընել: Հոկտեմբերին Փարիզէն մեկնելով Մըլէօնի, Շալոնի, Լիոնի, Ավինյոնի եւ Նիմի ճամբով Սանդ, զաւակներուն եւ սպասուհիի մը ընկերակցութեամբ, Շոպէնի կը միանայ Պէրպինեան, եւ ամէնքը մէկ Պորվանդրէ եւ Պարչէլոնայի ճամբով Նոյեմբերին Լա Պալմա կը հասնին: Շոպէն կը յօրինէ, Սանդ արձակուրդի յուշեր կը գրէ՝ Ձմեռ մը Մաժորք (1842), Լէլիայի երկրորդ հրատարակութիւնը կը պատրաստէ (1839) եւ Սպիրիտոնը կը խմբագրէ (1839):

Թէեւ ինք ու տղաքը կղզին օդէն ու ջուրէն կ'օգտուին, սակայն Շոպէն երկրին անձրեւէն, խոնաւութենէն ու բնակիչներուն անհրապոյր ընդունելութենէն կ'ազդուի եւ թօքախտէն արիւն կը փսխէ:

Արձակուրդը լրացած, ճամբորդները Լա Պալմայէն Էլ Մայորքա նաւով Պարչէլոնա կ'անցնին, ու Ֆէնիսիէն նաւով Մարսէյլ, Դեկտեմբեր 24–ին, ուր քանի մը ամիս Օթէլ դը լա Պոստ եւ Օթէլ Պոլօ կը հանգչին: Շոպէն Օթէլ Դիէօ հիւանդանոցին բժշկապետ Դոկտ. Կովէի հսկողութեան տակ կը կազդուրուի, իսկ Սանդ, Փօրձ մը ցնորական վէպի մասին, Կապրիէլ (1840), Պոլին (1841) վէպերը կը հրատարակէ, եւ Կոզիմա կամ սիրոյ խորշանքը թատերգութիւնը կը գրէ:

Խումբը երկու շաբթուան համար Ճենովա կը մեկնի, ապա Մարսէյլէն նաւով ու կառքով Արլ, Պոն – Սէնթ – Էսպրի, Սէնթ – Էթիէնի, Մոնբրիզոնի, Կլերմոնի, Օրլէանի ճամբով Նոհան կը վերադառնայ Յունիսին ու Փարիզ հոկտեմբերին, ուր Սանդ ու Շոպէն 16 ռիւ Փիկալ (այժմու 20–ը) եւ Սքուար դ'Օրլէան (այժմու 34 – 36 ռիւ Սէն – Լազար եւ ռիւ Տէտպու) կը բնակին:

(Շար. 17)

վեր բարձրացող հեւք (Թրաս), որ աչքը կ'առաջնորդէ գետնէն վեր՝ դէպի երկինք խորայատուկ գալարումներ տալով անտառին, – գալարումներ եւ կանաչ բոցեր, որոնք մտածել կու տան թէ երկիրը կ'այրի կանաչ խարոյկով մը, որուն բոցերն են անտառի ծառերը: Այս բոլորին մէջ ծառի մէկ կոճղ մը կ'երեւի յստակ, իր մութ սրճագոյն – կարմիրով, որ նըկարը կը խարսխէ մեր աշխարհին: Մեր ամենօրեային:

Նոյնքա՛ն տպաւորիչ են մարդկային էակներ պարունակող տեսարաններէն ոմանք: Օրինակ, պաստառ 16 (Լը Փըթի Քուան Թրանքիլ» կամ «փոքր ու հանգիստ անկիւնը») որուն մէջ հոգեկան վերլուծումն ու անոր նկարչային մարմնացումը կը միանան, – ծովափ, ու երէկ գրեթէ մերկ անձեր: Մէկ այր ու կին միասին, միւս կինը, նստած նաւակի մը քով, կռնակը դարձուցած, մինակ իր մտերմութեան հետ, աւելի՛ մինակ, քանի որ միւս երկուքը միասին են: Դեղին ու նարնջագոյն երանգներով ողողուած այս պատկերը, ինչպէս ուրիշներ, ցոյց կու տան Կարմիրեանի տիրապետութիւնը՝ լոյսի գործածութեան, ինչ որ իսկական նկարչի արուեստին կենսական մասնիկն է:

Կարմիրեան ունի 9 խորհրդաւոր պաստառներ, որոնք բոլորն ալ կը ներկայացնեն մեծեր ու փոքրեր, միասին: Ասոնցմէ մէկը (Թիւ 17) կը կոչուի Լա Ֆամիյ Աճ Փռոմբնատ, «Ընտանիքը՝ պտոյտի ելած», եւ նորէն մեզի կը հրաւիրէ խորհրդածելու թէ ինչո՞ւ այս մէկը կատարեալ կը թուի, իսկ ուրիշներ, որոնք անոր կը նմանին, լաւ՝ բայց ոչ նոյնքան կատարեալ: Անբացատրելի գաղտնիք մը գիտեն կարծես այս ընտանիքի լուրջ, տխուր, քիչ մը խոժոռ անդամները, որոնց տխրութիւնը ցնցիչ ուժով մը կ'ազդէ դիտողին, ինչպէս կ'ազդեն իրենց աչքերը: Պաստառը ներկուած է գլխաւորաբար սրճագոյններով, կարմիրներով ու քիչ մը սեւով. – երանգապնակը հոս, ինչպէս ուրիշ շատ մը պաստառներու մէջ ալ, կատարեալ հակակշռի տակ կը գտնուի:

Կար ուրիշ տեսարան մը, Լ'Էթաճ Ժըլէ, «Ջիւնածածկ լճակը», որ իսկապէս եզակի էր բնութիւնը ներկայացնող պաստառներու մէջ: Լճակը արծաթներով եւ մոխրագոյններով կ'արտացոլէ գորշ երկինքը, սակայն միաժամանակ կը փայլի իր խորքէն եկող լոյսով, որ իսկապէս անսովոր եւ անծանօթ է, քանի որ ա՛լ աւելի չեշտուած կերպով տեսանելի կը դառնայ, երբ պաստառը լուսաւորող լոյսը վերցուի:

Ընդհանրապէս արուեստի գրախօսականները երկար չեն անդրադառնար փորագրութեանց զանազան տեսակներուն, բայց կ'արժէ ըսել որ Կարմիրեանի ցուցահանդէսին գացողը եւ անոր փորագրութեանց բաւական ժամանակ չյատկացնողը լուրջ սխալ մը կը գործէ: Յիսունէն աւելի այս փորագրութեանց մէջ կայ գոնէ տասնեակ մը առաջնակարգ գործ. Նշեմ միայն մէկը, – Ծաղկաման մը եւ անոր մօտ, կարծես հայելիի մէջ՝ երես մը: Կրնայ Քլիշէ թուիլ նման պարունակութիւն, սակայն կերպարուեստի գործը ի վերջոյ նիւթ չէ, այլ նիւթին միջոցաւ իրագործուած ձեւը, – հոս եւ ուրիշ տեղ, կրկին ու նորէն, Կարմիրեան կ'աշխատի նիւթի մը վրայ, կը գծէ զանազան տեսանկիւններէ, կը նկարէ զանազան լոյսերու տակ, կը փորձէ փոփոխութիւններ, – գիծի, զանգուածի, գոյնի, շարժումի, եւ յանկարծ շարքի (séri) մը մէջ ուր կրնան հինգ – վեց պաստառներ ըլլալ, կը յաջողի մէկը կատարեալ յաջողութեամբ՝ Կարմիրեանի ամբողջ յանդգնութեան եւ եզակի աշխարհահայեացքի մարմնացումով:

ՆԱԶԻԿ ԹԷՕԼԷՕԼԵԱՆ

ԻՏԱԼԱՀԱՅ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

Աւանդութեան զօրութիւնը, նորարարութեան ուժը զոյգ բանաձեւերը հանդիսացան շրջանակը ԻԲՈՄ-ի եւ Հայ Տան նախաձեռնած հինգ շաբաթական դասախօսութիւն (ասուլիս) – սեմինարներու, որոնք տեղի ունեցան Հայ Տան մէջ հետեւեալ խորագրերով եւ թուականներով:

1. – Արեւելք եւ Արեւմուտք Սփիւռքի ժամանակակից իրականութեան մէջ – (Անահիտ Տէր Մինասեան) – 22 – 23 Նոյեմբեր 1980
2. – Սփիւռքի քաղաքական կառոյցը – (Պետրոս Թերզեան) – 24 – 25 Յուն. 1981 (Տես՝ «Յառաջ» Միտք եւ Արուեստ 10 Մայիս 1981
3. – Իգականութիւն եւ երազ (Սեդա Գարոյեան) 28 – 29 Փետ. 1981
4. – Հայ երաժշտութեան գաղափարը եւ կառոյցը – (Լուդվիկ Բագիլ) 21 – 22 Մարտ 1981
5. – Հայ գրականութիւն եւ այլ ... – (Գրիգոր Պըլտեան) 23 – 24 Մայիս 1981

Սփիւռքի պայմաններուն վերոյիշեալ կարեւոր երեսակները վերլուծումի ենթարկուեցան, սփիւռքահայ ուսումնասէրներու կողմէ, նորօրինակ մեկնողաբանական եւ մեթոտաբանական միջոցներով:

Ստորեւ՝ հիմնական գաղափարները եզրափակիչ Ֆրանսերէն դասախօսութեան՝ որ Գրիգոր Պըլտեան՝ (փարիզաբնակ), տուաւ Սփիւռքի գրականութեան մասին, մշակելով զայն՝ «աւանդութեան զօրութիւնը, նորարարութեան ուժը» զոյգ բանաձեւերու բնաբանին տակ:

Սփիւռքը կը ծնի աղէտէն եւ համազօր է բնաջնջումի մը փորձառութեան: Անիկա երկիր մը չէ՝ այլ ցիր ու ցան եղած, հաւաքական կեանք չունեցող ազգ մը, համայնքներու շղթայ մը. բազմաձեւ եւ այլատեսակ իրականութիւն մը:

Աղէտին՝ հայրերու մահէն ետք, օրէնքը, իշխանութիւնը եւ հօր հեղինակութիւնը կը կազմալուծուին, ծնողքներու դերը կը յօդագրկուի եւ արդ մայրն է՝ որ ապրեցնելու համար իր զաւակները, կը փոխարինէ հօր պաշտօնը ու անոնց կը փոխարինէ օրէնքները եւ տոհմային այն սովորութիւնները, վարդապետութիւնները, գաղափարները, պատմութիւնը եւ մանաւանդ լեզուն՝ որ կը կոչուին Աւանդութիւն: Այստեղ ի յայտ կու գայ «Մայր գաղափարաբանութիւնը» իր մօրենական դերին մէջ: Տուեալ պարագաներու բերմամբ, աւանդութիւնը կը դառնայ աղէտի աւանդութիւն որ կը շարունակուի տակաւին եօթը տասնամեակներէ ի վեր, որովհետեւ մեր մեռելները անշիրիմ կը մնան անապատներուն մէջ:

Աւանդութիւնը որ կը հաղորդուի սերունդէ սերունդ, դարձած է գործիքը իշխանութեան մը որ զայն կը պարտադրէ իր նպատակներուն ծառայելու համար:

Ի՞նչ է իշխանութիւնը:

Վարդապետութիւն եւ ծրագիր չունեցող ղեկավարնե՞րը, կուսակցութիւննե՞րը, անիշխան մամո՞ւլը, եկեղեցի՞ն, դըրամատէր քաղքենիութի՞ւնը, սեղանատէրները (Պանգիէ) նոր դասակա՞րգը, հայագիտական ամպիոննե՞րը թէ՞ «յեղափոխականներու» խմբակները: Սխալ պիտի ըլլար մտածել թէ Սփիւռքի մէջ գոյութիւն ունի «մէկ» իշխանութիւն:

Իշխանութիւնը ունի իր գաղափարախօսութիւնը որ կը կարդանք կուսակցութիւններու եւ «քլաններու» հնազանդող մեր հեղինակներու հրատարակութիւններուն, բնախօսութիւններուն եւ քարոզներուն մէջ: Երբ հրատարակութիւն կ'ըսենք կը հասկնանք գիր, խօսք, դըրականութիւն եւ անմիջապէս հարց կու տանք, թէ ինչո՞ւ իշխանութեան եւ անոր գաղափարախօսութեան ուժը կը բանի գրականութեան վրայ եւ ոչ թէ ուրիշ մշակութային կալուածներէ ներս: Որովհետեւ նախ անիկա լեզուին կիրարկումն է, ապա կը ծառայէ հայապահպանման նպատակին: Ահա ասոր համար է որ կը գործածուի իբր զէնք:

Գաղափարաբանութիւնը գործիքն է իշխանութեան՝ անոր մեքենան՝ որուն գլխաւոր նպատակն է, քարոզելով հանդերձ հայրենասիրութիւն, «հայու հոգի» եւ այլ կեղծ յաւիտենական արժէքներ, իրականութիւնը քօղարկել: Այս արժէքներու գովքը հիւսող դրագէտները դըրութիւնը կը վերածեն սպառման առարկայի:

Սփիւռքի գրականութիւնը այլատեսակ եւ խորապէս աւանդապաշտ գրականութիւն մըն է: Իր զոյգ ձեւերով՝ իբր կարօտի եւ երեւակայական «ներկայի» կորսուած է իրականէն եւ գրեթէ քաշուած ներկայէն դուրս: Իրապաշտութեան խողովակով ան կը փորձէ իրականին պատրանքը ստեղծել: Մշակութային ինքնաբաւութեան (օթարսի) առասպելին կառչելով եւ զգուշանալով անհարազատութեան եւ արեւմտականացման յորձանքներէն՝ ան «արտաքինին» հետ կապ ու յարաբերութիւն չի հաստատեր եւ ոչ ալ նոր արտայայտչական միջոցներ կը որդեգրէ:

Եթէ կը փափաքինք մեր գրականութիւնը իր անշարժութենէն սթափեցնել եւ բարձրացնել ժամանակակից համաշխարհային յառաջադէմ գրականութեան մակարդակին՝ պայման է որ բացուինք դէպի ուրիշը, օտարը՝ դիմելով փոխառութիւններու, թարգմանութիւններու, պատուաստումներու եւ համահետեւումներու: Չմոռնանք մանաւանդ որ մեր մըշակութային աւանդութեան հիմնական տարածքը եղած է խառնուրդը եւ ուրիշին հետ յարաբերութիւնը:

Նորարարութիւնը անհրաժեշտ է վերջ դնելու համար մեռելապաշտութեան, ինքնակերութեան զարհուրելի ախտին եւ կազմալուծելու համար այն իշխանութիւնները որոնք անիրաւօրէն կը հակակշռեն լեզուն ու գրականութիւնը:

Նորոգելը տեսնել է եւ այդ տեսնելը ապրիլ:

ԺԱՆ ԱՆՍԸՐԼԵԱՆ – ԱՐՄԵՆՑ

ԼՈՒՐԵՐ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԷ

ԴԱՇՆԱԿԱՀԱՐ ՎԱՐԴԱՆ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ ՊԱՐԳԵՒԱՏՐՈՒԱԾ ՎԻԷՆՆԱՅԻ ՓԱՌԱՏՕՆԻՆ

Վիէննայի երաժշտական փառատօնի շրջագիծին մէջ, Յունիս 10-ին, մեծ յաջողութիւն արձանագրած է դաշնակահար Վարդան Մկրտիչեան, մասնակցելով Պըրամսի ֆլավիէի եւ ճուագախումբի համար գրած մէկ քոնչերթոյի մեկնաբանութեան: Տաղանդաւոր արուեստագէտը ոչ միայն նուաճած է Ա. մրցանակը, այլեւ արժանացած դատական կազմի շընորհաւորութեան:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵՐԵՒԱՆԻ ՀԻՄՆԱԴԻՐՆԵՐՈՒՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԳԻՐՔ ՄԸ

Ն. Ք. 782-ին հիմնադրուած էրեբունի քաղաքի՝ Խորհ. Հայաստանի ներկայ մայրաքաղաք Երեւանի բնակիչներու առաջին սերունդին նուիրուած է պատմական Կոնստանտին Յովհաննիսեանի գիտական աշխատութիւնը, որ լոյս տեսած է Խորհ. Միութեան Գիտութիւններու Ակադեմիայի անդամ Բորիս Պիոտրովսկիի խմբագրութեամբ: Գիրքին մէջ վերլուծուած են երեք տասնամեակի մէջ կատարուած հընագիտական պեղումներու նիւթերը: Էրեբունին եղած է Ուրարտու Պետութեան (Արարատեան Թագաւորութեան) մեծագոյն քաղաքներէն մէկը, Պետութիւն, որ Փոքր Ասիոյ այդ շրջանին մէջ գոյութիւն ունեցած է Ն. Ք. առաջին հազարամեակին:

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՇԷՅԽ ՃԷԼԱԼԻ ՀՈՂԻՆ ՎՐԱՅ

Տէր Անտոն՝ վերացած էր աղօթքով. կ'ըսես ոտքերը կտրուած էին գետնէն: Ականջին մէջ բռնուած արիւնի ձայնին հետ լսեց եկեղեցիի դրան թակուիլը ու կարծեց վարժապետին ձայնն էր, որ կը պոռար.

– Տէր պապ, տէր պապ...

Ձայնը այլեւս չլսուեցաւ, կ'ըսես գիշերի անելը մթութենէն եկող թռչունի մը ձայնն էր, որ տանիքներու քիւերուն զարնուեցաւ:

Տէր – պապը իր մաշած ոսկորներէն թեթեւցած էր կարծես ու թեւերը լայն բացած՝ կը շարունակէր աղօթել:

«Եղէ ես որպէս բու յաւերակի, որբնեցայ եւ եղէ ես որպէս ճնճղուկ միայն ի տանս»:

Այդ պահուն, դուրսը ժխոր մը փրթաւ, մութին մէջ լուսնոտ գայլերու արշաւ մը: Տէր Անտոն այնքան մօտ կը զգար ձիերու ոտքերուն ձայնը, որ կարծես տաճարին ետեւ ըլլային: Յետոյ, հրացանի բութ պայթիւն մը ու պայթիւնին հետ ճիչ մը, մութի մէջ ճեղքուող աստղի մը պէս կարճ: Այո՛, այո՛, քիչ առաջ «Տէր – պապ» կանչող ձայնին ճիչն էր, որ հրացանի ծուխին հետ բոց տուաւ ու անցաւ: Քահանան կարծես կը ճանչնար այդ ձայնը, լսած, տեսած էր: Կարծես ինքն ալ ապրած էր կեանք մը ու կը յիշէր հնադրակը հեռաւոր մշուշներու մէջ թաղուած: Խունկի մշուշով բռնուած խնկաման մըն ալ իր գանկը: Այդ ճչացող ձայնին հետ, կարծես Հայոց Աշխարհին մէջ միասին պատարագ ըրած էին: Վարժապետն էր, որ այնքան լաւ «Լոյս Զուարթ» կ'երգէր կիրակմուտքերուն: Գարունը որ կը բացուէր, կաղնիի ծառին տակ, աշակերտներուն հեգել կու տար Ա. Բ. Գ.-ի իմաստութիւնը:

– Տէր պապ, տէր պապ,– այդ կանչը եկեղեցիի քիւերէն, կաղնիի տերեւներու մէջէն եկաւ կարծես:

Դուրսի ժխորը հեղեղի պէս կ'ըսես եկեղեցիի քարերուն զարնուեցաւ, եւ նեղ պատուհաններէն ներս ինկան լոյսի կըտորներ: Յետոյ, դեւերու ուժերով ըսկըսան եկեղեցիի ծանր դուռը կոտրել, նաճախի ուժեղ հարուածներով:

Տէր Անտոն քահանայի ձայնը կարծես աւելի բարձրացաւ, քայքայուած ոսկորներու ձայն մը՝ դողդղան ու աղերսող.

« Նախատեցին զիս թշնամիք իմ, զօր հանապազ...

« Զմոխիր որպէս զհաց կերայ եւ զըմպելին իմ արտասուք խառնեցին:

« Աւուրք իմ որպէս հովանի անցին եւ ես որպէս խոտ ցամաքեցայ:

Տէր Անտոնի ձայնը ակամայ աւելի եւ աւելի կը բարձրանար, երբ եկեղեցիին դուռը կը քակուէր երկաթէ ծխնիներէն:

« Խոնարհեցո Տէր զունկն քո եւ լուր աղօթից իմոց, գթա՛ ի վերայ Հայոց ազգիս, զի ժամանակ գթալոյ հասեալ է ժամ ...»:

Դուռը ինկած էր մեծ աղմուկով, եւ չամի լոյսերով, չախմախլիներով, նաճախներով ներս խուժեց քիւրտերու ամբոխ մը...

Այդ երեկոյ, Քիւրտերն ու Թուրքերը թափեցան նաեւ գիւղին վրայ: Դռները ջարդուեցան: Խուճապի մատնուած ժողովուրդէն մաս մը գերեզմանոցի ու Հողդարի ճամբան բռնեց: Սանոսի հրապարակին վրայ սպաննուեցաւ գիւղի սափրիչ Աւագը: Միսաքենց Մանուկը Ջրաղացքի ճամբէն գիւղ մտած գիւղացիներէն մաս մը ինքնապաշտպանութեան տակ առաւ: Հրացանի ձայներ եկան նաեւ Հըռնոյենց տունէն:

Քիւրտեր եւ Թուրքեր փողոցները լեցուած, աւելի շատ թալանի աշխատանքի մէջ էին: Փողոցներու մէջ լծկան եզներ, քիւրտ կիներ, ճվալները շալակներուն, ցորեն կը կրէին: Սայլերու վրայ կը բեռցնէին տան կահ – կարասիներ, պղնձեղէն, ալիւր, բարձեր: Անկողինները տանիքներէն վար կը ձգէին: Տուներու մէջ փեթակները կը կոտրուէին: Փողոցներու մէջ թափուած ցորեն, բամպակ կոխելու ճռճռալի կոտրտուքներ, կահ – կարասիներ ու աւարի հասնող քիւրտերու կռիւ:

(Շար.– 347)

Տէր եւ Տիկին Վիգէն եւ զաւակները, Տոքթ. եւ Տիկին Վարուժան Պարսամեան եւ զաւակները, խոր ցաւով կը ծանուցանեն, իրենց մօր եւ մեծ-մօր՝

Այրի Տիկին ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆԻ

(ծնեալ Ազնիւ Եաղմուրեան)

մահը, որ պատահեցաւ Յունիս 17-ին, Ամպիյալի (Հօր - Սավուա):

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Յունիս 20-ին, ընտանեկան մտերիմ շըրջանակի մէջ, եւ մարմինը ամփոփուեցաւ Սէն Թ'Ուէնի գերեզմանատան ընտանեկան դամբարանին մէջ:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի՝ ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

2, Rue des Pénates, Genève - SUISSE

34, Rue de Maubeuge - 75009 Paris

«ՅԱՌԱՋ».- Մեր ցաւակցութիւնները՝ սգակիր ընտանիքին:

CENTRE D'ENSEIGNEMENT UGAB
STS. SAHAK — MESROB

33, Cours Pierre-Puget;
13006 Marseille — Tél.: 37. 75. 97

339, Ave. du Prado;
13008 Marseille — Tél.: 77. 84. 70

Vacances
Enfants

du Dimanche 12
au Vendredi 31 Juillet

Le Centre Agréé de Vacances: RIVIERA accueillera vos enfants de 7 à 15 ans à ANGELLE (05) 1350 m. d'altitude, 16 km. de Gap. Les enfants seront logés en chambre de 2, 4, au 6, nourris, blanchis et encadrés par des moniteurs d'origine arménienne.

Pour tous renseignements veuillez téléphoner aux numéros suivants:
- M. M. Harounian: 40. 08. 74 et
- U. G. A. B.: 37. 75. 97

COMMUNIQUÉ

DE L'ASSOCIATION DES ANCIENS ELEVES MOORAT - RAPHAEL

Nouvelle attribution de deux bourses d'un montant de 8.000 F. chacune, pour l'Année Scolaire 1981 / 1982. Les candidatures doivent parvenir avant le 14 JUILLET 1981 (le cachet de la poste faisant foi) à l'adresse suivante:-

A. A. E. MOORAT - RAPHAEL
Commission des Bourses
11 bis, Rue Marceau
92130 — Issy-les-Moulineaux

Le dossier doit comporter obligatoirement
- *Etat-civil complet de l'enfant, nombre de frères et sœurs.*
- *Adresse, numéro de téléphone et profession du père et de la mère.*
- *Bulletins scolaires des deux dernières années (79/80 et 80/81).*
- *2 Photos d'identité.*
- *2 Enveloppes timbrées (au nom des parents) pour la réponse.*

—×—

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Մուրատ - Ռափայէլեան Նախկին Աշակերտաց Միութիւնը երկու նոր կրթաթոշակ կը յատկացնէ, իւրաքանչիւրը՝ 8.000 Ֆ.-ի: Թեկնածութիւնները պէտք է կատարուին մինչեւ Յուլիս 14 (Թըղթատարի կնիքը կը վկայէ), վերը նշանակուած հասցէին:

Թղթածրարը պէտք է պարտադրաբար բովանդակէ.-

- Երախային ամբողջական ինքնութիւնը, քոյրերու եւ եղբայրներու թիւը:
- Հօր ու մօր հասցէն, հեռաձայնի թիւ եւ արհեստ:
- Դպրոցական վկայագրոյ, վերջին երկու տարեշրջաններու.- 79/80 եւ 80/81
- 2 Լուսանկար:
- Դրոշմաթուղթ փակցուած երկու պահարան ծնողքին հասցէին, պատասխանի համար:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Կըընոպլի Վարչ.ը, շընորհակալութեամբ ստացած է ընկերուհի Գարիպեանէ 100 Ֆ., «Հայրերու Տօն»ին առթիւ, ի յիշատակ իր ամուսինին:

Շնորհակալութեամբ ստացած է նաեւ դաշտահանդէսին առթիւ.- Տէր եւ Տիկին Պետրոս Մանուկեանէ եւ Տէր եւ Տիկին Այանեանէ 100-ական Ֆ.:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

—o—

Զեփիւռ Մաքենեան, բնիկ Տրապիզոնցի, հօրը անունը՝ Բարիկ Թումայեան. մօրը՝ Եղիսաբեթ, քրոջը՝ Գոհարիկ, եղբօրը՝ Արշաւիր, փոքր եղբօրը՝ Յարութիւն, կը փնտռէ իր ողջ մնացած ազգականները: Գրել.-

ZEPUR MAKENIAN;
1600, 5th Ave. Ap. 3 Belmont
94002 - CALIFORNIA

l'UCFAF, LA JAF LA CROIX ROUGE ARMENIENNE

Présentent en version originale à Marseille
Jeudi, 2 Juillet, à 20h.45
au Cinéma ODEON - 160 La Canebière

l'Etoile de l'Espoir

d'Après le célèbre roman de:
SERO KHANZADIAN
« MEKHITAR SPARABED »
Participation aux frais: 20 F.

ՀԱՅ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Յուլիս 5, կիրակի օր, ժամը 11 - 22
Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան պարտէզին մէջ:

- Արեւելեան եւ եւրոպական ճաշեր՝ արագ սպասարկութեամբ:
- Վիճակահանութիւն՝ մեծ պարգեւներով:
- Զանազան հետաքրքրական խաղեր ու ժամանց:
- Ընտանեկան հաճելի եւ ջերմ մթնոլորտ:
- Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր՝ մասնակցութեամբ.-

Երգչուհի ՎԻՐՃԻՆԻԱ ՓԱԹԹԻ-ի եւ Աշուղական Ֆոլքլորի Անսամպլին:

Սեղանները ապահովել, հեռաձայնելով.- 878. 02. 99. եւ 281. 17. 80

Մոնմորանսի երթալու համար.- Մուտքը ազատ է:

Prendre le train de la Gare du Nord, descendre à Enghien-les-Bains et puis prendre l'Autobus N° 6 et descendre à l'arrêt Groslay.

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Պոլսեցի հայ երիտասարդ մը, որ լաւ հայերէն գիտէ, նաեւ քիչ մը՝ անգլերէն, եւ աշխատանքի իրաւունք ունի, որեւէ գործ կը փնտռէ, ստիպողաբար:

Հեռաձայնել՝ Տիկին ԳԱՎՈՒՆՃՈՒԻ.- 798. 28. 44

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Գրիգոր Մարկոսեանի յիշատակին (մեռած՝ Ապրիլ 8-ին), Տէր եւ Տիկին Հ. Մարտիրոսեան 500 Ֆ. կը նուիրեն Ազգային (սաանալ «Յառաջ»էն):

Organisé par La J. A. F.
SEJOUR TOURISTIQUE EN

ARMÉNIE

du 8 au 29 AOUT 1981 - Prix: 3.900 F.

21 JOURS, DONT 17 EN ARMENIE

Séjour: 8 Août arrivée à MOSCOU — 10 Août départ pour EREVAN
27 Août départ pour LENINGRAD — 29 Août retour à PARIS
Réservé aux jeunes de 18 à 35 ans - Date limite d'inscription 8 Juillet

RENSEIGNEMENTS et DEMANDES D'INSCRIPTION:

Dans tous les secteurs de la J. A. F.

— *PARIS*: 6, Cité Wauxhall - 75010 Paris - Tél.: 208. 76. 49
(Mardi et Jeudi soir, de 20 h. à 22 h.)
— *LYON*: 295, Rue Boileau -69003 Lyon.
— *MARSEILLE*. 65, Allées Léon-Gambetta, 13001 Marseille; Tél.: 08.10.38
Par courrier uniquement: Mme. YAZIDJIAN; 29, Av. Pasteur, 93100 Montreuil

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Վալօն տը Թիւյի Ս. Թադէոս Եկեղեցւոյ Թաղականութեան եւ Հ. Բ. Ը. Միութեան հովանաւորած հայկական միօրեայ դպրոցի ամավերջի հանդէսը եկեղեցւոյս սրահին մէջ, Երեքշաբթի, Յունիս 30-ին, գիշեր, ժամը 20.30-ին:

Աշակերտութեան կողմէ՝ արտասանութիւններ, երգեր եւ զաւեշտ մը, ղեկավարութեամբ Խաչիկ Ըլմազեանի:

—×—

Սէն - Ժէռոմի Ս. Սահակ - Մեսրոպ Եկեղեցւոյ Թաղականութեան եւ Հ.Բ.Ը. Միութեան հովանաւորած երկօրեայ դպրոցի Ամավերջի Հանդէսը՝ Շաբաթ, Յուլիս 4, ժամը 21-ին, Եկեղեցւոյ սըրահին մէջ: Երգ, պար, արտասանութիւններ եւ զաւեշտ մը աշակերտներու կողմէ, ղեկավարութեամբ՝ ուսուցչուհի Տիկին ՄԱՅՏԱ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ եւ ուսուցիչ ԽԱՉԻԿ ԸԼՄԱԶԵԱՆԻ:

Կը հրաւիրուին Թաղեցիները եւ ծնողքները, քաջալերելու համար աշակերտութիւնը, եւ վայելելու՝ ուրախ երեկոյթ մը: Զուարճացուցիչներ՝ Տիկնանց Օժանդակ Մարմնին կողմէ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղը, շընորհակալութեամբ ստացած է իր դըպրոցի եւ պարի ամավերջի հանդէսին առթիւ, հետեւեալ նուէրները,- Տէր եւ Տիկին Աւետիսեան, Տէր եւ Տիկին Մելքոն Գալայճեան 200-ական, Տէր եւ Տիկին Նշան Սայրին 150, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Տէրտէրեան, Տէր եւ Տիկին Գարապօղոսեան, Տէր եւ Տիկին Տէրվիշեան 100-ական, Տիկին Գասարճեան, Կաջարեան, Մարիամ Համբարեան, Դաբբինեան, Յարութիւն Շիրվանեան եւ Տիկին Ռումէլեան 50-ական Ֆ.:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի Վիէնի մասնաճիւղին տարեկան դաշտահանդէսը՝ Յուլիս 5, Կիրակի ամբողջ օրը, Ժէմանի դաշտը: Ընտանեկան ջերմ մթնոլորտ, հայկ. ճաշեր, պատրաստուած Խաչուհիներու կողմէ: Երգ, պար, դպրոցի աշակերտութեան կողմէ:

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ՄԵԿՆՈՂ ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արձակուրդի մեկնող մեր բաժանորդներէն կը խնդրուի որ, իրենց հասցէներու առժամեայ փոփոխութեան համար՝ դիմեն մեկնումի թուականէն 6 ՕՐ ԱՌԱՋ, տալով անպայման երկու հասցէները (ընթացիկը եւ նորը) եւ 12 Ֆ.-ի դրոշմաթուղթ:

Մեր այն բաժանորդները, որոնք կըրնան իրենց Թաղի Թղթատարին միջոցաւ կատարել տալ այս գործողութիւնը, մեծապէս դիւրացուցած կ'ըլլան արդէն ծանրաբեռնուած Վարչութեան աշխատանքը:

Իտալիոյ համար հասցէի առժամեայ փոփոխութիւն չենք կրնար ընդունիլ, Թղթատարական անկանոնութեանց պատճառով:

Բոլոր դիմումները պէտք է ըլլան ԳՐԱՒՈՐ: Հեռաձայնով չընդունուիր:

Կը խնդրուի մեր բաժանորդներէն՝ փակել իրենց առկախ հաշիւները, արձակուրդներէն առաջ:

Շնորհակալութեամբ՝

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՏԷՍԻՆԻ
ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

15, Rue du 24 Avril — DECINES
Samedi, 4 Juillet, à partir de 17 h.
PRESENTATION et SIGNATURE
du dernier ouvrage de:

VAHE KATCHA

«UN POIGNARD DANS CE JARDIN»
La Saga Arménienne

Ecole St. Grégoire de Nareg

AVIS IMPORTANTS

— Les inscriptions à l'Ecole St. Grégoire de Nareg sont dès maintenant ouvertes pour l'Année Scolaire 1981-1982.

— La Colonie de vacances aura lieu en Italie, du 13 Juillet au 3 Août. Elle s'adresse aux garçons de 7 à 14 ans.

Pour tous renseignements s'adresser au Père ZABARIAN.-
38, Route de Collonges
69450 - St. Cyr au Mont d'Or
Tél.: (7) 847. 28. 65

« Le Rond-Point de la Chanson »

Madeleine Renaud et Jean-Louis Barrault rééditent l'expérience qu'ils avaient faite en Juillet 1979 au Théâtre d'Orsay et accueillant dans leur nouveau théâtre Le Théâtre du Rond - Point, chanteurs et musiciens dans les deux salles du théâtre avec tous les soirs un programme différent du 29 Juin au 14 Juillet.

Parmi les soirées:-
— HENRI TACHAN (France) le 1er et 2 Juillet.
— CHOEUR ARMENIEN SIPAN-KOMITAS (Arménie) le 10 Juillet.

ԶԲՕՍԱՊՏՈՅՏ ԵՒ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

NEMOURS - MORET S / LOING

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի զբօսապտոյտը՝ Յուլիս 5ին: Կէսօրուան ճաշը տեղւոյն վրայ, պատրաստուած՝ Խաչուհիներու կողմէ, նըպաստաւոր պայմաններով:

Մ ե կ ն ո ւ մ .-
Gare de l'Est:- 8 h. 30
Porte d'Orléans: 9 h. 00
Porte d'Italie: 9 h. 15

Երթուղարձը՝ 50 Ֆ.: Անձրեւի պարագային՝ սրահը ապահովուած է:

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ, վերոյիշեալ ժամադրութիւններուն: Փոխադրակառքի ապահովութեան համար հեռաձայնել հետեւեալ թիւերուն.-

533. 06. 31 կամ 206. 42 .50

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Գ. ՑԱՆԿ

Շարվիլօ - Փոն - տը - Շէրիի Ազգ. Միութիւնը նորակառոյց եկեղեցւոյ ֆոնտին ի նպաստ, շնորհակալութեամբ ըստացած է.- Զիլինկիրեան ընտ. (Փարիզ) 20.000, Իգորարտի - Տընի Ալիս - Լօյէք 1.500, Մ. Զըտէմեան, Անտրէ Փոմըրոլ, Փ. Ղազարեան 1.000-ական, Տիկին Փանոսեան (Պոլիս), Ժաք Տալլեան, Գարագիւլահեան, Ժ. Գարագիւլահեան, Տոքթ. Անոյշեան, Դաւիթ Եպս. Սահակեան 500-ական, Հ. Հէքիմեան 250, Յակոբ Ջէրչեան (Ամերիկա), Ղազարոսեան, Ոմն (Ժընեւ), Պօղոս Փափազեան, Աշոտ Աղէկեան, Աղաւնի Ճերմակեան 200-ական, Կարօ Պէրպէրեան 50 Ֆ.:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ Վարչ.ը, փ.ծ.ի, շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները, Երուանդ Գաբրիէլեանի մահուան առթիւ, եկ. պայծառութեան համար.- Աստուր Հոլոբիկեան 200, Տիկին Մարի Մակարեան, Պր. Գաբրիէլեան, Տէր եւ Տիկին Արամ Խանոյեան 100-ական, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Տէրտէրեան, Տիկին Եղսա Խարոյեան, Պր. Տէր - Միքայէլեան, Տէր եւ Տիկին Հուէփիկեան 50-ական, Պր. Պօղոսեան 20, Տէր եւ Տիկին Հուէփիկեան նաեւ 50 Ֆ. աղքատներու: